

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

THE
JĀTAKA
TOGETHER WITH ITS COMMENTARY
BEING
TALES OF THE ANTERIOR BIRTHS
OF
GOTAMA BUDDHA.

FOR THE FIRST TIME EDITED IN THE ORIGINAL PĀLI

BY

V. FAUSBØLL

VOL. IV.

LONDON.
TRÜBNER & CO.

STRASSBURG.
KARL J. TRÜBNER.

KOPENHAGEN.
H. HAGERUP.

1887.

[All Rights Reserved.]

TO
COLONEL D U N C A N
LATE BRITISH RESIDENT AT MANDALAY

AND
THE REV. S U B H Ū T I
BUDDHIST PRIEST IN CEYLON

WITHOUT WHOSE MATERIAL ASSISTANCE IN PROVIDING ME WITH
MANUSCRIPT I SHOULD NOT HAVE BEEN ABLE TO EDIT THE JĀTAKA

THIS VOLUME IS MOST RESPECTFULLY INSCRIBED.

CORRECTIONS AND ADDITIONS.

- Page 4 l. 35 read C^k B^f.
 — 5 l. 36 read ¹¹ C^k and ¹⁴ C^k.
 — 15 l. 29 add: 4. Cfr. Morris, B. & C. p. 74.
 — 22 l. 28 add: 5. Cfr. Morris, B. & C. p. 86.
 — 27 l. 32 add: 6. Cfr. Morris, B. & C. p. 99.
 — 43 l. 16 read yañce.
 — 47 l. 24 dele , .
 — 54 l. 22 read aññatra.
 — 62 l. 26 read r k. Bodhisatto.
 — 71 l. 18 add: (Cfr III $\frac{313}{10-11}$).
 — 71 l. 24 add: (Cfr. Milindap. p. 402).
 — 71 l. 31 read ruddho.
 — 100 l. 32 add: 3. Cfr. Morris, B & C. p. 89.
 — 101 l. 23 read (III $\frac{29}{4}$).
 — 107 l. 16 read tṣyam eva.
 — 109 l. 1 read jīṇṇatarāsetti.
 — 119 l. 30 add: 6. Cfr. Morris B. & C. p. 92.
 — 236 l. 32 add: 7. Cfr. Morris, B. & C. p. 73.
 — 286 l. 22 read ramaṇiyā.
 — 320 l. 14 all three MSS. posemi for pesemi?
 — 320 l. 33 read Pischel for Morris.
 — 371 l. 20 add: (Cfr. $\frac{362}{25}$).
 — 375 l. 25 add: 1. Cfr. Morris, B. & C. p. 88.
 — 398 l. 6 add: (Cfr. Saṃyutta-Nikāya ed. by L. Feer p. 2).
 — 413 l. 3 read jīvitapariccāgaṃ.
 — 494 l. 31 add after ¹⁰: so B^d for -partyayam.
-

CORRECTIONS AND ADDITIONS.

Vol. IV	Page	5 l. 36	^{11. 14} read Ck ^s .
—	—	48 l. 16	read niddhāpaye, cfr. $\frac{41}{26}$, III $\frac{92}{8}$.
—	—	57 l. 2	read na asmase.
—	—	64 l. 8	cfr. Feer, Saṃyutta- I p. 18 sq.
—	—	71 l. 18	cfr. III $\frac{313}{10}$.
—	—	89 l. 1	read rājā satim.
—	—	95 l. 14	read ekadā.
—	—	132 l. 15	read ayapaṭṭen' eva, cfr. V $\frac{359}{4}$.
—	—	141 l. 1	read patidissati.
—	—	163 l. 11	read modathavho.
—	—	166 l. 1	cfr. Milindap. p. 422.
—	—	177 l. 5	read gāmakūṭakammaṃ vā pisunakammaṃ vā.
—	—	192 l. 27	read appaṭivekkhitvā.
—	—	239 l. 22	read sammantaṃ.
—	—	266 l. 23	read me.
—	—	285 l. 8	read paribhāsenti.
—	—	357 l. 24	read vedayittho.
—	—	398 l. 6	cfr. Saṃyutta- I p. 2.
—	—	499 l. 26	read : ¹ Bā Ck

PRELIMINARY REMARKS 5.

My MSS. for this volume have been the same as for the former: C^k C^o B^d and occasionally B^o, and further B^f from p. 1 to p. 242.

I have, it is true, in 1885 from Prince Devawongse, Minister of Foreign Affairs to the King of Siam, received a Pāli-Siamese MS. containing part of the Jātaka, but that does not go farther than to the Macchajātaka, vol. II p. 178 of the printed text.

This Siamese MS. begins, differently from C, in the following way¹:

NAMO etc.

Vanditvā sirasā seṭṭham
Buddham appaṭipuggalam
ñeyyasāgaram uttinnaṃ
tiṇṇaṃ saṃsārasāgaram |
Tatheva paramaṃ santaṃ
gambhiraṃ duddhasaṃ aṇuṃ
bhavābhavakaraṃ suddham
Dhammaṃ saddhammapūjitaṃ |
Tatheva paṇaghaṃ Saṃghaṃ
asaṅga saṃghaṃ uttamaṃ
uttama dakkhiṇeyyānaṃ
santindriyaṃ anāsavaṃ |
Takanatassa etassa paṇāmena visesato
ratanattaye visese navisesādare name |

Dhirātidhiraḍhirehi āgamaṇṇūhi viñṇūhi apādānatthakathaṃ bhante
kātabban ti visesato punappanādareneva yācito haṃ yasassati tasmā-
haṃ sāpadānassa sesato dipissa Piṭakattaye yathā Pālinayeneva
atthasaṃvaṇṇanaṃ bhu subhaṃ

¹ Being unable to correct the text in all instances, I prefer giving it as it stands in the Codex.

Kena kattha kadā c' etaṃ
 bhāsitaṃ dhammaṃ uttamaṃ
 kimattha bhāsitaṃ c' etaṃ
 etaṃ vatvā vidhiṃ tato
 Nidānakosallaṭṭhaṃ ca
 sukhattahaṇadhāraṇā
 tasmā tantaṃ vidhiṃ patvā
 pubbāparavisesataṃ
 Purāṇasihaḷabhāsāya
 Porāṇaṭṭhakathāyaṃ ca
 ṭhapitaṃ taṃ na sādheti
 sādhūnaṃ taccitticitaṃ
 Tasmā taṃ upanissāya
 Porāṇaṭṭhakathānayaṃ
 vivajjetvā viruddhatthe
 visesatthappakāsayāṃ
 visesavaṇṇanaṃ seṭṭhaṃ
 karissāṃ' atthavaṇṇanaṃ ti

ca paṭiññātātā¹ | Sā paṇāyamamadānassatthavaṇṇanā dūrenidānaṃ etc.

But looking at the various readings of different Jātakas of the MS., I find that it agrees with C in as many instances as with B, besides having several readings of its own.

Therefore, if we are to judge from this MS. alone, there really appear to be three different redactions of the canonical Buddhist writings, a Cingalese, a Burmese and a Siamese (C. B. S.), the last of which takes up, it seems, an intermediate position between the two former.

Kopenhagen, April 3, 1887.

¹ The previous passage is in the Codex written out in one without any punctuation and without the verses being marked.

ABBREVIATIONS.

1. A. = atīte.
B. or Bo. = Bodhisatto.
Bh. = Bhagavā.
D. = Dasabalo.
G. = Gotamo.
M. = Mahāsatto.
R. = rajjam.
S. = Satthā.
T. = Tathāgato.
V. = viharanto.
 2. A. ā. = atītaṃ āhari.
A. B. = atīte Bārāṇasiyaṃ.
A. k. = ārabha kathesi.
 3. Dh. k. s. = dhammasabhāyaṃ kathaṃ samuṭṭhāpesuṃ.
E. k. s. = etarahi kathāya sannisinnā.
S. J. v. = Satthā Jetavane viharanto.
 4. S. p. j. s. = saccāni pakāsetvā jātakaṃ samodhānesi.
 5. A. B. Br. r. k. = Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmadaṭṭe rajjam
kārente.
 6. S. i. d. ā. j. s. = Satthā imaṃ desanaṃ āharitvā jātakaṃ
samodhānesi.
 7. I. d. ā. s. p. j. s. = imaṃ desanaṃ āharitvā saccāni pakā-
setvā jātakaṃ samodhānesi.
-

Formerly published :

Dhammapadam. Ex tribus codicibus hauniensibus palice edidit, latine vertit, excerptis ex commentario palico notisque illustravit V. Fausbøll. Hauniæ 1855. 8 Danish crowns.

Five Jātakas, containing a Fairy Tale, a Comical Story, and Three Fables. In the Original Pāli Text, with a Translation and Notes, by V. Fausbøll. Copenhagen 1861. 3 Danish crowns.

Two Jātakas. The original Pāli Text, with an English Translation and Critical Notes. By V. Fausbøll. 1870. (From the Journal of the R. A. S.). 1 Danish crown.

The Dasaratha-Jātaka, being the Buddhist Story of King Rāma. The Original Pāli Text with a Translation and Notes by V. Fausbøll. Copenhagen 1871. 1 crown 33 ører Danish.

Ten Jātakas. The Original Pāli Text with a Translation and Notes by V. Fausbøll. Copenhagen 1872. 4 Danish crowns.

The Sutta-Nipāta, being a collection of some of Gotama Buddha's dialogues and discourses. Edited by V. Fausbøll. Part 1. Text. London. Published for the Pāli Text Society. 1885.

X. DASANIPĀTA.

1. Catudvārajātaka.

Catudvāramidaṃ nagaran ti. Idaṃ S. J. v. ekaṃ dub-
bacaṃ¹ ā. k. Paccuppannavatthum Navanipātassa paṭhamajātaka
vitthāritam eva. idha pana S. taṃ bhikkhum „saccaṃ kira tvaṃ dub- 5
baco“ ti pucchitvā „saccaṃ bhante“ ti vutte „pubbe pi tvaṃ bhik-
khu dubbacatāya paṇḍitānaṃ vacanaṃ akatvā khuracakkaṃ āsāde-
sīti“² vatvā atītaṃ āhari:

Atīte Kassapa dasabalassa kāle Bārāṇasiyaṃ asīti-
koṭivibhavassa setṭhino³ putto Mittavindako nāma ahoṣi. 10
Tassa mātāpitāro sotāpannā ahesum, so pana dussīlo assaddho.
Atha naṃ aparabhāge pitari kālakate⁴ mātā kuṭumbaṃ vicā-
rentī āha: „tāta tayā dullabhamanussattaṃ⁵ laddhaṃ, dānaṃ
dehi, sīlaṃ rakkaḥ⁶, uposathakammaṃ kara⁷, dhammaṃ suṇā-
hīti“. „Amma na mayhaṃ dānādīhi attho, mā maṃ kiñci 15
avaca, ahaṃ yathākammaṃ gamissāmīti“ evaṃ vadantaṃ⁸ pi
naṃ ekadivasaṃ puṇṇamuposathadivase mātā āha: „tāta, ajja
abhiṭṭakkhito mahāuposathadivaso, ajja uposathaṃ samādiyitvā
vihāraṃ gantvā sabbarattim dhammaṃ sutvā ehi, ahaṃ te
sahassaṃ dassāmīti“. So „sādhū“⁹ ti dhanalobhena uposathaṃ 20
samādiyitvā bhuttapātarāso vihāraṃ gantvā divasaṃ vītināmetvā
rattim yathā ekaṃ pi dhammapadaṃ kaṇṇaṃ na paharati tathā

¹ Bḍ dubbacabhikkhum. ² Bḍ adds bhikkhu. ³ Cks -do-, Bḍ āhasesīti, Bḍ
bhārasīti. ⁴ Bḍ adds eko. ⁵ Bḍ kālaṇka-. ⁶ Bḍ -bhāṇma-. ⁷ Bḍ -khāhi
⁸ Bḍ karohi. ⁹ Bḍ caran-.

ekasmim padese nipajjitvā niddam okkamitvā punadivase pāto
 va mukham dhovitvā geham gantvā nisīdi. Mātā pan'assa
 „ajja me putto dhammam sutvā pāto va dhammakathikatheram'
 ādāya āgamissatīti“ yāguṃ² khādaniyam bhojaniyam paṭiyāde-
 5 tvā āsanam paññāpetvā³ tassāgamanam⁴ patimānenti⁵ tam eka-
 kam āgataṃ disvā „tāta dhammakathiko kena nānito“⁶ ti vatvā
 „na mayham dhammakathiken“⁷ attho⁸ ti vutte⁹ „tena hi yā-
 guṃ¹⁰ pivā“¹¹ 'ti āha. So „tumhehi mayham sahasam paṭi-
 sutam, tam tāva me detha, pacchā pivissāmīti“¹² āha. „Piva tāta,
 10 pacchā¹⁰ gaṇhissasīti“¹³. „Gahetvā va pivissāmīti“¹⁴. Ath' assa
 mātā sahasabhaṇḍikam purato ṭhapesi. So yāguṃ¹⁵ pivitvā
 sahasabhaṇḍikam gahetvā vohāram karonto nacirass' eva
 vīsam¹⁶ satasahasam uppādesi. Ath' assa etad ahosi: „nāvam
 upaṭṭhapetvā¹⁷ vohāram karissāmīti“¹⁸. So nāvam upaṭṭhapetvā¹⁹
 15 „amma aham nāvāya vohāram karissāmīti“²⁰ āha. Atha nam
 mātā „tvaṃ tāta ekaputtako, imasmim ghare dhanam pi ba-
 hum²¹, samuddo anekādīnavo, mā gamīti“²² vāresi. So „aham
 gamissām' eva, na sakkā maṃ vāretun“²³ ti vatvā „aham²⁴ tāta
 vāressāmīti“²⁵ mātaraṃ hatthe gahito²⁶ hattham vissajjāpetvā
 20 mātaram paharitvā pātetvā antaram katvā gantvā²⁷ nāvāya sam-
 uddam pakkhandi. Nāvā sattame divase Mittavindakam nissāya
 samuddapitṭhe niccalā aṭṭhāsi. Kālakappaṇisalākā vāriyamānā²⁸
 Mittavindakass' eva hatthe tikkhattum pati. Ath' assa ulu-
 pam²⁹ datvā „imaṃ ekaṃ nissāya bahū³⁰ mā vinassantū“³¹ 'ti
 25 tam samudde³² khipimsu, tāvad eva nāvā javena samuddam³³
 pakkhandi. So pi ulumpe³⁴ nipajjitvā ekaṃ dīpam³⁵ pāpuṇi.
 Tattha phalīkavimāne³⁶ catasso petiyo addasa. Tā sattāham

¹ B^d -kattheram. ² C^k -gu. ³ B^d pañña-. ⁴ B^d tassa āg-. ⁵ B^d patimāntena

⁶ C^k tena āni-, B^d kena nānito, C^b Ba kena ā-. ⁷ B^d -na. ⁸ C^k -o. ⁹ B^d -gum. ¹⁰ B^d adda te dassāmīti. ¹¹ B^d vīsasahasāḍḍhikam, B^e vīsatīsasahasāḍḍhika.

¹² B^d upaṭṭha-, C^k utṭhā-. ¹³ B^d -hu, C^e -hum corr. to hu. ¹⁴ B^d abantam.

¹⁵ B^d adda pl. ¹⁶ B^d omitsga-. ¹⁷ all three MSS. -salākam, C^e vāpiya-, B^d cāriya-
 māno, B^e kariyamāno. ¹⁸ C^e uln- corr. to ulu-, B^d ulu-. ¹⁹ C^k -u. ²⁰ B^d -dda-
 pitṭhe. ²¹ B^d mahāsa-. ²² B^d ulu-. ²³ B^d dīpakam, C^e ekadīpakam. ²⁴ C^e B^d -li-.

dukkhaṃ anubhavanti sattāhaṃ sukhaṃ. So tāhi saddhiṃ
 dibbasampattiṃ anubhavi. Atha naṃ tā¹ dukkhānubhavanat-
 thāya gacchamānā „sāmi, mayaṃ sattame divase āgamissāma,
 yāva mayaṃ āgacchāma tāva anukkaṇṭhamāno idh' eva vasā"
 'ti vatvā agamaṃsu. So taṇhāvasiko hutvā tasmīṃ yeva pha- 5
 lake nipajjitvā puna samuddapitṭhena gacchanto aparaṃ pi
 dīpaṃ² patvā tattha rajatavimāne aṭṭha petiyo disvā eten' eva
 upāyena aparasmīṃ dīpake maṇivimāne soḷasa aparasmīṃ³ kana-
 kavimāne dvattimsa petiyo disvā tāhi saddhiṃ dibbasampattiṃ
 anubhavitvā tāsāṃ pi dukkhaṃ anubhavitum gatakāle puna 10
 samuddapitṭhena gacchanto ekaṃ pākāraparikkhitaṃ catudvā-
 raṃ⁴ nagaraṃ⁵ addasa, ussadanirayo⁶ kira so bahunnaṃ⁷ nerayi-
 kasattānaṃ kammakaraṇānubhavanaṭṭhānaṃ⁸, Mittavindakassa
 pana alaṃkatapaṭiyattaṃ nagaraṃ viya hutvā upaṭṭhāsi. So
 „imaṃ nagaraṃ pavisitvā rājā bhavissāmīti“ cintetvā pavisitvā 15
 khuracakkaṃ ukkhipitvā⁹ paccamānaṃ nerayikasattaṃ addasa,
 ath' assa taṃ¹⁰ tassa sīse khuracakkaṃ padumaṃ¹¹ hutvā upaṭ-
 ṭhāsi, ure pañcaṅgikabandhanaṃ¹² uracchadapasādhanaṃ hutvā
 sarīrato galantaṃ¹³ lohitaṃ lohitaḥcandanavilepanaṃ¹⁴ hutvā
 paridevanasaddo madhuragītasaddo¹⁵ hutvā upaṭṭhāsi. So tassa 20
 santikaṃ gantvā „bho purisa ciraṃ tayā padumaṃ dhāritaṃ,
 dehi me etan“ ti āha. „Samma, na-y-idaṃ padumaṃ, khura-
 cakkaṃ¹⁶ etan“ ti. „Tvam mayhaṃ adātukāmatāya evaṃ vada-
 sīti“. Nerayikasatto cintesi: „mayhaṃ kammaṃ khīṇaṃ
 bhavissati, imināpi mayā viya mātaraṃ paharitvā āgatenā bha- 25
 vitabbaṃ, dassāmi 'ssa khuracakkaṃ“ ti. Atha naṃ „ehi bho,
 gaṇha imaṃ padumaṃ¹⁷“ ti vatva khuracakkaṃ tassa sīse khipi,
 taṃ tassa matthakaṃ¹⁸ piṃsamānaṃ¹⁹ bhassi. Tasmīṃ khaṇe

¹ Bā adds tattha. ² Bā dipakaṃ. ³ Bā adds dipake. ⁴ Bā - ra. ⁵ Bā - ram.
⁶ Cks - dā-. ⁷ Bā - būnaṃ ⁸ Cks - bhāvaṭṭhā-. ⁹ Bā adds sīse. ¹⁰ Ck naṃ.
 Bā omits taṃ. ¹¹ Bā adds viya. ¹² Bā - kamba-. ¹³ Bā gal-. ¹⁴ Bā omits
 lohita, and adds viya. ¹⁵ Bā - rasarogi-, and adds viya. ¹⁶ Cks - kam. ¹⁷ Bā
 iman, omitting pa-. ¹⁸ Cks - kaṃ. ¹⁹ Cks piṃsamānaṃ. Bā khipamaṇaṃ.

Mittavindako tassa khuracakkabhāvaṃ ñatvā „tava khuracakkaṃ
gaṇha, tava khuracakkaṃ gaṇhā“ 'ti vedanāmatto' paridevi.
Itaro antaradhāyi. Tadā Bodhisatto' mahantena parivārena
ussadacārikam caramāno taṃ ṭhānaṃ pāpuṇi. Mittavindako
5 taṃ ulloketvā⁸ „sāmi devarāja, idaṃ maṃ⁹ cakkam saṇhakara-
nī⁵ viya tilāni piṃsamānaṃ⁶ otarati, kin nu kho mayā pāpaṃ
katan⁷“ ti pucchanto dve gāthā abhāsi:

1. Catudvāram idaṃ nagaraṃ āyasaṃ daḥhapākāraṃ⁸,
oruddhapatiruddho⁹ 'smi, kiṃ pāpaṃ pakatam mayā. 1.
- 10 2. Sābbe apihitā¹⁰ dvārā, oruddho 'smi yathā dvijo,
kimādhikaraṇaṃ yakkha cakkābhinihato ahan ti. 2.

Tattha daḥhapākāraṇaṃ ti thirapākāraṃ, daḥhatoraṇaṃ ti pi pāṭho, thira-
dvāraṇaṃ ti attho, oruddhapatiruddhosmi⁹ ti anto katvā samantā pākārena
ruddho, palāyanaṭṭhānaṃ na paññāyati, kiṃ pāpaṃ pakatan ti kin nu kho
15 mayā pāpakammaṃ kamaṃ, apihitā ti thakitā, yathā dvijo¹¹ ti pañjare
pakkhitto sakuno viya, kimādhikaraṇaṃ ti¹² kiṃ kāraṇaṃ, cakkābhinihato
ti cakkena abhinibhato.

Ath' assa devarājā¹³ kāraṇaṃ kathetuṃ¹⁴ cha gāthā abhāsi:

3. Laddhā satasahassāni atirekāni vīsati
20 anukampakānaṃ ñātīnaṃ vacanaṃ samma nākari. 3.
4. Lamghī samuddaṃ pakkhandi sāgaraṃ appasiddhikaṃ,
catūhi¹⁵ aṭṭh' ajjhagamā aṭṭhāhi pi ca¹⁶ soḷasa (= III p. 207.) 4.
5. Soḷasāhi¹⁷ ca battimsa¹⁸, aticcho¹⁹ cakkam āsado,
icchāhatassa posassa cakkam bhamati matthake. 5.
- 35 6. Uparivīsalaṃ duppūraṃ icchāvisatagāminin²⁰
ye va²¹ taṃ anugijjhanti te honti cakkadhārino. 6.
7. Bahū²² bhaṇḍaṃ apahāya²³ maggaṃ appatīvekkhiya
yesaṃ c'etaṃ asamkhātā²⁴ te honti cakkadhārino. 7.

¹ Bđ -patto, B² -naṃ patto. ² Bđ adds rukkhadevatā hutvā. ³ Bđ olo-. ⁴ Bđ
imaṃ in the place of idaṃ maṃ. ⁵ C⁶ Bđ -nī. ⁶ C⁶ piṃsaṃsa-, Bđ sīsamānaṃ.
⁷ Bđ paka-. ⁸ C⁶ daḥhatoraṇaṃ. ⁹ Bđ -paṭi-. ¹⁰ C⁶ hi pi-. ¹¹ C⁶ Bđ dijo.
¹² Bđ adds kiṃ adhikaraṇaṃ. ¹³ Bđ omits de-. ¹⁴ Bđ adds devaputto. ¹⁵ Bđ f
-tubbhi. ¹⁶ C⁶ ca omitting pi, C⁶ catu omitting pi, Bđ aṭṭhāsi vāpi, B² attha pi
vā ca, B² aṭṭhāhi sā ca. ¹⁷ C⁶ -sāpi, C⁶ -sāri, Bđ f -sābhi. ¹⁸ C⁶ -sā. ¹⁹ C⁶
-echa, C⁶ f -cchaṃ. ²⁰ C⁶ -nī, C⁶ -ni, Bđ visaragāminī. ²¹ C⁶ omits va. ²² Bđ
u. ²³ C⁶ avhāya, B² vahāya, Bđ ca ohāya, B² bahubhaṇḍa ca ohāya. ²⁴ C⁶ -kha-.

- a. Kammaṃ samekkhe vipulaṇ ca bhogaṃ,
icchaṃ na seveyya anattasamhitam¹,
kareyya vākyam anukampakānam,
taṃ tādisaṃ nātivatteyya cakkam ti.

8.

Tattha laddhā sataśaḥassāni² atirekāni vīsatīti tvaṃ uposatham³ 5
katvā mātu santikā saḥassaṃ gahetvā vohāraṃ karonto sataśaḥassāni³ ca atire-
kāni vīsatī labhītvā, nākarīti tena dhanena atuttuṇṇo nāvāya samuddaṃ pavisanto
samudde ādīnavaṃ⁴ kathetvā mātara vāriyamāno pi anukampakānam nātinam
samma vacanaṃ⁵ nākari⁶, sotāpannam mātaram paharītvā antaram katvā nik-
khanto yevāsīti dipeti, laṃghīti nāvaṃ ullamghanasamattam(?)⁷, pakkhandīti 10
pakkhanto si, appasiddhikan⁷ ti mandasiddhīm⁸ vīnāsabahulam, catūhi⁹
aṭṭhā¹⁰ 'ti atha naṃ nissāya tīhāya nāvāya phalakaṃ datvā samudde khitto
pi¹⁰ tvaṃ¹¹ mātaram nissāya ekadivasam katassa uposathakamassa nissan-
dena phalīkavimāne catasso itthiyo labhītvā tato rajatavimāne aṭṭha maṇḍavimāne
soḷasa kanakavimāne dvattimsa adhigato si¹², atriccho¹³ cakkamāsado ti 15
atha tvaṃ yathā laddhena asantuṇṇo atra uttaritaram labhissāmiti evaṃ laddham
laddham atikkamanalobhasamkhātāya¹⁴ atricchāya samannāgatattā atriccho¹⁵
pāpappuggalo tassa uposathakamassa khīpattā dvattimsa itthiyo atikkamītvā
imaṃ petanagaraṃ āgantvā tassa mātupahārādānaakusalassa nissandena idaṃ
cakkam sampatto si, atricchaṃ ti pi pāṭho, atra atra icchamāno ti¹⁶ attho, 20
atricchā ti pi pāṭho, atricchāya¹⁷ 'ti attho, bhamaṭīti tassa te icchāhatassa
posassa idaṃ cakkam matthakam nīpīnīsamānam¹⁸ idāni kumbhakārakacakkam¹⁹
viya matthake bhamaṭīti attho, ye va²⁰ taṃ anugijjhanti tāṇhā nāma²¹ eṣā
gacchanti uparūperi viśālā hoti samuddo viya ca²¹ duppūrā rūpādisu tassa tassa
icchanalicchāya viśaṭgāminī²², taṃ evarūpaṃ taṇham ye anugijjhanti giddhā²³ 25
gathitā hutvā punappuna²⁴ allīyanti, te honti cakkadhārino ti te evaṃ
paccantā²⁵ khuracakkam dhārenti, bahum²⁶ bhaṇḍaṇ ti mātāpitunnaṃ²⁷
santakam bahum²⁶ dhanam ohāya, maggaṃ ti²⁸ gantabbam appasiddhikam
samuddamaggaṃ apaccavekkhītvā, yathā tvaṃ paṭipanno evaṃ evaṃ aññessam pi
yesam c'etaṃ asaṃkhātā²⁹ avīmaṃsītā³⁰ yathā³¹ tvaṃ tath' eva taṇhāva- 30
sīkā³² hutvā dhanam pahāya³³ gamanamaggaṃ anavekkhītvā paṭipannā³⁴ cak-
kadhārino honti, kammam samekkhe ti tasmā paṇḍito puriso attano³⁵
kattabbakammaṃ³⁶ sadosaṃ nu kho niddosaṃ ti samekkheyya paccavekkheyya.

¹ Bḍ atthasañhi-. ² Cks -na. ³ Bḍ -ssāni. ⁴ Bḍ -vañca. ⁵ C^s samma- corr. to sarca-, Bḍ sammā-. ⁶ C^s na-. ⁷ Cks -yan. ⁸ Bḍ ddhani. ⁹ Bḍ -tubbhi. ¹⁰ Bḍ si. ¹¹ C^s taṃ. ¹² Bḍ sīti. ¹³ Cks -cchaṃ. ¹⁴ C^s -nakālābhāsaṃ-. ¹⁵ Cks -ā. ¹⁶ Cks add pi. ¹⁷ Ck -cchā. ¹⁸ Bḍ omits ni. ¹⁹ Cḍ -kāraca-. ²⁰ Cks omit va. ²¹ Ck omits ca. ²² Bḍ visara-. ²³ Bḍ gijjhā. ²⁴ Bḍ -naṃ. ²⁵ Bḍ iccbantā. ²⁶ Bḍ -u. ²⁷ Bḍ -tūnaṃ. ²⁸ Cks maggaṃ gacchanti. ²⁹ Bḍ -kha-. ³⁰ Cks ye. Bḍ vo. ³¹ Ck tathā, C^s ta or na. ³² Cks -ko. ³³ Bḍ ohā-. ³⁴ Bḍ pati-. ³⁵ Bḍ -nā. ³⁶ Bḍ -bbanika-.

vipulañca bhogan ti attano dhammaladdhañ dhanarāsīm pi avekkheyya,
nātivatteyyā¹ 'ti tañ tādisañ puggalañ idañ cakkam na ativatteyya¹
nāvatthareyya², nātivattetitī pi pāṭho, nāvattharatitī attho.

Taṃ sutvā Mittavindako „iminā devaputtena mayā kata-
5 kammañ tatvato³ nātaṃ, ayaṃ mayhañ paccanapamāṇam pi
jānissati, pucchāmi⁴ nan“ ti cintetvā navamañ gātham āha :

9. Kīva ciraṃ nu me yakkha cakkam sirasi⁵ ṭhassati,
kati vassasahassāni, tam me akkhāhi pucchito ti. 9.
Ath' assa kathento Mahāsatto dasamañ gātham āha :

10 10. Atisaro accasaro Mittavinda, suṇohi me :
cakkam tesirasi-m-⁶ āviddham, na taṃ jīvañ pamokkhasīti. 10

Tattha atisarīti pi atisaro, atisarissatīti pi atisaro⁶, accasaro ti tass'
eva vevacanañ, idaṃ vuttañ hoti : ambho Mittavindaka⁷ suṇāhi⁸ mama vacanañ,
tvaṃ hi atidāruṇassa kammassa katattā atisaro, tassa pana na sakkā vassagaṇa-
15 nāya vipāko paññāpetun ti⁹ aparimāṇam atimahantañ vipākadukkhāñ sarissasi¹⁰
paṭipajjissasīti¹¹ pi atisaro, tena te ettakāni vassasahassānīti vattum na sakko-
mīti, sirasimāviddhan ti yañ pana te idaṃ cakkam sirasi¹² āviddham
kumbhakāracakkam¹³ iva¹⁴ bhamati¹⁵, na taṃ jīvañ pamokkhasīti¹⁶ taṃ¹⁷
tvaṃ yāva te kammavipāko na khīyati tēva jīvamāno na mokkhasi¹⁸, kammavi-
20 pāke pana khīṇe idaṃ cakkam pahāya yathākamman gamissasīti.

Idaṃ vatvā devaputto attano ṭhānaṃ¹⁹ eva gato, itaro pi
mahādukkhañ paṭipajji.

S. i. d. ā. j. s. : „Tadā Mittavindako²⁰ dubbacabikkhu ahoṣi,
devarājā²¹ aham evā“ 'ti. Catudvārajātakaṃ²².

95

2. Kaṇhajātaka.

Kaṇho vatāyaṃ puriso ti. Idaṃ S. Kapilavatthum
nissāya²³ Nigrodhārāme viharanto sitapātukammaṃ ā. k. Tadākira S.

¹ Ck^s nāti-. ² Ck^s nātivatteyya. ³ B^d tatthato, B^s tathato? ⁴ B^d pucchis-
sāmi. ⁵ Ck^s sirasmiñ. ⁶ B^d tattha atisaro ti atiparīti pi atisaro atisariss-
atīti pi atisaro. ⁷ B^d -da. ⁸ B^d -ṇo- -. ⁹ B^d vipākañ vattanti. ¹⁰ Ck^s
pariss-. ¹¹ Ck^s -pajjasīti, B^d patipaccissasīti. ¹² B^d sirasmiñ. ¹³ Ck^s -rañ
ca-, C^s -rāñ ca- corr. to -raca-. ¹⁴ Ck^s add ca. ¹⁵ Ck^s add taṃ. ¹⁶ Ck^s -si.
¹⁷ B^d omits taṃ. ¹⁸ B^d pamo-. ¹⁹ B^d devaṭṭhā-. ²⁰ B^d adds ayaṃ. ²¹ B^d
adds pana. ²² B^d adds paṭhamam. ²³ B^d upani-.

„āyaṇhasamayē Nigrodhārāme bhikkhusaṃghaparivuto jaṃghāvihāraṃ¹
 anucaṃkamanto aññatarasmiṃ padese sitaṃ pātvākāsi. Anandathero²
 „ko nu kho hetu ko paccayo Bhagavato sitassa pātukammāya, na³
 ahetu Tathāgatā sitaṃ pātukaronti, pucchissāmi tāvā“⁴ 'ti añjalim⁵
 paggayha sitakaraṇaṃ pucchi. Ath' assa S. „bhūtapubbaṃ Ananda⁶
 Kaṇho nāma isi ahoṣi, so imasmiṃ bhūmippadese⁷ 'vihāsi jhāyī jhānarato,
 tassa silatejena Sakkabhavanaṃ kampīti⁸ sitakaraṇaṃ vatvā tassa
 vatthuno apākaṭattā⁹ therena yācīto a. ā.:
 5

A. B. Br. r. k. Bārāṇasiyaṃ¹ asītikoṭivibhavana aput-
 takena brāhmaṇena silaṃ samādiyitvā putte patthite Bodhisatto¹⁰
 tassa brāhmaṇiyā kucchismiṃ nibbatti, kālavaṇṇattā pan'
 assa nāmagahaṇadivase Kaṇhakumāro ti nāmaṃ akaṃsu. So
 soḷasavassakāle maṇipaṭimā⁸ viya sobhaggappatto⁹ hutvā pitarā
 sippuggahaṇatthāya pesito Takkaṣilāya¹⁰ sabbasippāni ugga-
 hetvā paccāgañchi¹¹. Atha naṃ pitā anurūpena dārena saṃ-
 15 yojesi. So aparabhāge mātāpitunnaṃ¹² sabbaissariyaṃ paṭipajji.
 Ath' ekadivasaṃ ratanakoṭṭhāgārāni viloketvā varapallaṃka-
 majjhagato suvaṇṇapaṭṭaṃ¹³ āharāpetvā „ettakaṃ dhanam
 asukena¹⁴ uppāditaṃ ettakaṃ asukena“¹⁵ 'ti pubbañātīhi su-
 vaṇṇapaṭṭe¹⁵ likhitāni akkharāni disvā cintesi: „yehi imaṃ¹⁶
 20 dhanam uppāditaṃ te na paññāyanti, dhanam eva paññāyati,
 eko pi idaṃ¹⁶ gahetvā gato n' atthi, na kho pana sakkā dhanam
 bhaṇḍikaṃ bandhitvā paralokaṃ netum, pañcasādhāraṇabhāvena¹⁷
 hi¹⁸ asārassa dhanassa¹⁹ dānaṃ sāro, bahurogasādhāraṇabhāvena
 asārassa kāyassa silavantesu abhivādanādikammaṃ sāro, anic-
 25 catābhibhūtaṃ asārassa jīvitassa aniccādivasena vipassanāyogo
 sāro, tasmā asārehi bhogehi sārāgahaṇattham dānaṃ dassāmīti“
 so āsanā utṭhāya²⁰ rañño santikaṃ gantvā rājānaṃ āpu-
 chitvā mahādānaṃ pavattesi. Yāva sattamā divasā dhanam

¹ Bā -gha-. ² Bā -datthe-. ³ Bā tana. ⁴ Bā -līm. ⁵ Bā -mipa-. ⁶ C* apa-,
 C* apāhaṭattā, B* apaka-. ⁷ Bā adds ekena. ⁸ Bā -pati- ⁹ Bā sobhaggayasag-
 gapatto. ¹⁰ Bā -yaṃ. ¹¹ Bā -gacchi. ¹² Bā -tūnaṃ. ¹³ Bā -pattam. ¹⁴ Bā
 adds nāma. ¹⁵ Bā -patte. ¹⁶ Bā adds dhanam. ¹⁷ Bā pañcannaṃ verānaṃ
 sā-. ¹⁸ Bā omits hi ¹⁹ Bā asāradussadha-. ²⁰ Bā vu-.

aparikkhiyamāna¹ disvā „kiṃ me dhanena, yāva maṃ jarā
 nābhibhavati tāvad eva pabbajitvā abhiññā ca samāpattiyo ca
 nibbattetvā brahmalokaparāyano bhavissāmīti“ cintetvā gehe
 sabbadvārā² i vivarāpetvā „dinnaṃ ñeva³ harantū“⁴ 'ti asuci viya
 5 jigucchanto vatthukāme pahāya mahājanassa rodantassa paridevan-
 tassa nagarā nikkhamitvā Himavantapadesaṃ pavisitvā isipab-
 bajjaṃ pabbajitvā attano vasanatthāya ramaṇiyaṃ bhūmibhāgaṃ
 olokento imaṃ ṭhānaṃ patvā „idha vasissāmīti“ ekaṃ inda-
 vāruṇikarukkhaṃ⁵ gocaragāmaṃ katvā adhiṭṭhāya tass' eva
 10 rukkhassa mūle vihāsi, gāmantasenāsaṇaṃ pahāya ārañṇako
 ahosi, paṇṇasālaṃ akatvā rukkhamaṇḍiko ahosi abbhokāsiko
 nesajjiko, sace⁶ nipajjitukāmo⁷ bhūmiyaṃ yeva nipajjati, dan-
 tamusaliko⁸ hutvā anaggipakkam eva khādati, thusaparikkhit-
 taṃ kiñci na khādati, ekadivase ekavāraṃ eva khādati,
 15 ekāsaṇiko ahosi. Khamāya⁹ paṭhaviāpatejavāyusamo¹⁰ hutvā ete
 ettake dhutagūṇe samādāya vatti¹¹. Imasmiṃ kira jātake Bodhi-
 satto paramappiccho¹² ahosi. So nacirass' eva abhiññā ca samā-
 pattiyo ca nibbattetvā jhānakīlikaṃ¹³ kīlanto tatth' eva vasati,
 phalāphalattham pi aññattha na gacchati, rukkhassa phalitakāle
 20 phalaṃ khādati, pupphitakāle pupphaṃ khādati¹⁴, sapattakāle¹⁵
 pattāni¹⁶ khādati, nippattakāle¹⁷ papaṭikaṃ¹⁸ khādati¹⁹. Evaṃ
 paramasantuṭṭho hutvā imasmiṃ ṭhāne ciraṃ vasi. So eka-
 divasam pi²⁰ pubbaṇhasamaye tassa rukkhassa pakkāni²¹ gaṇ-
 hanto pana loluppacārena utṭhāya aññasmiṃ padese na gaṇhāti²².
 25 Yathānisinno va hatthaṃ pasāretvā hatthappamāṇe ṭhāne²³ ṭhitāni
 phalāni saṃharati, tesu pi manāpāmanāpaṃ avicinitvā sampatta-
 sampattam eva gaṇhi. Evaṃ paramasantuṭṭhassa tassa silatejena
 Sakkassa Paṇḍukambalasilāsaṇaṃ uṇhākāraṃ dassesi. Taṃ
 kira Sakkassa āyukkhayena vā uṇhaṃ hoti puññakkhayena vā

¹ Ck -kkhi-, Bđ -kkha-. ² Bđ yeva. ³ Bđ adds pi. ⁴ Bđ nipajjati. ⁵ Bđ -la-.

⁶ Bđ chamā-. ⁷ Bđ -pamo, Bđ -yuparamo ⁸ Bđ vasati. ⁹ Ck -mapariccho.

¹⁰ Bđ -kīlaṃ. ¹¹ Ck omit khā-. ¹² Bđ omits sa. ¹³ Bđ -ttarū. ¹⁴ Ck Bđ nipa-.

¹⁵ Bđ pappati-. ¹⁶ Bđ -saṃ, omitting pi. ¹⁷ Bđ adds phalāni gaṇhi. ¹⁸ Bđ gaṇhabhi.

¹⁹ Ck hatthampamāṇe ṭhāne, Bđ hatthappasādathāne.

aññasmiṃ vā mahānubhāvasatte¹ taṃ ṭhānaṃ patthente² dhammi-
kānaṃ vā mahiddhiyasamaṇabrāhmaṇānaṃ³ sīlatejena⁴ uṇhaṃ
ahosi. Sakko „ko nu kho maṃ⁵ cāvetukāmo“ ti āvajjitvā
imasmiṃ padese vane⁶ vasantaṃ Kaṇhaṃ isiṃ rukkhā-
phalāni uccinantaṃ disvā cintesi: „ayaṃ isi ghoratapo⁷
parimāritindriyo⁸, imaṃ dhammakathāya sīhanādaṃ nadāpetvā
sukhakāraṇaṃ sutvā varena⁹ santappetvā imassa rukkhāni
dhuvaphalaṃ katvā āgamiṣsāmiti“ so mahantenānubhāvena
siḡhaṃ otaritvā tasmiṃ rukkhamaṇe tassa piṭṭhipasse ṭhatvā
„attano avaṇṇe kathite kujjhissati nu kho no“ ti vīmaṃsanto¹⁰
paṭhamaṃ gātham āha:

1. Kaṇho vatāyaṃ puriso, kaṇhaṃ bhuñjati bhojanaṃ

kaṇhe bhūmipadesasmiṃ¹⁰, na mayhaṃ manaso piyo ti. 11.

Tattha kaṇhaṃ¹¹ ti kālavaṇṇaṃ¹², rukkhaphalabhojanatāya kaṇho¹³. 15

Kaṇho tassa¹⁴ vacanaṃ sutvā „ko mu kho mayā saddhiṃ
kathetīti¹⁵“ dibbacakkhunā upadhārento „Sakko“ ti ṇatvā ani-
vattitvā¹⁶ anoloketvā va dutiyaṃ gātham āha:

2. Na kaṇho tacasā hoti, antosāro hi brāhmaṇo,

yasmiṃ pāpāni kammāni sa ve kaṇho Sujampatīti. 12. 20

Tattha tacasā ti tacena kaṇho nāma na hotīti attho, antosāro ti
abbhantare sīlasamādhipaññāvimuttināpādasānasārehi samannāgato, evarūpo
hi bābitapāpattā brāhmaṇo nāma hoti, sa ve ti yasmiṃ pana pāpāni¹⁷ kam-
māni so yattha katthaci kule¹⁸ jāto yena kenaci sarīravāṇṇena samannāgato pi
kāḷako va. 25

Evaṃ ca pana vatvā imesaṃ sattānaṃ kaṇhabhāvakarāni
pāpakammāni ekavidhādīhi bhedehi vitthāretvā sabbāni pi tāni
garahitvā¹⁹ sīlādayo guṇe pasaṃsitvā ākāse candam utthāpento

¹ Ck -ve-, C^o -ve-, B^o -vasattehi. ² B^o adds na vā. ³ B^o -ddhikasa-. ⁴ C^o
adds tadā sīlatejena, B^o dānatejena vā. ⁵ Ck^o omit vā. ⁶ B^o adds ṭhānā. ⁷
B^o omits vane. ⁸ B^o paramajjitindriyo. ⁹ Ck^o sukkāraṇaṃ suvarena, B^o sukha-
kāraṇaṃ sāvetaṃ varena. ¹⁰ Bdf -mippa-. ¹¹ B^o -ho. ¹² B^o -ṇo. ¹³ B^o bhojananti
rukkhaphalabhojanaṃ in the place of rukkhā- - - ¹⁴ B^o isi sakkassa. ¹⁵ Ck
-theti, C^o -theti corr. to -thetīti. ¹⁶ Ck^o ni-. ¹⁷ B^o pāpakāni. ¹⁸ B^o -lesu. ¹⁹
B^o -hetvā.

viya Sakkassa dhammaṃ desesi'. Sakko tassa dhammakathaṃ
sutvā pamudito somanassajāto Mahāsattaṃ vareṇa nimantento
tatiyaṃ gātham āha:

a. Eṭasmiṃ te sulapite patirūpe² subhāsite

5 varaṃ brāhmaṇa te dammi yaṃ kiñci manas' icchasi. 13.

Tattha eṭasmiṃ ti yaṃ idam taya sabbaññū-Buddhena viya sulapitaṃ
tasmiṃ sulapite tumbhākam eva ca anucchavikattā patirūpe³ subhāsite, yaṃ
kiñceti yaṃ yaṃ⁴ kiñci manasā icchasi sabbaṃ te taṃ varaṃ taṃ⁵ icchitaṃ
patthitaṃ dammīti attho.

15 Taṃ sutvā Mahāsatto cintesi: „ayaṃ 'kin nu kho attano
avanne kathite kujjhissati no' ti maṃ vīmaṃsanto mayhaṃ
chavivappaṇaṃ ca bhojanaṃ ca vasanaṭṭhānaṃ ca garahitvā⁶ idāni
mayhaṃ akuddhabhāvaṃ natvā pasannacitto varaṃ deti, maṃ
kho pan' esa 'Sakkissariya-Brahmissariyaṇaṃ atthāya brah-
15 macariyaṃ caratīti' pi maññeyya, tatr' assa nikkamkhābhāvat-
thaṃ⁸ 'mayham paresu kodho vā doso vā mā uppajjatu parasam-
pattiyaṃ lobho vā paresu sineho vā mā uppajjatu majjhatto
va bhavēyyaṃ' ti ime mayā cattāro vare gahetuṃ vaṭṭatīti⁹ so
tassa nikkamkhābhāvatthāya cattāro vare gaṇhanto catutthaṃ
20 gātham āha:

4. Varaṃ ce me ado Sakka sabbabhūtānam issara

sunikkodhaṃ suniddosaṃ nillobhaṃ vattim⁷ attano

nisnehaṃ abhikaṃkhāmi, ete me caturo vare ti. 14.

Tattha varaṇce me ado ti sace taṃ mayhaṃ varaṃ adāsi, sunik-
25 kodhaṃ ti akujjhanavasena suṭṭhunikkodhaṃ, suniddosaṃ ti adussanavasena
suṭṭhuniddosaṃ, nillobhaṃ ti parasampattisu suṭṭhunillobhaṃ, vattimattano⁷
ti evarūpaṃ attano pavattim, nisnehaṃ ti puttadhītādīsu saviññāpakesu dha-
dhaññādīsu vā aviññāpakesu attano santakesu pi⁸ nisnehaṃ apagatalobhaṃ,
abhikaṃkhāmi⁹ ti evarūpaṃ imehi catuṇgehi⁹ samannāgataṃ attano vuttim
30 abhikaṃkhāmi, ete me caturo vare ti ete nikkodhādi ke caturo mayhaṃ vare
dehīti vadatī, kiṃ pan' esa na jānāti yathā na sakkā Sakkassa santikā¹⁰ va-
raṃ¹¹ gahetvā vā¹² me¹³ kodhādayo haritun ti: no na jānāti, Sakke¹⁴ paṇa va-

¹ Bd -ti. ² Bd paṭi-. ³ Bd omits one yaṃ. ⁴ Bd omits taṃ. ⁵ Bd -he-. ⁶ Bd
nikkhamika-. ⁷ Bd f vu-. ⁸ Ck ca. ⁹ Bd catubhañ-. ¹⁰ Bd -ke. ¹¹ Bd taṃ. ¹²
Bd vareṇa. ¹³ C meme, Bd omits me. ¹⁴ Bd adds kho.

raṁ dadante¹ na gaṇhāmīti vacanaṁ na yuttan ti ca tassa ca nikkamābhābhā-
vatthāya² gaṇhi.

Tato Sakko cintesi: „Kaṇhapaṇḍito varam gaṇhanto ati-
viya anavajjavare³ gaṇhi, etesu varesu guṇadosaṁ etam eva
pucchissāmīti“. Atha naṁ pucchanto pañcamaṁ gātham āha: 5

5. Kin nu kodhe va⁴ dose vā lobhe snehe va⁵ brāhmaṇa
ādinavaṁ sampassasi⁶, tam me akkhāhi pucchito ti. 15.

Tass' attho: brāhmaṇa kiṁ nu tvaṁ kodhe vā dose vā lobhe vā snehe
vā ādinavaṁ passasi⁷, taṁ tva me pucchito akkhāhi, na hi mayāṁ tattha ādinavaṁ
pajñānāmi⁸ ti. 10

Atha naṁ Mahāsatto „tena hi suṇāhīti“ vatvā catasso
gāthā abhāsi:

6. Appo hutvā bahu⁹ hoti vadḍhat' eso⁹ akhantijo,
āsaṅgi bahupāyāso, tasmā kodhaṁ na rocaḍe. 16.
7. Duṭṭhassa paṭhamā¹⁰ vācā parāmāso¹¹ anantarā 15
tato pāṇi tato daṇḍo satthassa paramā gati,
doso kodhasamuṭṭhāno, tasmā dosaṁ na rocaḍe. 17.
8. Ālopasahasākārā nikaṭi vañcanāni ca
'dissanti lobhadhammesu, tasmā lobhaṁ na rocaḍe. 18.
9. Snehasaṁgathitā ganthā senti manomayā puthu, 20
te bhusaṁ upatāpentī, tasmā snehaṁ na rocaḍe ti. 19.

Tattha akhantijo ti yo¹² anadhīvāsikajātikassa akhantito jāto¹³ kodho
paṭhamam paritto hutvā bahu hoti aparāparam vadḍhati tassa vadḍhanabhāvo
Khantivādijātakena c'eva Culladhammapāla-jātakena ca vaṇṇetabbo, api ca Tissā-
maccassa p' ettha¹⁴ bhariyaṁ ādim katvā sabbaṁ sajanasaparijānaṁ māretvā 25
pacchā attano mārītavatturaṁ kathetabbaṁ, āsaṁgiti āsaṁgakarāṇo¹⁵, yassa
uppajjati taṁ āsattaṁ lagitaṁ¹⁶ karoti taṁ vatthuraṁ vissajjettvā ganturaṁ na deti
nivattitvā nivattitvā¹⁷ akkosaṇāḍiṇi kareti, bahu pāyāso ti bahuna kāyikacetasika-
dukkhasaṁkhātena upāyāsena kilamathena samannāgato, kodhaṁ nissāya hi kodha-
vasena ariyādīsukataṁvikkamā dīṭṭhadhamme c'eva samparāye ca vadhabandhana- 30

¹ Bā dente. ² Bā -kha-. ³ Bā -jje-. ⁴ Bā vā. ⁵ Bā ca. ⁶ Ck -passi. Bā
ādinava tvampassi. ⁷ Ck passi. ⁸ Ck Bā -ū. ⁹ Bā vadḍhateso, Ck vadḍheteso. ¹⁰
Bā pharusā. ¹¹ Ck para-. ¹² Bā so. ¹³ Ck joto, Bā omits jāto. ¹⁴ Bā cettha.
¹⁵ Bā āsaṁgiabhāvakarāṇo. ¹⁶ Bā laggi- ¹⁷ Bā only one ni-

vippaṭṭisārādīni¹ c'ev a pañcavinibandhanakammakaraṇādīni² ca bahūni dukkhāni
 anubhavantīti kodho bahupāyāso nāma, tasmā ti yasmā esa evaṃ anekādīnavo
 tasmā kodhaṃ na rocemi, duṭṭhassa³ 'ti kodhanalakkaṇa⁴ ⁵ kodhena kujjhī-
 vā aparabhāḇe dussanalakkaṇa dosena duṭṭhassa paṭhamāni tāva are dāsa
 5 passā 'ti⁶ pharusavācā niccharati⁷, vācāya antarā ākaḍḍhanavikaḍḍhanavasena
 hatthaparāmāso tato anantarā upakkamanavasena pāpi pavattati, tato daṇḍo⁸,
 daṇḍappahāre⁹ atikkamitvā¹⁰ pana ekatodhāraubhatodhārassa satthassa paramā
 gati¹¹ sabbapariyantā satthanipphatti¹² hoti. yadā hi satthena param jīvita
 voropetvā pacchā ten' eva satthena attānaṃ jīvita voropeti tadā doso matthakaṃ
 10 patto hoti, doso kodhasamuṭṭhāno ti yathā anambilaṃ takkaṃ vā kañjikaṃ¹³
 vā pariṇāmanavasena parivattitvā ambilaṃ hoti tam ekajātikaṃ pi samānaṃ am-
 bilaṃ anambilaṃ ti nānā vuccati tathā¹⁴ ¹⁵ pubbakāle kodho pariṇamitvā apara-
 bhāḇe doso hoti, so akusalamūlatta ekajātiko pi samāno kodho doso ti nānā
 vuccati, yathā ca anambilaṃ ambilaṃ evaṃ so pi kodhato samuṭṭhāti kodha-
 15 samuṭṭhāno, tasmā ti yasmā evaṃ anekādīnavo doso tasmā dosam pi na rocemi,
 ālopasahasākārā ti divādivase¹⁶ eva¹⁷ gāmaṃ paharitvā vilumpānāni¹⁸ ca āvudhaṃ
 sarīre ṭhapetvā idaṃ¹⁹ nāma me dehiti sahasākārā ca²⁰, nikati vāñcanaṃ
 cā 'ti patirūpakam²¹ dassetvā paraassa haraṇaṃ nikati nāma, sā asuvaṇṇam eva
 suvaṇṇaṃ ti kūṭakahāpaṇa²² ²³ ca kahāpaṇo ti datvā parasantakagahaṇe²⁴
 20 daṭṭhabbā, paṭibhānavasena pana upāyakusalatāya parasantakagahaṇaṃ vāñcanaṃ²⁵
 nāma, tass' evaṃ pavatti daṭṭhabbā: eko kira ujujātiko gāmikapuriso araṇṇato
 sasakaṃ ānetvā naditīre ṭhapetvā nahāyitum otari, ath' eko dhutto taṃ sasakaṃ
 sīse katvā nahāyitum otiṇṇo, itaro uttaritvā sasakaṃ apassanto ito c' ito ca
 vilokesi²⁶, tam enaṃ dhutto kiṃ²⁷ vilokesīti vatvā imasmiṃ me²⁸ ṭhāne
 25 sasako ṭhapito taṃ na passāmi²⁹ vutte andhabāla³⁰ na tvaṃ³¹ jānāsi sasakā
 nāma naditīre ṭhapitā palāyanti passa³² ahaṃ attano sasakaṃ sīse ṭhapetvā va
 nahāyāmi³³, so appaṭibhānatāya evaṃ bhavissatīti pakkāmi, ekakahāpaṇena
 miḡapotaṃ gahetvā puna taṃ datvā dvikahāpaṇakagghanakassa³⁴ ³⁵ miḡassa
 gahitavattum p' ettha³⁶ kathetabbaṃ, dissanti lobhadhammesu³⁷ 'ti Sakka³⁸
 30 ime alobbhādayo pāpadhammā lobhasabhāvesu³⁹ lobbhābhūtesu sattesu dissanti,
 na hi aluddhā evarūpāni kammāni karonti, evaṃ lobho anekādīnavo, tasmā lo-
 bham pi na rocemi, snehasaṃgathitā ganthā ti ārammaṇesu allīyanalak-
 kaṇa snehena saṃgathitā⁴⁰ punappuna uppādasena⁴¹ ghatitā⁴² suttana

¹ Bd -bandhavipatti-. ² Bd pañcavidhabandhana-. ³ Bd kujjhana-. ⁴ Bd ado-
 saṃ passā ti in the place of are-. ⁵ Bd nicchāreti. ⁶ Bd omits daṇḍo, ⁷ Bd
 -rena. ⁸ Bd upakka-. ⁹ Bd param māreti in the place of pa-. ¹⁰ Bd nip-
 phutti. ¹¹ Bd kañjikaṃ. ¹² Ck tadā. ¹³ Bd -vaseva. ¹⁴ Bd viluppamānāni.
¹⁵ Ck idaṃ. ¹⁶ Bd va. ¹⁷ Bd paṭi-. ¹⁸ Bd -ṇe, omitting ca kahāpaṇo, ¹⁹
 Bd -ṇena. ²⁰ Bd -nan. ²¹ Ck olo-. ²² Bd kimbo. ²³ Bd omits me. ²⁴ Ck
 -le. ²⁵ Ck adds na. ²⁶ Bd -yantīti passa, Ck -yanti tassa. ²⁷ Bd ṇaggha-
²⁸ Bd adds dipetvā. ²⁹ Ck omits sakka. ³⁰ Bd -venasu-. ³¹ Bd -itvā. ³² Bd
 -danava-.

pupphāni viya baddhā nānappakāresu ārammaṇesu pavattamānā abhiññhākāyaganthā,
 senti manomayā puthū ti te¹ puthusu ārammaṇesu uppannā suvaṇṇādihi
 nibbattāni suvaṇṇādīmayāni ābharanādīni² viya manena nibbattattā manomayā
 abhiññhākāyaganthā tesu ārammaṇesu senti anusenti, te bhusaṃ upatāpentitī
 te evaṃ³ anusayitā balavatāpaṃ janentā⁴ bhusaṃ upatāpentī atikilamenti, tesam⁵
 pana bhusaṃ upatāpāne 'sallaviddho va ruppatitī' gāthāya vatthum 'piyājātikā kho
 gāhapatī sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā piyappabbhutikā' 'piyato jāyate⁶
 pemato jāyate⁶ soko' ti ādīni suttāni ca āharitabbāni, api ca Maṅgalabodhisattassa⁷
 dārake datvā balavasokena hadayaṃ phali, Vessantarabodhisattassa mahantaṃ
 domanassaṃ udapādi, evaṃ pūritapāramīnaṃ mahāsattānaṃ p' ete⁸ upatāpaṃ¹⁰
 karonti⁹ yeva, ayaṃ snehe ādīnava, tasmā sneham pi na rocemīti.

Sakko pañhavissajjanaṃ¹⁰ sutvā „Kaṇḥapaṇḍita, tayā ime
 pañhā Buddhalilhāya sādhuḥkaṃ kathitā, ativiya tuṭṭho 'smi te,
 aparam pi¹¹ varaṃ gaṇhāhīti“ vatvā dasamaṃ gātham āha:

10. Etasmiṃ¹² te sulapite patirūpe subhāsīte 15
 varaṃ brāhmaṇa te dammi yaṃ kiñci manas' icchasīti. 20.

Tato Bodhisatto anantaraṃ gātham āha:

11. Varaṃ¹³ ce me ado Sakka sabbabhūtānaṃ issara
 araṇṇe me viharato niccaṃ ekavīhārino
 ābādha na¹⁴ uppajjeyyūṃ antarāyakaṛā bhusā ti. 21. 20

Tattha antarāyakaṛā¹⁵ ti imassa¹⁶ tapokamimassa antarāyakaṛakā¹⁷.

Taṃ sutvā Sakko „Kaṇḥapaṇḍito varaṃ gaṇhanto na
 āmisasannissitam¹⁸ gaṇhāti¹⁹, tapokammanissitam eva gaṇhā-
 tīti¹⁹“ cintetvā bhiyyosomattāya pasanno aparam pi varaṃ
 dadamāno itaraṃ gātham āha: 25

12. Etasmiṃ te sulapite patirūpe subhāsīte
 varaṃ brāhmaṇa te dammi yaṃ kiñci manas' icchasīti. 22.

B. pi varagahaṇāpadesena²⁰ dhammaṃ desento osānagātham
 āha:

¹ Bā tesu. ² Bā -ṇāni. ³ Ck^e etaṃ. ⁴ Bā balavantāsaṇjanentā. ⁵ C^e sujāyate
⁶ Bā omits pe- jā-, and adds soko me bho jāyate. ⁷ Bā suma-. ⁸ Bā pemāni.
⁹ Bā karoti. ¹⁰ Ck^e -he-, Bā -hā-. ¹¹ Bā -raṃ, omitting pi. ¹² Bā -im. ¹³
 Ck^e -raṇ. ¹⁴ Bā mā. ¹⁵ Bā adds bhūsā. ¹⁶ Bā adds me. ¹⁷ C^e -karā corr.
 to -kārā, Bā -karā. ¹⁸ Bā adds varaṃ. ¹⁹ Bā -ha-. ²⁰ Ck^e varāṃgahaṇa-, Bā
 varāṃgahaṇā-, C^e varagahaṇa-.

13. Varam cemeado Sakka sabbabhūtānam issara (Milindap. p. 334.)
na mano vā sarīraṃ vā maṃkate¹ Sakka kassaci
kadāci upahaññetha, etaṃ Sakka varam vare ti. 23.

Tattha mano vā ti manodvāraṃ vā, sarīraṃ vā ti kāyadvāraṃ vā,
5 vacīdvāraṃ pi² etesaṃ gahaṇena gahitaṃ evā 'ti³ vedittabbaṃ, maṃkate⁴ ti
mama kāraṇā, upahaññethā⁵ 'ti upaghātaṃ⁶ āpajjeyya aparisuddhaṃ assa,
idaṃ vuttaṃ hoti: Sakka devarāja, mama kāraṇā maṃ nissāya mama anatta-
kāmatāya kassaci sattassa kīṃsīci⁷ kāle idaṃ tividhaṃ pi⁸ kammadvāraṃ na⁹
upahaññetha¹⁰, pāṇātipātādīhi dasahi akusalakammaṃ pathehi vimuttaṃ parisud-
10 dham eva bhaveyyā 'ti.

Iti M. chasu pi ṭhānesu varam gaṇhanto nekkhammanis-
sitam eva gaṇhi, jānāti c' esa sarīraṃ¹¹ nāma vyāhidhammaṃ,
na taṃ sakkā Sakkena avyādhidhammaṃ¹² kātuṃ, sattānaṃ
hi¹³ tīsu dvāresu parisuddhabhāvo na sakkāyatto va¹⁴, evaṃ
15 sante pi tassa dhammadesanattaṃ ime vare gaṇhi. Sakko
pi taṃ rukkhaṃ dhuvaphalaṃ¹⁵ katvā Mahāsattaṃ vanditvā
sirasi añjaliṃ¹⁶ patiṭṭhapetvā „ārogā¹⁷ idh' eva vasatha“ 'ti
vatvā sakatṭhānam gato. B. pi aparihīnaṃ jhāna brahmalokūpagā
ahosi.

- 20 S. i. d. ā. „Ananda pubbe mayā nivutthabhūmippadeso v' eso¹⁸“
ti vatvā j. s.: „Tadā Sakko Anuruddho ahosi, Kaṇhapāṇḍito¹⁹ aham
evā“ 'ti. Kaṇhajātakaṃ²⁰.

3. Catuposathikajātaka.

- Yo kopaneyyo ti. Idaṃ Catuposathikajātakaṃ Puṇṇakajātaka
25 āvibhavissatīti²¹. Catuposathikajātakaṃ²².

¹ Cks maṃkato, Bḍ maṃkute. ² Cks -raṃ vā. ³ Cks eva, omitting ti. ⁴ Cks maṃkato, Bḍ maṃkute. ⁵ Cks -haññethā. ⁶ Bḍ adds mā. ⁷ Ck -smī, Cs -smicci corr. to -smici, Bḍ -smimvi. ⁸ Cks -dhamhi. ⁹ Bḍ omits na. ¹⁰ Cks -haññetha, Bḍ -haññethā ti. ¹¹ Bḍ -raṃ. ¹² Bḍ -dhikadha-. ¹³ Bḍ -nañca, omitting hi. ¹⁴ Bḍ na sakkā sakkena attānaṃ sakko va. ¹⁵ Bḍ madurapha-. ¹⁶ Cks -lim, Bḍ li. ¹⁷ Bḍ Cs a-. ¹⁸ Cks ceso. ¹⁹ Bḍ adds pana. ²⁰ Bḍ adds dutiyaṃ. ²¹ Cks -ssati. ²² Bḍ adds tatiyaṃ.

4. Saṃkhaṇḍaka.

Bahussuto ti. Idam S. J. v. sabbaparikkhārādānaṃ
 ā. k. Sāvatthiyaṃ kir' eko upāsako Tathāgatassa dhammadesanāṃ
 sutvā pasannacitto svātanāya nimantetvā attano gharadvāre maṇḍapaṃ
 kāretvā alaṃkaritvā punadivase¹ kālaṃ ārocāpesi. S. pañcasatabhikkhu-
 parivāro² tattha gantvā paññattavarāsane³ nisīdi. Upāsako⁴ Buddha- 5
 pamukkhassa bhikkhusaṃghassa mahādānaṃ datvā „puna svātanāya“
 'ti evaṃ sattāhaṃ nimantetvā mahādānaṃ pavattetvā sattame divase
 sabbaparikkhārādānaṃ adāsi. Tam⁵ pana dadamāno upāhanadānaṃ
 ussannaṃ katvā adāsi. Dasabalassa dinno upāhanasaṃghāto⁶ sahas-
 sagghanako ahosi, dvinnāṃ aggasāvakaṇāṃ⁷ pañcasataggaṃ nakā,⁸ 10
 sesānaṃ⁹ pañcannaṃ bhikkhusatānaṃ satagghanakā¹⁰ ti. Iti so sabba-
 parikkhā radānaṃ datvā attano parisāya saddhiṃ Bhagavato santike
 nisīdi. Ath' assa S. madhurena sareṇa aumodanaṃ karonto „upāsaka,
 ulāraṇte¹¹ sabbaparikkhārādānaṃ, attamaṇo hohi, pubbe anuppanne Buddhe
 paccekabuddhassa ekaṃ upāhanasaṃghātaṃ datvā nāvāya bhinnāya 15
 appatitṭhe samudde¹² upāhanadānaṇissandena¹³ patitṭhaṃ labhiṃsu,
 tvaṃ pana Buddha-pamukkhassa saṃghassa¹⁴ sabbaparikkhārādānaṃ
 adāsi, tassa te upāhanadānaṃ¹⁵ kasmā patitṭhā na¹⁶ bhavissatīti“
 vatvā tena yācito a. ā.:

A. ayaṃ Bārāṇasī Molinī nāma ahosi. Molinīnagare 20
 Brahmadaṭṭe rajjaṃ kārente Saṃkhaṇḍa nāma brāhmaṇo
 aḍḍho mahaddhano¹⁷ catusu nagaradvāresu nagaramajjhe nive-
 sanadvāre¹⁸ ti chasu ṭhānesu dānasālā¹⁹ kāretvā devasikaṃ
 cha satasahassāni vissajjento²⁰ kapaṇiddhikānaṃ²¹ mahādānaṃ
 pavattesi. So ekadivasaṃ cintesi: „ahaṃ gehe dhane khīṇe 25
 dānaṃ dātuṃ na sakkhissāmi, aparikkhīṇe yeva dhane nāvāya
 Suvannaḥbhūmiṃ gantvā dhanāṃ āharissāmīti“ so nāvaṃ bandhā-
 petvā bhaṇḍassa pūretvā²² puttadāraṃ āmantetvā „yāvāhaṃ“²³

¹ Bd adds tathāgatassa. ² Bd -bhikkhusata-. ³ Bd -tte-. ⁴ Bd adds saputtadāra-
 pariṇāno, ⁵ Bd tam. ⁶ Bd -to. ⁷ Ck² dinnāni, and omit agga. Bd dvi-. ⁸ Bd -ni-.
⁹ Ck² -ranto, C² -ranto corr. to- rante, Bd -raṇi te. ¹⁰ Bd mahāsa-. ¹¹ Bd
 -dānassa ni-. ¹² Bd bhikkusa-. ¹³ Cd -dānassaphalaṃ. ¹⁴ Bd na patitṭhā. ¹⁵
 Bd adds mahābhogo pahūtavittapakaraṇo pahūtaḍḍhanadhaññasuvannarajato. ¹⁶
 Bd adds cā. ¹⁷ Bd -lāyo. ¹⁸ Bd -etvā. ¹⁹ Bd -kāḍinaṃ. ²⁰ Bd pūrāpetvā.
²¹ Bd yāva a.-

āgacchāmi tāva me dānaṃ anupacchindantā¹ pavatteyyāthā²
 'ti vatvā dāsakammakaraparivuto chattam ādāya upāhanam
 āruhya majjhantikasamaye paṭṭanagāmābhimukho pāyāsi. Tasmim
 khaṇe Gandhamādane eko paccekabuddho āvajjitvā³ dhanā-
 5 haraṇatthāya gacchantam disvā „mahāpuriso dhanam āharitum
 gacchati, bhavissati nu kho assa samudde antarāyo no“ ti
 āvajjitvā „bhavissatīti“⁴ natvā „esa maṃ disvā chattaṃ ca
 upāhanaṃ ca mayham datvā upāhanadānanissandena⁵ samudde
 bhinnāya nāvāya paṭiṭṭham labhissati, karissāmi 'ssa' anuggahan⁶
 10 ti⁷ ākāsenāgantvā tassāvidūre otaritvā caṇḍavātātape añḅāra-
 santharasadisam uphavalukam maddanto tassābhimukho⁸
 āgañchi⁹. So tam disvā va „puññakkhetam me āgataṃ, ajja
 mayā ettha bijam¹⁰ ropetum vaṭṭatīti“¹¹ tuṭṭhacitto vegena tam¹²
 upasamkanitvā vanditvā „bhante mayham anuggahatthāya¹³
 15 thokam maggā okkamma imam rukkhamūlam upagacchathā¹⁴
 'ti vatvā tasmim rukkhamūlam¹⁵ upasamkamante¹⁶ rukkhamūle
 vālukam ussāpetvā uttarāsaṃgam paññāpetvā¹⁷ paccekabuddham
 nisīdāpetvā vāsitarissāvitena udakena pāde dhovitvā gandha-
 telenam makkhetvā attano upāhanā omuñcitvā puñchitvā¹⁸
 20 gandhatelenam makkhetvā tassa paṭimuñcitvā¹⁹ „bhante imā
 upāhanā āruhya chattam matthake katvā gacchathā“²⁰ 'ti chat-
 tupāhanam²¹ adāsi. So tassānuggahatthāya²² tam gahetvā
 pasādasaṃvaddhanattham²³ passantass' ev' assa uppatitvā Gan-
 dhamādanam evāgamāsi²⁴. B. pi tam disvā ativiya pasānnacitto
 25 paṭṭanam gantvā nāvaṃ abhirūhi. Ath' assa mahāsamuddam
 paṭipannassa sattame divase nāvā vivaram adāsi, udakam
 ussiñcitum nāsakkhimso. Mahājano maraṇabhayaabhīto attano
 attano devatā namassitvā mahāviraṇam viravi. M. ekaṃ

¹ C^o -cchindāntā, B^d -cchinditvā. ² B^d -jje-. ³ B^d -dānassa ni-. ⁴ C^k ssaṇi.
 C^o ss. ⁵ B^d tassa a-. ⁶ B^k āgacchi. ⁷ B^d dānabijam. ⁸ C^o nam, B^d omits tam.
⁹ B^d -haṇatthāya. ¹⁰ B^d . lo. ¹¹ B^d -saṇkamante. ¹² B^d paññā-, ¹³ B^d pucchi-.
¹⁴ B^d pati-. ¹⁵ B^d -ttam upā-. ¹⁶ B^d tassa a-. ¹⁷ C^k pā-, B^d vadḍha-. ¹⁸
 B^d eva a-.

upatthākaṃ gahetvā sakalasarīraṃ telena makkhetvā sappinā
 saddhiṃ sakkharacunṇaṃ yāvadatthaṃ khāditvā tam pi¹ khā-
 dāpetvā tena saddhiṃ kūpakayaṭṭhimatthakaṃ āruya „imāya
 disāya amhākaṃ nagaran“ ti disaṃ vavatthapetvā maccha-
 kacchapaparipanthato attānaṃ mocento tena² saddhiṃ usabha- 5
 mattaṃ atikkamitvā pati. Mahājano vināsaṃ pāpuṇi. M. pana
 upatthākena saddhiṃ samuddaṃ taritum ārabhi. Tassa tara-
 tass³ eva satta⁴ divasā gatā⁵. So tasmim pi kāle loṇodakena
 mukhaṃ vikkhāletvā uposathiko ahosi yeva. Tadā pana catūhi
 lokapālehi Mañimekhalā nāma devatā⁶ „sace⁷ nāvāya bhinnāya 10
 tisaṇaṇagatā⁸ vā sīlasampannā vā mātāpitidevatā vā⁹ manussā
 dukkhappattā honti te rakkheyyāsīti“ samudde ārakkhatthāya¹⁰
 ṭhapitā hoti. Sā attano issariyena sattāhaṃ pamajjitvā sat-
 tame divase samuddaṃ oloketi sīlācārayuttaṃ¹¹ Saṅkhabrah-
 maṇaṃ disvā „imassa sattamo¹² divaso¹³ samudde patitassa, 15
 sace amarissa¹⁴ ativiya gārayhā¹⁵ abhaviṣsa“ ti¹⁶ saṃvigga-
 mānasā¹⁷ ekaṃ suvaṇṇapātiṃ nānaggarasassa¹⁸ dibbabhojanassa
 pūretvā vātavegena tattha gantvā tassa purato ākāse ṭhatvā
 „brāhmaṇa tvaṃ sattāhaṃ nirāhāro, imaṃ dibbabhojanaṃ
 bhuñjā“ ti¹⁹ āha. So taṃ oloketvā²⁰ „apanehi tava bhattaṃ, 20
 ahaṃ uposathiko“ ti²¹. Ath’ assa upatthāko pacchato āgac-
 chanto devataṃ adisvā saddaṃ eva sutvā „ayaṃ brāhmaṇo
 pakatisukhumālo sattāhaṃ nirāhāratāya dukkhito maraṇabhaya-
 vilapati maññe, assāsissāmi²² nan“ ti cintetvā paṭhamaṃ gātham
 āha:

1. Bahussuto sutadhammo si Saṅkha,

23

ditthā tayā samaṇabrāhmaṇa ca,

¹ Ck^o hi. ² B^d upatthakena. ³ Ck^o tassa, B^d sattamo. ⁴ B^d divaso jāto. ⁵ B^d devadhitā. ⁶ B^d has added samudde. ⁷ B^d -naṃga-. ⁸ B^d -pitu devatā vā tathā corr. to -pitupathakā vā tathā. ⁹ B^d -kkhanatthāya. ¹⁰ B^d -rasaṃyu-. ¹¹ Ck^o -e. ¹² B^d sace so marissati. ¹³ B^d -reyhaṃ me. ¹⁴ B^d bhavissati ti. ¹⁵ B^d -mānahadaya hutvā. ¹⁶ B^d -rasa. ¹⁷ Ck^o jati, C^o -jāni corr. to -jāti? ¹⁸ B^d ullo-. ¹⁹ B^d adds āha. ²⁰ so all three MSS.

ath' akkhaṇe dassayase vilāpaṃ,
año nu ko te paṭimantako¹ mayā ti. 24.

Tattha sutadhammo ti dhammo pi tayā dhammikasamaṇabrāhmaṇānaṃ
santike suto. diṭṭhā ti tesāṃ paccaye dadantena veyyāvaccāṃ karontena
5 dhammikasamaṇabrāhmaṇā tayā diṭṭhā, evaṃ akaronto hi passanto pi te na
passati yeva, athakkaṇe ti atha akkhaṇe sallapantassa kassaci abhāvena
vacanassa anokāse, dassayase ti ahaṃ uposathiko ti vadanto vilāpaṃ
dassesī², paṭimantako¹ ti mayā año ko tava paṭimantako¹ paṭivacanadāyako¹,
kīṃkāraṇā evaṃ vippalapasīti.

10 So tassa vacanaṃ sutvā „imassa sā³ devatā na paññāyati
maññe“ ti cintetvā „samma nāhaṃ maraṇassa bhāyāmi, atthi
pana me año paṭimantako¹“ ti vatvā dutiyaṃ gātham āha:

2. Subbhu subhā⁴ suppaṭimuttakambu

paggayha sovaṇṇamayāya pātiyā

15 bhuñjassu bhattaṃ iti maṃ vadeti,

saddhā cittā tam ahaṃ no ti brūmīti. 25.

Tattha subbhū⁵ 'ti subhamukhā⁶, subhā ti pāsādikā uttamarūpadharā,
suppaṭimuttakambū⁷ 'ti paṭimuttasuvaṇṇālamkāra, paggayhā⁸ 'ti suvaṇṇa-
pātiyā bhattaṃ gahetvā ukkhiptvā, saddhā cittā ti saddhā⁹ c' eva⁶ tuṭṭhacittā
20 ca⁷, saddhaṃ⁹ cittaṃ⁹ ti pi pāṭho, tass' attho: saddhaṃ¹⁰ ti saddahantaṃ¹¹, cit-
taṃ ti tuṭṭhacittaṃ, tamahaṃ no tīti¹² tam ahaṃ¹³ devataṃ uposathikkattā
paṭikkhipanto no ti brūmi¹⁴, na vippalapāmi sammā¹⁵ 'ti.

Ath' assa so tatiyaṃ gātham āha:

3. Etādisaṃ brāhmaṇa disva yakkhaṃ

25 puccheyya poso sukhaṃ āsasāno¹⁶,

utthehi, naṃ¹⁶ pañjalik' āhipuccha:

devī nu si¹⁷ tvaṃ uda mānusi nū¹⁸ 'ti. 16.

Tattha sukhamāsasāno¹⁶ ti etādisaṃ yakkhaṃ disvā attano sukhaṃ
āsiṃsanto paṇḍito puriso ambākaṃ sukhaṃ bhavissati na bhavissatīti puccheyya.
30 utthehīti udakato utthānakāraṃ dassento utthaha¹⁹, pañjalikābhipucchā²⁰ 'ti²⁰

¹ Bā pati-. ² Ck -ti. ³ Bā omits sā. ⁴ Bf subbhā subhā, Bā subhamukhā in the place of s. s. ⁵ so Ck for -mukā? Bā tattha subhamukhā ti. ⁶ Bā veca. ⁷ Ck ti. ⁸ Ck Bā saddhā. ⁹ Ck cittā. ¹⁰ Ck Bā saddhā. ¹¹ Ck saddahatthaṃ. ¹² Ck devataṃ no tīti tamahaṃ devataṃ no tīti in the place of tamahaṃ notīti. ¹³ subbhū - - - tamahaṃ wanting in C. ¹⁴ Bā -mīti. ¹⁵ Bā āsamāno, Bf ātsamāno. ¹⁶ Ck tam. ¹⁷ Ck si. ¹⁸ Bā āsamāno. ¹⁹ Bā utthehi tam. ²⁰ Bā adds sa.

pañjaliko hutvā abhipuccha, uda mānusi nū 'ti udāhu mahiddhikā siddhatapā¹
mānusi tvaṇ ti.

B. „yuttaṃ kathesi”i taṃ pucchanto catutthaṃ gātham āha:

4. Yaṃ tvaṃ sukhenaḅhisamekkhase maṃ²

bhuñjassu bhattaṃ iti maṃ vadesi

5

pucchāmi taṃ nāri mahānubhāve:

devī nu si³ tvaṃ uda mānusi nū 'ti. 27.

Tattha yaṃ tvaṇ ti yasmā tvaṃ sukhena maṃ abhisamekkhase piyacak-
khūhi olokesi, pucchāmi taṇ ti tena kāraṇena taṃ pucchāmi.

Tato devatā dve gāthā abhāsi:

10

5. Devī ahaṃ Saṃkha mahānubhāvā

idhāgatā sāgaravārimajjhe⁴

anukampikā no ca paduṭṭhacittā,

tav' eva⁵ atthāya idhāgatāsmi⁶. 28.

6. Idh' annapānaṃ sayanāsanaṃ ca

15

yānāni nānā vividhāni⁷ Saṃkha

sabbassa ty-āhaṃ paṭipādayāmi⁸

yaṃ kiñci tuyhaṃ manasābhipatthitan ti. 29.

Tattha idhā 'ti imasmiṃ samudde, nānā vividhānī⁹ bahūni ca
anekappakārāni ca batthiyānaassayanādīni atthi, sabbassa tyāhan ti tass'¹⁰ 20
annapānādīno sabbassa sāmīkaṃ katvā taṃ te annapānādīni paṭipādayāmi dadāmi,
yaṃ kiñcīti aññam pi yaṃ kiñci tava manasā icchitaṃ sabbaṃ te dammīti.

Taṃ sutvā M. „ayaṃ devatā”¹¹ samuddapiṭṭhe mayhaṃ
‘idaṇ c’ idaṇ ca dammīti’ vadati, kin nu kho esā¹² mayā katena
puññakammena dātukāma udāhu attano balena, pucchissāmi 25
tāva naṇ“ ti cintetvā pucchanto sattamaṃ gātham āha:

7. Yaṃ kiñci yitṭhaṃ va¹³ hutaṃ va¹⁴ mayhaṃ

sabbassa no issarā tvaṃ sugatte¹⁵,

sussoṇi subbhuru¹⁶ vilākamajjhe

kissa me kammassa ayaṃ vipāko ti. 30.

20

¹ Bā si tvaṃ aha. ² Cks tvaṃ. ³ Cks si. ⁴ Bā sālāpādīmajjhe. ⁵ Cks tameva, Bā tatheva, Bf bhavaeva. ⁶ Cks -gatasmīṃ, Bā -gatāsmīṃ. ⁷ Bā vidhā-, Bf nā vidhā-. ⁸ Cks -ma, Bf -dessāmi. ⁹ all three MSS. vidhā-. ¹⁰ Bā tassa. ¹¹ Bā devadhitā. ¹² Cks esa. ¹³ Ck omits va, C has ba, Bāf ca. ¹⁴ Bāf ca. ¹⁵ Bā sabhatte. ¹⁶ Bā subbhamusu, Bf subbhamu.

Tattha yitṭhan ti dānavasena yajitam. hutaṃ ti āhunapāhunavasena
 dinnaṃ, sabbassa no issarā tvaṃ ti tassa ambhakaṃ puñṇakammasa sabbassa
 tvaṃ issarā, imassa ayaṃ vipāko imassa ayaṃ¹ ti jānituṃ samatthā ti attho,
 sussaṇṇiṭṭi sundarāurulakkhaṇe, subbhurū 'ti² sundarabhamuke, suvilākā-
 5 majjhe³ ti sutṭhuvilaggitatanumajjhe, kissa me ti⁴ mayā katakammesu katara-
 kammassāyaṃ⁵ vipāko yenāhaṃ appatitṭhe samudde patitṭhaṃ labhāmīti.

Taṃ sutvā devatā „ayaṃ brāhmaṇo yaṃ⁶ kusalakammaṃ
 kataṃ taṃ maṃ⁷ 'na jānātīti' saññāya⁸ pucchati maññe,
 kathessāmi dāni 'ssā' 'ti kathenti' atṭhamāṃ gāthā āha:

- 10 8. Ghamme pathe brāhmaṇa ekabhikkhūṃ
 ugghatṭhapādaṃ¹⁰ tasitam kilantaṃ
 paṭipādayi Saṃkha upāhanāhi¹¹,
 sā¹² dakkhiṇā kāmāduhā tav' ajjā 'ti. 31.

Tattha ekabhikkhūṃ ti taṃ paccekabuddhaṃ sandhāyāha, ugghatṭha-
 15 pādaṃ¹³ ti upbhavulukāya ghatṭhapādaṃ¹⁴, tasitaṃ ti pipāsitaṃ, paṭipādayi ti
 paṭipādesi yojesi¹⁵, kāmāduhā ti sabbakāmadāyikā.

- M. etaṃ¹⁶ sutvā¹⁷ „evarūpe pi nāma appatitṭhe mahā-
 samudde mayā dinnaṃ upāhanadānaṃ mama sabbakāmadadaṃ
 jātāṃ, aho sudinnaṃ me paccekabuddhassa dānaṃ“ ti tuṭṭha-
 20 citto navamaṃ gāthā āha:

9. Sā hotu nāvā phalakūpapannā
 anavassutā erakavātayuttā,
 aññassa yānassa na h' atthi bhūmi,
 ajj' eva maṃ Molinīṃ pāpayassū 'ti. 32.

- 25 Tass' attho: devate evaṃ sante mayhaṃ ekaṃ nāvāṃ māpehi, khuddikaṃ¹⁸
 pana ekadonikaṃ¹⁹ nāvāṃ mā²⁰ māpehi, yaṃ pana māpehi²¹ sā hotu nāvā bahūhi
 susibbitehi²² phalakehi upapannā udakapavesanābhāvena²³ anavassutā erakena

¹ Ck^s imissāyaṃ ² B^d subbhamūti. ³ read: -bhamu, kesu: vi-? ⁴ Ck^s
 add kissa. ⁵ B^d -massa ayaṃ. ⁶ B^d yaṃte. ⁷ B^d kammaṃ. ⁸ B^d paññāya. ⁹
 all three MSS. -ti. ¹⁰ B^d -ṭṭa-. B^f ugghatṭhitapā-. ¹¹ B^d -nāni. ¹² B^d dasā.
¹³ B^d -ṭṭa-. ¹⁴ Ck^s ghaṭṭa-, B^d ghaṭṭhitapā-. ¹⁵ B^d yojesiṭṭi attho, Ck^s add na
 mama sabbakāmadadaṃ jātāṃ. ¹⁶ C^s taṃ. ¹⁷ B^d taṃ sutvā mahāsatto. ¹⁸
 B^d -dda-. ¹⁹ B^d -kappamānaṃ. ²⁰ alt three MSS. omit mā. ²¹ B^d -pessasi.
²² Ck^s -siddhi-? ²³ B^d -nassābh-.

sammā gahetvā gacchantena¹ vātena yuttā, t̥hapetvā hi nāvaṃ² aññassa yānassa³ ettha bhūmi n' atthi, tāya pana nāvāya⁴ maṃ ajj' eva Molinīnagarāṃ pāpayā⁵ 'ti.

Devatā⁶ tassa vacanaṃ sutvā tuṭṭhacittā sattaratanamayāṃ nāvaṃ māpesi, sā dīghato aṭṭhausabhā ahoṣi, vitthārato catu-
usabhā⁷, gambhīrato vīsatiyaṭṭhikā, tassā indanīlamayā tayo 5
kūpakā, sovaṇṇamayāni yottāni, rajatamayāni⁸ sītāni, sovaṇṇa-
mayān' eva⁹ phiyārittāni¹⁰ ahesum. Devatā taṃ nāvaṃ sattana-
naṃ ratanānaṃ pūretvā brāhmaṇaṃ ālingitvā alaṃkatanāvāya
āropesi, upaṭṭhākaṃ pan' assa na olokesi, brāhmaṇo attanā
katakalyāṇato tassa pattiṃ adāsi, so anumodi, tadā devatā tam¹¹ 10
pi ālingitvā nāvāya patitṭhāpesi. Atha naṃ nāvaṃ Molinī-
nagarāṃ netvā brāhmaṇassa ghare dhanāṃ patitṭhāpetvā attano
vasanaṭṭhānaṃ eva agamāsi.

Satthā abhisambuddho hutvā

10. Sā tattha vitta¹² sumanā patitā

15

nāvaṃ sucittaṃ abhinimminivā¹³

ādāya Saṃkhaṃ purisena saddhīm

upānayī nagaraṃ sādhumannaṃ ti 33.

imaṃ osānagātham abhāsi.

Tattha sā ti bhikkhave sā devatā tattha samuddamajjhe tassa vacanaṃ 20
-utvā vuttisaṃkhātāya pītiyā samannāgatattā vitta¹⁴, sumanā ti¹⁵ sunda-
ramaṇā¹⁶ pāmujjena patitacittā hutvā citraṃ¹⁷ nāvaṃ nimminivā¹⁸ taṃ¹⁹
brāhmaṇaṃ paricārakena²⁰ saddhīm ādāya sādhumannaṃ atiramaṇiyyaṃ nagaraṃ
upānayi.

Brāhmaṇo pi yāvajīvaṃ aparimitadhanaṃ²¹ gehaṃ ajjhā- 25
vasanto dānaṃ datvā silaṃ rakkhivā āyupariyosāne²² sapariṣo
devanagaraṃ pūresi²³.

1 Ck^s -tenā. 2 Ck^s nāvā, B^d dibbanāvā. 3 Ck^s omīti yānassa. 4 B^d nāvāya
corr. to dibbanā-. 5 B^d pāpayassu. 6 B^d devatā corr. to devadhītā. 7 Ck^s
catuttha us-. 8 Ck^s -yā, 9 B^d -yāni ca. 10 Ck^s piyā-. 11 B^d naṃ. 12 Ck^s
vitthā, B^d tuṭṭhacittā in the place of tattha vitta. 13 Ck^s -nimminivā. 14 B^d
cittā corr. to tuṭṭhacittā. 15 B^d has added sumanā ti, Ck^s omīti them. 16 C^s
suramaṇā, B^d sundaramaṇasā. 17 B^d vicitra. 18 Ck^s nimminivā. 19 B^d omīti
taṃ. 20 B^d -rik-. 21 B^d amita-. 22 B^d jīvitapa-. 23 B^d paripū-.

S. i. d. ā. saccāni pakāsetvā j. s. (Saccapariyosāne upāsako sotāpattiphale patitṭhahi): „Tadā devatā¹ Uppalavannā ahosi, puriso² Ānando, Saṃkhabrahmaṇo aham evā³ 'ti. Saṃkhajātakaṃ⁴.

5. Cullabodhiyātaka.

5 Yo tē imaṃ visālakkhin ti. Idam S. J. v. ekaṃ kodha-
nam ā. k. So kira bhikkhu niyyānikasāsane pabbajitvāpi kodhaṃ
niggaḥetum nāsakkhi, kodhano ahosi upāyāsabahulō, appam pi vutto
samāno abhisajji kuppi vyāpajji patitṭhiyā⁴. S. tassa kodhanabhāvaṃ⁵
sutvā pakkosāpetvā „saccam kira tvam kodhano“⁶ ti⁷ pucchitvā
10 „saccam bhante“ ti vutte „bhikkhu, kodho nāma vāretabbo, evarūpo
hi idhaloke ca paraloke ca anattakārako nāma n' atthi⁸, tvam⁹ nikko-
dhassa Sambuddhassa sāsane pabbajitvā kasmā kujjhasi, porāṇakapaṇḍitā
bāhiraāsane pabbajitvāpi kodhaṃ na karimsū¹⁰ 'ti vatvā a. ā.:

A. B. Br. r. k. aññatarasmim Kāsinigame¹⁰ eko brāhmaṇo
15 aḍḍho mahaddhano mahābhogo aputtako ahosi, tassa brāhmaṇi
puttaṃ patthesi. Tadā Bodhisatto Brahmakā cavitvā tassa
brāhmaṇiyā¹¹ kucchiyaṃ nibbatti, tassa nāmagahaṇādivase
Bodhikumāro ti nāmaṃ karimsu. Tassa vayappattakāle Takka-
silaṃ gantvā sabbasippāni uggahetvā paccāgatassa aniccha-
20 mānass' eva mātāpitāro samajātikakulā¹² kumārikaṃ ānesum.
Sāpi Brahmakā cutā va uttamarūpadharā devaccharapaṭibhāgā.
Tesaṃ anicchamānānaṃ ñeva aññamaññaṃ āvāhaviyāhaṃ karimsu.
Ubhinnaṃ pi¹³ pana tesaṃ kilesasamudācāro nāma na bhūtapubbo,
samāragavasena¹⁴ aññamaññaṃ olokanaṃ nāma nāhosi¹⁵, su-
25 pinena¹⁶ pi nehi¹⁷ methunadhammo nāma na diṭṭhapubbo, evaṃ
parisuddhasilā, ahesum. Athāparabhāge M. mātāpitūsu kālaka-
tesu¹⁸ tesaṃ sarīrakiccaṃ katvā taṃ pakkositvā „bhaddhe tvam

¹ B^d devatā corr. to devadhīta. ² B^d upāṭhākāpu-. ³ B^d adds catuttham. ⁴ C^k -tṭhiyā, B^d patitṭhasi, B^s patitṭhayi. ⁵ C^k kodhabhā-. ⁶ B^d has added si. ⁷ B^d adds tam. ⁸ B^d has crossed out nāma natthi. ⁹ C^k omits tvam. ¹⁰ B^d kāsikani-. ¹¹ B^d tassā, omitting brāhmaṇiyā. ¹² C^s -ka- corr. to -kā-, B^d samānajatikā-. ¹³ B^d -naṃ, omitting pi. ¹⁴ B^d sarā-. ¹⁵ C^k nahosi. ¹⁶ B^d -ine. ¹⁷ B^d omits nehi. ¹⁸ B^d kālām-.

imaṃ asīti koṭṭidhanam gabetvā sukhena jīvāhīti¹ āha¹. „Tvam
 pana ayyaputtā²“ ti. „Mayham dhanena kiccaṃ n’ atthi, Hima-
 vantapadesam pavisitvā pabbajitvā attano patitṭham karissāmīti³“.
 „Kim pana ayyaputta pabbajjā nāma purisānam yeva⁴ vaṭṭatīti⁵“.
 „Itthīnam pi vaṭṭati bhadde⁶“ ti. „Tena hi aham tayā chaḍḍi- 5
 takhelapiṇḍam⁷ na gaṇhissāmi⁸, mayham pi dhanena kiccaṃ
 n’ atthi, aham pi pabbajissāmīti⁹“ . „Sādhu bhadde¹⁰“ ti. Ubho
 pi¹¹ mahādānam datvā nikkhamitvā ramaṇīye bhūmibhāge assa-
 mam katvā pabbajitvā uñchāphalāphalehi¹² yāpento¹³ tattha
 dasamattāni samvaccharāni vasiṃsu, jhānam pana nesaṃ na 10
 tāva uppajjati. Te tattha pabbajjāsukhen’ eva dasasamvaccharaṃ
 vasitvā loṇambilasevanatthāya janapadacārikaṃ¹⁴ carantā anu-
 pubbena Bārāṇasim patvā rājuyyāne vasiṃsu. Ath’ ekadivasam
 rājā uyyānapālam paṇṇākāram ādāya āgataṃ disvā „uyyāna-
 kilikā¹⁵ kiḷissāma, uyyānam sodhehīti¹⁶“ vatvā tena sodhitasajji- 20
 tam¹⁷ uyyānam mahantena parivārena agamāsi. Tasmim khaṇe
 te ubho pi janā uyyānassa ekasmiṃ passe pabbajjāsukhena
 vītināmentā nisinnā honti. Atha rājā uyyāne vicaranto te ubho
 nisinnake disvā paramapāsādikam uttamarūpadharam parib-
 bājikam¹⁸ olokeno paṭibaddhacitto ahosi. So kilesavasena 25
 kampanto „pucchissāmi tāva ‘ayaṃ paribbājikā imassa kim
 hotīti¹⁹“ Bodhisattam upasamkamitvā „pabbajita ayaṃ te parib-
 bājikā kim hotīti²⁰“ pucchi. „Mahārāja, kiñci na hoti, kevalam
 ekapabbajjāya pabbajitā, api²¹ kho pana me gihikāle pāda-
 paricārikā ahositi²²“. Tam sutvā rājā „ayaṃ kir’ etassa kiñci 30
 na hoti, api²³ kho pana gihikāle pādaparicārikā kir’ assa ahosi,
 sace panāham imaṃ issariyabalena gahetvā gaccheyyam kin
 nu kho esa karissati, parigaṇhāmi²⁴ tāva nan²⁵“ ti²⁶ cintetvā
 upasamkamitvā paṭhamam gātham āha:

¹ B^d has added kim karissatha tumhe, and scratched out tvam; so reads B^e
 also. ² B^d -naññeva. ³ C^k chaḍḍhi-. ⁴ C^k -mīti. ⁵ B^d has added jānā.
⁶ C^e uccāpha-, B^e uccācariyāyam pha-, B^e uñchāriyā pha-. ⁷ so all three MSS.
⁸ B^d -kañ. ⁹ B^d -kilam. ¹⁰ B^d susodhitam sus-. ¹¹ C^k add disvā. ¹² B^d
 add ca. ¹³ B^d parigaṇhissāmi. ¹⁴ C^k tāvanti.

1. Yo te imaṃ visālakkhiṃ piyaṃ sammillabhāsiniṃ¹
āḍāya balā gaccheyya kin nu kayirāsi brāhmaṇā 'ti. 34.

Tattha sammillabhāsiniṃ¹ ti mandahasitabhāsiniṃ², balā gaccheyyā
'ti balakkārena āḍāya gaccheyya, kin nu kayirāsīti tassa tvaṃ brāhmaṇa kiṃ
5 kareyyāsīti.

Ath' assa kathaṃ sutvā M. dutiyaṃ gātham aha:

2. Uppajja³ me na mucceyya na me mucceyya jīvato⁴
rajaṃ va vipulā vuṭṭhi khippam eva nivāraye ti. 35.

Tass' attho: mahārāja sace imaṃ gahetvā gacchante kiṃci mama abban-
10 tare kopo uppajjeyya so me anto uppajjitvā na mucceyya yāvāhaṃ jīvāmi tāva
me na mucceyya, nāssa anto ghanasannivesena⁵ patiṭṭhātum dassāmi, atha kho
yathā uppannaṃ rajaṃ vipulā meghavuṭṭhi khippaṃ nivārayati⁶ tathā khippam
eva taṃ⁷ mettābhāvanāya niggaḍḍetvā vāressāmiti.

Evam M. sihanādaṃ nadi. Rājā pan' assa kathaṃ sutvāpi
15 andhabālatāya paṭibaddhaṃ attano cittaṃ nivāretum asakkonto
aññataraṃ amaccaṃ āṇāpesi: „imaṃ paribbājikaṃ rājanive-
sanaṃ nehīti“. So „sādhū“ 'ti paṭisunivā, „adhammo loke vattati,
ayuttan“ ti ādini vatvā paridevamānaṃ ñeva naṃ āḍāya pāyāsi.
B. tassā paridevanasaddaṃ sutvā ekavāraṃ oloketvā puna na
20 olokesi. Taṃ rodantiṃ paridevantiṃ rājanivesanaṃ eva nayimisu.
So pi Bārāṇasirājā uyyāne papañcaṃ akatvā va siḅhaṃ gha-
raṃ⁸ gantvā taṃ paribbājikaṃ pakkosāpetvā mahantena yasena
nimantesi. Sā⁹ yasassāguṇaṃ¹⁰ pabbajjāy' eva¹¹ ca guṇaṃ
kathesi. Rājā kenaci pariyāyena tassā manaṃ alabhanto taṃ
25 ekasmiṃ gabbhe karitvā cintesi: „ayaṃ paribbajikā¹² evarūpaṃ
yasaṃ na icchatī, so pi tāpaso evarūpaṃ mātugāmam gahetvā gac-
chante¹³ kujjhivā olokitamattam pi na akāsi, pabbajitā kho pana
bahumāyā honti, kiñci payojetvā anattam pi me kareyya,

¹ B^d sammillabhāsi-. ² C^k mandanāhasitabhāsini, C^g manāhasitabhāsini, B^d mandahasini. ³ C^s -jjā? B^d -jje. ⁴ C^k jīvi-. ⁵ B^d antogharassannivāsena.
⁶ C^k -yeti, B^d -reti. ⁷ B^d naṃ. ⁸ B^d gharāṃ corr. to taraṃ. ⁹ B^d add
pana. ¹⁰ B^d yasassa ag-. ¹¹ P^d -jjāya eva. ¹² B^d adda silavati kalyāṇadhammā.
¹³ B^d -to. ¹⁴ B^d -mīti.

gacchāmi tāva, jānāmi¹⁴ 'kiṃ karonto nisinno'¹⁵ ti saṇṭhātum asak-
konto uyyānaṃ agamāsi. B. pi cīvaram sibbento¹ nisīdi. Rājā
mandaparivāro² va padasaddaṃ akaronto saṇikaṃ upasaṃkami. B.
rājānaṃ anoloketvā cīvaram eva sibbi. Rājā „ayaṃ kujjhivāmayā
saddhiṃ na kathetīti"³ maññamāno „ayaṃ kūṭatāpaso 'kopassa'⁴ 5
uppañjītum na dassāmi, uppanne⁵ pi naṃ khippam eva niggaheṣṣā-
mīti⁶ paṭhamam eva gajjitvā idāni kodhen⁷ eva thaddho⁸ hutvā
mayā saddhiṃ na sallapatīti⁹ saññāya tatiyaṃ gātham āha:

a. Yan nu pubbe vikatthittho⁷ balamhi va⁸ apassito⁹

sv-ājja¹⁰ tuṇhikkhako¹¹ dāni saṃghāṭim sibbam acchasīti. 36. 10

Tattha balamhi va⁸ apassito⁹ ti balanissito vīya butvā tuṇhikkhako¹²
ti kiñci avadanto, sibbam acchasīti sibbanto acchasi.

Taṃ sutvā M. „ayaṃ rājā 'kodhavasena maṃ nālapatīti'
maññati¹³, kathessāmi dāni 'ssa uppannassa kodhassa vasaṃ
agatabhāvan¹⁴ ti cintetvā catutthaṃ gātham āha: 15

4. Uppajji me, na muccittha, na me mucceyya¹⁵ jīvato,
rajaṃ va vipulā vuṭṭhi khippam eva nivārayin¹⁶ ti. 37.

Tass' attho: mahārāja uppajji¹⁷ me, na na¹⁸ uppajji, na pana me muc-
cittha, nāssa paṭṭhayitvā¹⁹ hadaye thātum adāsīm, iti so mama jīvato na muc-
citth²⁰ eva, rajaṃ va vipulā vuṭṭhi vīya khippam eva naṃ nivārayin ti. 20

Taṃ sutvā rājā „kin nu kho esa kopam eva sandhāya
vadati udāhu aññaṃ kiñci sippaṃ²⁰ sandhāya kathesīti²¹, puc-
chissāmi tāva na²² ti cintetvā pucchanto pañcamaṃ gātham
āha:

5. Kin te uppajji no²² mucci, kin te no²³ mucci jīvato, 25
rajaṃ va vipulā vuṭṭhi katamaṃ tvaṃ nivārayīti. 38.

¹ B^d sibbanto. ² C^k manāpari-, C^s manapa- corr. to manāpa-, B^d manta-, B^s manda-. ³ B^d sallapasīti. ⁴ B^d kodhassa. ⁵ B^d -naṃ. ⁶ B^d baddho. ⁷ C^k B^d -kattittho, C^s -katthittho corr. to -katthito, B^f kattittho. ⁸ C^k ca, B^s balamhi. ⁹ C^k -no. ¹⁰ B^d svajja. ¹¹ C^k -ikkako, B^d ikkato, B^s -ikato? B^f -ikabbo. ¹² C^s ikkako, C^s -ikkako corr. to -ikkhako, B^d -ikkato. ¹³ B^d maññeti. ¹⁴ C^k apagata-. ¹⁵ B^d muccittha, ¹⁶ B^d -yi. ¹⁷ C^k -jja. ¹⁸ B^d omits one na. ¹⁹ so C^k; B^d paṭṭhayitvā. ²⁰ C^k omits sippaṃ. ²¹ C^k kathesīti. ²² C^k na. ²³ C^k na, B^d nā.

Tattha kin te uppajji no¹ muccīti kin tava uppajji c' eva na ca mucci.

Taṃ sutvā B. „mahārāja, evaṃ kodho² anekādīnavo³ mahāvināsadāyako, eko mama uppajji uppannaṃ ca taṃ⁴ mettā-
3 bhāvanāya nivāresin“ ti kodhe ādīnavaṃ kathento

6. Yamhi jāte na passati ajāte sādhu passati
so me uppajji no¹ mucci kodho dummedhagocaro. 39.

7. Yena jātena nandanti amittā dukkhamesino
so me uppajji no mucci kodho dummedhagocaro. 40.

10 8. Yasmiṃ ca jāyamānasmim sadatthaṃ nāvabujjhati
so me uppajji no mucci kodho dummedhagocaro. 41.

9. Yenābhībhūto kusalaṃ jahāti
parakkare vipulaṃ cāpi atthaṃ
sa bhīmaseno balavā pamaddi

15 kodho mahārāja na me amuccatha. 42.

10. Kaṭṭhasmim manthamānasmim⁵ pāvako nāma jāyati,
tam eva kaṭṭhaṃ ḍahati⁶ yasmā so jāyate gini. 43.

11. Evaṃ mandassa posassa bālassa-m-avijānato⁷
sārambhā jāyate kodho, so pi ten' eva ḍayhati⁸. 44.

20 12. Aggīva tiṇakaṭṭhasmim kodho yassa⁹ pavaddhati (Grimblot, 7
nīhiyati tassa yaso kālapakkhe va candimā. 45. [S.P. p. 299.]

13. Anedho⁹ dhūmaketu va kodho yass' upasammati
āpūراتi tassa yaso sukkapakkhe va candimā ti 46.
ime gāthā āha.

35 Tattha na passatīti attatthaṃ pi na passati pag eva paratthaṃ, sādhu
passatīti attatthaparatthaṃ¹⁰ ubhayatthaṃ¹¹ sādhu passati, dummedhagocaro
ti nippaṇṇānam āhārābhūto¹², dukkhamesino ti dukkhaṃ icchantā, sadatthaṃ
ti attano atthabbhūtaṃ atthato c' eva dhammato ca vadḍhim¹³, parakkare ti
vipulaṃ pi atthaṃ uppannaṃ parato kāreti, apanetha na me iminā attho ti
20 vadati, sa bhīmaseno ti so bhīmāya bhayajananiyā mahatiyā kilesa-

¹ Cks na. ² Cks omīti kodho. ³ Bḍ bahuādīnavo. ⁴ Bḍ nani. ⁵ Bḍ mattha-, Bf madda-
mā-. ⁶ Bdf da-. ⁷ Bdf omīti m. ⁸ Ck yassu, C^o yassū. ⁹ Bḍ anindho, Bf aniddho.
¹⁰ Cks -ttha. ¹¹ Cks -tthe. ¹² Bḍ ādhāra-, Bḍ adda karoti. ¹³ Ck -ī, C^o -i, Bḍ buddhi.

senāya samannāgato¹, pammaddīti attano balavabbhāvena² ulāre pi satte gahetvā
attano vase karaṇena maddanasamatto, na me amuccathā 'ti mama santikā
mokkham na labhi. hadaye vā pana me khīraṃ³ viya muhuttaṃ dadhibbhāvena
na patitthiyyatthā⁴ 'ti attho, kaṭṭhasmiṃ manthamānasmiṃ⁵ 'ti araṇisaḥite
mathiyamāne⁶, matthamānasmiṃ ti pi pāṭho, yasmā ti yato kaṭṭhā jāyati tam⁷
eva dahati, giṇṇīti aggi, bālassamavijānato ti bālassa avijānantassa, sārām-
bhā jāyate ti ahaṃ tvaṃ ti ākaḍḍhanavikaḍḍhanaṃ karontassa kāraṇuttariya-
lakkhaṇasārambhā⁸ araṇimattthanāya⁹ viya pāvako kodho jāyati, so pi tenevā 'ti so
pi bālo ten' eva kodhena kaṭṭhaṃ viya agginā dayhati¹⁰, anedho¹¹ dhūmaketu
vā 'ti anindhano aggi viya, tassā 'ti tassa adhivāsanaḥantiyā samannāgatassa¹²
puggalassa sukkapakkhe¹³ cando viya laddho yaso aparāparaṃ āpūraṇi.

Rājā M-ssa dhammakathaṃ sutvā tuṭṭho ekaṃ amaccaṃ
ānāpetvā¹⁴ paribbājikaṃ ānāpetvā¹⁵ „bhante nikkodhatāpasa¹⁶,
ubho pi tumhe pabbajjāsukkena vītināmentā idh' eva uyyāne
vasatha, ahaṃ vo dhammikaṃ¹⁷ rakkhāvaraṇaguttiṃ¹⁸ karissāmi-
ti“ vatvā khamāpetvā vanditvā pakkāmi. Te ubho pi tatth'
eva vasiṃsu. Aparabbhāge paribbājikā kālaṃ akāsi. B. tassā
kālakatāya Himavantaṃ pavisitvā abhiññā ca samāpattiyo ca
nibbattetvā¹⁹ brahmavihāre bhāvetvā Brahmaloḥa-parāyano
ahosi.

30

S. i. d. ā. saccāni pakāsetvā j. s. (Saccapariyosāne kodhano
bhikkhu anāgāmiphale patiṭṭhahi): „Tadā paribbājikā Rāhulamātā
ahosi. rājā Anando, paribbājako ahaṃ evā“ 'ti. Cullobodhi-
jātakam.

6. Kaṇhadīpāyanajātaka.

Sattāhamevāhaṇ ti. Idam S. J. v. ekaṃ¹⁷ ukkaṇṭhita-
bhikkhum ā. k. Vatthum Kusajātake āvibhavissati. S. tam
bhikkhum „saccaṃ kira tvaṃ¹⁸ ukkaṇṭhito¹⁹“ ti pucchitvā „saccaṃ“

25

¹ B^d has added balavā. ² B^d balabbhā-. ³ B^d patiṭṭhahitthā ⁴ B^d matha-
haṇasmim? ⁵ B^d matthi-. ⁶ B^d ka-, C^k -bho. ⁷ C^k araṇim-, C^s araṇim-. ⁸ B^d
da-. ⁹ B^d anindho. ¹⁰ C^k add va. ¹¹ C^k ānā-. ¹² B^d āharāpetvā. ¹³
B^d adds te ¹⁴ B^d -ka. ¹⁵ B^d -caraṇa-. ¹⁶ B^d adds cattāro. ¹⁷ B^d omits
ekaṃ. ¹⁸ B^d adds bhikkhu. ¹⁹ B^d adds si.

ti vutte „bhikkhu porāṇakapaṇḍitā anuppanne Buddhhe bāhirakapab-
 bajjam pabbajitvā atirekapaṇḍāsavassāni anabhiratā brahmacariyaṃ
 carantā hirottappabhedabhayaena attano ukkaṇṭhitabhāvaṃ kassaci na
 kathesuṃ, tvaṃ kasmā evarūpe niyyānikasāsane pabbajitvā mādisassa
 5 garuno Buddhassa sammukhe thatvā catuparisamajjhe ukkaṇṭhita-
 bhāvaṃ āvikarosi, kimatthaṃ attano hirottappaṃ na rakkhasīti“
 vatvā a. ā.:

A. Vamsaratṭhe¹ Kosambiyaṃ Ko'sambiko nāma rājā
 rajjam kāresi. Tadā aṇṇatarasmiṃ nigame dve brāhmaṇā
 10 asitikotīdhanavibhavā aṇṇamaṇṇāṃ piyasahāyakā kāmesu
 dosaṃ disvā mahādānaṃ pavattetvā ubho pi kāme pahāya
 mahājanassa rodantassa paridevantassa² nikkhamitvā Himā-
 vantapadese assamapadaṃ katvā pabbajitvā uñchācariyāya³
 vanamūlaphalāphalena yāpentā⁴ paṇṇāsavassam⁵ vasimsu, jhānaṃ
 15 uppādetuṃ nāsakkhimsu⁶. Te paṇṇāsavassaccayena loṇambilase-
 vanatthāya janapadaṃ carantā Kāsiraṭṭhaṃ⁷ pāpuṃsu⁸.
 Tatr' ekasmiṃ⁹ nigamagāme¹⁰ Dīpāyanatāpasassa gihisahāyo¹¹
 Maṇḍavyo¹² nāma atthi. Te ubho pi tassa santikaṃ aga-
 maṃsu. So te disvā va attamano¹³ paṇṇasālaṃ kāretvā ubho
 20 pi catūhi paccayehi upaṭṭhahi. Te tattha tīpi cattāri vassāni
 vasitvā taṃ āpucchitvā cārikaṃ carantā Bārāṇasīṃ patvā Ati-
 muttakasusāne¹⁴ vasimsu. Tattha Dīpāyano yathābhirantaṃ
 viharitvā puna tass' eva sahāyakassa santikaṃ gato. Maṇḍavya-
 tāpaso¹⁵ tatth' eva vasi. Ath' ekadivasaṃ eko coro antonagare
 25 corikaṃ katvā dhanarāsīṃ¹⁶ ādāya nikkhamanto „coro“ ti űatvā
 paṭibuddhehi gharasāṃnikehi c'eva ārakkhamanussehi ca anu-
 baddho¹⁷ niddhamanena nikkhamitvā vegena susānaṃ pavisitvā
 tāpasassa paṇṇasāladvāre bhaṇḍikaṃ chaḍḍetvā¹⁸ palāyi. Dhana-
 sāmikā¹⁹ bhaṇḍikaṃ disvā „are dutṭhajaṭila tvaṃ rattim corikaṃ

¹ B^d vamaṇkaratṭhe, B^s vamsika-. ² B^d -tasseva. ³ C^s B^d ucchā-. ⁴ C^s -to. ⁵ B^d -ssāni. ⁶ B^d na-. ⁷ B^d kāsikara-. ⁸ B^d samāpā-. ⁹ B^s tatra tasmiṃ. ¹⁰ B^d nigame. ¹¹ C^s gihī-, B^d hīhi-. ¹² C^s maṇḍabba. C^s B^d -byo. ¹³ C^s attano. ¹⁴ C^s -kaṇi-, B^d adhimuttika-. ¹⁵ B^d -bya-. ¹⁶ C^s dhanasāpaṇi, B^d dhanasā-
 raṇi. ¹⁷ B^d -bandhanto. ¹⁸ C^s chaḍḍhe-. ¹⁹ B^d manussā.

katva divā tāpasarūpena carasīti¹ tajjetvā pōthetvā taṁ ādāya
 netvā rañño dassayīmsu. Rājā anupaparikkhitvā va „gacchatha,
 naṁ sūle uttāsethā“² ti āha. Taṁ susānaṁ netvā khadira-
 sūlaṁ³ āropayīmsu. Tāpasassa sarīre sūlaṁ na pavisati. Tato
 nimbasūlaṁ āharīmsu, tam pi na pavisati. Ayasūlaṁ⁴ āharīmsu,⁵
 tam pi na pavisati. Tāpaso „kin nu kho me pubbakamman“⁶
 ti olokesi. Ath' assa jātissarañānaṁ uppajji, tena pubbakam-
 maṁ olokeno addasa⁷. Kiṁ pan' assa pubbakamman ti:
 Koviḷārasūle makkhikāvedhanaṁ⁸. So kira purimabhava vad-
 ḍhakiputto⁹ hutvā pitu rukkhatacchanatṭhānaṁ gantvā ekaṁ¹⁰
 makkhikaṁ gahetvā koviḷārasakalikāya¹¹ sūle viya¹² vijjhi. Tam
 enaṁ pāpaṁ¹³ imaṁ ṭhānaṁ patvā gaṇhi. So¹⁴ „na sakkā ito
 pāpā¹⁵ muccitun“ ti nātvā rājapurise āha: „sace maṁ sūle
 uttāsetukāma¹⁶“ attha¹⁷ koviḷārasūlaṁ āharathā¹⁸ ti. Te tathā
 katvā taṁ sūle uttāsetvā ārakkhaṁ datvā pakkamiṁsu. Ārak-¹⁹
 khikā paṭicchannā hutvā tassa santikaṁ āgacchante oloken-
 ti. Tadā Dīpāyano „ciradiṭṭho²⁰ me sahāyo“ ti Maṇḍavyassa²¹ san-
 tikaṁ āgacchanto „sūle uttāsito“ ti taṁ divasaṁ nēva antarā-
 magge sutvā taṁ ṭhānaṁ gantvā ekamantaṁ ṭhito „kiṁ samma
 kārako sīti“ pucchitvā „kārako 'mhīti“ vutte „attano mano-²²
 padosaṁ rakkhituṁ sakkhi na sakkhīti“ pucchi. „Samma yehi
 ahaṁ gahito n'eva tesāṁ na rañño upari mayhaṁ manopadoso
 atthīti“. „Evaṁ sante tādisassa sīlavato chāyā mayhaṁ sukhā“
 ti vatvā Dīpāyano sūlaṁ nissāya nisīdi²³. Ath' assa sarīre
 Maṇḍavyassa sarīrato lohitaṁbindūni patīmsu, tāni suvaṇṇavaṇṇa-²⁴
 sarīre²⁵ patitapatitāni sukkhitvā kālākāni sampajjīmsu, tato paṭ-
 ṭhāya ca so Kaṇḍapīṣyano nāma ahosi. So sabbarattinū tatth' eva
 nisīdi. Punadivase ārakkhapurisā gantvā taṁ pavattim rañño
 ārocesuṁ. Rājā „anisāmetvā va²⁶ me katan“ ti vegena tattha

¹ Bds -le. ² Bd tato aya-. ³ Ck -si. ⁴ Cks -vedanaṁ. ⁵ Ck -kī-. ⁶ Bds
 -salākaya? ⁷ Bd omits viya. ⁸ Bds pāpakammaṁ. ⁹ Bd adds taṁ. ¹⁰ Bd adds
 mayā. ¹¹ Bd -kāmattha. ¹² Bd ciram-. ¹³ Bd -byassa. ¹⁴ Bd -dati. ¹⁵ Bd -
 -vaṇṇe-. ¹⁶ Bd omits va.

gantvā „pabbajita¹ kasmā sūlaṃ nissāya nisinno sīti“ Dipāyanam
 pucchi. „Mahārāja imam tāpasam rakkhanto nisinno 'smi',
 kiṃ pana tvaṃ imassa kārakabhāvaṃ vā akārakabhāvaṃ vā
 ñatvā evaṃ karosīti².“ So kammassa asodhitabhāvaṃ ācikkhi.
 5 Ath' assa so „mahārāja raññā nāma nisammakārinā bhavittabbaṃ,
 'alaso gihī' bhogakāmo' na sādhū“ 'ti ādini vatvā dham-
 maṃ desesi. Rājā Maṇḍavyassa niddosabhāvaṃ ñatvā „sūlaṃ
 harathā“ 'ti āṇāpesi. Sūlaṃ harantā haritum na sakkhiṃsu.
 Maṇḍavyo āha: „mahārāja, ahaṃ pubbe katakammadosena eva-
 10 rūpaṃ ayasam³ patto, mama sarīrato sūlaṃ haritum na sakkā,
 sace pi mayhaṃ jīvitaṃ dātukāmo kakacaṃ⁴ āharāpetvā imam
 sūlaṃ cammasamaṃ⁵ chindāpehīti⁶. Rājā tathā kāresi. Anto-
 sarīre sūlo anto yeva ahosi. Tadā kira so sukhumaṃ sakalika-
 hīraṃ⁷ gahetvā makkhikāya vaccamaggaṃ⁸ pavesesi, taṃ tassā
 15 antosarīre yeva ahosi, sā tena kāraṇena amaritvā attano āyuk-
 khayen' eva mari, tasmā ayam pi na mato ti. Rājā tāpase vanditvā
 khamāpetvā ubho pi uyyāne vasāpento paṭijaggi. Tato paṭṭhāya
 Maṇḍavyo⁹ Ānimaṇḍavyo nāma jāto. So rājānaṃ upanissāya
 tatth' eva vasi. Dipāyano pana tassa vaṇaṃ¹⁰ phāsukaṃ katvā
 20 attano gihisahāya-Maṇḍavyassa santikam eva gato. Taṃ paṇṇa-
 sālāṃ pavisantaṃ disvā sahāyassa ārocesuṃ¹¹. So sutvā¹² tuṭṭha-
 citto saputtadāro bahuṃ gandhamālatelaphāṇitādiṃ ādāya taṃ
 paṇṇasālāṃ gantvā Dipāyanam vanditvā pāde dhovitvā¹³ makkhetvā
 pānakaṃ pāyetvā Ānimaṇḍavyassa pavattim suṇanto nisīdi. Ath'
 25 assa putto Yaññadattakumāro nāma caṃkamanakoṭiyaṃ bheṇḍu-
 kena¹⁴ kīli. Tatra c' ekasmiṃ vammike āsiviso vasati. Kumārassa
 bhūmiyaṃ pahaṭabheṇḍuko¹⁵ gantvā vammikabile āsivisassa mat-
 thake pati. So ajānanto bile hatthaṃ pavesesi. Atha naṃ kuddho
 āsiviso hatthe ḍasi, so visavegamucchito¹⁶ tatth' eva pati. Ath' assa

¹ B^d -smīti. ² B^d kāresīti. ³ C^s gihi, B^d gīhi. ⁴ C^s repeat kamo, B^d alaso
 gihi gāmahhoginī, cfr. III p. 154. ⁵ B^d bhayaṇisam. ⁶ C^k cakataṃ corr. to cakacaṃ,
 C^k kkaṃam? corr. to kakacaṃ. ⁷ C^k cammaṃ sa-. ⁸ B^d -kaṃ hīraṃ. ⁹ B^d
 vecca-. ¹⁰ C^s omitt maṇḍavyo. ¹¹ C^k vaṇaṃ, C^s vaṇaṃ corr. to vaṇaṃ. ¹² B^d
 disvā eko puriso sahāyakassa ārocesi. ¹³ B^d adds va. ¹⁴ B^d adds telena. ¹⁵ B^d
 geṇ-. ¹⁶ B^d -geṇ-. ¹⁷ B^d -gena mu-.

mātāpitaro sappena daṭṭhabbhāvaṃ¹ nātvā kumāraṃ² ukkhipitvā tāpasassa santikaṃ ānetvā pādamūle nipajjāpetvā „bhante, pabbajitā nāma osadhaṃ vā parittaṃ vā jānanti, puttakaṃ no nirogaṃ³ karoṭhā“⁴ 'ti āhaṃsu'. „Ahaṃ osadhaṃ na jānāmi, nāhaṃ vejjakammaṃ karissāmīti“⁵. „Pabbajito ti⁶ tena hi bhante imasmim kumārake mettaṃ katvā saccakiriyaṃ karoṭhā“⁷ 'ti⁸. Tāpaso „sādhu saccakiriyaṃ karissāmīti“⁹ vatvā Yaññadattassa sise hatthaṃ ṭhapetvā paṭhamam gātham āha:

1. Sattāham evāhaṃ pasannacitto (= Morris, Cariyāp. p. 100)
 puññatthiko acarim¹ brahmacariyaṃ, 10
 athāparaṃ yaṃ caritaṃ mama-y-idaṃ²
 vassāni paññāsa samādhikāni
 akāmaḥ vā hi ahaṃ carāmi,
 etena saccena suvatthi hotu,
 hataṃ visaṃ, jīvatu Yaññadatto ti. 47. 15

Tattha athāparaṃ yaṃ caritaṃ tiattha tasmā⁹ sattāhā¹⁰ uttari yaṃ¹¹ brahmacariyacaraṇaṃ, akāmaḥ vā hīti pabbajjaṃ anicchanto yeva, etena saccena suvatthi hotū 'ti sace atirekapaññāsa vassāni anabhirativāsaṃ¹² vasantena mayā kassaci ajānāpita bhāvo saccam etena saccena Yaññadattakumārassa soṭṭhi¹³ hotu jīvitaṃ paṭilabhatū 'ti. 20

Saha saccakiriyaṃ Yaññadattassa thanappadesato¹⁴ uddhaṃ visaṃ bhassitvā paṭhaviṃ pāvīsi. Kumāro akkhīni ummīletvā mātāpitaro oloketvā „ammā“¹⁵ 'ti vatvā parivattitvā nipajji. Ath' assa pitaraṃ Kaṇḍadīpāyano āha: „mayā tāva mama balaṃ kataṃ, tvam pi attano balaṃ karohīti“¹⁶. So „aham pi¹⁷ saccam karissāmīti“¹⁸ puttassa ure hatthaṃ ṭhapetvā dutiyaṃ gātham āha:

2. Yasmā dānaṃ n' abhinandim¹⁶ kadāci
 disvānābaṃ atithim vāsakāle

¹ B^d daṭṭha-. ² B^d -rakaṃ. ³ all three MSS. ni-. ⁴ B^d ti āha taṃ sutvā tāpaso āha. ⁵ B^d omits pabbajito ti. ⁶ B^d adds vutte. ⁷ C^k acariyaṃ, B^d ācari. ⁸ C^k mama-, B^f mama idaṃ. ⁹ B^d tasmim. ¹⁰ C^k -ha. ¹¹ B^d adds mama. ¹² B^p -rataṃ vā-. ¹³ B^d adds bhāvo. ¹⁴ B^d vinappa-. ¹⁵ B^d pi ahaṃ. ¹⁶ C^k B^d nābhinandi.

- na cāpi me appiyatam¹ avedun
 bahussutā samaṇabrāhmaṇā ca
 akāmako vā hi ahaṃ dadāmi,
 etena saccena suvatthi hotu,
 5 hataṃ visam, jīvatu Yaññadatto ti. 48.

Tattha vāsakūle ti vasanattāya gehaṃ āgatakāle. na cāpi me appiyatam¹
 avedun ti bahussutāpi pana samaṇabrāhmaṇā ayam n'eva dānam abhinandati
 na amhe ti imam mama appiyabhāvaṃ n'eva jānimsu, ahaṃ² hi te piyacakkhūhi
 yeva olokemīti dipeti, etena saccenā³ ti sace ahaṃ dānam dadamāno pi⁴
 10 vipākaṃ asaddahitvā attano anicchāya dammi anicchanabhāvaṃ ca⁵ mama pare
 na⁶ jānanti etena saccena suvatthi hotū⁷ ti attho.

Evaṃ tena⁸ saccakiriyaṃ katāya kaṭṭito uddham visam
 bhassitvā paṭhavim pāvisi. Kumāro utthāya nisīdi, ṭhātum
 pana na sakkoti. Ath' assa pitā mātaram aha: „bhadde mayā
 15 attano balaṃ kataṃ, tvaṃ dāni⁹ saccakiriyaṃ katvā puttassa
 utthāya¹⁰ gamanabhāvaṃ karohīti“. Sā¹¹ „atthi mayhaṃ ekaṃ¹²
 saccam, tava pana santike kathetum na sakkomīti¹³“. „Bhad-
 de yathātathā me puttam ārogaṃ¹⁴ karohīti“. Sā „sādhū“ ti
 sampaticchitvā saccam karontī tatiyaṃ gātham āha:

- 20 s. Āsiviso¹⁵ tāta pahūtatejo
 yo tam aḍatthi¹⁶ patarā¹⁷ udicca,
 tasmiṃ ca¹⁸ me appiyatāya ajja
 pitari¹⁹ ca te n' atthi koci viseso,
 etena -pe- Yaññadatto ti. 49.

25 Tattha tātā²⁰ ti puttam ālapati, pahūtatejo²¹ ti balaviseso, patarā²² ti
 padarā²³, ayam eva vā pāṭho, udiccā²⁴ ti uddham nātvā²⁵ vammikabilato
 utthito²⁶ ti attho, pitari²⁷ ca²⁸ te ti te pitari²⁹, aṭṭhakathāyaṃ pana ayam
 eva vā pāṭho, idam vuttam hoti: tāta Yaññadatta asmiṃ ca āsivise tava ca

¹ Cks -tā. ² Bd ahañ. ³ Bd omits pi. ⁴ Cks anicchitabhā-, Bd anicchanabhāvaṃ, omitting ca. ⁵ Bd neva in the place of pare na. ⁶ Bd e tena. ⁷ Bd idāni.
⁸ Ck vu-. ⁹ Bd adds pi. ¹⁰ Ck eka Bd ekañca. ¹¹ Bd sakkāti. ¹² Bds ar-.
¹³ Cks as-. ¹⁴ Bd aḍassi virālā aṭacchi, Bsf aḍassi. ¹⁵ Bd satarā, Bsf bilārā. ¹⁶ Bd va. ¹⁷ Ck -rī. ¹⁸ Bd bahuta-. ¹⁹ Bd vigulā ti vivarā satarā ti satasarasā, B²⁰ vilārā ti vivarā. ²⁰ so Cks for ṭhātā? Bds uddharitvā in the place of u, nī.
²¹ Bds utthāyā. ²² Ck -rī, Bd omits ca. ²³ Bd pitari va te, B²⁴ pitari ca tava.

pitari appiyabhāvena mayham koci viseso n' atthi, tañ ca pana appiyabhāvaṃ
 ṭhapetvā aḷa mayā koci¹ jānāpītapubbo nāma n' atthi, sace etaṃ saccaṃ etena
 saccena tava sotthi hotu².

Saha saccakiriyāya sabbam visam bhassitvā paṭhaviṃ pāvisi,
 Yaññadatto nibbisena sarirena utthāya kilītuṃ āradhho. Evaṃ 5
 putte utthite Maṇḍavyo Dīpāyanassa ajjhāsayaṃ pucchanto
 catuttham gātham āha:

4. Santā dantā yeva paribbajanti
 aññatra Kaṇhā anakāmarūpā,
 Dīpāyana kissa jigucchamāno 10
 akāmako carasi brahmacariyan ti. 50.

Tass' attho: ye koci³ khattiyādayo kāme pahāya idhaloke pabbajanti te
 aññatra Kaṇhā bhavantaṃ Kaṇham ṭhapetvā aññe akāmarūpā nāma n' atthi,
 sabbe jhānabhāvanāya kilesānaṃ samitattā santā tiṇi⁴ dvārāni yathā nibbisevanāni
 honti tathā tesam damitattā dantā hutvā abhiratā va⁵ brahmacariyaṃ caranti, 15
 tvaṃ pana bhante Dīpāyana kiṃkāraṇā tapaṃ jigucchamāno akāmako hutvā
 brahmacariyaṃ carasi, kasmā puna agāram eva na ajjhāvasīti.

Ath' assa so kāraṇaṃ kathento pañcamaṃ gātham āha:

5. 'Saddhāya nikkhamma punaṃ nivatto,
 so elamūgo va⁶ bālo⁷ vatāyaṃ', 20
 etassa vādassa jigucchamāno
 akāmako carāmi brahmacariyaṃ
 viññūpasatthaṃ ca⁸ sataṇ ca⁹ ṭhānaṃ,
 evaṃ p' ahaṃ¹⁰ puññakaro bhavāmi. 51.

Tass' attho: Kaṇho kammaṃ ca phalaṃ ca saddahitvā tāva mahantaṃ 25
 vibhavaṃ pahāya agārā nikkhamitvā yaṃ pajahī puna tadattham eva nivatto, so
 ayaṃ lālamukho vata¹¹ gāmadārako viya¹² bālo¹³ vatā¹⁴ 'ti imaṃ¹⁵ vādaṃ jiguc-
 chamāno ahaṃ attano hirottappabhedabbayena anicchamāno pi brahmacariyaṃ
 carāmi¹⁶, kiñca¹⁷ bhiyyo: pabbajjapūññaṃ ca nāma¹⁸ etaṃ viññūhi Buddhadīhi
 pasatthaṃ¹⁹ tesam űeva²⁰ ca²¹ sataṃ nivāsanaṭṭhānaṃ, evaṃ²² imināpi kāra- 30
 ñena ahaṃ puññakaro bhavāmi, assumukho pi rudamāno brahmacariyaṃ carāmi
 yevā²³ 'ti.

¹ C^k kenaci. ² B^d hotū ti. ³ B^d adds pi. ⁴ B^d cakkhādīni. ⁵ B^d abhiraṃitvā ca. ⁶
 C^k ca, B^f omits va. ⁷ C^k B^d bālo, B^f selo, C^s bāle. ⁸ B^d viññūpasatthaṃ va. ⁹ B^d
 va. ¹⁰ B^d evamaṃ, B^f evamā pūñña-. ¹¹ B^d te. ¹² B^d adds ca. ¹³ B^d ba. ¹⁴ B^d
 idaṃ. ¹⁵ C^k carasi. ¹⁶ C^k kiñci. ¹⁷ B^d -satthaṃ. ¹⁸ B^d yeva. ¹⁹ B^d va. ²⁰ C^k adds pahaṃ.

Evañ so attano ajjhāsayaṃ kathetvā puna Maṇḍavyaṃ
pucchanto chaṭṭhaṃ gātham āha:

6. Samane tuvaṃ¹ brāhmaṇe addhike² ca
santappayāsi annapānena³ bhikkhuṃ,
5 opānabhūtaṃ va gharaṃ tavā-y-idaṃ⁴
annena pānena upetarūpaṃ,
atha kissa vādassa jigucchamāno
akāmako dānam imaṃ⁵ dadāsīti. 52.

Tattha bhikkhuṃ ti bhikkhaṃ carantānaṃ⁶ bhikkhaṃ ca sampādetvā
15 dadāsi⁷(-?), opānabhūtaṃ vā 'ti catumahāpathe⁸ katasādhāraṇā⁹ pokkha-
raṇī viya.

Tato ca¹⁰ Maṇḍavyo attano ajjhāsayaṃ kathento sattamaṃ
gātham āha:

7. Pitaro ca¹¹ me āsu¹² pitāmahā ca¹³
15 saddhā, ahū¹⁴ dānapatī vadaññū,
taṃ kullavattaṃ¹⁵ anuvattamāno
'māhaṃ kule antimagandhino ahum'
etassa vādassa jigucchamāno
akāmako dānam imaṃ dadāmīti. 53.

20 Tattha āsū¹⁵ 'ti padassa saddhā ti iminā sambandho, saddhā ahesun ti
attho, ahū ti saddhā hutvā¹⁶ uttari dānajeṭṭhakā c' eva detha karoṭhā ti vutta-
vacanassa¹⁷ atthajānanakā ca ahesuṃ, taṃ kullavattan¹⁸ ti taṃ kulavattaṃ¹⁹,
aṭṭhakathayā²⁰ pana ayam eva vā pāṭho, māhaṃ kule antimagandhino
ahun ti ahaṃ attano kule sabbapacchimako c' eva kulapalāpo²¹ ca mā assan²²
25 ti sallakkhetvā etaṃ kulantimo kulapalāpo²³ ti vādaṃ jigucchamāno ahaṃ
anicchamāno pi idaṃ dānaṃ dadāmīti dīpeti.

Evañ ca pana vatvā Maṇḍavyo attano bhariyaṃ pucchanto²⁴
aṭṭhamam gātham āha:

¹ Cks tvaṃ. ² Bđ andhi-. ³ so Bf; Bđ annapānehi, Cks annapānena. ⁴ Cks
tava-, Bđ tava sariraṃ, Bf tavassidaṃ. ⁵ Bđ idaṃ. ⁶ Bđ bhikkhaṃ ca varadantānaṃ.
⁷ Bđ dadāmi. ⁸ Bđ cā-. ⁹ Ck katha-, Ck katha- corr. to kata-, Bđ khata-.
¹⁰ Bđ omits ca. ¹¹ Bđ va. ¹² Bdf āsuṃ. ¹³ all four MSS. -u. ¹⁴ Bds kulavataṃ.
¹⁵ Ck ahū. ¹⁶ Bđ adds tato. ¹⁷ Bđ vuttanayena va-. ¹⁸ Bđ kulavatan. ¹⁹ Ck
kulla-. ²⁰ Bđ -yam. ²¹ Bđ -palāso. ²² Bđ assun. ²³ Cks kulantimā --, Bđ
etaṃ kulaṃ antimo kulapalāso. ²⁴ Bđ phucchamāno.

s. Daharim kumārim asamatthapaññaṃ
 yan t' ānayaṃ nātikulā sugatte
 na vāpi¹ me appiyataṃ² avedi
 aññatra kāmā paricārayanti³,
 atha kena vaṇṇena mayā te⁴ bhoti
 saṃvāsadhammo ahu evarūpo ti. 54.

3

Tattha asamatthapaññaṃ ti kuṭumbaṃ vicāretuṃ appaṭibalaapaññaṃ⁵
 atitaruṇiṃ ũeva samānaṃ, yantānayaṃ ti yan taṃ ānayaṃ, yaṃ⁶ ahaṃ daharam
 eva samānaṃ taṃ nātikulato ānesiṃ ti vuttaṃ hoti, aññatra kāmā pari-
 cārayanti⁷ ettakaṃ kālāṃ viṇā kāmēna anicchāya maṃ paricārayantāpi attano
 appiyabbāvaṃ pi maṃ na jānāpeṣi, sampiyāyamānarūpā va⁸ maṃ paricāri⁹,
 kena vaṇṇena¹⁰ ti kena kāraṇena, bhoti ti taṃ ālapati, evarūpo ti āsivisa-
 samānapaṭikūlabhāvena¹¹ mayā saddhiṃ tava saṃvāsadhammo evarūpo piyasaṃ-
 vāso viya kathaṃ jāto ti.

Ath' assa sā kathenti navamaṃ gātham āha:

15

9. Ārā dūre na idha¹¹ kadāci atthi
 paramparā nāma kule imasmiṃ,
 taṃ kullavattaṃ¹² anuvattamānā
 'māhaṃ kule antimagandhinī ahum'
 etassa vādassa jigucchamānā
 akāmikā baddha¹³ carāmi¹⁴ tuyhan ti. 55.

20

Tattha ārā dūre ti aññamaññavevacanaṃ, atidūre ti vā¹⁵ dassenti¹⁶
 evam āha, idhā¹⁷ ti nipātamaṭṭaṃ, na kadāci¹⁸ attho, paramparā ti purisa-
 ramparā, idaṃ vuttaṃ hoti: sāmi¹⁹, imasmiṃ amhākaṃ nātikule dūrato paṭṭhāya
 yāva sattamā kulaparivattā²⁰ purisaramparā nāma n' atthi, ekitthiyāpi sāmikaṃ
 chaḍḍetvā añño puriso gahitapubbo²¹ nāma n' atthi, taṃ kullavattaṃ²²
 ti²³ aham pi taṃ kulavattaṃ kulapameṇiṃ anuvattamānā attano kule pacchimikā
 palāpabhūta²⁴ mā assa²⁵ ti sallakkhetvā etaṃ kulantimā kulagandhinī²⁶ vādaṃ
 jigucchamānā akāmikāpi²⁷ tuyhaṃ baddha²⁸ carāmi, veyyavaccakārīkā padacārīkā²⁹
 jāt' amhīti³⁰.

30

¹ Cks cāpi ² Cks Bf -tā. ³ Cks -ti, Bđ parivārayantā, Bf -cārayantā. ⁴ Bdf hi.

⁵ Cks apaṭi-. ⁶ Bđ ānayaṃ. ⁷ Bđ -yantāti. ⁸ Bds ya. ⁹ Cks -ra. ¹⁰ Bđ
 -ṭikkū. ¹¹ Bdf yidha. ¹² Bdf kulavattaṃ. ¹³ C* baṇḍa, Bđ paṭha, Bf patta.

¹⁴ Bđ varami. ¹⁵ Bds add taṃ. ¹⁶ Cks dasseti, Bds dassenti. ¹⁷ Bđ adds idha.

¹⁸ Bđ -vattā. ¹⁹ Ck aññaṃ purisaṃ gahitapubba, C* aññaṃ purisaṃ gahitapubba.

²⁰ Ck Bđ kula-. ²¹ Bđ hi hoti. ²² Bđ palāla-, Bđ palāsa-. ²³ Bđ assuṃ.

²⁴ Ck -dhini, C* -dhini. ²⁵ Bđ -kāsi. ²⁶ C* baṇḍa, Bđ paṭha. ²⁷ Bđ padaparicā-

²⁸ Bđ -tasmīti.

Evañ ca pana vatvā „mayā sāmikassa santike abhāsita pub-
baṃ¹ guyhaṃ bhāsitaṃ, kujjheyya pi² me ayaṃ, amhākaṃ kulū-
pakatāpasassa sammukhā³ yeva naṃ khamāpessāmīti“ cintetvā
khamāpentī dasamaṃ gātham āha:

- 5 10. Maṇḍavya bhāsissaṃ abhāsaneyyaṃ,
taṃ khamyataṃ puttahetu mam' ajja,
puttapemā na idha par' atthi⁴ kiñci,
so no ayaṃ jīvati Yaññadatto ti. 56.

Tattha taṃ khamyatan ti taṃ khamyatu⁵, puttahetu mama jja⁶ 'ti⁶
10 mama bhāsitaṃ ajja imassa puttassa hetu khamiyatu⁷, so no ayaṃ ti yassa
puttassa kāraṇā mayā etaṃ bhāsitaṃ so no putto jīvati, imassa jīvitalābhen'eva⁸
me khamā sāmī. ajja paṭṭhāya tava vasavattinīnaṃ⁹ bhaviṣṣāmīti.

Atha naṃ Maṇḍavyo „uṭṭhehi bhadde, khamāmi te, ito
pana paṭṭhāya mā pharusacittā ahoṣi, ahaṃ¹⁰ te appiyaṃ na
15 karissāmīti“ āha. B. pi Maṇḍavyaṃ āha: „āvuso tayā dussaṃ-
gharaṃ dhanam saṃgharhitvā kammaṃ ca phalaṃ ca asaddahitvā
dānaṃ dentena ayuttaṃ kataṃ, ito paṭṭhāya dānāni saddahitvā
dadeyyāsi¹¹“ So „sādhū“ 'ti sampatiṇṇhitvā¹¹ B-aṃ āha:
„bhante tayā¹² amhākaṃ dakkhiṇeyyabhāve ṭhatvā anabhiratena¹³
20 brahmacariyaṃ carantena¹⁴ ayuttaṃ kataṃ, ito paṭṭhāya dāni¹⁵
yathā tayi katā kāra mahapphalā honti evaṃ cittaṃ pasādetvā
suddhacitto jhānābhīratato hutvā brāhmacariyaṃ carā¹⁶ 'ti. Te
M-aṃ vanditvā uṭṭhāya agamaṃsu. Tato paṭṭhāya bhariyā
sāmike sasnehā¹⁷ ahoṣi, Maṇḍavyo pasannacitto saddhāya dānaṃ
25 adāsi, B. anabhiratiṃ vinodetvā jhānābhiññaṃ uppādetvā Brahma-
loka-parāyano ahoṣi.

S. i. d. ā. saccāni pakāsetvā j. s. (Saccapariyosāne ukkaṇ-
ṭhito¹⁸ sotāpatti-phale paṭiṭṭahi): „Tadā Maṇḍavyo Ānando ahoṣi,

¹ Bā -sitabbaṃ. ² C^s kujjheyanapi, C^k kujjhe pi, Bā kujjheyyāsi, B^s jīgucchey-
yāsi. ³ Bā^s -khe. ⁴ Bā paṇatthi, B^f paritti. ⁵ Bā khamyapiyyatu. ⁶ Bā^s add
taṃ. ⁷ C^k khaliyatu, Bā khamiyyatu. ⁸ C^k -lābhova. ⁹ Bā vasavattinī. ¹⁰
Bā ahampi. ¹¹ Bā^s add maṇḍabyo. ¹² C^k yadā. ¹³ Bā adds hutvā, B^s has-rato hutvā.
¹⁴ B^s -nto. ¹⁵ Bā id-. ¹⁶ Bā carāhi. ¹⁷ Bā sneho. ¹⁸ Bā adds bhikkhu.

bhariyā Visākhā, putto Rāhulo, Aṇimaṇḍavyo Sāriputto, Kaṇhadīpāyano aham evā" 'ti. Kaṇhadīpāyanajātakaṃ.

7. Nigrodhajātaka.

Navāhametaṃ jānāmīti. Idaṃ S. Veḷuvane v. Devadattaṃ ā. k. Ekadivasam hi¹ tena „āvuso Devadatta, S. tava bahūpakāro, 5 tvaṃ hi Sathhāraṃ nissāya pabbajjāṃ labhi, upasampadaṃ labhi, Tepitakaṃ Buddhavacanāṃ uggaṇhi, jhānaṃ uppadesi, lābhasakkāro pi te Dasabalass' eva santako" ti bhikkhūhi vuttena² tiṇasalākaṃ ukkhipitvā „ettakam pi samaṇena Gotamena mayhaṃ katagūṇaṃ³ na passāmīti" vutte dhammasabhāyaṃ kathaṃ samuttṭhāpesuṃ. S. āgantvā 10 „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinna" ti pucchitvā „imāya nāmā" 'ti vutte „na bhikkhave idān' eva pubbe pi Devadatto akataññū mittadūbhī yevā" 'ti vatvā a. ā.:

Atīte Rājagah e Magadhamahārājā nāma rajjaṃ kāresi. Tadā Rājagahasetṭhi attano puttassa janapadasetṭhino dhītaraṃ 15 ānesi. Sā vaṃjhā ahosi. Ath' assā aparabhāge sakkāro parihāyi. „Amhākaṃ puttassa gehe vaṃjhitthiyā vasantiyā kathaṃ kulavaṃso vaḍḍhissatīti" yathā sā⁵ suṇāti evam pi kathaṃ samuttṭhāpenti. Sā taṃ sutvā „hotu, gabbhinīlāyaṃ katvā ete vañcessāmīti" cintetvā attano atthacārikaṃ dhātīm⁶ „amma 20 gabbhiniyo nāma kiñca kiñca karontīti" gabbhiniparihāraṃ pucchitvā sutvā utukālaṃ⁷ paṭicchadetvā ambilādirucikā⁸ hutvā hatthapādānaṃ uddhumāyanakāle hatthapādapiṭṭhiyo koṭṭhāpetvā⁹ bahalā¹⁰ kāresi, divase divase pi pilotikāveṭhanena¹¹ udaravaḍḍhanaṃ vaḍḍhesi¹², thanamukhāni kālāni¹³ kāresi, 25 sarīrakiccaṃ karontī pi aññatra tassā¹⁴ dhātiyā aññesaṃ sam-mukhe¹⁵ na karoti. Sāmiko pi 'ssā gabbhāparihāraṃ adāsi. Evaṃ¹⁶ nava māse vasitvā „idāni janapade pitu gharaṃ gantvā vijāyissāmīti" sassusasare āpucchitvā rathaṃ abhiruyha mahantena

¹ B^d add bhikkhū. ² B^d vutte. ³ B^d kataṃ-. ⁴ B^d omits yevā. ⁵ C^k sādhu.
⁶ B^d dhāti āha. ⁷ B^d utunīkāle. ⁸ B^d -diniru-. ⁹ B^d koṭṭā-. ¹⁰ B^d pahalaṃ
¹¹ B^d adds ca. ¹² B^d dassesi. ¹³ B^d kālākāni. ¹⁴ C^k tassa, B^d tayā. ¹⁵
 B^d aññe pi sammukkhathāne. ¹⁶ C^k eva.

parivārena Rājagahā nikkhamitvā maggaṃ paṭipajji. Tassā
 pana purato purato eko sattho gacchati, satthena vasitvā gataṭ-
 ṭhānaṃ esā pātarāsakāle pāpuṇāti. Ath' ekadivasam tasmim
 satthe ekā duggatitṭhi rattim ekasim nigrodharukkhamūle
 5 puttaṃ vijāyitvā pāto¹ satthe gacchante „aḥam vinā satthena
 gantum na sakkhissāmi", sakkā kho pana jīvantiyā puttaṃ
 labbitun² ti nigrodhamūle³ jalābuñ⁴ c' eva gabbhama-
 lañ ca attharitvā puttaṃ chaḍḍetvā agamāsi⁵. Dārakassāpi
 devatā rakkham gaṇhimsu, so hi na yo vā so vā, B. yeva⁶
 10 pana tadā tādisaṃ paṭisandhim gaṇhi. Itarā pātarāsakāle
 taṃ ṭhānaṃ patvā „sarirakiccaṃ karissāmiti⁷“ tāya dhātiyā
 saddhim nigrodhamūlaṃ⁸ gatā suvaṇṇavaṇṇaṃ dārakaṃ disvā
 „amma nipphannaṃ no kiccaṃ“ ti pilotikā⁹ apantvā ucchaṇ-
 gapadesaṃ lohiteṇa ca¹⁰ gabbhamaleṇa ca¹¹ makkhetvā attano
 15 gabbhavuṭṭhānabhāvaṃ ārocesi. Tāvad eva naṃ sāṇiyā parik-
 khipitvā haṭṭhatuṭṭho parijano Rājagahaṃ paṇṇaṃ pesesi. Ath'
 assā sassusasurā „vijātakālato paṭṭhāya pitu kule kiṃ karissati,
 idh' eva āgacchatu¹²“ ti pesayimsu. Sā paṭinivattitvā Rājaga-
 haṃ eva pāvisi. Tatra naṃ sampaticchitvā dārakassa nāmaṃ
 20 karontā nigrodhamūle jātattā Nigrodhakumāro ti nāmaṃ karimsu.
 Taṃ divasaṃ ñeva seṭṭhisuṇisāpi¹³ vijāyanatthāya kulagharaṃ
 āgacchanti¹⁴ antarāmagge ekissā rukkhāsākhāya heṭṭhā puttaṃ
 vijāyi, tassa Sākhakumāro ti nāmaṃ karimsu. Taṃ divasaṃ
 ñeva seṭṭhim¹⁵ nissāya vasantassa tunnakārassa¹⁶ bhariyāpi pilo-
 25 tikantare puttaṃ vijāyi, tassa Pottiko¹⁷ ti nāmaṃ karimsu.
 Mahāseṭṭhi ubho pi te dārake „Nigrodhakumārassa jātadivase¹⁸
 jātā“ ti ānāpetvā¹⁹ ten' eva saddhim saṃvaḍḍhesi. Te ekato
 vaḍḍhitvā vayappattā Takkaṣilaṃ gantvā sippaṃ uggaṇ-
 himsu. Ubho pi seṭṭhiputtā ācariyassa dve saḥassāni adamsu.

¹ Bā adds va. ² Bā mīti, C* -mīti corr. to -mī. ³ Ck* -mūlajāle. ⁴ Ck jālā-
 mukhañ, C* jalābuñ, Bā jalapuñ. ⁵ Ck Bā āg-. ⁶ Bā adds so-. ⁷ Bā -le. ⁸ Bā
 -kāyo. ⁹ Bā -teneva. ¹⁰ Ck* omīti ca. ¹¹ Bā anuse-. ¹² Bā gacchanti. ¹³
 Bā tunṇakārakassa ¹⁴ C* potta-, Bā potthi-. ¹⁵ Bā -saññeva. ¹⁶ Bā āharāpetvā.

Nigrodhakumāro Pottikassa attano santike sippaṃ paṭṭhapēsi. Te nipphannasippā ācariyaṃ āpucchitvā nikkhantā „je napada-cārittaṃ jānissāmā“¹ 'ti anupubbena Bārāṇasīṃ patvā ekasmiṃ devakule² nipajjimsu. Tadā Bārāṇasirañño kālakatassa sattamo divaso. „Sve phussarathaṃ yojessāmā“ 'ti nagare bheriṃ³ carāpesuṃ. Tesu pi sahāyesu rukkhamūle nipajjitvā niddāyan-tesu Pottiko paccūsakāle utthāya Nigrodhakumārassa pāde parimajjanto nisīdi⁴. Tasmīṃ rukkhe vutthakukkuṭesu⁵ upari-kukkuṭo heṭṭhākukkuṭassa sārīre vaccaṃ pātesi. Atha naṃ⁶ so „ken' etaṃ pātitaṃ“ ti āha⁷. „Samma, mā kujjhi, mayā⁸ ajānantena pātitaṃ“ ti⁹. „Are tvaṃ mama sarīraṃ attano vaccatṭhānaṃ¹⁰ maññasi¹¹, mama pamāṇaṃ na jānāsīti“. Atha naṃ itaro¹²: „are tvaṃ 'ajānantena me katan' ti vutte pi kujjhasi¹³ yeva, kiṃ pana te pamāṇaṃ“ ti āha. „Yo¹⁴ maṃ māretvā maṃsaṃ khādati¹⁵ so¹⁶ pāto va sahaṃsaṃ labhati¹⁷,¹⁵ kasmā¹⁸ ahaṃ mānaṃ na karissāmīti“. Atha naṃ itaro āha: „are ettakamattena tvaṃ mānaṃ karosi, maṃ pana māretvā yo thūlamaṃsaṃ khādati so pāto va rājā hoti, yo majjhimamaṃsaṃ khādati so senāpati hoti, yo atṭhinissitaṃ¹⁹ khādati so bhaṇḍāgāriko hotīti“ āha. Pottiko tesāṃ kathaṃ sutvā „kin²⁰ no sahaṃsena, rajjam eva varan“ ti saṇikaṃ rukkhaṃ abhirūhitvā uparisayitakukkuṭaṃ²¹ gahetvā māretvā aṅgārakesu²² pacitvā thūlamaṃsaṃ Nigrodhassa adāsi majjhimamaṃsaṃ Sākhassa atṭhimamaṃsaṃ attanā khādi, khāditvā ca pana „samma Nigrodha tvaṃ ajja rājā bhavissasi, samma Sākha tvaṃ senā-²⁵ pati bhavissasi, ahaṃ pana bhaṇḍāgāriko“ ti vatvā „kathaṃ jānāsīti“ puṭṭho taṃ pavattim ārocesi. Te tato²⁶ pi pātārāsa-velāya Bārāṇasīṃ pavisitvā ekassa brāhmaṇassa gehe sappi-sakkharāyuttaṃ pāyāsaṃ²⁷ bhuñjitvā nagarā nikkhamitvā

¹ B^d -cārikaṃ carissāmā. ² B^d rukkhamūle. ³ B^d nisiuno hoti. ⁴ C^s vutta-, B^d dvisu nivutta-. ⁵ B^d adds itaro. ⁶ C^s ahaṃ. ⁷ B^d adds āha. ⁸ C^s vaccanattṭhā-. B^d vaccatṭhā-. ⁹ B^d adds kiṃ. ¹⁰ B^d adds āha. ¹¹ C^s kujjhi-. ¹² B^d adds pana. ¹³ B^d khādeti. ¹⁴ C^s omit so. ¹⁵ B^d labhissati ¹⁶ B^d tasmā. ¹⁷ B^d adds maṃsaṃ, cfr. vol. II ⁴¹²/₄. ¹⁸ B^d -taṃ ku-. ¹⁹ B^d -re. ²⁰ B^d tayo. ²¹ B^d pātārāsaṃ.

- uyyānaṃ pavisiṃsu¹. Nigrodhakumāro silāpatṭe nipajji, itare dve bahi nipajjiṃsu. Tasmim samaye pañca rājakkudhābhaṇḍāni anto ṭhapetvā phussarathaṃ vissajjesum. Tassa vitthārakathā Mahājanakajātaka āvibhavissati. Phussaratho
- 5 uyyānaṃ gantvā nivattitvā ārohanasajjo hutvā aṭṭhāsi. Purohito „uyyāne puñṇavatā sattena bhavitabban“ ti uyyānaṃ pavisitvā kumāraṃ disvā pādato² sātakaṃ apānetvā pādesu lakkhaṇāni upadhāretvā “tiṭṭhatu Bārāṇasīrajjāṃ³, sakala-Jambudīpassa pi⁴ rājā bhavitum yutto“ ti sabbatālāvācare⁵ paggaṇhāpesi.
- 10 Nigrodhakumāro pabujjhivā mukhato sātakaṃ apānetvā mahājanaṃ oloketvā parivattitvā⁶ nipanno thokaṃ vītināmetvā silāpatṭe pallaṃkena nisīdi. Atha naṃ purohito jānuna⁷ paṭiṭṭhāya „rajjāṃ te deva pāpuṇātīti“ vatvā „sādhū“ 'ti vutte tatth' eva ratanarāsimhi ṭhapetvā abhisīnci. So rajjāṃ patvā
- 15 Sākhassa senāpatiṭṭhānaṃ datvā mahantena sakkārena nagaraṃ pāvisi. Pottiyō pi tehi⁸ saddhiṃ űeva agamāsi⁹. Tato paṭṭhāya M. Bārāṇasiyaṃ dhammena rajjāṃ kāresi. So ekadivasaṃ mātāpitunnaṃ saritvā Sākhaṃ āha: „samma, na sakkā mātāpitūhi vinā vattitum, mahantena parivārena gantvā mātā-
- 20 pitaro no ānehīti“. Sākho¹⁰ „na me tattha kammaṃ atthīti“ paṭikkhipi. Tato Pottikaṃ āṇāpesi. So „sādhū“ 'ti tattha gantvā Nigrodhassa mātāpitaro „putto vo¹¹ rajje paṭiṭṭhito, etha gacchāmā“ 'ti āha. Te „atthi no tāta vibhavamattā¹², alaṃ tattha gamānenā“ 'ti paṭikkhipiṃsu. Sākhassāpi mātā-
- 25 pitaro avoca, te pi na icchiṃsu, attano mātāpitaro avoca, „mayāṃ¹³ tunnakammena¹⁴ jīvissāma, alaṃ“ ti paṭikkhipiṃsu. So tesāṃ manāṃ alabhitvā Bārāṇasim eva paccāgantvā¹⁵ „senāpatissa ghare maggakilamathaṃ vinodetvā pacchā Nigrodhaṃ passissāmīti“ cintetvā tassa nivesanadvāraṃ gantvā „sahāyo

¹ Bā pā-. ² Bā pādantato. ³ Bā -siyaṃ rajjāṃ. ⁴ Bā adhipati in the place of pi. ⁵ Ck -tālāvācare, Bā sabbatūriyāni. ⁶ Ck -vattetvā. ⁷ Bā jānuna, C jānuna. ⁸ Ck omīti tehi. ⁹ Ck āg-. ¹⁰ Bā adda sāmi. ¹¹ Ck vā, Bā te. ¹² Bā -mattāni. ¹³ Bā add tāta. ¹⁴ Bā tunnakārakammena. ¹⁵ Bā pacchāg.

kira te Pottiyo nāma āgato' ti senāpatissa ārocethā¹ "ti dovārikaṃ āha. So tathā akāsi'. Sākho pana „ayaṃ' mayhaṃ rajjaṃ adatvā sahāyassa Nigrodhassa adāsīti" tasmim veram bandhi, so tam katham sutvā va kuddho āgantvā „ko imassa sahāyo, ummattako dāsiputto, gaṇhatha tan" ti vatvā hattha- 5 pādajānukapparehi koṭṭhāpetvā² gīvāya³ gāhāpetvā niharāpesi. So cintesi: „Sākho mama santikā senāpatitṭhānam labhitvā akataññū mittadūbhī' maṃ koṭṭetvā⁴ niharāpesi, Nigrodho pana paṇḍito kataññū sappuriso, tass' eva santikaṃ gamissā-mīti" so rājadvāraṃ gantvā⁵ „Pottiyo kira nāma te sahāyo 10 dvāre tṭhito" ti rañño ārocāpesi. Rājā pakkosāpetvā tam āgacchantam disvā āsanā vuṭṭhāya paccuggantvā paṭisanthāraṃ katvā massukammādīni kārāpetvā sābbābharanapati-maṇḍitena paribhuttanānaggarasabhojanena⁶ tena saddhim sukhanisino mātāpitunnaṃ pavattiṃ pucchitvā anāgamana- 15 bhāvaṃ suṇi. Sākho pi „Pottiyo maṃ rañño santike paribhindeyyā 'ti, mayi pana gate kiñci vattum na sakkhissatīti" tatth' eva agāmasi. Pottiyo tassa santike yeva rājānam āmantetvā "deva ahaṃ maggakilanto 'Sākhassa gehaṃ gantvā vissamitvā idhāgamissāmiti' āgamiṃ⁷, atha maṃ Sākho 20 'nāhaṃ⁸ jānāmiti' vatvā koṭṭhāpetvā⁹ gīvāya¹⁰ gāhāpetvā niharāpesīti saddaheyyāsi tvaṃ etan¹¹ ti vatvā tisso gāthā abhāsi:

1. Na vāham etaṃ jānāmi ko vāyaṃ kassa vā ti vā
yathā Sākho vadī¹² evaṃ Nigrodha kin ti maññasi. 57. 25
2. Tato galavinītena purisā niddhāpayimsu¹³ maṃ
datvā mukhapahārāni Sākhassa vacanaṃkarā. 58.
3. Etādisaṃ dummatinā akataññuna¹⁴ dubbhinā
kataṃ anariyaṃ¹⁵ Sākhena sakhinā te janādhipā 'ti. 59.

¹ B^d -cehi. ² B^d adds so cintesi. ³ C^k ahaṃ, B^d omits ayaṃ. ⁴ B^d nan. ⁵ B^d koṭṭā-.
⁶ B^d -yaṃ. ⁷ C^k -dubhi, B^d dubbhi. ⁸ B^d koṭṭāpe-. ⁹ B^d adds deva. ¹⁰ C^k -rasapari-
bho-. ¹¹ C^s -mi, B^d idhāgamīti. ¹² B^d add tam. ¹³ B^d koṭṭā-. ¹⁴ B^d -yaṃ. ¹⁵ C^k
evan. ¹⁶ B^d yadi, B^f cari. ¹⁷ B^s niddā-. ¹⁸ B^d -nā. ¹⁹ B^d anadiyaṃ.

Tattha kinti maññasīti yathā mañ Sākho avadi¹ kiñ tvam pi evaṃ
eva maññasi udāhu aññathā² maññasi, mañ Sākho evaṃ vadeyya³ 'ti⁴ saddahasi,
tañ⁴ na saddahasīti, galaviññitena⁵ 'ti galaggahena, dubbhīnā ti mittadub-
bhīnā.

- 5 'Taṃ sutvā Nigrodho catasso gāthā abhāsi:
4. Na vāham etaṃ jānāmi na pi me koci saṃsati
yam me tvam⁶ samma akkhāsi Sākhena katanam⁶ kataṃ. 60.
5. Sakhīnam sājivakaro mama Sākhassa c' ūbhayaṃ,
tvam no 's' issariyaṃ dātā manussesu mahantataṃ,
10 ' tay' amhā labbhitā iddhi⁷, ettha me n' atthi saṃsayo. 61.
6. Yathāpi bijam aggismiṃ dayhāti na virūhāti
evaṃ kataṃ asappurise nassati na virūhāti. 62.
7. Kataññumhi ca⁸ posamhi sīlavante ariyavuttine
sukhette viya bijāni kataṃ tamhi na nassatīti. 63.
15 Tattha⁹ saṃsatīti¹⁰ ācikkhati, katanam katan ti ākaḍḍhanavikaḍ-
ḍhanapothanakotṭanasamkhātā¹¹ katanam¹² katan ti attho, sakhīnam sājiva-
karo ti samma Pottiya tvam saḥṣyakānam sājivakaro¹³ jivikāya uppādetā¹⁴,
mama Sākhassa cūbhayan ti mayhañ ca Sākhassa ca ubhinnam pi sakhīuan
ti attho, tvam no sissariyan ti tvam no āsi issariyaṃ dātā¹⁵, tava santikā
20 ambehi imaṃ laddham¹⁶, mahantatan ti mahantabbhāvaṃ.

Evaṃ¹⁷ pana¹⁸ ettakaṃ kathente Nigrodhe Sākho tatth'
eva atthāsi. Atha naṃ rājā „Sākha imaṃ Pottikaṃ sañjānā-
sīti“ pucchi. So tuṇhi ahosi. Ath' assa rājānam¹⁹ ānāpento²⁰
atthamaṃ gātham āha:

- 25 8. Imañ ca jammaṃ nekatikaṃ asappurisacintakaṃ²¹
hanantu Sākham sattihi²², nāssa icchāmi jivitan ti. 64.
Tattha jammaṃ ti lāmakam, nekatikaṃ ti vañcakaṃ²³.

Taṃ sutvā Pottiko „mā esa bālo maṃ nissāya nassatū“
'ti cintetvā navamaṃ gātham āha:

¹ B² acari. ² B² yathā. ³ B² si. ⁴ B² me. ⁵ C² taṃ. ⁶ B² kataṃ na, B² kaḍḍhanam, C² kantaṃ. ⁷ so C²; B² B² labhītvā iddhi. ⁸ B² va. ⁹ B² add me. ¹⁰ B² add mañ. ¹¹ C² -kodhana sam-. ¹² B² kataṃ na. ¹³ B² su-. ¹⁴ C² -to, B² -detvā. ¹⁵ all three MSS. āsi, C² -yadātā. ¹⁶ B² imaṃ sampatti ambehi laddham. ¹⁷ B² evaṃ. ¹⁸ B² add vtvā. ¹⁹ C² rājānam, B² rājadaṇḍam. ²⁰ C² ānā-. ²¹ C² cittakaṃ, B² cintitaṃ. ²² C² sahīti? C² sattihi, B² sattihi? ²³ B² vañcanikaṃ.

9. Khamyat' assa mahārāja, pāṇā duppaṭṭānaya,
khama deva asappurisassa, nāssa icchām' ahaṃ vadhan ti. 65.

Tattha khamyatassā 'ti khamyatam' assa, etassa asappurisassa khamathā
'ti attho, duppaṭṭānaya ti matassa nāma pāṇaṃ paṭṭānetum' na
sakkā.

5

Rājā tassa vacanaṃ sutvā Sākhassa khami, senāpatiṭṭhānaṃ
pi Pottiyassa³ dātukāmo āsi⁴, so pana na icchi. Ath' assa
sabbasenīnaṃ⁵ vicāraṇārahaṃ bhaṇḍāgārikaṭṭhānaṃ nāma
adāsi. Pubbe⁶ kir' etaṃ ṭhānantaraṃ nāhosi, tato paṭṭhāya
jātaṃ⁷. Aparabhāge Pottikabhaṇḍāgāriko⁸ puttadhītāhi vaḍ- 10
ḍhamāno attano puttadhītānaṃ ovādasasena osānagāthaṃ
āha:

10. Nigrodham eva seveyya,
na Sākham upasaṃvase, (J. I. p. 152. Māhavastu
Nigrodhasmiṃ⁹ mataṃ seyyo I. p. 366. Dhp. p. 329.) 15
yañce Sākhasmi¹⁰ jīvitaṃ ti. 66.

S. i. d. ā. „evam bhikkhave Devadatto pubbe pi akataṇṇū
yevā“ 'ti vatvā j. s.: „Tadā Sākho Devadatto ahosi, Pottiko Anando,
Nigrodho aham evā“ 'ti. Nigrodhajātakaṃ.

8. Takkaḷajātaka.

20

Na takkaḷā¹¹ santi na ālupānīti¹². Idam S. J. v. ekaṃ
pituposakaṃ upāsakaṃ ā. k. So kira ekasmiṃ daḷḍakkule¹³
paccājāto¹⁴ mātari kālakatāya pāto va utthāya¹⁵ dantakaṭṭhamukho-
dakādini karonto bhatim vā kasim vā katvā laddhavi bhavānūrūpena
yāgubhattādini sampādetvā pitaraṃ posesi. Atha naṃ pitā āha: 25
„tāta tvaṃ ekako va anto ca bahi ca kattabbaṃ karosi, ekaṃ te kula-
dārikaṃ ānessāma¹⁶, sā te gehe kattabbaṃ karissatīti“. „Tāta
itthiyo nāma gharaṃ āgātā n' eva mayhaṃ na tumhākaṃ cittaasukhaṃ¹⁷
karissanti, mā evarūpaṃ cintayittha, ahaṃ yāvajjivāṃ tumhe posetvā

¹ Bḍ khamatu ² Bḍ pati-. ³ Bḍ -yasseeva. ⁴ Bḍ ahosi. ⁵ Bḍ -senānaṃ, Cḥ
-senīnaṃ. ⁶ Bḍ adda pi. ⁷ Bḍ jānāti. ⁸ Bḍ -ko-. ⁹ Cḥ -smi. ¹⁰ Cḥ Bḍ
-smim. ¹¹ Cḥ -lā. ¹² Cḥ ālu-. Bḍ āluvā-. ¹³ Cḥ Bḍ -li-. ¹⁴ Bḍ pacchā-.
¹⁵ Bḍ upathāya. ¹⁶ Bḍ ānema. ¹⁷ Bḍ cittāni-.

tumhākaṃ accayena jānissāmīti¹. Ath' assa pitā anicchamānakassa² ekam kumārikam ānesi, sā sasurassa ca sāmikassa ca upakārikā ahosi nīcavutti. Sāmiko pi 'ssā „mama pitu upakārikā“ ti tussitvā laddham laddham manāpam manāpam āharitvā deti, sāpi tam sasurass' eva³ upanāmeti⁴. Sā aparabhāge cintesi: „mayham sāmiko laddham laddham pitu adatvā mayham eva deti, addhā pitari nisheho jāto, imam mahallakam eken' upāyena mama sāmikassa paṭikkulam katvā gehā niharāpessāmīti“ sā tato paṭṭhāya udakam atisitam vā accupham vā⁵ atilonam vā alonam vā bhattam uttaṇḍulam vā atikkilinnam⁶ vā⁷ ti⁸ evamādini tassa kodhuppattikāraṇāni katvā tasmiṃ kujjhante „ko imam mahallakam upaṭṭhātum sakkhissatīti“ pharusāni vatvā kalaham vaddheti⁹. Tattha tattha khelapiṇḍādini chaḍḍetvāpi sāmikam ujjhāpesi¹⁰, „passa“ pitu kamman, 'idaṃ c' idaṃ ca mā karīti' vutto¹¹ kujjhati, imasmiṃ gehe pitaram vā¹² vāsehi maṃ vā“ ti. Atha naṃ¹³ so „bhaddhe, tvaṃ daharā, yattha katthaci jīvitum sakkhissasi, mayham pitā mahallako, tvaṃ tassa¹⁴ asahantī imamhā gehā nikkhamā“ ti āha. Sā bhūtā „ito¹⁵ paṭṭhāya evam na karissāmīti“ sasurassa pādesu patitvā khamāpetvā pakatiniyāmen' eva paṭijaggitum ārabhi. Atha so upāsako purimadivasesu tāya ubbāḷho Satthu santikam¹⁶ dhammasavanāya agantvā¹⁷ tassā pakatiyaṃ ṭhitakāle agamāsi¹⁸. Atha naṃ S. „kim upāsaka sattaṭṭhdivasāni dhammasavaoāya nāgato sīti“ pucchi. So tam kāraṇam kathesi. „Idāni tāva¹⁹ tassā katham agahetvā pitaram na niharāpesi, pubbe pana²⁰ etissā katham²¹ gahetvā pitaram āmakasusānam netvā āvāte nikhaṇi²², maraṇakāle aham²³ sattivassiko hutvā mātāpitunnam guṇam kathetvā pitughātakamman²⁴ nivāsesim, tadā tvaṃ mama katham sutvā tava pitaram yāvajjivam paṭijaggitvā saggaparāyano jāto, sv-āyaṃ mayā dinnaovādo²⁵ bhavantaragatam pi tam²⁶ na vijahīti²⁷ iminā kāraṇena tassā katham gahetvā²⁸ idāni tayā pitā na nihato²⁹“ ti vatvā tena yācito a. ā.:

80 A. B. Br. r. k. aññatarasmiṃ Kāsīgāme ekassa kulassa³⁰ ekaputto ahosi nāmena Vasiṭṭhako³¹ nāma. So mātāpitaro

¹ Bā pabbajissāmīti. ² Ck - mānatassa, Bā - mānasseva. ³ Ck - mesīti. ⁴ Bā adds āhari sūpanā. ⁵ Bā - kilinam, Ck - kilintam. ⁶ Bā omits ti. ⁷ C - esi, Bā - etvā. ⁸ Bā kujjhā-. ⁹ Bā has added te. ¹⁰ Bā - e. ¹¹ Bā mā added afterwards in the place of vā. ¹² Bā et-. ¹³ Bā ito. ¹⁴ Bā - ke. ¹⁵ Ck āg-. ¹⁶ Ck āg-. ¹⁷ Bā satthā idāni tuvaṃ. ¹⁸ Bā adds te. ¹⁹ Bā adds sutvā. ²⁰ Ck nikhaṇitvā, C - nikkhaṇitvā, Bā khīpitvā. B - āvātam khaṇitadā. ²¹ Bā omits aham. ²² Ck kammā, C - takakammā, Bā - takakamman. ²³ Bā dinno-. ²⁴ Ck naṃ. ²⁵ Bā - hati. ²⁶ Bā ag-. ²⁷ Bā nihato. ²⁸ Bā kulaghare. ²⁹ Bā paviṭṭhako corr. to savi-.

patijagganto aparabbhāge mātari kālakatāya pitaraṃ posesīti
 sabbaṃ¹ paccuppannavatthuniyāmen² eva kathetabbaṃ. Ayaṃ
 paṇ³ ettha viseso: Tadā sā itthi⁴ „passa pitu kammaṃ, ‘idaṇ
 c’ idaṇ ca mā karīti’ vutto⁵ kujjhatīti“ vatvā „sāmi pitā te
 caṇḍo pharusō niccaṃ kalahaṃkaro⁶, jarājinno vyādhipiḷito⁷
 nacirass’ eva marissati, ahaṃ⁸ etena saddhiṃ ekagehe vasitum⁹
 na sakkomi, sayam p’esa¹⁰ katipāhen’ eva¹¹ marissat’ eva¹², tvaṃ
 etaṃ āmakasusānaṃ netvā āvāṭaṃ khaṇitvā tattha naṃ pak-
 khipitvā kuddālena sīsaṃ chinditvā¹³ jīvitakkhayaṃ pāpetvā
 upari paṃsunā chādetvā āgacchā¹⁴ ‘ti āha. So’ punappuna¹⁵
 vuccamāno¹⁶ „bhaddo purisamāraṇaṃ¹⁷ nāma bhāriyaṃ, kathaṃ
 naṃ māressāmīti“ āha. „Ahaṃ te upāyaṃ ācikkhissāmīti“.
 „Acikkha tāvā¹⁸ ‘ti. „Sāmi, tvaṃ paccūsakāle pitu nipannaṭ-
 ṭhānaṃ gantvā yathā sabbe suṇanti evaṃ mahāsaddaṃ katvā
 ‘tāta asukagāme tumhākaṃ dhāraṇako¹⁹ atthi, mayigate na deti,
 tumhākaṃ accayena na dassat’ eva, sve yānake nisīditvā pāto
 va gacchissāmā²⁰ ‘ti vatvā tena vuttavelāyaṃ eva vuṭṭhāya²¹
 yānaṃ yojetvā tattha naṃ nisīdāpetvā āmakasusānaṃ netvā
 āvāṭe nikhaṇitvā²² corehi acchinnasaddaṃ katvā²³ sīsaṃ²⁴
 nahāyitvā āgacchā²⁵ ‘ti. Vasitṭhako²⁶ „atth’ esa upāyo“ ti²⁷
 tassā vacanaṃ sampañcchitvā yānaṃ gamanasajjakaṃ²⁸
 akāsi. Tassa paṇ²⁹ eko³⁰ sattavassiko putto atthi paṇḍito
 vyatto, so mātu vacanaṃ sutvā „mayhaṃ mātā pāpadhammā,
 pitaraṃ me pitighātakammaṃ³¹ kāreti³², ahaṃ imassa pitighā-
 takammaṃ³³ kātum na dassāmīti“ saṇikaṃ³⁴ gantvā ayyakena
 saddhiṃ nipajji. Vasitṭhako³⁵ pi itarāvuttavelāya³⁶ yānaṃ yoje-
 tvā „ehi tāta uddhāraṃ sodhessāmā³⁷ ‘ti pitaraṃ yānake nisīdā-
 pesi. Kumārako pi paṭhamataraṃ yānaṃ abhirūhi. Vasitṭhako³⁸

¹ Bā adds vatthu. ² Bā -e. ³ Bā -karoti. ⁴ Bā ahaṇ ca. ⁵ Bā nisaṃsayāsi so.
⁶ Bā -hena. ⁷ Bā -ti yeva. ⁸ Bā bhind-. ⁹ Bā adds tāya. ¹⁰ Bā -nāya. ¹¹
 Cks -ma-. ¹² Bā uddhā-. ¹³ Bā Cks -mī. ¹⁴ Bā uṭṭhāya. ¹⁵ Bā -taṃ khaṇitvā.
¹⁶ Bā adds māretvā āvāṭe pakkhipetvā. ¹⁷ Bā adds bhinnitvā. ¹⁸ Bā pavitṭhako
 pi corr. to sav-. ¹⁹ Bā -sajjaṃ. ²⁰ Cks eke. ²¹ Bā pitu-. ²² Bā -si. ²³ Bā
 saṇikaṃ. ²⁴ Bā pavitṭhako corr. to sav-. ²⁵ Bā -rā corr. to -rāya. ²⁶ so all three MSS.

taṃ nivāretuṃ asakkonto ten' eva saddhiṃ āmakasusānaṃ
gantvā pitaraṃ ca puttaṃ¹ ca yānakena saddhiṃ ekamante
ṭhapetvā sayam otarivā kuddālapitakaṃ ādāya ekasmim
paṭicchannaṭṭhāne² caturassaāvātaṃ khaṇitum ārabhi. Kumāro³
5 otarivā tassa santikaṃ gantvā ajānanto viya kathaṃ⁴ samuṭṭhā-
petvā paṭhamam gātham āha:

1. Na takkaḷā⁵ santi na ālupāni⁶
na biḷāliyo⁷ na kalambāni⁸ tāta,
eko araṇṇamhi susānamajjhe

10 kimatthiko tāta khaṇāsi⁹ kāsuna ti. 67.

Tattha na takkaḷā¹⁰ ti piṇḍalukandā na santi¹¹, ālupāniti¹² āluka-
kandā¹³, biḷāliyo¹⁴ ti biḷārivallikandā, kalambāniti tālakandā¹⁵.

Ath' assa pitā dutiyaṃ gātham āha:

* e. Pitāmaho tāta sudubbalo te
15 anekavyādhīhi dukkena¹⁶ phutṭho¹⁷,
tam ajj' ahaṃ nikhaṇissāmi sobbhe,
na hi 'ssa taṃ jīvitam roca yāmiti. 68.

Tattha anekavyādhīhīti anekehi vyādhīhi uppannena dukkena
phutṭho¹⁷, na hīssa taṃ ti ahaṃ hi assa tava pitāmabassa taṃ dujjīvitam na
20 icchāmi, evarūpā jīvita maraṇam ev' assa varan ti maññamāno taṃ sobbhe
nikhaṇissāmiti.

Taṃ sutvā kumāro upaḍḍhagātham¹⁸ āha:

a². Saṃkappam etaṃ paṭiladdha pāpaṃ¹⁹
accāhitaṃ²⁰ kamma²¹ karosi luddan ti.

25 Tass' attho: tāta tvaṃ pitaram dukkhā mocessamīti²² maraṇadukkhena
yojento etaṃ pāpakam saṃkappaṃ paṭiladdhā²³ tassa ca saṃkappassa vasena
hitaṃ atikkamma ṭhitattā accāhitaṃ kamma karosi luddan ti.

Evaṃ ca pana vatvā pitu hatthato kuddālam gahetvā
avidūre aññaṃ²⁴ āvātaṃ khaṇitum ārabhi. Atha naṃ pitā

¹ B^d kumārakaṇ. ² B^d -tūne ṭhāne. ³ B^d -rako. ⁴ C^k taṃ. ⁵ C^k B^f -lā. ⁶ B^d -vāni. ⁷ C^k biḷā-. ⁸ B^d kaḷ- corr. to kal-, C^k kalambiyo. ⁹ C^k B^d kha-
ṇasi. ¹⁰ C^k -lā. ¹¹ kandā na santi wanting in C^k. ¹² B^d -vāniti. ¹³ C^k
-da, B^d āluva-. ¹⁴ C^k biḷā-. ¹⁵ B^d kāla-. ¹⁶ B^d dukkhena. ¹⁷ C^k puṭṭho.
¹⁸ B^d -ḍḍhamaṅgā-. ¹⁹ B^d pāpakam. ²⁰ C^k asāhi-. ²¹ B^d kamman. ²² B^d
pamo-. ²³ B^d -laddham. ²⁴ B^d aññataram.

upasaṃkamtivā „kasmā tāta āvāṭaṃ khaṇasīti“ pucchi. So¹
tassa kathento tatiyaṃ gāthaṃ pūresi²:

- a³. Mayāpi tāta paṭilacchase tuvaṃ
etādisaṃ kamma jarūpanīto⁴,
taṃ kullavattaṃ⁵ anuvattamāno
aham pi taṃ nikhaṇissāmi sobbhe ti. 69. 5

Tass' attho: tāta aham pi etasmim³ sobbhe taṃ mahallakakāle nikhaṇi-
sāmi. Iti kho tāta mayāpi kate⁶ imasmim⁴ sobbhe tuvaṃ jarūpanīto⁷ etādisaṃ
kammaṃ paṭilacchase, yaṃ etaṃ tayā pavattitaṃ kulavattaṃ anuvattamāno
vayappatto bhariyāya saddhīm vasanto aham pi taṃ nikhaṇissāmi sobbhe ti. 10

Ath' assa⁸ pitā catutthaṃ gāthaṃ āha:

4. Pharusāhi vācāhi pakubbamāno
āsajja maṃ tvaṃ vadase kumāra,
putto mama⁹ orasako samāno
ahitānukampi me tvaṃ si puttā 'ti. 70. 15

Tattha pakubbamāno ti abhībhavanto, āsajjā 'ti ghaṭṭetvā.

Evam vutte paṇḍitakumārako ekaṃ paṭivacanagāthaṃ dve
udānagāthā ti tisso gāthā abhāsi:

5. Na t' āhaṃ¹⁰ tāta ahitānukampī
hitānukampi te aham pi tāta,
pāpaṇ ca taṃ kamma¹¹ pakubbamānaṃ
arahāmi no vārayitum tato hi. 71. 30
6. Yo¹² mātaraṃ¹³ pitaraṃ vā Vasiṭṭha¹⁴
adūsa¹⁵ke¹⁶ hiṃsati pāpadhammo¹⁶,
kāyassa bhedā abhisamparāyaṃ
asaṃsayāṃ so nirayaṃ pareti¹⁷. 72. 35
7. Yo¹⁸ mātaraṃ¹⁹ pitaraṃ vā Vasiṭṭha¹⁴
annena pānena upaṭṭhahāti

¹ Cks omit so. ² Bđ gāthamāha. ³ Bdf kammaṃ jaro-. ⁴ Bdf kula-. ⁵ Bđ
eka-. ⁶ C⁸ tate, Bđ nikkaṇṇite. ⁷ Bđ jaro-. ⁸ Bđ tassa in the place of
athassa. ⁹ Ck mamaṃ. ¹⁰ Bđ natahaṃ corr. to na cāhaṃ. ¹¹ Bđ kammaṃ.
¹² Cks so. ¹³ Cks add vā. ¹⁴ Cks saviṭṭha, Bdf saviṭṭha. ¹⁵ Cks -ko, Bđ -ko
corr to -ke. ¹⁶ Cks -ā. ¹⁷ Ck paroti, C⁸ papoti, Bđ pureti, Bf upeti. ¹⁸ Cks
so. ¹⁹ all three MSS. add vā.

kāyassa bheda abhisamparāyaṃ
asamsayaṃ so sugatīm paretīti¹. 73.

Imaṃ² pana puttassa dhammakathaṃ sutvā pitā aṭṭhamam
gātham āha:

- 5 8. Na me tvaṃ putta ahitānukampi
 hitānukampi me tvaṃ si putta,
 ahañ ca taṃmātarā vuccamāno
 etādisaṃ kamma³ karomi luddan ti. 74.

Tattha ahañca taṃmātarā ti ahañ ca te mātara, ayam eva vā pāṭho.

- 10 Taṃ sutvā kumārako⁴ „tāta, itthiyo nāma uppanne dose
aniggayhamānā punappuna pāpaṃ karonti, mama mātā yathā
puna evarūpaṃ na karoti tathā naṃ paṇāmetum⁵ vaṭṭatīti“
navamaṃ gātham āha:

9. Yā te sā bhariyā anariyarūpā
15 mātā mam' esā sakiyā⁶ janettī
 niddhāmase⁷ taṃ sakā agārā,
 aññaṃ pi te sā dukkham āvaheyyā⁸ 'ti. 75.

- Vasiṭṭhako⁹ paṇḍitaputtassa kathaṃ sutvā somanassajāto
huttvā „gacchāma tātā“¹⁰ 'ti saddhim puttana ca pitarā ca yānake
20 nisīditvā pāyāsi. Sāpi kho anācārā „nikkhantā no gehā kālā-
kanṇīti“¹¹ haṭṭhatuttṭhā allagomayena puñchitvā¹² pāyāsaṃ pacitvā
āgamanamaggaṃ oloketi te āgacchānte disvā „nikkhantaṃ
kālakannim puna gahetvā āgato“¹³ ti kujjhitvā „are niggatika“¹⁴
nikkhantaṃ kālakannim puna ādāya āgato sīti¹⁵ paribhāsi¹⁶.
25 Vasiṭṭhako¹⁷ kiñci avatvā yānakaṃ mocetvā „anācāre kiṃ
vadesīti“¹⁸ taṃ sukoṭṭhitaṃ koṭṭhetvā¹⁹ „ito paṭṭhāya imaṃ
gehaṃ mā pāvisīti“²⁰ pāde gahetvā nikkadḍhi. Tato
pitarāṇ ca puttaṇ ca²¹ nahāpetvā sayam pi nahāyitvā²²

¹ Bḍ pureti, Bf upeti. ² Cks idaṃ. ³ Bdf kammaṃ. ⁴ Bḍ -ro. ⁵ Ck pana-, Bḍ panā-. ⁶ Bdf jātiyā. ⁷ Bdf niddhāpaye. ⁸ Bḍ saviṭṭhako. ⁹ Ck pucchitvā, Bḍ upalim-
petvā, Bḍ upalimpitvā. ¹⁰ Bḍ nikatika. ¹¹ Cks -hāsi. ¹² Cks saviṭṭha-, Bḍ paviṭṭha-
corr. to sav-. ¹³ Bḍ -koṭṭi- koṭṭe-. ¹⁴ Cks pa-. ¹⁵ Cks add sayam. ¹⁶ Cks omit
sayampi nahāyitvā.

tayo pi pāyāsam paribhuñjimsu. Sāpi pāpadhammā katipāham aññasmim gehe vasi. Tasmim kāle putto pitaram āha: „tāta mama mātā ettakena na bujjhati, tumhe mama mātu maṃkubhāvakaṇṇattham¹ ‘asukagāme mama mātuladhītā atthi, sā mayham pitarañ ca puttañ ca mañ ca paṭijaggissati, tañ² ānessāmīti’ vatvā mālāgandhādīni ādāya yānakena nikkhamitvā khettaṃ anuvicaritvā sāyam āgacchathā“³ ‘ti. So tathā akāsi. Paṭivissakakule itthiyo „sāmiko kira te aññam bhariyam ānetum asukagāmam nāma gato“ ti tassā ācikkhimsu. Sā „idāni ‘mhi natthā, n’atthi me puna okāso“ ti bhītatasi tā hutvā⁴ 10 „puttam eva yācissāmīti“ saṇikam puttaassa santikam gantvā tassa pādesu patitvā „tañ ṭhapetvā⁵ añño mama paṭisaranam n’ atthi, ito paṭṭhāya tava pitarañ ca pitāmahañ ca alaṃkatacetiyam viya paṭijaggissāmi⁶, puna mayham imasmim ghare pavesam⁷ karohīti“ āha. So „sādhu amma, sace puna eva- 15 rūpam na karissatha⁸ karissāmi⁹, appamattā hothā“ ‘ti vatvā pitu āgamanakāle dasamam gātham āha:

10. Yā te sā¹⁰ bhariyā anariyarūpā
mātā mam’ esā sakiyā¹¹ janettī
dantā kaṇeru¹² va vasūpanitā
sā pāpadhammā punar āvajātū ‘ti. 76.

90.

Tattha kaṇeru¹³ vā ‘ti¹⁴ idāni sā ānañjakāraṇam¹⁵ kārītā hatthinī viya dantā vasaṃ upanītā nibbisevanā, punarāvajātū ‘ti puna imam geham āgacchatū ‘ti.

Evam so pitu¹⁶ kathetvā gantvā mātaram ānesi. Sā sāmī- 25 kañ ca sasurañ ca khamāpetvā tato paṭṭhāya dantā¹⁷ dhammena samannāgatā hutvā sāmikañ ca sasurañ ca puttañ ca paṭijaggi, ubho pi ca puttassa ovāde ṭhatvā dānādīni puññāni karitvā¹⁸ saggaparāyanā ahesum.

¹ Ck -kāraṇa-. ² Bđ tāta ṭhapetvā tañ. ³ Bđ -mīti. ⁴ Bđ -sanañ. ⁵ Cks na karissa e, Bđ na karissasī, ⁶ after karissasī Bđ has added ti na karissāmi tātā ti tena hi. ⁷ Bđ omits sā. ⁸ Bđ satiyā? corr. to jātiyā, B/ jātiyā. ⁹ Bđ/ kaṇeru. ¹⁰ Bđ adds tāta. ¹¹ all three MSS. āñ-. ¹² Bđ adds dhammam. ¹³ Cks -ta. ¹⁴ Bđ kārētva.

S. i. d. ā. saccāni pakāsetvā j. s. (Saccapariyosāne pituposako sotāpatti-phale patitṭhahi): „Tadā pitā ca putto ca suṇisā ca ete¹ yeva abhesum, paṇḍitakumārako pana² aham evā³ ‘ti. Takkakaḷa-jātakam.

5 9. Mahādhammapāla-jātaka.

Kinte vatan ti. Idam S. paṭhamagamanena Kapilapuram gantvā Nigrodhārāme v. pitu nivesane raṇṇo asaddahanam ā. k. Tadā hi Suddhodana-mahārājā vīsatisahassabhikkhuparivārassa Bhagavato attano nivesane yāgukhajjakam datvā antarābhatte
 10 sammodaniyam karonto „bhante tumhākam padhānakāle devatā āgantvā ākāse thatvā ‘putto te Siddhatthakumāro apāhāratāya mato’ ti mayham ārocesun⁴ ti āha, Satthārā ca „saddahi⁵ mahārājā⁶ ti vutte „na saddahim bhante⁷, ākāse thatvā kathentiyo pi pana⁸ devatā ‘mama puttassa bodhitale buddhattam apatvā⁹ parinibbānam nāma n’
 15 atthīti¹⁰ paṭikkhipin¹¹ ti āha. „Mahārāja pubbe¹² tvaṃ Mahādhammapālakāle pi ‘putto te mato, imāni ‘ssa atthīnīti¹³ dassetvā vadantassa pi disāpāmokkhācariyassa ‘amhākam kule tarupakāle kālakiriya nāma n’ atthīti¹⁴ na saddahi, idāni pana kasmā saddahissatīti¹⁵ vtvā tena yācito a. ā.:

20 A. B. Br. r. k. Kāsiraṭṭhe Dhammapālagāmo nāma ahosi, so Dhammapālakulassa vasanatāya etam nāmaṃ labhi, tattha dasannam kusalakamma-pathadhammānam pālanato Dhammapālo tv-eva¹⁰ paññāto brāhmaṇo¹¹ paṭivasati. Tassa¹² kule antamaso dāsakammakarāpi dānam denti sīlam rakkhanti uposathakam-
 95 maṃ¹³ karonti. Tadā B. tasmim kule nibbatti, Dhammapāla kumāro tv-ev’ assa¹⁴ nāmaṃ karimsu. Atha nam vayap-pattam pitā sahassam datvā sippuggahaṇatthāya¹⁵ Takkasilam pesesi. So tattha gantvā disāpāmokkhācariyassa santike sippam uggaṇhi¹⁶, pañcannam mānavakasatānam jeṭṭhantevāsiko ahosi.
 80 Tadā ācariyassa jeṭṭhaputto kalam akāsi. Acariyo mānava-

¹ Cks te. ² Bd -māro pi. ³ Bd saddahasi pana. ⁴ Bd adds ti. ⁵ Bd omits pana. ⁶ Cks āpatvā, Bd app-. ⁷ Bd adds pi. ⁸ Bd adds atthini. ⁹ so all three MSS. ¹⁰ Bd teva. ¹¹ Bd adds tattha. ¹² Bd tasmim. ¹³ Bd -satham, omitting kammam. ¹⁴ Bd tevassa. ¹⁵ Cks sippagah-. ¹⁶ Bd gaṇhi.

parivuto¹ nātigaṇena saddhiṃ rodanto² susāne tassa sarīrakiccaṃ
 kāreti³, tattha ācariyo ca nātivaggo c' assa antevāsikā ca
 rodanti paridevanti, Dhammapālo c' eko⁴ na rodati na pari-
 devati, api ca kho pana tesu pañcasatesu māṇavesu susānā
 āgama⁵ ācariyassa santike nisīditvā „aho evarūpo nāma 5
 ācārasampanno taruṇamāṇavo taruṇakāle yeva mātāpitūhi
 vippayutto maraṇaṃ patto“ ti vadantesu „sammā⁶ tumhe
 ‘taruno’ ti bhaṇatha, atha kasmā⁷ taruṇakāle yeva mato⁸, ayuttaṃ
 taruṇakāle maritun“ ti aha. Atha naṃ te āhaṃsu: „kiṃ pana
 samma tvaṃ imesaṃ sattānaṃ maraṇasabhāvaṃ⁹ na jānāsīti“. 10
 „Jānāmi, taruṇakāle pana na maranti, mahallakakāle yeva
 marantīti“. „Nanu aniccā sabbe saṃkhārā hutvā abbhāvino“
 ti. „Saccaṃ aniccā¹⁰, daharakāle pana sattā na maranti,
 mahallakakāle¹¹ aniccataṃ¹² pāpuṇantīti“. „Kiṃ pana samma¹³
 Dhammapāla tumhākaṃ gehe na keci¹⁴ marantīti“. „Daharakāle 15
 pana¹⁵ na maranti, mahallakakāle yeva marantīti¹⁶. ‘Kiṃ paṇ’
 esā tumhākaṃ kule¹⁷ pavenīti“. „Āma kule¹⁷ pavenīti“.
 Māṇavā taṃ tassa kathaṃ ācariyassa ārocesum. Atha naṃ
 so pakkosāpetvā pucchi: „saccaṃ kira tāta Dhammapāla tumhā-
 kaṃ kule daharakāle na mīyantīti“. „Saccaṃ ācariyā“ ti. 20
 So tassa vacanaṃ sutvā cintesi: „ayaṃ ativiya acchariyaṃ
 vadati, imassa pitu santikaṃ gantvā pucchitvā sace etaṃ sac-
 caṃ aham pi tam eva dhammaṃ paripūressāmīti¹⁸. So put-
 tassa kattabbakiccaṃ katvā sattaṭṭhādivasaccayena Dhamma-
 pālaṃ pakkosāpetvā „tāta ahaṃ vippavasissāmi¹⁹, tvaṃ yāva 25
 mamāgamanā ime māṇave sippaṃ vācehīti“ vatvā ekass’

¹ Bđ -vakapa-. ² Bđ adds kandanto. ³ Bđ -resi, Ck -resiti corr. to -reti. ⁴
 Bđ veko. ⁵ Bđ gamma. ⁶ Bđ -a. ⁷ Ck a kasmā, Bđ kasmā. ⁸ Bđ marati
nanu. ⁹ Bđ -nabbhāvaṃ. ¹⁰ Ck² -aṇ. ¹¹ Bđ adds pana maranti, C² pana sattā
 na maranti mahallakakāle. ¹² Ck² aniccaṃtaṃ, C² aniccaṃntaṃ corr. to aniccantaṃ.
¹³ Bđ omits samma. ¹⁴ Ck² kiñci, Bđ teci corr. to keci. ¹⁵ Bđ adds sattā. ¹⁶
 Bđ -ranti. ¹⁷ Bđ kula. ¹⁸ Bđ purissāmīti. ¹⁹ Ck² -vassissāmi, Bđ khippaṃ
 āgamiṃsāmi in the place of vi-.

elakassa¹ atthini gahetvā dhovitvā vāsetvā pasibbake katvā ekaṃ
 cullupatthākaṃ ādāya Takkaṣilato nikkhamitvā anupubbena
 taṃ gāmaṃ patvā „kataraṃ Mahādhammapālassa gehaṃ“ ti
 pucchitvā gantvā dvāre atthāsi. Brāhmaṇassa dāsamanussesu
 5 yo yo paṭhamam addasa so so ācariyassa hatthato chattaṃ
 gaṇhi, upāhanam gaṇhi upatthākassāpi² hatthato pasibbakaṃ
 gaṇhi, „puttassa vo³ Dhammapālakumārassa ācariyo dvāre
 tthito⁴ ti kumārassa pitu ārocethā“ ti ca vuttā te „sādhū“ ti
 vatvā⁵ ārocayimṣu. So vegena dvāramūlaṃ gantvā „ito ethā“
 10 ti taṃ gharaṃ ānetvā⁶ pallaṃke nisīdāpetvā sabbaṃ pāda-
 dhovanādikiccaṃ akāsi. Ācariyo bhuttabhojano sukhakathāya
 nisinnakāle „brāhmaṇa putto te Dhammapālakumāro paññavā
 tiṇṇam vedānaṃ atthārasannaṃ ca sippānaṃ nipphattiṃ patto,
 api kho⁷ pan’ ekena aphāsukena jīvitakkhayaṃ patto, sabbe
 15 saṃkhārā aniccā, mā socitthā“ ti āha. Brāhmaṇo paṇiṃ
 paharitvā mahāhasitaṃ hasi, „kin nu brāhmaṇa hasasīti“ ca vutte
 „mayhaṃ putto na marati, añño koci mato bhavissatīti“ āha.
 „Brāhmaṇa, putto yeva mato⁸, atthini disvā saddhaṃ“ ti
 atthini⁹ nīharitvā „imāni te puttassa atthīnīti“ āha. „Etāni
 20 elakassa vā sunakhassa vā bhavissanti, mayhaṃ pana putto
 na marati, amhākaṃ¹⁰ kule yāva sattamā kulaparivattā taruṇa-
 kāle matapubbā nāma n’atthi, tvaṃ musā bhaṇasīti“. Tas-
 miṃ khaṇe sabbe pi paṇiṃ paharitvā mahāhasitaṃ hasimṣu.
 Acariyo taṃ acchariyaṃ disvā somanassappatto hutvā „brāh-
 25 maṇa, tumhākaṃ kulapaveṇiyaṃ daharānaṃ amaraṇena na sakkā
 ahetukena bhavituṃ, kena vo¹⁰ kāraṇena daharā na mīyanti“
 pucchanto paṭhamam gātham āha:

1. Kiṃ te vataṃ kiṃ pana brahmacariyaṃ,
 kissa suciṇṇassa ayaṃ vipāko,
 30 akkhāhi me brāhmaṇa etam atthaṃ,
 kasmā hi tuyhaṃ daharā na mīyare ti. 77.

¹ B^d ekassa e-. ² B^d -kassa pi- ³ B^d te? ⁴ B^d gantvā. ⁵ C^k atine-. ⁶ C^s
 pi mo, B^d api va kho. ⁷ B^d ate corr. to te. ⁸ C^k omit atthīni. ⁹ B^d adda
 hi. ¹⁰ B^d omits vo.

Tattha vatan ti vatasamādānaṃ, brahmacariyaṃ ti seṭṭhacariyaṃ,
kissa sucinnasā 'ti tumbhākaṃ kule daharānaṃ amaraṇaṃ nāma katarā-
sucaritassa vipāko¹.

Taṃ sutvā brāhmaṇo yesaṃ guṇānaṃ ānubhāvena tasmim
kule daharā na mīyanti te vaṇṇayanto 5

2. Dhammaṃ carāma, na musā bhaṇāma,
pāpāni kammāni vivajjayāma²,
anariyaṃ parivajjemu sabbaṃ,
tasmā ti³ aṃhaṃ daharā na mīyare. 78.
3. Suṇoma dhammaṃ asataṃ sataṇ ca, 10
na cāpi dhammaṃ asataṃ rocayāma,
hitvā asante na jahāma sante,
tasmā -pe-. 79.
4. Pubbe va⁴ dānā sumanā bhavāma, (J. III p. 300.)
dadam pi ce⁵ attamaṇā bhavāma, 15
datvāpi ce nānutappāma pacchā -pe-. 80.
5. Samaṇe mayaṃ brāhmaṇe addhike ca
vanibbake yācanaṇe dalidde
annena pānen⁶ abhitappayāma⁶ -pe-. 81.
6. Mayaṇ ca bhariyaṃ nātikkamāma, 20
amhe ca bhariyā nātikkamanti,
aṇṇatra tāhi brahmacariyaṃ carāma -pe-. 82.
7. Etāsu ve jāyare suggavāsu⁷
medhāvino honti pahūtapañṇā
bahussutā vedaguno⁸ ca honti -pe-. 83. 25
8. Mātā pitā ca bhaginī bhātaro ca
puttā ca dārā ca mayaṇ ca sabbe
dhammaṃ carāma paralokahetu -pe-. 84.
9. Dāsā ca dasso⁹ anujīvino ca
paricārikā kammakarā ca sabbe 30

¹ Bds add ti. ² Bdf pariva-. ³ Bdf hi. ⁴ Ck na. ⁵ Bd ca. ⁶ Ck pānenahatap-
payāma, C² pānenahatatapp- corr. to pānenabhitatapp-. ⁷ Bf suttamāsu, Bd
muttamāsu. ⁸ Ck -nā, C² Bdf -ṇā. ⁹ Bd dāvesyo? Bf dāyyo.

dhammaṃ caranti paralokahetu

tasmā ti¹ amhāṃ daharā na miyare ti 85.

imā gāthā āha.

- Tattha dhammaṃ carāma² 'ti dasakusalakammāpathadhammaṃ carā-
 5 ma³, attano jīvitaheṭṭu kunthakipillakam⁴ pi jīvita na voropema, parabhaṇḍam
 lobhacittena na olokemā 'ti sabbam vitthāretabbam, musāvādo⁵ c' ettha⁶ musā-
 vādissa akaraṇapāpaṃ nāma n' atthīti⁷ ussadaवासena⁸ puna⁹ vutto, te kira
 hasādhippāyena pi musā na bhaṇanti, pāpānīti sabbāni pi nirayagāmīni¹⁰
 lāmakakammāni¹⁰, anariyaṃ ti ariyagarahitaṃ sabbam asunderam aparisuddham¹¹
 10 kammaṃ parivaḷḷayāma, tasmā ti amhaṃ ti ettha tikāro nīpātamatto, tena
 kāraṇena amhākaṃ daharā na miyanti, antarā¹² akālamaraṇam nāma no n' atthīti
 attho, tasmā hi¹³ amhaṃ ti pi pāṭho, suṇoma¹⁴ 'ti mayaṃ kiriyavādā¹⁴ nāma
 sappurisaṇam kusalaḍḍipānam pi asappurisaṇam akusalaḍḍipānam pi dhammaṃ
 suṇāma¹⁵, so pana no sutamattako va hoti, taṃ na rocayāta¹⁶, tēhi pana no sad-
 15 dhiṃ viggaho vā¹⁷ vivādo vā mā hotū 'ti, dhammaṃ suṇoma, sutvāpi hitvā¹⁸ asante¹⁹
 sante vattāma, ekam pi khaṇam na jāhāma²⁰ sante²¹, pāpamitte pahāya
 kalyāṇamitte sevino va homā 'ti, samaṇe mayaṃ brāhmaṇe ti brāhmaṇa
 mayaṃ samitapāpabāhitaḍḍipāpe paccekabuddhasamaṇabrāhmaṇe pi²² avasesadham-
 mikasamaṇabrāhmaṇe pi addhikādayo²² sesajane pi annapānena abhitaṇṇamā
 20 'ti attho, pāliyaṃ pana ayaṃ gāthā pubbe va dānā ti gāthāya²⁴ pacchato
 āgacchati²⁵, nātikkaṃamā²⁶ 'ti attano bhariyaṃ atikkamitvā bāhi aññaṃ
 micchācāraṃ na karoma, aññaṃ atra tāhīti tā attano bhariyā²⁶ tapetvā sesa-
 itthiṃ brahmacariyaṃ carāma, amhākaṃ bhariyāpi²⁷ sesapurisaseu evam eva
 pavattanti²⁸, jāyare ti jāyanti, sugavāsū²⁹ 'ti susilāsu uttamitthiṃsu, idaṃ
 25 vuttaṃ hoti: ye etāsu sampannasīlāsu³⁰ uttamitthiṃsu amhākaṃ puttā jāyanti te
 medhāvino ti evampakārā hontī, kuto tesaṃ antarā maraṇam, tasmāpi amhākaṃ
 kule daharā na marantīti, dhammaṃ carāma³¹ 'ti paralokatthāya tividhasucari-
 tadhammaṃ³¹ carāma, dasso³² ti dāsiyo.

Avasāne

- 30 10. Dhammo have rakkhati dhammacārīṃ, (Dhp. p. 126, Jāt.
 dhammo sucinṇo sukham āvahāti, vol. I. p. 31, Thera-
 esānisaṃso dhamme sucinṇe: gāthā by Olden-
 berg p. 35.
 na duggatīṃ gacchati dhammacārī. 86.

¹ Bā hi. ² Cks dhammakārā. ³ Bā -pilli-. ⁴ Bā omits mu-. ⁵ Bā tattha. ⁶
 Bā natthi ⁷ Bā ussannavasena. ⁸ Bā pana. ⁹ Ck -mini, C Bā -mini. ¹⁰ Bā
 omits lāmaak. ¹¹ Cks -ddha. ¹² Bā -re. ¹³ Bā omits hi. ¹⁴ C kiriyavādā corr.
 to -ya-, Bā kiriyathā. ¹⁵ Bā suṇo-. ¹⁶ Ck -mi. ¹⁷ Cks omit vā, ¹⁸ Bā labhivā.
¹⁹ Bā omits asante. ²⁰ Bā pa-ja-. ²¹ Bā asante. ²² Ck hi. ²³ Bā addhikayā-
 caka. ²⁴ Ck gāthā, C thā. ²⁵ Bā āgacchato āgacchati corr. to āgato. ²⁶ Bā
 -yāyo. ²⁷ Bā -yayo pi. ²⁸ Ck pattanti, Bā vattanti. ²⁹ Bā muttamāsū. ³⁰
 Cks sammantasi- ³¹ Bā -taṇḍha-. ³² Bā dāsiyo.

11. Dhammo have rakkhati dhammacāriṃ
chattaṃ mahantaṃ viya vassakāle,
dhammena gutto mama Dhammapālo,
aññassa aṭṭhīni, sukhī kumāro ti 87.

imāhi dvīhi gāthāhi dhammacāriṇaṃ guṇaṃ kathesi.

5

Tattha rakkhatīti dhammo nām' esa¹ rakkhito attano² rakkhakaṃ³
paṭirakkhati, sukhamāvaḥatīti devamanussasukhaṃ c' eva nibbānasukhaṃ ca
āharati⁴. na duggatī ti nīrayādibhedam duggatīni na gacchati, evaṃ brāh-
maṇa mayam dhammaṃ rakkhāma, dhammo pi amhe rakkhatīti dasseti,
dhammena gutto ti mahāchattasadisena attano gopitadhammena gutto, aññassa
aṭṭhīnīti tayā ānītāni paṇ' aṭṭhīni⁵ aññassa elakassa vā sunakkhassa vā⁶
bhavissanti, chaḍḍeh' etāni⁷, mama putto sukhī kumāro ti.

Tam sutvā ācariyo āha: „mayham āgamanam suāgamanam
saphalam no nipphalan“ ti sañjātasomanasso Dhammapālassa
pitaram khamāpetvā „mayā āgacchantena tumhākaṃ vīmaṃsa-
natthāya imāni elakattḥīni ābhatāni⁸, putto te ārogo⁹ yeva,
tumhākaṃ rakkhaṇadhammaṃ¹⁰ mayham pi detthā“ ti paṇṇe
likhitvā katipāham tattha vasitvā Takkaṣilaṃ gantvā Dhamma-
pālaṃ sabbasippāni sikkhāpetvā mahantena parivārena pesesi.

S. Suddhodanamahārājassa imaṃ dhammadesanaṃ ā. saccāni
pakāsetvā j. s. (Saccapariyosāne rājā anāgāmiphale patitṭṭhahi): „Tadā
mātāpitāro mahārājakulāni abesuṃ, ācariyo Sāriputto, parisā Buddha-
parisā, Dhammapālakumāro pana aham evā“ ti. Mahādhammapāla-
jātakaṃ.

10. Kukkuṭajātaka.

25

Nāsmase katapāpamhīti. Idam S. Veluvane v. va-
dhāya parisakkanam ā. k. Dhammasabhāyaṃ¹¹ bhikkhū
Devadattassa agunakatham¹² samuṭṭhāpesuṃ: „āvuso Devadatto dha-
nuggahādipayojanena Dasabalassa vadhattham¹³ eva upāyaṃ karotīti“.

¹ Bd -so. ² Ck add rakkhataṃ, Bd rakkhitam. ³ Bd omits rakkhakaṃ. ⁴ Bd
āvahati. ⁵ Bd pana aṭṭhīni. ⁶ Bd adds aṭṭhīni. ⁷ C' tiḍḍehotāni, Bd chaḍḍeso-
tāni, Bd chaḍḍetha tāni. ⁸ Bd āgatāni. ⁹ Bd ar-. ¹⁰ Ck -na-, Bd rakkhita-
¹¹ Bd -yañhi. ¹² Ck agunamkā-, Bd agunā-. ¹³ Bd dhanattham.

S. āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinā“
ti pucchitvā „imāya nāmā“ ti vutte „na bhikkhave idān' eva pubbe
p'esa mayham vadhāya parisakki¹ yevā“ 'ti vatvā a. ā.:

A. Kosambiyam Kosambako² nāma rājā rajjam kāresi.

5 Tada B. ekasmiṃ veļuvane kukkuṭayoniyam³ nibbattitvā⁴ ane-
satakukkuṭaparivāro araṇṇe vasati. Tassāvidūre eko seno
vasati, so upāyena ekaṃ⁵ kukkuṭam gahetvā khādanto ṭhapetvā
B-am sese⁶ khādi, B. ekako va ahosi. So appamatto velāya
gocaram gahetvā veṇugahanam⁶ pavisitvā vasati. Seno⁸ tam
10 gaṇhitum asakkonto „ekena nam upāyena upalāpetvā gaṇhissā-
mīti“ cintetvā tassāvidūre sakhāya nilīyitvā „samma kukku-
ṭarāja, tvaṃ mayham kasmā bhāyasi, aham tayā saddhiṃ
vissāsam kattukāmo, asuko⁹ nāma padeso¹⁰ sampannagocaro,
tattha ubho pi gocaram gahetvā aññamaññam piyasamvāsam
15 vasissāmā“ 'ti āha. Atha nam B. āha: „samma mayham tayā
saddhiṃ vissāso nāma n' atthi, gaccha tvaṃ“ ti. „Samma, tvaṃ
mayā pubbe katapāpatāya na saddahasi, ito paṭṭhāya evarūpaṃ
na karissāmīti“. „Na mayham tādisena sabāyen' attho, gacch'
eva¹¹ tvaṃ“ ti. Iti nam yāva tatiyam paṭikkhipitvā „ettakehi
20 aṅgehi samannāgatena puggalena saddhiṃ vissāso nāma katum
na vaṭṭatīti“ vanaghaṭam unnādento devatāsu¹² sādhu-kāram
dadamānāsu dhammakatham paṭṭhapento

1. Nāsmase katapāpamhi, nāsmase alikavādine,
nāsmas' attatṭhapaññamhi¹³, atisante pi nāsmase. 88.

25 2. Bhavanti h' eke purisā gopipāsakajātikā¹⁴,
ghaṃsanti¹⁵ mañṇe mittāni vācāya na ca kammanā¹⁶. 89.

3. Sukkhañjalipaggahitā vācāya paliguṇṭhitā
manussapheggū— nāsīde¹⁷ yasmim n' atthi kataññutā. 90.

¹ Ck -sakkhi. Bđ -sakkati. ² Bđ -piko. ³ Cks kukkuha- throughout. ⁴ Cks
nibbatti. ⁵ Bđ ekekaṃ. ⁶ Bđ sesaṃ. ⁷ Bđ veļu-. ⁸ Bđ so se-. ⁹ Bđ -kasmim.
¹⁰ Bđ -se. ¹¹ Bđ gaccha, omitting eva. ¹² Cks -tā. ¹³ Bđ nāsmase attatṭhap-,
Bf nāsmase akkattap-. ¹⁴ Bdf -pāsī-. ¹⁵ Cks ghas-. ¹⁶ Bdf -unā. ¹⁷ Bdf nāsīte,
Cks nāsīde-.

4. Na hi aññasaccittānaṃ¹ itthīnaṃ² purisānaṃ vā-
nānā va³ katvā saṃsaggaṃ tādīsaṃ pi nāsmase⁴. 91.
5. Anariyakammaṃ okkantaṃ⁵ atthetaṃ⁶ sabbaghātināṃ
nisitaṃ va paṭicchannaṃ tādīsaṃ pi⁷ nāsmase. 92.
6. Mittarūpen' idh' ekacce sākhallena acetasā⁸
vividhehi upāyehi — tādīsaṃ pi⁷ nāsmase. 93.
7. Āmisāṃ vā dhanāṃ vāpi yattha passati tādiso
dūbhiṃ⁹ karoti dummedho tañ ca jhatvāna⁹ gacchatīti 94.

imā gāthā āha.

Tattha nāsmase ti nāssase, ayam eva vā pāṭho, na vissase ti vuttaṃ 10
hoti, katapāpamhīti paṭhamakataṭṭhe¹⁰ puggale, alikavā dine ti musāvādimhi
pi na vissase, tassa hi akattabbaṃ nāma pāpaṃ n' atthi, nāsmasatṭaṭṭha-
paññamhīti¹¹ attano atthāya eva yassa paññā snehavasena na bhajati dhanatthiko
va bhajati¹² tasmiṃ attatṭhapaññe pi na vissase, atisante ti anto upasame
avijjamāne yeva bāhi upasamadassanena atisante viya paṭicchannakammante 15
bilapaṭicchannañāsīvasadiso¹³ kuhakapuggale, go pipāsakajātikā¹⁴ ti gunnaṃ
pipāsakajātikā¹⁵, pipāsitasadisa¹⁶ ti vuttaṃ hoti, yathā pipāsitaḡavo titthaṃ
otaritvā mukhapūraṃ udakaṃ pivanti na pana udakassa kattabbayuttakaṃ
karonti evam evaṃ ekacce idaṇ c' idaṇ ca karissāmā 'ti madhuravacanena
mittāni ghaṃsanti¹⁷ piyavacanānucchavikaṃ pana na karonti, tādīsesu vissāso 20
mahato anattāya hotīti dīpeti, sukkhañjalipaggahitā ti pagghatituccha-
añjalino¹⁸, vācāya paliguṇṭhitā ti idaṃ dassāma karissāmā 'ti vacanena
paṭicchādītā¹⁹, manussapheggū ti evarūpā asārakā manussapheggū nāma,
nāsīde²⁰ ti nāsīde²¹ evarūpe na upagaccheyya, yasmiṃ natthīti yasmiṃ ca
puggale kataññutā n' atthi tam pi nāsīde²¹ ti attho, aññasaccittānaṃ²² ti aññen' 25
aññena cittaṇa samannāgatānaṃ, lahucittānaṃ ti attho, evarūpānaṃ itthīnaṃ vā
purisānaṃ vā na vissase ti dīpeti, nānā va²³ katvā saṃsaggaṃ ti yo²⁴ pi
na sakkā anupagantvā etassa antarāyaṃ kōṭun ti antarāyakaraṃ attheti nānākara-
nehi²⁵ saṃsaggaṃ katvā²⁶ dāham karitvā pacchā antarāyaṃ karoti tādīsambhi²⁷
puggale²⁸ nāsmase na vissaseyyā 'ti dasseti, anariyakammaṃ okkantaṃ ti 30
anariyānaṃ dussilānaṃ kammaṃ otaritvā ṭhitāṃ, atthetaṃ²⁹ ti atthiraṃ³⁰ appa-
tiṭṭhitavacanāṃ, sabbaghātināṃ ti okāsaṃ labhitvā sabbesaṃ upaghātakaraṃ³¹,

¹ Bā aññamaññaccittānaṃ, Bf natthi anaññamaññaccittāna. ² Bā adds vā. ³ Bāf vi. ⁴ Bf caasmase, Bā na vissase. ⁵ Ck -ti, C² -tiṃ. ⁶ Bā atthetaṃ. ⁷ Bā adds hi. ⁸ Ck² du-, Bāf dubbi. ⁹ Bā chetvāna, Bf hantāna. ¹⁰ C² paṭhamāni-. ¹¹ Bā nāsmā attattha-. ¹² Ck² bhajeti, Bā anattthiko pi bhajati. ¹³ Bā sidhila-paṭicchannaṃ-. ¹⁴ Bā -si-. ¹⁵ Bā omits gu- -kā. ¹⁶ Bā -sika-. ¹⁷ Ck² ghas-. ¹⁸ Ck² pagghatitā-, Bā -hitarittatuccha-. ¹⁹ C² -dinā, Bā -dikā. ²⁰ Bā nāsīte. ²¹ so Ck²; Bā nābare. ²² Ck² aññaci-, Bā aññamaññaci-. ²³ Bā vi. ²⁴ Ck² so. ²⁵ Bā -kā-. ²⁶ Bā āvika-. ²⁷ Ck²-simhi, Bā -sampi. ²⁸ Bā elam. ²⁹ Bā atthetaṃ. ³⁰ Ck² ati-, Bā adhi-. ³¹ Bā -kaṇi.

- nīsitaṃ va paṭicchannan ti kosiyaṃ vā pīlotikāya vā paṭicchannaṃ nīsi-
 takhaggam iva, tādisampīti evarūpaṃ¹ pi amittaṃ mittapaṭirūpakam na
 vissaseyya. 'sākhallena'² ti maṭṭhavaṇṇaṇa, acetasaṃ ti acittakena, vacanaṃ
 eva hi nesaṃ maṭṭhaṃ³ cittaṃ pana thaddhaṃ⁴ pharusaṃ, vividhehi ti vividhehi
 5 upāyehi otārepekhaṃ⁵ upagacchanti, tādisampīti yo tehi amittehi mittapaṭi-
 rūpakehi sadiso hoti tam pi na vissase ti attho, āmisaṃ ti khādaniyabhoja-
 niyaṃ⁶, dhanan ti maṇcapaṭipādakaṃ ādīm katvā avasesaṃ, yattha passa-
 tti saḥāyassa⁷ gehe yasmim thāne passati, dūbbhiṃ⁸ karotīti dūbbhicittaṃ⁹ uppā-
 deti taṃ dhanan harati taṃ ca jhatvā nā¹⁰ ti taṃ ca saḥāyakaṃ hantvāpi¹¹ gacchati-
 10 Iti imā satta gāthā kukkuṭarāja kathesi.

- 8 Mittarūpena bahavo channā sevanti sattavo,
 jahe kāpurise h' ete kukkuṭo viya senakam. 95.
 9. Yo ca uppatitaṃ atthaṃ na khippam anubujjhati (III. p. 438.)
 amittavasam anveti pacchā ca-m-anutappati. 96.
 15 10. Yo ca uppatitaṃ atthaṃ khippam eva nibodhati
 muccate sattusambādhā kukkuṭo viya senakā. 97.
 11. Taṃ tādisaṃ kūṭam iv' oḍḍitaṃ vane
 adhammikaṃ niccavidhamsakārinaṃ¹²
 ārā vivajjeyya naro vicakkhaṇo
 20 senaṃ yathā kukkuṭo vaṃsakānane ti¹³ 98.
 imā catasso dhammarāja bhāsitaṃ abhisambuddhagāthā.

- Tattha jahe kāpurise h' ete ti bhikkhave ete kāpurise paṇḍito jaheyya,
 bhāro pan' ettha nipātamattaṃ, pacchā ca manutappatīti pacchā ca anu-
 tappati, kūṭamivoḍḍitaṃ ti vane migānaṃ bandhanatthāya kūṭapāsaṃ viya
 25 oḍḍitaṃ, niccaṃ viddhamsakārinaṃ ti niccaṃ viddhamsanakaṃ¹⁴, vaṃsa-
 sakānane ti yathā¹⁵ vaṃsavane kukkuṭo senaṃ vivajjesi evaṃ vicakkhaṇo pāpa-
 mitte vivajjeyya.

- So pi¹⁶ tā gāthā vatvā senaṃ āmantetvā „sace imasmim
 thāne vasissasi jānissāmi te kattabban“ ti tajjesi. Seno tato
 30 palāyitvā aññattha¹⁷ gato.

¹ B^d -paṃ, omittim pi. ² B^d sākhalyenā. ³ B^d maṭṭhaṃ, C^k maṭṭha. ⁴ C^k panatthad-
 dhaṃ? B^d omits thaddhaṃ. ⁵ C^k ota-, B^d -kā, B^s -kkhā. ⁶ B^d -yaṃ bho-.
⁷ B^d -ya. ⁸ C^k dūbbhi, C^s dubhi, B^d dubbhi. ⁹ C^k omit dūbbhi. ¹⁰ B^d chetvānā
¹¹ B^d -kampī hantvā, C^k -kaṃ gantvā. ¹² B^d niccaṃ. ¹³ C^k omit ti. ¹⁴
 B^d -sakaraṃ. ¹⁵ C^k omit yathā. ¹⁶ B^d hi. ¹⁷ B^d -tra.

S. i. d. ā. „evaṃ bhikkhave Devadatto pubbe pi mayhaṃ vadhāya parisakkhīti“ vatvā j. s.: „Tadā senako Devadatto ahoṣi, kukkuṭo ahaṃ evā“ 'ti. Kukkuṭajātakam.

11. Maṭṭakuṇḍalijātaka.

Alaṃkato maṭṭakuṇḍalīti. Idam S. J. v. mataputta- 5
kuṭumbikam¹ ā. k. Sāvaththiyam kir' ekassa buddhupaṭṭhākassa
kuṭumbikassa piyaputto kalam akāsi. So puttasaṃsamappito na
nahāyati na bhuñjati na kammante vicāreti na Buddhupaṭṭhānam gacchati,
kevalam „piyaputtaka maṃ ohāya paṭhamataram gato sīti“ ādini vatvā
vilapati. S. paccūsasamaye lokam volokento² tassa sotāpattiṭṭhalūpani- 10
sayaṃ disvā punadivase bhikkhusaṃghaparivuto Sāvaththiyam piṇḍāya
caritvā katabhattakicco bhikkhū uyyojetvā Anandattherena pacchāsama-
ṇena tassa gharatṭhānam³ agamāsi. Satthu āgatabhāvaṃ kuṭumbikassa
ārocesum. Ath' assa gehajano⁴ āsanam paṇḍāpetvā Satthāram nisidāpetvā
kuṭumbikam pariggahetvā Satthu santikam ānesi. Tam vanditvā eka- 15
mantam nisinnam S. karuṇāsītalena vacanena āmantetvā „kim upāsaka
ekaputtakam⁵ anusocasīti“ pucchitvā „āma bhante“ ti vutte „upāsaka
porāṇakapaṇḍitā putte kālakate sokasamappitā vicarantā paṇḍitānam
katham sutvā alabbhāniyatṭhānam⁶ ti tattato ūtvā appam⁷ pi⁸ sokam
na karimsū“ ti vatvā tena yācito a. ā.: 20

A. B. Br. r. k. ekassa mahāvibhavassa brāhmaṇassa putto
pañcadasasoḷasavassakāle ekenā vyādhinā phuṭṭho⁹ kalam katvā
devaloke nibbatti. Brāhmaṇo tassa kālakiriyato¹⁰ paṭṭhāya
susānam gantvā chārikapuñjam¹¹ āvijjhanto paridevati, sabba-
kammante pacchinditvā¹² sokasamappito vicarati. Devaputto 25
anuvicarantotaṃ disvā „ekam upāyam¹³ katvā sokam harissāmīti“
tassa susānam gantvā paridevanakāle tass' eva puttavaṇṇi hutvā
sabbābharaṇapatimaṇḍito ekasmiṃ passe¹⁴ thatvā ubho hatthe sīse

¹ Ck -sakkhīti, Bđ -sakkatīti. ² Bđ -puttam-. ³ Bđ olo-. ⁴ Bđs gharadvāram.

⁵ Bđ gehe-. ⁶ Bđ omits eka. ⁷ Bđ Cks alabbhāniya-. ⁸ Bđ appamattakam. ⁹ nisinnam - - - appampi wanting in Ck. ¹⁰ Cks phuṭṭho. ¹¹ Bđ kalamkatakāto.

¹² Cks -cham. Bđ -puñcam. ¹³ Bđ paricajitvā. ¹⁴ Bđ upamam. ¹⁵ Bđ padese.

ṭhapetvā mahāsaddena paridevi. Brāhmaṇo saddaṃ sutvā taṃ
 oloketvā puttapemaṃ paṭilabhivā tassa santike ṭhatvā „tāta
 māṇava imasmiṃ susānamajjhe kasmā paridevasīti“ pucchanto
 paṭhamam gātham āha :

- 5 1. Alamkato maṭṭakunḍalī¹ (Dhp. p. 95.)
 mālabhārī² haricandanussado
 bāhā paggayha kandasī,
 vanamajjhe kiṃ dukkhito tuvaṇ³ ti. 99.

Tattha alamkato nānābharanabhūsito⁴, maṭṭakunḍalīti⁵ karaṇapari-
 10 niṭṭhitehi⁶ kuṇḍalehi samannāgato, mālabhārīti⁷ vicitrakusumamāladharo⁸,
 haricandanussado ti suvaṇṇavaṇṇena candanena anulitto, vanamajjhe ti
 susānamajjhe, kiṃ dukkhito tuvaṇ⁹ ti kiṃkāraṇā dukkhito tvaṃ ācikkha, ahaṃ
 te yaṃ¹⁰ icchasi taṃ 'dassāmiti āha.

Ath' assa kathento māṇavo dutiyaṃ gātham āha :

- 15 2. Sovanṇamayo pabhassaro
 uppanno rathapañjaro mama,
 tassa cakkayugaṃ na vindami¹¹,
 tena dukkhena jahāmi jīvitān ti. 100.

Brāhmaṇo sampaticchanto

- 20 3. Sovanṇamayaṃ maṇimayaṃ¹²
 lohamayaṃ atha rūpiyamayaṃ¹³
 [atha] pāvada, ratham kārayāmi¹⁴ te,
 cakkayugaṃ paṭipādayāmi¹⁵ tan ti 101.

tatiyaṃ gātham āha.

- 25 Tattha pāvada 'ti yādisena te attho yādisaṃ ca¹⁶ rocesi¹⁷ tādīsaṃ vada
 ahaṃ te ratham kārayāmi¹⁸, paṭipādayāmiti pañjarānurūpaṃ cakkayugaṃ
 taṃ¹⁹ adhigacchāpemi.

Taṃ sutvā māṇavena kathitāya gāthāya²⁰

4. So māṇavo tassa pāvadīti
 paṭhamapadaṃ S. abhisambuddho hutvā kathesi,

¹ Cks -li, Bdf maṭha-. ² Cks mālabhārī, Bf māladhārī. ³ Cks tvaṇ. ⁴ Bd -vibhūsito.
⁵ Bd maṭha-. ⁶ Bd -paṭṭini-. ⁷ C Bf māla-. ⁸ Bd -mālā-. ⁹ Cks tvaṇ. ¹⁰
 Cks saṃ. ¹¹ C Bdf -dami. ¹² all four MSS. maṇi-. ¹³ Bdf -yamā-. ¹⁴ Cks
 kareyyāmi, Bf karissāmi. ¹⁵ Ck paṭilabhayāmi, C -lābh-. ¹⁶ Bd -saṃ. omitting
 ca. ¹⁷ Cks rocesi. ¹⁸ Bd karissāmi. ¹⁹ Bd omits taṃ. ²⁰ Bd omits so mā-
 ṇavo - - -padaṃ. ²¹ Ck sutvā. ²² Bf so māṇavo tassa pāvadi;

4^b. Candasuriyā¹ ubhay' ettha² bhātaro³,
sovaṇṇamayo ratho mama
tena cakkayugena sobhatīti 102.

sesaṃ māṇavo⁴. Tadanantaraṃ⁵

5. Bālo kho tvaṃ si māṇava
yo⁷ tvaṃ patthayase⁸ apatthiyaṃ,
maññāmi tuvaṃ⁹ marissasi
na hi¹⁰ tuvaṃ lacchasi candasūriye¹¹ ti 103.

brāhmaṇena vuttagāthāya apatthiyaṃ ti apatthetabbāṃ.

Tato

10

6. Gamaṇāgamaṇaṃ pi dissati vaṇṇadhātū ubhay' ettha vīthiyo,
peto pana n' eva dissati, ko nu kho kandataṃ balyatara¹² ti 104.

māṇavena vuttagāthāya¹³ gāmaṇāgamaṇaṃ ti uggamaṇaṃ ca atthagamaṇaṃ
ca, vanna yeva vaṇṇadhātū, ubhayettha¹⁴ vīthiyo ti ettha ākāse ayaṃ can-
dassa vīthi ayaṃ suriyassā¹⁵ ti evaṃ ubhayagatabhūmiyo¹⁶ pi paññāyanti, peto
panā¹⁷ ti paralokaṃ gatasatto pana na dissat' eva, ko nu kho ti evaṃ sante
ambhākaṃ dvīnaṃ kandantānaṃ ko nu kho balyatara¹⁸.

Evaṃ māṇave kathente brāhmaṇo sallakkhetvā

7. Saccaṃ kho vadesi māṇava,
aham eva kandataṃ balyatara,
candaṃ viya dārako rudaṃ
petam kālakat' ābbipatthaye ti 105. gātham āha.

Tattha candaṃ viya dārako¹⁹ ti yathā daharo gāmadārako candaṃ²⁰
de thā'ti candass' atthāya rodeyya evaṃ aham pi petam kālakatam ābbipatthemīti.

Iti brāhmaṇo māṇavassa kathāya nissoko hutvā tassa thu-
tim karonto sesagāthā abhāsi:

8. Ādittaṃ vata maṃ santaṃ ghatasittaṃ va pāvakaṃ
vārīnā viya osiñci²¹. sabbaṃ nibbāpaye²² daram. 106.

¹ B^d candima-. ² B^d -yattha. ³ B^d adds vebhāyasaṃgamo. ⁴ B^d brāhmaṇo. ⁵ B^d tassa an-. ⁶ C^k omits āha. ⁷ C^k so. ⁸ B^d satthassasi. ⁹ C^k paññā-
mitvā. C^k maññāvitatvaṃ, B^d aññāpituvāṃ, B^f maññāpituvāṃ. ¹⁰ B^d omits hi. ¹¹
B^d candimasu-. ¹² C^k -karo. ¹³ B^d -yaṃ. ¹⁴ B^d -yattha. ¹⁵ B^d ubhayagamaṇā-
gamaṇabbū-. ¹⁶ C^k -karo, B^d f balyatara. ¹⁷ B^d adds rudan. ¹⁸ B^d adds me.
¹⁹ B^d -ce. ²⁰ C^k -yo; cfr. Thiessen, Die Legende von Kisaṅgotamī p. 45.

9. Abbahi¹ vata me sallam yam āsi² hadayanissitam
yo me sokaparetassa puttasokam apānudi. 107.
10. So 'ham abbūḷhasallo 'smi vītasoko anāvilo, (III. 390, 215.)
na socāmi na rodāmi tava sutvāna māṇavā 'ti. 108.
- 3 Atha nam māṇavo „brāhmaṇa yass' atthāya tvaṃ rodasi
ahan te putto, aham devaloke nibbatto, ito paṭṭhaya mā maṃ
anusoci, dānam dehi silam rakkha³ uposathakammaṃ karohīti“
ovaditvā sakaṭṭhānam eva gato. Brāhmaṇo pi tass' ovāde
ṭhatvā dānādīni puñṇāni katvā kālakato devaloke nibbatti.
- 10 S. i. d. ā. saccāni pakāsetvā j. s. (Saccapariyosāne kuṭumbiko
sotāpattiṭṭhale paṭiṭṭhahi): „Tadā dhammadesakadevaputto aham eva
ahosi“ ti. Maṭṭakunḍalijātakaṃ⁴.

12. Biḷārikosiyajātaka.

- Apacanto pīti. Idam S. J. v. ekam dānavataṃ⁵ bhikkhum
- 15 ā. k. So kira Bhagavato dhammadesanam sutvā sāsane pabbajita-
kāto paṭṭhāya dānavato⁶ ahosi dānañjhāsayo⁷, pattapariyāpannam⁸
aṇṇassa adatvā na bhuñji, antamaso paṇīyam pi labhitvā aṇṇassa adatvā na
pivati⁹, evam dānābhirato ahosi. Ath'assa¹⁰ dhammasabbhāyaṃ guṇakatham
kathesum. S. āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinna“
- 20 ti pucchitvā „imāya nāmā“ ti vutte tam bhikkhum pakkosāpetvā „saccam
kira tvaṃ¹¹ dānavato⁶ dānañjhāsayo“ ti pucchitvā „saccam bhante“ ti
vutte „bhikkhave ayaṃ pubbe assaddho ahosi appasanno, tiṇaggena¹²
telabindum¹³ pi uddharitvā kassaci na adāsi, atha naṃ aham dametvā nibbi-
sevanam katvā dānaphalam nāpesim¹⁴, tam enaṃ dānaninnaṃ¹⁵ cittam
- 25 bhavantare pi na vijahatīti“ vatvā¹⁶ a. ā.:

A. B. Br. r. Bodhisatto seṭṭhikule nibbattitvā vayap-
patto kuṭumbaṃ saṇṭhāpetvā pitu accayena seṭṭhiṭṭhānam
patvā ekadivasam dhanavilokanam katvā „dhanam paññāyati,

¹ B^d abbūḷhi, B^e abbūḷham, ² C^k yasmāhi. ³ B^d rakkhāhi. ⁴ C^k -la-. ⁵ B^d
-vantaṃ. ⁶ B^d -vanto. ⁷ C^k -yā. corr to -yo. ⁸ B^d adda pi piṇḍapātāṃ.
⁹ B^d pivī. ¹⁰ B^d adda bhikkhū. ¹¹ B^d adda bhikkhu. ¹² B^d tiṇena ¹³ B^d
-dumattāṃ. ¹⁴ B^d -phale paṭiṭṭhā pesim. ¹⁵ B^d tameva dānam diṇṇa. ¹⁶ B^d
adda bhikkhuhi yācīto.

etassa uppādakā na paññāyanti, imaṃ dhanam vissajjetvā mayā¹
dānam dātum vaṭṭatīti² dānasālam kāretvā yāvajīvam mahādānam
pavattetvā āyupariyosāne „idaṃ dānavatṭam³ mā upacchindīti⁴“
puttassa ovādam datvā Tāvatiṃsabhavane Sakko hutvā nibbatti.
Putto pi 'ssa tath' eva dānam datvā puttam ovaditvā āyupari- 5
yosāne Cando devaputto hutvā nibbatti. Tass aputto Suriyo hutvā⁵
tassāpi⁶ putto Māṭalisamgāhako hutvā⁷ tassa putto Pañcasikho
gandhabbaputtako⁸ hutvā nibbatti. Chatṭho pana assaddho
ahosi thaddhacitto nisneho maccharī, so⁹ dānasālam viddhamsetvā
jhāpetvā¹⁰ yācake pothetvā¹¹ nīharāpesi, kassaci tiṇaggena¹² 10
uddharitvā telabindum¹³ pi na deti. Tadā Sakko devarājā
attano pubbakammaṃ oloketvā „pavattati nu kho me dānavamso
udāhu no“ ti upadhārento „putto me dānam¹⁴ pavattetvā
Cando hutvā nibbatti, tassa putto Suriyo¹⁵ tassa putto Māṭali¹⁶
tassa putto Pañcasikho hutvā nibbatti, chaṭṭho pana tam vaṃ- 20
sam upacchindīti¹⁷“ passi. Ath' assa etad¹⁸ ahosi: „imaṃ
pāpadhammaṃ dametvā dānaphalaṃ jānāpetvā āgamissāmīti“
so Canda-Suriya-Māṭali-Pañcasikhe pakkosāpetvā „sammā¹⁹
amhākaṃ vaṃse chaṭṭho kulavaṃsaṃ samucchinditvā dānasālam
jhāpetvā yācanake²⁰ nīharāpesi, na kassaci kiñci deti, etha²¹ 25
naṃ damayissāmā“ 'ti tehi saddhiṃ Bārāṇasim āgamāsi²².
Tasmiṃ khane seṭṭhi rājupatṭhānam katvā²³ āgantvā sattame
dvārakoṭṭhake antaravithim olokento camkamati²⁴. Sakko
„tumhe mama pavitṭhakāle pacchato puṭipāṭiyā āgacchathā“ 'ti
vatvā gantvā seṭṭhissa santike ṭhatvā „bho seṭṭhi²⁵ bhojanaṃ 30
me dehīti“ āha. „Brāhmaṇa n' atthi tava idha bhattam,
aññattha gacchā²⁶“ 'ti. „Bho mahāseṭṭhi brāhmaṇehi bhatte

¹ Bḍ mahā. ² Bḍ -vattam. ³ Bḍ -dāti. ⁴ Bḍ adds nibbatti. ⁵ Bḍ tassa. ⁶ C^s -putto, Bḍ -devaputto. ⁷ Bḍ yo. ⁸ Bḍ omits jhā-. ⁹ C^s poth-. ¹⁰ Bḍ tiṇena. ¹¹ Bḍ -dumattam. ¹² C^s omits dānam. ¹³ Bḍ adds hutvā. ¹⁴ Bḍ adds samgāhako hutvā. ¹⁵ C^s -dati, C^s Bḍ -diti, B^s -datīti. ¹⁶ C^s etam. ¹⁷ Bḍ -a. ¹⁸ Bḍ -cake. ¹⁹ C^s atha. ²⁰ C^s Bḍ āg-. ²¹ Bḍ gantvā. ²² C^s okkamati. ²³ Bḍ mahāse-. ²⁴ gacchāhiti.

- yācite na¹ dātum na labbhatīti². „Brāhmaṇa, mama gehe pakkam pi pacitabbam³ pi bhattam⁴ n' atthi, apagacchā⁵“ 'ti āha. „Mahāseṭṭhi, ekaṃ te silokaṃ kathessāmi⁶, suṇāhīti⁷. „N' atthi mayhaṃ tava silokenaattho⁸, gaccha mā idha tiṭṭhā⁹“
- 5 'ti. Sakko tassa katham asuṇanto viya dve gāthā abhāsi:
1. Apacantāpi⁶ dicchanti santo laddhāna bhojanam,
kim eva tvaṃ pacamāno yaṃ na dajjā na⁷ taṃ samam. 109.
 2. Maccherā ca pamādā ca evaṃ dānam na diyyati,
puññaṃ ākamkhamānena deyyaṃ hoti vijānatā ti. 110.
- 10 Tāsaṃ attho: mahāseṭṭhi apacantāpi⁶ sauto⁶ sappurisa bhikkhacariyāya laddham pi bhojanam dātum icchanti, na ekakā⁹ paribbuñjanti, kim eva tvaṃ¹⁰ pacamāno yaṃ na dadeyyāsi na taṃ saman taṃ¹¹ tava anurūpaṃ anucchavikaṃ na hoti, dānam hi maccherena ca pamādena cā 'ti dvīhi dosesi na diyyati, puññaṃ pana ākamkhamānena vijānatā paṇḍitamanusseṇa¹² dātabbam eva hotīti.
- 15 So tassa vacanam sutvā „tena hi gehaṃ pavisitvā nisīda, thokaṃ lacchasi¹³“ āha. Sakko pavisitvā te siloke sajjhāyanto¹³ nisīdi. Atha Cando āgantvā bhattam yāci, „n' atthi te bhattam, gacchā¹⁴“ 'ti ca vutto „mahāseṭṭhi, anto eko brāhmaṇo nisinno, brāhmaṇavācanakaṃ maññe bhavissati, aham pi pavississāmīti¹⁵“
- 20 vatvā „n' atthi brāhmaṇavācanakaṃ, nikkhamā¹⁶“ 'ti vuccamāno pi „mahāseṭṭhi imgha tāva silokaṃ suṇāhīti dve gāthā abhāsi:
1. [Yass' eva bhīto na dadāti maccharī tad eva adadato¹⁴ bhayaṃ]
dighacchā¹⁶ ca pipāsā ca yassa bhāyati maccharī
tam eva bālaṃ phusati asmim loke paramhi ca. 111.
- 25 4. Tasmā vineyya maccheram dajjā dānam malābhibhū,
puññaṃ paralokasmiṃ patiṭṭhā honti paṇinan ti. 112.

Tattha yassa bhāyatīti ahaṃ aññesaṃ datvā sayam jighacchito ca pipāsito ca bhavissāmīti yassa¹⁷ jighacchāya ca pipāsāya ca bhāyati, tameva

¹ B^d a. ² C^{ks} pacitam. ³ B^d aññattha gacchāhīti. ⁴ B^d adds taṃ. ⁵ B^d -kenattho. ⁶ C^{ks} B^f -to pi. ⁷ B^d ne. ⁸ B^d omits sa-. ⁹ B^d eki-. ¹⁰ C^s adds hi, B^d reads kimeva tvanti tvaṃ kim. ¹¹ B^d samantitam. ¹² B^d adds tava sadisena. ¹³ C^{ks} sajjh-. ¹⁴ B^s suṇo. ¹⁵ C^k addato, B^d adato. ¹⁶ B^d jigh.-
¹⁷ C^k yassā.

'ti taṃ yeva¹ jighacchāpīpāsāsaṃkhātābhayaṃ² etaṃ bālāṃ nibbattanibbattaṭṭhāne idhaloke ca paraloke ca phusati pīḷeti, accantadāḷḷiddayaṃ³ pāpuṇāti, maḷābbhi-
bhū ti macchariyamaṇaṃ⁴ abhibhavanto.

Tassāpi vacanaṃ sutvā „tena hi pavisa, thokaṃ labhis-
sasīti“ āha. So⁵ pavisitvā Sakkassa santike nisīdi. Tato thokaṃ
vītināmetvā Suriyo āgantvā bhattaṃ yācitvā⁶ dve gāthā abhāsi:

5. Duddadaṃ dadamāṇānaṃ dukkaraṃ kamma⁷ kubbataṃ
asanto nānukubbanti, sataṃ dhammo durannayo. 113.

6. Tasmā sataṃ ca⁸ asataṃ ca nānā hoti itogati: (II ^{ae}/₁.)
asanto nirayaṃ yanti, santo saggaparāyanā ti. 114. 10

Tattha duddadan ti dānaṃ nāma⁹ duddadaṃ maccheraṃ abhibha-
vitvā dātābato taṃ dadamāṇānaṃ, dukkaraṃ ti tad eva dānakammaṃ dukka-
raṃ¹⁰ yuddhasadisāṃ taṃ kubbataṃ, nānukubbantīti¹¹ asappurisaṃ dānaphalaṃ
ajānantā tesāṃ gatamaggāṃ nānugacchanti, sataṃ dhammo ti sappurisaṇaṃ
Bodhisattānaṃ dhammo aññehi duranugamo¹², asanto ti macchariyavasena dānaṃ
adatvā¹³ asappurisaṃ nirayaṃ yanti. 15

Setṭhi gahetabbagahaṇaṃ apassanto „tena hi pavisitvā
brāhmaṇānaṃ santike nisīda, thokaṃ lacchasīti“ āha. Tato
thokaṃ vītināmetvā Mātali āgantvā bhattaṃ yācitvā „n' atthīti“
vacanasamakālam¹⁴ eva sattamaṃ gātham āha: 90

1. Appasm' eke¹⁵ pavecchanti, bahunā eke¹⁶ na dicchare,
appasmā dakkhiṇā dinnā sahasseṇa samaṃ mitā¹⁷ ti. 115.

Tattha appasmeke pavecchantīti mahāsetṭhi ekacce paṇḍitapurisa
appe pi deyyadhamme pavecchanti dadanti yevā' ti attho, bahunāpi deyyadham-
mena samannāgatā eke hīnasattā¹⁸, na dicchare ti na dadanti, dakkhiṇā ti
kammaṃ ca phalaṃ ca saddahitvā dinnāṃ¹⁹ dānaṃ, sahasseṇa samaṃ mitā
ti evaṃ dinnā kaṭacchubhattamattāpi dakkhiṇā sahasadāṇena saddhim mitā²⁰,
mahāphalattā sahasadāṇasādisi yeva²¹ hotīti attho. 95

¹ Bā taññeva. ² Bā -taṃbhayaṃ. ³ C^s -dāḷḷiddayaṃ, Bā daliddamayaṃ. ⁴ C^s -yamale, C^k -yamale. ⁵ Bā adds pi. ⁶ Bā yācanto. ⁷ Bāf -am. ⁸ Bāf sataṃ, omitting ca. ⁹ C^k dāma. ¹⁰ C^k -ra. ¹¹ C^k nānugacchantīti. ¹² C^k durā-, Bā duradugamo. ¹³ Bā adantā. ¹⁴ Bā -namattakā-. ¹⁵ Bā appamheke. ¹⁶ Bā peke, Bāf bahuneke. ¹⁷ C^k samappitā. ¹⁸ C^k hina, C^s hīsattā, Bā omits hina. ¹⁹ Bā dinna. ²⁰ C^k matā, C^s manā. ²¹ C^k eva.

Tam pi so „tena hi pavisitvā nisidā“ 'ti āha. Tato tho-
kam vītināmetvā Pañcasikho āgantvā bhataṃ yācitvā „n'atthi,
gacchā“ 'ti vutte „ahaṃ kahaṃ¹ gatapubbo, imasmiṃ gehe brāh-
maṇavācanakaṃ bhavissati² maññe“ ti tassa dhammakathaṃ
5 ārabhanto aṭṭhamāṃ gātham āha:

s. Dhammaṃ care yo pi samuñchakaṃ³ care

dāraṇ⁴ ca posaṃ dadaṃ appakasmaṃ pi,

sataṃ sahasasānaṃ sahasasayāgināṃ

kalam pi nāgghanti tathāvidhassa te⁵ ti. 116.

10 Tattha dhammaṃ ti tividhasucaritadhammaṃ⁶, samuñchakaṃ⁷ ti gāme
vā āmapakkabhikkhācariyaṃ⁸ araṇṇe vā phalāphalahaṇasamikkhātāṃ uñchaṃ⁹ yo
careyya so pi dhammaṃ eva care, dāraṇaṃ posāṃ ti attano ca¹⁰ puttadāraṇaṃ
posento yeva, dadaṃ appakasmaṃ ti paritthe pi ca¹¹ deyyadhamme dhammika-
samaṇabrāhmaṇānaṃ dadamāno va¹² dhammaṃ care ti attho, sataṃ¹³ sahasasā-
15 naṃ sahasasayāgināṃ ti paraṃ heṭhetvā viheṭhetvā sahasasena sahasasena¹⁴
yāgaṃ yajantānaṃ sahasasayāgināṃ¹⁵ issarānaṃ sata-sahasasam¹⁶ pi, kalam pi
nāgghanti tathāvidhassa te¹⁷ ti tesāṃ sata-sahasasasamikkhātānaṃ¹⁸ sahas-
sayāgināṃ¹⁹ yāgā tathāvidhassa dhammena samena deyyadhammaṃ uppādetvā
dadantassa duggatamanussassa soḷasīṃ kalam nāgghanti.

20 Setṭhi¹⁹ Pañcasikhassa kathaṃ sutvā sallakkhesi. Atha
naṃ anagghakāraṇaṃ²⁰ pucchanto navamaṃ gātham āha:

s. Ken' esa yañño vipulo mahagghato²¹

samena dinnassa na aggham eti,

kathaṃ sahasasānaṃ sahasasayāgināṃ

25 kalam pi nāgghanti tathāvidhassa te ti. 117.

Tattha yañño ti dānayogo sata-sahasasapariccāgavasena²² vipulo vipulat-
tā²³ ca²⁴ mahagghato, samena dinnassā²⁵ ti²⁶ dhammena dinnassa²⁶
kena²⁷ kāraṇena agghaṃ na upeti, kathaṃ sahasasānaṃ ti brāhmaṇa

¹ Bā na. ² Ck -titl. ³ Ck -kaṇ, C^s samuñjakaṇ, Bā samucchakaṃ. ⁴ Bā
puttadāraṇa. ⁵ Ck^s ne. ⁶ Bā -taṇḍha-. ⁷ C^s samuñja-, Bā samuccha-. ⁸ Bā
āmapakka-. ⁹ C^s uñjaṃ, Bā ucchaṃ. ¹⁰ Bā omits ca. ¹¹ Bā omits va. ¹²
Ck Bā sata. ¹³ Bā only one sah-. ¹⁴ Bā -gīnaṃ. ¹⁵ Bā -hassānaṃ. ¹⁶ Ck^s
-dhassā, omitting te. ¹⁷ Bā omits sata, Ck^s read -khātāṃ. ¹⁸ Bā gīnaṃ, Ck^s
-gīniṃ. ¹⁹ Bā atha kho se-. ²⁰ Ck^s anagghanāṃ-. ²¹ Ck^s -ano. ²² Ck^s sata-
sahasasassa sahasasapari-. ²³ Bā vipulaphalattā, B^s -phalatāya. ²⁴ Ck^s va, B^s
adds mahagghatāya ca. ²⁵ Ck^s dinnassa, omitting ti. ²⁶ Ck^s omit dh- di-. ²⁷
Bā tena.

katham saḥassayāginam purisānam bahunnam saḥassānam¹ satasahassa-
saṃkhātā² issarā tathāvidhassa dhammena uppādetvā dāyakassa ekassa duggata-
manussassa³ kalam nāgghantīti.

Ath' assa kathento Pañcasikho osānagātham āha:

10. Dadanti h' eke visame nivīṭṭhā 5
jhatvā⁴ vadhitvā atha socayitvā,
sā dakkhiṇā assumukhā sadaṇḍā
samena dinnassa na aggham eti,
evam saḥassānam saḥassayāginam
kalam pi nāgghanti tathāvidhassa te ti. 118. 10

Tattha visame ti visame kāyakammādimhi nivīṭṭhā, jhatvā⁴ ti kilametvā,
vadhitvā ti māretvā, socayitvā ti sasoke katvā.

So Pañcasikhassa dhammam⁵ sutvā „tena hi gaccha, geham
pavisitvā nisīda, thokam lacchasīti“ āha. So pi gantvā tesam
santike nisīdi. Tato Bīlārikosiyaseṭṭhi⁶ dāsim āmantetvā⁷ 15
„etesam brāhmaṇānam palāpavīhīnam⁸ nālim nālim⁹ dehīti“ āha.
Sā vīhī⁹ gahetvā brāhmaṇe upasaṃkamitvā „ime ādāya
yattha katthaci pacāpetvā bhuñjathā“ 'ti āha¹⁰. „Na mayam
vīhi āmasāmā“ 'ti¹¹. „Ayya¹² vīhī kira na āmasantīti“. „Tena
hi nesam¹³ taṇḍule dehīti“. Sā taṇḍule ādāya gantvā brāh- 20
maṇe „taṇḍule gaṇhathā“ 'ti āha. Mayam āmakam na pati-
gaṇhāmā“ 'ti. „Ayya āmakam kira na gaṇhantīti“. „Tena hi
nesam¹³ karoṭiyam vadḍhetvā gobhattam dehīti“. Sā tesam
karoṭiyam vadḍhetvā mahāgoṇānam¹⁶ pakkabhattam āharitvā
adāsī. Pañca pi janā kabale vadḍhetvā mukhe pakkhipitvā 25
gale laggāpetvā akkhini parivattetvā vissatṭhasaṇṇā matā viya
nipajjimsu. Dāsi¹⁷ te disvā „matā bhavissantīti“ bhītā gantvā
seṭṭhino ārocesi: „ayya te brāhmaṇā gobhattam gilitum

¹ B^d omits saḥ-. ² C^k purisatasahasasamkhā. ³ B^d adds dānam. ⁴ B^d f
chetvā. ⁵ B^d dhammakatham. ⁶ B^d -ra-, ⁷ B^d -tesī. ⁸ B^d palāsa-, ⁹ B^d
only one nālim. ⁹ C^k vīhi, B^d vīhinālim. ¹⁰ B^d adds brahmaṇā na amhākam
vīhinā attho. ¹¹ B^d adds tam sutvā sā. ¹² B^d adds ime brahmaṇa. ¹³ B^d
te-. ¹⁴ B^d pag-. ¹⁵ C^k sam, B^d jetesam. ¹⁶ B^d omits mahā. ¹⁷ B^d sādāsī.

- asakkontā matā“ ti. So cintesi: „idāni ‘ayaṃ pāpadhammo sukhumālābrāhmaṇānaṃ’ gobhattaṃ dāpesi, te taṃ gilituṃ asakkontā matā’ ti maṃ garahissanti“¹. Tato dāsiṃ āha: „khippaṃ gantvā etesaṃ karotikesu’ bhattaṃ haritvā nānaggarasaṃ’ sālibhattaṃ vaḍḍhehīti“². Sā tathā akāsi. Setṭhi antara-vīthipaṭipanne manusse pakkosāpetvā „aham mama’ bhuñjana-niyāmena etesaṃ brāhmaṇānaṃ bhattaṃ dāpesiṃ, ete lobhena mahante piṇḍe katvā bhuñjamānā gale laggāpetvā matā, mama niddosabhāvaṃ jānāthā“³ ‘ti vatvā parisāṃ sannipātāpesi⁴.
- 10 Mahājāne’ sannipatite brāhmaṇā utṭhāya mahājanaṃ oloketvā „passath’ imassa setṭhissa musāvāditāṃ⁵, amhākaṃ attano bhuñjanabhattaṃ dāpesiṃ ti vadati, paṭhamaṃ amhākaṃ gobhattaṃ dento’ amhesu matakesu⁶ viya nipannesu imaṃ bhattaṃ vaḍḍhāpesīti“⁷ vatvā attano mukhehi gahitabhattaṃ⁸ bhūmiyaṃ
- 15 pātetvā dassetuṃ. Mahājano setṭhiṃ garahitvā⁹ „andhabāla attano kulavaṃsaṃ nāsesi, dānasālaṃ jhāpesi, yācanake¹⁰ gīvāya gahetvā nīharāpesi, idāni imesaṃ sukhumālābrāhmaṇānaṃ bhattaṃ dento gobhattaṃ¹¹ dāpesi; paralokaṃ gacchanto tava gharavibhavaṃ¹² gīvāya bandhitvā gamissasi maññe“ ti. Tas-
- 20 miṃ khaṇe Sakko mahājanaṃ pucchi: „jānātha tumhe imasmiṃ gehe¹³ dhanāṃ kassa santakan“ ti. „Na jānāmā“ ‘ti. „Imasmiṃ nagare asukakāle Bārāṇasimahāsetṭhi nāma dānasāla¹⁴ kāretvā mahādānaṃ pavattayīti’ sutapubbaṃ tumhehīti“.
- „Āma suṇāmā“ ‘ti. „Ahaṃ so setṭhi, taṃ dānaṃ datvā
- 25 Sakko devarājā hutvā nibbatto, putto pi me taṃ vaṃsaṃ anāsetvā¹⁵ Cando devaputto hutvā nibbatto, tassa putto Suriyo tassa putto Mātali tassa putto Pañcasikho¹⁶ hutvā nibbatto, tesu ayaṃ Cando ayaṃ Suriyo ayaṃ Mātali saṃgāhako ayaṃ

¹ Bā -lānaṃbrā-. ² Ck^s etesu, Ck^s -tītesu, Bā karotikesu. ³ Bā -sa. ⁴ Ck^s omīti mama. ⁵ Ck^s jāna-. ⁶ Bā -pātesi, ⁷ Ck^s -no. ⁸ Ck^s -dinaṃ, Bā -vādissa taṃ, Bā -vādī taṃ. ⁹ Bā datvā. ¹⁰ Bā matesu. ¹¹ Bā taṃ bhattaṃ. ¹² Ck^s garahl, C^s -hindā? ¹³ Bā yavake. ¹⁴ Ck^s repeat vaḍḍhāpesīti - - - gobhattaṃ. ¹⁵ Bā ghare-. ¹⁶ Bā adds janasēmikaṃ. ¹⁷ Bā -laṃ. ¹⁸ Bā avinā-, adding dānaṃ datvā. ¹⁹ Bā adds gandhabbadevaputto.

imassa pāpadhammassa pitā Pañcasikho gandhabbaputto¹, evaṃ bahugunaṃ² dānaṃ nāma kattabbam eva³ kusalaṃ paṇḍitehīti⁴ kathentā⁵ mahājanassa kaṃkhacchedanattarāṃ ākāse uppatitvā mahantenānubhāvena mahantena parivārena jalamānasarīrā atthamsu, sakalanagaraṃ pajjalitaṃ⁶ viya ahosi. Sakko mahā- 5 janaṃ āmantetvā „mayam⁷ attano dibbasampattiṃ pahāya āgacchantā⁸ imaṃ kulapacchimakaṃ⁹ kulagaraṃ¹⁰ pāpadhammaṃ Bīlārikosikaṃ nissāya āgatā, ‘ayaṃ papadhammo attano kulavaṃsaṃ nāsetvā dānasālaṃ jhāpetvā yācana¹¹ gīvāya gahetvā niharāpetvā amhākaṃ vaṃsaṃ samucchindi¹², ayaṃ adānasilo hutvā 10 niraye nibbatteyyā’¹³ ‘ti imassa anukampāya āgat’ amhā¹⁴ ‘ti vatvā dānagunaṃ pakāsentā mahājanassa dhammaṃ desesi. Bīlārikosiyō¹⁵ añjaliṃ patitthāpetvā „deva ahaṃ ito patthāya porāṇakulavaṃsaṃ anāsetvā dānaṃ pavattessāmi, ajjaādiṃ katvā va antamaso udakadantapoṇaṃ upādāya attanā laddhāhāraṃ parassa adatvā 15 na khādisamīti¹⁶’ patināṃ adāsi. Sakko taṃ dametvā nibbisevanaṃ katvā pañcasu sīlesu patitthāpetvā cattāro devaputte ādāya sakatthānam eva gato. So pi seṭṭhi yāvajīvaṃ dānaṃ datvā Tāvatisabhavane nibbatti.

S. i. d. ā. „evaṃ bhikkhave ayaṃ bhikkhu pubbe assaddho 90 ahosi kassaci kinci adātā¹⁵, ahaṃ pana naṃ dametvā dānaphalam jānāpesim, tam eva cittaṃ¹⁶ bhavantaragatam pi na jahātīti¹⁷ vatvā j. s.: „Tadā seṭṭhi ayaṃ dānapatikabhikkhu¹⁷ ahosi, Cando Sāriputto, Suriyo¹⁸ Moggallāno, Mātali Kassapo, Pañcasikho Ānando, Sakko pana aham evā¹⁹ ‘ti. Bīlārikosiyajātakaṃ¹⁹. 95

¹ Bđ gandhabbadevaputto ti. ² Cks add etaṃ. ³ Cks etaṃ. ⁴ Cks repeat ka-, Bđ reads kathento va. ⁵ Bđ -lantaṃ. ⁶ Bđ adds bho. ⁷ Cks -to. ⁸ Ck kusalaṃ pa-, C kulavaṃsa-. ⁹ so Cks; Bđ kulavaṃsanāsaṃ. ¹⁰ Bđ -siyaṃ, alt three MSS. read here bīlāra. ¹¹ Bđ yācaka. ¹² Ck -diya, Bđ ehindi. ¹³ Bđ bīlāra-, and adds pi sirasim. ¹⁴ Bđ adds Sakkassa. ¹⁵ Bđ adatvā. ¹⁶ Bđ dānacittam. ¹⁷ Bđ -kobhi-. ¹⁸ Bđ puriso. ¹⁹ Bđ -ra-, Bf appacanti-jātakaṃ.

13. Cakkavākajātakaṃ.

- Vaṇṇavā abhirūposīti. Idam S. J. v. ekam lolabbhikkhum
 ā. k. So kira cīvarādīhi atitto „khaṃ saṃghabbhattaṃ khaṃ ni-
 mantanaṃ“ ti¹ pariyesanto vicarati, āmisakathāyaṃ evābhiramati².
 5 Ath' aṇṇe pesalā bhikkhū tassānuggahena Satthu ārocesuṃ. S. taṃ
 pakkosāpetvā „saccaṃ kira tvaṃ bhikkhu lolo“ ti pucchitvā³ „saccaṃ
 bhante“ ti vutte „bhikkhu, kasmā evarūpe niyyānikasāsane pabbajitvā
 lolo ahoṣi⁴, lolabhāvo⁵ nāma pāpako⁶, pubbe pi tvaṃ lolabhāvaṃ nissāya
 Bārāṇasīyaṃ hatthikuṇapādīhi atitto mahāaraṇṇaṃ pavittṭho“ ti vatvā
 10 a. ā.:

- A. B. Br. r. k. eko lolakāko Bārāṇsīyaṃ hatthikuṇapā-
 dīhi atitto „araṇṇaṃ nu kho kīdisaṃ“ ti araṇṇaṃ gantvā tattha
 pi⁷ phalāphalehi asantutṭho Gaṅgātīraṃ gantvā vicaranto jayaṃ-
 patike cakkavāke disvā „ime sakuṇā ativiya sobhanti, ime⁸
 15 imasmim Gaṅgātīre bahuṃ maṃsaṃ⁹ khādanti maṇṇe¹⁰, ime
 paṭipucchitvā mayāpi imesaṃ gocaraṃ khāditvā vaṇṇavantena
 bhavituṃ vaṭṭatīti“ tesam avidūre nisīditvā cakkavākaṃ puc-
 chanto dve gāthā abhāsi:

1. Vaṇṇavā abhirūpo si ghano saṅjātarohito
 20 cakkavāka surūpo si vippasānuamukhindriyo. 119.
 2. Pāṭhinaṃ pāvusaṃ¹¹ macchaṃ vālajaṃ¹² muṇjaroḥitaṃ
 Gaṅgātīresu¹³ nisinno¹⁴ evaṃ bhuñjasi bhojanan ti. 120.

- Tattha ghano ti ghanasarīro, saṅjātarohito ti uttattasuvannaṃ viya
 utṭhujātarohitavaṇṇo. pāṭhinaṃ ti pāṭhinaṇṇamakaṃ¹⁵ pāsānamacchaṃ pāvusaṃ
 25 saṃti mahāmukhamacchaṃ, pāvusaṃ¹⁶ ti pi pāṭho, vālajaṃ¹⁷, vālaṇṇamacchaṃ¹⁷
 muṇjaroḥitaṃ ti muṇjamacchaṃ ca rohitamacchaṃ ca, evaṃ bhuñjasīti
 evarūpaṃ bhojanaṃ maṇṇe bhuñjasīti pucchi¹⁸.

Cakkavāko tassa vacanaṃ paṭikkhipanto tatiyaṃ gātham
 āha:

¹ Bā adds ādinā. ² Bā eva abh-. ³ Cks pucchi. ⁴ Bā si. ⁵ Bā adds ca. ⁶
 Bā mahāpā-. ⁷ Bā omits pi. ⁸ Bā omits ime. ⁹ Bā bahūmacchamaṃsaṃ. ¹⁰
 Bā adds ti. ¹¹ Cks pāvusaṃ, Bā pāvumaṃ. ¹² Ck vālam, Cs vālaṇṇam, Bā thalaṇṇam,
 Bf talakhaṃ. ¹³ Cks gaṅgāya ti-. ¹⁴ Bdf gaṅgātīre nisinno si. ¹⁵ Bā omits
 pā-. ¹⁶ Bds pāvusaṃ. ¹⁷ Cks va-, Bā tha-. ¹⁸ Bā pucchati.

2. Na vāham¹ etaṃ bhuñjāmi jaṅgalān' odakāni² vā
aññatra sevālapanakā³, etaṃ me samma bhojanan ti. 121.

Tass' attho: ahaṃ aññatra sevālā ca panakā ca sesāni jaṅgalāni vā odakāni
vā maṃsāni ādāya etaṃ bhojanam na⁴ bhuñjāmi, yaṃ pan' etaṃ sevālapanakam
etaṃ me samma bhojanan ti.

5

Tato kāko dve gāthā abhāsi:

4. Na vāham etaṃ saddahāmi cakkavākassa bhojanam,
ahaṃ hi samma bhuñjāmi gāme loṇiyateliyaṃ, 122.
5. Manussesu kataṃ bhataṃ sucim⁵ maṃsūpasecanam,
na ca me tādiso vaṇṇo cakkavāka yathā tavan ti. 123. 10

Tattha yathā tavan ti yathā tava sobhaggappatto sariravaṇṇo tādiso
mayham vaṇṇo n'atthi. etena kāraṇena nāham tava sevālapanakam mama bhojanan
ti vadantassa vacanam na⁶ saddahāmiti.

Ath' assa cakkavāko dubbaṇṇakāraṇam kathetvā dhammam
desento sesagāthā abhāsi:

15

6. Sampassam attani veram himsāya mānusiṃ pajam
utrasto ghasasī bhīto, tena vaṇṇo te ediso⁷. 124.
7. Sabbalokaviraddho⁸ si dhamka pāpena kammanā⁹,
laddho piṇḍo na piṇeti, tena vaṇṇo te ediso⁷. 125.
8. Aham pi samma bhuñjāmi ahimsā sabbapāṇinanṃ
appossukko nirāsamkī asoko akutobhaya. 126. 20
9. So karassu ānubhāvaṃ, vītivattassu siliyaṃ,
ahimsāya cara¹⁰ loke, piyo hohisi mammiva. 127.
10. Yo na hanti na ghāteti na jināti na jāpaye¹¹
mettamso sabbabhūtesu veram tassa na kenacīti. 128. 35

Tattha sampassan ti samma kāka tvaṃ paresu uppannam attani vera-
cittam sampassamāno mānusiṃ pajam himsanto¹² vibethento utrasto bhīto
ghasasī¹³ bhuñjasi, tena te edis obībhacchavaṇṇo ti¹⁴, dhamkā 'ti kāmā ālapati,
piṇḍo ti bhojanam, ahimsā sabbapāṇinan¹⁵ ti aham pana sabbasatte

¹ Bā cāham. ² Bdf uda-. ³ Bā -lā-. ⁴ Cks omit na. ⁵ Bdf suci. ⁶ Cks omit
na. ⁷ Bdf tavediso. ⁸ Bdf -rudd ho. ⁹ Bdf kammunā. ¹⁰ Cks Bf caram. ¹¹ Cks
hāpaye. ¹² Bds pajanti satte. ¹³ Bā ghasasīti. ¹⁴ Bā cigaccho vaṇṇo jāto.
¹⁵ Cks -ṇino.

ahimsanto bhuñjāmīti vadati, so karassu ānubhāvan ti so tvaṃ pi¹ viriyaṃ
karohi, attano siliyasamkhātaṃ dussilabbhāvaṃ vītivattassu, ahimsāyā² 'ti ahim-
sāya samannāgato hutva loke vicara, piyo hohisi mammivā³ 'ti evaṃ sante
mayā sadiso va lokassa piyo hohisi⁴, na jināti⁵ dhanajānīm⁶ na karoti, na
3 jāpaye ti aññena⁷ pi na kareti, mettāṃso ti mettako⁸ tthāso mettacitto, na
kenacīti kenaci ekasattena pi saddhiṃ tassa veraṃ nāma n' atthīti.

„Tasmā sace lokassa piyo bhavituṃ icchasi sabbaverehi vi-
ramāhīti“ evaṃ cakkavāko kākassa dhammaṃ desesi. Kāko⁹
„tumhe attano gocaraṃ mayhaṃ na kathethā“ 'ti kākā ti vas-
10 santo uppatitvā Bārānasiyaṃ ukkārabhūmiyaṃ ñeva otari.

S. i. d. ā. saccāni pakāsetvā j. s. (Saccapariyosāne lolabhikkhu
anāgamiphale patitṭhahi): „Tadā kāko lolabhikkhu ahosi, cakkavāki
Rāhulamatā cakkavāko aham evā“ 'ti. Cakkavāka jātakaṃ.

14. Bhūripaṇhājātaka.

15 Saccam kirā 'ti. Idam Bhūripaṇhājātakaṃ⁸ Ummaggajātake
ā vibhaviṣṣati. Bhūripaṇhājātakaṃ⁹.

15. Mahāmaṅgalajātakaṃ.

Kim su naro ti. Idam S. J. v. Mahāmaṅgalasuttaṃ
ā. k. Rājagahanagarasmim hi¹ kenacid eva karaṇiyena santhāgāre
20 sannipatitassa¹¹ mahājanassa majjhe eko puriso „ajja me maṅgalakiriya
atthīti“ utthāya āgamāsi. Aparo tassa vacanaṃ¹² sutvā „ayaṃ 'maṅ-
galan' ti vatvā¹³ gato¹⁴, kim etaṃ maṅgalaṃ nāma“ 'ti āha. Tam
añño „abhimaṅgalarūpadassanaṃ maṅgalaṃ nāma, ekacco hi kālass'
eva utthāya sabbasetam vā usabham¹⁵ passati gabbhinittim vā rohita-
25 maccham vā punṇaghaṭam vā navavilīnagosappim¹⁶ vā ahatavattam¹⁷
vā pāyasaṃ vā¹⁸ passati, ito uttarim¹⁹ maṅgalaṃ nāma n' atthīti“
āha. Ekacce tena kathitaṃ²⁰ „sukathitaṃ“ ti abhinandiṃsu. Aparo

¹ B^d adds attano. ² B^d mampivā. ³ C^k hoti, C^s hohi. ⁴ C^k jināti. ⁵ C^s
-jātim, B^d -hānim. ⁶ B^d añño. ⁷ C^k omit kāko. ⁸ C^k B^d -pañña-. ⁹ B^d
-pañña-. ¹⁰ B^d adds mahājano. ¹¹ C^k -titvāssa. ¹² B^d omits va-. ¹³
B^d adds va. ¹⁴ B^d adds ki esa maṅgalaṃ gato. ¹⁵ B^d -setam maṅgala usabham
vā. ¹⁶ C^k -sippim, B^d navaṇitam vā gosappim vā. ¹⁷ B^d āhāram vā vattham.
¹⁸ C^k omit vā. ¹⁹ C^s -riyam, B^d -ri. ²⁰ B^d tena k. ekacce.

„na¹ etaṃ maṅgalaṃ, sutam² nāma³ maṅgalaṃ, ekacco hi⁴ puṇṇā ti vandantānaṃ suṇāti, tathā vaḍḍhā ti⁵ vaḍḍhamānā ti suṇāti⁶, bhuñjā 'ti khādā 'ti vadantānaṃ suṇāti, ito uttariṃ maṅgalaṃ nāma n' atthiti⁷“ āha. Tena⁸ kathitam pi⁹ ekacce „sukathitan“ ti abhinandiṃsu. Aparo „na etaṃ maṅgalaṃ, mutam¹⁰ nāma¹¹ maṅgalaṃ, ekacco¹² hi 5
kālass'eva uṭṭhāya paṭhavim āmasati¹³, haritam¹⁴ tiṇam allagomayaṃ¹⁵ parisuddhasāṭakaṃ rohitamacchaṃ¹⁶ suvaṇṇarajataṃ¹⁷ bhojanam¹⁸ āmasati¹⁹, ito uttari maṅgalaṃ nāma n' atthiti²⁰“ āha. Tena²¹ kathitam pi²² ekacce „sukathitan“ ti abhinandiṃsu²³. Evaṃ diṭṭhamāṅgalikā 10
sutamaṅgalikā mutamaṅgalikā ti tisso parisā²⁴ hutvā aññamaññaṃ²⁵ saññāpetum²⁶ nāsakkhiṃsu²⁷. Bhummadevatā ādim katvā yāva Brahma-lokā „idaṃ maṅgalaṃ“ titatvato²⁸ na jāniṃsu. Sakko cintesi: „imaṃ maṅgalapaṇhaṃ sadevake loka aññatra Bhagavatā añño kathetum samattho nāma n' atthi, Bhagavantaṃ upasaṃkamitvā²⁹ paṇhaṃ pucchissāmi³⁰“ so rattibhāge Satthhāraṃ upasaṃkamitvā vanditvā añjaliṃ paggayha 15
„bahū devā manussā cā“ 'ti paṇhaṃ pucchi. Ath' assa S. dvādasahi³¹ gāthāhi atṭhatimsa mahāmaṅgalāni kathesi. Maṅgalasutte vinivaṭṭente vinivaṭṭente³² koṭisahasamattā devatā arahattaṃ pāpuṇiṃsu, sotapannā-dīnaṃ gāṇanapatho n' atthi. Sakko maṅgalaṃ³³ sutvā sakaṭṭhānam eva gato. Satthhārā maṅgale kathite sadevako³⁴ loko³⁵ „sukathitan“ 20
ti abhinandi. Tadā³⁶ dhammasabbhāyaṃ Tathāgataṃsa guṇakathaṃ samuṭṭhāpesum: „āvuso S. aññesaṃ avisayaṃ maṅgalapaṇhaṃ sadevakassa lokassa cittaṃ gahetvā kukkuccaṃ chinditvā³⁷ gaganatale candaṃ uṭṭhāpento viya kathesi, evaṃ mahāpaṇño āvuso Tathāgato“ ti. S. āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā“ ti 25
pucchitvā „imāya nāmā“ 'ti vutte „anacchariyaṃ bhikkhave idāni sambodhipattassa mama³⁸ maṅgalapaṇhakathanam, sv-āham Bodhisattacariyaṃ caranto pi devamanussānaṃ kammhā³⁹ chiditvā maṅgalapaṇhaṃ kathesi“ ti vatvā a. ā.:

¹ C^o taṃ. ² C^o mata. ³ C^k maṅgalaṇnāma, C^o omits nāma. ⁴ C^k ekasohi C^o ekahiso. ⁵ B^d omis vaḍḍhā ti. ⁶ B^d sukhan ti. ⁷ B^d tenāpi-. ⁸ B^d -thitaṃ, omitting pi. ⁹ C^k muta. ¹⁰ C^k omits nāma. ¹¹ B^d -cce. ¹² C^k amma-, B^d āmasanti. ¹³ B^d -ta. ¹⁴ C^k -malayaṃ. ¹⁵ B^d -a. ¹⁶ B^d bhā-. ¹⁷ B^d -santi. ¹⁸ B^d tehi. ¹⁹ B^d -taṃ, omitting pi. ²⁰ aparo na - - - abhinandiṃsu wanting in C^o. ²¹ B^d tayo visadisā in the place of tisso parisā. ²² C^k -pesum. ²³ B^d na-. ²⁴ B^d tathato. ²⁵ B^d adds imaṃ. ²⁶ cfr. Suttanipāta, B^d -sa. ²⁷ B^d vitivatte only once. ²⁸ B^d -lasuttaṃ. ²⁹ C^k -ke. ³⁰ C^k tathā. ³¹ B^d bhin-. ³² B^d omits mama. ³³ B^d -khaṃ.

A. Bo. ekasmiñ nigame vibhavasampannassa brāhmaṇassa kule nibbatti, Rakkhitakumāro ti 'ssa nāmañ karimsu'. So vayappatto Takkasilāya' uggahitasippo katadārapariggaho mātāpitunnañ accayena ratanavilokanañ katvā saṃviggamānaso
 5 mahādānañ pavattetvā kāme pahāya Himavantapadese pabbajitvā jhānābhīṇṇaṃ nibbattetvā vanamūlaphalāhāro ekasmiñ padese vāsañ kappesi. Anupubben' assa parivāro mahā ahoṣi pañca antevāsikasatāni. Ath' ekadivasañ te tāpasā B-añ upasaṃkamitvā³, ācariya vassārattasamaye Himavantato otaritvā
 10 loṇambilasevanatthāya janapadacārikañ gacchāma, evaṃ no sarirañ ca thirañ bhavissati jaṃghāvihāro ca kato bhavissatīti⁴ āhaṃsu. Te⁴ „tena hi⁵ tumhe gacchatha, ahañ idh' eva vasissāmīti⁶“ vuttā⁶ taṃ vanditvā Himavantā otaritvā cārikañ caramānā Bārāṇasīñ patvā rājuyyāne vasiṃsu. Tesā mahā-
 15 sakkārasammāno ahoṣi. Ath' ekadivasā Bārāṇasīyañ saṇthāgāre sannipatite mahājanakāye maṅgalapañho samuṭṭhahi Sabbañ paccuppannanayen' ena veditabbañ. Tadā pana manussānañ kaṃkhañ chinditvā maṅgalapañhañ kathetuñ samatthañ apassanto mahājano uyyānañ gantvā isigaṇaṃ
 20 maṅgalapañhañ pucchi. Isayo rājānañ āmantetvā „mahārāja, mayaṃ etaṃ⁷ kathetuñ na sakkhissāma⁸, amhākañ pana ācariyo Rakkhitatāpasō nāma mahāpañño⁹ Himavante vasati, so sadevakassa lokassa cittaṃ gahetvā etaṃ maṅgalapañhañ kathessatīti¹⁰“ vadiṃsu. Rājā¹⁰ „bhante Himavanto nāma dūre
 25 duggamo ca¹¹, na sakkhissāma mayaṃ¹² gantuñ, sādhu vata tumhe yeva ācariyassa¹³ santikañ gantvā pañhañ pucchitvā uggahitvā puna āgantvā¹⁴ amhākañ kathethā¹⁵“ ti āha. Te „sadhū“ ti sampatiṇṇhitvā ācariyassa santikañ gantvā¹⁵ katapaṭisanthārā ācariyena rañño dhammikabhāve janapadacāritte ca pucchite taṃ diṭṭhamaṅgalādīnañ uppattim ādito paṭṭhāya

¹ Bđ akaṃsu. ² Bđ -yañ. ³ Bđ adds vanditvā. ⁴ Bđ omits te. ⁵ Cks omit hi. ⁶ Bđ vutte. ⁷ Bđ evaṃ. ⁸ Bđ adds ahi ca kho. ⁹ Cks -pañho. ¹⁰ Bđ taṃ sutvā rājā. ¹¹ Bđ va. ¹² Bđ adds tattha. ¹³ Bđ -ya. ¹⁴ Bđ punāgantva. ¹⁵ Bđ adds vanditvā.

kathetvā raṇṇo yācanāya¹ ca' attano pañhasavanattham² āga-
tabbhāvaṃ pakāsetvā „sādhū no bhante maṅgalapañham³ pakāṣaṃ
katvā kathethā“ 'ti yācimsu. Tato jeṭṭhantevāsiko ācariyaṃ
pucchanto paṭhamam⁴ gātham āha:

1. Kiṃ su naro jappam adhicca kāle

5

kam⁵ vā vijjam⁶ katamam⁷ vā sutānam⁸
so macco asmiṃ va⁹ paramhi loke

kathamkaro sothhānena gutto ti. 129.

Tattha kāle ti maṅgalapaṭthanakāle, vijjam⁶ ti vedam⁸, sutānam⁸ ti
sikkhitabbayuttakapariyattinam⁸, asmiṃ va⁹ ti ettha vā⁹ ti nipātamattam⁸, 10
sothhānena¹⁰ 'ti soththibhāvavahena⁷ maṅgalena, idam⁷ vuttam⁶ hoti: ācariya
puriso maṅgalam⁵ icchanto maṅgalakāle kiṃ su nāma jappanto tisu vedesu
katamam⁷ vā vedam⁸ katamam⁷ vā sutānam⁸ antare sutapariyattin⁸ adhyatvā so
macco imasmiṃ loke paramhi ca kathamkaro¹⁰ etesu jappādisu kiṃ kīdisena¹¹
kena kena¹² niyāmena karonto sothhānena nīraparādhamaṅgalena¹³ gutto rakkhito 15
hoti¹⁴, ubhayaḷokahitam¹⁵ gahetvā thītamaṅgalam¹⁵ amhākam¹⁵ kathehīti.

Evam¹⁶ jeṭṭhantevāsina¹⁶ maṅgalapañham¹⁶ puṭṭho M. deva-
manussānam¹⁶ kamkhā¹⁷ chindanto „idaṃ c' idaṃ ca maṅgalan“
ti Buddhalīhāya maṅgalam¹⁶ kathento

2. Yassa devā pitaro ca sabbe

20

siriṃsapā sabbabhūtāni cāpi
mettāya niccam¹⁸ apacitāni honti
bhūtesu ve¹⁶ sothhānam¹⁶ tad āhū 'ti āha. 130.

Tattha yassa¹⁹ devā ti bhummadeve ādim¹⁹ katvā sabbe pi kāmāvacara-
devatā²⁰, pitaro cā 'ti tatuttarīn²¹ rūpāvacarārūpāvacarabrahmāno²², siriṃ- 25
sapā ti dīghajātikā. sabbabhūtāni cāpīti²³ vuttāvesasāni ca sabbāni pi
bhūtāni, mettāya niccam¹⁸ apacitāni hontīti ete sabbe sattā dasa diśā²⁴
pharaṇavasena pavattāya appanappattāya²⁵ mettāya²⁶ apacitā honti mānītā²⁷,
bhūtesu ve²⁸ ti tam²⁸ tassa puggalassa sabbasattesu²⁹ sothhānam¹⁶ nīraparādhā-

¹ B^d āya-. ² B^d va. ³ B^d attano sattapañhāya nāpanattham. ⁴ B^d asmiṃha, C^k B^f
asmiṃ ca, B^e asmiṃ vā. ⁵ C^e pa, B^d dhā. ⁶ B^d idhā. ⁷ B^d suttibhāvaṃ gatena B^e suddhi-
bhāvaṃ gatena. ⁸ B^d kataram. ⁹ C^k -yanti, C^e yanti, B^e -yattinam. ¹⁰ B^d adds ti.
¹¹ B^d omits kī-. ¹² B^d omits one kena. ¹³ C^k -rādham-. ¹⁴ B^d adds tam. ¹⁵ B^d
thītam-. ¹⁶ B^d -vāsikena. ¹⁷ B^d e kham. ¹⁸ C^e B^d ce. ¹⁹ B^d yassā ti yassa puggalassa.
²⁰ B^d devā. ²¹ B^d taduttarī. ²² B^d rūpāvacarā arūpāvacarā-. ²³ C^k cā, omitt-
ing pi. ²⁴ B^d da odisā, B^e odissa? ²⁵ C^e appanāpp-, B^d appanāpa-. ²⁶ B^d
mettābhāvanāya. ²⁷ B^d omits mā-. ²⁸ C^k ce. ²⁹ B^d sabbesu-.

maṅgalaṃ¹ āhu, mettāvihārī hi² sabbesaṃ piyo hoti parūpakkamena³ avidhiko
piyo hoti⁴, iti so tvaṃ māṅgalena rakkhito gopito hoti⁵.

Iti M. paṭhamamaṅgalaṃ kathetvā dutiyādini kathento

3. Yo⁶ sabbalokassa nivātavutti
5 itthīpumānaṃ sahadāraṇaṃ
khantā duruttānaṃ apaṭikkulavādī —
adhivāsanaṃ sotthānaṃ tad āhu. 131.
4. Yo⁶ nāvajānāti sahāyamatte⁷
sippena kulyābhi dhanena⁸ jaccā
10 rucipaṇṇo atthakāle⁹ mutimā¹⁰ —
sahāyesu ve¹¹ sotthānaṃ tad āhu. 132.
5. Mittāni¹² ve¹³ yassa bhavanti santo
saṃvissatthā avisamvādaṃ
na mittadūbhī saṃvibhāgi¹⁴ dhanena —
15 mittesu ve¹⁵ sotthānaṃ tad āhu. 133.
6. Yassa bhariyā tulyavayā samaggā
anubbatā dhammakāmā pajātā¹⁶
koliniyā sīlavatī patibbatā —
dāresu ve¹⁷ sotthānaṃ tad āhu. 134.
7. Yassa rājā bhūtapati yasassi
jānāti soceyyaṃ¹⁸ parakkamaṃ ca
advejjhatā suhad ayaṃ mamaṃ ti —
rājūsu ve¹⁹ sotthānaṃ tad āhu. 135.
8. Annaṃ ca pānaṃ ca dadāti saddho
25 mālaṃ ca gandhaṃ ca vilepanaṃ ca
pasannacitto anumodamāno —
saggesu ve²⁰ sotthānaṃ tad āhu. 136.
9. Yam ariyadhammena punanti²¹ vaddhā
ārādhitā²² samacariyāya santo

¹ B^d -rādham-. ² B^d add puggalo. ³ B^d parakk-. ⁴ so C^s; C^k avidhi corr. to avidhiko⁵
B^d aviko. ⁵ B^d omits hoti. ⁶ C^k so. ⁷ B^d -mitte. ⁸ B^d tulyā-. ⁹ C^k
-la. ¹⁰ C^k bhūtima. C^s munimā, B^d sumatimā. ¹¹ B^d ce. ¹² B^d me-. ¹³ B^d
ce. ¹⁴ B^d -gi, C^k -gaṃ. ¹⁵ B^d sajāta. ¹⁶ C^k soceyya, B^d soceyyaṃ. ¹⁷ B^d
sunanti. ¹⁸ B^d anādhitā.

bahussutā isayo silavanto

arahantamajjhe sotthānaṃ tad āhū 'ti imā gāthā āha'. 137.

Tattha nivātavuttitī muducittatāya sabbalokassa nīcavutti hoti, khantā
duruttānaṃ ti parehi vuttānaṃ duṭṭhavadanānaṃ adhivāsako hoti, appaṭik-
kūlavādīti 'akkocchī maṃ avadhi maṃ' ti yugaggāhaṃ akaronto anukūlam eva 5
vadati, adhivāsanaṃ ti idaṃ adhivāsanaṃ tassa narassa sotthānaṃ nīraparādha-
maṅgalaṃ² paṇḍitā vadanti, sahāyamatte³ ti sahāye ca sahāyamatte⁴ ca, tattha
sahapamsukūlītā sahāyānāma, dasadvāda vassāni ekato vutthā sahāyamattā⁵ nāma⁶,
te sabbe pi 'ahaṃ sippavā ime nisippā'⁷ ti evaṃ sippena vā 'ahaṃ kulīno ime
nikkulīnā'⁸ ti evaṃ kulasampattisaṃkhātāhi kulyābhi⁹ vā 'ahaṃ aḍḍho ime duggatā'¹⁰
ti evaṃ dhanena vā 'ahaṃ jātisampanno ime duḷḷatā' ti evaṃ jaccā vā nāvajā-
nāti, rucipañño ti sādhipañño sundarapañño, atthakāle ti kassaci eva
atthassa kāraṇassa uppannakāle, mutimā¹⁰ ti taṃ¹¹ atthaṃ paricchinḍitvā
vicāraṇasamatthātāya mutimā¹² hutvā te sahāye nāvajānāti, sahāyesū 'ti taṃ¹²
tassa anavajānanaṃ sahāyesu sotthānaṃ nāma 'ti porāṇakapaṇḍitā āhu, tena hi 15
so nīraparādhamāṅgalena¹⁴ idhaloke ca paraloke ca gutto hoti, tattha paṇḍite
sahāye¹⁵ nissāya sotthibhāvo Kusanālijātakena kathetabbo, santo ti paṇḍitā
sappurisa¹⁶ vā¹⁶ yassa mittāni bhavanti, saṃvissatthā ti gharāṃ pavisitvā
icchitcchitassa¹⁷ gahaṇavasena viśāsam āpannā, avisaṃvādakassā 'ti avisaṃ-
vādasīlassa, na mittadūbhīti¹⁷ yo ca mittadūbhī na hoti, saṃvibhāgī dha-
nenā 'ti attano dhanena mittānaṃ saṃvibhāgaṃ karoti. mittesū 'ti mitte
nissāya laddhabbaṃ tassa taṃ mittesu sotthānaṃ nāma hoti, so hi evarūpehi
mittehi rakkhito sotthiṃ pāpunāti, tattha mitte nissāya sotthibhāvo Mahāuk-
kusa-jātakādīhi¹⁸ kathetabbo, tulyavayā ti samānavayā, samaggā ti samagga-
vāsa²⁰, anubbatā ti anuvattikā, dhammakāmā ti tividhasucaritadhammaṃ 25
roceti, pajātā²¹ ti vijāyanti²² na vaṃjhā²³, dāresū 'ti etehi guṇehi²⁴ saman-
nāgate matugāme gehe vasante²⁵ sāmikassa sotthi hoti ti paṇḍitā kathenti, tattha
silavantaṃ matugāmaṃ nissāya sotthibhāvo Maṇicorajātaka-Sambulajātaka-Khaṇḍa-
hālajātakehi²⁶ kathetabbo, soceyyaṃ ti sucibhāvaṃ, advejjhatā ti advejjha-
tāya, 'na esa mayā saddhīm bhijjivā dvidhā bhavissatīti' evaṃ advejjhabhāvena 30
yaṃ jānāti, suhadayaṃ mamaṃ ti suhado²⁷ yaṃ mamaṃ ti ca yaṃ jānāti²⁸,
rājūsu ve²⁹ ti evaṃ rājūsu sevakānaṃ sotthānaṃ nāma 'ti paṇḍitā kathenti,

¹ Bā abhāsi. ² Bā -rādham-. ³ Ck -vatte, Bā -mitte. ⁴ Ck -matthe, Bā mitte.

⁵ Bā -mittā. ⁶ Bā adda hoti. ⁷ Ck^s nasippā. ⁸ Ck^s nakul-. ⁹ Ck^s kalyābhi,
Bā -saṃkhātā parikulyābhi. ¹⁰ C^s munimā, Bā^s matimā ¹¹ Bā taṃ taṃ. ¹²

Bā ma-. ¹³ Bā omīta taṃ. ¹⁴ Bā -rādheṇa attano māṅga-. ¹⁵ Bā -taṃ sahāyaṃ.

¹⁶ Bā ca. ¹⁷ Bā -tasseva. ¹⁸ Ck^s -dubhi. ¹⁹ Ck^s -kukkusa-. ²⁰ Ck^s avagga-.

²¹ Bā sajātā. ²² Bā -yini. ²³ Bā sa vajjhā. ²⁴ Bā silagu-. ²⁵ Bā gahessante.

²⁶ Ck^s -jātakhehikhaṇḍahāla-. ²⁷ Bā -hadayo. ²⁸ Bā ayanti mamaṃ jānāti. ²⁹

Bā ce.

dadāti saddho ti kammañ ca phalañ ca saddahitvā dadāti, saggesu ve¹ ti
 evaṃ sagge devaloke sotthānañ niraparādhamañgalañ² ti pañḍitā kathenti, tañ
 Petavatthu-Vimānavatthūhi vitthāretvā kathetabbāñ, punanti vaddhā³ ti yañ
 puggalañ nāṇavaddhā⁴ ariyadhammena sundaradhammena⁵ punanti⁶ pariso-
 5 dhenti⁷, samacariyāyā⁸ 'ti sammāpaṭipattiya⁹, bahussutā ti paṭivedhaba-
 hussutā, isayo ti isigaṇā, sīlavanto¹⁰ ti ariyasīlena samannāgatā, arahā-
 tamajjhe ti arahantānañ majjhe paṭilabbhitabban ti sotthānañ pañḍitā¹¹
 kathenti, arahanto hi attanā¹² paṭividdhamaggañ ācikkhitvā paṭipādentā¹³
 āradhakañ¹⁴ puggalañ ariyadhammena punanti¹⁵, so pi arahā¹⁵ va hoti.

10 Evaṃ M. arahattena desanāya kūṭaṃ gaṇhanto aṭṭhahi
 gāthāhi mañgalāni¹⁶ kathetvā tesāñ yeva mañgalānañ thutim
 karonto osānagātham āha:

10 Etāni kho sotthānāni loke
 viññūpasatthāni sukhindriyāni¹⁷,
 15 tānīdha sevetha naro sapañño,
 na hi mañgale kiñcanam atthi saccañ ti. 138.

Tattha na hi mañgale ti tasmim pana diṭṭhasutamuttappabhede mañgale
 kiñcanam ekamañgalañ¹⁸ pi saccañ nāma n' atthi, nibbānañ eva pañ' ekañ¹⁹
 paramasaccañ ti.

20 Isayo tāni mañgalāni sutvā sattaṭṭhadivasaccayena ācari-
 yañ āpucchitvā tatth' eva agamaṃsu²⁰. Rājā²¹ tesāñ santikañ
 gantvā pucchi. Te tassa ācariyena kathitaniyāmen' eva²²
 mañgalapañhañ kathetvā Himavantam eva agamaṃsu. Tato
 paṭṭhāya loke mañgalañ pākaṭaṃ ahosi. Mañgalesu vattitvā
 25 matamatā²³ saggapathañ²⁴ pūresuñ. B.²⁵ brahmavihāre bhā-
 vetvā isigaṇaṃ ādāya Brahma-loke nibbatti.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idān' eva pubbe p' āhañ mañgala-
 pañhañ kathesiñ“ ti²⁶ vatvā j. s.: „Tadā isigaṇo²⁷ Buddhapaṇisā

¹ Bā ce. ² Bā -rādhañ-. ³ Bā sunanti vuddhā. ⁴ Bā -vu-. ⁵ Bā omits su-.
⁶ Bā sun-. ⁷ Ck^s puri-, Bā sodhenti. ⁸ Bā sampaca-. ⁹ Bā vattapaṭipattiya.
¹⁰ Ck^s -tā. ¹¹ Ck^s -tānañ. ¹² Bā no. ¹³ Bā -to. ¹⁴ Ck^s -dhaṇaṃkañ. ¹⁵ Ck^s
 -ho. ¹⁶ Bā aṭṭhamahamañg-. ¹⁷ Ck^s sucudriyāni, C^s sumudriyāni. ¹⁸ Bā ekañ-
¹⁹ Bā etañ. ²⁰ C^s Bā āg-. ²¹ Bā atha rā-. ²² Bā -mena, omitting eva. ²³
 C^s matā, Bā matāmatā. ²⁴ saggapuram. ²⁵ Bā adds cattāro. ²⁶ Bā kathesi yevā
 ti. ²⁷ Bā -ṇā.

ahosi¹, maṅgalapaṇhapucchako² jeṭṭhantevāsi³ Sāriputto, ācariyo aham eva⁴ 'ti. Mahāmaṅgalajātakaṃ.

16. Ghatajātaka.

Uṭṭhehi Kaṇhā 'ti. Idam S. J. v. mataputtam⁴ ā. k. Vatthum Maṭṭhakunḍalivatthusadisam⁵ eva. Idha pana S. tam upāsakam⁶ „kim 5 upāsaka socasīti“ vatvā „āma bhante“ ti vutte „upāsaka porāṇaka-paṇḍitā paṇḍitānaṃ katham sutvā mataputtam⁷ nānusocimsū“ 'ti vatvā tena yācito a. ā.:

A. Uttarāpathe Kaṃsabhoge Asitañjananagare⁸ Ma-kākaṃso nāma⁹ r. kāresi. Tassa Kaṃso ca Upakaṃso cā 'ti 10 dve puttā ahesum, Devagabbhā nāma ekā dhitā. Tassā jātadivase nemittikabrāhmaṇā „etissā kucchiyaṃ nibbattaputto Kaṃsa-bhogam¹⁰ Kaṃsavamsam nāsessatīti“ vyākariṃsu. Rājā bala-sinehena dhītaraṃ nāsetum¹¹ nāsakkhi, „bhātaro¹² jāniṣsan-tīti¹³“ yāvatāyukaṃ ṭhatvā kalam akāsi. Tasmim kālakate 15 Kaṃso rājā ahosi, Upakaṃso uparājā, te¹⁴ cintayimṃsu: „sace mayam bhaginim nāsessāma gārayhā bhavissāma, etaṃ kassaci adatvā nissāmikaṃ katvā paṭijaggissāmā“ 'ti te ekathūṇakaṃ¹⁵ pāsādaṃ kāretvā tam tattha vasāpesum. Nandagopā nām' assā¹⁶ paricārikā ahosi, Andhakaveṇhu¹⁷ nāma dāso tassā 20 sāmiko ārakkham akāsi. Tadā Uttaramadhurāyaṃ¹⁸ Mahāsāgaro nāma rajjam kāreti¹⁹, tassa Sāgaro ca Upasāgaro cā 'ti dve puttā ahesum. Tesu pitu accayena Sāgaro rājā ahosi, Upasāgaro uparājā. So Upakaṃsassa sahāyako ekā-cariyakule ekato²⁰ uggahitasippo, so²¹ bhātu antepure 25 dubbhitvā gayhamāno²² palāyitvā Kaṃsabhoge²³ Upakaṃ-sassa santikaṃ agamāsi. Upakaṃso Kaṃsarañño dassesi, rājā

¹ Bā ahesum. ² Bā -paṇham pucchanto. ³ Bā -vāsiko. ⁴ Bā adds kuṭumbikaṃ.
⁵ Ck^o -kuṇḍalasadisam. ⁶ Bā adds pucchī. ⁷ C^o -putta, Ck^o -puttā. ⁸ Ck^o añsīt-. ⁹ Bā adds rājā. ¹⁰ Bā kaṃsagottarī. ¹¹ Bā vinā-. ¹² Bā adds pi. ¹³ Bā adds mahākāṃso. ¹⁴ Bā tadā. ¹⁵ Bā ekathambhaṃ. ¹⁶ Bā nāma tassā. ¹⁷ Bā addhakaveṇḍo. ¹⁸ Bā -mathūrāyaṃ. ¹⁹ Bā -resi. ²⁰ Ck^o eko. ²¹ Bā adds sāgarassa. ²² Bā bhayamāno. ²³ Ck^o -bhogge.

tassa mahantaṃ yasaṃ adāsi. So rājupatṭhānaṃ gacchanto
 Devagabbhāya nivāsaṃ ekatthūnakapāsādaṃ¹ disvā “kass” eso
 nivāso“ ti pucchitvā taṃ kāraṇaṃ sutvā Devagabbhāya paṭi-
 buddhacitto ahoṣi. Devagabbhāpi ekadivasam taṃ Upakaṃsena
 5 saddhiṃ rājupatṭhānaṃ gacchantam disvā „ko eso“ ti pucchi-
 tvā „Mahāsāgarassa putto Upasāgaro nāmā“² 'ti Nandagopāya
 santikā sutvā tasmiṃ paṭibaddhacittā ahoṣi. Upasāgaro Nan-
 dagopāya lañcaṃ datvā „bhagini sakkhissasi me Devagabbhaṃ
 dassetun“ ti āha. Sā „na etaṃ sāmi garukan“ ti vatvā taṃ
 10 kāraṇaṃ Devagabbhāya ārocesi. Sā pakatiyā va tasmiṃ
 paṭibaddhacittā taṃ vacanaṃ sutvā „sādhū“³ 'ti sampaticchi².
 Nandagopā Upasāgarassa saññaṃ datvā rattibhāge taṃ³ pāsādaṃ
 āropesi. So Devagabbhāya saddhiṃ saṃvāsaṃ kappesi. Atha
 nesaṃ punappunasaṃvāsena Devagabbhā gabbhaṃ paṭilabhi.
 15 Aparabhāge tassā gabbhapatiṭṭhānaṃ pākataṃ ahoṣi. Bhātaro
 Nandagopaṃ⁴ pucchiṃsu. Sā abhayaṃ yācitvā taṃ antaraṃ
 kathesi. Te sutvā „bhaginiṃ⁵ nāsetuṃ na sakkā, sace dhīta-
 raṃ vijāyissati tam pi na nāsessāma, sace pana putto bhavi-
 sati nāssesāma“⁶ 'ti cintetvā Devagabbhaṃ Upasāgarass“ eva
 20 adamsu. Sā paripuṇṇagabbhā dhītaraṃ vijāyi. Bhātaro sutvā
 haṭṭhatuṭṭhā tassā Añjanadevīti nāmaṃ kariṃsu. Tesam
 Govaḍḍhamānaṃ⁶ nāma bhogagāmaṃ adamsu. Upasāgaro⁷
 Devagabbhaṃ gahetvā Govaḍḍhamānagāme⁶ vasi. Devagab-
 bhāya puna pi gabbho patiṭṭhāsi. Nandagopāpi taṃ divasam
 25 eva gabbhaṃ paṭilabhi. Tāsu pariṇatagabbhāsu⁸ ekadivasam
 eva Devagabbhā puttaṃ vijāyi Nandagopā dhītaraṃ. Deva-
 gabbhā puttassa nāsanabhayena⁹ puttaṃ Nandagopāya rahassena
 pesetvā tassā dhītaraṃ ānāpesi¹⁰. Tassā vijātabhāvaṃ bhāti-
 kānaṃ ārocesuṃ. Te „puttaṃ vijātā“¹¹ dhītaraṃ“ ti pucchitvā

¹ B^d ekathambhaṃ. ² B^d -itvā. ³ C^k naṃ. ⁴ B^d -pakaṃ. ⁵ B^d bhagīni. ⁶ B^d bhogavaḍḍha-. ⁷ B^d adds ca. ⁸ C^k parinātha-, C^g pariṇāna-, B^d paripuṇṇa-.
⁹ B^d vināsaḥbhayena. ¹⁰ B^d āharāpesi. ¹¹ B^d omits vi-.

„dhītaran“ ti vutte „tena hi posesthā“ 'ti āhaṃsu. Eten' upāyena Devagabbhā dasa putte vijāyi, Nandagopā dasa dhītaro. Puttā Nandagopāya santike vaḍḍhanti dhītaro Devagabbhāya, taṃ antaraṃ koci na jānāti. Devagabbhāya jeṭṭhaputto Vāsudevo nāma ahosi dutiyo Baladevo nāma tatiyo Candadevo nāma catuttho 5 Suriyadevo pañcama Aggidevo chaṭṭho Varuṇadevo sattamo Ajjuno aṭṭhama Pajjuno navama Ghatapaṇḍito dasama Amkuro nāma ahosi. Te „Andhakaveṇhudāsaputtā¹ dasa bhātikā ceṭakā“ ti pākāṭā ahesuṃ. Te aparabhāge vuddhim² anvāya thāma balasampannā kakkhalapharusā³ hutvā vilopaṃ karontā 10 caranti⁴, rañño gacchantāṃ paṇṇākāraṃ⁵ vilumpant' eva. Manussā sannipatitvā „Andhakaveṇhudāsaputtā⁶ dasa bhātikā raṭṭhaṃ vilumpantīti“ rājaṅgaṇe upakkosiṃsu. Rājā Andhakaveṇhum⁷ pakkosāpetvā „kasmā puttehi vilopaṃ kārapesīti“ tajjesi. Evaṃ dutiyam pi tatiyam pi manussehi upakkose kate 15 rājā taṃ santajjesi. So maraṇabhaya bhīto rājānaṃ varaṃ⁸ yācitvā „deva ete na mayhaṃ puttā, Upasāgarassa puttā“ ti taṃ⁹ antaraṃ ārocesi. Rājā bhīto „kena ne¹⁰ upāyena gaṇhāmā“ 'ti amacce pucchitvā „ete deva mallayuddhakā¹¹, nagare yuddhaṃ kāretvā tattha ne yuddhamañḍalaṃ āgate gāhāpetvā māressāmā“ 20 'ti vutte Cānuraṇ ca Muṭṭhikaṇ cā 'ti dve malle pesetvā „ito sattame divase yuddhaṃ bhavissatīti“ nagare bheriṇ carāpetvā rājadvāre¹² yuddhamañḍalaṃ sajjāpetvā akkhavāṭaṃ kāretvā yuddhamañḍalaṃ alaṃkārapetvā jayapaṭākā¹³ bandhāpesuṃ. Sakalanagaraṃ saṃkhubhi¹⁴, cakkāticakkaṃ mañcātimañcaṃ 25 bandhiṃsu. Cānura-Muṭṭhikā yuddhamañḍalaṃ āgantvā vaggantā gajjantā appoṭhentā vicariṃsu. Dasa bhātikāpi āgantvā rajakavīṭhiṃ¹⁵ vilumpitvā vaṇṇasāṭake nivāsetvā gandhāpaṇesu

¹ Bā antakaveṇḍa-. ² Bā vaḍḍhim. ³ Bā -lā-. ⁴ Bā vica-. ⁵ Bā -te paṇṇā kārepi. ⁶ Bā andhakaveṇḍa-. ⁷ Bā aṇḍakaveṇḍaṃ. ⁸ Bā abhayaṃ. ⁹ Ck^s omit taṃ. ¹⁰ Bā te. ¹¹ Bā -yuddhacittakā. ¹² Bā rājaṅgaṇe. ¹³ Bā dhaḍapaṭākāni. ¹⁴ Bā -khubbhitā. C^s -khubhitā. ¹⁵ Bā bhattagandharajaka-.

- gandhe mālākārāpaṇesu mālām vilumpitvā vilittagattā¹ mālā-
bhārino² katakaṇṇapūrā³ vaggantā gajjantā appoṭhentā yuddha-
maṇḍalam pavisimsu. Tasmim khāṇe Cānuro appoṭhento
vicarati⁴. Baladevo taṁ disvā „na naṁ hatthena chupissāmīti“
5 hatthisālato mahantaṁ hatthiyottaṁ āharitvā vaggitvā gajjitvā
yottaṁ khipitvā Cānuraṁ udare veṭhetvā dve yottakoṭṭiyo ekato
katvā veṭhetvā⁵ ukkhipitvā sīsamatthake bhametvā bhūmiyaṁ
pothetvā⁶ bahi akkhavāṭe⁷ khipi. Cānure mate rājā Mutṭhika-
mallam ānāpesi. So utṭhāya vaggitvā gajjitvā appoṭhesi.
10 Baladevo taṁ pothetvā aṭṭhīni saṁcunnetvā „amallo 'mhi amallo
'mhīti“ vadantaṁ eva „nāhaṁ tava mallabhāvaṁ vā amalla-
bhāvaṁ vā jānāmīti“ hatthe gahetvā bhūmiyaṁ pothetvā
jīvitakkhayaṁ pāpetvā bahi akkhavāṭe khipi. Mutṭhiko
maranto⁸ „yakkho hutvā taṁ khāditaṁ labhissāmīti“ patthanaṁ
15 ṭhapesi, so Kālamattiyaatṭaviyaṁ⁹ nāma yakkho hutvā nib-
batti. Rājā „gaṇhatha dasa bhātikaceṭtake¹⁰“ ti utṭhahi.
Tasmim khāṇe Vāsudevo cakkam khipi, taṁ dvinnam pi bhāti-
kānaṁ sīsāni pātesi. Mahājano bhītatasito „avassayo no ho-
thā“ 'ti tesam pādesu patitvā nipajji. Te dve mātule māretvā
20 Asitañjananagare¹¹ rajjam gahetvā mātāpitaro tattha katvā
dasa pi janā „sakala-Jambudīpe rajjam gaṇhissāmā“ 'ti nikkha-
mitvā anupubbena Kālasenaraṇṇo¹² nivāsaṁ Ayojjanagaraṁ
gantvā nagaraṁ¹³ parikkhipitvā ṭhitarukkhagahanaṁ¹⁴ viddham-
setvā pākāraṁ bhinditvā rājānaṁ gahetvā taṁ rajjam attano
25 hatthagataṁ katvā Dvāravatim saṁpāpuṇimsu. Tassa pana
nagarassa ekato samuddo ekato pabbato. Amanussapariggahitaṁ
kira taṁ ahosi, tassa ārakkham katvā¹⁵ ṭhitayakkho paccāmitte
disvā gadrabhavesena gadrabharavaṁ ravati, tasmim khāṇe

¹ Bā -gatta. ² Bā -dhārino. ³ Bā -durā. ⁴ Bā vivarati. ⁵ Bā vaṭṭetvā. ⁶ Ck poṭhe-. ⁷ Ck Bā -te. ⁸ Bā mahanto. ⁹ Ck kālamattiyam, omitting ataviyam, Ck kālamattiyam, Bā kālamattiya ataviyam. ¹⁰ Ck bhāṭice-, Bā -kece-. ¹¹ Ck asitajjana-, Ck asitajjanagare. ¹² Bā kālayāna-. ¹³ Bā taṁ. ¹⁴ Bā gahanaṁ. omitting ṭhitarukkha. ¹⁵ Bā gahetvā.

yakkhānubhāvena sakalanagaram uppatitvā samuddamajjhe
 ekasmiṃ dīpake tiṭṭhati, paccāmittesu gatesu punāgantvā¹
 sakaṭṭhāne yeva patiṭṭhāti. Tadāpi so gadrabho tesam dasan-
 nam bhātikānam āgamaṇam nātvā gadrabharavaṃ ravi, na-
 garam uppatitvā dīpake patiṭṭhāya² tesu nagaram adisvā 5
 nivattesu punāgantvā³ sakaṭṭhāne patiṭṭhahi. Te puna nivat-
 tiṃsu, puna⁴ gadrabho tath' eva akāsi. Te Dvāravatīnagare
 rajjam gaṇhituṃ⁵ asakkontā Kaṇhadīpāyanassa santikaṃ gantvā
 vanditvā „bhante mayam Dvāravatīrajjam gahetuṃ na sakkoma,
 ekaṃ no upāyam kathethā“ 'ti pucchitvā „parikhāpiṭṭhe asu- 10
 kasmim nāma ṭhāne eko gadrabho carati, so⁶ amitte disvā
 viravati, tasmim khane nagaram uppatitvā gacchati, tumhe
 tassa pāde gaṇhatha, ayam vo nipphajjanupāyo“ ti vutte tāpa-
 sam vanditvā⁷ dasa pi janā gadrabhassa pādesu⁸ patitvā⁹
 „sāmi ṭhapetvā tumhe añño ambākaṃ nissayo¹⁰ n' atthi, 15
 ambākaṃ nagaram gaṇhanakāle mā ravitthā¹¹“ ti yāciṃsu.
 Gadrabho „na sakkā mayā na viravituṃ¹², tumhe pana paṭha-
 mataram āgantvā cattāro janā mahantāni ayanaṅgalāni ādāya¹³
 catūsu nagaradvāresu¹⁴ mahante ayakhāṇuke bhūmiyam koṭṭe-
 tvā¹⁵ nagarassa uppatanakāle naṅgalāni¹⁶ gahetvā naṅgalābad- 20
 dham¹⁷ ayasamkhalikaṃ ayakhāṇuke bandheyyātha, nagaram uppa-
 tituṃ na sakkhissatīti“ āha. Te „sādhū“ 'ti vatvā tasmim
 aviravante¹⁸ yeva naṅgalāni ādāya catūsu nagaradvāresu khāṇuke
 bhūmiyam ākoṭetvā¹⁹ atṭhamasu. Tasmim khane gadrabho ravi²⁰,
 nagaram uppatituṃ ārabhi, catūsu dvāresuṭṭhitā catūhi ayanaṅgalehi 25
 gahetvā naṅgalābaddhā ayasamkhalikā khāṇuke²¹ bandhiṃsu, na-
 garam uppatituṃ nāsakkhi. Dasa bhātikā tato nagaram pavisitvā
 rājānam māretvā rajjam gaṇhiṃsu. Evaṃ te sakala-Jambudīpe

¹ Cks puna-. ² Bđ patiṭṭhāti. ³ Cks puna-. ⁴ Bđ adds pi. ⁵ Bđ gahi-. ⁶ Bđ adds hi. ⁷ Bđ adds gantvā. ⁸ Bds add gahetvā. ⁹ Bđ nipati-. ¹⁰ Bđ avassayo. ¹¹ Bđ vira-. ¹² Bđ ravituṃ. ¹³ Bđ gahetvā. ¹⁴ Bđ omits nagara. ¹⁵ Cks koṭṭhe-. Bđ ākoṭetvā. ¹⁶ Cks -le. ¹⁷ Bđ -bandham. ¹⁸ Bđ addharatte. ¹⁹ Cks -the-. ²⁰ Bđ vir-. ²¹ Bđ ayakhāṇukesu.

tesatthiyā nagarasahassesu sabbe rājāno cakkena jīvitakkhayaṃ
 pāpetvā Dvāravatiyaṃ vasamānā rajjaṃ dasa koṭṭhāse katvā
 vibhajimsu. Bhaginiṃ pana¹ Añjanadeviṃ² na sarimsu³. Tato
 puna „ekādasa koṭṭhāse karomā“⁴ 'ti vutte Amkuro⁵ „mama
 5 koṭṭhāsaṃ tassā detha, ahaṃ vohāraṃ katvā jīvissāmi, kevalaṃ
 tumhe attano attano janapade mayhaṃ suṃkaṃ vissajjethā“⁶ 'ti
 āha. Te „sādhū“⁷ 'ti sampatiṇchitvā tassa koṭṭhāsaṃ bhaginiyā
 datvā saddhiṃ tāya nava rājāno Dvāravatiyaṃ vasimsu, Amkuro
 pana vāṇijjaṃ akāsi. Evaṃ tesu aparāparaṃ puttadhītāhi vaḍ-
 10 dhamānesu addhāne⁸ gate mātāpitāro kālam akaṃsu. Tadā kira
 manussānaṃ vīsativassasahassāyukālo hoti. Tadā Vāsudeva-
 mahārājassa eko piyaputtako⁹ kālam akāsi. Rājā sokapareṇo
 sabbakiccāni pahāya mañcassa aṭaniṃ pariggahetvā vilapanto
 nipajji. Tasmim kāle Ghatapaṇḍito¹⁰ cintesi: „ṭhapetvā maṃ
 15 aṇño¹¹ mama bhātu sokaṃ haritum¹² samattho nāma n' atthi,
 upāyen' assa sokaṃ harissāmi“¹³ so ummattakavesaṃ gahetvā
 „sasaṃ me detha sasaṃ me dethā“¹⁴ 'ti ākāsaṃ ullokento¹⁵ sakala-
 nagaraṃ vicari. „Ghatapaṇḍito ummattako jāto“¹⁶ ti sakala-
 nagaraṃ saṃkhubhi. Tasmim kāle Rohiṇeyyo nāma amacco
 20 Vāsudevaraṇño santikaṃ gantvā tena saddhiṃ kathaṃ samuṭ-
 ṭhāpento paṭhamam gātham āha:

1. Utthehi Kaṇha, kiṃ sesi, ko attho supinena te,
 yopi t'āyaṃ sako¹⁷ bhātā hadayaṃ cakkhum¹⁸ va¹⁹ dakkhiṇaṃ
 tassa vātā baliyanti²⁰, Ghato jappati Kesavā²¹ 'ti. 139.

25 Tattha Kaṇhā 'ti gottenālapati, Kaṇhāyanagotto kir 'esa, ko attho ti
 katarā nāma vaḍḍhi, hadayaṃ cakkhum²² va²³ dakkhiṇaṃ ti hadayena
 c' eva dakkhiṇacakkhunā ca samāno ti attho. tassa vātā baliyanti²⁴
 tassa hadayaṃ apasmāravātāvattharanti²⁵ attho, jappatīti sasaṃ me dethā
 ti vipplapati, kesavā²⁶ 'ti so kira kesasobhanatāya kesavo ti paññāyittha, tena
 30 taṃ nāmena ālapatī.

¹ Ck^o add vāṇijjaṃ akāsi. ² B^d -vī. ³ B^d adarimsu. ⁴ B^d aṇṅ-. ⁵ Ck^o -naṃ.
⁶ B^d -putto. ⁷ B^d ghaṭa-. ⁸ B^d adds koci. ⁹ B^d paha-. ¹⁰ B^d olo-. ¹¹ B^d f
 tuyhaṃ sakā. ¹² Ck^o Bf -u. ¹³ B^d Bf ca. ¹⁴ Ck^o khalī-, B^d balī-, Bf paliyanti. ¹⁵ Ck^o
 khal-, B^d paleyyanti. ¹⁶ B^d asamāvātā avattha-. ¹⁷ B^d aghasmiṃ vātā ava-

Evam amaccena vutte tassa vuṭṭhitabhāvaṃ ūtvā S. abhisambuddho hutvā dutiyaṃ gātham āha:

2. Tassa taṃ vacanaṃ sutvā Rohiṇeyyassa Kesavo
taramānarūpo vuṭṭhāsi bhātu sokena aṭṭito ti. 140.

Rājā vuṭṭhāya sīghaṃ pāsādā otarivā Ghatapaṇḍitassa s
santikaṃ gatvā¹ ubhosu hatthesu daḷhaṃ gaheṭvā tena saddhiṃ
sallapanto tatiyaṃ gātham āha:

- a. Kin nu ummattarūpo va² kevalaṃ Dvārakaṃ³ imaṃ
saso saso ti lapasi, ko nu te sasam āharīti. 141.

Tattha kevalaṃ dvārakaṃ³ imaṃ ti kasmā ummattako viya hutvā 10
sakalaṃ imaṃ Dvāravatīnagaraṃ vicaranto⁴ saso saso ti lapasi⁵, ko tava sasam
hari⁶. kena te saso gahito ti pucchati.

So rañṇā⁷ evaṃ vutte pi punappuna⁸ tad eva vacanaṃ
vadati. Rājā puna dve gāthā abhāsi:

4. Sovannaṃ mayāṃ maṇiṃ mayāṃ⁹ (cfr. supra p. 60.) 15
lohamayaṃ atha rūpiyāmayāṃ
saṃkhasilāpavāḷamayāṃ
kārayissāmi te sasam. 142.

5. Santi aññe pi sasakā araññe vanagocarā,
te pi te ānayissāmi, kīdisaṃ sasam icchasīti. 143. 20

Tatrāyaṃ saṃkhepattho: etesu suvaṇṇamayādisu yaṃ icchasi taṃ vada,
ahaṃ te karetvā dassāmi, atha pi te na rocesi¹⁰ aññe pi araññe vanagocarā
sasakā atthi, te pi¹¹ te ānayissāmi, vada bhadrāmukha kīdisaṃ sasam icchasīti.

Raṇṇo kathaṃ sutvā paṇḍito¹² chaṭṭhaṃ gātham āha:

- a. Na vāhaṃ¹³ etaṃ icchāmi ye sasā paṭhaviṃ sitā,
candato sasam icchāmi, tam me ohara Kesavā¹⁴ 'ti. 144. 25

Tattha oharā ti otārehi¹⁴.

Rājā tassa kathaṃ sutvā „nissamsayaṃ me bhātā um-
mattako jāto“ ti domanassappatto sattamaṃ gātham āha:

¹ Cks addhito. ² Ck Bf ca. ³ Bḍ nagaraṃ. ⁴ Bḍ caranto. ⁵ Bḍ vilapati. ⁶ Bḍ
avahari. ⁷ Cks rañṇo. ⁸ Bḍ -nampi. ⁹ all four MSS. maṇi-. ¹⁰ Bḍ athāpi
ete na rocesi. ¹¹ Cks omit pi. ¹² Bḍ ghatapa-. ¹³ Bḍf cā-. ¹⁴ Bḍ ohārehi.

7. So nūna madhuraṃ ñāti jivitaṃ vijahissasi

apatthiyaṃ yo patthayasi candato sasam icchasīti. 145.

Tattha ñātīti kaṇiṭṭhaṃ ālapanto āha, idaṃ vuttaṃ hoti: tāta 'mayhaṃ piyañāti so tvaṃ nūna atimadhuraṃ attano jivitaṃ jahissasi' yo apatthetabbaṃ
5 patthesīti.

Ghatapaṇḍito rañño vacanaṃ sutvā niccalo ṭhatvā „bhā-
tika tvaṃ candato sasakaṃ patthentassa taṃ alabhitvā' jī-
vitakkhayabhāvaṃ jānanto kimkāraṇā mataputtaṃ anusocasīi"
vatvā aṭṭhamaṃ gātham āha:

10 8. Evaṃ ce Kaṇha jānāsi yad' aññaṃ anusāsasi

kasmā pure mataṃ puttaṃ ajjāpi-m-anusocasīti. 146.

Tattha evaṃ ti idaṃ alabbhaneyyathānaṃ³ nāma na patthetabban ti yadī
evaṃ jānāsi, yadaññaṃ ti evaṃ jānanto ca⁴ yadī aññaṃ⁵ anusāsasīti attho,
pure ti atha kasmā⁶ catutthamāsamatthake mataṃ puttaṃ ajjāpi anusocasīti
15 vadati.

Iti⁷ so antaravīthiyaṃ ṭhitako va „bhātika ahaṃ tāva
paññāyamānaṃ patthemī, tvaṃ pana apaññāyamānassa⁸ so-
casīti" vatvā tassa dhammaṃ desento puna dve gāthā abhāsi:

9. Yaṃ na labbhā manussena amanussena vā puna

90 jāto me mā marī putto kuto labbhā alabhiyaṃ. 147.

10. Na mantā mūlabhesajjā osadhehi dhanena vā

sakkā ānayaṭṭuṃ Kaṇha yaṃ petam anusocasīti. 148.

Tattha yaṃ ti bhātika yaṃ etaṃ⁹ jāto me putto mā marīti manussena vā
devena¹⁰ vā puna na labbhā na sakkā laddhuṃ taṃ tvaṃ patthesī, taṃ paṇ'
25 etaṃ kuto labbhā kena kāraṇena sakkā laddhuṃ, na sakkā ti dīpeti, kasmā:
yasmā¹¹ alabhiyaṃ alabbhaneyyathānaṃ hi nāma¹² etaṃ ti attho, mantā ti
mantappayogena, mūlabhesajjāti mūlabhesajjena, osadhehi ti nānāvidhosadhehi,
dhanena vā ti koṭṭasatasaṃkhenāpi dhanena vā, idaṃ vuttaṃ hoti: yaṃ tvaṃ
petam anusocasī etehi mantappayogādīhi pi ānetuṃ na sakkā ti.

30 Rājā taṃ sutvā „yuttaṃ tāta sallakkhitaṃ"¹³, mama soka-
haraṇatthāya tayā idaṃ katan¹⁴ ti Ghatapaṇḍitaṃ vaṇṇento catasso
gāthā abhāsi:

¹ Ck² jahati, B² vijahessasi. ² B² adds va. ³ B² -peyyakaṃ. ⁴ Ck² va. ⁵ Ck²
añña. ⁶ B² adds ito. ⁷ B² evaṃ. ⁸ B² -mānassatthāya. ⁹ B² evaṃ. ¹⁰ B²
amanussena. ¹¹ B² omits ya-. ¹² C² adds ce, Ck² me.

11. Yassa etādisā assu amaccā purisapaṇḍitā
yathā nijjhāpaye ajja Ghato purisapaṇḍito—. 149.
12. Ādittam vata maṁ santam -pe- (cfr. supra p. 61.) 150.
13. Abbahi vata me sallam -pe- 151.
14. So 'ham' abbūlhasallo 'smi vītasoko anāvilo 5
na socāmi na rodāmi tava sutvāna māṇavā 'ti 152.

Tattha paṭhamagāthāya ayaṁ saṁkhepattho: yathā yenākārena² ajja maṁ
puttasokaparetaṁ Ghato purisapaṇḍito sokaharaṇatthāya nijjhāpaye nijjhāpesi
bodhesi yassa aññassāpi etādisā purisapaṇḍitā amaccā assu tassa kuto soko ti,
sesagāthā vuttatthā yeva. 10

Avasāne

15. Evaṁ³ karonti sappanā ye honti anukampakā
vinivattayanti sokamhā Ghato jetṭham va bhātaran ti 153.
ayaṁ abhisambuddhagāthā.

Evaṁ Ghatakumārena visoke kate Vāsudeve rajjam anu- 15
sāsente dīghassa addhuno accayena dasabhātikaputtā⁴ kumārā
cintayimsu: „Kaṇhadīpāyanam 'dibbacakkhuko' ti vadanti,
vīmaṁsissāma tāva nan⁵ ti ete⁶ ekaṁ daharakumāraṁ alaṁ-
karitvā gabbhiniākārena⁶ dassetvā udare masūrakam⁷ bandhitvā
tassa santikaṁ netvā „bhante ayaṁ kumārikā kiṁ vijāyissatīti“ 20
pucchimsu. Tāpasō⁸ „dasabhātikarājūnam vināsakālo patto,
mayham nu kho āyusaṁkhāro kīdiso“ ti olokento „ajj⁹ eva
me maraṇam bhavissatīti“ natvā „kumārā iminā tumbhākam ko
attho“ ti vatvā „katheth¹⁰ eva no“ ti nibaddho „ayaṁ ito
sattame divase khadiraghaṭikaṁ vijāyissati, tāva Vāsudeva- 25
kulaṁ nassissati, api¹¹ kho pana tumhe khadiraghaṭikaṁ gahetvā
jhāpetvā chārikaṁ nadiyaṁ pakkhipeyyāthā¹²“ ti āha. Atha
nam te „kūṭajaṭila puriso vijāyanako nāma n' atthīti“ vatvā
tantarajjukam¹³ nāma kāraṇam katvā tatth' eva jīvitakkhayaṁ
pāpayimsu. Rājāno kumāre pakkosāpetvā „kiṁkāraṇā tāpasam 30

¹ Ck so aham. ² Bd yena kāraṇena. ³ Bd etam. ⁴ Bd -kānam puttā. ⁵ Bd te. ⁶ Bd -ram. ⁷ Bd massu-, B^o mayū-. ⁸ Bd adds dibbacakkhunā olokento. ⁹ Bd adds hoti. ¹⁰ Ck -tha va no, Bd -tha bhante. ¹¹ Bd api ca. ¹² Ck -peyyathā. ¹³ Bd -rajju.

- mārayitthā“¹ ‘ti pucchitvā sabbaṃ sutvā bhītā tassa ārakkhaṃ datvā sattame divase tassa² kucchito nikkhantaṃ khadiraghaṭṭikam jhāpetvā chārikam nadiyā pakkhipiṃsu. Sā nadiyā vuyhamānā mukhadvāre ekapasse laggi, tato erakam nibbatti.
- 5 Ath’ ekadivasaṃ te rājāno „samuddakīlikam³ kīlissāmā“⁴ ‘ti mukhadvāraṃ gantvā mahāmaṇḍapaṃ kāretvā alaṃkatamaṇḍape khādantā pivantā keḷivasen’ eva pavattahatthapādaparāmāsā⁵ dvidhā bhijjivā mahākalaham karīṃsu. Ath’ eko aññaṃ mug-garaṃ alabhanto erakavanato ekaṃ erakapattam gaṇhi, taṃ
- 10 gahitamattam eva khadiramusalam ahoṣi, so tena mahājanam potheti. Ath’ aññehi⁶ sabbehi gahitagahitam⁷ musalam eva ahoṣi, te aññamaññaṃ paharivā vināsaṃ pāpuṇiṃsu. Tesu vinassantesu Vāsudevo Baladevo bhaginiṃ Añjanadevī purohito⁸ ti cattāro janā ratham abhirūhitvā palāyiṃsu, sesā sabbe pi vinaṭṭhā.
- 15 Te pi cattāro rathena palāyantā Kālamattikāṭaviṃ⁹ pāpuṇiṃsu. Muṭṭhikamallo patthanam katvā yakkho hutvā tattha nibbatto Baladevassa āgatabhāvaṃ ñatvā tattha gāmaṃ māpetvā mallavesam gahetvā „ko yujjhikāmo“¹⁰ ti vagganto gajjanto appoṭhento¹¹ vicari. Baladevo taṃ disvā va „bhātika aham iminā
- 20 saddhim¹² yujjhissāmīti“¹³ vatvā Vāsudeve vārente vārente yeva rathā oruyha tassa santikam gantvā¹⁴ appoṭhesi¹⁵. Atha naṃ so pasāritahatthe yeva gahetvā mūlakakandaṃ viya khādi. Vāsudevo tassa matabhāvaṃ ñatvā bhaginiṃ ca purohitaṃ ca ādāya sabbarattim gantvā suriyodaye ekaṃ paccantagāmaṃ patvā¹⁶ „āhāraṃ
- 25 pacitvā āharathā“¹⁷ ti bhaginiṃ ca purohitaṃ ca gāmaṃ pahīṇitvā sayam ekasmiṃ gacchantare paṭicchanno nipajji. Atha naṃ Jarā nāma eko luddo gacchaṃ calantaṃ disvā „sūkaro¹⁸ ettha bhavissatīti“¹⁹ saññāya sattim khipitvā pāde vijjhivā²⁰ „ko maṃ vijjhīti“²¹ vutte manussassa viddhabhāvaṃ ñatvā bhīto palāyitum

¹ Bḍ tassā. ² Bḍ -kilitam. ³ Bḍ pavattā-. ⁴ Cks athamño athamño ti. ⁵ Ck sabbe gahitam. C⁷ sabbehitagahitam. ⁶ Bḍ has added cā. ⁷ Ck kāla-, Bḍ kālamattika ṭavi. ⁸ Bḍ omits saddhim. ⁹ Bḍ -ṭento. ¹⁰ Bḍ has added vagganto gajjanto. ¹¹ Bḍ -ṭesi. ¹² Cks omit patvā. ¹³ Bḍ sukkaro. ¹⁴ Bḍ vijjhi.

ārabhi. Rājāsa tiṃ paccupaṭṭhapetvā utṭhāya „mātula mā bhāyi,
 ehīti“ pakkositvā āgataṃ „kò si nāma¹ tvaṃ“ ti pucchitvā
 „aham sāmi Jarā nāmā“² 'ti „Jarāya viddho marissatīti³ kira
 maṃ porāṇā vyākariṃsu, nissamsayaṃ ajja mayā maritabban“⁴
 ti ūtvā „mātula, mā bhāyi, ehi, pahāram⁵ me bandhā“⁶ 'ti tena ⁵
 pahāramukhaṃ bandhāpetvā taṃ uyyojesi, balavavedanā pavat-
 tiṃsu, itarehi ābhataṃ āhāraṃ paribhuñjitum nāsakkhi. Atha
 te āmantetvā „ajja aham⁷ marissāmi, tumhe pana sukhumālā
 aññam kammaṃ katvā jīvitum na sakkhissattha, imaṃ vijjaṃ
 sikkhathā“⁸ 'ti ekaṃ vijjaṃ sikkhāpetvā te uyyojetvā tatth' eva ¹⁰
 jīvitakkhayaṃ pāpuṇi. Evaṃ Añjanadeviṃ ṭhapetvā sabbe va
 vināsaṃ pāpuṇiṃsū 'ti.

S. i. d. ā. „upāsaka, evaṃ porāṇakapaṇḍitānaṃ kathaṃ sutvā
 attano puttasokaṃ hariṃsu, mā⁹ cintayitī“ vatvā saccāni pakāsetvā
 j. s. (Upāsako saccapariyosāne sotāpattiphale paṭiṭṭhahi): „Tadā ¹⁵
 Rohiṇeyyo Ānando ahoṣi, Vāsudevo Sāriputto, avasesā⁷ Buddhapariśā,
 Ghaṭapaṇḍito pana ahamevā⁸“ 'ti. Ghatajātakaṃ. Dasanipāta-
 vaṇṇanā⁹ niṭṭhitā¹⁰.

¹ B^d omits nāma. ² C^k nāmo- C^s nāmā altered to nāmo. ³ B^d pādāṃ. ⁴ B^d
 -āhi. ⁵ B^d ajjāham. ⁶ B^d tvaṃ mā. ⁷ B^d sabbe pariśā. ⁸ B^d ahameva sam-
 māsambuddho loke vivattacchedo ahoṣi. ⁹ B^d Ghaṭapaṇḍitajātakaṃ iti soḷasa-jātaka-
 paṇḍitassa dasanipātassa atthavaṇṇanā. ¹⁰ B^d adda akkharā ekamekañca bud-
 dharūpaṃ samaṃ siyā tasmā hi paṇḍito poso likkheyya piṭakattiyaṃ. Nibbāna-
 paccayo hotu. Sakkarāj 1150 etc.

XI. EKĀDASANIPĀTA.

1. Mātīposakajātaka.

Tassa nāgassa vippavāsenā 'ti. Idam S. J. v. mātuposa-
katheram ā. k. Paccuppannavatthum Sāmajātakavatthu-sadisam.
S. pana bhikkhū āmantetvā „mā bhikkhave etaṃ ujjhāyittha, porāṇa-
kapaṇḍitā tiracchānayoniyam nibbattāpi mātaraṃ viyuttā sattāham nirā-
5 hāratāya sussamānā rājāraham bhojanam labhitvāpi 'mātaram' vinā
na bhuñjissāmā' 'ti mātaram disvā va gocaram gaṇhimsū" 'ti vatvā
ā. a.:

A. B. Br. r. k. Bo. Himavantapadese hatthiyoniyam
nibbattitvā sabbaseto ahosi abhirūpo' asīti hatthisahassapari-
10 vāro', mātā pan' assa andhā. So madhuramadhurāni⁴ phalā-
phalāni hatthīnam datvā mātu peseti⁵, hatthī⁶ tassā adatvā
attanā va khādanti. So parigaṇhanto taṃ pavattiṃ nātvā
„yūtham chaḍḍetvā mātaram me⁷ posessāmīti“ rattibhāge
aññesaṃ hatthīnam ajānantānam mātaram gahetvā Caṇḍoraṇa-
15 pabbatapādaṃ gantvā ekaṃ naḷiniṃ upanissāya ṭhitāya pabbata-
guhāya mātaram ṭhapetvā posesi⁸. Ath' eko Bārāṇasi-vāsi⁹
vanacarako maggamūlho disaṃ vavatthapetum asakkonto

¹ B^d -rā. ² B^d adds dassaniyo pāsādiko lakkhaṇasampanno. B^e pāsādiko manavaḍḍhikaro. ³ B^d adds so jarājīṇaṃ mātaram poseti. ⁴ C^k dhuramadhu-rāni. ⁵ C^e poseti, B^d mātu santikaṃ pesesi. ⁶ B^d hatthayo. ⁷ B^d -rameva. ⁸ C^k pe-. ⁹ all three MSS. -si.

mahantena saddena paridevi. B. tassa saddaṃ sutvā „ayaṃ puriso anātho, na kho pana me taṃ patirūpaṃ yaṃ esa mayi ṭhite idha vinasseyyā“ 'ti tassa santikaṃ gantvā taṃ bhayena palāyantaṃ disvā „ambho purisa, n' atthi te maṃ nissāya bhayaṃ, mā palāyi, kasmā tvaṃ paridevanto vicarasīti“ puc- 5
chitvā „sāmi ahaṃ¹ maggamūlho, ajja me sattamo divaso“ ti vutte „bho purisa, mā bhāyi, ahan taṃ manussapathe ṭhapes-sāmīti“ taṃ attano piṭṭhiyaṃ nisīdāpetvā araṇṇā nīharitvā nivatti. So pi pāpo „nagaraṃ gantvā raṇṇo ārocessāmīti“ rukkhasaṇṇaṃ pabbatasāṇṇaṃ karonto va nikkhamitvā Bārā- 10
naṣiṃ agamāsi. Tasmim kāle raṇṇo maṅgalaṭṭhaṭṭhi² kālam akāsi. Rājā „sace kenaci katthaci opavayhaṃ³ kātuṃ yuttarūpo hatthi⁴ diṭṭho atthi so ācikkhatū“ 'ti bheriṇ carāpesi. So puriso rājānaṃ upasaṃkamitvā „mayā deva tumhākaṃ opavayho⁵ bhavituṃ yuttarūpo sabbaseto sīlavā hatthirājā 20
diṭṭho, ahaṃ maggaṃ desessāmi, mayā saddhiṃ hatthācariye pesetvā taṃ gaṇhāpethā“ 'ti āha. Rājā „sādhū“ 'ti vanacarakena⁶ saddhiṃ mahantena parivārena hatthācariyaṃ pesesi. So tena saddhiṃ gantvā B-aṃ naḷiniṃ pavisitvā gocaraṃ gaṇhantaṃ passi. B. pi hatthācariyaṃ disvā „idaṃ bhayaṃ 25
na āṇato uppannaṃ, tassa purisassa⁷ santikā uppannaṃ bhavissati, ahaṃ kho pana mahābalo hatthisahassam pi vid-dhamsetuṃ samattho, pahomi⁸ kujjhivā raṭṭhakaṃ⁹ senāvāha-naṃ nāsetuṃ, sace pana kujjhissāmi sīlaṃ me bhijjissati, tasmā ajja satthi koṭṭiyamāno pi na kujjhissāmīti“ adhiṭṭhāya sīsaṃ 30
nāmetvā niccalo¹⁰ aṭṭhāsi. Hatthācariyo padumasaraṃ otaritvā tassa lakkhaṇasampattiṃ disvā „ehi puttā“ 'ti rajatadāma-sadisāya soṇḍāya gahetvā sattame divase Bārānaṣiṃ pāpuni¹¹. Bodhisattamātā¹² putte anāgacchante „putto me rājamahāmattehi

¹ so all three MSS. ² Bā opaguyhaṃ. ³ Bā -guyho. ⁴ Bā rājā sādhū imaṃ maggaḍesikaṃ katvā araṇṇaṃ gantvā iminā vuttaṃ hatthināgaṃ ānethā ti tena. ⁵ Bā pāpapu-. ⁶ Bā homi. ⁷ Bā sara-. ⁸ Bā adda va. ⁹ Bā -ṇāti. ¹⁰ Bā -sattassa mātā pana.

nīto bhavissati, idāni tassa vippavāsena ayaṃ vanasaṇḍo
vaḍḍhissatīti“ paridevamānā dve gāthā abhāsi:

1. Tassa nāgassa vippavāsena
virūlḥā sallakī ca kuṭajā ca
5 kuruvindakaravīrā¹ bhisasāmā ca
nivāte pupphitā kaṇikārā. 1.
2. Kocid eva suvaṇṇakāyūrā
nāgarājaṃ bharanti piṇḍena
yattha rājā² rājakumāro vā³
10 kavacam abhihessati asambhīto ti. 2.

Tattha virūlḥā ti vaḍḍhitā nāma, n' atth' ettha saṃsayo ti āsaṃsāvasen'
evam āha, sallakī ca kuṭajā cā 'ti⁴ indasālarukkhā kūṭajarukkhā ca,
kuruvindakaravīrā⁵ bhisasāmā cā 'ti kuruvindarukkhā ca karavīranā-
makāni⁶ mahātiṇāni ca bhisāni ca sāmākā cā 'ti attho, ete ca sabbe idāni
15 vaḍḍhissantīti paridevati, nivāte ti pabbatapāde, pupphitā ti mama puttena
sākhā⁷ bhañjitvā⁸ akhādīyamānā kaṇikārāpi pupphitā⁹ bhavissantīti vuttam
hoti, kocidevā¹⁰ ti katthacid eva gāme vā nagare vā, suvaṇṇakāyūrā
ti suvaṇṇābharanā rājārājamahāmattā, bharanti piṇḍenā 'ti ajja māti-
posakam¹¹ nāgarājānam¹² rājārahassa bhojanassa suvaḍḍhitena piṇḍena
20 posenti, yatthā 'ti yasmiṃ nāgarāje rājā nisīditvā, kavacam abhihessatīti¹³
saṅgāmanam pavasitvā paccāmittānam kavacam abhihanissati bhindissati, idam
vuttam hoti: yattha mama putte nisinnō rājā vā rājakumāro vā asambhīto
hutvā paccāmittānam kavacam hanissati tam maññe¹⁴ nāgarājānam suvaṇṇā-
bharanā ajja piṇḍena bharantīti.

- 95 Hatthācariyo pi antarāmagge¹⁴ va rañño sāsanam pesesi¹⁵.
Rājā nagaram alamkārapesi. Hatthācariyo B-am katagandha-
paribhaṇḍam alamkatapaṭiyattam hatthisālam netvā citrasāṇiyā¹⁶
parikkhipāpetvā rañño ārocesi. Rājā nānaggarasabhojanam
ādāya gantvā B-assa dāpesi. So „mātaram vinā gocaram na
80 gaṇhissāmīti“ piṇḍam na gaṇhi. Atha nam yācanto rājā tati-
yam gātham āha:

¹ Bḍ -varā. ² Cks Bḍ rāja. ³ Cks omit vā. ⁴ Cks ca, omitting ti. ⁵ Bḍ -varā
⁶ Bḍ -vara-, Cks -vīranāmakāni. ⁷ Bḍ -kham. ⁸ Cks bhañjitvā. ⁹ Cks add
viya vaḍḍhitā. ¹⁰ Bḍ mātiposaka. ¹¹ Bḍ -rājānam. ¹² Bḍ -bhihanessa-. ¹³ Bḍ
me. ¹⁴ Bḍ adds vattamāno. ¹⁵ Bḍ adds tam sutvā. ¹⁶ Bḍ vicitra-.

3. Gaṇhāhi nāga kabalaṃ, mā nāga kisako bhava,
bahūni rājakiccāni yāni¹ nāga karissasīti. 3.

Taṃ sutvā B. catutthaṃ gātham āha:

4. Sā nūna sā kapaṇiyā² andhā aparināyikā³
khāṇuṃ pādena ghaṭṭeti girim Caṇḍoraṇam patīti. 4. 5

Tattha sā nūna sā ti mahārāja nūna sā esā⁴, kapaṇiyā² ti puttaviyo-
gena kapaṇā, khāṇun ti tattha tattha patitaṃ rukkhakalīṅgarāṃ⁵, ghaṭṭetīti
paridevamānā tattha tattha pādena⁶ pothenti⁷ nūna pādena hanati⁸ caṇ-
ḍoraṇam patīti caṇḍoraṇapabbatābhimukhī pabbatapāde pariphandamānā ti
attho. 10

Atha naṃ pucchanto rājā

5. Kā nu te sā mahānāga andhā aparināyikā⁹

khāṇuṃ pādena ghaṭṭeti girim Caṇḍoraṇam patīti 5.

pañcamam gātham vatvā¹⁰

6. Mātā me sā mahārāja andhā aparināyikā¹¹ 15

khāṇuṃ pādena ghaṭṭeti girim Caṇḍoraṇam patīti¹² 6.

chaṭṭhagāthāya¹³ tam atthaṃ sutvā muñcāpento sattamaṃ
gātham āha:

7. Muñcath' etaṃ mahānāgaṃ yo 'yaṃ bharati mātaraṃ,
sametu mātaraṃ nāgo saha sabbehi nātibhīti. 7. 20

Tattha yoyaṃ bharatīti yaṃ nāgo 'ahaṃ mahārāja andhamātaraṃ
posemi, mayā vinā mayhaṃ mātā jīvitaṃ bhayaṃ pāpuṇissati, tāya vinā mayhaṃ
issariyena attho n' atthi, ajja me mātu gocaraṃ agaṇhantiyā¹⁴ sattamaṃ divaso'
ti vadati¹⁵, tasmā yo yaṃ mātaraṃ bharati etaṃ mahānāgaṃ khippaṃ muñ-
catha, sabbehi nātīhi¹⁶ saddhīm esa mātaraṃ sametu samāgacchatū 'ti. 25

Aṭṭhamanavamā abhisambuddhagāthā honti:

8. Mutto ca bandhanā nāgo mutto dāmāto¹⁷ kuñjaro
muhuttaṃ assasitvāna¹⁸ agamā¹⁹ yena pabbato. 8.

¹ Bā tāni. ² Bā kapaṇikā. ³ Bā -nā-. ⁴ Bā omits esā. ⁵ Ck -līṅgharaṃ
Bā dukkharakalīkaraṃ. ⁶ all three MSS. pāde. ⁷ Ck pothenti, Bā pothenti.
⁸ Ck -haranti. ⁹ Ck Bā -nā-. ¹⁰ Bā āha. ¹¹ Ck Bā -nā-. ¹² Bā adds rājā.
¹³ Ck chaṭṭham-, Bā chaṭṭhamagā-. ¹⁴ Bā alabhantiyā. ¹⁵ Ck omits va-.
¹⁶ Ck Bā nātibhīti. ¹⁷ Bā dāmāya. ¹⁸ Bā assasitvāna. ¹⁹ Ck āg-.

9. 'Tato so naḷiniṃ¹ gantvā sītaṃ kuṇḍarasevitaṃ
 soṇḍāya udakam āhatvā² mātaraṃ abhisīncathā³ 'ti. 9.

So kira nāgo bandhanā mutto thokaṃ vissamitvā rañño dasarājadhamma-
 gāthāya dhammaṃ desetvā 'appamatto hohi mahārāja' 'ti ovādaṃ datvā mahi-
 5 janena gandhamālādīhi pūjyamāno nagarā nikkhamitvā tadeva va taṃ paduma-
 saraṃ patvā 'mama mātaraṃ gocaraṃ gāhāpetvā va sayaṃ gaṇhissāmi⁴ bahum
 bhisamulālaṃ⁵ ādāya soṇḍapūraṃ udakaṃ gahetvā guhālenato nikkhamitvā
 guhādvāre nisinnāya mātu⁶ santikaṃ gantvā sattāhaṃ nirāharatāya mātu
 sarīraṃ⁷ phassaapaṭilābhattham⁸ upari udakaṃ siñci. Tam atthaṃ āvikaronto
 10 S. dve gāthā abhāsi.

Bodhisattamātāpi⁹ „devo vassatīti“ saññāya taṃ akkosan-
 ti¹⁰ dasamaṃ gātham āha:

10. Ko 'yaṃ anariyo devo akālen ativassati,
 gato me atrajo putto yo mayhaṃ paricārako ti. 10.

15 Tattha atrajo ti attano¹⁰ jāto.

Atha naṃ samassāsento B. ekādasamaṃ gātham āha:

11. Utṭhehi amma, kiṃ sesi, āgato ty-āham atrajo,
 mutto' mhi Kāsirājena Vedeheṇa¹¹ yasassinā ti. 11.

Tattha āgato tyāhaṃ ti āgato te ahaṃ, vedeheṇā 'ti nāpasampan-
 20 nena¹², yasassinā ti mahāparivāreṇa, tena raññā maṅgalahatthibhāvāya gahito
 pi ahaṃ mutto idāni tava santikaṃ āgato, utṭhehi gocaraṃ gaṇhāhīti.

Sā¹³ rañño anumodanaṃ karontī osānagātham āha:

12. Ciraṃ jivatu so rājā Kāsinaṃ raṭṭhavaddhano¹⁴
 yo me puttaṃ amocesi¹⁵ sadā vaddhāpacāyikan¹⁶ ti. 12

25 Rājā¹⁷ B-assa guṇe pasīditvā naḷiniyā avidūre gāmaṃ
 māpetvā B-assa ca mātu c' assa¹⁸ nibaddhavattam¹⁹ paṭṭha-
 pesi. Aparabhāge B. mātari kālakatāya tassā sarīraparihāraṃ

¹ C^o nali-. ² C^k āhattha, C^o āhatva, B^d āharitvā, B^e -kaṃ gahetvā. ³ B^d
 mū-, C^k -mūlā-. ⁴ B^d mātuyā. ⁵ B^d -ra. ⁶ C^k -ttaṃ, B^d samphassapaṭilā-
 bhattaṃ. ⁷ B^d -sattassamā-. ⁸ all three MSS.- ti. ⁹ B^d sa. ¹⁰ B^d -nā.
¹¹ C^k vedena. ¹² C^k nānās-, C^o nānas-, B^e kātis-. ¹³ B^d adds tuṭṭhamānasā.
¹⁴ B^d -vaddhano. ¹⁵ B^d pamo-. ¹⁶ B^d vu-. ¹⁷ B^d tadā rājā. ¹⁸ C^k mātuc-
 cassa, C^o mātussa ca, B^d mātuyā cassa. ¹⁹ C^k nibaṇḍavattam.

katvā Karandakam¹ assamapadam² nāma gato. Tasmim̐ pana
 thāne Himavantato otarivā pañcasatā isayo vasiṃsu, tam̐
 vattam³ tesam̐ adāsi. Rājā B-assa samānarūpaṃ silāpaṭimaṃ⁴
 kāretvā mahāsakkāram̐ pavattesi. Jambudīpa-vāsino anusaṃ-
 vaccharam̐ sannipatitvā hatthimahaṃ nāma karim̐su. 5

S. i. d. ā. saccāni pakāsetvā j. s. (Saccapariyosāne mātīposaka-
 bhikkhu⁵ sotāpattiphale paṭiṭṭhahi): „Tadā rājā Ānando ahosi⁶,
 hatthini Mahāmāyā devī⁷, mātīposakanāgo⁸ pana aham̐ evā⁹“ ti.
 Mātīposakajātaḥam̐.

2. Junhajātaḥa.

10

Suṇohi mayham̐ vacanam̐ janindā 'ti. Idam̐ S. J. v
 Ānandatherena laddhavare ā. k. Paṭhamabodhiyam̐ hi⁹ visativas-
 sāni Bhagavato anibaddhaupatṭhākā ahesum̐, ekadā thero Nāgasamālo
 ekado Nāgito¹⁰ Upavāṇo¹¹ Sunakkhatto¹² Cundo¹³ Sāgalo¹⁴ ekadā
 Meghiyo Bhagavantaṃ upatṭhahi¹⁵. Ath' ekadivasam̐ Bhagavā bhik- 15
 khū āmantesi: „bhikkhave idāni 'mhi mahallako, ekacce bhikkhū
 'iminā maggena gacchāmā' ti vutte aññena gacchanti, ekacce may-
 ham̐ pattacīvaram̐ bhūmiyam̐ nikkhipanti, nibaddhaupatṭhākam̐ me¹⁶
 ekam̐ bhikkhum̐ jānāthā¹⁷“ ti. „Bhante aham̐ upatṭhahissāmi aham̐
 upatṭhahissāmīti¹⁸ sirasi añjalim̐ katvā uṭṭhite Sāriputtatherādayo „tun- 20
 hākam̐ patthanā¹⁹ makkam̐ pattā²⁰, alan²¹ ti paṭikkhipi²². Tato
 bhikkhū Ānandattheram̐ „tvam̐ āvuso upatṭhākaṭṭhānam̐ yācā²³“ ti
 āham̐su. Thero²⁴ „sace me²⁵ Bhagavā attanā laddham̐²⁶ cīvaram̐ na
 dassati piṇḍapātāṃ na dassati ekagandhakuṭiyam̐ vasitum̐ na dassati
 mam̐ gahetvā nimantanam̐ na gamissati, sace pana Bhagavā mayā 25
 gahitam̐²⁷ nimantanam̐ gamissati sac' āham̐²⁸ tiroraṭṭhā tirojanapadā
 Bhagavantaṃ datṭhum̐ āgataparisaṃ āgatakkhaṇe yeva dassetum̐

¹ Bā kadandaka. ² C^o -desam̐, Bā assamasapadam̐ram̐. ³ C^o vaddham̐ i. e. vattam̐. ⁴ C^o silāyapa-. ⁵ Bā mātu-. ⁶ Bā adds pāpapuriso devadatto ahosi hatthācariyo sārīputto ahosi mātā. ⁷ Bā omits devī. ⁸ Bā mātuposakahatthi. ⁹ Bā -yañhi. ¹⁰ Bā nābhito ekadā. ¹¹ C^o -no, Bā adds ekadā. ¹² Bā adds ekadā. ¹³ Bā sāgato. ¹⁴ C^o -hiṃsu. ¹⁵ Bā marū. ¹⁶ C^o -narū. ¹⁷ C^o patvā. ¹⁸ C^o pari-. ¹⁹ Bā yācāhi. ²⁰ C^o add me. ²¹ Bā add bhante. ²² Bā laddha. ²³ C^o -ta. ²⁴ Bā saceham̐.

labhissāmi yadā me kamkhā uppajjati tasmiṃ khaṇe¹ Bhagavantam
 upasamkamitum labhissāmi sace yaṃ Bhagavā mama parammukkhā
 dhammam katheti² taṃ āgantvā mayhaṃ kathessati ev'āhaṃ³ Bha-
 5 gavantam upaṭṭhahissāmīti⁴ ime cattāro paṭikkhepe catasso ca⁵ āyā-
 canā⁶ ti⁷ aṭṭha vare yāci. Bhagavāpi⁸ 'ssa adāsi. So tato paṭṭhāya
 pañcaviśativassāni⁹ nibaddhaupaṭṭhāko ahoṣi. So pañcasu thānesu¹⁰
 etadagge ṭhapanam patvā āgamasampadā adhigamasampadā pubbahe-
 sampadā attatthaparipucchāsampadā¹¹ tithavāsasampadā yonisomanasikā-
 rasampadā Buddhūpanissayasampadā ti imāhi sattahi sampadāhi saman-
 10 nāgato Buddhassa¹² santike aṭṭha vare dāyajjam labhitvā Buddhasāsane
 paññāto gaganamajjhe¹³ cando viya pākaṭo ahoṣi. Ath¹⁴ ekadivasam¹⁵
 dhammasabhāyaṃ katham samuṭṭhāpesum¹⁶: „āvuso Tathāgato Ānandat-
 theram varadānena santappesīti¹⁷. Sattā āgantvā „kāya nu¹⁸ ttha bhik-
 khave etarahi kathāya sannisinnā¹⁹ ti pucchitvā „imāya nāmā²⁰ ti vutte
 15 „na bhikkhave idān²¹ eva pubbe p' āhaṃ²² Anandam varena santappesiṃ,
 pubbe p' āhaṃ yaṃ yaṃ esa yāci taṃ taṃ adāsim evā²³ ti vatvā
 a. ā.:

A. B. Br. r. k. tassa putto Juṇhakumāro nāma Takka-
 silāyaṃ sippam uggahetvā ācariyassa anuyogaṃ datvā rattibhāge
 20 andhakāre ācariyagharā nikkhamitvā attano nivāsanaṭṭhānam
 vegena gacchanto aññataram brāhmaṇam bhikkham caritvā
 attano nivāsanaṭṭhānam gacchantam apassanto bāhunā paha-
 ritvā tassa bhattapātim²⁴ bhindi. Brāhmaṇo patitvā viravi. Ku-
 māro kāruṇṇena nivattitvā taṃ hatthe gahetvā utṭhāpesi²⁵.
 25 Brāhmaṇo „tayā tāta mama bhikkhābhājanam bhinnam, bhatta-
 mūlam me dehīti²⁶ āha. Kumāro „brāhmaṇa, idān²⁷ āhaṃ tava
 bhattamūlam dātum na sakkomi, ahaṃ kho pana Kāsirañño
 putto Juṇhakumāro nāma, mayi rajje patitṭhite āgantvā maṃ
 dhanam yāceyyāsīti²⁸ vatvā niṭṭhitasippo ācariyam vanditvā
 30 Bārāṇasim gantvā pitu sippam dassesi. Pitā „jīvantena me
 putto diṭṭho, rājabhūtam pi naṃ passissāmīti²⁹ rajje abhisiñci.

¹ B^d adds yeva. ² B^d -thessati. ³ B^d -hantam. ⁴ C^s B^d omit ca. ⁵ C^s
 -nānīti. ⁶ B^d vassādīni. ⁷ B^d adds te. ⁸ C^s atthattapaṭi-. ⁹ C^s tattha-
 B^d titha-. ¹⁰ C^s buddhānam. ¹¹ B^d -na-. ¹² B^d add bhikkhū. ¹³ C^k
 pahan. ¹⁴ C^k upaṭṭhā-.

So Juṇḥarājā nāma hutvā dhammena rajjam kāresi. Brāhmaṇo tam pavattim sutvā „idāni mama bhattamūlam āharissāmīti”¹ Bārāpasim gantvā rājānam alamkatanagaraṃ padakkhiṇaṃ karontam eva disvā ekasmiṃ unnatapadese² ṭhito hatthaṃ pasāretvā jayāpesi. Rājā anoloketvā va atikkami³. Brāhmaṇo tena adiṭṭhabhāvaṃ ñatvā kathaṃ samuṭṭhapento paṭṭhamam gātham āha :

1. Suṇohi mayham vacanam janinda,
atthena Juṇḥ' amhi idhānupatto,
na brāhmaṇe addhike tiṭṭhamāne 10
gantabbam āhu dipadāna⁴ setṭhā 'ti. 13.

Tattha Juṇḥamhīti mahārāja tayi Juṇḥamhi aham eken⁵ atthena idhānupatto, na nikkāraṇā idhāgato⁶ 'mhīti dīpeti, addhike ti addhānam āgate, gantabban ti tam addhikaṃ⁷ addhānam āgataṃ yācamānam brāhmaṇam anoloketvā va gantabban ti paṇḍitā na āhu na kathentīti. 15

Rājā tassa vacanam sutvā hatthim vajiramkusena niggahetvā dutiyam gātham āha :

2. Suṇomi tiṭṭhāmi, vadehi brahme
yenāsi⁸ atthena idhānupatto,
kaṃ vā tvam⁹ atthaṃ mayi patthayāno 20
idhāgamo¹⁰ brahme tad imha brūhīti. 14.

Tattha imghā 'ti codanathe nipāto.

Tatoparam brāhmaṇassa ca rañño ca vacanapaṭivacana-vasena sesagāthā kathitā :

3. Dadāhi me gāmarāni pañca 25
dāsīsataṃ satta gavaṃ satāni
parosahassaṇ ca suvaṇṇanikkhe
bhariyā ca¹¹ me sādasi¹² dve dadāhi. 15.

¹ B^d āharāpessāmīti. ² B^d -ppa-. ³ C^k anikkami, C^e akkami. ⁴ B^d dvi-. ⁵ B^d -na. ⁶ B^d āgāto omitting idh. ⁷ B^d omits addhī-. ⁸ B^d yenāpi. ⁹ C^k tam. ¹⁰ C^k -me, B^d -mā. ¹¹ B^d va. ¹² all four MSS. -si.

4. Tapo nu te brāhmaṇa bhīmsarūpo,
mantā nu te brāhmaṇa cittarūpā,
yakkhā va¹ te assavā santi keci,
atthaṃ vā² me abhijānāsi³ kattaṃ. 16.
5. Na me tapo atthi na cāpi mantā,
yakkhā ca me assavā n' atthi keci,
atthaṃ pi⁴ te⁵ nābhijānāmi kattaṃ,
pubbe ca kho saṅgati mattam āsi. 17.
6. Paṭhamam imaṃ dassanaṃ jānato me,
na t' abhijānāmi ito puratthā,
akkhāhi me pucchito etaṃ atthaṃ,
kadā kuhiṃ vā ahu saṅgamo no. 18.
7. Gandhārārājassa puramhi ramme
avasimhase Takkasilāya deva,
tatt' andhakāraṇhi⁶ timisikāyaṃ⁷
amśena amśaṃ samaghaṭṭayimha. 19.
8. Te tattha ṭhatvāna ubho janinda
sārāṇiyaṃ vītisārimha⁸ tattha,
sā yeva no saṅgati mattam āsi
tato na pacchā na pure kadāci. 20.
9. Yādā kadāci manujesu brahme
samāgamo sappurisenā hoti
na paṇḍitā saṅgatisanthavāni
pubbe kataṃ vāpi vināsayanti. 21.
10. Bālā ca⁹ kho saṅgatisanthavāni
pubbe kataṃ vāpi vināsayanti,
bahum¹⁰ pi bālesu kataṃ vinassati,
tathā hi bālā akataññurūpā. 22.
11. Dhīrā ca⁹ kho saṅgatisanthavāni
pubbe kataṃ vāpi na nāsayanti,

¹ C^a ca, B^d nu. ² B^d si. ³ B^d ā-. ⁴ B^d atthaṃ si. ⁵ C^k ce. ⁶ C^k B^d -hi.

⁷ C^a B^d timi-. ⁸ B^d -sāramha. ⁹ B^d va. ¹⁰ C^k -ū.

appam pi dhīresu kataṃ na nassati,
tathā hi dhīrā sukataññurūpā. 23.

19. Dadāmi te gāṃavarāni pañca
dāsīsataṃ satta gavaṃ satāni,
parosahassaṃ ca suvaṇṇanikkhe
bhariyā ca te sādīsī dve dadāmi. 24.

18. Evaṃ sataṃ hoti samecca¹ rāja,
nakkhattarājā-r-iva tārakānaṃ
āpūratī Kāsipatī yathā ahaṃ,
tayā hi² me saṅgamo ajja laddho ti. 25.

Tattha sādīsītī rūpaṇṇajātikulapadesena mayā sādīsīyo³ dve mahā-
yasā bhariyā ca me debhīti attho, bhīmśarūpo ti kin nu te brāhmaṇa bala-
varūpasilācāraguṇasaṃkhātāṃ tapokammaṃ atthīti pucchati, mantā nu te ti
udāhu vicitrarūpā sabbattasādhakā mantā te atthī, assavā ti vacanakārakā⁴
icchiticchitadāyaka⁵ vā te keci santi, kattan ti kataṃ, udāhu tayā kataṃ, kiñci 15
mama atthaṃ abhijānāsīti pucchati, saṅgati mātān ti samāgamamattaṃ tayā
saddhīm pubbe mama āsīti vadati, jānato me ti jānantassa mama imaṃ⁶
paṭhamam kataṃ⁶ tava dassanaṃ, na⁷ tābhijānāmīti⁸ na taṃ abhijānāmī⁹,
eṃsīkāya¹⁰ ti bahalatimīrāya¹¹ rattiyaṃ, te, tattha thatvānā¹² 'ti te
mayāṃ tasmīṃ aṃsena aṃsaṃ ghaṭṭitaṭṭhāne thatvā, vītisārimha tattā¹³ 'ti 20
tasmīṃ yeva ṭhāne sārītābbaṃyuttakam katham sārāyima¹⁴, ahaṃ 'bhikkhābhāja-
naṃ me tayā bhinnam. bhattamūlam me dehīti¹⁵, avacāṃ, tvaṃ 'idāṃ ahaṃ tava
bhattamūlam dātum na sakkomi, ahaṃ kho pana Kāsirañño putto Juṇḥakumāro
nāma, mayi rajje patiṭṭhite āgantvā maṃ dhanam yāceyyāsīti¹⁶ avacā¹⁷ 'ti imaṃ
sārāṇiyaṃ katham karimhā¹⁸ 'ti āha, sā yeva no saṅgati mattamāsīti deva 25
amhākam sā yeva aññamaññaṃ saṅgati mattam āsi ekamuhuttam ahoṣīti dīpeti,
tato ti tato pana¹⁹ muhuttikamittadhammato pacchā vā pure vā kadāci amhā-
kam saṅgati nāma na bhūtapubbā, na paṇḍitā ti brāhmaṇa paṇḍitā nāma taṃ
muhuttikasaṅgatiṃ²⁰ vā cīrakālasanthavāni vā yaṃ kiñci pubbe katagūpaṃ vā na
nāseṃti, bahum²¹ pīti bahukam pi, akataññurūpā ti yasmā²² bālā aka- 30
taññusabbhāvā tasmā tesu bahum²³ pi kataṃ nassatīti attho, sukataññurūpā
ti suṭṭhukataññusabbhāvā²⁴, etthāpi²⁵ tathā hīti hikāro kāraṇattho va, dadāmi
te ti brāhmaṇena yācitayācītaṃ²⁶ dadanto evam āha, evaṃ satan ti brāhmaṇo

¹ Bds samacca. ² Bc pi. ³ Ck -soyo, Bc -sā. ⁴ Bc -ikā. ⁵ Bds add yakkhā.
⁶ Bc omits ka-. ⁷ Cks omits na. ⁸ Cks nābhi-. ⁹ Cks -mīti. ¹⁰ Cc Bc
timī-. ¹¹ Bds balava-. ¹² Bc vītisā-. ¹³ Cks dehītaṃ. ¹⁴ Cks idam. ¹⁵ Bc
adds taṃ. ¹⁶ Cks -kā. ¹⁷ Cks -hū. ¹⁸ Cks yasavā. ¹⁹ Cks -vo. ²⁰ Ck etthā,
C² etthāti. ²¹ Bc omits yācita.

rañño anumodanañ karonto vadati, satañ¹ sappurisañāñ ekavāraṃ pi samecca²
 saṅgati nāma evaṃ hoti, rivā³ 'ti ettha rakāro⁴ nipātamattañ, tārakānañ ṭ
 tārakagaṇamajjhe, Kāsi-patīti rājānañ ālapati, idaṃ vuttañ hoti: deva Kāsi-
 raṭṭhādhipati yathā cando tārakāmajjhe⁵ 'thito tārāgaṇaparivuto paṭipadato⁶
 5 paṭṭhāya yāva puṇṇamā āpūراتi tathā ahaṃ pi ajja tayā dinnehi gāma-varādīhi
 āpūrāmiti, tayā hi⁷ me ti mayā pubbe tayā saddhīm laddho pi saṃgamo
 aladdho⁸, ajja pana mama manorathassa nipphannattā mayā tayā saha saṅgamo
 laddho nāmā 'ti, nipphannañ me tayā saddhīm mettaphalañ ti vadati.

Bodhisatto tassa mahantañ yasañ adāsi.

10 S. i. d. ā. „na bhikkhave idāñ' eva pubbe p' āhañ Ānandañ
 vareṇa santappemi⁹ yevā¹⁰ 'ti vatvā j. s.: „Tadā brāhmaṇo Ānando
 ahoṣi, rājā¹¹ ahaṃ evā¹² 'ti. Juṇḥajātakaṃ.

3. Dhammajātakaṃ.

Yasokaro puñṇakaro haṃasmīti. Idaṃ S. J. v. Deva-
 15 dattassa paṭhavipavesanañ¹⁰ ā. k. Dhammasabbhāyañ¹¹ ka-
 thañ samuṭṭhāpesuṃ: „āvuso Devadatto Tathāgatenā saddhīm paṭi-
 virujjhivā paṭhaviñ pavitṭho¹² ti. S. āgantvā „kāya nu 'ttha bhik-
 khave etarahi kathāya sannisinnā¹³ 'ti pucchivā „imāya nāmā¹⁴ 'ti
 vutte „idāni tāv' esa bhikkhave mama Jina-cakke pahārañ datvā
 20 paṭhaviñ pavitṭho, pubbe pana¹⁵ dhammacakke pahārañ datvā pa-
 ṭhaviñ pavisivā Avīci-parāyano jāto¹⁶ ti vatvā a. ā.:

A. B. Br. r. k. Bo. kāmāvacaraloke Dhammo nāma
 devaputto hutvā nibbatti, Devadatto Adhammo nāma. Tesu
 Dhammo dibbalaṃkārapatimaṇḍito dibbañ rathavaram abhi-
 25 ruyha accharāgaṇaparivuto manussesu sāyamāsañ¹³ bhuñjitvā
 attano attano¹⁴ gharadvāre¹⁵ sukhakathāya nisīnesu puṇṇa-
 muposathadivase gāmanigamarājadhānīsu¹⁶ ākāse thatvā „pāṇā-
 tipātādīhi dasahi akusalakamma-pathehi viramivā mātupaṭṭhā-
 nadhammañ pitupaṭṭhānadhammañ tividhasucaritadhammañ¹⁷

¹ Ck omits satañ. ² Bđ samacca. ³ Bđ rivakāro. ⁴ Bđ -kānañ ma-. ⁵ Cks
 paṭipā-. ⁶ Bđ hi corr. to pi. ⁷ Cks ajjaladdho, Bđ aladdho va. ⁸ Bds -esi. ⁹
 Bds add pana. ¹⁰ Bđ pathavippa-. ¹¹ Bđ tadā hi dham-. ¹² Bđ pi. ¹³ Bds
 sāyañ bhattañ. ¹⁴ Bđ only one a-. ¹⁵ Bđ -resu. ¹⁶ Bđ -gamañanapadarājathā-
 nīsu. ¹⁷ Bđ -dhamme ca.

pūretha, evaṃ saggaparāyanā hutvā mahantaṃ yasaṃ anubha-
vissathā“ 'ti manusse dasakusalakamma pathe samādapento
Jambudīpaṃ padakkhiṇaṃ karoti, Adhammo' „pāṇaṃ hanathā“
'ti ādinā nayena' akusalakamma pathe' samādapento Jambudīpaṃ
vāmaṃ karoti. Atha tesaṃ ākāse rathā sammukhā ahesuṃ, 5
atha nesaṃ paṛisā „tumhe kassa tumhe kassā“ 'ti pucchitvā
„mayāṃ Dhammassa, mayāṃ Adhammassā“ 'ti vatvā maggā
ukkamitvā' dvidhā jātā. Dhammo pi Adhammaṃ āmantetvā
„samma tvaṃ Adhammo ahaṃ Dhammo, maggo mayhaṃ
anucchaviko, tava rathaṃ okkāmetvā' mayhaṃ maggaṃ dehi“ 10
paṭhamāṃ gāthā āha:

1. Yasokaro puñṇakaro 'ham asmi
sadatthuto⁴ samaṇabrāhmaṇānaṃ,
maggāraho devamanussapūjito
Dhammo ahaṃ, dehi Adhamma maggaṃ ti. 26. 15

Tattha yasokaro ti ahaṃ devamanussānaṃ yasodāyako, duttiyapade pi
es' eva nayo, sadatthuto⁷ ti sadā thuto⁸ niccapasattho⁹.

Tatoparā:

2. Adhammayānaṃ daḥham āruhitvā
asantasanto balavāhaṃ asmi, 20
sa kissa hetumhi tav' ajja dajjaṃ¹⁰
maggāṃ ahaṃ Dhamma adionapubbaṃ. 27.
3. Dhammo have pātur ahoṣi pubbe, (III, 4.)
pacchā Adhammo udapādi loke,
jeṭṭho ca seṭṭho ca sanantano¹¹ ca, 25
uyyāhi jeṭṭhassa kaṇiṭṭha maggā. 28.
4. Na yācanāya na pi pātirūpā
na arahati vo¹² 'haṃ dadeyya maggaṃ,

¹ B^d adds pana devaputto. ² B^d adds dasa. ³ C^k adds hi, C^s hi ramitvā. ⁴
B^d okk-. ⁵ C^k okkamitvā. ⁶ C^s -ttthato. ⁷ C^k -ttthato. ⁸ C^k sadatthato.
⁹ B^d niccaṃ-. ¹⁰ B^d rajjaṃ corr. to da-, C^k vajjaṃ. ¹¹ B^d -nandano. ¹²
B^d te.

- yuddhañ ca no hotu¹ ubhinnam ajja,
yuddhasmi yo jessati tassa maggo. 29.
5. Sabbā disā anuvisaṭo 'ham asmi
mahabbālo amitayaso atullo⁴,
5 guṇehi sabbehi upetarūpo
Dhammo, Adhamma tvaṃ kathaṃ vijjessasi³. 30.
6. Lohena ve haññati jātārūpaṃ,
na jātārūpena hananti lohaṃ,
sace Adhammo hañchatī⁴ Dhammam ajja
10 ayo suvaṇṇaṃ viya dassaneyyaṃ. 31.
7. Sace tvaṃ⁵ yuddhabalo⁶ s' Adhamma⁶
na tuyha vaddhā ca garū⁷ ca atthi,
maggañ⁸ ca te dammi piyāppiyena
vācāduruttāni pi te khamāmīti 32.
- 15 imā cha⁹ gāthā tesaṃ yeva¹⁰ vacanapaṭivacanavasena ṭhitā¹¹.

Tattha sa kissa hetumbi tavajjā 'ti¹² so 'mhi ahaṃ Adhammo,
Adhammayānaṃ rathaṃ¹² āruḷho abhīto balavā kimkāraṇā ajja bho Dhamma
kassaci adinnapubbaṃ maggaṃ tuyhaṃ dammiti¹⁴, pubbe ti¹⁵ paṭhamakappi-
kakāle imasmiṃ loka dasakussakammappathadhammo¹⁶ ca pubbe pāturu aho
20 pacchā adhammo, jeṭṭho cā 'ti pure nibbattabhāvena ahaṃ jeṭṭho ca¹⁷ seṭṭho
ca porāṇako ca, tvaṃ pana kaniṭṭho, tasmā maggā uyyāhīti vadati, na pi pāti-
rūpā¹⁸ ti ahaṃ hi vo¹⁹ n' eva yācanaṃ na patirūpavacanena²⁰ maggāraha-
tāya maggaṃ dadeyyaṃ, anuvisaṭo²¹ ti ahaṃ catasso disā catasso anu-
disā ti sabbadisā attano guṇena patthaṭo paññāto, lohenā 'ti ayamuttāhikena,
25 hañchatīti²² hanissati, yuddhabalo adhammā 'ti sace tvaṃ yuddhabalo
si Adhamma, vaddhā²³ ca garū²⁴ cā 'ti yadi tuyhaṃ ime vuddhā²⁵
ime garupaṇḍitā²⁵ evaṃ n' atthi, piyāppiyenā 'ti piyena pi²⁶ appiyenāpi
dadanto²⁷ piyena viya te maggaṃ dadāmi attho.

¹ Cks ti-. ² Bds atulyo. ³ Cks -ti. ⁴ Ck hañjati, Cs hañjiti, Bd haññati. ⁵ Cks tvaṃ. ⁶ Ck saddhamma, Bd adhamma. ⁷ Bd guru? Cks garu. ⁸ Cks maggā. ⁹ Cks ca. ¹⁰ Bd tesaññeva. ¹¹ Bd kathitā. ¹² Bds tavajjā dajjanti. ¹³ Cs omits rathaṃ. ¹⁴ Cs dammi pi, Ck dhammi pi. ¹⁵ Ck pi. ¹⁶ Cks -e. ¹⁷ Cks omit ca. ¹⁸ Bd pātiruppā corr. to pātirupā. ¹⁹ Bd te. ²⁰ Bd pati- corr. to paṭi-. ²¹ Cks anuvisaṭo. ²² all three MSS. hañña-. ²³ Bd vuddhā. ²⁴ Bd guru. ²⁵ Bd adds cā ti. ²⁶ Bd viya. ²⁷ Bd anto.

Bodhisattena pana imāya gāthāya kathitakhaṇe¹ yeva Adhammo rathe²ṭhātum asakkonto avaṁsiro paṭhaviyaṁ patitvā paṭhaviyā vivare dinne gantvā Avīcimhi yeva nibbatti.

Etam atthaṁ viditvā Bhagavā abhisambuddho hutvā sesagāthā abbāsi:

5

8. Idaṁ ca sutvā vacanaṁ Adhammo
avaṁsiro patito uddhapādo :
yuddhatthiko ce na labhāmi yuddhaṁ,
ettāvatā hoti hato Adhammo. 33.
9. Khantibalo⁷ yuddhabalaṁ vijetvā 10
hantvā Adhammaṁ nihanitva³ bhūmyā⁴
pāyāsi vitto⁵ abhiruyha sandanaṁ
maggen⁶ eva atibalo saccaṇikkamo⁶. 34.
10. Mātāpitā samaṇabrāhmaṇā ca
asammānitā yassa sake agāre 15
idh¹ eva nikkhippa sarīradehaṁ
kāyassa bhedā nirayaṁ vajanti⁷
yathā Adhammo patito avaṁsiro. 35.
11. Mātāpitā samaṇabrāhmaṇā ca
susammānitā yassa sake agāre 20
idh¹ eva nikkhippa sarīradehaṁ
kāyassa bhedā sugatiṁ vajanti⁸
yathāpi Dhammo abhiruyha sandanaṁ ti. 36.

Tattha yuddhatthiko ce ti ayaṁ tassa vilāpo, so kir¹ evaṁ vilapanto yeva patitvā paṭhaviṁ pavitt²ho, ettāvatā ti bhikkhave yāvatā paṭhaviṁ pavitt²ho 25
tāvata⁹ Adhammo¹⁰ hato nāma hoti, khantibalo¹¹ ti bhikkhave evaṁ Adhammo paṭhaviṁ pavitt²ho, adhivāsana¹²khantibalo taṁ yuddhabalaṁ vijetvā vadhitvā bhūmiyaṁ nihanitvā pādetvā vittijātātāya¹³ vitto¹³ attano rathaṁ āruyha maggen⁶ eva saccaṇikkamo¹⁴ tathaparakkamo¹⁵ Dhammadevaputto pāyāsi, 30
asammānitā ti asakkatā, sarīradehaṁ ti imasmiṁ yeva loke sarīrasaṁ-
khātā dehaṁ nikkhipitvā, nirayaṁ vajantīti¹⁶ yassa pāpapuggalassa ete
sakkārārahā¹⁷ gehe asakkatā tathārūpā¹⁸, yathā Adhammo patito avaṁsiro evaṁ

¹ B^d -kkhaṇe. ² all four MSS. -ti-. ³ B^d vihanetvā. ⁴ B^d -yā corr. to -yaṁ
⁵ C^k B^f citto. ⁶ C^k -kkhāmo. ⁷ B^d add te. ⁸ B^d add te. ⁹ B^d ettā-. ¹⁰
B^d adds patito. ¹¹ all three MSS. -ti-. ¹² C^k vintijānatāya? C^e vittijānatāya,
B^d citta-jātātāya. ¹³ B^e citto. ¹⁴ B^d add ti. ¹⁵ C^e tatha- corr. to tathā-.
¹⁶ C^k vajanti. ¹⁷ C^k -rarahā, B^d -rārahe. ¹⁸ C^k adds ti; C^e tathārūpā ti yā-
thārūpā, B^d yathā ti in the place of tathārūpā.

avaṃsiraṃ nirayaṃ vajantīti attho, sugatīṃ vajantīti yassa paṇ' ete sakkatā
tādisā paṇḍitā yathāpi Dhammo sandanaṃ abhiruyha devalokaṃ gato evaṃ
sugatīṃ vajanti¹.

S. evaṃ dhammaṃ desetvā „na bhikkhave idān' eva pubbe pi
5 Devadatto mayā saddhiṃ paṭivirujjhitvā paṭhaviṃ pavitṭho“ ti vatvā j.
s.: „Tadā Adhammo Devadatto ahoṣi, paṇḍāpi 'ssa Devadattapaṇḍā
va'², Dhammo pana ahaṃ'³, paṇḍā'⁴ Buddhapaṇḍā yevā“ 'ti, Dham-
majātakam⁵.

4. Udayajātaka.

10 Ekā nisinnā ti. Idam S. J. v.⁶ ukkaṇṭhitabikkhum ā.
k. Vatthum Kusajātake āvibhavissati. S. pana tam bhikkhum āman-
tettvā⁷ „saccaṃ kira tvaṃ bhikkhu ukkaṇṭhito“ ti⁸ pucchitvā „saccaṃ
bhante“ ti vutte „bhikkhu kasmā kilesavasena evarūpe niyyānika-
sāsane⁹ ukkaṇṭhasi, porānakapaṇḍitā samiddhe dvādasayojanike Su-
15 rundhananagare¹⁰ rajjam kārentā¹¹ devaccharapaṭibhāgāya itthiyā sad-
dhiṃ satta vassasatāni ekagabbhe vasantā indriyāni bhinditvā lobhavasena
na olokesun“ ti vatvā a. ā.:

A. Kāsiraṭṭhe Surundhananagare Kāsiraṭṭhā r. kāresi,
tassa n' eva putto na dhītā ahoṣi. So attano deviyo “putte
20 patthethā“ 'ti āha¹². Tadā Bo. Brahmālokā cavitvā tassa¹³
aggamahesiyā kucchimhi¹⁴ nibbatti. Ath' assa mahājanassa
hadayaṃ vadḍhetvā jātabhāvena Udayabhadḍo¹⁵ ti nāmaṃ
karimṣu. Kumārassa pādacāram¹⁶ caraṇakāle añño pi satto
Brahmālokā cavitvā tass' eva rañño aññatarāya¹⁷ deviya kuc-
35 chimhi¹⁸ kumārīkā hutvā nibbatti, tassāpi Udayabhaddā¹⁹ ti
nāmaṃ karimṣu. Kumāro vayappatto sabbasippe²⁰ nipphattim

¹ Bđ -tīti. ² C^s yeva, Bđ ca. ³ Bđ ahameva. ⁴ Bđ adds pana. ⁵ Bđ dham-
madevaputtajā-. ⁶ Bđs add ekaṃ. ⁷ Bđ omits ā-. ⁸ Bđ sīti. ⁹ Bđs add
pabbajitvā. ¹⁰ C^k surundana-. ¹¹ Bđ -to. C^k -te. ¹² B^s āṇāpesi, Bđ adds
aggamahesi pi rañño. vacanaṃ sampaticchitvā tathā akāsi tassā silatejasa. ¹³
Bđ rañño. ¹⁴ Bđ -ismiṃ. ¹⁵ Bđ -bhaṭ- throughout. ¹⁶ C^s -vāraṇ, Bđ pāda
corr. to pādātā, B^s padasā. ¹⁷ C^k -rā. ¹⁸ C^k -ismim. ¹⁹ Bđ -bhaṭ. ²⁰
Bđ -a.

pāpuṇi, jātibrahmacārī pana ahosi, supinantenāpi¹ methuna-
 dhammaṃ na jānāti, nāssa² kilesesu cittaṃ allīyi. Rājā
 puttaṃ³ rajje abhisiñcitvā „nāṭakāni 'ssa' paccupaṭṭhāpessāmīti“
 sāsanaṃ pesesi. Bo. „na mayhaṃ rajjen' attho, kilesesu
 cittaṃ me na allīyatīti“ paṭikkhipitvā punappuna vuccamāno⁵
 rattajambunadamayaṃ itthirūpaṃ kāretvā „evārūpaṃ itthiṃ
 labhamāno rajjaṃ paṭicchissāmīti“⁶ mātāpitunnaṃ pesesi. Te
 taṃ suvaṇṇarūpakaṃ sakala-Jambudīpaṃ pariharāpetvā tathā-
 rūpaṃ itthiṃ alabhantā Udayabhaddaṃ alaṃkaritvā tassa
 santike ṭhapesuṃ, sā taṃ suvaṇṇarūpaṃ⁷ abhibhavitvā aṭṭhāsi.¹⁰
 Atha tesāṃ⁸ anicchamānānaṃ nēva vemātikabhaginiṃ Udaya-
 bhaddhakumārīṃ⁹ aggamaheṣiṃ katvā B-aṃ rajje abhisiñcimsu.
 Te pana dve pi brahmacariyavāsā eva vasiṃsu. Aparabhāge
 mātāpitunnaṃ accayena B. rajjaṃ kāresi. Ubho¹⁰ ekagabbhe
 vasamaṇāpi lobhavasena indriyāni bhinditvā aññamaññaṃ na¹⁵
 olokesuṃ, api¹⁰ kho pana „yo amhesu paṭhamataraṃ kālāṃ
 karoti so nibbattaṭṭhānato āgantvā 'asukatṭhāne nibbatta
 'smīti' āroceṭu“ 'ti saṅgaram'¹¹ akaṃsu. Atha kho B. abhisekato
 sattavassasataccayena kālāṃ akāsi. Añño rājā nāhosi, Udaya-
 bhaddāya eva¹² āpā pavatti, amaccā rajjaṃ anusāsimsu. B.²⁰
 pi Tāvatisabhaṇe Sakkattaṃ patvā yasamahantatāya satta-
 haṃ anussarituṃ nāsakkhi. Iti so manussagaṇanāya satta-
 vassasataccayena āvajjitvā „Udayabhaddharājadhītaraṃ¹³
 dhanena vīmaṇsitvā sīhanādaṃ nadāpetvā¹⁴ dhammaṃ desetvā
 saṅgaram' mocetvā āgamissāmīti“ cintesi. Tadā kira manus-²⁵
 sānaṃ dasavassasahassāyukālo ahosi¹⁵. Rājadhītā¹⁶ taṃ di-
 vasaṃ rattibhāge supihitesu¹⁷ dvāresu ṭhapite ārakkhe satta-
 bhūmakapāsāḍavaratale¹⁸ alaṃkatasirigabbhe ekikā¹⁹ niccalā at-

¹ Bā -napi. ² Bā na tassa. ³ Ck putte. ⁴ Bā -kāniṣṣa corr. to -kāpiṣṣa.

⁵ Bā sampaṭi-. ⁶ Bā -rūpakāṃ. ⁷ Bā nesaṃ. ⁸ Ck udayaku-. ⁹ Bā
 adds pi. ¹⁰ Bā adds ca. ¹¹ Bā saṅk-. ¹² Bā -bhaṭṭāyeva. ¹³ Bā -bhaṭṭāṃ-.

¹⁴ Bā naṭā-, Ck vadā-. ¹⁵ Bā hoti. ¹⁶ Bā adds pi. ¹⁷ Bā pihi-. ¹⁸ Bā -mi-.

¹⁹ Bā adds va.

tano sīlaṃ āvajjamānā nisīdi. Atha Sakko suvaṇṇamāsakapūraṃ
ekam suvaṇṇapātiṃ ādāya āgantvā sayanagabbhe yeva pātu
bhavitvā ekamantaṃ t̥hito tāya saddhiṃ sallapanto paṭhamam
gātham āha:

- 5 1. Ekā nisinnā suci saññatūrū
 pāsādam āruya aninditaṅgī,
 yācāmi taṃ kinnaranettacakkhu:
 im' ekarattim ubhayo vasemā 'ti. 37.

10 Tattha sucīti sucivatthanivatthā, saññatūrū ti suṭṭhūṭhapitāūrū iriyā-
patham saṇṭhapetvā sucivatthā ekikā va nisinnāsīti vuttaṃ hoti, aninditaṅgīti
pādantato yāva kesantā¹ aninditasarīrā paramasobhaggappattasarīrā ti, kinna-
ranettacakkhū 'ti tihi maṇḍalehi pañcahi ca pasādehi upasobhitattā kinnarānaṃ
nettasadisēhi cakkhūhi samannāgate, ime karattin ti imam ekarattim ajja imas-
sim alaṃkatasayanagabbhe ekato vaseyyamā 'ti yācati.

- 15 Tato rājadhītā dve gāthā abhāsi:
 2. Ukkiṇṇantaraparikhāṃ² dāḥamaṭṭālakotṭhakam³
 rakkhitaṃ khaggahatthehi duppavesam idaṃ puram. 38.
 a. Daharassa yuvino⁴ cāpi āgamo ca⁵ na vijjati,
 atha kena nu vaṇṇena saṅgamaṃ icchase mayā ti. 39.

20 Tattha ukkiṇṇantaraparikhāṃ⁶ ti idaṃ dvādasayojanikaṃ Suru-
dhanapuram antarantarā udakaparikhānaṃ kaddamaparikhānaṃ sukkhapa-
rikhānaṃ⁷ ca ukkiṇṇattā⁸ ukkiṇṇantaraparikhāṃ⁹, dāḥamaṭṭālakotṭhakaṃ¹⁰
ti thirehi aṭṭālakehi dvārakoṭṭhakehi ca samannāgataṃ, khaggahatthehi ti
āvudhahatthehi dasahi yodhasahashehi rakkhitaṃ, duppavesam idaṃ puram
25 ti idaṃ sakalapuram pi tassa anto māpitaṃ mayhaṃ nivāsapuram¹¹ pi ubba-
yam¹² kassaci pavisitum na sakkā, āgamo cā¹³ 'ti idha imāya velāya taru-
ṇassa vā yobbanappattassa vā thāmasampannayodhassa vā aññassa vā mahantaṃ
pi paṇṇākāraṃ gahetvā āgacchantassa āgamo nāma n'atthi, saṅgamaṃ ti
atha tvaṃ kena kāraṇena imāya velāya mayā saha samāgamaṃ¹⁴ icchasi¹⁵.

- 30 Atha Sakko catuttham gātham āha:

¹ Bā kesaggā. ² Ck ukkin-, Bā okkhiṇ-, Bf okki-. ³ Bā dāḥa aṭṭā-. ⁴ Bā
yūmino, Bf yuddhino. ⁵ Ck va, Bā vā. ⁶ Ck ukkin-, Bā okkhiṇ-. ⁷ Ck
sukka-. ⁸ Ck ukkinna-, Bā ukkhiṇna-. ⁹ Bā ukk-. ¹⁰ Bā dāḥa aṭṭā-
¹¹ Bā -sanapu-. ¹² Bā -yampi. ¹³ Ck Bā vā. ¹⁴ Bā saṅgamaṃ. ¹⁵ Bā -siti.

4. Yakkho 'ham asmi kalyāṇi, āgato 'smi tamantikaṃ¹,
tvaṃ maṃ nandaya² bhaddante, puṇṇakaṃsaṃ dadāmi te. 40.

Tass' attho: kalyāṇi sundaradassane, aham ev' eko³ devaputto devānubhā-
rena⁴ idhāgato, tvaṃ aḷja maṃ⁵ nandaya tosehi, ahaṃ te imaṃ suvaṇṇa-
māsakapuṇṇaṃ⁶ suvaṇṇapātīṃ⁷ dadāmi ti.

5

Taṃ sutvā rājadhītā pañcamāṃ gātham āha:

5. Devaṃ va yakkhaṃ atha vā manussaṃ
na patthaye Udayam aticca-m-aññaṃ,
gacch' eva tvaṃ yakkha mahānubhāva,
mā c' assu gantvā punar āvajjitthā 'ti. 41.

10

Tass' attho: ahaṃ devarāja devaṃ vā yakkhaṃ vā Udayaṃ atikkamitvā
aññaṃ na patthemī, so tvaṃ gacch' eva, mā idha aṭṭhāsi⁸, na me tayā ābha-
tena⁹ paṇṇākārena attho, gantvā ca⁹ māssu imaṃ thānaṃ punar āvajjitthā
'ti.

So tassā sihanādaṃ sutvā aṭṭhatvā gatasadisō hutvā tat- 15
th' ev' antarāhito¹⁰ aṭṭhāsi. So punadivase tāyaṃ ava velāya
suvaṇṇamāsakapūraṃ rajatapātīṃ ādāya tāya saddhiṃ sallapanto
chatṭhaṃ gātham āha:

6. Yā sā¹¹ ratī uttamā¹² kāmabhogināṃ
yamhetu sattā visamaṃ caranti¹³
mā taṃ ratiṃ jiyi tuvaṃ sucimhite¹⁴,
dadāmi te rūpiyaṃ kaṃsapūraṃ ti. 42.

20

Tass' attho: bhadde rājadhīte yā esā kāmabhogisattānaṃ¹⁵ ratī sumethu-
naṃ¹⁶ kāmaratī nāma uttamaratī yassā ratiyā¹⁷ kāraṇā sattā kāyaduccaritādivi-
samaṃ caranti taṃ ratiṃ tvaṃ bhadde sucimhite manāpahasite mā jiyi, aham
pi āgacchanto na tucchahattho āgato, hiyyo suvaṇṇamāsakapūraṃ suvaṇṇapātīṃ
āharitvā aḷja rūpiyapātīṃ¹⁸, imaṃ te ahaṃ rūpiyapātīṃ suvaṇṇapūraṃ dadāmi ti.

25

Rājadhītā cintesi: „ayaṃ kathāsallāpaṃ labhanto punap-
punāgamissati, na dāni tena saddhiṃ kathessāmīti“ sā kiñci

¹ B^d tavantike, B^f bhavantike. ² B^d nandas-a, B^f nandassu. ³ B^d omits ev. ⁴ B^d devatānu-. ⁵ C^k mama. ⁶ C^k -kaṃ-, C^s suvaṇṇamāsakapuṇṇa. ⁷ C^s svaṇ-.
⁸ C^k āha-, B^d āga-. ⁹ C^k B^d va. ¹⁰ B^d tattheva an-. ¹¹ B^d omits sā. ¹² B^d
-ma, B^f -maṃ. ¹³ B^d varanti. ¹⁴ B^d -to. ¹⁵ B^d -gīnaṃ satt-. ¹⁶ B^d -na,
C^k ratisumethūnaṃ. ¹⁷ B^d dutyā. ¹⁸ B^d adds suvaṇṇapūraṃ.

na kathesi. Sakko tassā akathanabhāvaṃ¹ nātvā tatth² ev'
 antarahito³ tthatvā⁴ punadivase tāyam eva velāya lohapātim
 kahāpaṇapūraṃ ādāya „bhadde⁵ maṃ kāmāratiyā santappehi,
 imaṃ te kahāpaṇapūraṃ lohapātim dassāmīti“ āha. Tam
 5 disvā rājadhītā sattamaṃ gātham āha:

7. Nārī naro nijbhāpayam⁶ dhanena
 ukkaṃsatī yattha karoti chandaṃ,
 vipaccanīko tava devadhammo
 paccakkhato thokatarena esīti. 43.

10 Tass' attho: bho purisa tvaṃ jaḷo, naro hi nāma nārīm kilesaratikāraṇā
 dhanena nijbhāpento saññāpento yattha nārīyā chandaṃ karoti tam ukkaṃsatī
 vaṇṇetvā thometvā bahutarena dhanena palobhetī, tuyhaṃ pan' eso devasabhāvo
 vipaccanīko, tvaṃ hi mayā paccakkhato thokatarena esi paṭhamadivase suvaṇṇa-
 15 pūraṃ suvaṇṇapātim āharitvā dutiyadivase⁸ rūpiyapātim tatiyadivase kahāpaṇa-
 pūraṃ lohapātim āharasīti.

Tam sutvā M.⁷ „bhadde rājakumārī⁸, ahaṃ chekavāṇijo,
 na niratthakena atthaṃ nāsemi⁹, sace tvaṃ āyunaṃ vā vaṇṇena
 vā vaḍḍheyyāsi ahaṃ te paṇṇākāraṃ vaḍḍhetvā āhareyyaṃ,
 tvaṃ pana parihāyas' eva, tenāham pi dhanam parihāpemīti“
 20 vatvā tisso gāthā abhāsi:

8. Āyunaṃ ca vaṇṇaṃ ca manussaloke
 nihiyyati manujānaṃ sugatte,
 ten' eva vaṇṇena dhanam¹⁰ pi tuyhaṃ
 nihiyyati, jīṇṇatarāsi ajja. 44.

25 9. Evaṃ me pekkhamānassa rājaṇputti yasassini
 hāyat' eva tato vaṇṇo ahorattānaṃ accaye. 45.

10. Iminā ca¹¹ tvaṃ vayasā¹² rājaṇputti sumedhase
 brahmacariyaṃ careyyāsi, bhiyyo vaṇṇavatī siyā ti. 46

Tattha nihiyyatīti paṭissāvane āsittaudakaṃ viya parihāyati, manussa-
 30 lokaemim hi sattā jīvītena vaṇṇena cakkhupasādādhīti dine diṇe parihāyanti¹³ eva¹³,

¹ B^o akatana-, C^o akathata-, B^d akathita-. ² B^d tattheva an-. ³ B^d hutvā. ⁴
 B^d adds tvaṃ. ⁵ B^d nijjhā-. B^o niṭṭhā-. ⁶ B^d adds suvaṇṇapūraṃ. ⁷ B^d sakko.
⁸ C^k -rī. ⁹ B^d nāsemi. ¹⁰ C^k -ne. ¹¹ B^d va. ¹² C^k vasaṃ. ¹³ C^k -yateva.

inṇatarāsi¹ mama paṭhamam āgatadivase pavattaṃ hi te āyur¹ hiyyo-
divasaṃ na pāpuṇi, kuṭhāriyā chinnam² viya tatth' eva nirujjhi, hiyyo pavattaṃ²
ajjadivasam na pāpuṇi, hiyyo³ kuṭhāriyā chinnam viya⁴ nirujjhi, tasmā ajja
jinṇatarāsi⁵ jāta, evaṃ me ti tiṭṭhatu hiyyo ca paramaho⁶ ca, ajj' eva pana may-
ham evam pekkhamānassa⁷ pekkhamānass' eva, hāyat' eva tato vaṇṇo aho-
rattānam accaye ti ito paṭṭhāya pana⁸ rattimdivesu vitivattesu ahorattānam
accayena apanṇattikabhāvam eva gamissasīti⁹ dasseti, iminā cā¹⁰ 'ti tasmā
bbadde sace tvaṃ iminā va vayena¹¹ imasmim suvaṇṇavaṇṇe sarīre jarāya avilutte
yeva seṭṭhacariyaṃ careyyāsi¹² pabbajitvā samanadhammam kareyyāsi¹³ bhiyyo
vaṇṇavāsi¹⁴ atirekataravaṇṇā¹⁵ bhavēyyasīti. 10

Tato rājadhīta itaram gātham āha:

11. Devā na jīranti¹⁶ yathā manussā,
gattesu tesam valiyo na honti,
pucchāmi taṃ yakkha mahānubhāva¹⁷:
katham na¹⁸ devānaṃ sarīradeho ti. 47. 15

Tattha sarīradeho ti sarīrasamkhāto deho devānaṃ sarīram katham na
jīrati, idam taṃ aham¹⁹ pucchāmīti vadati.

Ath' assā kathento Sakko itaram gātham āha:

12. Devā na jīranti yathā manussā,
gattesu tesam valiyo na honti, 20
suve suve bhiyyataro va tesam
dibbo ca vaṇṇo vipulā ca bhogā ti. 48.

Tattha yathā manussā ti yathā manussā jīrantā²⁰ rūpena vaṇṇena
bhogena cakkhupasādādīhi ca jīranti na evam devā, tesam²¹ gattesu valiyo pi
na santi, maṭṭakañcanapaṭṭam eva vaṇṇasarīram²² hoti, suve suve ti divase 25
divase, bhiyyataro vā 'ti atirekataro va tesam 'dibbo ca vaṇṇo vipulā ca
bhogā honti, manussesu hi²³ rūpaparihāni²⁴ ciraajātabhāvassa²⁵ sakkhi, devesu²⁶
atirekarūpasampatti atirekavarārasampatti ca²⁷, evam apanihānadhammo nāma²⁸

¹ Cks -u. ² Bā -ampi. ³ Bā adds va. ⁴ Bā adds tattheva. ⁵ Bā -rāpi. ⁶
Bā parato ⁷ Bā omits pe-. ⁸ Bā omits pa-. ⁹ Ck -tīti. Bā bhavissatīti. ¹⁰
Bā vā. ¹¹ Cks upāyena. ¹² Bā vadeyyāsīti. ¹³ Bā -sīti. ¹⁴ Bā adds ti. ¹⁵
Bā -i, Cks -tarā-. ¹⁶ Cks jīyanti, Bā jīnanti, Bf jīranti. ¹⁷ Bā -vaṃ. ¹⁸ Cks -nu.
¹⁹ Bā idam aham taṃ. ²⁰ Ck -ti. ²¹ Bā adds hi. ²² so Cks; Bā maṭṭakañcanapaṭṭa-
veṇayamevasarīram. ²³ Ck bhī. ²⁴ Ck rūpa-, Bā rūpaṃ-. ²⁵ Bā ciraṃjāti-. ²⁶
Bā pasakkhi-. ²⁷ Bā adds hoti. ²⁸ Bā nāmesa.

devaloko, tasmā tvaṃ jaraṃ apatvā¹ va nikkhamitvā pabbaja², evaṃ parihānīyasabbhāvā
manussalokā muccitvā³ aparihānīyasabbhāvaṃ evarūpaṃ devalokaṃ gamissasīti.

Sā devalokassa vaṇṇaṃ sutvā⁴ gamanamaggaṃ puc-
chantī⁵ itaraṃ gātham āha:

- 5 1s. Kim sū 'dha bhītā janatā anekā,
 maggo ca nekāyatanaṃ⁶ pavutto,
 pucchāmi taṃ yakkha mahānubhāva:
 katthaṭṭhito paralokaṃ na bhāye ti. 49.

Tattha kim sū dha bhītā ti devarāja ayaṃ khattiyādibhedā anekā
10 janatā kimbhītā kassa⁷ bhayena parihānīyasabbhāvā⁸ manussalokā devalokaṃ na
gacchatīti pucchati, maggo⁹ ti devalokagāmimaggo, idha paṇa kin ti āharitvā
ko ti pucchā kātābbā, ayaṃ h ettha attho: nekatitthāyatanaavasena¹⁰ paṇḍitehi
pavutto devalokamaggo¹¹ ko kataro ti vuttaṃ hoti, katthaṭṭhito ti paralokaṃ
gacchanto katarasmiṃ magge ṭhito na bhāyati.

- 15 Ath' assā kathento Sakko itaraṃ gātham āha:

14. Vācaṃ manaṃ ca paṇidhāya sammā
 kāyena pāpāni akubbamāno
 bavhannapānaṃ¹² gharam āvasanto
 saddho mudū saṃvibhāgī vadaññū
30 saṅgāhako sakhilo saṇhavāco (III. ²⁶²/₂₁)
 etthaṭṭhito paralokaṃ na bhāye ti. 50.

Tass' attho: bhadde Udaye vācaṃ manaṃ ca sammā ṭhapetvā kāyena pi
pāpāni akaronto ime dasakusalakammāpathe samādāya vattanto bahū aṇṇapāne
bahū vā¹³ deyyadhamme ghare vasanto 'dānassa vipāko atthīti' saddhāya saman-
35 nāgato muducitto dānasāṃvibhāgatāya¹⁴ saṃvibhagī¹⁵, pabbajitā bhikkhāya
caramānā vadanti¹⁶ nāma paccayadānena tesāṃ tassa vādassa jānanato vadaññū,
catūhi saṅgahavatthūhi saṅgāhako¹⁷, piyavādītāya sakhilo, maṭṭavacanatāya¹⁸
saṇhavāco, ettha etthake¹⁹ guṇarāsīmhi ṭhito paralokaṃ gacchanto na bhāyati.

¹ B^d appatvā. ² B^d -jāhi. ³ B^d cavitvā. ⁴ B^d add tassa, ⁵ all three MSS.
-ti. ⁶ C^k -yatānaṃ, B^d -kāyanaṃ. ⁷ B^d kissa. ⁸ C^k add nu. ⁹ B^d kim
ma-. ¹⁰ C^k nekā-, B^d anekā-. ¹¹ B^d add ca. ¹² B^d bahunna-. ¹³ C^k ta.
¹⁴ C^k -bhāgaratāya, B^d -bhāgatāyaṃ. ¹⁵ C^k -gi. ¹⁶ B^d caranti. ¹⁷ C^k -ga-,
C^d -gā- corr. to -ga-. ¹⁸ C^d maṭṭha-, B^d maṭha-. ¹⁹ so all three MSS.

Tato rājadhītā¹ tassa vacanaṃ sutvā thutim karontī²
itaraṃ gātham āha:

13. Anusāsasi maṃ yakkha yathā mātā yathā pitā,
ulāravaṇṇa³ pucchāmi: ko nu tvam asi subrahā ti. 51.

Tass' attho: yathā mātāpitāro [puttako anusāsanti tathā maṃ anusāsasi, 5
ulāravaṇṇa⁴ sobhaggappattarūpa⁵ ko nu si tvan ti⁶ accuggatasarīro⁷ ti.

Tato B. itaraṃ gātham āha:

16. Udayo 'ham asmi kalyāṇi saṅgaratthā⁸ idhāgato,
āmanā kho taṃ gacchāmi, mutto 'smi tava saṅgarā⁹ ti. 52.

Tass' attho: kalyāṇadassane ahaṃ purimabhavā tava sāmiko Udayo nāma 10
Tāvattimsabbhavane Sakko hutvā nibbato, idhāgacchanto na kilesavasenāgato, taṃ
vimaṃsitvā¹⁰ pana saṅgaraṃ¹¹ mocessamīti saṅgaratthāya¹¹ pubbe saṅga-
rassa¹¹ katattā āgato 'smi, idāni taṃ āmantevā gacchāmi, mutto 'smi tava saṅ-
garā¹¹ ti.

Rājadhītā assasitvā¹² „sāmi, tvaṃ Udayabhaddarājā“ ti as- 15
sudhārāya pavattamānāya¹³ „ahaṃ tumhe¹⁴ vinā vasitum na
sakkomi, yathā tumbhākaṃ santike vasāmi tathā maṃ anu-
sāsathā“¹⁵ 'ti vatvā itaraṃ gātham āha:

17. Sace kho tvaṃ Udayo si¹⁶ saṅgaratthā¹⁶ idhāgato
anusāsa maṃ rājaputta yathāssu puna saṅgamo ti. 53. 20
Atha naṃ anusāsanto¹⁷ catasso gāthā abhāsi:

18. Adhipatā¹⁸ vayo khaṇo tath' eva,
thānaṃ n' atthi dhuvāṃ, cavanti sattā,
parijīyati addhuvāṃ sarīraṃ,
Udaye mā pamāda, carassu dhammaṃ. 54. 25

19. Kasiṇā¹⁹ paṭhavī dhanassa pūrā
ekass' eva siyā anaññadheyyā,
taṃ cāpi jahāti avītarāgo,
Udaye mā pamāda, carassu dhammaṃ. 55.

¹ B^d adds taṃ. ² all three MSS. - ti. ³ C^s -aṃ. ⁴ C^s -aṃ. ⁵ B^s -paṃ. ⁶
B^d asi. ⁷ B^d tvaṃ evaṃ. ⁸ C^{ks} -rā. ⁹ C^s -ratthā, B^d saṅkarattā. ¹⁰ B^d adds
ca. ¹¹ B^d saṅka-. ¹² C^{ks} assā-, B^d assāsetvā. ¹³ B^d -dhārā - - mānā.
¹⁴ B^d -ehi. ¹⁵ C^{ks} omit si. ¹⁶ C^s saṅgaratthā. B^d saṅgarathā. ¹⁷ B^d adds
mahāsatto. ¹⁸ all four MSS. -ti. ¹⁹ C^{ks} kasiṇa.

20. Mātā ca pitā ca¹ bhātaro ca
bhariyā yāpi² dhanena hoti kitā
te cāpi jahanti aññamaññaṃ,
Udaye mā pamāda, carassu dhammaṃ. 56.

5 21. Kāyo parabhojanan ti nātvā
saṃsāre sugatī ca³ duggatī ca³
ittaravāso ti jāniyā,
Udaye mā pamāda, carassu dhamman ti. 57.

Tattha adhipatattīti ativiya patati sīghaṃ atikkamati, vayo ti paṭhamavayādi
10 tividho pi, khaṇo⁴ tathēvā⁵ 'ti uppādatthitibhaṅgkhaṇo pi tath' eva adhi-
patatī⁶, ubbhayenāpi⁷ bhadde imesaṃ sattānaṃ āyusamkhāro nāma sīghasotaṇadī⁸
viya anivattanto sīghaṃ atikkamatīti⁹ dasseti, thānaṃ natthīti uppannasaṃ-
khārā¹⁰ abhiññitvā tittāntū 'ti patthanāya pi tesam thānaṃ nāma n' atthi, evaṃ
ekamsen eva Buddhaṃ Bhagavantaṃ ādīm katvā sabbe pi sattā cavanti, dhuvaṃ
15 maraṇaṃ, addhuvam jīvitān ti evaṃ maraṇasatiṃ bhāvehi dipeti, pariññatīti
Idam suvaṇṇavaṇṇaṃ sarīraṃ jīrat' eva, evaṃ jānāhi, māpamāda¹¹ 'ti tasmā tvaṃ
Udayabhadde mā pamādaṃ āpajji, appamattā hutvā dasakusalakammāpathadhammaṃ
carāhīti, kasiṇā tisakalā, ekassa¹² evā ti yadi ekassa¹³ eva rañño va tasmīm ekasmīm
ñeva¹⁴ anaññadhīnā¹⁵ assa, tam cāpi¹⁶ jahāti avītarāgo ti taṇhāvasiko puggalo
20 ettakena pi yasena atitto maraṇakāle avītarāgo va tam vijahati, evaṃ taṇhāya
apūraṇīyabhāvaṃ¹⁷ jānāhīti dipeti, te vāpīti mātā puttāṃ putto mātaraṃ
pitā puttāṃ putto pītaraṃ bhātā bhaginiṃ bhagini bhātaraṃ bhariyā sāmikaṃ
sāmiko bhariyan ti ete aññamaññaṃ jahanti¹⁸, nānā honti, evaṃ sattānaṃ
vinābhāvaṃ jānāhīti dipeti, parabhojanan ti vividhānaṃ kākādināṃ parasat-
25 tānaṃ bhojanam, ittaravāso ti yā esā imasmīm saṃsāre manussabhūtā sugatī¹⁹
va tiracchānabhūtā duggatī²⁰ ca etaṃ ubbhayaṃ pi ittaravāso ti jānitvā
mā pamāda, carassu dhammaṃ, imesaṃ sattānaṃ nānāthānato āgantvā ekaṃ
thāne samāgamo paritto, ime sattā appakam eva kīlaṃ ekato vasanti, tasmā
appamattā hohīti.

30 Evaṃ M. tassā ovādam adāsi. Sāpi tassa dhammaka-
thāya pasāditvā thutīm karonti²¹ osānagātham āha:

¹ Cks omit ca. ² Bđ cāpi, Bf bhariyāpi. ³ Bđ -tiūca. ⁴ Bđ si. ⁵ Cks omit vā. ⁶ Bđ atī. ⁷ Cks udayenā ti. ⁸ Bđ -sotā-. ⁹ Cks -mīti. ¹⁰ Bđ -nā-. ¹¹ Bđ omits va, ¹² Bđ yeva. ¹³ Ck amññadhīta corr. to anamññadhīta, Bđ avinā, C' ataññevadhīta. ¹⁴ Cks vāpi, Bđ tathāpi in the place of tam cāpi. ¹⁵ Cks āp-
¹⁶ Bđ paja-. ¹⁷ Cks -tiyañ. ¹⁸ all three MSS. -ti.

२९. Sādhū bhāsat' ayaṃ¹ yakkho: appaṃ maccaṇa jīvitaṃ,
kasiraṇ ca parittaṇ ca taṇ ca dukkhena saṃyutaṃ,
sāhaṃ ekā pabbajissāmi hitvā Kāsiṃ Surundhanan ti. 58.

Tattha sādhu¹ 'ti² appaṃ maccaṇa jivitaṃ ti bhāsamāno ayaṃ devarājā
sādhū bhāsati, kimkāraṇa: idaṃ hi kasiraṇ ca dukkhaṃ assādarahitaṃ parittaṇ³ 5
ca na bahukaṃ ittarakālaṃ, sace hi kasiraṃ pi⁴ samānaṃ dīghakālaṃ pavatteyya
parittakam pi⁴ samānaṃ sukhaṃ bhavēyya vaṭṭeyya⁵, idaṃ pana kasiraṇ c' eva
parittaṇ ca sakalena vaṭṭadukkhena⁶ saṃyutaṃ⁷ sannitaṃ⁸, sāhaṃ ti sā ahaṃ
Surundhanan ti Surundhananagaraṇ ca Kāsiraṭṭhaṇ⁹ ca chaḍḍetvā¹⁰ ekikā
pabbajissāmiti āha. 10

B. tassa ovādaṃ datvā sakatṭhānam eva gaṭo. Sāpi pu-
nadivase amacce rajjaṃ paṭicchāpetvā attano¹¹ nagare yeva
ramaṇiye uyyāne isipabbajjaṃ pabbajitvā dhammaṃ caritvā
āyupariyosāne Tāvātimsabhavane B-assa pādapari-cārikā hutvā
nibbatti. 15

S. i. dhammadesanaṃ ā. saccāni pakāsetvā j. s. (Saccapariyo-
sāne ukkaṇṭhitabhikkhu sotāpattiphale paṭiṭṭhaḥi): „Tadā rājadhītā
Rāhulamātā ahoṣi, Sakko pana aham evā“ 'ti. Udayajātakaṃ.

5. Pāṇiyajātaka.

Mitto mittassā 'ti. Idaṃ S. J. v. kilesaniggahama ā. 20
k. Ekasmiṃ hi samaye Sāvatti-vāsino pañcasatā gihī sahāyakā
Tathāgatassa dhammadesanaṃ sutvā pabbajitvā upasampannā anto-
koṭisanthāre vasantā aḍḍharattasamaye kāmavitakkaṃ vitakkesum,
sabbaṃ heṭṭhāvuttanayen' eva vitthāretabbaṃ. Bhagavato āṇattiya
panāyasmatā Ānandena bhikkhusaṃghe sannipatite S. paññattāsane 25
nisiditvā anodissakam katvā „kāmavitakkaṃ vitakkayitthā“ 'ti avatvā
sabbasaṅgāhikavaseṇ' eva „bhikkhave kilesa khuddako nāma n' atthi,
bhikkhunā nāma uppannuppannā¹² kilesā niggahetabbā va¹³, porāṇa-
kapaṇḍitā anuppanne Buddhe kilese niggahetvā paccekabodhiṇānaṃ¹⁴
paṭṭā“ ti vatvā a. ā.: 30

¹ Ck -sathayaṃ, C^s -satatiyaṃ, Bdf -satiyaṃ. ² B^d adds bhadde. ³ B^d omits
pl. ⁴ B^d adds ca. ⁵ Ck^s vaddheyya. ⁶ Ck^s vaddha-. ⁷ B^d -yuttaṃ. ⁸ B^d
-nibitaṃ. ⁹ B^d kāsikara-. ¹⁰ Ck^s chaḍḍhe-. ¹¹ B^d anto. ¹² B^d uppanna. ¹³
B^d omits va. ¹⁴ B^d -buddha-.

A. B. Br. r. k. Kāsiraṭṭhe ekasmiṃ gāmake dve
 sahāyakā¹ pāṇiyatumbāni ādāya khettaṃ gantvā ekamante
 ṭhapetvā khettaṃ koṭṭetvā² pipāsita-kāle āgantvā pāṇiyaṃ
 pivanti. Tesu eko pāṇiyatthāya āgantvā attano pāṇiyaṃ
 5 rakkhanto itarassa tumbato pivitvā sāyaṃ araṇṇā nikkhamitvā
 nahāyitvā ṭhito „atthi nu kho me kāyadvārādīhi ajja kiñci
 pāpaṃ katan“ ti upadhārento thenetvā pāṇiyassa pītabbhāvaṃ
 disvā³ saṃvegappatto hutvā „ayaṃ taṇhā vaḍḍhamānā maṃ
 apāyesu khipissati, imaṃ kilesaṃ niggaṇhissāmīti“ pāṇiyassa
 10 thenetvā pītabbhāvaṃ ārammaṇaṃ katvā vipassanaṃ vaḍḍhetvā
 paccekabodhiñāṇaṃ nibbattetvā paṭiladdhañāṇaṃ⁴ āvajjanto⁵
 atṭhāsi. Atha naṃ itaro nahāyitvā utṭhito „ehi samma
 gharaṃ gacchāma“⁶ ti āha. „Gaccha tvaṃ, mama gharena
 kiccaṃ n’ atthi, paccekabuddhā nāma mayan“ ti. „Pacceka-
 15 buddhā nāma tumhādisā⁷ hontīti“. „Atha⁸ kīdisā hontīti“.
 „Dvaṅgulakesā kāsāyavattthavasanā⁹ Uttarahimavante Nanda-
 mūlakapabbhāre vasantīti“. So sīsaṃ parāmasi, taṃ khaṇaṃ
 yev’ assa gihiliṅgaṃ antaradhāyi, surattadupaṭṭaṃ nivattham
 eva, vijjullatāya sadisaṃ kāyabandhanaṃ baddham eva,
 20 alattakapāṭalavaṇṇaṃ¹⁰ uttarāsaṅgacīvaraṃ ekaṃsakatam eva,
 meghavaṇṇaṃ paṃsukūlacīvaraṃ aṃse¹¹ ṭhapitam eva, bhama-
 ravaṇṇo mattikāpatto¹² vāmaṃsakūṭe¹³ laggito va ahoṣi, so
 ākāse ṭhatvā dhammaṃ desetvā uppatitvā Nandamūlakapab-
 bhāre yeva otari. Aparo pi Kāsīgāme¹⁴ yeva kuṭumbiko
 25 āpaṇe nisinna ekaṃ purisaṃ attano bhariyaṃ ādāya gacchan-
 taṃ disvā taṃ uttamarūpadharaṃ itthiṃ indriyāni bhinditvā
 oloketvā puna cintesi: „ayaṃ me lobho vaḍḍhamāno apāyesu
 khipissatīti“ saṃviggamānaso vipassanaṃ vaḍḍhetvā pacceka-
 bodhiñāṇaṃ nibbattetvā ākāse ṭhito dhammaṃ desetvā

¹ B^d -yā. ² C^k khothetvā, C^o koṭṭetvā. ³ B^d adds so. ⁴ B^d -laddhagūṇaṃ.
⁵ C^k -jjento. ⁶ B^d has added na. ⁷ B^d adds naṃ. ⁸ B^d vatthaniva-. ⁹
 B^d -pa-. ¹⁰ B^d aṃsakūṭe. ¹¹ B^d -ka-. ¹² B^d vāma aṃ-. ¹³ B^d kāsika gā-.

Nandamūlakapabbhāram eva gato. Kāsigāmaṁvāsino¹ yeva
 dve, pitāputtā ekato maggaṁ paṭipajjimsu, aṭavimukhe
 va² corā ṭhitā honti, te pitāputte labhivā puttāṁ gahetvā
 „dhanāṁ āharitvā tava puttāṁ gaṇhā“ i pitaraṁ vissaj-
 jenti, dve bhātaro labhivā kaniṭṭhaṁ gahetvā jeṭṭhaṁ 5
 vissajjenti, ācariyantevāsike labhivā ācariyaṁ gahetvā
 antevāsikaṁ vissajjenti, antevāsiko sippalobhena dhanāṁ
 āharitvā ācariyaṁ gaṇhitvā gacchati. Atha te pitāputtā tattha
 corānaṁ ṭhitabhāvaṁ ūtvā „tvaṁ maṁ³ ‘pitā’ ti mā vadi,
 aham pi taṁ⁴ ‘putto’ ti na vakkhāmi“ katikaṁ katvā corehi 10
 gahitakāle „tumhe aññamaññaṁ kiṁ hothā“ ‘ti puṭṭhā „na
 kiñci homā“ ‘ti sampajānamusāvādaṁ karimsu. Tesu aṭavito
 nikkhamitvā sāyaṁ nahāyitvā⁵ ṭhitesu putto attano sīlaṁ
 sodhento taṁ musāvādaṁ diṣvā „idaṁ pāpaṁ vaḍḍhamānaṁ
 maṁ apāyesu khipissati, imaṁ kilesaṁ niggaṇhissāmi“ 15
 vipassanaṁ vaḍḍhetvā paccekabodhiñāṇaṁ nibbattetvā ākāse
 ṭhito pitu dhammaṁ desetvā Nandamūlakapabbhāram eva gato.
 Kāsigāmake⁶ yeva⁷ pana eko gāmaabhojako māghātaṁ kārāpesi,
 atha naṁ balikammakāle mahājano sannipatitvā āha: „sāmi
 mayaṁ migasūkarādayo māretvā yakkhānaṁ balikammaṁ
 karissāma, balikammakālo eso“ ti. „Tumhākaṁ pubbekaraṇa-
 niyāmen’ eva karoṭhā“ ‘ti. Manussā bahuṁ pāṇātipātānaṁ
 akāmsu. So bahuṁ macchamaṁsaṁ diṣvā „ime manussā
 ettake pāṇe mārentā maṁ’ ekassa⁸ vacanena mārayimsū“ ‘ti
 kukkuccaṁ katvā vātapānaṁ nissāya ṭhitako va vipassanaṁ 25
 vaḍḍhetvā paccekabodhiñāṇaṁ nibbattetvā ākāse ṭhito⁹
 dhammaṁ desetvā Nandamūlakapabbhāram eva gato. Aparo
 pi Kāsiraṭṭhe¹⁰ yeva gāmaabhojako majjavikkayaṁ vāretvā
 „sāmi, pubbe imasmiṁ kāle surāchaṇo¹¹ nāma hoti, kiṁ
 karomā“ ‘ti mahājanena vutte¹² “tumhākaṁ porāṇakanīyāmen’ 30

¹ Bđ aparo pi kāsikagā-. ² Bđ ca. ³ Ck^s mama. ⁴ Bđ omits taṁ. ⁵ Bđ -yitā.

⁶ Bđ aparo pi kāsikagāme. ⁷ Bđ adds ca. ⁸ Bđ mamevekkassa. ⁹ Bđ adds va.

¹⁰ Bđ kāsikara-. ¹¹ Ck^s -chano, C^s -pāṇo. ¹² Bđ -o.

karothā“ 'ti āha. Manussā chaṇaṃ katvā suraṃ pivitvā
kalahaṃ karontā hatthapāde bhinditvā¹ sīsaṃ bhinditvā kaṇṇe
chinditvā bahudaṇḍe bajjhiṃsu. Gāmaḥojako te disvā
cintesi: „mayi ananujānante² ime etaṃ dukkhaṃ na vindeyyun“
5 ti so ettakena kukkucchaṃ katvā³ vipassanaṃ vaḍḍhetvā
paccekabodhiñāṇaṃ nibbattetvā „appamattā hothā“ 'ti ākāse
ṭhatvā dhammaṃ desetvā Nandaṃulakapabbhāraṃ eva gato.
Aparabhāge pañca paccekabuddhā bhikkhācārathāya Bārāṇasi-
dvāre otaritvā sunivatthā supārutā pāsādikeyi⁴ abhikkamādihi
10 piṇḍāya carantā rājadvāraṃ pāpuṇiṃsu. Rājā te disvā va
pasannacitto rājanivesanaṃ pavesāpetvā⁵ pāde dhovitvā
gandhatelena makkhetvā paṇītena khādanīyena bhojanīyena
parivisitvā ekamantaṃ nisīditvā „bhante tumhākaṃ paṭhama-
vaye pabbajjā 'sobhati, imasmiṃ vaye pabbajjantā kāmesu
15 ādīnavaṃ passittha, kiṃ vo ārammaṇaṃ ahoṣīti“ pucchi. Te
tassa kathentā⁶

1. Mitto mittassa pāṇīyaṃ adinnaṃ paribhuñjisaṃ⁷,
tena pacchā vijigucchim taṃ pāpaṃ pakatam mayā,
mā puna akaraṃ pāpaṃ tasmā pabbajito ahaṃ. 59.
- 20 2. Parādāraṇ ca disvāna chando me udapajjatha⁸,
tena pacchā vijigucchim taṃ pāpaṃ pakatam mayā,
mā puna akaraṃ pāpaṃ tasmā pabbajito ahaṃ. 60.
3. Pitaraṃ me mahārāja corā agaṇṇhuṃ kānane,
tes' āhaṃ pucchito jānaṃ aññathā naṃ viyākarim,
25 tena pacchā -pe-. 61.
4. Pāṇātipātāṃ akaraṃ somayāge upaṭṭhite,
tes' āhaṃ samanūñāsīm,
tena pacchā vijigucchim -pe-. 62.
5. Surāmerayamadhukā ye janā paṭham' āsu no
30 bahunnaṃ te anattāya majjapānaṃ akappayum,

¹ B^d bhañjitvā. ² C^k anu-. ³ B^d adds vātapānaṃ nissāya ṭhitako va. ⁴ C^s p^u-. ⁵ B^d -setvā. ⁶ B^d adds gāthamāhaṃsu. ⁷ C^k -jīyaṃ, B^d -jīssaṃ. ⁸ B^d upapajj-.

tes' āham samanuddāsīm,
 tena pacchā vijjucchīm taṃ pāpaṃ pakatam mayā,
 mā puna akaraṃ pāpaṃ tasmā pabbajito ahan ti 63.
 imā¹ paṭipāṭiyā pañca gāthā abhāsimsu.

Rājāpi ekamekassa vyākaraṇaṃ sutvā „bhante ayaṃ 5
 pabbajjā tumhākam eva anucchavikā“ ti thutīm akāsi.

Tattha mitto mittassā 'ti 'mahārāja ahaṃ ekassa mitto hutvā tassa
 mittassa santakaṃ pāṇiyaṃ iminā nāma niyāmena paribbuññim, tasmā ti
 yasmā puthujjanā nāma pāpaṃ⁴ karonti tasmā aham pi, mā puna akaraṃ
 pāpaṃ ti taṃ pāpaṃ ārammaṇaṃ katvā pabbajito 'mhīti, chando ti mahārāja 10
 iminā nāma niyāmena mama paraḍaraṃ dīsvā kāme chando uppajji, agaṇ hun
 ti gaṇhimsu², jānaṃ ti tesāṃ corānaṃ ahaṃ⁴ kin te ayaṃ⁵ hotīti pucchite⁶
 jānanto yeva na kiñci hotīti aññathā vyākāsi, somayāge ti navachande utthīte
 somayāgaṃ nāma yakkhabaliṃ⁷ karimsu, tasmim upaṭṭhite, samanuddāsīn ti
 samanuddo āsīm, surāmerayamadhu⁸ ti piṭṭhasurādīm surāṃ ca pup- 15
 phāsavādimerayaṃ ca pakkamadhu⁹ viya madhuraṃ maññamānā, ye janā
 paṭhamāsuṇo ti ye no⁹ gāme janā¹⁰ paṭhamāṃ evarūpā āsūṃ ahesūṃ,
 bahunnaṃ te ti te ekadīvasaṃ ekasmiṃ chaṇṇe¹¹ patte bahunnaṃ anathāya
 majjapānaṃ kappayimsu¹².

Rājā tesāṃ dhammaṃ sutvā pasannacitto cīvarasāṭake 20
 ca bhesajjāni ca datvā paccekabuddhe uyyojesi. Te pi tassa
 anumodanaṃ katvā tatth' eva agamaṃsu. Tato paṭṭhāya rājā
 vatthukāmesu viratto anapekho¹³ hutvā nānaggarasabhojanaṃ
 bhujjivā itthiyo anālapitvā¹⁴ anoloketvā virattacitto utthāya
 sirigabbhaṃ pavisitvā nisinno setabhittiyaṃ kaṣiṇaparikkammaṃ 25
 katvā jhānaṃ nibbattesi. So jhānappatto kāme¹⁵ garahanto

6. Dhi-r-atthu subahū kāme duggandhe bahukaṇṭake
 ye aham¹⁶ patisevanto na labhim tādīsaṃ sukhaṃ ti 64.
 gātham āha.

Tattha bahukaṇṭake ti bahupaccāmitte, ye haṃ¹⁷ ti ye¹⁸ ahaṃ, ayaṃ 30
 eva vā pāṭho, tādīsaṃ ti etādīsaṃ kilesarahita-jhānasukhaṃ.

¹ Bđ paccekabuddhā imā. ² Bđ pāpakammaṃ. ³ Bđ ag-. ⁴ Bđ ayaṃ. ⁵ Bđ
 omīta ayaṃ. ⁶ Bđ -to. ⁷ Bđ yakkhaṃ-. ⁸ Bđ -um. ⁹ Cks yo no, Bđ ye janā.
¹⁰ Cks gāmajanā. ¹¹ Cks -ṇo. ¹² Bđ ak-. ¹³ Bđ -pekkho. ¹⁴ Cks -petvā. ¹⁵ Cks
 -maṃ. ¹⁶ Bđ yomāhaṃ, Bf yo ayaṃ. ¹⁷ Cs ye ahaṃ, Bđ yo māhaṃ. ¹⁸ Bđ yo.

Ath' assa aggamahesi "ayaṃ rājā paccekabuddhānaṃ dhammakathaṃ sutvā ukkaṇṭhitarūpo¹ amhehi saddhiṃ akathetvā² sirigabbhaṃ pavitṭho, parigaṇhissāmi tāva nan³ ti cintetvā sirigabbhadvāraṃ gantvā dvāre ṭhitā rañño kāme garahantassa udānaṃ sutvā „mahārāja, tvaṃ kāme garahasi, kāmasukhasadisāṃ nāma sukhaṃ n' atthīti⁴ kāme' vaṇṇenti⁵ itaraṃ gātham āha:

7. Mahassādā⁶ sukhā kāmā, n' atthi kāmaram⁷ sukhāṃ,
ye kāme patisevanti saggan te upapajjare ti. 65.

10 Tattha mahassādā ti mahārāja ete kāmā nāma mahassādā, ito uttariṃ aṇṇaṃ sukhāṃ n' atthi, kāmasevino hi apāye anupagamma sagge nibbantanti attho.

Taṃ sutvā B. tassā „nassa vasali, kiṃ kathesi, kāmesu⁸ sukhāṃ nāma kuto⁹, vipariṇāmadukkhā hi¹⁰ ete¹¹ ti garahanto
15 sesagathā abhāsi:

8. Appassādā dukkhā kāmā, n' atthi kāmaram¹⁰ dukkhāṃ,
ye kāme patisevanti nirayan te upapajjare. 66.

9. Asi¹¹ yathā sunisito nettiṃso va supāyiko¹²
sattiva urasī khitto¹³ — kāmā dukkhatarā¹⁴ tato. 67.

10. Aṅgārānaṃ va jalitaṃ kāsūṃ sādhipaporiṣaṃ¹⁵
phālaṃ va divasaṃtattaṃ — kāmā dukkhatarā tato. 68.

11. Visāṃ yathā halāhalaṃ telam ukkaṭṭhitaṃ¹⁶ yathā
tambalohavilīnaṃ va — kāmā dukkhatarā tato ti. 69.

Tattha nettiṃso ti nikkaruṇo, idaṃ pi ekassa khaggassa nāmaṃ, duk-
95 khatarā¹⁷ ti evaṃ jalitaṅgārākāsūṃ vā divasaṃtattaṃ phālaṃ vā paṭicca yaṃ dukkhāṃ uppajjati tato pi kāmā yeva dukkhatarā ti attho, anantaragāthāya:
yathā etāni visādīni dukkhāvahanato dukkhāni evaṃ kāmāpi dukkhā, taṃ pana kāmādukkhāṃ itarehi dukkhehi dukkhatarānaṃ ti attho.

¹ B^d adds ahoṣi. ² B^d adds va. ³ C^{ks} -maṃ. ⁴ all three MSS. -ti. ⁵ B^d mahāssā-. ⁶ B^d f kāmā-. ⁷ C^{ks} -me. ⁸ B^d adds atthi. ⁹ B^d omits hi. ¹⁰ B^d kāmā-. ¹¹ C^k āsiṃ, C^e āsi. ¹² B^d -yito. ¹³ B^d -ā. ¹⁴ C^k -raṃ, C^e -ran. ¹⁵ B^d vātikaporiṣaṃ, B^f sākhitaṃ. ¹⁶ so C^{ks}; B^d f telāṃ pakkudhitaṃ. ¹⁷ C^{ks} -ran.

Evam M. deviyā dhammaṃ desetvā amacce sannipātetvā
 „bhe amaccā tumhe rajjaṃ paṭipajjatha¹, ahaṃ pabbajissāmīti“
 vatvā mahājanassa rodantassa paridevantassa² utṭhāya ākāse
 tathā ovādaṃ datvā anilapathen³ eva Uttarahimavantam
 gantvā ramaṇīye padese assamaṃ māpetvā isipabbajjaṃ⁴
 pabbajitvā āyupariyosāne Brahmaloḥa-parāyano ahosi.

S. i. d. ā. „bhikkhave, kilesa khuddako nāma⁵ n' atthi, appa-
 mattako pi paṇḍitena niggaḥetabbo yevā“⁶ 'ti vatvā saccāni pakāsetvā
 j. s. (Saccapariyosāne pañcasatā bhikkhū arahatte paṭiṭṭhahimsu):
 „Tadā paccekabuddhā parinibbāyimsu, devī Rāhulamātā ahosi, rājā⁷
 pana aham evā“⁸ 'ti. Pāṇiyajātakaṃ.

6. Yuvañjayajātaka.

Mittāmaccaparibbūhan ti. Idam S. J. v. mahābhini-
 khamanaṃ ā. k. Ekadivasaṃ hi dhammasabhāyaṃ sannipatitā⁹
 bhikkhū „āvuso sace Dasabalo agāraṃ ajjhāvasissa¹⁰ sakalacakkavāla-
 gabbhe cakkavattirājā abhavissa¹¹ sattaratanasamannāgato catuiddhīhi¹²
 samiddho parosahassaputtaparivāro, so evarūpaṃ sirivibhavaṃ pahāya
 kāmesu dosaṃ disvā aḍḍharattasamaye Channasahāyo¹³ Kanthakam¹⁴
 āruya nikkhamitvā Anomanadītire¹⁵ pabbajitvā chavassāni dukkara-
 kārikam katvā sammāsambodhiṃ patto“¹⁶ ti Satthu guṇakathaṃ¹⁷
 kathayimsu. S. āgantvā “kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya
 sannisinna“¹⁸ ti pucchitvā „imāya nāmā“¹⁹ 'ti vutte „na bhikkhave idān'
 eva Tathāgato²⁰ mahābhinikkhamanaṃ nikkhanto, pubbe pi dvādasa-
 yojanike Bārāṇasīnagare rajjaṃ pahāya nikkhanto yevā“²¹ 'ti vatvā
 a. ā.:

25

A. Rammanagare Sabbadatto nāma rājā ahosi.
 Ayaṃ hi Bārāṇasī Udayajātaka Surundhananagaraṃ nāma
 jātā²² Cullasutasomajātaka Sudassanaṃ nāma Soṇananda-
 jātaka²³ Brahmavaddhanaṃ²⁴ nāma Khaṇḍahālajātaka Puppha-

¹ Bā paṭicchatha. ² Bā -sseva. ³ Bā nāma khuddako. ⁴ Bā repeats san-.

⁵ Bā -vassissaṃ. ⁶ Bā -vissaṃ. ⁷ Bā -iddhī. ⁸ Bā chanda-. ⁹ Bā kaṇṭha-.

¹⁰ Bā -mā-. ¹¹ Bā tathā- idāneva. ¹² Bā -tā ¹³ Ck sōna-. ¹⁴ Ck -nī.

vatī nāma¹, imasmim̐ pana Yuvañjayajātake Rammanagaram
 nāma ahoṣi, evaṃ assā² kadāci kadāci nāmaṃ parivattati³.
 Tattha⁴ Sabbadattarañño puttasaḥassaṃ ahoṣi. Yuvañjayassa⁵
 nāma jeṭṭhaputtassa uparajjaṃ adāsi. So⁶ ekadivasaṃ pāto va
 5 rathavaram āruyha mahantena sirivibhavena uyyānakīlaṃ gac-
 chanto rukkhaggaṭṭiṇaggaṣākhaggaṃakkaṭakasuttajālādīsu muttā-
 jālākāre naḷagge ussāvabindum̐ disvā „samma sārathi kin nām̐
 etan⁷“ ti pucchitvā „etaṃ⁸ deva himasamaye patanaussāva-
 bindū⁹ nāmā¹⁰“ ‘ti sutvā divasabhāgaṃ uyyāne kilītvā sāyaṇhakāle
 10 paccāgacchanto¹¹ te adisvā „samma sārathi, kahaṃ te¹² ussāva-
 bindū, na te idāni passāmīti¹³“ pucchi. „Deva te suriye
 uggacchante sabbe va¹⁴ chijjivā¹⁵ paṭhaviyaṃ pavisantīti¹⁶“.
 Taṃ¹⁷ sutvā samvegappatto hutvā „imesaṃ sattānaṃ jīvita-
 samkhārāpi tiṇagge ussāvabindusadisā, mayā vyādhijarāma-
 15 raṇehi apīḷiten¹⁸ eva mātāpitara āpucchitvā pabbajitum̐ vaṭṭatīti¹⁹“
 ussāvabindum̐ eva ārammaṇaṃ katvā āditte²⁰ viya tayo bhava
 passanto attano gehaṃ agantvā²¹ alaṃkatapaṭiyattāya viniccha-
 yasālāya nisinnassa pitu santikam̐ eva gantvā pitaraṃ vanditvā
 ekamantaṃ ṭhito pabbajjaṃ yācanto

- 20 1. Mittāmacce paribbūḷhaṃ ahaṃ vande rathesabhaṃ,
 pabbajissaṃ mahārāja²², taṃ devo anumaññatū ‘ti 70.
 paṭhamam̐ gātham̐ āha²³.

Tattha paribbūḷhaṃ ti parivāritam̐, taṃ devo ti²⁴ mama pabbajjaṃ devo
 anumaññatū ‘ti attho.

- 25 Atha naṃ rājā vārento²⁵ dutiyaṃ gātham̐ āha:
 2. Sace te ūnaṃ kāmehi ahaṃ paripūrayāmi te
 yo taṃ himsati vāremi, mā pabbaji²⁶ Yuvañjayā ‘ti 71.

¹ Bḍ adds sankhabrahmaṇajātake molini nāma. ² Cks assa. ³ Bḍ -vattitī. ⁴ Cc ttha. ⁵ Bḍ yudhañ- throughout. ⁶ Bḍ adds divase divase mahādānaṃ pavat-
 tesī evaṃ gacchante kāle bodhisatto. ⁷ Bḍ etc. ⁸ Bḍ -nakaṃus-, Cc -nahima-
 bhindū. ⁹ Cks pacchā-. ¹⁰ Bḍ etc. ¹¹ Bḍ omits va. ¹² Bḍ bhijjivā. ¹³ Bḍ
 patantīti. ¹⁴ Cks omits taṃ. ¹⁵ Bḍ -o. ¹⁶ Cks gantvā. ¹⁷ Bk -jīssa ma-. Bḍ
 -jīssāmaḥam̐ rāja, Bf -jīssa. ¹⁸ Cks omits p. g. āha. ¹⁹ Bḍ adds taṃ. ²⁰ Bḍ
 nivā-. ²¹ Cks -jji, Bḍ -aja, Bf -jja.

Taṁ sutvā kumāro tatiyaṁ gātham āha:

2. Na m' atthi ūnaṁ kāmehi, himsitā me na vijjati,
dīpaṇ ca kātum icchāmi yaṁ jarā¹ nābhikīratīti. 72.

Tattha dīpaṇcā 'ti tāta n' eva mayhaṁ kāmehi ūnaṁ atthi na maṁ
himsitā² koci vijjati, ahaṁ pana paralokagamanāya attano patitṭhaṁ kātum 5
icchāmi, kiḍḍisaṁ³: yaṁ jarā nābhikīratī⁴ na viddhamseti tam ahaṁ kātum
icchāmi, amata mahānibbānaṁ gavesissāmi, na me kāmehi attho, anujāna maṁ
mahārājā 'ti vadati. Iti punappuna kumāro pabbajjaṁ yāci. rājā mā pabbajā 'ti
vāresa⁵.

Taṁ attham āvīkaronto S. upaḍḍhagātham āha: 10

4. Putto vā pitaraṁ yāce pitā vā puttam orasan ti.

Tattha vākāro sampiṇḍanatto, idaṁ vuttam hoti: evaṁ bhikkhave putto
ca pitaraṁ yācati pitā ca orasaṁ puttam yācatīti.

Sesaṁ upaḍḍhagātham rājā āha:

4. Negamo⁶ yācate tāta: mā pabbaja Yuvañjaya⁷ 'ti. 73. 15

Tass' attho: ayaṁ te tāta nigamavāse mahājano yācati, nagarajano pi: mā
tvaṁ pabbajīti⁸.

Kumāro puna pi

3. Mā maṁ deva nivāresi pabbajantaṁ rathesabha,

māhaṁ kāmehi sammatto jarāya vasam anvagū⁹ ti 74. 20
imaṁ¹⁰ gātham āha.

Tattha vasamantaḡū¹¹ ti māhaṁ¹² kāmehi sammatto pamatto jarāya
vasagāmi¹³ nāma homi, vaṭṭadukkhaṁ pana khepetvā yathā sabbaññūtañña-
peṭivijjhānako¹⁴ homi tathā maṁ olokehiti adhippāyo.

Evaṁ vutte rājā appaṭibhāno¹⁵ ahoṣi, mātā pan' assa 25
„putto te devi pitaraṁ pabbajjaṁ anujānāpetīti“ sutvā “kiṁ
tumhe kathethā“ 'ti nirussāsena¹⁶ mukhena sovaṇṇasivikāya¹⁷
nisīditvā siḡhaṁ vinicchayaṭṭhānaṁ gantvā yācamānā chaṭṭhaṁ
gātham āha:

5. Ahaṁ taṁ tāta yācāmi, ahaṁ putta nivāraye, 30
ciran taṁ datṭhum icchāmi, mā pabbaji¹⁸ Yuvañjaya¹⁹ 'ti. 75.

¹ B^d janā. ² B^d himsanto. ³ C^{ks} -sā. ⁴ B^d -titi yaṁ dīpaṇ jarā nābhikīratī. ⁵
C^{ks} -eti. ⁶ C^k tegāmo. ⁷ B^d -jīti. ⁸ C^{ks} antagū. ⁹ B^d pañcamāṇ. ¹⁰ B^d mā ahaṁ. ¹¹
all three MSS. -mi ¹² C^{ks} -ṇaṁ pa-. ¹³ B^d -ṇo. ¹⁴ C^{ks} nira-. ¹⁵ B^d su-. ¹⁶ B^d -jja.

Taṃ sutvā kumāro sattamaṃ gātham āha :

7. Ussāvo va tinaggamhi suriyass' uggamanam pati
evam āyu manussānaṃ, mā maṃ amma nivāraye ti. 76.

Tass' attho: amma yathā tinagge ussāvabindu suriyass' uggamanam¹ pati
8 ṭhātum asakkoti² paṭhavim patati evaṃ imesaṃ ca³ sattānaṃ jīvitam parittam
tāvakālikaṃ aciraṭṭhītikam, evarūpe lokasannivāse⁴ kathaṃ su⁵ tvaṃ ciraṃ maṃ
passissasi, mā maṃ nivārehīti.

Evaṃ vutte pi sā punappuna yāci yeva. Tato M. pitaraṃ
āmantetvā aṭṭhamam gātham āha :

- 10 8. Taramānā imaṃ yānaṃ āropentu rathesabha,
mā me mātā tarantassa antarāyakaṃ ahū ti. 77.

Tass' attho: tāta rathesabha imaṃ mama⁶ mātaraṃ taramānā purisā
sovaṇṇasivikāyānaṃ⁷ āropentu. mā me jāti jarāvādhimarapakantāraṃ tarantassa
attikkamantassa mātā antarāyakaṃ ahū ti.

- 15 Rājā puttassa vacanaṃ sutvā „gaccha bhadde tava sivikāya
nisīditvā Rativaddhanapāsādaṃ yeva abhirūhā“ 'ti āha. Sā
tassa vacanaṃ sutvā ṭhātum asakkoti⁸ nāriganaparivutā
gantvā pāsādaṃ āruya „kā' nu kho puttassa¹⁰ pavatīti“
vinicchayadvāraṃ oloketi⁹ aṭṭhāsi. B. pi mātu gatakāle
20 puna pitaraṃ yāci. Rājā taṃ paṭibāhitum asakkonto „tena
hi tāta tava manam matthakaṃ pāpehi, pabbajjhīti“
anujāni¹². Anuññātakāle B-assa kaniṭṭho Yudhiṭṭhilakumāro
nāma pitaraṃ vanditvā „tāta mayham pi¹³ pabbajjam anujānāthā“
'ti anujānāpesi. Ubho pi bhātaro pitaraṃ vanditvā kāme
25 pahāya mahājanaparivutā¹⁴ vinicchayato nikkhamimsu. Devī¹⁵
M-am oloketvā „mama putte pabbajite Rammanagaraṃ tuccham
bhavissatīti“ paridevamānā gāthadvayam¹⁶ āha:
9. Abhidhāvatha, bhaddan te, suññaṃ hessati Rammakaṃ¹⁷,
Yuvanājayo anuññāto Sabbadattena rājinā. 78.

¹ Bā -yassa ug-. ² Bā na sak-. ³ Bā -saṃ, omitting ca. ⁴ Ck -so, C^o -so
corr. to -se. ⁵ Bā omits su. ⁶ Cks omit mama. ⁷ Bā su-. ⁸ all three MSS.
-ti. ⁹ Cks ko. ¹⁰ Cks omit pu-. ¹¹ all three MSS. -jjāhīti, Bā adds rājā.
¹² Bā adds rājā. ¹³ Bā -ham, omitting pi. ¹⁴ Cks -to. ¹⁵ Bā adds pi. ¹⁶
C^o Bā gāthā-. ¹⁷ Cks -ko, Bā -nam.

10. Y' āhu seṭṭho saḥassassa yuvā¹kañcanasannibho
so 'yaṃ kumāro pabbajito kāsāyavasano balīti¹. 79.

Tattha abhidhāvathā 'ti parivāretvā ṭhitanāriyo sabbā vegena dhāvathā
'ti āpāpeti, bhaddante ti etaṃ gantvā bhaddaṃ tava hotū 'ti vadatha²,
Rammakani³ ti Rammanagaraṃ sandhāyāha, yāhu seṭṭho ti yo⁴ rañño⁵
puttasahassassa seṭṭho ahoṣi so⁶, pabbajito ti pabbajjāya gacchantāṃ sandhāy'
evam āha.

B. pi na tāva pabbajati, so hi mātāpitāro vanditvā ka-
niṭṭhaṃ⁶ Yudhiṭṭhilakumāraṃ gaḥetvā nagarā nikkhamma
mahājanaṃ nivattetvā ubho pi⁷ Himavantaṃ pavisitvā mano- 10
ramaṭṭhāne⁸ assamaṇaṃ katvā isipabbajjaṃ pabbajitvā jhā-
nābhīṇāṃ nibbattetvā vanamūlaphalādihi yāvajīvaṃ yāpen-
tā⁹ Brahmaloḥa-parāyaṇā ahesuṃ.

Tam atthaṃ osāne abhisambuddhagāthā¹⁰ dīpeti:

11. Ubho kumārā pabbajitā Yuvañjāyo ca Yudhiṭṭhilo 15
pahāya mātāpitāro saṅgaṃ chetvāna maccuno ti. 80.

Tattha maccuno ti Mārassa, idaṃ vuttaṃ hoti: bhikkhave |Yuvañjāyo
Yudhiṭṭhilo ti¹¹ te ubho pi kumārā mātāpitāro pahāya Mārassa santakaṃ
rāgadosamohasaṅgaṃ bhinditvā¹² pabbajitā ti.

S. i. d. ā. ¹³ „na bhikkhave idān' eva pubbe pi Tathāgato rajjaṃ 20
chaḍḍetvā¹⁴ pabbajito yevā¹⁵ 'ti vatvā j. s.: „Tadā mātāpitāro ma-
hārājakulāni ahesuṃ, Yudhiṭṭhilakumāro Ānando¹⁶. Yuvañjāyo aham
evā¹⁷ 'ti. Yuvañjayajātakaṃ¹⁸.

7. Dasarathajātaka.

Ētha Lakkkhana Sītā cā 'ti. Idaṃ S. J. v. ekaṃ mata- 25
pitikaṃ¹⁷ kuṭumbikaṃ ā. k. So hi pitari kālakate sokābhībhūto
sabbakiccāni pahāya sokānuvattako¹⁸ ahoṣi. S. paccūsasamaye lokaṃ
olokento tassa sotāpattiphalūpanissayaṃ disvā punadivase Sāvattihyaṃ
piṇḍāya caritvā katabhattakicco bhikkhū uyyojetvā ekaṃ paccāsama-

¹ Cks balo ti. ² Bā -ti. ³ Cks -ko, Bā -kaṃ. ⁴ Cks omīti yo. ⁵ Cks omīti so.
⁶ Cks -ṭṭha. ⁷ Bā adds bhātaro. ⁸ Bā -ramme ṭhāne. ⁹ Bā -etvā. ¹⁰ Bā
-thāya. ¹¹ Bā ca. ¹² Bā chīn-. ¹³ Bā adds saccāni pākāsetvā. ¹⁴ Cks chaḍḍhe-
¹⁵ Bā adds ahoṣi. ¹⁶ Cfr. The Dasaratha-Jātaka by V. Fausbøll 1871. ¹⁷ Bā
yudhañ- throughout. ¹⁸ Cks -pītikaṃ, Bā -pitaraṃ. ¹⁹ Bā adds va.

naṃ gahetvā tassa gehaṃ gantvā vanditvā nisinnaṃ madhuravacanena
 ālapanto "socasi upāsakā" 'ti vatvā „āma bhante pitusoko maṃ
 bādhatīti" vutte „upāsaka porāṇakapaṇḍitā attha' lokadhamme tatvato'
 jānantā pitari kālakate appamattakam pi sokaṃ na karimsū" 'ti vatvā
 5 tena yācito a. ā.:

A. B. Dasaratha-mahārājā nāma agatigamaṇaṃ
 pahāya dhammena rajjaṃ kāresi. Tassa' soḷasannaṃ itthi-
 sahaṣṣānaṃ jeṭṭhikā' aggamaheṣi dve putte ekaṃ ca dhītaraṃ
 vijāyi, jeṭṭhaputto Rāmapaṇḍito nāma ahosi, dutiyo Lakkhaṇa-
 10 kumāro nāma, dhītā Sītā devī nāma. Aparabhāge aggamaheṣi
 kālam akāsi. Rājā tassā kālakatāya ciraṃ' sokavasaṃ gantvā
 amaccehi saññāpito tassā kattabhāparihāraṃ katvā aññaṃ
 aggamaheṣiṭṭhāne ṭhapesi. Sā rañño piyā ahosi manāpā. Sāpi
 aparabhāge gabbhaṃ gaṇhitvā laddhagabbhāparihārā puttāṃ
 15 vijāyi, Bharatakumāro ti 'ssa nāmaṃ karimsu. Rājā puttasi-
 nehena „bhadde, varaṃ te dammi, gaṇhāhīti" āha. Sā gahi-
 takāṃ katvā ṭhapetvā kumārassa saṭṭhāvassakāle rājānaṃ upa-
 saṃkamitvā „deva, tumhēhi mayhaṃ puttassa varo dinno,
 idāni 'ssa naṃ' dethā" 'ti āha. "Gaṇha bhadde" ti. „Deva
 20 puttassa me rajjaṃ dethā" 'ti. Rājā accharam paharitvā
 „nassa vasali, mayhaṃ dve puttā aggikkhandhā viya jalanti, te
 mārāpetvā tava puttassa rajjaṃ yācasīti" tajjesi. Sā bhītā sirigab-
 bhaṃ pavisitvā aññesu' divasesu rājānaṃ punappuna rajjaṃ eva
 yāci. Rājā tassā taṃ varaṃ adatvā va cintesi: „mātugāmo nāma
 25 akataññū mittadūbbhī', ayaṃ me kūṭapaṇṇaṃ vā kūṭalañcaṃ vā
 katvā putte ghātāpeyyā' 'ti so putte pakkosāpetvā taṃ atthaṃ
 ārocetvā: „tāta tumhākaṃ idha vasantānaṃ antarāyo pi bhaveyya,
 tumhe sāmantarajjaṃ vā araññaṃ vā gantvā mama dhūmakāle āgan-
 tvā kulasantakāṃ rajjaṃ gaṇheyyāthā' 'ti vatvā puṇa nemittake'
 30 pakkosāpetvā attano āyuparicchedaṃ pucchitvā „aññāni dvādasā

¹ Bā atthavidhe. ² Bā tatthato. ³ Cā tatthassa. ⁴ Cā jeṭṭhikā. ⁵ Bā cirataraṃ.

⁶ Bā varaṃ. ⁷ Bā adds pi. ⁸ Cā -bbi, Bā -dubbhi. ⁹ Cā -yyasi. ¹⁰ Cā
 -yyathā, Cā gaṇhethā. ¹¹ Bā nt-.

vassāni pavattissatīti¹“ sutvā „tāta ito dvādasavassaccayena
 āgantvā chattaṃ ussāpeyyāthā”²“ ‘ti āha. Te „sādhū”³ ‘ti vatvā
 pitaraṃ vanditvā rodantā pāsādā otariṃsu. Sītā devī „aḥam
 pi bhātikehi saddhiṃ gamissāmīti”⁴ pitaraṃ vanditvā rodantī⁵
 nikkhami. Te tayo pi mahājanaparivārā⁶ nikkhamitvā mahājanaṃ 5
 nivattetvā anupubbena Himavantāṃ pavisitvā sampannodake
 sulabhaphalāphale padese assamaṃ māpetvā phalāphalena
 yāpentā vasīṃsu. Lakkhaṇapaṇḍito pana⁷ Sītā ca Rāmapaṇḍitaṃ
 yācitvā „tumhe amhākaṃ pituṭṭhāne ṭhitā, tasmā assame yeva
 hoṭha, mayāṃ phalāphalaṃ āharitvā tumhe posessāmā”⁸ ‘ti 10
 paṭiññaṃ gaṇhiṃsu. Tato paṭṭhāya Rāmapaṇḍito tatth’ eva
 hoti, itare⁹ phalāphalaṃ⁷ āharitvā taṃ paṭijaggiṃsu. Evaṃ
 tesāṃ phalāphalena yāpetvā vasantānaṃ Dasarathamahārājā
 puttasaṃketaṃ navame saṃvacchare kālam akāsi. Tassa sarīra-
 kiccaṃ kāretvā devī attano puttassa Bharatakumārassa 15
 „chattaṃ ussāpethā”¹⁰ ‘ti āha. Amaccā pana „chattasāmikā
 araṇṇe vasantīti”¹¹ na adāsi. Bharatakumāro „maṃ bhātaraṃ
 Rāmapaṇḍitaṃ araṇṇā¹² ānetvā chattaṃ ussāpessāmīti”¹³ pañca
 rājakudhabhaṇḍāni gahetvā caturaṅginīyā senāya tassa vasanaṭ-
 thānaṃ patvā avidūre khandhāvāraṃ nivāsetvā¹⁴ katipayehi¹⁵ 20
 amaccehi saddhiṃ Lakkhaṇapaṇḍitassa ca Sītāya ca araṇṇaṃ
 gatakāle assamaṃ padāṃ pavisitvā assamaṃ padadvāre suṭṭhuṭha-
 pitakañcana rūpakāṃ¹⁶ viya Rāmapaṇḍitaṃ nirāsakaṃ¹⁷ sukha-
 nisinnaṃ upasaṃkamtvā vanditvā ekamantaṃ ṭhito raṇṇo pavattim
 ārocetvā saddhiṃ amaccehi pādesu patitvā rodi. Rāmapaṇḍito 25
 n’ eva soci na rodi¹⁸, indriyavikāramattam pi ’ssa nāhosi.
 Bharatassa pana roditvā nisinnakāle sāyaṇhasamayā itare dve
 phalāphalaṃ ādāya āgamiṃsu. Rāmapaṇḍito cintesi: „ime
 daharā, mayhaṃ viya parigaṇhanapaṇṇā etesaṃ n’ atthi,

¹ so all three MSS. ² Cks -yyathā. ³ all three MSS. -ti. ⁴ Bd adds nagarā. ⁵ Bd ca.

⁶ Cks -ro. ⁷ Cks -le. ⁸ Bd nād-. ⁹ Bd -ñato. ¹⁰ Cks nivāretvā. ¹¹ Bd -pā-

¹² Bd omits suṭṭhu. ¹³ Ck nirāsakaṃ, Bd nirāsakaṃ. ¹⁴ Bd Paridevi.

sahasā 'pitā vo¹ mato' ti vutte sokam dhāretum² asakkuntānam
 hadayam pi tesam phaleyya³, upāyena te udakam otāretvā etaṃ
 pavattim sāveśsamīti⁴. Atha nesam purato ekam udakatthānam
 dassetvā „tumbe aticirena āgatā, idaṃ vo daṇḍakammaṃ hotu:
 5 imam udakam otaritvā tiṭṭhathā“ 'ti upaḍḍhagātham tāva āha:
 1.^a Etha Lakkhaṇa Sītā ca ubho otarathōdakan ti.

Tassa' attho: etha Lakkhaṇa Sītā ca, āgacchantu⁵, ubho pi otaratha imam
 udakan ti.

Te ekavacanena otaritvā atthamsu. Atha nesam taṃ
 10 pavattim āroceto sesam upaḍḍhagātham āha:

1.^b Evāyaṃ Bharato āha: rājā Dasaratho mato ti. 81.

Te pitu matasāsanaṃ sutvā va visaññā⁶ ahesum. Puna pi
 nesam kathesi, puna visaññā⁶ ahesun ti evaṃ yāvatatiyaṃ
 visaññitaṃ patte te amaccā ukkhipitvā udakā nīharitvā thale
 15 nisīdāpetvā⁷ laddhassāsesu tesu' sabbe aññamaññaṃ roditvā
 paridevitvā nisīdimsu. Tadā Bharatakumāro cintesi: „mayhaṃ
 bhātā Lakkhaṇakumāro bhaginī ca Sītā devī pitu“ matasāsanaṃ
 sutvā va sokam sandhāretum na sakkonti, Rāmapaṇḍito pana
 na socati na paridevati, kin nu kho tassa' asocanakāraṇaṃ,
 20 pucchissāmi naṃ“ ti so taṃ pucchanto dutiyaṃ gātham āha:

2.^c Kena Rāma ppabhāvena¹⁰ socitabbaṃ na socasi,
 pitaraṃ kālakataṃ sutvā na taṃ pasahate¹⁰ dukhan¹¹ ti. 82.

Tattha pabhāvenā 'ti ānubhāvena, na taṃ pasahate¹² ti evarūpaṃ
 dukkhaṃ kena kāraṇena taṃ na piḷeti, kim te asocanakāraṇaṃ, kathehi tāva
 25 naṃ¹³ ti.

Ath' assa Rāmapaṇḍito attano asocanakāraṇaṃ kathento¹⁴

3. Yaṃ na sakkā pāletum¹⁵ posena lapataṃ¹⁶ bahum
 sa¹⁷ kissa viññū medhāvī attānam upatāpaye. 83.

¹ Cks te. ² Bḍ sandhā-. ³ Ck phā-. ⁴ so Cks; Bḍ -ta. ⁵ Bḍ -ñi. ⁶ Bḍ omits
 thale ni-. ⁷ Cks omits tesu. ⁸ Bḍ pitassa. ⁹ Cks cassa. ¹⁰ Bḍ/ sabbhāvena.
¹¹ Bḍ pi sahate. ¹² all three MSS. dukkhan. ¹³ Bḍ no. ¹⁴ Bḍ adds āha. ¹⁵
 Bḍ nipā-, Bf nivā-. ¹⁶ Bf labataṃ, Cks lapataṃ. ¹⁷ Bḍ taṃ.

4. Daharā ca hi vuddhā¹ ca ye bālā ye ca paṇḍitā
addhā c' eva daliddā ca sabbe maccuparāyaṇā. 84.
5. Phalānam iva pakkānaṃ niccaṃ papatanā² bhayaṃ
evaṃ jātānaṃ maccānaṃ niccaṃ maraṇato bhayaṃ. 85.
6. Sāyam eke na dissanti pāto diṭṭhā bahuḷjanā³, 5
pāto eke na dissanti sāyaṃ diṭṭhā bahuḷjanā. 86.
7. Paridevayamāno ce kañcid⁴ atthaṃ udabbahe
sammūlho himsam attānaṃ kayira⁵ c' enaṃ⁶ vicakkhaṇo. 87.
8. Kiso vivaṇṇo bhavati himsam attānaṃ attano,
na tena petā pāleṇti, niratthā paridevaṇā. 88. 10
9. Yathā saranam ādittam vārinā parinibbaye
evam pi dhīro sutavā medhavī paṇḍito naro
khippam uppatitaṃ sokaṃ vāto tūlaṃ va dhamśaye. 89.
10. Eko va macco acceti, eko va jāyate kule,
saññogaparamā tv-eva⁷ sambhogā sabbapāṇinaṃ. 90. 15
11. Tasmā hi dbīrassa bahussutassa
sampassato lokam imaṃ paraṃ ca
aññāya dhammaṃ hadayaṃ manaṃ ca
sokā mahantāpi na tāpayanti. 91.
12. So 'haṃ' dassaṃ ca bhokkhaṃ ca⁸ bharissāmi¹⁰ ca nātake, 20
sesaṃ sampālayissāmi, kiccam evaṃ¹¹ vijānato ti 92.
imāhi gāthāhi aniccataṃ pakāsesi.

Tattha pāletuṃ ti rakkhituṃ, lapatan¹² ti lapantānaṃ, idaṃ vuttaṃ
boti: tāta Bharata yaṃ sattānaṃ jīvitaṃ¹³ bahum pi vipplappantānaṃ¹⁴
purisānaṃ ekenāpi¹⁵ mā upacchiḷḷiti na sakkā rakkhituṃ so dāni mādiso attha
lokadhamme tatvato¹⁶ jānanto viññū medhavī paṇḍito maraṇapariyosānājīvitesu¹⁷
sattesu¹⁸ kissa attānamupatāpaye, kimkāraṇā anupakāreṇa¹⁹ sokadukkhena
attānaṃ santāpeyyā 'ti, daharā cā 'ti gāthā 'maccu nāma' esa tāta Bharata n'

¹ Ck uddhā, Bdbuddhā. ² Bf patānato, Cks papatato. ³ Bā bahuḷjanā. ⁴ Bdf ki-.

⁵ Ck Bf -rā. ⁶ Cs ve- corr. to ce-, Bā vedāni. ⁷ Cks -paramattheva. ⁸ Ck ahaṃ. ⁹ Bā
gotāñca, Bf yasañca bhogañca. ¹⁰ Ck bhariyā, Cs bharisa, Bdf bhariyāpi. ¹¹ Bā
etaṃ, Bf esaṃ. ¹² Cks lapitan. ¹³ Bā adds taṃ. ¹⁴ Bā vilap-. ¹⁵ Bā -napi.
¹⁶ Ck -āto, Bā tattato. ¹⁷ Cks -nejī-. ¹⁸ Ck adds matesu. ¹⁹ Bā anupatāpayena.

- eva suvaṇṇarūpakasādisānaṃ daharānaṃ khattiyakumārakādīnaṃ na vuddhippat-
tānaṃ mahāyodhānaṃ na bālānaṃ puthujjanasattānaṃ na buddhādīnaṃ paṇ-
ḍitānaṃ na cakkavattīlādīnaṃ issarānaṃ na nirasanaṃ vasauānaṃ¹ daliddānaṃ²
lajjati³, sabbe p' ime sattā maccuparāyaṇā maraṇamukhe sambhaggā⁴ bhavanti
5 yeva⁵ 'ti dassanattamā vuttā⁶, papatanā⁷ ti papatanato⁸, idaṃ vuttaṃ hoti:
yathā⁹ tāta Bharata pakkānaṃ phalānaṃ pakkakālato paṭṭhāya idāni vaṇṭā
chijjivā patissanti idāni patissanti¹⁰ patanato bhayaṃ¹¹ niccaṃ dhuvaṃ ekaṃsikaṃ
eva bhavati¹² evaṃ āsāṃkaniyabhāvato¹³ evaṃjātānaṃ¹⁴ maccaṇaṃ pi ekaṃsikaṃ yeva
maraṇato bhayaṃ¹⁵, na h' atthi¹⁶ so khaṇo vā layo vā¹⁷ yattha tesāṃ maraṇaṃ
10 na¹⁸ āsāṃkitabbāṃ bhaveyyā¹⁹ 'ti, sāyaṃ ti vikāle, iminā rattibhāge diṭṭhānaṃ
divasabhāge²⁰ divasabhāge ca diṭṭhānaṃ rattibhāge adassanaṃ dīpeti, kañci-
datthanā²¹ ti pitā me putto me ti ādīhi paridevayaṃ āno ce²² po so sammūlho
attānaṃ hīmsanto kilamanto appamattakam pi atthaṃ āhareyya, kayira cetāṃ²³
viccakkhaṇo²⁴ ti²⁵ aha paṇḍito puriso²⁶ paridevaṃ kareyya, yasmā pana²⁷
15 paridevanto mataṃ vā ānetuṃ aññaṃ vā tassa vaḍḍhiṃ kātuṃ na sakkoti tasmā
nirattakattā paridevitassa paṇḍitā na paridevanti²⁸, attānaṃ mattano ti attano
attabhāvaṃ sokaparidevadukkhena hīmsanto, na tenā²⁹ 'ti tena paridevena para-
lokaṃ gatā sattā na pārenti na yāpentī, nirattā³⁰ ti tasmā tesāṃ matasattānaṃ
ayaṃ paridevaṇā nirattakā, saraṇaṃ ti nivāsagehaṃ, idaṃ vuttaṃ hoti: yathā
20 paṇḍito puriso attano vasanāgāre āditte³¹ muhuttaṃ pi vośānaṃ anāpajjivā³²
ghaṭasatena ghaṭasahassena vārinā naṃ³³ nibbāpayat' eva evaṃ dhiro uppatitaṃ
sokaṃ khippaṃ³⁴ nibbāpaye, tūlaṃ viya ca vāto yathā ṭṭhū³⁵ na sakkoti evaṃ
dhammaye viddhamsayeyya³⁶ 'ti attho, eko va macco ti ettha tāta Bharata ime
sattā kammassakā nāma, tathā hi ito paralokaṃ gacchanto satto eko va acceti³⁷
25 attikkamati, khattiyādīkule jāyamāno pi eko va gantvā jāyati, tattha tattha pana
nātimittasāmyogavasena ayaṃ me pitā ayaṃ³⁸ mātā ayaṃ³⁹ mitto ti saṃyoga-
paramā tv-eva sambhogā sabbapāpīnaṃ, paramatthena pana tisu⁴⁰
bhavesu kammassakā ve te sattā ti attho⁴¹, tasmā ti yasmā tesāṃ⁴² sattānaṃ
nātimittasāmyogaṃ⁴³ nātimittaparibhogaṃ⁴⁴ ṭhapetvā ito paraṃ aññaṃ n' atthi
30 tasmā sampassato⁴⁵ imaṃ ca paraṃ ca lokaṃ nānābhāvaṇānābhāvaṃ eva sammā
passato⁴⁶, aññāya dhammaṃ ti atthavidhalokadhammaṃ jānitva, haḍayaṃ

¹ Ck nirasavaṇa-, Bđ nidhanānaṃ. ² Bđ daliddādīnaṃ. ³ Ck lajjā ti. ⁴ Ck saṃ-, Bđ bhaggapalibhaggā. ⁵ Ck vuttaṃ. ⁶ Ck patanato. ⁷ Bđ adds hi. ⁸ Bđ tesāṃ. ⁹ Ck bhavanti, Bđ bhayanti. ¹⁰ Bđ anāsaṃkaniyato. ¹¹ Bđ evajā-.
¹² Ck bhaye. ¹³ Bđ natthi. ¹⁴ Ck add yā. ¹⁵ Bđ omits na. ¹⁶ Ck omit di-,
¹⁷ Bđ kiñci-. ¹⁸ Bđ -devamāno va. ¹⁹ Ck kayirā me taṃ, Bđ kayira ve taṃ.
²⁰ Ck omit ti. ²¹ Bđ adds evaṃ. ²² Ck na. ²³ Bđ -tīti. ²⁴ Ck -tto. ²⁵ Ck
pajjivā, Ck pacchivā corr. to āditte mahantaṃ pi vośānaṃ anāpajjivā.
²⁶ Bđ omits naṃ. ²⁷ Bđ khippameva. ²⁸ Bđ saṇṭhituṃ. ²⁹ Ck Bđ -seyyā.
³⁰ Ck accayeti. ³¹ Bđ adds me. ³² Bđ adds pi. ³³ Ck omit attho.
³⁴ Bđ tasmā etesaṃ. ³⁵ Ck -saṃvegaṃ. ³⁶ Bđ -gamattaṃ. ³⁷ Bđ adds ti.
³⁸ Ck -anto.

manañ cā 'ti¹ idam ubhayam pi cittass' eva nāmañ, idam vuttañ hoti:

Lābhe alābho ayaso ca (vol. III, 98, cfr. Alwis, Sidath S. CVI.)

nindā pasamsā ca sukhañ ca dukkhañ,

ete aniccā manujesu dhammā,

mā soca, kiñ socasi Poṭṭhapādā 'ti

5

imesaṃ aṭṭhannañ lokadhammānañ yena tena² cittena nāyanti³ (—?) tassa ca⁴
aniccatañ űatvā tñtassa dhīrassa pitiputtamarañādivatthukāpi⁵ mahantā⁶ sokā
hadayam na tāpayantīti⁷, etañ vā aṭṭhavidhañ lokadhammañ űatvā tñtassa
hadayaavatthuñ ca manañ ca mahantāpi sokā na tāpayantīti evam ettha⁸ attho
daṭṭhabbo, sohañ dassaṇca bhokkhañcā⁹ 'ti gāthāya: tāta Bharata
andhabālasattānañ viya nama rodanañ paridevanañ nāma nānucchavikañ¹⁰,
ahañ pana pitu accayena tassa tñāne thatvā kapañādināñ¹¹ dānañ tñānantarā-
rahānañ tñānantarañ yasārahānañ yasañ dassamīti, pitarā me paribhuttanayena
issaariyañ bhuñjissāmi, űātaka¹² possessāmi, avasesañ ca attano¹³ parijanādikāñ
janañ pālayissāmi¹⁴, dhammikasamañabrāhmaṇānañ dhammikarakkhāvaraṇa-
guttim karissāmi, evaṃ hi vijānato pañḍitapurisassa anurūpakiccañ¹⁵
ti attho.

10

15

Parisā imañ¹⁶ Rāmapañḍitassa aniccatāpakāsañim dhamma-
desanañ sutvā nissokā ahoṣi¹⁷. Tato Bharatakumāro Rāma-
pañḍitañ vanditvā „Bārāṇsirajjañ paṭicchathā“ 'ti āha.
„Tāta Lakkhaṇaṃ ca Sītadeviñ ca gahetvā gantvā rajjañ
anusāsathā“ 'ti. „Tumhe pana devā“ 'ti. „Tāta, mama pitā
'dvādasavassaccayenaḡgantvā¹⁸ rajjañ kareyyāsīti¹⁹“ mañ avoca,
ahañ idāñ' eva gacchanto tassa vacanakaro nāma na homi²⁰,
aññāni pana²¹ tñi vassāni atikkamitvā āgamissāmīti“. „Etta-
kañ kālam ko rajjañ kāressatīti“. „Tumhe karoṭhā“ 'ti.
„Na mayañ kāressamā“ 'ti. „Tena hi yāva mama āgamañā²²
imā pādukā kāressantīti“ attano tiṇapādukā omuñcitvā adāsi.
Te tayo pi janā pādukā gahetvā pañḍitañ²³ vanditvā mahājana-
parivutā Bārāṇasiñ agamañsu. Tñi saṃvaccharāni pādukā
rajjañ kāresuñ. Amaccā tiṇapādukā rājapallaṃke tñapetvā
atṭañ vinicchinanti, sace dubbinicchito hoti pādukā añña-

20

25

30

¹ C^{ks} cāpi, B^d mananti. ² B^d keuaci. ³ B^d paññāyanti. ⁴ B^d omits ca. ⁵ B^d
-kā. ⁶ C^s B^d -tāpi. ⁷ B^d bhāsayanīti. ⁸ B^d pettha. ⁹ B^d dayaṇca gottāñcā.
¹⁰ B^d na anu-. ¹¹ B^d adds dānarahānañ. ¹² B^d adds ca. ¹³ B^d anto. ¹⁴ B^d
pālessāmi. ¹⁵ B^d -pañki-. ¹⁶ C^{ks} imā. ¹⁷ B^d ahesuñ. ¹⁸ B^d -na āg-.
¹⁹ B^d kā-. ²⁰ B^d nāhoṣi. ²¹ B^d pi. ²² B^d mamāgamañā. ²³ B^d rāmapa-.

maññaṃ paṭihaññanti¹, tāya saññāya puna vinicchinti,
 sammāvinicchitakāle pādukā nissaddā sannisidanti. Paṇḍito²
 tiṇṇaṃ saṃvaccharānaṃ accayena araṇṇā nikkhamitvā Bārāṇ-
 asinagaraṃ patvā uyyānaṃ pāvisi. Tassāgatabhāvaṃ³ űatvā
⁵ kumārā amaccaparivutā uyyānaṃ gantvā Sitaṃ aggamahesiṃ
 katvā ubhinnaṃ pi abhisekaṃ karimsu⁴. Evaṃ abhisekappatto
 M. alaṃkatarathe tthatvā mahantena parivārena nagaraṃ pavi-
 sitvā padakkhiṇaṃ katvā Sucandakapāsāḍavarassa mahātalaṃ
 abhiruyha⁵ tato paṭṭhāya soḷasa vassasahassāni⁶ dhammena
¹⁰ rajjaṃ karetvā⁷ saggapadaṃ⁸ pūresi.

12. Dasa vassasahassāni satṭhi vassasatāni ca
 kambugīvo mahābāhu Rāmo rajjaṃ akārayīti 93.
 ayaṃ abhisambuddhagāthā tam atthaṃ dīpeti⁹.

Tattha kambugīvo ti suvaṇṇaliṅgasadisagīvo¹⁰, suvaṇṇaṃ hi kambuṃ¹¹
¹⁵ ti vuccati.

S. i. d. ā. j. s. (Saccapariyosāne kuṭumbiko sotāpattipphale
 paṭiṭṭhahi¹²): „Tadā Dasarathamahārājā Suddhodanamahārājā aho-
 mātā Mahāmāyā, Sītā¹³ Rāhulamātā, Bharato Ānando, Lakkhaṇo
 Sāriputto, parisā Buddhaparisā, Rāmapaṇḍito aham evā“ 'ti. Da-
²⁰ sarathajātakaṃ¹⁴.

8. Saṃvarajātaḥa.

Jānanto no mahārājā 'ti. Idaṃ S. J. v. ekaṃ ossaṭṭha-
 viriyaṃ bhikkhuṃ ā. k. So kira Sāvattihivāsikulaputto Satthu
 dhammadesanaṃ sutvā pabbajitvā¹⁵ ācariyupajjhāyavattaṃ pūrento
²⁵ ubhayāni pātimokkhāni paṇḍāni katvā paripuṇṇapañcavasso „kam-
 matṭhānaṃ gahetvā araṇṇe vasissāmi“ ācariyupajjhāye āpucchitvā
 Kosalaratṭhe ekaṃ paccantaḡāmaṃ gantvā tattha iriyāpathe pasannehi¹⁶

¹ Ck* -ati. ² Bđ rāmapa-. ³ Bđ tassa āgamanabhā-. ⁴ Bđ akāmsu. ⁵ Bđ
 -ruhi. ⁶ Bđ sodasa-. ⁷ Bđ adda ayuhapariyosāne. ⁸ Bđ saggapūraṃ. ⁹ Bđ
 pakāseti. ¹⁰ Bđ suvaṇṇā-, Ck* -liṅgasagīvo, C* -liṅgasadisigīvo. ¹¹ Bđ kambu.
¹² Bđ -paṭiṭṭhāsi. ¹³ Bđ devīsitā. ¹⁴ Bđ bharatarāmājā-. ¹⁵ Bđ adda laddhupa-
 sampado. ¹⁶ Bđ* pasanna.

manussehi paññasālaṃ katvā upaṭṭhiyamāno vassaṃ upagantvā yuñ-
 janto ghaṭanto¹ vāyamanto accāradhena viriyena temāsāṃ kammaṭ-
 ṭhānaṃ bhāvetvā obhāsamattam pi uppādetuṃ asakkonto cintesi:
 „addhā-m-aham² Satthārā desitesu catūsu puggalesu padaparamo, kim
 me araṇṇavasena³“ ti Jetavanaṃ gantvā „Tathāgatassa rūpasirīm pas-
 santo madhuraṃ dhammadesanaṃ suṇanto vītināmessāmīti“ so viriyaṃ ossa-
 jivā⁴ tato nikkhamanto anupubbena Jetavanaṃ gantvā ācariyupajjhāyehi
 c’ eva sandiṭṭhasambhattehi ca āgamanakāraṇaṃ puṭṭho tam atthaṃ
 kathetvā tehi⁵ „kasmā evam akāsīti“ garahitvā Satthu santikaṃ netvā
 „kiṃ bhikkhave aniccamānaṃ bhikkhuṃ ānāyitthā“ ti vutte „ayaṃ
 bhante viriyaṃ ossajivā⁶ āgato“ ti ārocite S. „saccaṃ kirā“ ti
 pucchitvā „saccaṃ bhante“ ti vutte „kasmā bhikkhu viriyaṃ ossaji⁷,
 imasmiṃ hi sāsane nibbiriyaṃ kusītapuggalassa aggaphalaṃ ara-
 hattaṃ nāma n’ atthi, āradhaviṛiyā c’ imaṃ dhammaṃ āradhenti,
 tvaṃ kho pana pubbe viriyavā ovādakkhamo ten’ eva kāraṇena
 Bārāṇasiraṇṇo puttasaṭṭassa sabbakaniṭṭho pi⁸ hutvā⁹ paṇḍitānaṃ ovāde
 ṭhatvā setacchattaṃ patto sīti“ vatvā a. ā.:

A. B. Br. r. k. Saṃvarakumāro nāma puttasaṭṭassa ka-
 niṭṭho ahosi. Rājā „ekekam puttam sikkhitabbayuttakam¹⁰
 sikkhāpethā“ ti ekekassa amaccassa adāsi. Saṃvarakumārassa
 ācariyo amacco Bodhisatto ahosi paṇḍito vyatto rājaputtassa
 pitiṭṭhāne¹¹ ṭhito. Amaccā sikkhitasikkhite rājaputte raṇṇo
 dassesum. Rājā tesam janapadaṃ datvā uyyojesi. Saṃvara-
 kumāro sabbasippe nipphattiṃ patvā Bodhisattaṃ pucchi:
 tāta¹² sace maṃ pitā janapadaṃ peseti kiṃ karomīti“. „Tāta,
 tvaṃ janapade diyyamāne taṃ agahetvā ‘deva aham sabba-
 kaniṭṭho, mayi pi gate tumhākaṃ pādamūlaṃ tuccham hes-
 sati¹³, aham pādamūle yeva vasissāmīti’ vadeyyāsīti“. Ath’
 ekadivasaṃ Saṃvarakumāraṃ vanditvā ekamantaṃ ṭhitaṃ¹⁴
 rājā pucchi: „kiṃ tāta sippaṃ te niṭṭhitaṃ“ ti. „Āma devā“
 ti. „Tuyhaṃ janapadaṃ vārehīti¹⁵. „Deva tumhākaṃ pāda-

¹ Bd -tento. ² Bd addhā aham. ³ C^o -ajji- corr. to -aji-, Bd -ajji-. ⁴ so all three MSS. instead of kathesi? ⁵ C^o -ajji- corr. to -aji-, Bd -ajje-. ⁶ Bd saccan, omitting bhante. ⁷ Bd -ajji. ⁸ Bd omits pi. ⁹ Bd adds pi. ¹⁰ Bd adds sikkham. ¹¹ Bd pati-. ¹² C^o kiṃ tāta. ¹³ Bd bhavissati. ¹⁴ Bd nisinnaṃ. ¹⁵ Bd demīti.

mūlaṃ tucchaṃ bhavissati, pādamūle yeva vasissāmīti¹“. Rājā tussitvā „sādhū“ ‘ti sampatīcchi. Tato² paṭṭhāya rañño pādamūle yeva hutvā³ Bodhisattaṃ pucchi: „tāta aññaṃ kiṃ karomīti“. „Rājānaṃ ekaṃ purāṇanyyānaṃ⁴ yācāhīti“. So
 5 „sādhū“ ‘ti uyyānaṃ yācitvā tattha jātakehi pupphaphalehi nagare issarajanaṃ saṃgaṇhitvā⁵ puna „kiṃ karomīti“ pucchi. „Tāta rājānaṃ āpucchitvā antonagare⁶ bhattavetanāṃ tvaṃ eva dehīti“. So tathā katvā antonagare kassaci kiñci ahāpetvā⁷ bhattavetanāṃ datvā puna⁸ Bodhisattaṃ pucchitvā rā-
 10 jānaṃ viññāpetvā antonivesane dāsaporisānaṃ pi assānaṃ⁹ pi balakāyassāpi vaṭṭaṃ¹⁰ aparihāpetvā adāsi, tirojanapadehi¹¹ āgatānaṃ dūtānaṃ¹² nivesanaṭṭhānādīni vāṇijānaṃ sumkāni¹³ sabbakaraṇiyāni attanā va akāsi. Evaṃ so M-assa ovāde ṭhatvā sabbaṃ antojanaṃ ca bahijanaṃ ca nagare ca raṭṭha-
 15 vāsino ca āgantuke ca ayapatten¹⁴ eva¹⁵ tena tena saṃgahavathunā ābandhitvā saṃgaṇhi¹⁶, sabbesaṃ piyo ahosi manāpo. Aparabhāge rājānaṃ maraṇamañcake¹⁷ nipannaṃ amaccā pucchimsu: „deva tumhākaṃ accayena setacchattaṃ kassa dassāmā¹⁸“ ‘ti. „Tāta mama puttā sabbe pi setacchattassa
 20 sāmīno va¹⁹, yo pana tumhākaṃ manāṃ gaṇhāti tass’ eva dadeyyāthā²⁰“ ‘ti. Te tasmīṃ kālakate²¹ tassa sariraparihāraṃ katvā sattame divase sannipatitvā „raññā ‘yo tumhākaṃ manāṃ gaṇhāti tassa chattaṃ ussāpeyyāthā²²“ ‘ti vuttaṃ, amhākaṃ ca ayaṃ Saṃvarakumāro manāṃ gaṇhātīti²³“ nātakehi parivāri-
 25 taṃ²⁴ tassa kañcanaṃ mālaṃ setacchattaṃ²⁵ ussāpayimsu. Saṃvaramahārājā B-assa ovāde ṭhatvā dhammena rajjaṃ kāresi. Itare ekūnasatakumārā „pitā kira no kālakato, Saṃvarassa²⁶ kira

¹ Bā homīti. ² Bā so tato. ³ Bā adda puna. ⁴ Bā -nyyā-. ⁵ Bā -hi. ⁶ Bā attano na-. ⁷ Ck kañci āhā-. ⁸ Bā punappunānaṃ-. ⁹ Bā hatthinaṃ. ¹⁰ Ck vaṭṭhaṃ, Bā vattaṃ. ¹¹ Ck -dena. ¹² Bā dūtādīnaṃ. ¹³ Bā sumkānti. ¹⁴ Ck ayapattāneva, Bā āyavattāneva. ¹⁵ Bā gaṇhi. ¹⁶ Bā -mañce. ¹⁷ Bā dammā. ¹⁸ Bā ca. ¹⁹ Bā deyyāthā, Ck dadeyyāthā. ²⁰ Bā tālamkāte. ²¹ Ck -yyathā. ²² Ck gaṇhātīti. ²³ Bā omits nā- pari-. ²⁴ Bā kañcanaṃ mālaṃ-. ²⁵ Bā -raku- māraṇassa.

chattam ussāpesum, so sabbakanittho, tassa chattam na pā-
 punāti, sabbajetthakassa chattam ussāpessāmā“ 'ti sabbe va'
 ekato āgantvā „chattam vā no detu yuddham vā“ ti Saṃvara-
 mahārājassa pannaṃ pesetvā nagaram uparundhimsu. Rājā
 B-assa taṃ pavattim ārocetvā „idāni kiṃ karomā“ ti pucchi. 5
 „Mahārāja, tava bhātīhi² saddhim yujjhanakiccaṃ³ n' atthi,
 tvaṃ pitu santakadhamam⁴ satakoṭṭhāse kāretvā ekūnasataṃ
 bhātīnam⁵ pesetvā 'imaṃ tumhākaṃ pitu santakaṃ koṭṭhāsaṃ
 gaṇhatha, nāhaṃ tumhehi saddhim yujjhissāmīti“⁶ sāsanam pa-
 hiṇathā“ 'ti. So tathā akāsi. Ath' assa sabbajetthabhātiko 10
 Uposathakumāro nāma sese āmantetvā „tāta, rājānam nāma
 abhibhavitum samattho nāma n' atthi, ayaṃ ca no kaniṭṭha-
 bhātiko paṭisattu pi hutvā na tiṭṭhati, amhākaṃ pitu santakaṃ
 pesetvā 'nāhaṃ tumhehi saddhim 'yujjhāmīti' pesesi, na kho
 pana mayam sabbe⁷ ekakkhaṇe chattam ussāpessāma, ekass' 15
 eva chattam ussāpessāma, ayam eva rājā hotu, etha taṃ pas-
 sitvā rājakuṭumbaṃ⁸ paṭicchāpetvā amhākaṃ janapadam eva
 gaṇhāmā“ 'ti āha'. Atha te sabbe pi kumārā nagaram⁹
 vivarāpetvā paṭisattuno ahutvā nagaram pavisiṃsu. Rājāpi
 tesam amaccehi sakkāram gāhāpetvā paṭimaggam pesesi. Ku- 20
 mārā mahantena¹¹ parivārena pattikā va āgantvā rājanivesanaṃ
 abhirūhitvā Saṃvaramahārājassa nipaccākāram dassetvā nīcā-
 sane nisīdiṃsu. Saṃvaramahārājā setacchattassa heṭṭhā sī-
 hāsane nisīdi, mahanto yaso mahantaṃ sirisobhaggaṃ ahosi,
 olokitolokitattānaṃ kampati¹². Uposathakumāro Saṃvara- 25
 mahārājassa siribhavam oloketvā „amhākaṃ pitā attano acca-
 yena Saṃvarakumārassa rājabhāvaṃ nātvā maññe amhākaṃ
 janapade datvā imassa na adāsīti“ cintetvā tena saddhim
 sallapanto tisso gāthā abhāsi:

¹ Id pi. ² Bā bhātikehi. ³ Ck yuddhana-. ⁴ Bā santakaṃ-. ⁵ Bā bhātīkānaṃ.

⁶ Id yujjhāmīti. ⁷ Bā adda pi. ⁸ Ck -bā. ⁹ Ck āhamsu. ¹⁰ Bā -radvāram.

¹¹ Bā nātima-. ¹² Bā kampi.

1. Jānanto no mahārāja tava silaṃ janādhipo
ime kumāre pūjento na taṃ kenaci maññatha. 94.
2. Tiṭṭhante no mahārāje ādu' deve divaṃ gate
ñāti taṃ samanumaññimsu sampassaṃ attham attano. 95.
- 5 3. Kena Saṃvara vattena sañjāte adhiṭṭhasi,
kena taṃ nātivattanti nātisaṃghā samāgatā ti. 96.

Tattha jānanto no ti jānanto nu, janādhipo ti jamaḥkāṃ pitā narindo.
ime ti ime ekūnasate kumāre, Pālipothakesu³ pana aññe kumāre ti likhitam⁴,
pūjento ti tena tena janapadena mānento, na taṃ kenaci khuddakena⁵
10 pi kenaci janapadena taṃ pūjetabbam na maññittha, ayaṃ mama accayena rājā
bhavissatīti nātvā va⁶ maññe attano pādamūle vāsesīti⁷, tiṭṭhante no ti
tiṭṭhante nu, dharamāne yeva nū 'ti pucchati⁸, ādu⁹ deve ti udāhu amhaṃkāṃ
pitari deve divaṃ gate attano attham vaḍḍhim¹⁰ passantā¹⁰ saddhim¹⁰ rājakārakehi
negama janapadehi nātayo taṃ¹¹ rājā hotū 'ti samanumaññimsu¹² 'ti¹³, vat-
15 tenā 'ti silācarena, sañjāte adhiṭṭhasīti¹⁴ samānajatike ekūnasatabhātaro¹⁵
abhibhavitvā tiṭṭhasi, nātivattanti¹⁶ nābhibhavanti.

Taṃ sutvā Saṃvaramahārājā attano guṇaṃ kathento cha
gāthā abhāsi:

4. Na rāja putta usuyyāmi samañānaṃ mahesinaṃ,
20 sakkaccaṃ te namassāmi, pāde vandāmi tādinaṃ. 97.
5. Te maṃ dhammaguṇe yuttaṃ sussūsaṃ anusuyyakaṃ
samañā anusāsanti¹⁷ isi¹⁸ dhammaguṇe ratā. 98.
6. Tes' āhaṃ vacanaṃ sutvā samañānaṃ mahesinaṃ
na kiñci¹⁹ atimaññāmi, dhamme me nirato mano. 99.
- 3 7. Hatthārūhā²⁰ anīkaṭṭhā rathikā pattikārikā²¹
tesu²² na-ppaṭibandhāmi nibaddhaṃ²² bhattavetaṇaṃ. 100.
8. Mahāmatṭa ca me atthi mantino paricārakā²⁴,
Bārāṇasīṃ voharanti bahumaṃsasurodakam²⁵. 101.

¹ C^s āhu, B^d adu. ² B^d atitṭhasi. ³ B^d pālipotha-. ⁴ B^d likkhi-. ⁵ B^d -nā.
⁶ B^d omits va. ⁷ C^s -tīti, B^d ṭhapesīti. ⁸ B^d pucchi. ⁹ C^s āhu, B^d anu. ¹⁰
B^d -to. ¹¹ C^s omit taṃ. ¹² B^d samanumaññimsu. ¹³ B^d omits ti. ¹⁴ B^d atit-
tiṭṭh-. ¹⁵ B^d -re. ¹⁶ C^s nādhī-, C^s nādhivattanti. ¹⁷ C^s samanū-. ¹⁸ C^s
isiṃ, B^d isi. ¹⁹ so all four MSS. ²⁰ C^s -rūhā, B^d -rohā. ²¹ B^d -rakā. ²²
B^d tesam. ²³ B^d nivṭhaṃ, B^f nimittam. ²⁴ C^s B^d -ikā. ²⁵ C^s B^f bahum,
C^s maṃsam.

9. Atho pi vāṇijā phītā nānāratthāto āgatā,
tesu me vihitā rakkhā, evaṁ jānāh'¹ Uposathā 'ti. 102.

Tattha na rājaputtā 'ti ahaṁ rājaputta kañci sattam² ayam nāma
sompatti imassa mā hotū 'ti na usuyyāmi³, tādinaṁ ti tādilakkhanayuttānaṁ
samtapāpatāya samañānaṁ mahantānaṁ silakkhandhādinaṁ guṇānaṁ esitatāya 5
mahesinaṁ dhammikasamaṇabrāhmaṇānaṁ pañcapattiṭṭhitena pāde vandāmi,
dānaṁ dadanto dhammikaṁ ca nesaṁ rakkhāvaraṇaguttiṁ paccupatthapento
sakkaccaṁ te namaseāmi, manena sampiyāyanto va pūjemiti attho, te maṁ ti
te samaṇā⁴ ayam dhammakotṭhāse yuttapayutto sussūsaṁ anusuyyako⁵ ti
tatvato ñatvā maṁ dhammaguṇe yuttam sussūsaṁ anusuyyakaṁ anusāsanti, 10
idaṁ kuru idaṁ⁶ mā karīti ovaṇantīti attho, tesāhaṁ ti tesāṁ ahaṁ, hat-
thāruha⁷ ti hatthi⁸ āruya yujjhanayodhā, anīkaṭṭhā ti hatthānīkēdisu
ṭhitā, rathikā ti rathayodhā, pattikārikā⁹ ti pattino va¹⁰, nibaddhaṁ¹¹
ti yaṁ tehi sajjitaṁ¹² bhattaṁ ca vetanaṁ ca taṁ¹³ na paṭibandhāmi, aperi-
bhāpetvā dadāmi¹⁴ attho, mahāmatṭā ti bhātika mayhaṁ mahāpaṇṇā mantesu 15
kusalā mahāmacca c' eva¹⁵ avasesamantino ca paricārikā atthi, iminā idaṁ
dasseṭi: tumhe mantasampanne paṇḍite ācariye na labhitha, ambhakaṁ pana
ācariyā paṇḍitā upāyakusalā, te no setacchattena¹⁶ yojesuṁ, Bārāṇasīn ti
bhātika mama chattaṁ ussāpitakālato paṭṭhāya ambhakaṁ rājā dhammiko an-
vaddhamāsaṁ devo vassati tena sassāni sampajjanīti¹⁷ Bārāṇasiyaṁ bahum¹⁸ 20
khāditaḥḥayuttakaṁ maṁsamacchaṁ¹⁹ pāṭabbayuttakaṁ surodakaṁ ca²⁰ jātan
ti²¹, evaṁ ratthavāsino bahumaṁsasurodakaṁ²² katvā Bārāṇasīn vo-
haranti, phītā²³ ti hatthiratanasassaratanaṁuttaratanādiṇi āharitvā nirupaddavā
vohāraṁ karontā phītā samiddhā, evaṁ jānāhiti bhātika Uposatha ahaṁ
imehi ettakehi kāraṇehi sabbakaniṭṭho pi²⁴ hutvā mama bhātike abhibhavitvā 25
setacchattaṁ patto, evaṁ maṁ jānāhiti.

Ath' assa guṇaṁ sutvā Uposathakumāro dve gāthā abhāsi:

10. Dhammena kira ñātinaṁ rajjaṁ kārehi Saṁvara

medhāvi paṇḍito cāpi²⁵ atho pi ñātinaṁ hito. 103.

11. Taṁ taṁ ñātiparibbūlhaṁ nānāratanaṁocitaṁ

amittā na-ppasahanti²⁶ Indaṁ va asurādhipo ti. 104.

¹ Ck^s jānāhi. ² Ck^s kaṁvisattam, C^s kavisattam, B^d kiñci mattam. ³ Ck^s suyyāmi.

⁴ B^d samaṇā maṁ. ⁵ B^d -kaṁ. ⁶ Ck^s imaṁ. ⁷ B^d -rohā. ⁸ all three MSS.

-i. ⁹ B^d -rakā. ¹⁰ Ck^s B^d ca. ¹¹ B^d nivīṭhaṁ. ¹² Ck^s addhitaṁ, C^s ajjitaṁ.

¹³ B^d ahaṁ taṁ. ¹⁴ Ck^s te ca. ¹⁵ B^d -ni. ¹⁶ Ck^s -jjatīti. ¹⁷ B^d macchamaṁ-

sam. ¹⁸ B^d -dakaṁ va, C^s -dakaṁ va corr. to -- ca? Ck^s ti. ¹⁹ C^s jānaṁ ti.

²⁰ Ck^s bahum-, B^d -maṁsaṁsasurodakanti. ²¹ Ck^s titā, C^s jītāna. ²² B^d va. ²³

Ck^s cepi, B^d cāsi. ²⁴ Ck^s -sayhanti.

Tattha dhammena kirā 'ti tāta Saṁvaramahārāja dhammena kira tvaṁ ekūnasatānaṁ nātinaṁ attano jeṭṭhabhātikānaṁ anubhāvaṁ abhībhavasi¹, ito paṭṭhāya ca² tvaṁ eva rajjaṁ karehi, tvaṁ hi³ medhāvī c' eva paṇḍito ca nātinaṁ ca⁴ lito ti attho, taṁ taṁ⁵ ti taṁ⁶ evaṁ vīdhaḡuṇasampannaṁ taṁ, nātīparibbūḷhaṁ ti amhehi ekūnasatehi nātakehi parivāritaṁ, nānā-
 5 ratanamocitaṁ ti nānāratanehi ocitaṁ sañcītaṁ bahuratanasañcāyaṁ, asurā-
 dhipo ti yathā tāvatīṇsehi parivutaṁ Indaṁ asurārājā na tapati evaṁ amhehi ārakkhāṁ karontehi⁷ parivāritaṁ tiyojanasatike Kāsīratṭhe dvādasayojanikāya Bārāṇasīya rajjaṁ karentaṁ amittā na tapissantīti dīpeti.

Saṁvaramahārājā sabbesaṁ pi bhātikānaṁ mahantaṁ ya-
 10 saṁ adāsi. Te tassa santike māsaddhamāsaṁ⁸ vasitvā „ma-
 hārāja, janapadesu coresa uṭṭhahantesu mayāṁ jānissāma,
 tvaṁ rājasukhaṁ anubhavā“ 'ti vatvā attano attano jana-
 padaṁ gatā. Rājāpi B-assa ovāde ṭhatvā āyupariyosāne
 devanagaraṁ pūrento agamāsi.

S. i. d. ā. „bhikkhu evaṁ tvaṁ pubbe ovādakkhamo idāni
 kasmā viriyaṁ na akāsīti“ vatvā saccāni pakāsetvā j. s. (Saccapari-
 yosāne so bhikkhu sotāpattiphale patitṭhahi): „Tadā Saṁvaramahārājā
 ayaṁ bhikkhu ahoṣi, Uposathakumāro Sāriputto, sesabhātikā therā-
 nuthērā, parisā Buddhaparisā, ovādadāyako amacco⁹ ahaṁ evā“ 'ti.
 20 Saṁvarajātakaṁ.

9. Suppārakajātaka.

Ummujjanti nimujjantīti. Idaṁ S. J. v. paññāpāra-
 mīm ā. k. Ekadivasāṁ hi sāyaṇhasamaye Tathāgatassa dhammaṁ
 desetum nikkhamanaṁ āgamayamānā bhikkhū dhammasabhāyaṁ ni-
 sīditvā „āvuso aho¹⁰ S. mahāpaṇño puthupaṇño hāsupaṇño javana-
 25 paṇño tikkhapaṇño nibbedhikapaṇño tatra tatra upāyapaṇñāya sam-
 annāgato vipulāya paṭhavisamāya mahāsamuddo viya gambhīrāya
 ākāso viya vitthiṇṇāya¹¹, sakala-Jambudīpasīmī hi uṭṭhitapaṇño Dasa-
 balāṁ atikkamitvā gantum samattho nāma n' atthi. yathā mahā-
 samudde uṭṭhitaūmi¹² velaṁ nātikkamati¹³ velaṁ patvā¹⁴ va bhijjati¹⁵

¹ Bā -bhāvi. ² Bā omits ca. ³ Bā pi. ⁴ Bā va. ⁵ Bā taṁ taṁ, Ck omits taṁ.
⁶ Bā omits taṁ. ⁷ Ck -te. ⁸ Bā -dḡha-. ⁹ Bā adds pana. ¹⁰ Bā adds am-
 hākaṁ. ¹¹ Ck vitti-. ¹² Bā uṭṭhita-. ¹³ Bā -anti. ¹⁴ Bā pattā patta.

evaṃ na koci paññāya Dasabalaṃ atikkamati Satthu pādamūlaṃ
 patvā¹ bhijjat' evā² "ti Dasabalassa mahāpaññāpāramiṃ vaṇṇesum³.
 S. āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā"
 ti pucchitvā „imāya nāmā⁴ "ti vutte „na bhikkhave idān' eva Tathā-
 gato paññavā pubbe pi aparipakke⁵ nāne⁶ paññavā va, andho hutvā⁷
 mahāsamudde udakasaññāya 'imasmiṃ⁸ samudde idam nāma idam
 nāma ratanan' ti aññāsīti⁹ vatvā a. ā.

A. Bharuraṭṭhe¹ Bharurājā² nāma r. kāresi. Bharu-
 kacchaṃ³ nāma paṭṭanagāṇo⁴ ahosi. Tadā Bo. Bharukacce⁵
 niyyāmajeṭṭhassa⁶ putto hutvā nibbatti pāsādiko suvaṇṇavaṇṇo.¹⁰
 Suppāraḥakakumāro¹⁰ ti 'ssa nāmaṃ karimsu. So mahan-
 tena parivārena vaddhanto soḷasavassakāle yeva niyyāmaka-
 sippe nipphattiṃ patvā aparabhāge pitu accayena niyyāmaka-
 jeṭṭhako hutvā¹¹ niyyāmakakammaṃ akāsi, paṇḍito nāṇasampanno
 ahosi¹², tena ārūḷhanāvāya vyāpatti nāma n' atthi. Tassa¹⁵
 aparabhāge loṇajalapahatāni¹³ dve pi cakkhūni nassimsu. So
 tato paṭṭhāya niyyāmakajeṭṭhako hutvāpi¹⁴ niyyāmakakammaṃ
 akatvā „rājānaṃ nissāya jīvissāmi¹⁵“ rājānaṃ upasaṃkami.
 Atha naṃ rājā agghāpaniyakamme ṭhapesi. Tato paṭṭhāya
 rañño hatthiratanam¹⁶ assaratanam¹⁷ muttasāramaṇisārādīni²⁰
 agghāpeti¹⁸. Ath' ekadivasam „rañño maṅgalahatthī bha-
 vissatīti¹⁹“ kālapāsāṇakūṭavaṇṇam ekaṃ vāraṇam ānesum. Tam
 disvā rājā „paṇḍitassa dassethā²⁰“ 'ti āha. Atha naṃ tassa
 santikaṃ nayimsu. So hatthena tassa sarīraṃ parimadditvā
 „nāyaṃ maṅgalahatthī bhavitum anucchaviko, pacchāvāmana-²³
 kadhātuko esa¹⁷, etaṃ hi mātā vijāyamānā amsena¹⁸ paṭi-
 chitum nāsakkhi, tasmā bhūmiyaṃ patitvā pacchimapādehi
 vāmanakadhātuko jāto¹⁹“ ti āha. Hatthiṃ gahetvā āgate puc-
 chimsu. Te „saccaṃ paṇḍito kathetīti²⁰“ vadimsu. Tam kāra-

¹ I'd pattā. ² B'd bhijjantevā. ³ B'd vaṇṇentā nissidisu. ⁴ B'd -kka. ⁵
 B'd -ena. ⁶ B'd repeats l-. ⁷ B'd garu. ⁸ C's paddhana-. ⁹ B'd niyyāmaka-
 jeṭṭhakassa. ¹⁰ C's niyyāmajeṭṭhakassa. ¹¹ B'd supā - throughout. ¹² B'd -tvāpi.
¹³ C's omit ahosi. ¹⁴ C's loṇajalla-. B'd loṇakajalapahatāni. ¹⁵ C's -tvā. ¹⁶
 B'd -na. ¹⁷ B'd -pesi. ¹⁸ B'd -eso. ¹⁹ B'd āgena.

nam rājā sutvā tuttho tassa aṭṭha kahāpane dāpesi. Pun' ekadivasam „rañño maṅgalasso¹ bhavissatīti“ ekam assam ānayimsu. Tam pi rājā paṇḍitassa santikaṃ pesesi. So² hatthena parāmasitvā „ayam maṅgalasso¹ bhavitum na yutto,
 5 etassa hi jātadivase yeva mātā mari, tasmā mātu khīraṃ alabhanto na sammā vadḍhito“ ti āha. Sāpi 'ssa kathā saccā va ahosi. Tam pi sutvā rājā tussitvā aṭṭh' eva kahāpane³ dāpesi. Ath' ekadivasam⁴ „maṅgalaratho bhavissatīti“ ratham āharimsu, tam pi rājā tassa santikaṃ pesesi. So tam⁵ hat-
 10 thena parāmasitvā „ayam ratho susirarukkheṇa kato, tasmiṃ rañño nānucchaviko“ ti āha. Sāpi 'ssa kathā saccā va ahosi. Rājā tam pi sutvā aṭṭh' eva kahāpane dāpesi. Ath' assa kambalaratanam mahaggham ānayimsu⁶. Tam pi tass' eva pesesi. So⁷ hatthena parāmasitvā „imassa musikacchinnaṃ
 15 ekam⁸ thānam atthīti“ āha. Sodhentā tam disvā rañño ārocesum. Rājā tussitvā aṭṭh' eva kahāpane dāpesi. So cintesi: „ayam rājā evarūpāni pi⁹ acchariyāni disvā aṭṭh' eva kahāpane dāpesi, imassa dāyo nahāpitadāyo, nahāpitassa jātako¹⁰ bhavissati, kim me 'evarūpeṇa rājupatṭhānena, attano
 20 vasanattṭhānam eva gamissāmīti“ so Bharukacchapattānam¹¹ eva paccāgami. Tasmiṃ tattha vasante vāṇijā nāvaṃ sajjetvā „kam¹² niyyāmakam karissāmā“ 'ti mantentā¹³ „Suppāraka-
 paṇḍitena ārūlhanāvā na vyāpajjati, esa paṇḍito upāyakusalo, andho samāno pi Suppārakapaṇḍito va uttamo“ ti tam upa-
 25 saṃkamitvā „niyyāmakam no hohīti“ vatvā „tāta¹⁴, aham andho, katham niyyāmakakammaṃ karissāmīti“ vutte „sāmi andhāpi tumbe yeva amhākam uttamo“ ti¹⁵. Punappuna 'yāciyamāno „sādhu tāta¹⁵, tumhehi ārocitasaññāya niyyāmakam bhavissāmīti“

¹ B^d -laasso. ² B^d adds tam pi. ³ B^d atha k. yeva. ⁴ B^d adds rañño. ⁵ B^d tam pi. ⁶ B^d tassa mahagghakamalaratanam āharimsu in the place of athassa --. ⁷ B^d -a. ⁸ B^d omits pi. ⁹ B^d jāti-. ¹⁰ B^d garu- corr. to bharu-. ¹¹ B^d tam. ¹² C^k -to, B^d -tetvā, B^e mantesum. ¹³ B^d omits tāta. ¹⁴ so all three MSS., add āhamsu? ¹⁵ B^d -a.

tesaṃ nāvaṃ abhirūhi. Te nāvāya¹ mahāsamuddaṃ pakkhan-
dimṣu. Nāvā satta divasāni nirupaddavā agamāsi, tato akāla-
vātaṃ² uppātitaṃ uppajji, nāvā cattāro māse pakatisamudda-
pitthe vicarivā Khuramālasamuddaṃ nāma pattā, tathha
macchā manussasamānaserīrā khuranāsā udake ummujjani- 5
mujjaṃ³ karonti. Vāṇijā te disvā M-aṃ tassa samuddassa
nāmaṃ pucchantā paṭhamam gātham āhaṃsu:

1. Ummujjanti nimujjanti manussā khuranāsikā,

Suppārakan taṃ pucchāma: samuddo katamo ayan ti. 105.

Evam tehi puttḥo M. attano niyyāmakasuttana saṃsandetvā 10
dotiyaṃ gātham āha:

2. Bharukacchā⁴ payātānaṃ vāṇijānaṃ dhanesinaṃ

nāvāya vippanaṭṭhāya Khuramālīti vuccatīti. 106.

Tattha payātānaṃ ti Bharukacchapattānā nikkhamitvā gacchantānaṃ,
dhanesinaṃ ti tumhākaṃ vāṇijānaṃ dhanam pariyesantānaṃ, vippanaṭ- 15
ṭhāya ti tāta⁵ tumhākaṃ imāya videsaṃ pakkhantāya nāvāya kamma-
kārakā⁶ pakatisamuddaṃ atikkamitvā sampatto, ayaṃ samuddo Khuramālīti vuc-
cati. evaṃ etaṃ paṇḍitā kathenti⁷.

Tasmiṃ pana samudde vajiraṃ uppajjati⁸. M. „sac' āhaṃ
'ayaṃ vajirasamuddo' ti evaṃ etesaṃ kathessāmi lobhena 20
bahum' vajiraṃ gaṇhitvā nāvaṃ osīdāpessanti⁹“ tesam anā-
cikkhitvā va nāvaṃ laggāpetvā¹⁰ upāyen' ekaṃ yottaṃ gahetvā
macchagahaṇaniyāmena jālaṃ khipāpetvā vajirasāraṃ uddha-
ritvā nāvāya¹¹ pakkhipitvā aññaṃ appagghabhaṇḍaṃ chaḍḍā-
pesi. Nāvā taṃ¹² samuddaṃ atikkamitvā parato¹³ Aggimālaṃ 25
nāma gatā. So pajjalitaaggikkhandho viya majjhantikasuriyo
viya ca obhāsaṃ muñcanto¹⁴ aṭṭhāsi. Vāṇijā

3. Yathā aggīva¹⁵ suriyo va¹⁶ samuddo patidissati,

Suppārakan¹⁷ taṃ pucchāma: samuddo katamo ayan ti 107.

gāthāya¹⁸ taṃ pucchimṣu. M. pi tesam anantaragāthāyā kathesi: 30

¹ Cks nāvā. ² Bā ākula-. ³ Bā -nimujjanti. ⁴ Bā garu-. ⁵ Cā Bā -a. ⁶ so
all three MSS. instead of -kānaṃ? ⁷ Bā kathenti. ⁸ Bā ussannaṃ hoti in the
place of up-. ⁹ Bā -u. ¹⁰ Bā ola- ¹¹ Bā -yaṃ. ¹² Cks naṃ. ¹³ Bā purato.
¹⁴ Bā muccanto. ¹⁵ Bā aggī ca. ¹⁶ Bā ca. ¹⁷ Bā -kaṃ. ¹⁸ Bā adds vāṇijā.

4. Bharukacchā¹ payātānaṃ vāṇijānaṃ dhanesinaṃ
nāvāya vippanatṭhāya Aggimālīti vuccatīti. 108.

Tasmiṃ pana samudde suvaṇṇaṃ ussannaṃ ahosi. M.
purimanayen' eva tato pi suvaṇṇaṃ gāhāpetvā nāvāya pak-
5 khipi². Nāvā tam pi samuddaṃ atikkamitvā khīraṃ viya
dadhim viya ca obhāsantaṃ Dadhimālaṃ³ nāma samuddaṃ pā-
puṇi Vāṇijā

5. Yathā dadhim va khīraṃ va samuddo patidissati⁴,
Suppārakan taṃ pucchāma⁵: samuddo katamo ayan ti 109.
10 gāthāya tassa nāmaṃ pucchiṃsu. M. anantaragāthāya ācikkhi:

6. Bharukacchā⁶ payātānaṃ vāṇijānaṃ dhanesinaṃ
nāvāya vippanatṭhāya Dadhimālīti vuccatīti. 110.

Tasmiṃ pana samudde rajataṃ ussannaṃ⁷. So tam pi
1 upāyena gāhāpetvā⁸ nāvāya pakkhipāpesi. Nāvā tam pi sam-
15 uddaṃ atikkamitvā nīlakusatiṇaṃ viya sampannasassam iva
ca obhāsamānaṃ Nīlavanṇakusamālaṃ⁹ nāma sammuddaṃ pā-
puṇi. Vāṇijā

7. Yathā kuso¹⁰ va sasso¹¹ va samuddo patidissati,
Suppārakan taṃ pucchāma, samuddo katamo ayan ti 111.
20 gāthāya tassa pi nāmaṃ pucchiṃsu. So anantaragāthāya
ācikkhi:

8. Bharukacchā⁶ payātānaṃ vāṇijānaṃ dhanesinaṃ
nāvāya vippanatṭhāya Kusamālīti vuccatīti. 112.

Tasmiṃ pana samudde nīlamanīratanaṃ ussannaṃ ahosi.
25 So tam pi upāyena gāhāpetvā nāvāya pakkhipāpesi. Nāvā
tam pi samuddaṃ atikkamitvā nalavanaṃ¹² viya ca veļu-
vanaṃ viya ca khāyamānaṃ Nalamālaṃ¹³ nāma samuddaṃ
pāpuṇi. Vāṇijā

¹ Bḍ garu-. ² Bḍ pakkhipāpesi. ³ Bḍ -li. ⁴ Bḍ patibhāsati. ⁵ Cks -mi. ⁶ Bḍ garu- corr. to bharu-. ⁷ Cks uppannaṃ, Bḍ adds ahosi. ⁸ Cks gahetvā. ⁹ Bḍ nīlavanṇamkusamālā. ¹⁰ Ck -e. ¹¹ Cks -e. ¹² C nīla-, Bḍ nala-. ¹³ Ck -li, C nalamālī, Bḍ nalamālīn.

9. Yathā nalo¹ va veḷum² va samuddo patidassati,

Suppārakan taṃ pucchāma: samuddo katamo ayan ti 113.
gāthāya tassa³ pi nāmaṃ pucchimsu. M. anantaragāthāya
kathesi:

10. Bharukacchā payātānaṃ vāṇijānaṃ dhanesinaṃ 5
nāvāya vippanaṭṭhāya Nalamālīti⁴ vuccatīti⁵. 114.

Tasmiṃ pana samudde vaṃsarāgavelūriyaṃ ussannaṃ⁶. So
tam pi⁷ gāhāpetvā nāvāya pakkhipāpesi.

Aparo nayo: nalo⁸ ti vicchikanalo⁹ kakkāṭakanalo⁹ pi so rattavanno
hoti, veḷu¹⁰ 'ti⁹ pavāṇass' etaṃ¹⁰ nāmaṃ, so¹¹ samuddo pavāṇussanno ratto- 10
bhāso ahosi, tasmā yathā nalo¹² va¹³ veḷu¹⁴ vā¹⁵ ti pucchimsu. M. tato
pavāṇaṃ gāhāpesi.

Vāṇijā Nalamālīṃ atikkamantā Vaḷabhāmukhasamuddaṃ¹⁶
nāma passiṃsu, tattha udakaṃ kaḍḍhitvā kaḍḍhitvā¹⁷ sabbato-
bhāgena uggacchati, tasmiṃ sabbatobhāgena uggatodakaṃ¹⁸ 15
sabbatobhāgena chinnaṭaṭamahāsobbho¹⁹ viya paññāyati, ūmīyā
uggatāya ekato papātasadisam hoti, bhayajanano saddo up-
pajjati sotāni bhindanto viya hadayaṃ phālento viya, taṃ²⁰
disvā vāṇijā bhītatasitā

11. Mahābhayo²¹ bhiṃsanako samuddo suyyat' amānuso²², 20
yathā sobbho papāto ca²³ samuddo patidissati,

Suppārakan taṃ pucchāma: samuddo katamo ayan ti 115.
gāthāya tassa nāmaṃ pucchimsu.

Tattha suyyatamānuso²⁴ ti suyyati amānuso mahāsamuddo²⁵.

12. Bharukacchā payātānaṃ -pe- Vaḷabhāmukhīti vuccatīti 116. 25
Bo. anantaragāthāya tassa nāmaṃ ācikkhitvā²⁷ „tātā²⁸ imaṃ

¹ B^d nalo. ² C^s B^d veḷu. ³ B^d -ā. ⁴ B^d nala-. ⁵ C^s -ati. ⁶ B^d masāra-
gallave- ahosi, C^s vaṃsarāgavelūriyussannaṃ. ⁷ B^d adds upāyena. ⁸ B^d -lo.
⁹ B^d adds pana. ¹⁰ B^d evetaṃ. ¹¹ B^d adds ca. ¹² C^s B^d nalo. ¹³ B^d ca.
¹⁴ C^s velo. ¹⁵ B^d cā. ¹⁶ C^s vala-, C^s vāla-, B^d balavā-. ¹⁷ B^d only one ka-
¹⁸ B^d ugacchante udakaṃ. ¹⁹ B^d uchinda-. ²⁰ B^d cataṃ, C^s naṃ. ²¹ B^d
mahabbh-. ²² C^s suyyatimā- corr. to -tamā-. ²³ C^s B^d va. ²⁴ B^d suyyatimā-,
C^s suyyāta-. ²⁵ C^s adds ti; B^d has amānuso saddo mahāsatto. ²⁶ C^s -mu-
khenti, B^d balavāmukhīti. ²⁷ E^d adds tassa nāmaṃ ācikkhi evaṃ. ²⁸ B^d tāta.

Valabhāmukhaṃ¹ samuddaṃ pattā nivattitum samatthā nāvā
 nāma n' atthi, ayaṃ sampattanāvaṃ² nimujjāpetvā vināsaṃ
 pāpeti³ āha. Tañ ca nāvaṃ satta manussasatāni abhirūhiṃsu,
 te sabbe maraṇabhayaabhītā ekappahāren' eva³ Avicimhi
 5 paccamānā⁴ sattā viya atikaruṇasaraṃ⁵ muñciṃsu. M. „ṭha-
 petvā maṃ añño etesaṃ sotthibhāvaṃ kātum samattho nāma
 n' atthi, saccakiriyaṃ tesaṃ sotthim karissāmīti“ cintetvā te
 āmantetvā „tātā⁶ maṃ khippaṃ gandhodakena nahāpetvā
 ahatavatthāni⁷ nivāsāpetvā punnapātīm⁸ sajjetvā nāvāya dhure
 10 ṭhapethā“ 'ti. Te vegena tathā karimṃsu. M. ubbohi hatthehi
 punnapātīm⁸ gahetvā nāvāya dhure ṭhito saccakiriyaṃ karonto
 osānagātham āha:

1a. Yato sarāmi attānaṃ yato patto 'smi viññutaṃ
 nābhijānāmi saṃcicca⁹ ekapāṇam pi himsitaṃ¹⁰,
 15 etena saccavajjena sotthim nāvā nivattatū 'ti. 117.

Tattha yato ti yato paṭṭhāya ahaṃ attānaṃ sarāmi yato paṭṭhāya c' amhi
 viññutaṃ patto ti attho. ekapāṇam pi himsitaṃ¹¹ ti etthantare saṃcicca
 ekaṃ kunthakipillakapāṇam pi vihimṣitaṃ¹² nābhijānāmi, desanāmatam ev'
 etaṃ, Bo. pana tiṇasalākam pi upādāya mayā parasantakam na gahitapubbaṃ
 20 lobhena¹³ paradāraṃ na olokitapubbaṃ musā na bhāsitaṃ¹⁴ tiṇaggena¹⁵
 pi majjaṃ na pītapubbaṃ¹⁶ ti evaṃ pañcasilavasena¹⁷ saccakiriyaṃ akāsi, katvā
 ca pana punnapātiyā udakaṃ nāvāya dhure āsiñci¹⁸.

Cattāro mase videsaṃ pakkhantā nāvā nivattitvā iddhiṃā
 viya iddhānubhāvena¹⁹ ekadivaseṇ' eva Bharukacchapaṭṭanaṃ²⁰
 25 agamāsi, gantvā ca pana thale pi atṭhūsabhamattaṃ ṭhānaṃ
 pakkhanditvā nāvikassa gharadvāre²¹ atṭhāsi. M. tesaṃ vāni-
 jānaṃ suvaṇṇarajatamaṇipavālavajirāni bhājetvā adāsi, „etta-

¹ Ck valabhā-, Bđ balavāmukha. ² Ck sampatti-, Bđ sampattā-. ³ Ck add atikaruṇaṃ. ⁴ Bđ -na. ⁵ Bđ atikaruṇāṇaṃ ravaṃ. ⁶ Bđ -a. ⁷ Cđ Bđ āh-. ⁸ Bđ suvaṇṇapā-. ⁹ Ck saṃcicca. ¹⁰ Bđ pibisitaṃ, Bđ vihimṣitaṃ. ¹¹ Bđ -sitaṃ, Ck -sita. ¹² Bđ kundhakipillikaṃ pi pāṇaṃ hīsitum. ¹³ Bđ lobhavasena. ¹⁴ Bđ -bbā, Cđ omits musā - - bbaṃ. ¹⁵ Bđ -nā. ¹⁶ Bđ pivita-. ¹⁷ Bđ adds pana. ¹⁸ Bđ abhisīñci. ¹⁹ Bđ saccānu-. ²⁰ Bđ garu-. ²¹ Bđ adds yeva.

kehi vo ratanehi alam, mā puna samuddam pavisitthā“ 'ti
ca¹ tesam ovādam datvā yāvajīvaṃ dānādīni puññāni katvā
devapuram pūresi.

S. i. d. ā. „evam bhikkhave pubbe pi Tathāgato mahāpañño
yerā“ 'ti vatvā j. s.: „Tadā“² parisā Buddhaparisā³, Suppāraka-⁵
paṇḍito pana aham evā“ 'ti. Suppārakajātakam. Ekāda-
sanipātavannaṇā niṭṭhitā⁴.

¹ B^d omits ca. ² B^d adds sā. ³ B^d adds ahesum. ⁴ B^d -jātakam navaman. Iti jātakathakathāya navajātakapaṭimaṇḍitassa ekādasanipātass' atthavaṇṇanā niṭṭhitā. So (yo?) thero sārasaddena • dhammasadden' alaṅkito • jātakam sodhitaṃ suṭhu • tenattherena yaṃ idaṃ • iminā puññakammena buddho hessam anāgate • sivaṃ va neyyalokassa • pāpemi amataṃ paḍaṃ • nibbānapaccayo hotu • niṭṭhitaṃ • Sakkarāj 1150 etc.

XII. DVĀDASANIPĀTA.

1. Cullakuṇālaajātaka.

Khuddānam lahucittānan ti. Idam jātakam Kuṇālaajātake
āvibhavissati. Cullakuṇālaajātakam.

2. Bhaddasālaajātaka.

Kā tram suddhehi vatthehīti. Idam S. J. v. nātatttha-
cariyam¹ ā. k. Sāvattiyam hi Anāthapiṇḍikassa nivesane pañ-
cannam bhikkhusatānam nibaddhabhojanam² pavattati, tathā Visā-
khāya ca Kosalarāṇṇo ca. Tattha pana³ kiñcāpi nānaggarasabho-
10 janam dīyati bhikkhūnam pan' ettha koci vissāsiko n' atthi. tasmā
bhikkhū rājanivesane na bhuñjanti, bhattam gahetvā Anāthapiṇḍikassa
vā Visākhāya vā aññesam vā vissāsikānam gharam gantvā bhuñjanti.
Rājā ekadivasam „pañṇākāram āhaṭam, bhikkhūnam dethā“ 'ti
bhattaggaṃ pesetvā „bhattagge bhikkhū n' atthīti“ vutte „kham
15 gatā“ ti pucchitvā „attano vissāsikagehesu nisīditvā bhuñjantīti“
sutvā bhuttapātarāso Satthu santikam gantvā „bhante bhojanam nāma
kiṃparaman⁴“ ti pucchi. „Vissāsaparamam⁵ mahārāja, kaṇḍjika-
mattam⁶ pi hi⁷ vissāsikena dinnam madhuram hotīti“. „Bhante kena
pana saddhim bhikkhūnam vissāso hotīti“. „Nātihi vā Sakyakulehi⁸
20 vā māhārājā“ 'ti. Tato rājā cintesi: „ekam Sakyadhītarām ānetvā
aggamahesim karissāmīti, evam mayā saddhim bhikkhūnam nātiko⁹

2. Cfr. Dhammapada p. 211. ¹ Bā nātakattha-. ² Ck -ddham-. ³ Bā addh
rājā. ⁴ Bā sarasan. ⁵ Bā visāsikāya sarasam. ⁶ Ck -kamahantam. ⁷ Bā -rājā
ti kiñci kiñcikamattam, omitting pi hi. ⁸ Ck^s sekaku-. ⁹ Bā -ta-.

viya vissāso¹ bhavissatīti² so utthāyāsanaṃ attano nivesanaṃ gantvā
 Kapilavatthum dūtaṃ³ pesesi: „dhītaṃ kira⁴ me dentu, ahaṃ tum-
 hehi saddhiṃ nātibhāvaṃ icchāmīti“. Sākiyā dūtavacanaṃ sutvā
 saṃnipatitvā mantayimsu⁵: „mayā Kosalarāṇṇo āpāvattitṭhāne va-
 sāma, sace dārikaṃ⁶ na dassāma mahantaṃ veraṃ bhavissati, sace
 dassāma kulavaṃso no bhijjissati, kin nu kho kattabban⁷“ ti. Atha
 ne Mahānāmo āha: „mā cintayittha, mama dhīta Vāsabhakkhattiyā⁸
 nāma Nāgamuṇḍāya nāma dāsiyā kucchismiṃ nibbattā soḷasavassapa-
 desikā⁹ uttamarūpadharā sobhaggappattā pitvaṃsena khattiyajātikā,
 tam assa¹⁰ „khattiyakaṇṇā“ ti¹¹ pesessāma“. Sākiyā „sādhū“ ti sam-
 paṭicchitvā dūte pakkosāpetvā „sādhū, dārikaṃ dassāma¹², idān’ eva
 taṃ gahetvā gacchathā“ ti āhaṃsu. Dūtaṃ cintesum: „ime Sakyā¹³
 nāma jātīm nissāya atimānino, ‘sadiṣi no’ ti vatvā asadisim pi¹⁴ da-
 deyyum, etehi saddhiṃ ekato bhuñjamānaṃ eva gaṇhissāmā¹⁵“ ti
 te evaṃ āhaṃsu: „mayā gahetvā gacchantā yā tumhehi saddhiṃ
 ekato bhuñjati taṃ gahetvā gamissāmā¹⁶“ ti. Sākiyā¹⁷ tesam
 nivāsanaṭṭhānaṃ dāpetvā „kiṃ karissāma“ ti cintayimsu. Mahānāmo
 āha: „tumhe mā cintayittha, ahaṃ upāyaṃ karissāmi, tumhe mama
 bhojanakāle Vāsabhakkhattiyaṃ alaṃkaritvā ānetvā¹⁸ mayā ekasmiṃ
 kabale gahitamatte ‘deva, asuko rājā nāma paṇṇaṃ pahīni, imaṃ
 tāva sāsanaṃ suṇāthā¹⁹’ ti paṇṇaṃ dasseyyāthā²⁰“ ti. Te „sādhū“
 ti sampāṭicchitvā tasmiṃ bhuñjamāne kumārikaṃ alaṃkarimsu.
 Mahānāmo „dhītaṃ me ānetha, mayā saddhiṃ bhuñjatū“ ti āha²¹.
 Atha naṃ „alaṃkaritvā²² tāvad evā“ ti²³ thokaṃ papañcaṃ katvā
 ānayimsu. Sā „pitarā saddhiṃ bhuñjissāmā²⁴“ ti ekapātiyā²⁵ hat-
 thaṃ otāresi. Mahānāmo tāya saddhiṃ ekaṃ²⁶ piṇḍaṃ gahetvā
 mukhe ṭhapesi, dutiyapiṇḍassa²⁷ hatthe pasāritamatte²⁸ „deva, asuka-
 raṇṇā nāma²⁹ paṇṇaṃ pahitaṃ, imaṃ tāva sāsanaṃ suṇāthā“ ti
 paṇṇaṃ upanāmesum. Mahānāmo „amma tvaṃ bhuñjā³⁰“ ti dakkhiṇa-

¹ Bā omits viya vissāso. ² Bā -ssati. ³ Bā -te. ⁴ Bā omits ki-. ⁵ Bā cinta-.
⁶ Bā dhitarāṃ. ⁷ Bā kāta-. ⁸ Bā -ttisā. ⁹ Ck^o -vassikapadesikā, Bā -vassude-
 sikā. ¹⁰ Bā vāsabha in the place of tamassa. ¹¹ Bā taṃ. ¹² Bā dammhi. ¹³
 Bā sākiyā. ¹⁴ Ck^o -aī. Bā atimāno tesam dhāsi no dhīta adhāsīti vatvā dāsīmpī.
¹⁵ Bā gaṇhāmā. ¹⁶ Bā taṃ gahessāmā. ¹⁷ Ck^o sākiyā corr. to sā mātiyā. ¹⁸
 Bā ānetha. ¹⁹ Ck^o Bā -yyāthā, C^o -yya corr. to -yyāthā. ²⁰ Ck^o omīti āha. ²¹
 Ck^o -riyyati. ²² Bā eva, omitting ti. ²³ Bā -mī. C^o -mī corr. to -mā. ²⁴ Ck^o
 -niyā, C^o -niyā corr. to -tiyā, Bā -tiyā. ²⁵ Bā -a. ²⁶ Bā -ḍāya. ²⁷ Bā -rite,
 omitting matte. ²⁸ Bā -raṇṇo, omitting nāma. ²⁹ Bā -āhi.

- hattham pātiyā yeva katvā vāmahatthena paṇṇam¹ gahetvā paṇṇam olokesi. Tassa tam² sāsanam upadhārentass' eva itarā bhuñji. So tassā bhuttakāle hattham dhovitvā mukham vikkhālesi³. Dūtā⁴ nicchayen' eva⁵ „sā⁶ etassa dhītā“ ti niṭṭham agamaṃsu⁷, na⁸ tam⁹ antaram jānitum sakkhimsu. Mahānāmo mahantena¹⁰ parivārena dhītaram¹⁰ pesesi. Dūtāpi tam¹¹ Sāvattim¹² netvā „ayam kumārīkā jātisampannā Mahānāmassa dhītā“ ti vadiṃsu. Rājā tussitvā sakalanagaram alamkārapetvā tam ratanarāsimhi ṭhapetvā aggamaheṣiṭṭhāne abhisīncāpesi. Sā raṇño piyā ahosi manāpā¹³. Ath' assā nacirass'¹⁰ eva gabbho patitṭhahi, rājā gabbhapharīharam dāpesi¹⁴, sā dasamāsaccayena suvaṇṇavaṇṇam puttam vijāyi. Ath' assa nāmagahana-divase rājā attano ayyakāya¹⁵ santikam pesesi: „Sakya-rājadhitā Vāsabhakhattiya puttam vijāyi, kim assa nāmam karontū¹⁶“ 'ti. Tam pana sāsanam gahetvā gato amacco thokam badhiradhātuko, so¹⁵ gantvā raṇño ayyakāya¹⁷ ārocesi. Sā¹⁸ tam sutvā „Vāsabhakhattiya puttam avijāyitvāpi sabbam janam abhibhavi¹⁹, idāni pana ativiya raṇño vallabhā bhavissatī“ āha. Badhirāmacco²⁰ „vallabhā“ ti vacanam dussutam sutvā „viḍūḍabho²¹“ ti sallakkhetvā rājānam upagantvā „deva kumārassa kira 'Viḍūḍabho' ti nāmam karothā“ 'ti āha.²⁰ Rājā „porāṇakam no kuladattikam²² nāmam bhavissatī“ cintetvā „Viḍūḍabho“ ti nāmam akāsi. Tato patṭhāya kumāro kumārāparihārena vaḍḍhanto sattavassikakāle aṇṇesam kumārānam mātāmahakulato²³ hatthirūpakaassarūpakādini²⁴ āhāriyamānāni²⁵ disvā mātaram pucchi: „amma, aṇṇesam mātāmahakulato²⁶ paṇṇākāro āhāriyyati, mayham²⁵ koci kiñci na peseti²⁶, kim tvaṃ nimmātāpitikā²⁷“ ti. Atha naṃ sā²⁸ „tāta, tava²⁹ Sakya-rājāno mātāmahā³⁰, dūre pana³¹ vasanti, tena te kiñci na pesentīti“ vatvā vañcesi. Puna soḷasavassakāle³¹ „amma mātāmahakulam³² passitukāmo 'mhīti³⁴“. „Alam tāta, kim tattha bhavam³³ karissatīti“ vāriyamāno pi punappunam yāci. Ath' assa mātā „tena

¹ B^d omits pa-. ² B^d tassattham. ³ B^d adds tam disvā. ⁴ C^s dūta, B^d dukā. ⁵ C^k niccayene. ⁶ B^d omits sā. ⁷ B^d niṭṭhamakamsu. ⁸ B^d adds te. ⁹ B^d adds sakkārena. ¹⁰ B^d adds raṇño. ¹¹ B^d nam. ¹² C^k -iyam, B^d -i. ¹³ B^d ma- ahosi. ¹⁴ B^d -ramadāsi. ¹⁵ C^s ayyi-, B^d -akassa. ¹⁶ B^d karomā. ¹⁷ B^d -kassa. ¹⁸ B^d so. ¹⁹ B^d -vati. ²⁰ B^d -raam-. ²¹ B^d viḍaḍa- througout. ²² B^d rājadatthiyam in the place of no kula-. ²³ C^k -hā-. ²⁴ B^d -di. ²⁵ B^d -nādini, C^k -mānā. ²⁶ B^d -si. ²⁷ B^d nimātānimitāsīti. ²⁸ B^d mātā. ²⁹ B^d omits tava. ³⁰ B^d pitāmahā nāma te. ³¹ B^d omits pana. ³² B^d -ssikakale. ³³ C^k -hā-, B^d pitāmahassa mahānāmassa kulam. ³⁴ B^d adds vatvā. ³⁵ B^d tattha nto, C^k omits bhavam.

hi gacchāhīti¹ sampaṭṭicchi. So pitu ārocetvā mahantena parivārena
 nikkhami. Vāsabhakhattiyā puretarāṃ paṇṇaṃ pesesi: „ahaṃ idha
 sukhaṃ vasāmi, sāmīno māssa kiñci antaraṃ² dassayimsū“³ ti. Sā-
 kiyā Viḍḍabhabha āgamanāṃ nātvā „vanditūṃ na sakkā“⁴ ti⁵ tassa
 daharadaharakumārake⁶ janapadaṃ⁷ pahiṇimsu. Kumāre Kapila- 5
 vatthūṃ sampatte Sākiyā santhāgāre sannipatiṃsu. Kumāro santhā-
 gāraṃ gantvā atṭhāsi. Atha naṃ „ayan te tāta mātāmaho⁸, ayaṃ
 mātulo“⁹ ti vadiṃsu. So sabbe vandamāno vicari. So yāva piṭṭhiyā
 rujanappamāṇaṃ¹⁰ vanditvā ekam pi attānaṃ vandantaṃ¹¹ adisvā „kin
 nu kho maṃ vandantā n' atthīti“¹² pucchi. Sākiyā „tāta kaniṭṭha- 10
 kumārā janapadaṃ gatā“¹³ ti vatvā¹⁴ tassa mahantaṃ sakkāraṃ ka-
 riṃsu. So katipāhaṃ vasitvā mahantena parivārena nikkhami. Ath'
 ekā dāsi tena¹⁵ santhāgāre nisinnaphalakaṃ „idaṃ Vāsabhakhattiyādā-
 siyā puttassa nisinnaphalakaṃ“¹⁶ ti akkositvā khīrodakena dhovi.
 Eko puriso attano āvudhaṃ paṇussitvā¹⁷ nivatto taṃ gaṇhanto Vi- 15
 ḍḍabhabhakumārassa akkosanasaddaṃ sutvā taṃ antaraṃ pucchitvā¹⁸
 „Vāsabhakhattiyā dāsiyā kucchismiṃ Mahānāmasakkassa jātā“¹⁹ ti nātvā
 gantvā balakāyassa²⁰ kathesi. „Vāsabhakhattiyā kira dāsiya dhītā“
 ti mahākolāhalaṃ ahoṣi. Kumāro taṃ sutvā „ete tāva“²¹ mama nisinna-
 phalakaṃ khīrodakena dhovantu, ahaṃ pana rajje paṭiṭṭhitakāle ete- 20
 saṃ galalohitaṃ gaṇetvā mama nisinnaphalakaṃ dhovissāmīti“²² cittaṃ
 ṭhapesi. Tasmīṃ Sāvattiṃ²³ gate amaccā sabbaṃ pavattiṃ raṇṇo
 ārocesuṃ. Rājā²⁴ „mayhaṃ dāsīdhītaraṃ adamsū“²⁵ ti Sākiyānaṃ
 kujjhītvā²⁶ Vāsabhakhattiyāya ca puttassa ca dinnaparihāraṃ²⁷ pac-
 chinditvā²⁸ dāsādāsīhi laddhabbamattakam²⁹ eva dāpesi. Tato kati- 25
 pāhaccayena Satthā rājanivesanaṃ gantvā³⁰ nisīdi. Rājā āgantvā³¹
 vanditvā „bhante tumhākaṃ kira nātakehi dāsīdhītā mayhaṃ dinnā,
 ten' assā ahaṃ saputtāya³² parihāraṃ acchinditvā dāsādāsīhi laddhabba-
 mattakam³³ eva dāpesin“³⁴ ti āha. Satthā „ayuttaṃ mahārāja Sāki-

¹ Ck^o māssu-, B^d sāmīno kiñci antara mā. ² B^d sakkonti. ³ B^d -re kumārīke
⁴ B^d -de. ⁵ B^d piṭāmāhā. ⁶ B^d ruccamāno. ⁷ Ck -tā, B^d vandanaṃ. ⁸ B^d
 omīte va-. ⁹ Ck te, B^d tene. ¹⁰ Ck pammu-, B^d paṇussitvā. ¹¹ varena nik-
 khami - - - pucchitvā wanting in C^o. ¹² B^d dhītā. ¹³ B^d phalaṃ, C^o phala-
 yassa, yassa being crossed out. ¹⁴ Ck ettova. ¹⁵ Ck^o -iyam, B^d -i. ¹⁶ B^d
 adds sabbe. ¹⁷ B^d kucchitvā. ¹⁸ Ck dinnam corr. to dinna. ¹⁹ B^d acchi-
²⁰ B^d laddhamparihāramattam. ²¹ B^d āg-. ²² B^d satthāraṃ in the place of
 āg-. ²³ Ck tenassa āhaṃ supu-, C^o tassā āhaṃ supu- corr. to tenassā ahaṃ
 supu-. ²⁴ B^d laddhabbaparihāyamattam, Ck laddhabyamattakam.

- yehi kataṃ, dadantehi nāma samajātikā dātabbā, assa¹ taṃ² pana mahārāja vadāmi³: Vāsabhakkhattiyā rājadhītā⁴ khattiyaraṇṇo⁵ gehe abhisekaṃ labhi⁶, Viḍḍabho ti khattiyarājānam eva paṭicca jāto, 'mātigottam'⁷ nāma kiṃ karissati, pitigottam⁸ eva pamāṇan⁹ ti porā-
- 5 nakaṇḍitā daḍḍiditthiyā kaṭṭhahārikāya⁹ aggamaheṣiṭṭhānam adamsu, taṣṣā ca kucchismiṃ¹⁰ jātakumāro dvādasayojanikāya Bārānasiyā¹¹ rājjam patvā Kaṭṭhavāhanarājā nāma jāto¹² ti vatvā¹² Kaṭṭhahāri-jātakam¹³ kathesi. Rājā¹⁴ dhammakatham sutvā 'pitigottam'¹⁵ eva kira pamāṇan¹⁶ ti tussitvā mātāputtānam pakatiparihāram eva dāpesi.
- 10 Raṇṇo pana Bandhulo¹⁵ nāma senāpati Mallikam¹⁶ nāma attano bha-riyam vāṃjham¹⁷ „tava kulagharam eva gacchā¹⁸“ ti Kusināram eva pesesi. Sā¹⁹ „Satthāram diṣvā gacchissāmiti“ Jetavanam pavisi-
sitvā Tathāgataṃ vanditvā ekamante²⁰ ṭhitā „khaṃ gacchasīti“ ca puṭṭhā „sāṃiko me bhante kulagharam pesesīti“ vatvā „kasmā“ ti
- 15 vutte²¹ „vāṃjhā aputtikā ti²² bhante“ ti vatvā Satthārā „yadi evam gamanakkiccam²³ n' atthi, nivattā²⁴“ ti vuttā²⁵ tuṭṭhā²⁶ Satthāram van-ditvā nivesanam eva²⁷ agamāsi²⁸, „kasmā nivattāsīti²⁹“ ca puṭṭhā Dasabalena nivattit³⁰ amhi sāmiti³¹ āha. Senāpati „dittham bha-vissati Tathāgatena kāraṇan³²“ ti āha. Sā nacirass³³ eva gabbham
- 30 labhitvā³⁴ uppannadohalā „dohalo me uppanno“ ti ārocesi. „Kiṃ-dohalo“ ti. „Vesālinagare³⁵ gaṇarājakulānam³⁶ abhisekamaṅgalapokkha-
raṇiṃ otaritvā nahātvā paṇiyam pātukāṃ³⁷ amhi³⁸ sāmiti³⁹“. Senāpati „sādhū“ ti vatvā sahasatthāmaṃ dhanuṃ gahetvā taṃ ratham āro-petvā Sāvattithito nikkhamitvā ratham vāhento⁴⁰ Vesālīm⁴¹ pavisi.
- 45 Tasmiṃ ca kāle Kosalaraṇṇo⁴² Bandhulasenāpatinā saddhiṃ ekā-cariyakule uggahitasippo Mahāli nāma Licchavi andho Licchavinam attham⁴³ dhammā ca anusāsanto dvārasamipe yeva vasati⁴⁴, so ra-thassa ummāre paṭighātam⁴⁵ sutvā „Bandhulamallassa rathavāhana-

¹ Bḍ ayam. ² Bḍ omits taṃ. ³ Bḍ dāsi in the place of va-. ⁴ C^k khatti-yarā-. ⁵ Bḍ -yassara-. ⁶ Bḍ -kampattā. ⁷ Bḍ mātu-. ⁸ Bḍ pitu-. ⁹ Bḍ -yampi. ¹⁰ Bḍ -lmhi. ¹¹ C^k -yam. ¹² Bḍ omits vatvā. ¹³ C^k -rikajā-, Bḍ kaṭṭhavāhanarājā-, cfr. J. I, p. 133. ¹⁴ Bḍ adds satthu. ¹⁵ Bḍ bandhuphalo. ¹⁶ C^k Bḍ -kā. ¹⁷ Bḍ vājjhā, C^k vandham corr. to vāṃjham. ¹⁸ Bḍ -āhi. ¹⁹ Bḍ adds ca. ²⁰ Bḍ -taṃ. ²¹ Bḍ -ā. ²² Bḍ omits ti. ²³ Bḍ adds sā. ²⁴ Bḍ adds hattā. ²⁵ Bḍ adds puna. ²⁶ Bḍ āg-. ²⁷ Bḍ adds vuttā. ²⁸ Bḍ omits sāmi. ²⁹ Bḍ patila-. ³⁰ Bḍ -liyāna-. ³¹ C^k narā-, C^k gaṇarā- corr. to gaṇarā-. Bḍ licchavirā-. ³² Bḍ pivitukāmāmi. ³³ Bḍ omits sāmi. ³⁴ Bḍ pārento. ³⁵ C^k -liyam, Bḍ -li-. ³⁶ C^k -nā ca. ³⁷ Bḍ -nā. ³⁸ Bḍ vasi. ³⁹ Bḍ paṭighatanarū saddam.

saddo¹, ajja Licchavīnaṃ bhayaṃ uppaṇissatīti² āha. Pokkharaniyā anto ca bahi ca ārakkho balavā³, upari lohajālaṃ patthaṇaṃ⁴, sakunānaṃ pi okāso n' atthi. Senāpati pana rathā otaritvā ārakkhike khaggena paharanto palāpetvā lohajālaṃ ohinditvā antopokkharaniyaṃ⁵ bhariyaṃ⁶ nahāpetvā pāyevā sayam pi nahātvā Mallikaṃ rathaṃ āro- 5 petvā nagarā nikkhamitvā āgataṃ maggen' eva pāyāsi. Ārakkhikā gantvā Licchavīnaṃ ārocesuṃ. Licchavirājāno⁷ kujjhitvā pañcasatā pañca rathasatāni āruya „Bandhulamallaṃ gaṇhissāmā“ 'ti nikkhamiṃsu. Tam pavattim Mahālissa ārocesuṃ. Mahāli „mā gamittha, so hi vo sabbe ghātessatīti“ āha. Te pi „mayāṃ gamissāma yevā“ 10 'ti vadiṃsu. „Tena hi cakkassa yāva nābhito pavitṭhaṭṭhānaṃ⁸ disvā nivatteyyātha, tato anivattantaṃ purato asanisaddaṃ viya suñissatha, tamhā⁹ ṭhānā nivatteyyātha, tato anivattantaṃ tumbhākaṃ rathadhure¹⁰ chiddaṃ passissatha¹¹, tamhā ṭhānā nivatteyyāth' eva¹², parato¹³ mā gamitthā“ 'ti. Te tassa vacanena anivattitvā¹⁴ anubandhiṃsu yeva. 15 Mallikā¹⁵ disvā „rathā sāmi paññāyanti¹⁶“ āha. „Tena¹⁶ hi ekasseva rathassa¹⁷ paññāyanakāle¹⁸ āroceyyāsīti“¹⁹. Sā yadā sabbe eko viya hutvā paññāyiṃsu tadā „ekam eva sāmi rathasīsaṃ paññāyati²⁰“ āha. Bandhulo „tena hi imā rasmiyo gaṇhā²¹“ 'ti tassā rasmiyo datvā²² rathe ṭhito²³ 20 dhanuṃ āropesi. Rathacakkaṃ yāva nābhito paṭhavim pāvīsi, Licchavi²⁴ gantvā tam ṭhānaṃ disvāpi na nivattiṃsu. Itaro thokaṃ gantvā jiyāṃ poṭhesi²⁵, asanisaddo viya ahosi, tato²⁶ pi na nivattiṃsu, anubandhantaṃ gacchant' eva. Bandhulo rathe ṭhitako va ekam saraṃ khipi, so pañcannaṃ rathasatānaṃ rathasīsaṃ²⁷ chiddaṃ katvā pañca rājasatāni²⁸ parikarabandhaṭṭhāne²⁹ vinivijjhivā paṭhavim pāvīsi. Te attano 25 viddhabhāvaṃ ajānitvā „tiṭṭha re tiṭṭha re“ ti vadantaṃ anubandhiṃsu yeva. Bandhulo rathaṃ ṭhapetvā „tumhe matakā, matakahehi saddhiṃ mayhaṃ yuddhaṃ nāma n' atthīti“ āha. „Matakā³⁰ nāma amhādisā³¹ hontīti³²“ „Tena hi sabba purimassa³³ parikaraṃ³⁴ mocethā“ 'ti³⁵.

¹ Bā adds eso. ² Bā ārakkhaṃ ṭhapetvā in the place of ā. b. ³ Bā upatthataṃ. ⁴ Cks -piṃ. ⁵ Bā adds otaritvā. ⁶ Bā te lic-. ⁷ Bā ghaṭayissatīti. ⁸ Bā paṭhavipavitṭhāṇāni. ⁹ Bā tasmā. ¹⁰ Bā -resu. ¹¹ Cks passissa. ¹² Bā -yyātha. ¹³ Bā pu-. ¹⁴ Bā adds tam. ¹⁵ Bā adds rathaṃ. ¹⁶ Bā bandhulotena. ¹⁷ Bā ekassa rathassa viya. ¹⁸ Bā adds mama. ¹⁹ Itā -āhi. ²⁰ Bā adds so. ²¹ Bā adds va. ²² Cks -vi, Bā -vino. ²³ Bā potesi so. ²⁴ Bā te tato. ²⁵ so all three MSS., Dh. -sīse. ²⁶ Bā -naṃ. ²⁷ Bā parikkhārabandhana-. ²⁸ Bā te ma-. ²⁹ Bā -so na vo. ³⁰ Bā adds vadimsu. ³¹ Cks sabbe-, Bā sabba purimassa. ³² Bā -kkhāraṃ. ³³ Bā adds āha.

Te mocayimsu. So muttamatte¹ yeva maritvā patito. Atha ne „sabbe pi tumhe evarūpā², attano gharāni gantvā samvidhātabbam samvidahitvā puttadāram³ anusāsivā sannāham mocethā⁴“ ti āha. Te tathā katvā sabbe⁵ jivitakkhayam pattā. Bandhulo pi⁶ Mallikam
 5 Sāvattim⁶ ānesi. Sā solasakkhattum yamake⁷ putte vijāyi, sabbe pi sūrā thāmasampannā ahesum, sabbasippe⁸ nipphattim pāpuṇimsu, ekekassa⁹ purisasahassaparivāro ahoṣi, pitarā saddhim rājanivesanam gacchantehi te¹⁰ eva rājaṅgaṇam paripūri. Ath’ ekadivasam vinicchaye kūṭṭapparājītā¹⁰ manussā Bandhulam āgacchantam disvā mahāviraṇam
 10 viravantā¹¹ vinicchayāmaccānam¹² kūṭṭakāraṇam tassa ārocesum. So¹³ vinicchayam gantvā¹⁴ attam tīretvā¹⁵ sāmikam eva sāmikam¹⁶ akāsi. Mahājano mahāsaddena sādhuṇāram pavattesi. Rājā „kim idam“ ti pucchitvā tam attham sutvā tussitvā sabbe pi te amacce hāretvā Bandhulass’ eva vinicchayam niyyādesi, so tato paṭṭhāya
 15 sammā vinicchini¹⁷. Tato¹⁸ porāṇakavinicchayikā¹⁹ laṇham alabhantā appalābhā hutvā Bandhulam²⁰ „rajjam pattheti“ rājakule paribhindiṃsu. Rājā tesam²¹ katham gaḥetvā cittam niggaḥetum nāsakkhi. „Imasmim²² idh’ eva ghātiyamāne²³ garahā²⁴ uppajjissatīti“ puna cintetvā payuttapurisehi paccantam paharāpetvā²⁵ Bandhulam pakkosā-
 20 petvā „paccanto kira kupito²⁶, tava puttehi saddhim gantvā²⁷ core gaṇhā²⁸“ ti pahitvā²⁹ „etth’ ev’ assa³⁰ dvattiṃsāya puttehi saddhim sīsam chinditvā āharathā³¹“ ti tena³² saddhim āñe pi samatthe mahāyodhe pesesi. Tasmim paccantam gacchante yeva „senāpati kira āgacchatīti³³“ payuttakacorā palāyimsu. So tam padesam āvāsā-
 25 petvā janapadam santappetvā nivatti. Ath’ assa nagarato avidūratṭhāne³⁴ te yodhā saddhim puttehi³⁵ sīsam chindiṃsu. Tam divasam Mallikāya pañcahi bhikkhusatehi saddhim dve aggasāvaka nimantitā hontī. Ath’ assā pubbaṇhe³⁶ yeva³⁷ „sāmikassa te³⁸ saddhim puttehi sīsam chinnaṃ³⁹“ ti⁴⁰ paṇṇam āharitvā adamsu. Sā tam pavattim

¹ Bā -ā. ² Bā adds mataka yeva. ³ Bā -re. ⁴ Bā adds pi. ⁵ Bā omits pi.
⁶ Ck^o -iyam, Bā -i. ⁷ Bā -ka. ⁸ Bā sabbe. ⁹ Bā -āpi. ¹⁰ Ck^o kūṭṭattam-.
¹¹ Bā mahāviraṇam ravantā. ¹² Bā -yaam-. ¹³ Bā adds pi. ¹⁴ Bā adds tam.
¹⁵ Bā vicāretvā. ¹⁶ Bā adds asāmikameva asāmikam. ¹⁷ Bā vinicchindi. ¹⁸ Bā adds te.
¹⁹ Bā -yakāmaccā. ²⁰ Bā -lo. ²¹ Bā tato rājā tam. ²² Bā ime.
²³ Ck^o Bā no. ²⁴ Bā adds me. ²⁵ Ck^o -hā-, Bā adds te palāpetvā nivattakāle antarāmagge puttehi sandim māretum vaṭṭatīti. ²⁶ Bā kuppi-. ²⁷ Bā -āhi. ²⁸ all three MSS. -ni-. ²⁹ Bā tatthevassa. ³⁰ Bā tehi. ³¹ Bā adds sutvā. ³² Bā -re thā. ³³ Bā pu- sa-. ³⁴ Bā -hasamaye. ³⁵ Bā omits yeva. ³⁶ Ck^o tehi, C^o ne. ³⁷ Bā chindisū. ³⁸ Bā adds idam.

ñatvā kassaci kiñci avatvā paṇṇaṃ ucchaṅge katvā bhikkhusaṃgham
 eva paricari¹. Ath' assā paricārikā² bhikkhūnaṃ bhattaṃ datvā
 sappicāṭṭim āharantā³ therānaṃ purato cāṭṭim bhindimsu. Dhamma-
 senāpati⁴ „bhedanadhammaṃ bhinnaṃ, na cintetabban“ ti āha. Sā
 ucchaṅgato paṇṇaṃ niharitvā „dvattimsāya puttehi saddhim pitu sīsaṃ 5
 chinnaṃ“ ti me imaṃ⁵ paṇṇaṃ āharimsu, ahaṃ⁶ idaṃ sutvāpi na cin-
 temi, sappicāṭṭiyā bhinnāya kiṃ cintessāmi bhante“ ti āha. Dhamma-
 senāpati „animittam anaññātan“⁷ ti ādini vatvā utthāyāsanaṃ dhammaṃ
 desetvā⁸ vihāraṃ agamāsi. Sāpi dvattimsa supisāyo⁹ pakkosāpetvā
 „tumbhākaṃ sāmikā niraparādhā attano purimakammaphalaṃ labhimsu, 10
 tumhe mā socitha¹⁰, rañño pi¹¹ upari manopadosaṃ mā karitthā“ 'ti
 ovadi. Rañño carapurisā nam¹² katham sutvā gantvā¹³ tesam niddo-
 sabhāvaṃ rañño kathesum¹⁴. Rājā saṃvegappatto tassā nivesanaṃ
 gantvā¹⁵ Mallikaṃ ca supisāyo c' assā khamāpetvā Mallikāya varaṃ
 adāsi. Sā „gahito me hotū“ 'ti vatvā tasmim gate¹⁶ matakabhattaṃ 15
 datvā nahātvā rājānaṃ upasaṃkamitvā „deva tumhehi me varo dinno,
 mayhaṃ ca aññen' attho n' atthi, dvattimsāya¹⁷ ca me supisānaṃ
 mamaṃ ca kulagharaḡamanam¹⁸ anujānāthā¹⁹“ 'ti āha. Rājā sam-
 paticchī. Sā dvattimsa supisāyo²⁰ sakasakakulam²¹ pesetvā sayam
 Kusināraṇagare attano kulagharaṃ agamāsi. Rājāpi Bandhulasenā- 20
 patino bhāḡineyyassa Dīghakārāyanaṃ nāma senāpatitthānaṃ adāsi.
 So pana „mātulo²² iminā mārito“ ti rañño otāraṃ gavesako carati²³.
 Rājā²⁴ niraparādhassa Bandhulassa māritakālato paṭṭhāya vippatīsārī
 hutvā cittassādaṃ na labhati, rajjasukhaṃ²⁵ nānubhoti. Tadā Satthā
 Sakyānaṃ²⁶ Uḷumpaṃ nāma nigamaṃ upanissāya viharati. Rājā 25
 tattha gantvā āramato avidūre khandhāvāraṃ nivesetvā²⁷ mandena²⁸
 parivārena „Satthāraṃ vandissāmiti²⁹“ vihāraṃ gantvā pañca rāja-
 kakudhabhaṇḍāni Kārāyanaṃ³⁰ datvā ekako va gandhakuṭṭim pāvīsi.
 Sabbaṃ Dhammacetiyasutta-niyāmen' eva veditabbaṃ. Tasmim gandha-
 kuṭṭim pavitṭhe Kārāyano³¹ tāni³² rājakakudhabhaṇḍāni gahetvā 30

¹ Ck -vari, Cc Bā -visi. ² Bā -kāyo. ³ Bā -tiyo. ⁴ Bā adds upāika. ⁵ Bā idam.
⁶ Bā ahaṃca. ⁷ Suttanipāta v. 574. ⁸ Cc -nto, Bā omits dh. de-. ⁹ Ck -sā. ¹⁰
 Bā adds mā paridevitthā. ¹¹ Bā omits pi. ¹² Bā tam. ¹³ Bā omits ga-. ¹⁴
 Bā kathayimsu. ¹⁵ Ck -g-. ¹⁶ Bā adds tesam. ¹⁷ Ck -sā. ¹⁸ Ck -raṃga-.
¹⁹ Ck -nathā. ²⁰ Bā -sāya supisāyānaṃ. ²¹ Ck sakyakulam. ²² Bā adds me.
²³ Bā okāsaṃ vesanto vica-. ²⁴ Bā adds pi; sā dvattimsa - - - rāja wanting in
 Cc. ²⁵ Bā adds ca. ²⁶ Bā sākiyā-. ²⁷ Bā nivā-. ²⁸ Bā mahantena. ²⁹ Bā
 Bā -māti. ³⁰ Bā dīghakā-. ³¹ Bā adds pañca.

- Vidūḍabham rājānam katvā raṇṇo ekaṃ assaṃ ekaṃ c' upatṭhāna-kārikam¹ mātuḡāmaṃ nivattetvā² Sāvattim³ agamāsi. Rājā Satthārā saddhim piyakatham kathetvā nikkhamanto senaṃ adisvā taṃ mātuḡāmaṃ pucchitvā taṃ pavattim sutvā bhāḡineyyaṃ ādāya gantvā⁴
- 5 „Vidūḍabham gaheṣṣāmīti⁵“ Rajagahanagaraṃ gacchanto vikāle dvāresu pihitesu⁶ nagaraṃ patvā⁷ ekissā sālāya nipajjitvā vātātapakilaṇto rattibhāge tatth' eva kālam akāsi. Vibhātāya rattiyā „deva Kosala-narindo⁸ anātho⁹ jāto“ ti vilapantiyā tassā itthiyā saddaṃ sutvā raṇṇo ārocesuṃ. So mātulassa mahantena sakkārena sarīra-
- 10 kiccaṃ kāresi. Vidūḍabho pi rajjāṃ labhitvā taṃ veraṃ saritvā „sabbe pi Sākiye māressāmīti¹⁰“ mahatiyā senāya nikkhami. Taṃ divasaṃ S. paccūsakāle¹¹ lokam olokeno¹² nātisaṃghassa vināsaṃ disvā „nātisaṃghaṃ kātum vaṭṭatīti“ cintetvā pubbaṇhasamaye piṇḍāya caritvā piṇḍapāṭapaṭikkanto gandhakuṭiyāṃ sihaseyyaṃ kappetvā
- 15 sāyaṇhasamaye ākāsena gantvā¹³ Kapilavatthusāmante ekasmiṃ kabaraṇchāye rukkhamaḷe nisīdi. Tato avidūre Vidūḍabhassa rajjasi-māya mahanto sandacchāyo¹⁴ nigrodharukkho atthi. Vidūḍabho Satthāraṃ¹⁵ disvā upasaṃkamitvā vanditvā¹⁶ „bhante kiṃkāraṇā evarupāya uṇhavelāya imasmiṃ kabaraṇchāye rukkhamaḷe nisīdittha¹⁷, etasmiṃ
- 20 sandacchāye¹⁸ nigrodhamūle nisīdatha bhante“ ti vatvā „hotu mahārāja, nātakānaṃ chāyā nāma sītālā“ ti vutte „nātakānaṃ rakkhanaṭṭhāya S. āgato bhavissatīti“ cintetvā Satthāraṃ vanditvā nivattitvā Sāvattim eva paccāgami. Satthāpi uppatitvā Jetavanam eva gato. Rājā Sākiyānaṃ dosaṃ saritvā dutiyam pi nikkhamitvā tatth' eva
- 25 Satthāraṃ passitvā puna nivatti, tatiyavāre¹⁹ nikkhamitvā tatth' eva Satthāraṃ passitvā nivatti, catutthavāre pana tasmiṃ nikkhante S.²⁰ Sākiyānaṃ pubbakammaṃ oloketvā tesāṃ nadiyaṃ visapakkhepana-pāpakammaṃ²¹ appaṭibāhiyabhāvaṃ nātvā catutthavāraṃ na agamāsi²². Vidūḍabharājā khīrapāyake dārake²³ ādim katvā sabbe Sā-
- 30 kiye ghātetvā galalohitena phalakaṃ²⁴ dhovitvā paccāgamāsi²⁵. Satthari pana tatiyavāre gamanato paccāgantvā punadivase piṇḍāya

¹ B^d ca upa-. ² B^d nivattāpetvā; vihāraṃ - - - nivattetvā wanting in C^e. ³ B^d -i, C^k -iyaṃ. ⁴ C^k āg-. ⁵ B^d adds so. ⁶ B^d jipidahi-. ⁷ B^d paviyituma-sakkanto in the place of patvā. ⁸ B^d -rindaṃ idāni ⁹ B^d adds pi. ¹⁰ B^d -mīti. ¹¹ B^d -samaye. ¹² B^d vo-. ¹³ B^d -nāgantvā. ¹⁴ B^d sitacchāyo. ¹⁵ sarīra-kiccaṃ - - - satthāraṃ wanting in C^e. ¹⁶ B^d omits va-. ¹⁷ B^d -datha. ¹⁸ B^d sītacāye. ¹⁹ C^e adds pi. ²⁰ dosaṃ - - - satthā waiting in B^d. ²¹ B^d -kkhip-. ²² B^d nāg-. ²³ B^d nīrahaṇake, omitting dārake. ²⁴ B^d nisinnapha-. ²⁵ B^d -mi.

caritvā niṭṭhāpitabhaddakicce gandhakuṭiyāṃ vissamante¹ disāhi² sannipatitā bhikkhū dhammasabhāyaṃ nisiditvā „āvuso S. attānaṃ dassetvā rājānaṃ nivattetvā³ nātake maraṇabhayaṃ mocesi, evaṃ nātakānaṃ atthacarako⁴ S.“ ti Bhagavato guṇakathaṃ kathesuṃ⁵. S. āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinā“ ti pucchitvā⁶ „imāya nāma“ 'ti vutte „na bhikkhave Tathāgato idān' eva nātakānaṃ atthaṃ carati, pubbe pi cari⁷ yevā“ 'ti vatvā a. ā.:

A. B. Brahmadaṭṭo dasarājadharmme⁸ akopetvā dhammena rajjāṃ kārento⁹ ekadivasāṃ cintesi: „Jambudīpatale rājāno bahutthambhesu pāsādesu vasanti, tasmā bahūhi tha- 10
bhehi pāsādakaraṇaṃ¹⁰ nāma anacchariyaṃ, yaṃ nūnāhaṃ ekatthambhakaṃ pāsādaṃ kareyyaṃ¹¹, sabbarājūnaṃ¹² aggara-
rājā bhavissāmīti“ so vaddhakī¹³ pakkosāpetvā „mayhaṃ sobhaggappattaṃ ekatthambhakaṃ¹⁴ pāsādaṃ karothā“ 'ti āha. Te „sādhū“ 'ti sampatiṇṇhitvā araṇṇaṃ pavisitvā¹⁵ ujū ma- 15
hante ekatthambhakapāsādārahe bahurukkhe disvā „ime rukkhā santi, maggo pana visamo, na sakkā¹⁶ otāretuṃ, raṇṇo ācikkhissāma“ 'ti cintetvā tathā akaṃsu. Rājā „yena¹⁷ kenaci upāyena saṇikaṃ otārethā“ 'ti vatvā „deva¹⁸ kenaci pi upāyena na sakkā“ ti vutte „tena hi mama uyyāne ekaṃ ruk- 20
khaṃ upadhārethā“ ti āha. Vaddhakī uyyānaṃ gantvā ekaṃ sujātaṃ¹⁹ ujukaṃ gāmanigamapūjitaṃ rājakulato pi laddha-
balikammaṃ maṅgalasālarukkhaṃ²⁰ disvā raṇṇo santikaṃ gantvā tam atthaṃ ārocesuṃ. Rājā „uyyāne rukkho²¹ nāma mama paṭiladdho, gacchatha²², naṃ²³ chindathā“ 'ti āha. Te 25
„sādhū“ 'ti sampatiṇṇhitvā gandhamālādīhatthā uyyānaṃ gantvā rukkhe gandhapāṇcaṅgulaṃ²⁴ datvā suttena parikkhipitvā
pupphakaṇṇikaṃ bandhitvā dīpaṃ jāletvā balikammaṃ katvā

¹ Bā pavisante. ² Bā disādīhi. ³ Bā nivattapetvā. ⁴ Ck -rato, Bā atthāyacaro.

⁵ Bā kathayimāsu. ⁶ Bā acari. ⁷ Bā -mam. ⁸ Bā karonto. ⁹ Ck -kāraṇaṃ.

¹⁰ Ck kareyya, Cā kareyyaṃ. ¹¹ Ck sabbaṃ-. ¹² Bā -kīn. ¹³ Bā -ka. ¹⁴ Bā omīta ar- pa-.

¹⁵ Ck sakkoma taṃ idha. ¹⁶ Bā omīta yena. ¹⁷ Bā adda yena.

¹⁸ Bā omīta su-. ¹⁹ Bā -lā-. ²⁰ Ck -am. ²¹ Bā adda so. ²² Bā tam. ²³ Bā -likaṃ.

„ito sattame divase āgantvā rukkhāṃ chindissāma, rājā che-
dāpeti¹, imasmim rukkhe nibbattadevatā² aññattha gacchantu³,
ambhākaṃ doso n' atthi⁴“ sāvesuṃ. Atha tasmim nibbatto
devaputto taṃ vacanaṃ sutvā „nissamsayaṃ ime vaḍḍhaki
5 imaṃ rukkhāṃ chindissanti, vimānaṃ me nāsessanti⁵, vimāna-
pariyantikam eva kho pana mayhaṃ jīvitāṃ, imaṃ ca rukkhāṃ
parivāretvāpi⁶ t̥hesu⁶ taruṇasālarukkhesu⁷ nibbattānaṃ mama
nātidevatānaṃ pi bahūni vimānāni nassissanti⁸, na kho pana
maṃ tathā⁹ attano vināso bādhati yathā¹⁰ nātinaṃ, tasmā
10 tesāṃ¹¹ mayā jīvitadānaṃ¹² dātuṃ vaṭṭatīti¹² cintetvā adḍha-
rattasamaye dibbālaṃkārapatimaṇḍito rañño sirigabbhaṃ pavi-
sitvā sakalagabbhaṃ ekobhāsaṃ katvā ussisa kapasse rodamaṇo
atthāsi. Rājā taṃ disvā bhītasito tena saddhim sallapanto
paṭhamam gātham āha:

- 15 1. Kā tvaṃ uddhehi vatthehi¹³ aghe vehāsayaṇ t̥hitā,
kena ty-assūni vattanti, kuto taṃ bhayaṃ āgatan ti. 1.

Tattha kā ti yakkhanāgasupappasakkādisu¹⁴ kā¹⁵ nāma tvaṃ ti pucchati,
vatthehīti¹³ vacanamattam etaṃ¹⁶, sabbe pi pana dibbālaṃkāre¹⁷ saṇḍhāy'
evam¹⁸ āha, aghe ti appatighe ākāse, vehāsayaṇ ti tass' eva vevacanam,
20 kena tyassūnīti¹⁹ kena kāraṇena tava assūni pavattanti²⁰, kuto ti nātiviyoga-
dghanavināśādīti²¹ kiṃ nissāya tava bhayaṃ āgatan ti pucchati.

Taṃ sutvā devarājā dve gāthā abhāsi:

2. Tav' eva deva vijite Bhaddasālo ti maṃ vidū
saṭṭhim vassasahassāni tiṭṭhato pūjitassa me 2.
25 3. Kārayantā nagarāni agāre ca disampati
vividhe cāpi pāsāde na man te accamaññisuṃ²²,
yath' eva man te pūjesuṃ tath' eva tvaṃ pi pūjayā 'ti. 3.

¹ Bā chindāpesi. ² Bā -ttā-. ³ Bā -atu. ⁴ Bā nassissatīti. ⁵ Bā omits pi.
⁶ Ck̄s t̥thi-. ⁷ Bā -lā-. ⁸ Bā adds vimānapariyantikameva mama nātinaṃ
devatānaṃ jīvitāṃ. ⁹ Bā yathā. ¹⁰ Bā tathā. ¹¹ Bā nesaṃ. ¹² Bā -taṃ,
omitting dānaṃ. ¹³ Ck̄ Bāf vatte-. ¹⁴ C̄s -sakkā- corr. to -sakkhā-. ¹⁵ Ck̄s
ko. ¹⁶ Bā evetaṃ. ¹⁷ Bā sabbehi pana vatthadib-. ¹⁸ Bā -ya, omitting evam.
¹⁹ Ck̄ t̥thāssunīti, C̄s ttāssunīti. ²⁰ Bā omits pa. ²¹ Ck̄s -dī, Bā dīnā. ²² C̄s
te maṃ amaññisuṃ.

Tattha tiṭṭhato ti sakala-Bārūnasi-nagarena c' eva¹ gāmanigamehi ca
 taya² ca pūjitassa niccaṃ balikammaṃ ca sakkāraṃ ca labhantassa mayhaṃ
 imasmiṃ uyyāne³ tiṭṭhantassa ettako kālo⁴ gato ti dasseti, nagarānti na-
 garapaṭisaṃkhārakammāni⁵, agāre ti bhūmigeḥāni⁶, disampatīti disānaṃ
 pati mahārāja⁷, na⁸ manta ti te nagarapaṭisaṃkhārakaraṇādīni⁹ karontā¹⁰ 5
 imasmiṃ nagare porāṇakarājāno maṃ nātimaññūṃsu nātikkamiṃsu na viheṭha-
 yimsu¹¹, mama nivāsarukkhaṃ¹² chinditvā attano kammāni na karimsu, mayhaṃ
 pana sakkāraṃ eva karimsu 'ti avara, yathevā 'ti tasmā¹³ yath' eva ne¹⁴
 porāṇakarājāno maṃ pūjayimsu eko pi imaṃ rukkhaṃ na chindāpesi, tvaṃ¹⁵
 cāpi maṃ¹⁶ tath' eva pūjaya mā me rukkhaṃ chedayīti. 10

Tato rājā dve gāthā abhāsi:

4. Taṃ ca¹⁷ ahaṃ na passāmi thullaṃ¹⁸ kāyena te dumaṃ,
 ārohapariṇāhena abhirūpo si¹⁹ jātiyā. 4.
5. Pāsādaṃ kārayissāmi ekatthambhaṃ manoramaṃ,
 tattha taṃ upanessāmi, ciraṇ te yakkha jīvitaṃ ti. 5. 15

Tattha kāyena 'ti pamāṇena²⁰, idaṃ vuttaṃ hoti: tava pamāṇena²¹
 taṃ²² viya thullaṃ mahantaṃ ahaṃ aññaṃ dumaṃ na passāmi, tvaṃ ñeva pana
 ārohapariṇāhena sujātasamkhātāya²³ susaṇṭhānaujubhāvappakārāya²⁴ jātiyā ca
 abhirūpo sobhaggappatto ekatthambhapāsādāraho ti, pāsādaṃ ti tasmā taṃ
 chedāpetvā²⁵ ahaṃ pāsādaṃ kārapessāmi²⁶ eva, tattha taṃ ti taṃ pañāhaṃ 20
 samma devarāja²⁶ tattha pāsāde upanessāmi²⁷ vasāpessāmi, so²⁸ tvaṃ mayā
 saddhiṃ ekato vasanto aggagandhamālādīni labhanto sakkārappatto sukhaṃ
 jivissasīti²⁹ nivāsanaṭṭhānābhāvena³⁰ me vināso bhavissatīti mā cintesi³¹, ciraṇ
 te yakkha jīvitaṃ bhavissatīti.

Taṃ sutvā devarājā dve gāthā abhāsi:

25

6. Evaṃ h' etaṃ³² udapādi sarīrena vinābhāvo
 puthuso maṃ vikantetvā khaṇḍaso avakantatha. 6.

¹ Ck veva. Cc vevā, Rd -rehideva. ² Bđ tathā. ³ Bđ adds manussānaṃ pūji-
 tassa. ⁴ Bđ adds va. ⁵ Ck -parisaṃbhāra-, Cc -parisaṃkhāra-, Bđ -patisam-
 khāraṇa-. ⁶ Bđ bhūmibhāgegeḥāni. ⁷ Bđ -jā. ⁸ Bđ naṃ. ⁹ Ck -patisam-
 bhāra-, Bđ nagaraṭisaṃbharaṇādīni. ¹⁰ Bđ -to, Ck -ti. ¹¹ Bđ vihevesuṃ. ¹²
 Bđ nivāsanaṇu-. ¹³ Bđ kasmā. ¹⁴ Bđ omits ne. ¹⁵ Ck vtaṃ. ¹⁶ Bđ omits
 maṃ. ¹⁷ Bf tvaṃ vā, Bđ kataṃ vā in the place of taṃca. ¹⁸ Bf tulaṃ, Bđ
 tulaṃ. ¹⁹ Ck ti. ²⁰ Bđ tava vimānena. ²¹ Bđ vimānena. ²² Bđ samānataṃ.
²³ Ck sujātatāsaṃ-, Cc sujāto saṃ-, Bđ sujātasamkhātāya. ²⁴ Bđ samasaṇṭhā-
 nauju-, Ck susaṇṭhānaṃ-. ²⁵ Bđ ekatthambhapāsādantaṃ chedā-, omitting raho
 ti pāsādanti tasmā. ²⁶ Ck Bđ -jā. ²⁷ all three MSS. upani-. ²⁸ Bđ omits so.
²⁹ Ck -sīti, Cc -ssasi, Bđ jivassatīti. ³⁰ Ck -naṃbhāvena, Cc Bđ -nabbāvena.
³¹ Bđ -tayi. ³² so Ck for cetaṃ? Bđ evaṃ cittaṃ.

7. Agge ca chetvā majjhe ca pacchā mūlaṃ vichindatha',
evam me chiḷḷamānassa na dukkhaṃ² maraṇaṃ siyā ti. 7.

Tattha evaṃ hetuṃ³ udapādīti yadi evaṃ etaṃ cittaṃ tava uppannaṃ,
sarīreṇa vinābhāvo ti yadi te mama sarīreṇa bhaddasālarukkheṇa saddhiṃ⁴
5 mama vinābhāvo patthito⁵, puthuso ti atha naṃ bahudhā⁶ vikantitvā
ti⁷ chinditvā, khaṇḍaso ti⁸ khaṇḍikkhaṇḍaṃ⁹ katvā avakantatha, agge cā¹⁰
'ti avakantantā¹¹ pana paṭhamam agge¹² tato majjhe¹³ chinditvā sabbapacchā
mūle chindatha, evaṃ hi me chiḷḷamānassa¹³ na dukkhaṃ maraṇaṃ bhaveyyi
'ti yācasi.

- 10 Tato rājā dve gāthā abhāsi:
a. Hatthapādaṃ¹⁴ yathā chinde¹⁵ kaṇṇanāsaṃ ca jīvite
tato pacchā siro chinde¹⁵, taṃ dukkhaṃ maraṇaṃ siyā. 8.
9. Sukhaṃ nu khaṇḍaso chinnaṃ¹⁶ bhaddasāla vanaspati,
kiṃ hetu kaṃ upādāya khaṇḍaso chinnaṃ¹⁷ icchasi. 9.

- 15 Tattha hatthapādaṃ¹⁴ ti hatthe ca pāde ca, taṃ dukkhaṃ ti taṃ
evaṃ paṭipāṭiyā chiḷḷantassa¹⁸ corassa¹⁹ maraṇaṃ dukkhaṃ siyā, sukhaṃ
no²⁰ ti samma Bhaddasāla vajjhappattā²¹ corā²² sukhena maritukāmā sisacche-
daṃ yācanti na²³ khaṇḍaso chedanam, tvaṃ pana etaṃ²⁴ yācasi, tena taṃ
pucchāmi: sukhaṃ nu²⁵ khaṇḍaso chinnaṃ ti, kiṃ hetu 'ti khaṇḍaso²⁶ chin-
20 naṃ nāma na sukhaṃ, kāraṇeṇa pan' ettha bhavittabban ti taṃ pucchanto
evaṃ āha.

Ath' assa ācikkhanto Bhaddasālo dve gāthā abhāsi:

11. Yaṇ ca hetuṃ upādāya hetuṃ dhammūpasamhitam²⁷
khaṇḍaso chinnaṃ icchāmi mahārāja suṇohi me: 10.
25 11. Ñāti me sukhasamvaddhā²⁸ mama passe nivātajā
te pi 'haṃ²⁹ upahimseyyam, paresam assa dumocitan³⁰ ti. 11.

¹ Ck vivin-, Bđ mūlamhi chindatha. ² Cks dukkha. ³ Bđ citta. ⁴ Bđ sama. ⁵ C² Patthito. Bđ patthito. ⁶ Bđ bahūdhā, Cks bahuvihā. ⁷ Cks omit ti. ⁸ Ck omit ti. ⁹ Cks khaṇḍa-. ¹⁰ Cks vā. ¹¹ Bđ avakantantā ca. ¹² Bđ -am. ¹³ Bđ -nāya. ¹⁴ Bdf -de. ¹⁵ Bdf -nne. ¹⁶ Ck jinnaṃ, C² einnaṃ. ¹⁷ Bđ chindaṃ, Bf chinda. ¹⁸ Bđ chindantassa. ¹⁹ Bđ tassa. ²⁰ Bđ dukkhaṃ in the place of no. ²¹ C² -tto, Ck vajjappattā, Bđ vajhappatto. ²² Bđ te. ²³ C² nā. ²⁴ Bđ evaṃ. ²⁵ Bđ sukhaṃdukkhaṃ, omitting nu. ²⁶ Cks -to. ²⁷ Ck sammūpasamhitam, Bđ dhammūpasamhitam corr. to dhamma-. ²⁸ Bđ -vaḍhā. ²⁹ Cks ahaṃ. ³⁰ Cks -cinan, Bđ assamukhovitan, Bf asukhukhovitan.

Tattha hetum dhammūpasamhitan¹ ti mahārāja yaṁ² hetusabbhā-
vaṁ³ yuttam eva na hetupatirūpakam⁴ hetum upādāya ārabha sandhāyāha
khaṇḍaso chinnaṁ icchāmi taṁ⁵ ohitasoto suṇhīti⁶ attho, nāti me ti mama
Bhaddasālarukkhasa chāyāya⁷ sukhasamvaddhā⁸ mama passe⁹ taruṇasāla-
rukhesu¹⁰ nibbattā mayā katavātaparittāṇattā¹¹ nivātajā mama nātakā deva- 5
saṁghā attī ti¹² ahaṁ viśālasākhaviṭapo mūle chinditvā patanto upahim-
seyyāṁ, sambhaggavimāne karonto vināseyyāṁ ti attho, paresaṁ assa duma-
citan¹³ ti evaṁ sante mayā tesāṁ paresaṁ nātidevasaṁghānaṁ assa¹⁴ duk-
khaṁ ocitaṁ vaḍḍhitāṁ, na cāhaṁ¹⁵ tesāṁ dukkhakāmo¹⁶, tasmā bhaddasālaṁ
khaṇḍaso chinnaṁ icchāmiti¹⁷ ayam ettha adhippāyo¹⁸. 10

Taṁ sutvā rājā „dhammiko vatāyaṁ devaputto, attano
vimānavināsa¹⁹ pi²⁰ nātīnaṁ vimānavināsaṁ²¹ na icchatī,
nātīnaṁ atthacariyaṁ caratī²², abhayaṁ assa dassāmiti“ tus-
sitvā osānagātham āha:

19. Cetabbarūpaṁ cetasi²³ bhaddasāla vanaspati, 15
hitakāmo si nātīnaṁ, abhayaṁ samma dadāmi te ti. 12.

Tattha cetabbarūpaṁ cetasi²³ nātīsu muducittatāya cintento cinte-
tabbayuttakam eva cintesi samma bhaddasāla²⁴ 'ti, chedassa rūpaṁ chedasi²⁵ pi
pātho, tass' attho: khaṇḍaso chinnaṁ icchanto chedetabbayuttakam eva chedesi²⁶,
abhayaṁ ti etasmiṁ te sabbagūṇe²⁷ pasīditvā abhayaṁ dadāmi, na me pā- 20
sāden' attho, nāhaṁ taṁ chedāpessāmi, gaccha nātisaṁghaparivuto sakkatagaru-
kato sukhaṁ jīvā 'ti²⁸ āha.

Devarājā rañño dhammaṁ desetvā agamāsi. Rājā tass'
ovāde thatvā dānādini puññāni katvā saggapadaṁ²⁹ pūresi.

So i. d. ā. „evaṁ bhikkhave pubbe pi Tathāgato nātatthacariyaṁ 25
caratīti“ vatvā j. s.: „Tadā rājā Ānando ahosi, taruṇasālesu nibbatta-
devatā Buddhaparisā, Bhaddasāladevarājā³⁰ ahaṁ evā“ 'ti. Bhadda-
sāla-jātakaṁ.

¹ B^d dhammapa-. ² B^d omits yaṁ. ³ B^d hetum sabhāva. ⁴ B^d adds taṁ.
⁵ B^d ti. ⁶ B^d suṇhīti. ⁷ B^d chāya. ⁸ B^d -vaḍḍhā. ⁹ B^d adds ti. ¹⁰ C^k
-kke, ¹¹ B^d -natthā. ¹² B^d omits te. ¹³ C^k -citan, B^d assu mukho citan.
¹⁴ B^d assumukhaṁ. ¹⁵ B^d nevāhaṁ. ¹⁶ C^k dukkhakāmo. ¹⁷ B^d chindāpemitī.
¹⁸ B^d adds ti. ¹⁹ C^s B^d -sano. ²⁰ B^d -vināsaṇaṁ icchatī. ²¹ B^d vimānanāsaṇaṁ.
²² B^d titi rājā. ²³ B^d cetayyarūpaṁ cetasi, B^f ceteyyarūpaṁ cetasi. ²⁴ B^d
dātho tattha ceṇḍeso chinnaṁ icchanno chedetabbayuttakameva chedesi²⁵. ²⁵ B^d
omits sabba. ²⁶ B^d jīvātīti. ²⁷ B^d saggapūraṁ. ²⁸ B^d adds pana.

3. Samuddavāṇijajātika.

Kasanti vapanti te janā ti. Idam S. J. v. Devadattassa pañcakulasatāni gahetvā niraye pavittābhāvam¹ ā. k. So hi agga-sāvakesu parisam gahetvā pakkantesu sokam sandhāretum asakkonto
 5 unhalohite² mukhato nikkhante³ balavarogapilīto⁴ Tathāgatassa guṇam anussarivā „aham eva navamāse Tathāgatassa anattam cintesi, Satthu pana mayi pāpacittam nāma n' atthi, asītimahātherānam pi mayi āghāto⁵ nāma n' atthi, mayā katakammena aham eva idāni anātho jāto, Satthā-rāpi 'mhi⁷ vissattho mahātherehi pi nātiseṭṭhena Rāhulatherena⁸ Sakya-rājakulehi⁹ pi¹⁰, gantvā Satthhāram khamāpessāmīti¹¹ parisāya saṇṇam
 10 datvā attānam mañcakena gāhāpetvā rattim rattim¹² gacchanto Kosala-nagaram¹³ sampāpuni. Anandatthero Satthu ārocesi „Devadatto kira bhante tumhākam khamāpetum āgacchatīti“. „Ananda Devadatto mama dassanam na labhissatīti“. Atha tasmim Sāvattinagaram¹⁴ sampatte
 15 puna thero ārocesi. Bhagavāpi tath' eva avaca. Tassa Jetavanadvāre¹⁵ Jetavanapokkharaniṣamīpam¹⁶ āgatassa pāpam matthakam pāpuni: sarīre dāho¹⁷ uppajji, nahātvā pāṇiyam pivitukāmo hutvā „mañcakam¹⁸ āvuso otāretha, pāṇiyam pivissāmīti¹⁹ āha. Tassa otarivā²⁰ bhūmiyam tṭhapita-mattassa cittassāde²¹ aladdhe²² yeva mahāpaṭṭhavi vivaram adāsi, tāvad
 20 eva tam²³ Avicito jālā²⁴ vuṭṭhāya²⁵ parikkhipi²⁶. So „pāpakammaṃ me matthakam pattan²⁷ ti T-assa guṇam²⁸ anussarivā
 „imehi atthīhi²⁹ tam aggapuggalaṃ (Dhp. p. 148.) devātidevaṃ naradammasārathim³⁰
 samantacakkhum satapuññalakkhaṇam
 25 pāṇehi Buddham saraṇam upemīti³¹“
 imāya gāthāya saraṇe³² patitṭhahanto va³³ avicīparāyano ahoṣi³⁴. Tassa pana pañca upatṭhākakulasatāni³⁵ abhesum, tāni kulāni pi³⁶ tappakkhi-kāni³⁷ hutvā Dasabalaṃ akkositvā paribhāsivā Avicimhi yeva nibbattiṃsu. Evaṃ so³⁸ pañca kulasatāni gahitvā Avicimhi patitṭhito³⁹.
 30 Ath' ekadivasam dh.⁴⁰ k. s.: „āvuso Devadatto pāpo lābhagiddha-

¹ B^d patitabbā-. ² Ck -to, B^d -tam. ³ B^d -to. ⁴ B^d phalavavedanāpilīto. ⁵ B^d omits na-. ⁶ B^d -to. ⁷ B^d amhi. ⁸ B^d adds pi. ⁹ B^d sākyarājā-. ¹⁰ B^d adds saddhīm. ¹¹ B^d na sāvattī in the place of r. r. ¹² B^d -laraṭṭham. ¹³ B^d -radvāram. ¹⁴ B^d omits je-. ¹⁵ B^d jetavane pokkharaniyāsa-. ¹⁶ B^d dā-. ¹⁷ B^d mañcakato main. ¹⁸ B^d obhāretvā. ¹⁹ Ck^s -do, B^d -dam. ²⁰ C^s alado corr. to aladdhe? B^d aladde. ²¹ B^d omits tam. ²² B^d aggijālā. ²³ C^s B^d u-. ²⁴ B^d -pitvā gahī. ²⁵ B^d -ne. ²⁶ Ck -ehi. ²⁷ Ck -dhamma-, C^s -dhamma-corr. to -damma-. ²⁸ B^d gatasmiti. ²⁹ Ck -no, C^s -no corr to -ne. ³⁰ B^d omits va. ³¹ B^d -sīti. ³² B^d -kusalatāni. ³³ Ck tāpi in the place of tāni k. pi. C^s tāni pi. ³⁴ Ck^s nampa-. ³⁵ B^d adds tāni. ³⁶ B^d paṭhito. ³⁷ B^d add^s bhikkhu-

tāya¹ Sammāsambuddhe aṭṭhāne² kopam bandhetvā anāgatabhayam
 anoloketvā pañcāhi kulasatehi saddhim avicparāyano jāto³ ti. S.
 āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarāhi kathāya sannisinā⁴“ ti
 pucchitvā „imāya nāmā⁵“ 'ti vutte „bhikkhave⁶ Devadatto lābha-
 sakkāragiddho⁷ hutvā anāgatabhayam na olokesi, pubbe pi anāgata- 5
 bhayam na oloketvā⁸ paccuppannasukhagedhena⁹ saddhim parisāya
 mahāvināsam patto¹⁰ ti vatvā a. ā.:

A. B. Br. r. k. Bārāṇasito avidūre kulasahassanivāso¹
 mahāvaddhakīgāmo ahosi. Tattha vaddhakī „tumhākaṃ mañ-
 caṃ karissāma, piṭhaṃ karissāma, geham karissāmā²“ 'ti³ 10
 manussānaṃ hatthato bahum iṇaṃ gaṇhitvā⁴ kinti⁵ kātuṃ na
 sakkhimso. Manussā diṭṭhadiṭṭhāvaddhakī⁶ codenti pali-
 buddhanti⁷. Te iṇāyikehi⁸ upaddutā⁹ vasitum asakkontā
 „videsam gantvā yatthakatthaci vasissāmā¹⁰“ 'ti araṇṇam pavi-
 sitvā rukkhe¹¹ chinditvā mahatiṃ¹² nāvaṃ bandhitvā nadim 15
 otāretvā āharitvā¹³ gāmato gāvutaḍḍhayaḍḍhamatte ṭhāne ṭha-
 petvā aḍḍharattasamaye gāmaṃ āgantvā puttadāraṃ ādāya
 nāvattṭhānaṃ gantvā taṃ nāvaṃ abhiruyha anukkamena mahā-
 samuddaṃ pavisitvā vātavasena¹⁴ vicarantā samuddamajjhe
 ekaṃ dīpakaṃ pāpuṇimso. Tasmim pana dīpake sayam- 20
 jātāni¹⁵ sāliucchukadaliambajambupanasanālikerādīni¹⁶ vi-
 vidhāni phalāphalāni¹⁷ atthi. Aññatāro pi bhinnanāvo puriso
 paṭhamataraṃ taṃ dīpakaṃ patvā sālibhattaṃ bhuñjamāno
 ucchuādīni khādamāno tasmim paṭivasati thullasariro naggo
 parulhakesamassu¹⁸. Vaddhakī cintayimso: „sace ayaṃ dīpo¹⁹ 25
 rakksasapariggahito bhavissati sabbe²⁰ vināsaṃ pāpuṇissāma²¹,
 parigaṇhissāma tāva nan²² ti. Atha²³ satta²⁴ purisā sūrā

¹ Bā labhasakkāragi-. ² Bā adds ca. ³ Bā na bhikkhave idāneva. ⁴ Ck -rāṅgi-.

⁵ Bā anālo-. ⁶ Bā -giddhena. ⁷ Bā -ssaparivāro. ⁸ Bā adds vatvā. ⁹ Bā

gahetvā. ¹⁰ Bā kiñci. ¹¹ Bā diṭṭhadiṭṭhā-. ¹² Bā omits pa-. ¹³ Bā -yakehi

janehi. ¹⁴ Bā adds sukhaṃ. ¹⁵ Bā -am. ¹⁶ Cks -ti, Bā -mahantaṃ. ¹⁷ Bā

avāhitvā. ¹⁸ Bā -vegana. ¹⁹ Bā -jāta. ²⁰ Cks add ca. ²¹ Bā vividhaphalāni.

²² Bā -no thūlasariyo n. p. tasmim dīpake paṭivasati atha te pi. ²³ Bā -pako.

²⁴ Bā adds hi amhe. ²⁵ Bā -piṇṇanti. ²⁶ Bā vatvā in the place of atha. ²⁷

Bā sattatha.

balavanto sannaddhapañcāvudhā hutvā otaritvā dīpakam pari-
gaṇhiṃsu. Tasmim̐ khaṇe so puriso bhuttapātārāso ucchurasam
pivitvā sukhappatto ramaṇīye padese rajatapattasadiṣe¹ vālu-
katale sītalāya² chāyāya uttānako nipajjitvā „Jambudīpavāsino
5 kasantā vapantā evarūpaṃ sukhaṃ na labhanti, Jambudīpato
mayhaṃ ayam eva dīpo³ varan“ ti gāyamāno udānam udānesi.

S.⁴ bhikkhū āmantetvā „so bhikkhave puriso⁵ udānam udānesitī“
dassento paṭhamam̐ gātham āha:

1. Kasanti vapanti te janā
manujā kammaphalūpajjivino,
na-y-imassa ratṭhassa⁶ bhāgino,
Jambudīpā idam eva no varan ti. 13.

Tattha te ti Jambudīpavāsino janā, kammaphalūpajjivino ti nāni-
kammānam phalūpajjivino sattā.

15 Atha te dīpakaṃ parigaṇhamānā purisā tassa gītasaddam
sutvā „manussasaddo viya suyyati, jānissāma nan“ ti saddā-
nusārena gantvā tam purisaṃ disvā „yakkho bhavissatī“
bhītā sare sannahiṃsu. So pi te disvā attano vadhabhayena
„nāhaṃ sāmi yakkho, puriso 'mhi, jīvitadānam me dethā“ 'ti
20 yācanto „purisā nāma tumhādisā naggabhoggā hontīti“⁷ vutto⁸
punappuna yācitvā manussabhāvaṃ nāpesi. Te tam⁹ upasaṃ-
kamitvā sammodaniyam̐ katham̐ katvā¹⁰ tassa tattha¹¹ āgatani-
yāmaṃ pucchiṃsu. So pi tesam̐ saccam¹² kathetvā „tumhe
attano puññasampattiyā idhāgatā¹³, ayam eko¹⁴ uttamadīpo, na
25 h' ettha¹⁵ sahatthena kammaṃ katvā jīvanti, sayam̐jātasālīnam̐
c' eva ucchuādīnam̐ c' 'ettha anto n' atthīti anukkaṇṭhantā¹⁶
vasatha“ 'ti āha. „Idha pana vasantānam̐ amhākaṃ añño

¹ B^d -paṭasadiṣa. ² C^k sīlānalāya, C^s sīlānalāya corr. to sītalāya, B^d sīta. ³ B^d -pako. ⁴ B^d atha satthā. ⁵ B^d adds imaṃ. ⁶ C^k rathasassa, C^s raḍassa corr. to ratṭhassa, B^d dipassa. ⁷ bhītā - - hontīti wanting in B^d. ⁸ B^d vutto. ⁹ B^d te pi tam purisaṃ. ¹⁰ B^d sutvā. ¹¹ C^k omits tattha. ¹² B^d sabbam̐ tesam̐. ¹³ C^k -to. ¹⁴ B^d omits eko. ¹⁵ B^d na e-. ¹⁶ B^d anukkaṇṭhā hutvā-

paripantho¹ n' atthīti² „Aññam bhayaṃ ettha n' atthi:
 ayam pana amanussapariggahito, amanussā tumhākaṃ uccārā-
 passāvaṃ disvā kujjheyyuṃ, tasmā taṃ karontā vālukaṃ viyū-
 hitvā vālukāya paṭicchādeyyātha, ettakaṃ idha bhayaṃ, aññam
 n' atthi, niccaṃ appamattā bhaveyyāthā³ 'ti. Te tattha vā- 5
 saṃ upagañchiṃsu⁴. Tasmim pana kulasahassee⁵ pañcannaṃ
 pañcannaṃ kulasatānaṃ jeṭṭhakā dve vaḍḍhakī ahesuṃ, tesu
 eko bālo ahosi rasagiddho, eko paṇḍito rasesu anallīno.
 Aparabhāge sabbe pi⁶ te tattha⁷ sukhaṃ vasantā thūlasarirā
 hutvā cintayīṃsu: „ciraṃ pi te⁸ no sūrā ucchurasena merayaṃ 10
 katvā pivissāmā⁹ 'ti te merayaṃ kāretvā pivitvā madavasena
 gāyantā naccantā kilantā pamattā tattha tattha uccārapassā-
 vaṃ katvā apaṭicchādetvā dīpakaṃ jegucchaṃ¹⁰ paṭikkulāṃ
 karīṃsu. Devatā „ime amhākaṃ kilāmaṇḍalaṃ paṭikkulāṃ
 karontīti¹¹ kujjhitvā „samuddaṃ¹² uttarāpetvā dīpadhovanāṃ 15
 karissāmā¹³ 'ti mantetvā¹⁴ „ayam kālapakkho, ajj' amhākaṃ
 samāgamo ca bhinno, ito dāni pannarasame¹⁵ divase punṇamu-
 posathe¹⁶ candassa uggatavelāya¹⁷ samuddaṃ ubbattetva sabbe
 p' ime ghāṭessāmā¹⁸ 'ti divasaṃ ṭhapaṃsu. Atha tesāṃ¹⁹
 antare eko dhammiko devaputto „mā ime mama passantassa 20
 nassīṃsū²⁰ 'ti anukampāya tesu sāyamāsāṃ bhuñjitvā ghara-
 dvāre sukhakathāya nisīnesu²¹ sabbābharanapatimaṇḍito²² sa-
 kaladīpaṃ ekobhāsaṃ katvā uttarādisāyaṃ²³ ākāse ṭhatvā
 „ambho vaḍḍhakī, devatā tumhākaṃ kuddhā, imasmim ṭhāne
 mā vasittha, ito addhamāsaccayena²⁴ hi devatā samuddaṃ 25

¹ Bā paṭibandho. ² Bā natthi. ³ Bā -gacchi-. ⁴ Bā kulasamasse. ⁵ Bā adde
 tattha tasitā sare saṇṭhahīṃsu so te disvā attano vadhabhayena nāhaṃ samī
 yakkho pūriso mhi jivitaṃ me dethā ti yācanto pūrisā nāma tumhādisā naggā
 na hontitittha. ⁶ Bā omits te tattha. ⁷ so C^{ks}; Bā vasitā in the place of pi
 te; read: pipāsītā? ⁸ Bā ji-. ⁹ Bā mahāsa-. ¹⁰ Bā dīpaka-. ¹¹ Bā cintetvā.
¹² Bā -rasa. ¹³ Bā -mluposasadvase. ¹⁴ Bā candassuggamanave-. ¹⁵ Bā sa-
 mime ghāṭessāmī. ¹⁶ C^o Bā ne-. ¹⁷ Bā sannī-. ¹⁸ Bā sabbālaṃkārapaṭi-. ¹⁹
 Bā -rāyadisāya. ²⁰ Bā adḍha-.

ubbattetvā sabbe va tumhe ghātessanti¹, ito' nikkhamitvā
palāyathā² 'ti³ dutiyaṃ gātham āha:

2. Tipaṇṇacarattūpagamamhi cando,
vego mahā hohiti⁴ sāgarassa⁵
5 uplāpayam⁶ dīpam imaṃ ulāram,
mā vo vadhī, gacchatha lenam aññan ti. 14.

Tattha uplāpayan⁷ ti imaṃ dīpaṃ ujjhottaranto⁸ abhibhaviṣati. mā
vo vadhīti so sāgaravego tumhe mā vadhī⁹.

- Iti so tesam ovādam datvā attano ṭhānam eva gato. Tas-
10 miṃ gate aparo sahāyiko kakkhaḷo devaputto „imassa va-
canam gahetvā palāyeyyum pi¹⁰, aham tesam¹¹ gamanam vāretvā
sabbe p' ime mahāvināsam pāpessāmīti¹² cintetvā dibbālaṃ-
kārapatimaṇḍito¹³ sakalagāmaṃ¹⁴ ekobhāsam karonto āgantvā
dakkhiṇādisāya¹⁵ ākāse ṭhatvā „eko devaputto idhāgato no¹⁶“
15 'ti pucchitvā¹⁷ „āgato“ ti vutte „so vo kiṃ kathesīti“ vatvā
„imaṃ nāma sāmīti“ vutte „so tumhākaṃ idhanivāsam¹⁸ na
icchati, rosena¹⁹ katheti²⁰, tumhe aññattha agantvā idh' eva
vasathā²¹ 'ti vatvā dve gāthā abhāsi:

3. Na jāt' ayaṃ sāgaravārivego
20 uppātaye²² dīpam imaṃ ulāram.
taṃ me nimittehi bahūhi diṭṭham,
mā bhetha²³, kiṃ socatha, modathavho²⁴. 15.
4. Pahūtabhakkhaṃ bahuṇṇapānam
patattha²⁵ āvāsam imaṃ ulāram,
25 na vo bhayaṃ paṭipassāmi²⁶ kiñci,
āputtaputtehi pamodathavho²⁷ ti. 16.

¹ Bā -ṭe-. ² Ck^s omit ito. ³ Bā adds vatvā. ⁴ Ck^s hohi, C^s hohīti, Bā hos-
sati, Bf behiti. ⁵ Bā -rāya. ⁶ Ck^s upalāpayam, Bā uplāvassam, Bf uppāvassam.
⁷ Ck^s upalā-, Bā uplāvassan. ⁸ Ck^s ujjhotta-. ⁹ Bā vadi. ¹⁰ Bā -yeyyunti. ¹¹
Bā ne-. ¹² Bā -ti-. ¹³ Bā -dīpaṃ. ¹⁴ Bā -pāya di-. ¹⁵ Bā omits no. ¹⁶
Bā pucchi. ¹⁷ Bā idanivāsanam. ¹⁸ Bā dosena. ¹⁹ Bā -si. ²⁰ Bāf uplāvassam.
²¹ Ck^s hetha, Bf lātha. ²² Bā pamodatha vo. ²³ so Ck; C^s patatatha, Bā
vatthata, Bf patatta; read: passatha? ²⁴ Bā pati-. ²⁵ Ck^s paco-, Bā mamodatha vo.

Tattha na jātayan¹ ti na jātu ayañ, mā bhethā² ti mā bhāyittha, pa-
modathavho³ ti pamuditā pītisomanassajātā hotha, āputtaputtehīti yāva
puttānam pi puttehi moda'ha⁴, n' atthi vo⁴ imasmīm thāne bhayan ti.

Evam so imāhi dvihi gāthāhi te assāsetvā pakkāmi. Tassa
pakkantakāle dhammikadevaputtassa vacanam anādiyivā⁵ bāla- 3
vaḍḍhakī „suṇantu me⁶ bhonto vacanan“ ti⁷ sesavaḍḍhaki
āmantetvā pañcamam gātham āha:

5. Yo tv-ev' ayañ⁸ dakkhiṇāyañ⁹ disāyañ

khemam paṭikkosati¹⁰ tassa saccam,

na uttaro vedi bhayābhayassa,

10

mā bhetha, kiñ socatha, modhavho ti. 17.

Tattha dakkhiṇāyañ¹¹ ti dakkhiṇāya¹², ayañ eva vā pātho.

Tam sutvā rasagiddhā pañcasatā vaḍḍhakī tassa bālassa
vacanam ādiyimsu. Itaro pana paṇḍitavaḍḍhakī tam vacanam
anādāya¹³ te vaḍḍhakī āmantetvā catasso gāthā abhāsi: 15

6. Yathā ime vippavadanti yakkhā

eko bhayañ samsati khemam eko,

tad imgha mayham vacanam suṇātha:

kippanā lahuñ mā vinasimha¹⁴ sabbe. 18.

7. Sabbe samāgamma karoma nāvañ

20

donim dāham sabbayantūpapannañ,

sace ayañ dakkhiṇo¹⁵ saccam āha

mogham paṭikkosati uttar' āyañ¹⁶. 19.

8. Sā¹⁷ c' eva no hohiti¹⁸ āpadatthā¹⁹

imañ ca dīpañ na pariccejama,

25

sace va kho uttaro saccam āha²⁰

mogham paṭikkosati dakkhiñ' āyañ²¹,

¹ Ck jātā-. ² Bd -tha vo. ³ Bd pamo-. ⁴ Bd na kiñci in the place of natthi vo. ⁵ Bd -yanto. ⁶ C ma, Bd omits me. ⁷ Bd adds te. ⁸ Ck tvevāyañ vā, Bd devāya, B/ yo cetassam. ⁹ Bd -nāvā. ¹⁰ Ck khemantipakkosasi, C khemanti-pakkosasi, B/ khemantimam pakkosati, Bd khemantipakkoti. ¹¹ Bd dakkhiyañ. ¹² Bd -yañ. ¹³ Bd -diyanto. ¹⁴ Bds vinassi-. ¹⁵ Bd mayam dakkhiṇā, B/ ayañ dakkhiṇā. ¹⁶ Ck -ro ayañ. ¹⁷ Ck P/ sa. ¹⁸ Ck hoti, C hoti, B/ hehiti. ¹⁹ Bd/ aparattā, C āpadatvā. ²⁰ Ck āhu. ²¹ Ck -no ayañ.

tam eva nāvaṃ abhiruyha sabbe
evaṃ mayam sotthi taremu¹ pāram. 20.

9. Na ve sugaṇhaṃ paṭhamena seṭṭhaṃ
kaniṭṭhaṃ, āpāthagataṃ gahetvā
yo c' idha majjhaṃ paviceyya gaṇhati
sa ve² naro seṭṭhaṃ upeti tñānaṃ ti. 21.

Tattha vippavandantīti aññamaññaṃ vadanti, labhu ti purimassa
atthadīpanaṃ, doṇiṃ ti gambhīraṃ mahānāvaṃ, sabbayantūpapannaṃ ti
sabbehi piyarittādīhi³ yantehi upapannaṃ, sā ceva no hohiti⁴ āpadatthā⁵
10 ti sā ca⁶ no nāvaṃ pacchāpi uppannāya āpadāya āpadatthā⁵ bhavissati imaṃ ca dīpaṃ
na⁷ pariccajissāma, taremu⁸ 'ti tarissāma. na ve sugaṇhaṃ ti na ve su-
khena gaṇhitabbam, seṭṭhaṃ ti uttamaṃ tathaṃ⁹ saccaṃ, kaniṭṭhaṃ ti pa-
ṭhamam vacanaṃ upādāya pacchimaṃ vacanaṃ kaniṭṭhaṃ nāma, idhāpi¹⁰ na ve
sugaṇhaṃ ti anuvattane va¹¹, idam vuttaṃ hoti: ambho vaḍḍhakī yena kenaci
15 paṭhamena vuttaṃ¹² vacanaṃ idam eva seṭṭhaṃ tathaṃ saccaṃ ti na¹³ su-
khaṃ¹⁴ gaṇhitabbam eva yathā¹⁵ tam evam kaniṭṭhaṃ pacchāvuttavaca-
naṃ¹⁶ pi¹⁷ idam eva tathaṃ ti na¹⁸ gaṇhitabbam¹⁹, yaṃ pana sotavisayaṃ²⁰
āpāthaṃ²¹ gataṃ hoti tam āpāthagataṃ²² gahetvā yo²³ idha paṇḍitapuriso
urimaṃ ca pacchimavacanaṃ ca²⁴ paviceyya vicinitvā tīretvā upaparikkhitvā²⁵
20 majjhaṃ²⁶ gaṇhati²⁷ yaṃ tattha²⁸ saccaṃ sabhāvabhūtaṃ tad eva paccakkhaṃ
katvā gaṇhati²⁹ sa ve³⁰ naro seṭṭhaṃ upeti tñānaṃ³¹ so puriso³² uttamattñā-
naṃ upeti adhiṃcchati vindati paṭilabhatīti.

So³³ evaṃ ca pana vatvā āha³⁴: „ambho mayam dvinnam
pi devaputtānaṃ³⁵ vacanaṃ³⁶ karissāma, nāvaṃ tāva sajjey-
25 yāma³⁷, tato³⁸ sace paṭhamassa vacanaṃ saccaṃ bhavissati
tam nāvaṃ³⁹ abhirūhitvā palāyissāma, atha itarassa vacanaṃ
saccaṃ bhavissati⁴⁰ nāvaṃ ekamante tñapetvā idh' eva vasis-
sāma⁴¹ 'ti evam vutte bālavaḍḍhakī⁴² „ambho tvaṃ udaka-

¹ Cks tā-. ² Cks ce. ³ Bđ phi-. ⁴ Ck -hiti, Cs hoti corr. to hohiti or hotiti?
Bđ hotīti. ⁵ Bđ aparatthā. ⁶ Bđ sacceva. ⁷ Ck dīpanaṃ, Cs imaṇcādīpanaṃ.
⁸ Cks tā-. ⁹ Bđ tatha. ¹⁰ Bđ idha pi ca. ¹¹ Ck -vattateva, Bđ anuttare carāma.
¹² Cs Bđ -a. ¹³ Bđ omits na. ¹⁴ Cks add gaṇhaṃ na. ¹⁵ Bđ adds ca. ¹⁶
so all three MSS. ¹⁷ Bđ adds hi. ¹⁸ Ck omits na. ¹⁹ Bđ idhameva thakaṃ
saccanti na gaṇhitabba. ²⁰ Cks soti-. ²¹ Ck āpātaṃ, Bđ -tha. ²² Bđ omits ā-.
²³ Cks so. ²⁴ Cks pacchimañcanaṃ ²⁵ Cks -kkhipitvā. ²⁶ Bđ pacchimaṃ. ²⁷ Bđ
-hiti. ²⁸ Bđ tathaṃ. ²⁹ Bđ gaṇīti. ³⁰ Cks ce. ³¹ Bđ -nanti. ³² Bđ omits
pu-. ³³ Bđ omits so. ³⁴ Bđ omits āha. ³⁵ Bđ diṇnam pi devatānaṃ. ³⁶ Bđ
-nañca. ³⁷ Cks sajjā-. ³⁸ Bđ omits ta-. ³⁹ Cs omits nāvaṃ, Ck tam nāvaṃ.
⁴⁰ Bđ -tīti. ⁴¹ Cks -lā.

pātiyaṃ suṃsumāraṃ passa¹si', atidīghasutto²si', paṭhamadeva-
putto amhesu rosena³ kathesi pacchimo⁴ sinehena⁵, imaṃ eva-
rūpaṃ pavaradīpaṃ⁶ pahāya kuhiṃ gamissāma, sace pana
tvaṃ gantukāmo tava parisaṃ gaṇhitvā nāvaṃ karohi, am-
hākaṃ nāvāya kiccaṃ n' atthīti⁷ āha. Paṇḍito attano pari-
saṃ gahetvā nāvaṃ sajjetvā sabbūpakaraṇāni āropetvā sa-
pariso nāvāya atthāsī. Tato puṇṇamadivase canduggamana-
velāya⁷ samuddato ūmi⁸ uttaritvā jaṇṇukapamāṇā⁹ hutvā dīpa-
kaṃ dhovitvā gatā¹⁰. Paṇḍito samuddassa uttarāṇabhāvaṃ
ñatvā nāvaṃ vissajjesi. Bālavaḍḍhakīpakkkhikāni pañcakula-
satāni, samuddato¹¹ ūmi¹² dīpaṃ¹³ dhovanatthāya āgatā¹⁰, etta-
kaṃ eva etan¹⁴ ti kathentā¹⁰ nisīdīmsu. Tato kaṭippamāṇā¹⁴
purisappamāṇā¹⁵ tālappamāṇā¹⁶ sattatālappamāṇā¹⁷ sāgaraūmi
dīpakam pi vahaṃāṇā¹⁸ āgañchi¹⁹. Paṇḍito upāyakusalatāya
rase alaggo sotthinā gato, bālavaḍḍhakī rasalobhena²⁰ anāgata-
bhayaṃ anoloketvā²¹ pañcāhi kulasatehi saddhiṃ vināsaṃ patto.

Itoparā sānusāsani²² tam atthaṃ dipayamāṇā tisso abhisam-
buddhagāthā honti:

10. Yathāpi te sāgaravārimajjhe
sakammanā²³ sotthi vahiṃsu vāṇijā 20
anāgatatthaṃ paṭivijjhiyānaṃ
appam pi²⁴ nācceti²⁵ sa²⁶ bhūripaṇṇo. 22.
11. Bālā ca mohena rasānugiddhā
anāgataṃ appaṭivijjhiy' atthaṃ
paccuppanne sīdanti²⁷ atthe jāte²⁸ 25
samuddamajjhe yathā te manussā. 23.

¹ Cks -ti. ² Ck -yuttosi, Bđ ativadīgham passasi. ³ Bđ dosavasena. ⁴ Bđ adds pi so. ⁵ Bđ -neva. ⁶ Ck paridī-, C^o caradī-. ⁷ Bđ candassa ug-. ⁸ Bđ ummi-vego. ⁹ so Cks; Bđ kaṭippa-. ¹⁰ Bđ -to, ¹¹ Bđ samudda. ¹² Cks ūmi, Bđ ummi. ¹³ Bđ dīpa. ¹⁴ Ck -no, C^o -no. ¹⁵ Ck -ṇe, C^o -ṇo. ¹⁶ Cks -ṇo. ¹⁷ Ck -nā, Bđ omits satta-. ¹⁸ Cks sāgara dīpakam pi daba-, Bđ ti uddhā ummi dīpakam pi vuyumāṇā. ¹⁹ Bđ āgacchantā. ²⁰ Bđ rasaṃgiddhena. ²¹ Bđ -ento. ²² Bđ iti tassānusāsanaṇā in the place of ito - - nī. ²³ Bđf -unā. ²⁴ Ck appavi, C^o appappi. ²⁵ Ck nāveti, Bf nāceti, Bđ nacceti. ²⁶ Cks ca, Bđf so. ²⁷ so all four MSS. for sīdanti paccuppanne? ²⁸ Cks jātā, Bf atthajāte.

19. Anāgataṃ paṭikayirātha kiccaṃ :
 mā maṃ kiccaṃ kiccakāle vyādhesi¹,
 taṃ tādisaṃ paṭikatakiccakāriṃ²
 na taṃ kiccaṃ kiccakāle vyādheti³. 24.

5 Tattha sakammanā⁴ ti anāgatabhayāṃ⁵ disvā puretaraṃ katena attano
 kammena, sotthim⁶ vahimsū 'ti khemena⁷ gamimsu, vāṇijā ti samudde
 vīcaraṇabhāvena vadḍhaki vuttā, paṭivijjhiyānaṃ ti evaṃ bhikkhave paṭha-
 mataraṃ⁸ kattabbaṃ anāgataṃ atthaṃ paṭivijjhitvā⁹ idhaloke bhūripasāṇṇo kula-
 putto appamattakam pi attano atthaṃ na acceti¹⁰ nātivattati na bhāpeti¹¹ attho,
 10 appaṭivijjhiyatthaṃ¹² ti appaṭivijjhitvā atthaṃ, paṭhamam eva kattabbaṃ
 akatvā¹³ ti attho, paccuppanne ti yadā taṃ anāgataṃ¹⁴ atthajātaṃ uppajjati
 tadā tasmiṃ paccuppanne sīdanti, atthe jāte¹⁵ attano paṭiṭṭhaṃ na labhanti,
 samudde te bālavadḍhaki manussā viya vināsaṃ pāpuṇanti, anāgataṃ ti¹⁶
 bhikkhave paṇḍitapuriso¹⁷ anāgataṃ¹⁸ paṭhamataraṃ kattabbakiccaṃ sampara-
 15 yikaṃ vā hotu diṭṭhadhammikaṃ vā paṭikayirātha¹⁹ puretaraṃ kareyya²⁰, kiṃ-
 kāraṇā: mā maṃ kiccaṃ kiccakāle vyādhesi, pure²¹ kattabbaṃ hi pure akari-
 yamānaṃ²² pacchā²³ paccuppannabhāvapattaṃ²⁴ attano kiccakāle kāyacittā-
 bādheṇa vyādheti²⁵, taṃ maṃ²⁶ mā vyādhesi²⁷, paṭhamam eva naṃ paṇḍito
 kareyya, taṃ tādisaṃ ti yathā²⁸ paṇḍitaṃ purisaṃ, paṭikatakiccakāriṃ²⁹
 20 ti paṭigacce³⁰ eva³¹ kattabbakiccakāriṇaṃ³², taṃ kiccaṃ ti³³ kiccakāle paccup-
 pannaṃ kiccakāle tādisaṃ purisaṃ na vyādheti na bādhetī³⁴, kasmā: pure yeva³⁵
 katattā ti.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idān' eva pubbe pi Devadatto pac-
 cuppannasukhe laggo anāgataṃ³⁶ anoloketvā sapariso vināsaṃ patto“
 25 ti vatvā j. s.: „Tadā bālavadḍhaki Devadatto ahosi, dakkhiṇāya³⁷
 disāya ṭhito adhammiko³⁸ devaputto Kokāliko, uttaradisāya ṭhito³⁹
 devaputto Sāriputto, paṇḍitavadḍhaki⁴⁰ aham evā⁴¹ 'ti. Samudda-
 vāṇijajātakam.

¹ B^d byādesi, B^f byatesi. ² B^d paṭigataṃ-, B^f paṭikathaṃ-. ³ B^d byādhesi^{ti}
 B^f byatesi^{ti}. ⁴ B^d -unā. ⁵ C^s -taṃ-, B^d anāgataṃ anā-. ⁶ B^d -i. ⁷ B^d su-
 khena pana. ⁸ B^d pathamaṃ. ⁹ B^d vajjhitvā. ¹⁰ B^d nacceti. ¹¹ C^s -yathā.
¹² B^d āvikatvā. ¹³ B^d omits anā-. ¹⁴ B^d adds vinā. ¹⁵ B^d omits anāgataṃ.
¹⁶ B^d -sā. ¹⁷ B^d -te. ¹⁸ B^d -kariyātha. ¹⁹ B^d -reyyum. ²⁰ B^d adds ti. ²¹
 C^s aki-. ²² yadā - - - pacchā wanting in C^s. ²³ C^s -vaṃ. ²⁴ B^d -si. ²⁵
 B^d tasmiṃ in the place of taṃ maṃ. ²⁶ B^d tathā. ²⁷ C^s paṭigatakkicakāri,
 B^d paṭikatakkicakāriṃ. ²⁸ C^s -gacce, B^d -kacceva. ²⁹ C^s -ritani. ³⁰ B^d
 kiccaṃ omittit^{ing} ti. ³¹ C^s bādha-. ³² B^d pūraṇakasseva. ³³ B^d -tabbhayaṃ.
³⁴ B^d -ṇa. ³⁵ B^d -ka. ³⁶ B^d adds dhammika. ³⁷ B^d adds pana.

4. Kāmajātaka.

Kāmaṃ kāmayamānassā 'ti. Idam S. J. v. aññataram
brāhmaṇaṃ ā. k. Eko kira Sāvattvivāsi-brāhmaṇo Aciravatitīre
khetṭakāraṇatthāya¹ araṇṇaṃ koṭṭesi². S. tassa upanissayaṃ disvā
Sāvattthiṃ³ piṇḍāya pavisanto maggā okkamma tena saddhiṃ paṭi- 5
santhāraṃ katvā „kiṃ karosi brāhmaṇa“ 'ti vatvā „khetṭatṭhānaṃ
koṭṭāpemi“⁴ bho Gotamā“ 'ti vutte „sādhū brāhmaṇa kammaṃ karo-
hīti“ vatvā agamāsi. Eten' ev' upāyena⁵ chinnarukkhe⁶ hāretvā
khetṭassa sodhanakāle⁷ kasanakāle kedārabandhanakāle⁸ cā⁹ ti
punappuna gantvā tena saddhiṃ paṭisanthāraṃ akāsi. Vapana- 10
divase¹⁰ pana brāhmaṇo „ajja bho Gotama mayhaṃ vappamaṇ-
galaṃ“¹¹, ahaṃ¹² imasmiṃ. sasse nippanne Buddha-pamukhassa saṃ-
ghassa mahādānaṃ dassāmiti¹³ āha. S.¹⁴ adhvāsetvā pakkāmi. Pun'
ekadivasam brāhmaṇaṃ¹⁵ sassam oloketam¹⁶ gantvā „kiṃ karosi
brāhmaṇa“ 'ti pucchitvā „sassam olokemi bho Gotamā“ 'ti vutte 15
„sādhū brāhmaṇa“ 'ti vatvā pakkāmi. Tadā brāhmaṇo cintesi: „sa-
maṇo Gotamo abhiṇhaṃ āgacchati, nissamsayaṃ bhattena atthiko,
dassāmi 'ssa“¹⁷ bhattana¹⁸ ti tass' evaṃ cintetvā gehaṃ gatadivase Sat-
thāpi tattha¹⁹ agamāsi. Atha brāhmaṇassa ativiya viśāso uppajji²⁰.
Aparabbhāge parinate sasse „sve khetṭam lāyissāmā“ 'ti sannitṭhānaṃ 20
katvā nipanne brāhmaṇe Aciravatiyā upari sabbarattim karakavassam²¹
vassi, mahogho²² āgantvā ekanālamattam²³ pi asesetvā²⁴ sabbam sas-
sam samuddam pavesesi. Brāhmaṇo oghamhi²⁵ otarite²⁶ sassavināsam²⁷
oloketvā sakabhāvena santhātum na sakki²⁸, balavasokābhībhūto
hatthena uraṃ sandhāretvā²⁹ paridevamāno gehaṃ gantvā³⁰ vippala- 25
panto³¹ nipajji. S. paccūsasamaye sokābhībhūtam brāhmaṇaṃ disvā
„brāhmaṇassa avassayo“³² bhavissāmiti³³ punadivase Sāvattthiyaṃ piṇ-
ḍāya caritvā³⁴ piṇḍapātapatikkanto bhikkhū vihāraṃ pesetvā pacchā-
samaṇena saddhiṃ tassa gehadvāraṃ agamāsi. Brāhmaṇo³⁵ āgatabhā-

¹ Bā: khetṭatthāya. ² Ck: koṭṭh-. ³ Ck: -iyaṃ, Bā: -i. ⁴ Bā: evupā-. ⁵ Bā: patic-
chauna-. ⁶ Bā: sodhāpana-. ⁷ Ck: kedhāra-, Bā: dāra-. ⁸ Ck: ca and add vapana-kāle,
Bā: omits cā. ⁹ Bā: punadivase. ¹⁰ Bā: -lakiriya. ¹¹ Bā: omits a-. ¹² Bā: adds tuṇhi-
bhāvena. ¹³ Bā: -ṇo. ¹⁴ Bā: -kento satthāpi tattha. ¹⁵ Ck: dassāmaham tassa. ¹⁶ Ck:
tassa. ¹⁷ Bā: ahoṣi. ¹⁸ Bā: ghanikavassam. ¹⁹ Bā: mahāmegho. ²⁰ Bā: -nālimattam.
²¹ Bā: anavasesam katvā. ²² Ck: oghampi. ²³ Bā: patite. ²⁴ Ck: sassam-. ²⁵
C: nāsakhi, Bā: -bhāvaṃ sandhāretu nāhoṣi. ²⁶ Bā: paharivā. ²⁷ Bā: omits
g. g. ²⁸ Bā: rodento. ²⁹ Bā: -nassāva-. ³⁰ Bā: adds pacchābhāttam. ³¹ Bā:
adds satthu

vaṃ sutvā „paṭisanthāratthāya me sahāyo āgato bhavissatīti“ laddhas-
 sāso¹ āsanam paṇṇāpesi. S. pavisitvā paṇṇattāsāve nisīditvā „brāh-
 maṇa kasmā dummano² si, kin te aphāsukan“ ti pucchi. „Bho Go-
 tama Aciravatīti³ mayā⁴ rukke chedanato⁵ paṭṭhāya katakammaṃ
 5 tumhe jānātha, ahaṃ imasmim sasse nippanne⁶ tumhākaṃ dānaṃ dassā-
 mīti vicarāmi, idāni me sabbam taṃ sassaṃ mahoghena samuddam eva
 pavesitaṃ, kiñci avasiṭṭhaṃ n' atthi, sakaṭasatamattaṃ⁷ dhaññaṃ vi-
 natṭhaṃ, tena me mahāsoko uppanno“ ti. „Kiṃ pana brāhmaṇa so-
 cantassa natṭhaṃ punāgacchatīti“. „No h' etaṃ bho Gotama“⁸ ti.
 10 „Evaṃ sante⁹ kasmā socasi, imesaṃ sattānaṃ dhanadhaññaṃ nāma
 uppajjanakāle uppajjati nassanakāle nassati, kiñci saṃkhārāgataṃ
 anassanadhammaṃ nāma n' atthi, mā cintayīti“¹⁰. Iti naṃ S. samassā-
 setvā¹¹ tassa sappāyadhammaṃ¹² desento Kāmasuttaṃ kathesi. Sutta-
 pariyoṣāne¹³ socanto¹⁴ brāhmaṇo sotāpattiṭṭhale paṭiṭṭhahi. S.
 15 naṃ¹⁵ nissokaṃ katvā uṭṭhāyāsanaṃ vihāraṃ agamāsi. „S. asukaṃ
 nāma brāhmaṇaṃ sokasallasamappitaṃ nissokaṃ katvā sotāpattiṭṭhale
 paṭiṭṭhāpesīti“¹⁶ sakalanagaram aṇṇāsi. Bhikkhū dh. hi¹⁷ k. s.:
 „āvuso Dasabalo brāhmaṇena saddhiṃ¹⁸ mettīm¹⁹ katvā vissāsiko hutvā
 upāyen' eva tassa sokasallasamappitassa dhammaṃ desetvā taṃ nisso-
 20 kaṃ katvā sotāpattiṭṭhale paṭiṭṭhāpesīti“. S. āgantvā „kāya nu 'ttha
 bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā“ ti pucchitvā „imāya nāmā“ 'ti
 vutte „na bhikkhave idān' eva pubbe p' āhaṃ etaṃ nissokaṃ akā-
 sin²⁰“ ti vatvā a. ā.:

A. B. Brahmadattassa rañño dve puttā ahesuṃ. So
 25 jeṭṭhassa²¹ uparajjāṃ adāsi, kaniṭṭhassa senāpaṭiṭṭhānaṃ.
 Aparabhāge Brahmadatte kālakate amaccā²² jeṭṭhassa²³ abhi-
 sekaṃ paṭṭhapesuṃ. So „na mayhaṃ rajjen' attho, kaniṭṭhassa
 me dethā“ 'ti vatvā punappuna yāciyamāno pi paṭikkhipitvā
 kaniṭṭhassa abhiseke kate „na me issariyen' attho“ ti uparajjā-
 30 dīni pi²⁴ na icchi, „tena hi sādūni²⁵ bhojanāni bhuñjanto idh'
 eva vasāhīti“ vutte pi „na me imasmim nagare kiccaṃ atthīti“

¹ Bā paṭiladdhasāso. ² Cks dubbalo. ³ Bā mapa. ⁴ Bā rukkhacche. ⁵ Cks
 nipph-. ⁶ Bā pasatamattaṃ. ⁷ Cks -ma, omitting ti. ⁸ Bā adds pi. ⁹ Bā
 -yittha. ¹⁰ Bā saṃpahamsitvā. ¹¹ Cks -yamāham-. ¹² Cks -naṃ ¹³ Ck gac-
 chanto, Cg gacchante. ¹⁴ Bā taṃ. ¹⁵ Cks -ṭṭhāsīti. ¹⁶ Bā omits hi. ¹⁷ Bā
 adds pi. ¹⁸ Bā mittam. ¹⁹ all three MSS. -si. ²⁰ Bā jeṭṭhakassa. ²¹ Cks
 -cce. ²² Bā omits pi. ²³ Ck sādūni, Bā sārāsa.

Bārāṇasito nikkhamitvā paccantaṃ gantvā ekaṃ setṭhikulaṃ
 nissāya sahatthena kammaṃ karonto vasi. Te aparabhāge
 tassa rājakumārabhāvaṃ ñatvā kammaṃ kātuṃ na adamsu',
 kumārapihārena' eva taṃ pariharimsu'. Aparabhāge rāja-
 kammikā³ khetṭappamāṇagahaṇatthāya⁴ taṃ gāmaṃ agamimsu'.⁵
 Setṭhi rājakumāraṃ upasaṃkamitvā „sāmi mayaṃ tumhe po-
 sema, kaniṭṭhabhātikassa paṇṇaṃ pesetvā ambhakaṃ balim
 hārethā“ 'ti. So „sādhū“ 'ti sampatiṇṇhitvā „ahaṃ⁶ asuka-
 setṭhikulaṃ nāma upanissāya vasāmi', maṃ nissāya etesaṃ
 balim vissajjehīti⁷ paṇṇaṃ pesesi. Rājā „sādhū“ 'ti vatvā¹⁰
 tathā kāresi. Atha naṃ sakalagāmaṃvāsino pi janapadavāsino
 pi upasaṃkamitvā „mayaṃ tumhakaṃ ñeva balim dassāna,
 ambhakaṃ vissajjāpehīti⁸“ āhaṃsu. So tesam pi atthāya paṇ-
 ñaṃ pesetvā vissajjāpesi. Tato paṭṭhāya te tass' eva balim
 adamsu. Ath' assa mahālābhasakkāro uibbatti⁹, tena saddhim¹⁵
 ñev' assa¹⁰ taṇhāpi mahatī jātā. So aparabhāge sabbam pi
 taṃ¹¹ janapadaṃ yāci, uparajjaṃ yāci, kaniṭṭho pi tassa adāsi
 yeva. So taṇhāya vaḍḍhamānāya uparajjena pi asantutṭho
 „rajjam gaṇhissāmīti“ janapadaparivuto¹² gantvā bahinagare
 thatvā „rajjam vā me detu yuddhaṃ vā“ ti kaniṭṭhassa paṇ-²⁰
 ñaṃ pahipi. Kaniṭṭho cintesi: „ayaṃ bālo pubbe rajjam pi
 uparajjādāni pi¹³ paṭikkhipitvā idāni 'yuddhena gaṇhāmīti'
 vadati, sace kho panāhaṃ imaṃ¹⁴ yuddhena¹⁵ māressāmi
 garahā me bhavissati, kiṃ me rajjena¹⁶“ 'ti. Ath' assa „alaṃ
 yuddhena, gaṇhāhīti¹⁷“ pesesi. So rajjam gaṇetvā¹⁷ kaniṭ-²⁵
 ṭhassa uparajjaṃ datvā tato paṭṭhāya rajjaṃ kārento taṇhā-
 vasiko hutvā ekena rajjena asantutṭho dve tīṇi rajjāni patthe-

¹ Bā nādanisu. ² Bā -raparivāreṇeva taṃ parivāresum. ³ Bā adde paccantaṃ gantvā. ⁴ Cks -paṇṇagahaṇatthāya. ⁵ Bā āgamaṃsu. ⁶ Ck ahaṃsu, C^o āhaṃ corr. to āha. ⁷ Bā vasissāmīti. ⁸ Bā ambhakaṃ pi suṇkaṃ vissajjehīti. ⁹ Bā abosi. ¹⁰ Bā tenassa, omitting saddhim ñev. ¹¹ Bā omits taṃ. ¹² Cks -dampa-, adding taṃ nagaraṃ. ¹³ Bā rajjaoparajjādāni. ¹⁴ Bā omits imaṃ. ¹⁵ Bā adde naṃ. ¹⁶ Cks -hatūti. ¹⁷ Bā gaṇhitvā.

- tvā taṇhāya koṭim nāddasa. Tadā Sakko devarajā „ke nu' kho loke mātāpitāro upatṭhahanti, ke dānādīni puññāni karonti, ke taṇhāvasikā“ ti olokeno tassa taṇhāvasikabhāvaṃ űatvā „ayaṃ bālo Bārāṇasirajjena pi' na tussati³, sikkhāpessāmi⁵ nan“ ti māṇavakavesena rājadvāre ṭhatvā „eko upāyakuśalo māṇavo dvāre ṭhito“ ti ārocāpetvā „pavisatū“ ti vutte pavisitvā rājānaṃ jayāpetvā „kiṃkāraṇā āgato sīti“ vutte „mahārāja, tumhākaṃ kiñci vattabbaṃ atthi, raho paccāsimsāmi“ āha. Sakkānubhāvena tāvad eva manussā paṭikkamimsu.
- ¹⁰ Atha naṃ māṇavo „ahaṃ mahārāja phītāni³ ākiṇṇamanussāni sampannabalavāhanāni tīpi nagarāni passāmi, ahaṃ te⁶ attano ānubhāvena tesu rajjāṃ⁷ gahetvā dassāmi, papañcaṃ akatvā sīghaṃ gantum vaṭṭatīti“ āha. So lobhavasiko⁸ rājā „sādhū“ 'ti sampaṭicchitvā⁹ Sakkānubhāvena pana taṃ¹⁰ „ko va¹¹ tvaṃ kuto vā¹¹ āgato¹¹ kiṃ vā te laddhuṃ vaṭṭatīti“ na pucchi. So pi ettakaṃ vatvā Tāvatisabhavanam eva agamāsi. Rājā amacce pakkosāpetvā „eko māṇavo amhākaṃ tīpi rajjāni gahetvā 'daṃmīti¹³ āha, taṃ¹⁴ pakkosatha, nagare bheriṃ carāpetvā balakāyaṃ sannipātetha¹⁵, papañcaṃ akatvā tīpi rajjāni gaṇhissāmi¹⁶“ vatvā „kiṃ pana te mahārāja tassa māṇavassa sakkāro vā kato nivāsanaṭṭhānaṃ vā pucchitan“ ti vutte „n' eva sakkāraṃ akāsim na nivāsanaṭṭhānaṃ pucchim, gacchatha naṃ upadhārethā“ 'ti āha. Upadhārentā naṃ adisvā¹⁶ „mahārāja sakalanagare māṇavaṃ na passāma“ 'ti ārocayimsu¹⁷. Taṃ sutvā rājā domanassajāto „tisu nagaressu rajjāṃ naṭṭhaṃ¹⁸, mahanten' amhi¹⁹ yasena parihīno, 'n' eva me paribbayaṃ adāsi na²⁰ nivāsanaṭṭhānaṃ' ti mayhaṃ kujjhitvā

¹ Ck omits kenu, Cs has konu, Bd tenanu. ² Bd omits pi. ³ Bd adds ahaṃ.

⁴ Cks pacchā-, Bd parā-. ⁵ Cks thīnāni, Bd pītāni. ⁶ Bd omits te. ⁷ Bd te rajje.

⁸ Bd taṇhāva-. ⁹ Bd -echi. ¹⁰ Bd omits pana taṃ. ¹¹ Bd omits vā.

¹² Bd omits ā-. ¹³ Bd dassāmi. ¹⁴ Bd bhaṇe taṃ. ¹⁵ Bd -pātāpetha. ¹⁶ Bd upadhāretha tīpi rajjāni gaṇhissāma ti vatvā ca pana te.

¹⁷ Bd ārocesuṃ.

¹⁸ Bd rajje, omitting naṭṭhaṃ. ¹⁹ Cks -tenampi. ²⁰ Bd adds ca.

māṇavo gato¹ bhavissatīti²“ punappuna cintesi. Ath' assa taṇhāvasikassa kāye³ dāho uppajji, sarīre pariḍayhante udaram khobhetvā lohitaṇṇapakkhandikā udapādi, ekaṃ bhojanaṃ pavisaṭi ekaṃ nikkhamati, vejjā tikicchitum na sakkonti, rājā kilamati. Ath' assa vyādhitabhāvo⁴ sakalanagare pākaṭo ahosi. 5
Tadā Bo. Takkasilato sabbasippāni uggaṇhitvā Bārāṇasīnagare mātāpitunnaṃ santikaṃ āgato. Taṃ rañño⁵ pavattim sutvā „ahaṃ tikicchissāmīti“ rājadvāraṃ⁶ gantvā „eko kira māṇavo⁷ tumhe tikicchitum āgato“ ti ārocāpesi⁸. Rājā „mahanta-mahantā⁹ disāpāmokkhavejjāpi maṃ tikicchitum na sakkonti, 10
taruṇamāṇavo kiṃ¹⁰ sakkhissati¹¹, paribbayaṃ datvā vissaj-jetha na¹²“ ti āha. Taṃ sutvā māṇavo „mayhaṃ vejjavetanena kammaṃ n' atthi¹³, ahaṃ tikicchissāmi¹⁴, kevalaṃ bhesajjamūlamattaṃ detu¹⁵“ 'ti āha. Taṃ sutvā rājā „sādhū¹⁶ 'ti¹⁷“ pakkosāpesi. Māṇavo rājānaṃ vanditvā¹⁸ „mā bhāyi 15
mahārāja, ahaṃ te tikicchāmīti¹⁹, api ca kho pana me rogassa samuṭṭhānaṃ ācikkhā²⁰“ 'ti. Rājā harāyamāno²¹ „kin te²² samuṭṭhānena, bhesajjam eva karohīti“ āha. „Mahārāja vejjā nāma 'ayaṃ vyādhi imaṃ nissāya samuṭṭhito' [ti nātvā tadā-nucchavikaṃ²³ bhesajjaṃ karontīti²⁴. Rājā „sādhū tātā“ 'ti 20
samuṭṭhānaṃ kathento tena māṇavena āgantvā „tisu nagaresu rajjaṃ gahetvā dassāmīti“ ādiṃ katvā sabbaṃ kathetvā²⁵ „iti²⁶ me tāta taṇhaṃ nissāya vyādhi [uppanno, sace tikicchitum sakkosi tikicchāhīti“ āha. „Kiṃ pana²⁷ mahārāja socanāya tāni nagarāni²⁸ sakkā laddhun²⁹“ ti. „Na sakkā tātā“ 'ti. 25
„Evaṃ sante kasmā socasi mahārāja, sabbaṃ eva hi saviññā-nakāviññānakavattum³⁰ attano sarīraṃ³¹ ādiṃ katvā pahāya

¹ Bā auāgato. ² Bā adds so. ³ I'd sarīre. ⁴ Bā byādhibhāvo. ⁵ Bā omits ra-.

⁶ Bā rājānaṃ. ⁷ Bā taruṇamā-. ⁸ Bā ārocēsi. ⁹ Bā omits mahanta. ¹⁰ Bā

kiṃ taruṇa-. ¹¹ Bā -tīti. ¹² Bā mayhaṃ vajjena kammaṃ vettanaṃ natthi.

¹³ Bā -mīti. ¹⁴ Bā omits sādhū ti. ¹⁵ Bā disvā. ¹⁶ Bā -ccchissāmīti. ¹⁷ Bā

-āhi. ¹⁸ Bā rājā bhāyaṃ sayamāno. ¹⁹ I'd tena. ²⁰ Bā omits tad. ²¹ Bā -esi.

²² Bā ito. ²³ Bā omits pana. ²⁴ Bā tīpīrajjāni. ²⁵ C^k avinñānānakavattum,

C^v avinñānāka avinñānānakavattum ²⁶ Bā sakkāraṃ.

gamanīyaṃ¹, catūsu nagaresu rajjaṃ gahetvāpi tvaṃ² ekappa-
hāren³ eva na catasso bhattapātiyo paribhuñjissasi, na catūsu
sayanesu sayissasi, na cattāri vatthayugāni⁴ acchādessasi⁵,
taṇhāvasikena nāma bhavitum na vaṭṭati, ayaṃ hi taṇhā nāma
5 vaḍḍhamānā catūhi apāyehi muñcituṃ na detṭhi⁶. Iti⁷ naṃ
M. ovaditvā ath' assa dhammaṃ desento

1. Kāmaṃ kāmayamānassa tassa ce taṃ samijjhati
addhā pītimano hoti laddhā macco yad icchati. 25.
2. Kāmaṃ kāmayamānassa tassa ce taṃ samijjhati
10 tato naṃ aparaṃ kāme ghamme taṇhaṃ va vindati. 26.
3. Gavaṃ va siṅgino siṅgaṃ vaḍḍhamānassa vaḍḍhati
evaṃ mandassa posassa bālassa avijjānato
bhiyyo taṇhā pipāsā ca vaḍḍhamānassa vaḍḍhati. 27.
4. Pathavyā sāliyavakaṃ gavāssaṃ dāsaporisaṃ
15 datvā vā nālam ekassa, iti vidvā samaṇ care. 28.
5. Rājā pasayha paṭhaviṃ⁸ vijetvā
sasāgarantaṃ mahim āvasanto
oraṃ samuddassa atittarūpo
pāraṃ samuddassāpi patthayetha⁹. 29.
6. Yāva¹⁰ anussaraṃ kāme manasā titti nājjhagā¹¹
20 tato nivattā¹⁰ paṭikkamma¹¹ disvā
te ve tittā ye paṇṇāya tittā¹². 30.
7. Paṇṇāya tittinaṃ¹³ seṭṭhaṃ, na so kāmehi tappati,
paṇṇāya tittinaṃ purisaṃ taṇhā na kurute vasaṃ. 31.
8. Apacineth¹⁴ eva¹⁴ kāmāni, appicch' assa alolupo,
25 samuddamatto puriso na so kāmehi tappati
rathakāro va cammassa parikantaṃ upāhanaṃ. 32.

¹ B^d sahāyaṃ nāma nissāya in the place of pahāya gamanīyaṃ. ² C^k taṃ.
³ B^d vatthābharanāni. ⁴ B^d chā-. ⁵ B^d omits iti. ⁶ all four MSS. -vī. ⁷ B^d sa-
muddamabhipatthayeta. ⁸ B^d ye ca, B^f yevam. ⁹ B^d nagā. ¹⁰ so B^f; B^d tato
cittinivattena, C^k tato ti vatvā, C^e tato nivatvā. ¹¹ B^d adds ādīnavaṃ. ¹²
C^k disvā te ce tittā ye paṇṇāya tittā, C^e disvā te ve tittā ye paṇṇāya tittā,
B^d disvā ye te titti sapaṇṇā. ¹³ B^d tittinaṃ. ¹⁴ C^k -neteva.

9. Yaṃ yaṃ caji¹ kāmānaṃ taṃ taṃ sampajjate sukhaṃ,
sabbāṇ ce² sukhaṃ iccheyya sabbe³ kāme pariccaje ti 33.
imā gāthā āha⁴.

Tattha kāmaṇ ti vatthukāmaṇ pi kilesakāmaṇ pi⁵, kāmayamānassa⁶
'ti pattheyamānassa, tassa ce taṃ⁷ samijjhatīti tassa puggalassa taṃ⁸ 5
kāmitaṃ⁹ vatthum samijjhati ce va⁹, nippajjati ce¹⁰ ti attho, tato naṃ
aparaṃ¹¹ kāme ti ettha naṇ ti nipātamattaṇ, aparāṇ ti parabhāgadīpanaṃ¹²,
kāme ti upayogabahuvacanaṃ¹³, idaṃ vuttaṃ hoti: sace¹⁴ kāmaṇ kāmayamā-
nassa taṃ kāmitaṃ vatthum samijjhati tasmīṇ samiddhe tatoparaṇ so pug-
galo¹⁵ yathā nāma ghamme¹⁶ gimhakāle vātāpene kilanto¹⁷ tanhaṇ vīndati 10
pāṇiyapīpasaṇ paṭilabbhati¹⁸ evaṃ bhīyyo bhīyyo¹⁹ kāmataṇhāsaṃkhāte kāme
vīndati paṭilabbhati²⁰, rūpatāṇhādikāmatāṇhā v' assa vaḍḍhanti yevā 'ti, gavaṇ
vā 'ti gorūpassa viya, siṅgīno ti matthakaṇ padāletvā uṭṭhitasīṅgassa, man-
dassa²¹ ti mandapaṇṇassa, bālassā 'ti bāladhamme yuttassa, idaṃ vuttaṃ
hoti: yathā vacchakassa vaḍḍhantassa sarīren' eva saddhīṇ siṅgaṇ vaḍḍhati²¹ 15
evaṃ andhabālassāpi appattakāmatāṇhā ca²² pattakāmapīpāsā ca²³ aparāparaṇ
vaḍḍhatīti, sāliyavakaṇ ti sālikkhettaṇ yavakkhettaṇ, etena sāliyavādikaṇ sab-
baṇ dhaññaṇ dasseti, duttiyapadena sabbāṇ dipadacatuppadaṇ dasseti, paṭhama-
padena vā sabbāṇ aviññāṇakaṇ itarena saviññāṇakaṇ, datvā²⁴ ti datvāpi²⁵,
idaṃ vuttaṃ hoti: tiṭṭhantu tiṇi rajjāni, sace so māpavo añño²⁶ vā²⁷ sakalam pi 20
paṭhaviṇ²⁸ saviññāṇakaṇ aviññāṇakaṇ vā paṇa kassaci²⁹ datvā gaccheyya idaṃ pi
ettakaṇ vatthum ekassa³⁰ eva aparīyantaṃ³⁰, evaṃ duppūrā eṇa taṇhā nāma, itī vid vā
samañcare ti³¹ evaṃ jānanto puriso taṇhāvasiko ahutvā³² kāyasamācārādīni³³
pūrento samaṇ careyyā 'ti, oraṇ ti orimakoṭṭhāsaṇ³⁴ patvā tena³⁵ atittarūpo
paṇa samuddassa³⁶ pāraṇ pi pattheyya³⁷, evaṇ taṇhāvasikasattā nāma dup- 25
pūrā ti dasseti, yāvā 'ti aniyāmitaparicchēdo³⁸, anussaraṇ ti anussaranto,
nājjhagā³⁹ ti na vīndati, idaṃ vuttaṃ hoti: mahārāja puriso ariyante pi⁴⁰

¹ Ck yacchati, Bdf jahati. ² Bd ca. ³ Bd sabba. ⁴ Bd abhāsi. ⁵ Bd omits pi
ki - - pi. ⁶ Ck so taṃ. ⁷ Ck sataṇ, Cc ssata. ⁸ Bd kāmitava. ⁹ Ck te in the
place of ceva. ¹⁰ Bd cā, Ck nippajjati ce. ¹¹ Ck add pi. ¹² Bd -ge, omitting
dīpanaṇ. ¹³ Bd -gebaḥū-. ¹⁴ Bd omits sace. ¹⁵ Bd adds tatoparaṇ. ¹⁶ Ck gāme,
Bd gāme. ¹⁷ Ck -pe ki-, Bd vātātamensaphakīlamanti. ¹⁸ Bd omits paṭi. ¹⁹ Bd
only one bhīyyo. ²⁰ Bd omits pa-. ²¹ Bd yaṇ vaḍḍhamānassa vaḍḍhati yeva
evaṇ sarīreneva saddhīṇ siṅgaṇ vaḍḍhati in the place of yathā - -. ²² Bd
appattakāmatāṇhā ca, Ck appamattakāmatāṇhā va. ²³ Bd omits patta - - ca. ²⁴
Bd adds cā. ²⁵ Bd omits pi. ²⁶ Ck amāṇaṇ. ²⁷ Bd te or vo? ²⁸ Bd omits
pa-. ²⁹ Bd saviññāṇakaṇ aviññāṇakaṇ vā na paṇa kassaci, Ck -kaaviññāṇana-
karatanapūraṇ kassaci. ³⁰ Bd ādiyati in the place of ap-. ³¹ Ck omit ti.
³² Bd samaṇ hutvā. ³³ Bd -rādīnā. ³⁴ Ck otarita-, Cc orita-. ³⁵ Bd sa-
muddāsa in the place of patvā tena. ³⁶ Bd -dda. ³⁷ Bd patthayethā. ³⁸ Ck
ati-, Bd aniyataparicchādo. ³⁹ Bd na-. ⁴⁰ Bd -to, omitting pi.

kāme manasā¹ anussaranto tittim na vindati² pattukāmo³ va hoti, evam
 kamesu sattānam taṇhā vaḍḍhat' eva, tato nivattitvā⁴ ti tato pana⁵ vattbu-
 kāmākilesakāmato⁶ nivattitvā kāyena paṭikkamma⁷ ñāṇena ādinavam diavā
 ye paññāya tittā paṇipunnā⁸ te va⁹ tittā nāma, paññāya tittinam¹⁰
 5 seṭṭhan ti paññāya ayam¹¹ tittinam paṇipūritam¹² seṭṭham¹³, ayam eva vā
 pāṭho, na so kāmehi tappatīti, na hīti pi pāṭho, yasmā paññāya ditto
 puriso kāmehi na paṇipūritatīti attho, na kurute vāsan ti tādīsaṃ hi purisaṃ
 taṇhāvasam¹⁴ kātūm vase vattetum na sakkoti, sv-eva¹⁵ pana taṇhāya ādinavam
 disā Gaṅgamālo¹⁶ viya Aḍḍhamā-akarājā¹⁷ viya ca taṇhāvase na pavattatīti¹⁸
 10 attho, apacinethevā 'ti viddhamseyyath' eva¹⁹, samuddamatto²⁰ ti maha-
 tiyā paññāya samannāgatattā²¹ samuddappamāṇo, so mahantena²² aggināpi sa-
 muddo viya kilesakāmehi na tappati na dayhati, rathakāro ti cammakāro,
 parikantan ti parikantanto²³, idam vuttam hoti: yathā cammakāro upāhanam
 parikantanto²⁴ yaṃ yaṃ cammassa agayhūpakatṭhānam hoti taṃ taṃ cajiṭvā
 15 upāhanam katvā upāhanamūlam labhitvā sukhito hoti evam eva²⁵ paṇḍito
 cammakārasatthasadiṣaya paññāya kantanto²⁶ yaṃ yaṃ odhīm kāmānam cajiṭvā²⁷
 tena ten' assa kāmōdhiṇā rāhitam²⁸ taṃ taṃ kāyakammaṃ vacīkammaṃ mano-
 kammaṃ²⁹ ca sukham sampajjati³⁰ vigatadarathanū, sace pana sabbam pi kāya-
 kammādisukham vigataparilāham eva iccheyya kasīṇam bhāvetvā jhānam nib-
 20 battetvā sabbe kāme paricraje ti

Bodhisattassa³¹ pana imam gātham kathentassa³² rañño
 setacchattam ārammaṇam katvā odātakasipajjhānam udapādi.
 Rājāpi arogo ahoṣi, so tuṭṭho sayanā vuṭṭhāya³³ „ettakā vejjā
 maṃ tikicchitum nāsakkhimṃsu, paṇḍitamāṇavo pana attano
 25 ñāṇosadhena maṃ nirogam³⁴ akāsīti“ tena saddhim sallapanto
 dasamaṃ gātham āha:

¹ B^d omits ma-. ² B^d janeti. ³ B^d patta-. ⁴ B^d nivattiyā. ⁵ B^d param. ⁶ C^k
 add citta. ⁷ C^k -mmaṃ. ⁸ B^d adds ca. ⁹ B^d omits va. ¹⁰ B^d tittī-. ¹¹ so B^d;
 C^k paññāyāyaṃ, C^s paṇipunnā. ¹² C^k -nam, C^s -purinam, B^d -punnā. ¹³ B^d seṭṭho.
¹⁴ B^d taṇhāya vasaṃ. ¹⁵ C^k sve or sa ve, B^d so. ¹⁶ B^d sarabhaṅgamāṇavo.
¹⁷ C^k addha-. ¹⁸ B^d taṇhā na vaḍḍhatīti. ¹⁹ B^d -seyyameva. ²⁰ C^k sa-
 muddhamantho, C^s samuddamanto. ²¹ B^d sampannattā. ²² B^d himavanta. ²³
 C^k -kantato, B^d -tento. ²⁴ B^d -tento. ²⁵ C^s evam. ²⁶ yaṃ yaṃ cammassa - -
 kantato wanting in B^d. ²⁷ C^k vajati, B^d vijabati. ²⁸ B^d kāmāvinodati. ²⁹
 B^d paccekaṇ. ³⁰ B^d -te. ³¹ B^d pavesanam sabbakāyakammādisukham vigatam
 paṇipātamēva iccheyya jhānam vā bhāveyya jhānam jana nibbattheyya in the
 place of sace pana - - bodhisattassa. ³² C^k add kathentasseva. ³³ B^d vu-
 ṭṭhativā. ³⁴ B^d paññātissayena kāmānam nānā ādinava in the place of ñāṇo - -
 nirogam.

10. Attha te bhāsītā gāthā, sabbā¹ honti sahasasiyo,
patigaṇḥa² mahābrahme, sādha³ etaṃ tava bhāsitan ti. 34.

Tattha atthā 'ti dutiyaṃ gātham adim katvā kāmādinavapaṭisaññuttā³
attha, sahasasiyo ti sahasasirahā, patigaṇḥā² 'ti attha sahasasāni gaṇḥa,
sādetam tava bhāsitan ti sādhu etaṃ tava vacanam. 5

Taṃ⁴ sutvā M. ekādasamaṃ gātham āha:

11. Na me attho sahassehi satehi nahutehi vā⁵,
pacchimam bhāsato⁶ gātham kāme me na rato mano ti. 35.

Tattha pacchiman ti rathakāro va cammassā⁷ 'ti gātham, kāme me
na rato⁶ mano ti imam gātham bhāsamānassa⁸ eva mama vatthukāme pi kile- 10
sakāme pi mano nābhiramī⁹, aham hi imam gātham bhāsamāno attano va⁹
dhammadeśanāya jhānam nibbattesim mahārājā 'ti.

Rājā¹⁰ bhiyyosomattāya tussitvā M-am vaṇṇento osāna-
gātham āha:

12. Bhaddako¹¹ vat¹² ayaṃ¹² māṇavako sabbalokavidū muni 15
yo¹³ imam taṇham dukkhajananim parijānāti paṇḍito ti. 36.

Tattha dukkhajananin ti sakalavaṭṭadukkhajananim, parijānāttī
parijāni paricchindi luñcitvā nibharīti¹⁴ B-am vaṇṇento evam āha.

B. pi „mahārāja appamatto hutvā dhammam carā“ 'ti
rājānam ovaditvā ākāśena Himavantaṃ gantvā isipabbajjam 20
pabbajitvā yāvataṃyukam¹⁵ brahmavihāre¹⁶ bhāvetvā¹⁷ Brahma-
loka-parāyano¹⁸ ahosi.

S. i. d. ā. „evam bhikkhave pubbe pi hi¹⁹ etaṃ brāhmaṇam
nisokam akāsin“ ti vatvā j. s.: „Tadā rājā esa brāhmaṇo ahosi,
paṇḍitamāṇavo²⁰ aham evā“ 'ti. Kāmajātakam. 25

¹ Ck sacā. ² Bḍ paṭi-. ³ Ck -navam-, Bḍ -navasamūyuttā. ⁴ Ck omits taṃ.
⁵ Bḍ nahutehi pi. ⁶ Ck -te. ⁷ Ck ca kammassā, C' ca cammassā-, Bḍ -ro
cammakāressā. ⁸ Bḍ mama kāmehi vatthukāmehi me mano nābhiramāmi. ⁹
Bḍ bhāsamānassa kāme nirato mano arati mano in the place of -māno attano
va. ¹⁰ Bḍ adds pi. ¹¹ Pḍf bhadrā-. ¹² Bḍf vatā-. ¹³ Bḍ so. ¹⁴ Bḍ nibharati.
¹⁵ Bḍ adds thatvā. ¹⁶ Bḍ -ram. ¹⁷ Bḍ adds aparihinajjhāno hutvā. ¹⁸ Bḍ
-lokūpago. ¹⁹ Bḍ pāham. ²⁰ Bḍ adds pana.

5. Janasandhajātakaṃ.

Dasa khalū 'ti. Idam S. J. v. Kosalarāṇṇo ovādatthāya
 kathesi. Ekasmiṃ hi kāle rājā issariyamadamatto kilesasukhanissito'
 vinicchayam pi na' patthapesi, Buddhupaṭṭhāne³ pamañji. So eka-
 5 divasam⁴ Dasabalaṃ anussarivā⁵ „vandissāmīti“ bhuttaṭṭarāso ratha-
 varam āruya vihāraṃ gantvā Satthāraṃ vanditvā nisidi. Atha nam
 S. „kiṃ mahārāja ciraṃ⁶ na paññāyasīti⁷“ vatvā „bahukiccatāya no
 bhante Buddhupaṭṭhānassa okāso na jāto“ ti vutte „mahārāja, mādisē⁸
 nāma ovādadāyake⁹ sabbaññūbuddhe¹⁰ dhuravihāre vasante¹¹ ayuttam
 10 tava pamañjituṃ, rañṇā nāma rājakiccesu¹² appamattena raṭṭhavāsīnaṃ
 mātāpitusaṃmena¹³ agatigamanam pahāya dasarājadhamme akopentena
 rajjāṃ kāretuṃ vaṭṭati, rañṇe hi dhammikabhāve sati parisā pi 'ssa
 dhammikā hoti, anacchariyaṃ kho¹⁴ pan' etaṃ yaṃ mayi anusāsante¹⁵
 tvaṃ dhammena rajjāṃ kareyyāsi, porāṇakapaṇḍitā anusāsakaācariye
 15 avijjamāne pi attano matiā¹⁶ va tividhasucaritadhamme patiṭṭhāya
 mahājanassa dhammaṃ desetvā sapaṇisā saggaṭṭapaṇisā¹⁷ pūrayamāna
 agamimsū“ 'ti vatvā¹⁸ tena yācito a. ā.:

A. B. Br. r. k. Bo. tassa¹⁹ aggamahesiyā kucchimhi nib-
 batti. Janasandhakumāro²⁰ ti 'ssa nāmaṃ karimsu.
 20 Ath' assa vayappattassa Takkasilato sabbasippāni uggahetvā²¹
 āgatakāle rājā sabbāni bandhanāgārāni sodhāpetvā uparajjāṃ
 adāsi. So aparabhāge pitu accayena rajje patiṭṭhāya catūsu
 nagaradvāresu²² nagaramajjhe²³ rājadvāre²⁴ ti cha dānasālāyo
 kāretvā²⁵ divase divase²⁶ cha satasahassāni pariccajivā sakala-
 25 Jambudīpaṃ khobhetvā²⁷ mahādānaṃ pavattento²⁸ bandhanā-
 gārāni niccaṃ vivaṭṭāni²⁹ kāretvā dhammagāṇḍikāṃ³⁰ bhedā-
 petvā³¹ catūhi saṃgahavatthūhi³² lokāṃ saṃgaṇhanto pañca

¹ Bā kilesaratisukhaṃ. ² Ck omits na. ³ Bā -nacapi. ⁴ Bā -se. ⁵ Bā adds
 satthāraṃ. ⁶ Bā ciraṃ. ⁷ Ck -rāja pana paññāyatīti, C -rāja na paññā-
 yatīti. ⁸ Bā -o. ⁹ Bā viharanto. ¹⁰ Bā dasarā-. ¹¹ C -piti-. ¹² Ck
 anacchariyaṃ ko, anacchariyaṃ ko corr. to -kho, Bā rājadhamme tito honti
 yaṃ kho. ¹³ Bā manussāsente. ¹⁴ Bā pakati. ¹⁵ Bā saggaṭṭapaṇisā ¹⁶ Bā omits
 va-. ¹⁷ Bā omits ta-. ¹⁸ Ck -dhavaku-, Bā -sandaku. ¹⁹ Ck -hi-, Bā uggaṇ-
 hitvā. ²⁰ Bā adds ceva. ²¹ Bā adds ca. ²² Bā adds cā. ²³ Bā kārāpetvā.
²⁴ Bā only one di-. ²⁵ Bā saṃkho. ²⁶ Bā jattanto. ²⁷ Ck niccavivaṭṭaṃ-
 dhāni. ²⁸ Bā -bhaṇḍikāṃ. ²⁹ Bā sodhāpetvā. ³⁰ Bā saṃgahavatthūhi.

silāni rakkhanto uposathavāsam vasanto dhammena rajjam
 kāresi, antaranā ca raṭṭhavāsino sannipātetvā¹ „dānaṃ
 detha, silaṃ samādiyatha², dhammena kammante ca³ vohāre
 ca payojetha, daharakāle yeva sippāni uggaṇhatha, dhanam
 uppādettha, gāmakūtakammam pi⁴ suṇakammaṃ⁵ mā karittha, 5
 caṇḍā⁶ pharusā mā ahuvattha, mātupatṭhānaṃ pitupatṭhānaṃ
 pūretha, kule jeṭṭhāpacāyino bhavathā⁷ “ti dhammaṃ desetvā
 mahājanaṃ⁸ sucaritadhamme patiṭṭhāpesi. So ekadivasaṃ
 pañnarasiuposathadivase⁹ samādinuuposatho „mahājanassa
 bhiyyo bhiyyo¹⁰ hitasukhatthāya appamādavihārathāya dham- 10
 maṃ desessāmīti¹¹ cintetvā¹² bheriṃ {carāpetvā attano orodhe
 ādiṃ katvā sabbaṃ¹³ nagarajanaṃ sannipātāpetvā¹⁴ rājāṅgaṇe¹⁵
 alaṃkataratanamaṇḍapamajjhe paññattavarapallaṃke nisīditvā
 „ambho nagaravāsino, tumhākaṃ tapanīye ca atapanīye ca
 dhamme desessāmi, appamattā hutvā obitasotā sakkaccaṃ¹⁶ 15
 suṇothā¹⁷ “ti vatvā dhammaṃ desesi.

S. saccaparibhāvitam mukharatanaṃ vivaritvā¹⁸ taṃ desanaṃ
 madhurena sareṇa Kosalarāṇṇo āvikaronto¹⁹

1. Dasa khalu imāni ṭhānāni yāni pubbe akaritvā
 sa pacchā-m-anutappati, iccāha¹⁸ rājā Janasandho. 37. 20
2. Aladdhā cittaṃ tapati pubbe asamudānitam¹⁹,
 ‘na pubbe dhanam esissam’ iti pacchānutappati. 38.
3. ‘Sakyarūpaṃ pure santaṃ mayā sippaṃ na sikkhitam,
 kicchā vutti²⁰ asippassa’ iti pacchānutappati. 39.
4. ‘Kūṭavedī pure āsiṃ piṭṭhimamsiko, 25
 caṇḍo pharusso cāsiṃ²¹’ iti pacchānutappati. 40.

¹ Ck^s -teva. ² Ck^s -dhiyittha, C^s -diyittha, B^d adds bhāvanam bhāvettha. ³ B^d
 kammam ceva. ⁴ B^d kuṭasakkhikammaṃ vāpi. ⁵ B^d suṇavācakammaṃ vā, Ck^s
 suna-. ⁶ B^d -a. ⁷ B^d -ne. ⁸ C^s B^d panna-. ⁹ B^d only one bhi-. ¹⁰ B^d
 adds nagare. ¹¹ B^d -a. ¹² B^d -tetvā. ¹³ B^d adds alaṃkaritvā. ¹⁴ Ck^s -ā. ¹⁵
 B^d -ṇā-. ¹⁶ Ck^s -vica-, B^d vavaretvā. ¹⁷ B^d adds gāthamāha. ¹⁸ B^d icceva-
 suha. ¹⁹ B^f appamudānitam, B^d asamuddhitam. ²⁰ Ck^s -liri, B^d kaccāvutti.

²¹ B^d caṇḍo ca pharusso cāpi.

5. 'Pāṇātipatī pure āsim, luddo cāsim' anāriyo,
bhūtānaṃ nāvadāyissaṃ² iti pacchānutappati. 41.
6. 'Bahūsu vata santāsu' anāpādāsu itthisu
paradāraṃ aseviṣṣaṃ⁴ iti pacchānutappati. 42.
7. 'Bahumhi vata santamhi annapāne upaṭṭhite
na pubbe adadaṃ dānaṃ' iti pacchānutappati. 43.
8. 'Mātaraṃ pitaraṃ cāpi jīṇṇake' gatayobbane'
pahu' santo na posissaṃ' iti pacchānutappati. 44.
9. 'Ācariyaṃ anusatthāraṃ sabbakāmarasāharaṃ
pitaraṃ accamaññissaṃ' iti pacchānutappati. 45.
10. 'Samāṇe brāhmaṇe cāpi sīlavante bahussute
na pubbe payirupāsissaṃ⁸ iti pacchānutappati. 46.
11. 'Sādhu hoti tapo ciṇṇo santo ca payirupāsito,
na ca pubbe tapo ciṇṇo' iti pacchānutappati. 47.
12. Yo' ca etāni ṭhānāni yoniso paṭipajjati
karaṃ purisakiccāni sa pacchā nānutappatīti 48.
imā gāthā āha.

Tattha ṭhānānīti kārāṇāni, pubbe ti paṭhamam eva akaritvā, sa pacchāmanutappatīti¹⁰ so paṭhamam kattabbānaṃ akāraṇo puggalo pacchā idhaloke pi paraloke pi¹¹ tappati¹² kilamati, pacchā¹³ tappatīti pi pāṭho, iccāhā¹⁴ 'ti evaṃ¹⁵ rājā Janasandho avoca, iccassuhā¹⁶ 'ti pi pāṭho, tattha sukāro ti nīpātamatthaṃ, icc' assu āhā¹⁷ 'ti padacchedo; idāni¹⁸ tāni dasa tapanīyakārāṇāni pakāsetuṃ B-assa dhammakathā hoti, tattha pubbe ti paṭhamam eva taruṇakāle parakkamaṃ katvā¹⁹ asamudānitaṃ²⁰ asambhataṃ dhanam²¹, mahallakakāle alabhitvā tappati socati²², pare ca sukhite disvā sayam dukkhaṃ jīvanto pubbe dhanam na pariyesissaṃ ti evaṃ pacchā anutappati, tasmā mahallakakāle sukhaṃ jīvutukāmā daharakāle yeva dhammikāni kasikkamādīni katvā dhanam pariyesathā 'ti²⁴ dasseti, pure santan ti pure daharakāle ācariya payirupāsītva²⁵ mayā kātum sakyarūpaṃ samānaṃ hatthisippādikaṃ kiñci sippaṃ

¹ Bā luddho cāpi. ² Cks nava-, Bds nānukampiyaṃ. ³ Bā santisu. ⁴ Bā -rañcasevi-. ⁵ Bā -kaṃ. ⁶ Bā -naṃ. ⁷ Bā bahu. ⁸ Cks -pāsenti, Bā parirūpāsissaṃ. ⁹ Cks so. ¹⁰ Bā pacchā anu-. ¹¹ Bā pacchākāle, omitting idha -- pi. ¹² Bā atita-. ¹³ Ck patipacchā. ¹⁴ Bā iccevaḥā. ¹⁵ Bā ti iti evaṃ. ¹⁶ Ck iccassābhā, Cc iccassābhā corr. to -hā, Bā iccassuhā. ¹⁷ Ck iccasu ābhā, Cc iccasu ābhā corr. to -āhā. ¹⁸ Bā yāni. ¹⁹ Bds parakkamaṃ aka-. ²⁰ Bā asamuddhitanti. ²¹ Bā omits dha-. ²² Cks -si. ²³ Bā etam. ²⁴ Bā -yesenti. ²⁵ Cks payur-.

na sikkhitaṃ, pacchā¹ mahallakakāle asippassa dukkhā jīvitavutti, n' eva sakkā tadā sippaṃ sikkhituṃ, tasmā² mahallakakāle sukhaṃ jīvitukāmā taruṇakāle yeva sippāni sikkhethā³ 'ti dasseti⁴, kūṭavedīti⁵ kūṭajānanako gāmakūto vā lokassa anattakārako vā⁶ tulākūṭādikārako⁷ vā kūṭaṭṭakārako vā⁸ ti attho, āsina ti evarūpo ahaṃ pubbe ahoṣiṃ, piṣuṇo ti pesuṇṇakārako, piṭṭhi-
 maṃsiko ti lañcaṃ gaheva asāmi ke sāmike karonto paresaṃ piṭṭhimaṃ-
 sakhādako iti, pacchā ti evaṃ maraṇamañice nīpanno anutappati, tasmā sace nīraye na⁹ vasitukāmaṃ attha mā evaṃ¹⁰ pāpakammaṃ karitthā 'ti ovadati, luddo¹¹ ti dāruṇo, anariyo ti na ariyo¹² nīcasamācāro, nāvadāyissaṃ¹³ ti khaṇṭimettānuddayasasena na nīcavuttiko ahoṣiṃ, sesaṃ purīmanayen' eva
 10 yojetabbam, anāpādāsū 'ti apādānam āpādo pariggaho ti attho, n' atthi yāsaṃ¹⁴ āpādo na anāpadā¹⁵, aññehi akatapariṇāhāsi¹⁶ 'ti attho, upaṭṭhite ti paccupaṭṭhite¹⁷, na pubbe ti¹⁸ ito¹⁹ pubbe dānam na adadaṃ, pahu²⁰ santo ti dhanabalena pi²¹ kāyabalena pi posituṃ samattho paṭibalo²² samāno, ācariyaṃ ti ācāre²³ sikkhāpanato²⁴ piṭā ācariyo ti adhippeto, anusatthāraṃ
 15 ti anusāsakaṃ, sabbakāmarasāharaṃ ti sabbe²⁵ vatthukāmarase āharitvā positāraṃ²⁶, accamaññissaṃ²⁷ ti tassa ovāde agañhanto atikkamitvā maññissaṃ, na pubbe ti ito pubbe dhammikasamaṇabrāhmaṇa²⁸ hi gilānāgilāne pi²⁹ cīvarādīni datvā apaṭijaggaṇena³⁰ payirupāsissaṃ ti³¹, tapo ti sucaritapato, santo ti³² kāyādīhi³³ dvārehi upasanto silavā, idaṃ vuttaṃ hoti: tividhasu-
 20 sucaritassamkhāto tapo ca³⁴ cīṇo evarūpo ca upasanto payirupāsīto³⁵ nāma sādhu sundaro, na pubbe ti mayā daharakāle evarūpo tapo na cīṇo, iti pacchā jarājīṇo maraṇabhayaṭṭajjito anutappati socati, sace tumhe evaṃ na socitukāmā tapokammam karoṭhā 'ti vadati, yo³⁶ ca etānīti yo³⁷ pana³⁸ etāni dasakāraṇāni paṭhamam eva upāyena paṭipajjati samādāya vattati purisehi
 25 kattabbāni³⁹ dhammikakīccāni karonto⁴⁰ appamādavāhāripuriso pacchā nānutaṭṭapatti somanassappatto va hotīti⁴⁰.

¹ B^d kiechāti. ² B^d omits ta-, C^k kasmā. ³ B^d sippaṃ sikkhathā. ⁴ C^k -enti, B^d omits dasseti. ⁵ B^d kūṭamveritī. ⁶ C^k omīti vā. ⁷ B^d lākuṭā-. ⁸ B^d omits kūṭaṭṭa- vā. ⁹ B^d a. ¹⁰ B^d evarūpaṃ. ¹¹ B^d luddho. ¹² C^k na anariyo, B^d anariyo, B^d anariyo, omitting na. ¹³ C^k -yissa, C^s nāvadāsissi corr. to -dāyissa, B^d nāpacāriṣṣaṃ. ¹⁴ B^d omits natthiyāsaṃ. ¹⁵ so C^k; C^s apādēna an-, B^d omits na an-. ¹⁶ B^d -hesu. ¹⁷ B^d paṇcupa-. ¹⁸ C^k pi. ¹⁹ B^d omits pubbe ti ito. ²⁰ B^d bahu. ²¹ C^k omīti pi. ²² B^d pati-. ²³ C^s ākāre, B^d ācāra. ²⁴ B^d -nako idha. ²⁵ B^d -a. ²⁶ C^k posito. ²⁷ C^k amaccamaññī-, B^d atīmaññī-. ²⁸ C^k -mo, C^s mano corr. to -ne? ²⁹ B^d gīhine in the place of hi -- pi. ³⁰ C^k apati-, B^d paṭijaggaṇena. ³¹ B^d -sissa, omitting ti. ³² C^k pante hi, C^s santo hi, B^d santo tīti. ³³ B^d omits kā-. ³⁴ B^d omits ca. ³⁵ B^d -pāsako. ³⁶ C^k so. ³⁷ B^d ca. ³⁸ B^d kātā-. ³⁹ B^d adds yo. ⁴⁰ C^k ahoṣitī, B^d pacchānutaṭṭapatti domanassappatto hotīti.

Iti M. anvaddhamāsaṃ iminā va¹ niyāmena mahājanassa dhammaṃ desesi. Mahājano pi 'ssa ovāde ṭhatvā tāni dasa ṭhānāni pūretvā sagga-parāyano² ahosi.

S. i. d. ā. „evam mahārāja porāṇakapaṇḍitā anācariyakā attano
5 va matiyā dhammaṃ desetvā mahājanam sagga-pade³ patiṭṭhāpesun“
ti vatvā j. s.: „Tadā parisā Buddhaparisā ahosi⁴, Janasandharājā⁵
aham evā“ ti. Janasandhajātakaṃ.

6. Mahākāṇḍhajātaka.

Kaṇho kaṇho cā 'ti. Idam S. J. v. lokatthacariyaṃ
10 ā. k. Ekadivasaṃ hi bhikkhū dhammasabbhāyaṃ nisīditvā⁶ „āvuso S.
bahujanahitāya paṭipanno⁷ attano phāsuvihāraṃ pahāya lokass' eva
atthaṃ carati, paramābhisambodhiṃ patvā sayam pattacivaram ādāya
atṭhārasayojanamaggaṃ gantvā pañcavaggiyatherānaṃ dhammacakkaṃ
pavattetvā pañcamiyā pakkhassa Anattalakkhaṇasuttaṃ kathetvā
15 sabbesaṃ arahattaṃ adāsi, Uruveḷaṃ gantvā⁸ jaṭilānaṃ aḍḍhuḍḍhāni
pāṭihāriyasahassāni dassetvā pabbājetvā⁹ Gayāsīse¹⁰ Ādittapariyāyaṃ¹¹
kathetvā jaṭilasahassassa¹² arahattaṃ adāsi, Mahākassapassa tīṇi
gārutāni paccuggamanam gantvā¹³ tihi ovādehi upasampadaṃ adāsi,
eko pacchābhatte¹⁴ pañcacattālīsajojanamaggaṃ gantvā Pukkusaṭi-
20 kulaputtaṃ anāgāmiphale patiṭṭhāpesi, Mahākappinassa viṣaṃ yojana-
sataṃ paccuggamanam katvā arahattaṃ adāsi, eko pacchābhatte¹⁵
timsajojanamaggaṃ gantvā tāva kakkhalaṃ¹⁶ pharusam Aṅgulimālaṃ
arahatte patiṭṭhāpesi, timsajojanam eva¹⁷ maggaṃ gantvā Ālavakaṃ¹⁸
sotāpattiphale patiṭṭhāpetvā kumārassa sotthiṃ akāsi, Tāvatisa-
25 bhavane temāsaṃ vasanto asītiyā va devatākoṭṭinaṃ¹⁹ dhammābhisama-
yaṃ sampādesi²⁰, Brahmaloḥkaṃ gantvā Bakabrāhmuno diṭṭhiṃ bhin-
ditvā dasannaṃ²¹ Brahmasahassānaṃ arahattaṃ adāsi, anusam-
vaccharaṃ tīsu maṇḍalesu cārikaṃ caramāno upanissayasampannānaṃ
manussānaṃ saraṇāni c' eva²² sīlāni ca maggaphalāni ca deti,

¹ Bḍ omits va. ² Bḍ adds va. ³ Bḍ sagga-purāṇaṃ. ⁴ Bḍ ahesuṃ. ⁵ Bḍ adds
pana. ⁶ Ck² add yāvañcidam. - ⁷ Bḍ paṭippanno. ⁸ Bḍ adds tebhātikānaṃ.
⁹ Bḍ omits pab-. ¹⁰ Bḍ -sena. ¹¹ Bḍ anattapa-. ¹² Bḍ -hassānaṃ. ¹³ Bḍ
katvā. ¹⁴ Bḍ ekaṃ pacchābhattaṃ. ¹⁵ Ck² -ja. ¹⁶ Bḍ -na, omitting eva. ¹⁷
Bḍ -kayakkhaṇaṃ. ¹⁸ Bḍ asitikoṭṭanaṃ devatānaṃ. ¹⁹ Bḍ -samayo ahosi. ²⁰
Bḍ dasa. ²¹ Bḍ ca.

nāgasupaṇṇādīnaṃ pi nānappakāraṃ atthaṃ caratīti¹ Dasabalassa lokatthacariyagunaṇṇaṃ vaṇṇayīmsu². S. āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinā³“ ti pucchitvā „imāya nāmā⁴“ 'ti vutte „anacchariyaṃ bhikkhave, yv-āhaṃ⁵ idāni abhisambodhiṃ patvā lokassa atthaṃ careyyaṃ⁶ so⁷ pubbe sarāgākāle pi lokattha- 5 cariyaṃ eva carin⁸“ 'ti vatvā a. ā.:

A. B. Kassapasammāsambuddhakāle Usīnaro nāma rājā r. kāresi. Kassapasammāsambuddhe catusaccadesanāya mahā- janaṃ bandhana⁹ mocetvā nibbānanagaraṃ pūretvā parinibbute dighassa addhuno accayena sāsanaṃ osakki: bhikkhū ekavī- 10 satiya anesanāhi jīvikaṃ kappenti bhikkhunisaṃsaggam¹⁰ karonti puttadhītāhi vaḍḍhanti, bhikkhū bhikkhudhammaṃ¹¹ bhikkhuniyo bhikkhunidhammaṃ upāsakā upāsakadhammaṃ upāsikā upāsika- dhammaṃ brāhmaṇā brāhmaṇadhammaṃ vissajjesuṃ, yebhuyyena manussā dasākusalakammapathe samādāya pavattīmsu¹², matamatā 15 apāyesu pūriṃsu¹³. Tadā Sakko devarājā nave devaputte¹⁴ apas- santo manussalokaṃ oloketvā manussānaṃ apāyesu nibbattīṃ¹⁵ ṇatvā Satthu sāsanaṃ osakkitaṃ disvā¹⁶ „kin nu karissāmīti“ cintento¹⁷ „atth' eko upāyo“ ti „mahājanaṃ bhāyetvā tasetvā¹⁸ bhītabhāvaṃ ṇatvā¹⁹ assāsetvā dhammaṃ desetvā²⁰ osakkita- 20 sāsanaṃ²¹ paggayha aparaṃ vassasahassaṃ²² pavattana- kāraṇaṃ karissāmīti“ sanniṭṭhānaṃ katvā Mātalidevaputtaṃ mocappamāṇadāṭhaṃ catūhi dāṭhehi viniccharantar asmi²³ bhayānakaṃ²⁴ gabbhinīnaṃ²⁵ dassanen' eva gabbhapātanappa- kāraṃ²⁶ ghorarūpaṃ ajāneyyappamāṇaṃ kālavaṇṇaṃ Mahākha- 25 hasunakhaṃ²⁷ katvā²⁸ pañcaṅgikabandhanena bandhitvā ratta-

¹ B^d -gupaṃ kathayīmsu ² B^d so haṃ, C^k svāhaṃ. ³ B^d lokatthacariyaṃ caranto. ⁴ B^d omits so. ⁵ B^d lokassa atthaṃ carāmi yevā. ⁶ B^d kilesa- bandhanaṃ. ⁷ C^k -niṃsaṃ-, B^d bhikkhughi-. ⁸ B^d adds visajjesuṃ. ⁹ B^d -ttayīmsu. ¹⁰ so C^k; B^d paripūsesuṃ saggamaggā tucchanti. ¹¹ B^d nave nave deve. ¹² B^d -ttitabhāvaṃ. ¹³ C^k omits di-. ¹⁴ B^d -tetvā. ¹⁵ B^d omits tā-. ¹⁶ B^d adds pacchā. ¹⁷ B^d omits dh. d. ¹⁸ B^d -taṃ sā-. ¹⁹ B^d divasaṃ in the place of va-. ²⁰ B^d vicinipātarasmiṃyo. ²¹ B^d adds katvā. ²² B^d gabbhinīnaṃ. ²³ B^d -pātanasaṃmatthaṃ. ²⁴ B^d mahākhaṇḍa-. ²⁵ B^d māpetvā.

mālassa¹ pilandhetvā rajjukotīyam² ādāya sayam dve kāsāyāni
 nivāsetvā pacchāmukhe³ kese bandhitvā rattamālaṃ pilandhetvā
 āropitapavāḷavaṇṇajīyam⁴ mahādhanuṃ gahetvā vajiraggaṇārā-
 cam⁵ nakhamukhe⁶ parivattento vanacarakavesaṃ⁷ gahetvā
 5 nagarato yojanamatte⁸ thāne otaritvā „nassati loko, nassati”
 loko“ ti tikkhatuṃ saddaṃ¹⁰ anusāvetvā¹¹ manusse¹² utrāsetvā¹³
 nagarūpacāraṃ patvā puna saddaṃ akāsi. Manussā sunakhaṃ
 disvā utrastā¹⁴ nagaraṃ pavisitvā taṃ pavattiṃ raṇṇo āroca-
 yimsu¹⁵. Rājā sīghaṃ nagaradvārāni pidhāpesi¹⁶. Sakko pi
 10 atthārasahatthaṃ pākāraṃ¹⁷ laṃghetvā¹⁸ sunakhena saddhiṃ
 antonagare¹⁹ patiṭṭhahi. Manussā bhītatasiṭṭā palāyitvā gehāni
 pavisitvā dvārāni pidahimsu²⁰. Mahākappaṇho pi dīṭṭhadīṭṭha-
 manusse²¹ upadhāvitvā santāseṇo rājanivesanaṃ agamāsi.
 Rājāṅgaṇe manussā bhayena palāyitvā rājanivesanaṃ pavisitvā²²
 15 dvāraṃ pidahimsu. Usīnararājāpi²³ orodhe gahetvā pāsādaṃ
 abhirūhi²⁴. Mahākappaṇho purimapāde ukkhipitvā kavāṭe tha-
 petvā²⁵ mahābhusitaṃ bhusi. Tassa bhusitasaddo²⁶ heṭṭhā
 avicim upari bhavaggaṃ gaṇhi²⁷, sakalacakkavālaṃ ekanin-
 nādaṃ ahosi. Puṇṇakajātake²⁸ Puṇṇakaraṇṇo²⁹ Bhūridatta-
 20 jātake Sudassananāgaraṇṇo imasmiṃ Mahākappaṇhajātake ayaṃ
 saddo ti ime tayo³⁰ saddā Jambudīpe mahāsaddā nāma ahesuṃ.
 Nagaravāsino bhītatasiṭṭā hutvā ekapuriso pi Sakkena³¹ saddhiṃ
 kathetuṃ nāsakkhi³². Rājā yeva pana³³ dhitiṃ³⁴ upaṭṭhapetvā
 vātapānaṃ nissāya Sakkam āmantetvā „ambho ludda”³⁵ kasmā

¹ Bā -mālaṃ kappe. ² C* -koṭṭivīyam corr. to -vīya, Bā -bhoṭṭīyam. ³ Bā pañcadhā. ⁴ Ck* -tampavāḷavaṇṇamjī-. ⁵ Bā -raggakkhurammaṃ. ⁶ Bā nakkena. ⁷ Bā -cārika-. ⁸ Bā -a. ⁹ Ck* vīna-. ¹⁰ Ck* -am. ¹¹ C* -sāsetvā. ¹² Bā -ssacittam. ¹³ Bā uttā-. ¹⁴ Bā utrāsā. ¹⁵ Bā -cesuṃ. ¹⁶ Bā nagaradvāraṃ pidahatthā ti dvārāni pitakkesi. ¹⁷ Bā dvāraṃ. ¹⁸ Bā ulīṅghitvā. ¹⁹ Ck* -ra, C* -raṃ. ²⁰ Bā niliyimsu in the place of dvā- pida-. ²¹ Bā dīṭṭhadīṭṭhe-. ²² Bā mahābhūmigeṇāni, apavisitvā dvāraṃ patvā in the place of rājani- pavi-. ²³ C* usīnakarā-, Bā osīnakarā-. ²⁴ Bā -rūyhi. ²⁵ Bā vātapāne thatvā in the place of ka- tha-. ²⁶ Bā omits bhusita. ²⁷ Bā patvā. ²⁸ Bā vidūrajā-. ²⁹ Bā -kayakkharaṇṇo, adding kusajātake kusaraṇṇo. ³⁰ Bā catasso. ³¹ Bā pakkena. ³² Bā sakkoti. ³³ Bā omits pana. ³⁴ Bā satim. ³⁵ Bā luddhaka.

te sunakho bhūṣīti¹ āha. „Chātabhāvenā²“ 'ti. „Tena hi 'ssa' bhattaṃ dāpemi³“ antojanassa ca attano ca pakka-bhattaṃ⁴ sabbaṃ dāpesi. Taṃ sabbaṃ sunakho ekaṃ⁵ ka-balaṃ⁶ viya katvā puna saddam akāsi. Puna rājā pucchitvā idāni „me sunakho chāto yevā“ 'ti sutvā hatthiassādinam⁷ 5 pakkabhattaṃ sabbaṃ āharāpetvā dāpesi. Tasmim pi⁸ ekappa-hāren' eva nittāpīte sakalanagarassa pakkabhattaṃ⁹ dāpesi. Tam pi so tath' eva bhūñjitvā puna saddam akāsi. Rājā „na esa sunakho, nissamsayaṃ yakkho esa¹⁰, āgamanakāraṇaṃ pucchissāmīti“ bhītatasito hutvā pucchanto paṭhamam gā- 10 tham āha:

1. Kaṇho kaṇho ca ghero ca sukkadāṭho patāpavā¹⁰

baddho pañcahi rajjūhi kim dhīra sunakho tavā¹¹ 'ti. 49.

Tattha Kaṇho kaṇho ti bhayavasena¹² dalhakammavasena¹³ vā āmaṇ-ḍitaṃ¹⁴, ghero ti passantānaṃ bhayajanana¹⁵, patāpavā¹⁶ ti dāṭhehi 15 nikkhamantena raṃsipaṭāpena patāpavā¹⁷, kim dhīrā 'ti dhīra viriyavanta tav' esa¹⁸ evarūpo kakkhalo sunakho kim karoti, kim mige¹⁹ gaṇhāti udāhu te amitte, kin te²⁰ iminā, vissajjehi nan ti adhippāyen' evam āha.

Tam sutvā Sakko dutiyaṃ gātham āha:

2. Nāyaṃ migānaṃ atthāya Usīnara²¹ bhavissati,

90

manussānaṃ anayo hutvā tadā Kaṇho pamokkhatīti. 50.

Tass' attho: ayaṃ²² hi migamaṃsaṃ khādissāmīti idha nāgato, tasmā²³ migānaṃ attho na bhavissati, manussamaṃsaṃ pana khādituṃ²⁴ āgato, tasmā²⁵ nesaṃ²⁶ anayo mahāvināśakāraṇo hutvā yadā nena²⁷ manussā vināsaṃ pāpīta²⁸ bhavissanti tadā ayaṃ kaṇho pamokkhati²⁹ mama hatthato muccissatīti³⁰. 95

Atha naṃ rājā „kim pana te³¹ bho luddaka³² sunakho sabbesaṃ yeva manussānaṃ maṃsaṃ khādissati udāhu tava

¹ B^d -na mahārājā. ² B^d hi tassa. ³ B^d -essāmīti. ⁴ B^d omits anto- bhattam. ⁵ B^d eka. ⁶ C^s -līm. ⁷ C^s tasmim vapi, B^ds tampi. ⁸ B^d pakkaṃ-. ⁹ B^d -yaṃ esa rakkho bhavissati. ¹⁰ B^d -dāṭhā pabbāsavā. ¹¹ C^s tavan. ¹² B^d ubhayavacane. ¹³ B^d omits kammā. ¹⁴ B^d ālapati. ¹⁵ B^d -janako. ¹⁶ B^d pa-bbāsavā. ¹⁷ B^d dāṭhā nikkhantaraṃsibhāsena pabbāsavā. ¹⁸ B^d viravan ti viravi yathā vuttāvasesānaṃ in the place of kim dhīrā - - -. ¹⁹ B^d mitte. ²⁰ B^d ti, omitting te, C^s omits kinte. ²¹ B^ds -naka. ²² C^s ahaṃ. ²³ B^ds na tesaṃ pi in the place of tasmā. ²⁴ B^d adituṃ. ²⁵ B^d kattha. ²⁶ B^d te-. ²⁷ B^d te. ²⁸ B^d pāpītakāra. ²⁹ B^d -tīti. ³⁰ B^d muñci-. ³¹ B^d omits te. ³² B^d luddhaka.

amittānaṃ yevā¹ 'ti pucchitvā „amittānaṃ yeva maharājā“ 'ti
vutte „ke pana te idha² amittā“ ti pucchitvā „adhammā-
bhiratā asamacārino³ mahārājā“ 'ti vutte „kathehi tāva ne
amhākaṃ“ ti pucchi⁴. Ath' assa kathento devarājā dasa
5 gāthā abhāsi:

- a. Pattahatthā samaṇakā muṇḍā⁵ saṃghāṭipārutā
naṅgalehi kasissanti tadā Kaṇho pamokkhati. 51.
4. Tapassiniyo⁶ pabbajitā muṇḍā saṃghāṭipārutā
yadā⁷ loke gamissanti -pe-. 52.
- 10 5. Dighuttaroṭṭhā jaṭilā⁸ paṃkadantā rajassirā
iṇaṃ vodāya⁹ gacchanti tadā -pe-. 53.
6. Adhicca¹⁰ vede¹¹ sāvittim yaññatantraṇ ca¹² brāhmaṇā
bhatikāya¹³ yajissanti tadā -pe-. 54.
7. Mātaraṃ pitaraṃ cāpi¹⁴ jinnake¹⁵ gatayobbane¹⁶
15 pahu santo¹⁷ na bharanti¹⁸ tadā -pe-. 55. (Suttanip. v. 98, 124.)
8. Mātaraṃ pitaraṃ cāpi¹⁹ jinnake gatayobhane
'bālā tumhe' ti vakkhanti²⁰ tadā -pe-. 56.
9. Ācariyabhariyaṃ sakhābhariyaṃ²¹ mātulānīpitucchasaṃ²²
yadā loke gamissanti -pe-. 57.
- 20 10. Asicammaṃ gahetvāna khaggaṃ paggayha brāhmaṇā
panthaghātāṃ²³ karissanti tadā -pe-. 58.
11. Sukkacchavi²⁴ vedhaverā thullabāhū²⁵ apāṭubhā²⁶
mithubhedāṃ²⁷ karissanti tadā -pe-. 59.
19. Māyāvino nekatikā asappurisacintakā
25 yadā loke gamissanti tadā Kaṇho pamokkhatīti. 60.

¹ B^d pana idha ke. ² B^d adhammavisamacārino in the place of adhammā-.
³ C^s omits pucchi, B^d vutte. ⁴ C^s muṇḍa-. ⁵ B^d tapaniyo. ⁶ B^d yadi. ⁷
B^d capalā. ⁸ C^s iṇāvodāya, B^d codāya. ⁹ C^k B^d adicca. ¹⁰ B^d vedam. ¹¹
C^s omits yañña; C^k has saññātantañña, B^d yaññatantañña, B^s yañña aṭṭha.
¹² C^s bhattāya, C^k hatakāya, B^s bhantikāya. ¹³ C^s vāpi, B^d ca pi. ¹⁴ B^d
-kaṇ. ¹⁵ B^d -naṃ. ¹⁶ C^s pahu santā, B^d bahusanto. ¹⁷ C^s bharissanti.
¹⁸ C^s vāpi. ¹⁹ B^d na bālā tumhe dadanti. ²⁰ B^s sakhi-, B^d omits bhariyaṃ.
²¹ C^s -ūpitucchasaṃ, B^s -nīpitucchā, B^d mātulānībhariyaṃ mātucchāyaṃ dhitu-
bhaginimātariñña. ²² B^s paṇḍa-, B^d pantagghātāṃ. ²³ B^d sukkacchavi. ²⁴ C^s -u,
B^d thūlapātu. ²⁵ C^s apāṭi-, B^d only ā. ²⁶ B^d mitta-.

Tattha samāṇakā ti mayam saman' ambā¹ 'ti paṭiññātā², yadā hi lokavohāren' evam³ āha, kasissantīti te kadāpi⁴ kasanti⁵ yeva, ayam pana ajānanto viya evam āha, ayam hi 'ssa adhippāyo: ete dussilā mama⁶ amittā, yadā mama sunakho⁷ ete māretvā maṃsaṃ khādītum bhavissati⁸ tadā esa Kapho ito pañcārājjuḇandhanā mokkhatīti, iminā upāyena sabbagāthāsu adhippāyo ca 5
 yojanā ca⁹ veditabbā, pabbajitā ti Buddhasāsane pabbajitā, gamissantīti agāramajjhe pañca kāmagne paribhuñjantiyo vicarissantīti¹⁰, dīghuttaroṭṭhā ti dāṭhikānaṃ vaḍḍhitattā¹¹ dīghuttaroṭṭhā, paṃkadantā ti paṃkena¹² malena samannāgatadantā¹³, inam vo dāyā¹⁴ 'ti bhikkhācariyā¹⁵ dhanam saṃgharitvā¹⁶ vaḍḍhiyā¹⁷ inam payojetvā tam codetvā¹⁸ tato laddhena jivikaṃ kappentā yadā 10
 gacchantīti¹⁹ attho, sāvittin ti sāvittin ca²⁰ adhiyitvā, yaññatantrañcā²¹ 'ti yaññavidhāyakaṃ²² tantraṃ²³, yaññasuttam²⁴ adhiyitvā ti attho, bhatikāyā ti²⁵ te te²⁶ rājarājamahāmatte upasaṃkamitvā tumhākaṃ yaññaṃ yajissāma dhanam dethā 'ti evam bhatiatthāya²⁷ yadā²⁸ yaññaṃ yajissanti, pahu santo²⁹ ti bharitum positum³⁰ samatthā³¹ samānā, bālā tumhe ti tumhe³² bālā na 15
 kiñci jānāthā³³ 'ti yadā vakkhanti, gamissantīti³⁴ lokadhammasēvanavasena gamissanti, panthaghātan³⁵ ti panthe ṭhatvā manusse māretvā tesam bhaṇḍakagahaṇam³⁶, sukhacchavīti kāsāvacuṇṇādighaṃsanena samuṭṭhāpitā³⁷ sukhacchavivāṇā³⁸, vedhaverā ti vidhāvā apatikā³⁹, tehi vidhāvā sarantīti⁴⁰ tividhaverā ca⁴¹ vedhaverā⁴², thullabāhū ti pādaparimaddanādīhi⁴³ samuṭṭhāpitamaṃ- 20
 satāya⁴⁴ mahābāhū⁴⁵, apātubhā⁴⁶ ti apātubhāvā dhanuppādavirahitā⁴⁷ ti attho, mithubhedan⁴⁸ ti mittabhedam⁴⁹, ayam eva vā 'pātho, idam vuttam hoti: yadā evarūpā itthidhuttā imā⁵⁰ amhe na jahissantīti sabiraññavidhāvā⁵¹ upa-
 rantvā⁵² saṃvāsam kappetvā tāsāṃ santakam khādītva⁵³ tāhi⁵⁴ saddhim mitta-

¹ B^d samitamhā. ² C^k paṭiññāmattā. ³ so B^d; C^k sarāhiṭtamohā-, C^s sārāhiṭṭevam. ⁴ B^d tadā. ⁵ B^d kasissanti. ⁶ B^d omits mama. ⁷ C^k -khena. ⁸ C^k -vissanti, B^d vissatīti. ⁹ B^d -ppāyo ete dussilā amittā ti yojanā. ¹⁰ B^d paribhuñjissantīti. ¹¹ B^d dīgha thāne ṭhitattā. ¹² B^d danta. ¹³ B^d -gattā. ¹⁴ B^d codāyā. ¹⁵ C^k -cariya. ¹⁶ B^d saṃhari-. ¹⁷ B^d vaḍḍetā. ¹⁸ B^d bhadetvā or cādetvā. ¹⁹ B^d -tam kappanto gacchatīti. ²⁰ B^d sāvittināmapakaraṇam. ²¹ C^k samānatatrañcā, C^s yaññatatrañcā, B^d aññatatrañcā. ²² B^d yubhavidhassa. ²³ C^k tantra, B^d tatra. ²⁴ C^k yañcasuttam, B^d yaññaṃ. ²⁵ B^d bhatikāyavati, C^k hatakāyāti. ²⁶ B^d adds brahmaṇā. ²⁷ B^d bhatikatthāya. ²⁸ B^d omits yadā. ²⁹ B^d bahusanto. ³⁰ B^d omits po-. ³¹ C^k -tthāya. ³² C^k add ti. ³³ C^k -na-. ³⁴ C^k -ssanti, B^d na kiñci dhanam no dethā ti gamissantīti. ³⁵ B^d panthaghābhan. ³⁶ C^k -kaṃga-, B^d bhaṇḍagaha-. ³⁷ C^k -tam, B^d -cuṇṇāṇiyamsanena samatthacittā. ³⁸ B^d sukka-. ³⁹ C^k vidhāvāpatikā, B^d vidhāvā apatikā. ⁴⁰ so C^k; C^s saṃrantīti, B^d vidhāvā hi veranti. ⁴¹ so C^k; B^d omits ti - ca. ⁴² B^d adds vivo itthiyo vuccanti, B^d vidhāvā itthiyo vuccanti. ⁴³ C^k thullabahu pāda-, B^d thulabāhūti pādaparicārānārīhi. ⁴⁴ C^k -satā, B^d samuṭṭhāpitamahākāya. ⁴⁵ C^s adds patvāyu. ⁴⁶ B^d -tu-. ⁴⁷ C^s -vādanu-, B^d apātubhāvā anupādarahitā. ⁴⁸ B^d mittabhe-. ⁴⁹ B^d omits mitta. ⁵⁰ B^d idha. ⁵¹ B^d pahinanto vidhāvā. ⁵² B^d upasaṃkamati. ⁵³ C^k santikam-, B^d satakam dḥāretvā. ⁵⁴ B^d tāya.

bhedam karissanti¹ vissāsam bhinditvā aññesaṃ hiraññakoṭṭhaṃ² gamissanti tadā esa te core³ sabbe va⁴ khādītva mucissanti⁵, asappurisa cintakā ti asappurisa cintamā⁶ paradukkhacittam⁷ cintanasilā, tadā ti tadā sabbe p' ime⁸ ghātetvā⁹ khādītamaṃso¹⁰ Kaṇho pamokkhatiti¹¹.

- 5 Evañ ca¹² pana vatvā „ime mayham mahārāja amittā“
ti te te amittakārake¹³ pakkhanditvā khādītukāmataṃ¹⁴ viya
katvā dasseti. Tato¹⁵ mahājanassa utrastakāle¹⁶ sunakham
rajjuya ākaḍḍhitvā ṭhapitam viya katvā luddakavesam vijahitvā
attano ānubhāvena ākāse jalamāno viya¹⁷ ṭhatvā „mahārāja
10 aham Sakko devarājā ‘ayaṃ loko vinassatīti’ āgato, sampati
hi matamatā adhamme vattitvā apāye¹⁸ pūrenti, devaloko
tuccho viya jāto, ito paṭṭhāya adhammikesu kattabbaṃ¹⁹ aham
jānissāmi²⁰, tvaṃ appamatto hohīti²¹“ catūhi satārahagāthāhi
dhammaṃ desetvā manusse²² dānasilesu paṭiṭṭhāpetvā osak-
15 kitasāsanaṃ²³ aparaṃ²⁴ vassasahassaṃ²⁵ pavattanasamatthaṃ
katvā Mātaliṃ ādāya sakatṭhānam eva gato²⁶.

S. i. d. ā. „evam bhikkhave pubbe p' aham²⁷ lokassa attham
eva carāmi²⁸“ vatvā j. s.: „Tadā Mātali Anando aho, Sakko²⁹ aham
evā“ 'ti. Mahākāṇhajātakaṃ.

20

7. Kosiyajātaka.

Kosiyajātakam Sudhābhojanajātake āvibhavissati. Kosiya-
jātakam²⁹.

8. Meṇḍakajātaka.

Meṇḍakapañham³⁰ Ummaggajātake³¹ āvibhavissati. Meṇḍaka-
25 pañhajātakaṃ³².

¹ Bā adds ti. ² Cks -koṭṭhānam, Bds aññam ṭhānam. ³ Bā vere in the place of te core. ⁴ Bā omits va. ⁵ C^s -ssantīti, Bā puñcissati, B^s muñcissantīti. ⁶ Bā omits as-. ⁷ Bā dukkhā. ⁸ Bā omits me. ⁹ Bā -ṭe-. ¹⁰ Bā khāditi tato. ¹¹ Bā -kkhatiti, Cks -kkhātī. ¹² Bā evam, omitting ca. ¹³ Bds adhammakā-. ¹⁴ Bā -kāmo. ¹⁵ Bā omits tato. ¹⁶ Bā utrasāna-. ¹⁷ Bā omits viya. ¹⁸ Bā āgato pamattā hi mahājanā adhammaṃ vattitvā matamatā apāye. ¹⁹ Bā omits ka-. ²⁰ Bā adāpessāmi. ²¹ Bā hohi mahārājā ti. ²² Bā -ssānam. ²³ Cks osakkana-. ²⁴ Bā añña. ²⁵ Bā -ssa. ²⁶ Bā adds mahājano dānasilādini puññāni katvā devaloke nibbattiṃsu. ²⁷ Bā pāham. ²⁸ Bā adds pana. ²⁹ Cks omit āvi - - kam. ³⁰ Bā meṇḍakajātakam. ³¹ Bā mahāumaṅga-. ³² Cks omit me-.

9. Mahāpadumajātaka.

Nādatthā¹ parato dosan ti. Idam S. J. v. Ciñcamāṇa-
vikam ā. k. Paṭhamabodhiyam hi Dasabalassa pūthubhūtesu sāva-
kesu aparimānesu devamanussesu² ariyabhūmiṃ okkantesu patthaṇṇe
gūṇasamudaye³ mahālābhasakkāro udapādi. Titthiyā suriyuggamane 5
khajjopanakasadisā ahesum, hatalābhasakkārā⁴ te⁵ antaravithiyam
thatvā „kiṃ samaṇo Gotamo va⁶ Buddhho, mayam pi Buddhā, kiṃ
tass' eva dinnam⁷ mahapphalam amhākam pi dinnam⁸ mahapphalam
eva, amhākam pi detha karoṭhā⁹“ 'ti evam manusse viññāpetvāpi¹⁰
lābhasakkāram alabhitvā¹¹ raho sannipatitvā „kena nu kho upāyena 10
samaṇassa Gotamassa manussānam antare avañṇam uppādetvā¹² lābha-
sakkāram nāsessāmā¹³“ 'ti mantayimsu. Tadā Sāvattthiyam Ciñca-
māṇavikā nām' ekā paribbājikā uttamarūpadharā sobhaggappattā
devaccharā viya, tassā¹⁴ sarīrato rāmsiyo¹⁵ niccharanti. Ath' eko
kharamantī evam āha: „Ciñcamāṇavikam paṭicca samaṇassa Gota- 15
massa avañṇam uppādetvā lābhasakkāram nāsessāmā“ 'ti¹⁷. Te
„atth' eso upāyo“ ti sampatichimsu. Atha sā Titthiyārāmaṃ
āgantvā¹⁶ vanditvā atthāsi. Titthiyā tāya saddhim na kathesum. Sā
„ko nu kho me doso ti, yāvattatthiyam vandāmi ayyā“ ti vatvā „ayya
ko nu kho me doso ti, kiṃ¹⁸ mayā saddhim na kathethā“ 'ti āha. 20
„Bhagini samaṇam Gotamam amhe vihetthentam hatalābhasakkāre
katvā vicarantam na jānāsīti“. „Na jānāmi ayyā²⁰, kiṃ pan' ettha
mayā²¹ katabban“ ti. „Sace tvaṃ bhagini amhākam sukham icchasi
attānam paticca samaṇassa Gotamassa avañṇam uppādetvā lābha-
sakkāram nāsehīti²²“. Sā „Sādhu ayyā, mayh' eso²³ bhāro, mā 25
cintayitthā“ 'ti vatvā pakkamitvā²⁴ itthimāyākusalatāya²⁵ tato paṭṭhāya
Sāvattthivāsīnam²⁶ dhammakatham sutvā Jetavanā nikkhamāṇasamaye²⁷
indagopakavañṇam paṭam²⁸ pārupitvā gandhamālādihattā²⁹ jetavanā-

¹ Bā naditthā. ² Bā omits deva. ³ Bā patharantesu gūṇodayesu. ⁴ Bā te hi
alābha-. ⁵ Bā omits te. ⁶ Ck ca. ⁷ Bā dānam. ⁸ Bā omits mahap - - din-
nam. ⁹ Bā dethā, omitting karoṭhā. ¹⁰ Ck hi, Bā viññāpetvāpi. ¹¹ Pā ala-
bhanto. ¹² Bā pakāsetvā tassa. ¹³ Bā -seyyāmā. ¹⁴ Ck viyassā, C' visassā,
Bā devaccharapaṭibhāgā viya tassā. ¹⁵ Bā rasmiyo. ¹⁶ Bā nikkhamanti. ¹⁷ Bā
vināseyyāthā ti, Ck add mantayimsu. ¹⁸ Bā gantvā. ¹⁹ Bā kisse. ²⁰ Bā ayye.
²¹ Bā mayā kiṃ panettha. ²² Ck kase-. ²³ Bā ayaṃ me. ²⁴ Bā pakkāmi.
²⁵ Ck itthiyamāyā. ²⁶ Bā -sino. ²⁷ Bā -ne nikkhamantasa-. ²⁸ Bā omits pa-.
²⁹ C' -dīhi hattā, Bā mandhamālādīhi, omitting hattā.

bhimukhī¹ gacchati „imāya velāya kuhim gacchasīti“ ca² vutte „kim tumhākaṃ mama³ gamanatṭhānenā“ ‘ti vatvā Jetavanasaṃpise Titthiyārāme vasitvā pāto va „aggavandanam vandissāmā“ ‘ti nagarā nikkhamante upāsakajane⁵ Jetavane rutthā⁶ viya hutvā nagaram pavisantī⁷ „kuhim vutthāsīti“ vutte „kim tumhākaṃ mama vutthattṭhānenā“ ‘ti vatvā māsaddhamāsaccayena⁸ pucchiamānā „Jetavane samaṇa Gotamena saddhim ekagandhakuṭiyā vutth’ ambhīti“ puthujjānānam „saccam nu kho etaṃ no“ ti kaṃkham uppādetvā temāsacatumāsaccayena¹⁰ pilotikāhi¹¹ udaram veṭhetvā gabbhinivaṇṇaṃ dassetvā upari rattapaṭaṃ¹² pārupitvā „samaṇaṃ Gotamaṃ paṭicca gabbho¹³ laddho“ ti andhabāle¹⁴ gahetvā aṭṭhanavamāsaccayena udare dāru-maṇḍalam bandhitvā¹⁵ upari rattapaṭaṃ pārupitvā hatthapāda-pitthiyo gohanukena¹⁶ koṭṭhāpetvā¹⁷ ussade dassetvā¹⁸ kilantindriyā ti¹⁹ hutvā sāyaṇhasamaye Tathāgate alaṃkatadhammāsane nisīditvā dhammaṃ desente dhammasabhaṃ²⁰ gantvā Tathāgatassa purato ṭhatvā „mahāsamaṇa mahājanassa tāva dhammaṃ desesi, madhuro te saddo suphassitaṃ²¹ dantāvaraṇaṃ, ahaṃ pana taṃ paṭicca gabbhaṃ labhitvā paripunnagabbhā jātā, n’ eva me sūtiḡharaṃ jānāsi na sappitelādini, sayam akaronto upatṭhāyakānam pi aññataram²² Kosala-rājānaṃ vā Anāthapiṇḍikaṃ²³ vā Visākhaṃ mahāupāsikaṃ vā“ ‘imissā māṇavikāya²⁵ kattabbayuttakaṃ karohīti’ na vadasi, abhira-mitum yeva jānāsi gabbhaparihāraṃ na jānāsīti“ gūthapiṇḍaṃ gahetvā candamaṇḍalaṃ dūsetum vāyamantī viya parisamajjhe²⁶ Tathāgataṃ akkosi²⁷. Tathāgato dhammakathaṃ ṭhapetvā siho viya abhinadanto²⁸ „bhagini tayā kathitassa²⁹ tathabhāvaṃ vā vitathabhāvaṃ³⁰ vā ahaṃ c’ eva tvaṇ ca jānāmā“ ‘ti āha. „Āma samaṇa tayā ca³¹ mayā ca nātabhāven’ ev’ etaṃ jātan³²“ ti. Tasmiṃ khaṇe Sakkassa āsanaṃ³³ uṇhākāraṃ dassesi, so āvajjamāno „Ciñcamāṇavikā Tathāgataṃ abhū-tena akkosatīti“ nātvā „idaṃ³⁴ vatthuṃ sodhessāmīti“ catūhi deva-puttehi saddhim āgami³⁵. Devaputtā mūsikapotikā hutvā dāru-

¹ Bđ -khā va. ² Bđ omits ca. ³ Ck^o omits mama. ⁴ Bđ -mi. ⁵ Bđ -ke. ⁶ Bđ Jetavanaganassasīdā, Ck^o vuttā. ⁷ Bđ adds kuto. ⁸ Bđ catumanasaccayena. ⁹ Bđ -hātīha. ¹⁰ Bđ omits temāsa. ¹¹ Ck^o -kādi, Bđ pileikāya. ¹² Bđ omits ratta. ¹³ Bđ adds me. ¹⁴ Bđ athamālā. ¹⁵ Bđ ṭhapetvā. ¹⁶ Bđ -ṇu-. ¹⁷ Bđ koṭṭā. ¹⁸ Bđ ussāretvā in the place of us - -. ¹⁹ Ck^o -driyāni, Bđ kilittthindriyāni. ²⁰ Bđ -bhāyaṃ. ²¹ Bđ suphūsa. ²² Bđ upatṭhakaṃ pakkosāpetvā, omitting aññataram. ²³ Bđ mahānātha-. ²⁴ Ck^o omits vā. ²⁵ Bđ ciñcamā-. ²⁶ C^o adds na. Bđ yeva. ²⁷ Bđ abbācikkhi. ²⁸ Bđ vijambhiyamāno. ²⁹ Bđ katassa, omitting tayā. ³⁰ Bđ ata-. ³¹ Bđ eva. ³² Bđ -bhāvena jāto. ³³ Bđ bhavanaṃ. ³⁴ Bđ imam. ³⁵ Bđ agami.

maṇḍalakassa bandhanarajjukāni¹ ekappahāren'eva chindimisu², pāruta-
 paṭam³ vāto ukkhipi, dārumaṇḍalakam patamānam tassā pādapiṭṭhi-
 yam pati, ubho aggapādā ucchindimsu⁴. Manussā⁵ „kālakaṇṇi
 Sammāsambuddham akkosasīti⁶“ sīse khelaṃ pādetvā leḍḍudaṇḍa-
 hatthā Jetavanā nīharimsu. Ath' assā Tathāgatassa cakkhupatham⁷
 atikkantakāle mahāpaṭhavi bhijjivā vivaram adāsi, Avīcito jālā⁸
 uṭṭhahi, sā kuladattiyakambalaṃ⁹ pārupamānā viya gantvā Avīcimhi
 nibbatti. Aññatitthiyānam lābhasakkāro parihāyi, Dasabalassa bhiyyo-
 somattāya vaḍḍhi. Punadivase¹⁰ dh. k. s.: „āvuso Cīcamāṇavikā
 evaṃ¹¹ ulāraguṇam aggadakkhiṇeyyam Sammāsambuddham abhūtena¹²
 akkositvā mahāvināsam pattā¹³ ti. S. āgantvā „kāya nu 'ttha bhik-
 khave e. k. s.“ ti pucchitvā „imōya nāmā¹⁴“ ti vutte „na bhikkhave
 idān' eva pubbe p' esā¹⁵ maṃ abhūtena akkositvā vināsam¹⁶ pattā
 yevā¹⁷“ ti vatvā a. ā.:

A. B. Br. r. k. Bc. tassa aggamahesiyā kucchismim¹⁸ nib- 15
 batti, phullapadumasassirīkamukhattā pan' assa Paduma-
 kumāro¹⁹ tv-ev' assa nāmaṃ karimsu²⁰. So vayappatto²¹
 sabbasippāni uggaṇhi²². Ath' assa mātā kālam akāsi. Rājā
 aññam aggamahesim katvā puttassa uparajjam adāsi. Aparā-
 bhāge rājā paccantam kupitam vūpasametum gacchanto agga- 20
 mahesim²³ „bhaddhe idh' eva vasa, aham paccantam vūpa-
 metum gacchāmīti²⁴ vatvā „nāham deva nivattissāmi, aham pi
 āgamissāmīti²⁵“ vutte yuddhabhūmiyam²⁶ ādīnavam dassetvā
 „yāva mamāgamanā²⁷ anukkaṇṭhamāna vasa, aham Paduma-
 kumāram²⁸ yathā tava kattabbakiccesu appamatto hoti evaṃ 25
 ānāpetvā gamissāmīti²⁹ vatvā tathā katvā gantvā³⁰ paccāmitte
 palāpetvā³¹ janapadam santappetvā³² paccāgantvā³³ bahinagare
 khandhāvāram³⁴ nivāsesi³⁵. Bo. pitu āgatabhāvam nātvā

¹ Ck^s -ko, B^d bandharajjukāni. ² B^d pacchisum. ³ B^d pārumpānapaṭam. ⁴ so
 Ck^s for -jjimisu? B^d chinisu. ⁵ B^d adds uṭṭhāyaktim. ⁶ B^d -sesīti. ⁷ B^d ag-
 gijā-. ⁸ B^d -yamka-. ⁹ B^d adds bhikkhave. ¹⁰ B^d omits evaṃ. ¹¹ B^d pi esā.
¹² B^d mahāvi-. ¹³ B^d -imhi. ¹⁴ mahāpa-. ¹⁵ Ck^s kari. ¹⁶ B^d adds takkasilā-
 yam gantvā. ¹⁷ B^d -hivā āgamī. ¹⁸ B^d adds āha. ¹⁹ B^d nāham idheva
 vasissāmīti in the place of deva - - - āgamissāmīti. ²⁰ B^d -yā. ²¹ B^d -nam.
²² B^d mahāpa-. ²³ B^d omits ga-. ²⁴ B^d assāsetvā. ²⁵ B^d ṭhapetvā. ²⁶ B^d
 omits pa-. ²⁷ B^d -re. ²⁸ B^d -setvā.

nagaraṃ alaṃkārapetvā rājagehaṃ paṭijaggāpento¹ ekako va
 tassa santikaṃ agamāsi². Sā tassa³ rūpasobhaṃ⁴ disvā paṭi-
 baddhacittā ahoṣi. Bo.⁵ taṃ vanditvā „amma tumbhākaṃ⁶
 kiṃ kattabban⁷“ ti pucchi. Atha naṃ „ammā⁸ ‘ti’ maṃ vada-
 5 sīti“ uṭṭhāya hatthe gahetvā „sayanaṃ abhirūhā“ ‘ti āha.
 „Kimkāraṇaṃ“ ti. „Yāva rājā āgacchati tāva ubho pi kilesa-
 ratiyā ramissāmā“ ‘ti. „Amma tvaṃ mama mātā ca sassā-
 mikā ca, mayā¹⁰ sapariggahamātugāmo¹¹ nāma kilesavāsena
 indriyāni bhinditvā na olokitapubbo pi¹², kathaṃ tayā¹³ saddhiṃ
 10 evarūpaṃ kilīṭṭhakammaṃ karissāmīti¹⁴. Sā dve tayo vāre
 kathetvā tasmim anicchamāne „mama vacanaṃ na karosīti“
 āha. „Āma na karomīti“. „Tena hi raṇṇo kathetvā sīsaṃ
 te¹⁵ chindāpessāmīti¹⁶. M. „tāva ruciṃ karohīti¹⁷“ taṃ
 lajjāpetvā pakkāmi. Sā bhītatasitā¹⁸ cintesi: „sa¹⁹ āyaṃ
 15 paṭhamataraṃ²⁰ pitu²¹ ārocessati jīvitaṃ me n’ atthi, ahaṃ
 eva puretaraṃ kathessāmīti²²“ bhattaṃ abhuñjitvā²³ kilīṭṭha-
 lomavatthaṃ²⁴ nivāsetvā sarīre nakharājiyo dassetvā „kuhiṃ
 devīti’ raṇṇā pucchitakāle²⁵ ‘gilānā’ ti katheyyātha“ ‘ti pari-
 cārikānaṃ saṇṇaṃ datvā gilānālayaṃ katvā²⁶ nipajji. Rājāpi
 20 nagaraṃ padakkhiṇaṃ katvā nivesanaṃ²⁷ āruya taṃ apa-
 santo „kuhiṃ devīti“ pucchitvā²⁸ „gilānā“ ti sutvā²⁹ siri-
 gabbhaṃ pavasitvā „kiṃ te devī aphāsukaṃ“ ti pucchi. Sā
 tassa vacanaṃ asuṇanti viya hutvā dve tayo vāre pucchitā³⁰
 „mahārāja, kasmā³¹ katesi, tuṇhi hohi³², sassāmikaitthiyo³³
 25 nāma mādisā³⁴ hontīti“ vatvā „kena viheṭhitā³⁵, sīghaṃ me

¹ Bā -petvā. ² Ck āg-. ³ Cks tassā, Bā pi taṃ. ⁴ Bā -sobhaggappattaṃ. ⁵ Bā omits ahoṣi bo-. ⁶ Bā amhākaṃ. ⁷ Cks -bbā. ⁸ Bā omits a-. ⁹ Bā kiṃ. ¹⁰ Ck sayā, Bā payā ca. ¹¹ Bā -ho-. ¹² C’ hī, Bā omits pi. ¹³ Bā mayā. ¹⁴ Bā te sīsaṃ. ¹⁵ Bā adds āha. ¹⁶ Bā kathehītivatvā. ¹⁷ Bā omits bhī-. ¹⁸ Bā pathamaṃ. ¹⁹ Bā pituno. ²⁰ Bā -mi nantī. ²¹ Bā bhutvā. ²² Bā -lāma-kavatthaṃ. ²³ Bā pucchanakāle. ²⁴ Bā omits gilā- katvā. ²⁵ Bā uāgaraṃ gantvā āsanaṃ. ²⁶ Cks pucchi. ²⁷ Bā omits gi - - sutvā. ²⁸ Bā pucchitvā tāpi tuṇhi ahoṣi devī kasmā na katesi tuṇhi ahoṣīti. ²⁹ Bā kiṃ. ³⁰ Bā omits tuṇhi hohi. ³¹ Bā asāmi-. ³² Bā adds nā. ³³ Bā kenaci hedhitā.

kathehi, sīsam assa chindissāmīti“ vutte „kañ si' tvañ ma-
hārāja nagare ṭhapetvā gato“ ti „Padumakumāraṇ“ ti „so
mayhañ vasaṇatṭhānañ āgantvā¹ 'tāta mā evaṃ kārohi', ahañ
tava mātā' ti vuccamāno² pi 'ṭhapetvā mañ añño rājā nāma
atthi', ahan tañ gehe karitvā³ kilesaratiyā ramissāmīti' mañ⁴ 5
kesesu⁵ gahetvā aparāparañ luñcitvā attano vacanañ akaron-
tiṃ⁶ vadhivā⁷ kottetvā gato“ ti āha. Rāja anupaparikkhitvā⁸
āsiviso viya kuddho purise āṇāpesi: „gacchatha, Paduma-
kumārañ bandhitvā ānethā“ 'ti. Te nagarañ avattharanta
viya tassa gehaṃ gantvā tañ bandhitvā paharivā pacchā- 10
bāhañ gāḷhabandhanañ⁹ bandhitvā rattakaṇaveramālañ¹⁰
gīvāya paṭimuñcitvā vajjhañ katvā paharanta¹¹ ānayaṃsu. So
„deviyā idaṃ kamman“ ti nātvā „bho purisā, nāhañ
rañño dosakārako, niraparādhho 'ham asmīti“ vilapanto āgac-
chati. Sakalanagarañ saṃkhubhitvā¹² „rājā kira mātugā- 15
massa vacanañ gahetvā Mahāpadumakumārañ ghātāpetīti“¹³
saṇnipatitvā kumārassa¹⁴ pādamūle patitvā „na te¹⁵ idaṃ sāmi
anucchavikaṃ¹⁶“ ti mahāsaddena paridevi¹⁷. Atha nañ netvā
rañño dassetuṃ. Rājā¹⁸ disvā va cittañ niggāṇhituṃ asak-
konto „ayaṃ arājā va¹⁹ rājaliḷhañ karoti, mama putto hutvā²⁰ 20
aggamahesiyā aparajjhi²¹, gacchatha nañ corapapāte pātetvā
vināsañ pāpethā“ ti āha. M. „na mayhañ tāta evarūpo
aparādhho²² atthi, mā mātugāmassa kathañ²³ gahetvā mañ
nāsehitī“ pitarañ yāci. So tassa kathañ na gaṇhi. Tato
soḷasasahassā antepurikā „tāta Mahāpadumakumāra attano 25
ananucchavikañ idaṃ laddhan“ ti mahāviraṇa viraviṃsu.

¹ Bā kassa. ² Bā puttāñ me pa-. ³ Bā adds evamakāsi. ⁴ tāta -- karohi
wanting in Bā. ⁵ Ck² -ne. ⁶ Bā natthi in the place of nāma atthi. ⁷ Bā
ayañ mañ gahetvā in the place of ahan -- karitvā. ⁸ Bā me keso. ⁹ Ck² -ti,
Bā mañ akaronāñ. ¹⁰ Bā patitvā. ¹¹ Bā adds va. ¹² Bā -haṃba-. ¹³ Bā
rattakuramālañ. ¹⁴ Bā omits vajjhañ -- tā. ¹⁵ Bā -bbhi. ¹⁶ Bā ghātāpesīti.
¹⁷ Bā rājaku-. ¹⁸ Bā omits nate. ¹⁹ Bā ananucchavikañ, omitting ti. ²⁰ Bā
-viṃsu. ²¹ Bā -jāpi. ²² Bā omits arājāva. ²³ Bā -tvāpi. ²⁴ Bā -rajjhati.
²⁵ Bā doso. ²⁶ Bā vacanañ.

Sabbe khattiyamahāsālādayo pi amaccaparijano pi „deva,
kumāro silācāraguṇasampanno vamsānurakkhako¹ rajjadāyādo,
mā nam² mātugāmassa vacanam gahetvā anupaparikkhitvā
vināsesi³, raññā nāma nisammakārinā bhavitabban⁴ ti vatvā
5 satta gāthā abhāsimsu:

1. Nādaṭṭhā⁵ parato dosaṃ anumthūlāni⁶ sabbaso (Dhp. p. 341)
issaro panaye daṇḍam sāmam appaṭivekkhiya. 61.
2. Yo ca appaṭivekkhitvā daṇḍam kubbati khattiyo
sakaṇṭakam so gilati jaccandho va samakkhikam. 62.
- 10 3. Adaṇḍiyam daṇḍiyati daṇḍiyaṃ ca adaṇḍiyam,
andho va visamam maggam na jānāti samāsamam. 63.
4. Yo ca etāni ṭhānāni anumthūlāni sabbaso
suddiṭṭham anusāseyya sa ve vohātum arahati⁷. 64.
5. N' ekantamudunā sakkā ekantatikhipena vā
15 attam mahante⁸ ṭhāpetum, tasmā ubhayam ācare. 65.
6. Paribhūto mudu hoti atitikkho ca veravā,
etaṃ ca ubhayam nātvā anumajjham samācare. 66.
7. Bahum pi ratto bhāseyya duṭṭho pi bahu bhāsati,
na itthikāraṇā rāja puttam ghātetum arahasīti. 67
- 20 Tattha nādaṭṭhā⁹ ti na adievā, parato ti parassa, sabbaso ti sab-
bāni anumthūlāni khuddakamahantāni¹⁰ vajjāni, sāmam appaṭivekkhiyā
'ti¹¹ paravacanam¹² pahāya attano paccakkham akatvā¹³ paṭhavissaro rājā da-
ḍam na panaye¹⁴ na¹⁵ paṭṭhapeyya, Mahāsammatarājakulasmiṃ¹⁶ hi satato¹⁷
uttaridaṇḍo nāma n' atthi, tālanagaranapabbājānato¹⁸ uddham¹⁹ hattha-
25 pādacchedanagbātānari²⁰ nāma n' atthi, pacchā kakkhalarājūnam kāle etaṃ
uppannam, tam sandhāya te amaccā ekanten²¹ eva parassa dosaṃ sāmam adievā
kātum na yuttan ti kathenti²² evam āhamsu, yo ca appaṭivekkhitvā ti ma-
hārāja evam paṭivekkhitvā dosānucchaviko²³ daṇḍo²⁴ panetabbo²⁵, yo rājā²⁶
agatigamme ṭhito²⁷ tam dosaṃ appaṭivekkhitvā hatthacchedādidandaṃ²⁸ karoti

¹ Bđ -rakkhito. ² Bđ omits mānam. ³ Bđ va mā nāsesi. ⁴ Bđ/ naditthā. ⁵ Bđ anuthū-. ⁶ Ck^o sa ce, Bđ sa ve kaitumarahasi, B^o -- -hati. ⁷ B/ mahatthe, Bđ attham mahatte. ⁸ Bđ na vithā, B^o na diṭṭhā. ⁹ Bđ -ta. ¹⁰ Ck^o -ya, omitting ti. ¹¹ Bđ parassa va-. ¹² Bđ katvā. ¹³ Ck^o paṇa-. ¹⁴ Bđ adds ca. ¹⁵ Bđ -kūlasmiṃ. ¹⁶ Bđ paccakkhato. ¹⁷ Bđ pabbājaniyato, omitting tālanagaranā. ¹⁸ Bđ udam. ¹⁹ Bđ -ṭanam. ²⁰ Ck^o -e. ²¹ Ck^o -ne-. ²² Bđ sabbe rājāno, Ck^o so rājā. ²³ Bđ -ā. ²⁴ Bđ sabbache-.

so attano dukkhakāraṇaṃ¹ karonto sakaṇṭhakabhojanaṃ² gilati nāma jaccandho
 viya ca³ samakkhikaṃ bhuñjati nāma, adaṇḍiyaṃ ti yo adaṇḍetabbaṃ daṇḍeti
 daṇḍetabbaṃ⁴ ca daṇḍiyaṃ⁵ adaṇḍetvā⁶ attano rucim eva karoti so andho va⁷
 visamaṃ⁸ maggaṃ paṭipanno⁹ na jānātīti, samāsamaṃ tato pāsāpādisu pakkha-
 lanto andho viya catūsu apāyesu mahādukkhaṃ pāpunātīti attho, etānīti etāni 5
 daṇḍiyadaṇḍiyakāraṇāni¹⁰ c' eva daṇḍiyakāraṇesu pi aṇumthūlāni ca¹¹ sabbāni
 suditthaṃ disvā anusāseyya¹², sa ve¹³ rājā vohātum¹⁴ voharitum¹⁵ rajjam¹⁶
 anusāsītum arahatīti attho, attam mahante¹⁷ thāpetun ti evarūpo¹⁸ anup-
 panne bhoge uppādetvā uppanne thāvare katvā attānaṃ mahante ulāre issariye
 thāpetum na¹⁹ sakkotīti²⁰ attho, mudū²¹ ti mudurājā raṭṭhavāsikānaṃ pari- 10
 bhūto hoti²² avaṇṇāto so²³, rajjam niccoram²⁴ kātum na sakkoti, veravā ti
 atitikkhassa²⁵ pana sabbe pi raṭṭhavāsino²⁶ verino hontīti savaṇvā nāma hoti,
 anumajjhanti anubhūtaṃ mudutikkhābhāvaṃ²⁷ majjham samācāre, amudu
 anatitikkho hutvā rajjam kāraye²⁸ ti attho, na itthikāraṇā²⁹ ti pāpaṃ lāma-
 kaṃ mātagāmaṃ nissāya vamsānurakkhakaṃ³⁰ chattadāyādaṃ³¹ puttam ghāṭe- 15
 tum³² nārahasi mahārājā³³ 'ti.

Evam nānākāraṇehi kathentāpi amaccā attano katham
 gāhāpetum nāsakkhimsu. B. pi yācanto attano pi³⁴ katham
 gāhāpetum nāsakkhi, andhabālo pana so³⁵ rājā „gacchatha,
 nam corapapāte khipathā“³⁶ 'ti ānāpento aṭṭhamaṃ³⁷ gātham āha: 20

s. Sabbo³⁸ ca loko ekanto³⁹ itthi ca ayam ekikā,
 tenāhaṃ paṭipajjissam, gaccha pakkhipath' eva nan ti. 68.

Tattha tenāhan ti yena kāraṇena sabbo loko ekanto⁴⁰ kumārassa' eva
 pakkho hutvā thito ayaṃ ca itthi ekikā va tena kāraṇenāhaṃ imissā vacanaṃ
 paṭipajjissam, gacchatha nam pabbataṃ āropetvā papāte khipath' evā⁴¹ 'ti. 25

Evam vutte soḷasasahassāsu rājithīsū⁴² ekāpi sakabhāvena
 saṇṭhātum⁴³ nāsakkhi, sakalanagaravāsino bāhā paggayha⁴⁴
 kese parikiriya⁴⁵ vilapimsu. Rājā „ime“ imassa papāte

¹ B^d anattakā-. ² C^s B^d -kambho-. ³ B^d omits ca. ⁴ C^{ks} ad-. ⁵ C^{ks} ad-,
 B^d omits daṇḍiyaṃ. ⁶ B^d viya. ⁷ B^d samāsamaṃ. ⁸ B^d adds pi. ⁹ B^d daṇḍakā-.
¹⁰ C^k va, C^s B^d omit ca. ¹¹ C^{ks} manu-. ¹² C^{ks} sa ce. ¹³ B^d cakāritum. ¹⁴
 B^d omits voharitum. ¹⁵ B^d rajje. ¹⁶ B^d mahatte. ¹⁷ B^d -pe. ¹⁸ B^d omits na.
¹⁹ C^{ks} sakkomīti. ²⁰ C^{ks} hotu. ²¹ B^d sā. ²² B^d rajjanivāraṇaṃ. ²³ B^d atik-
 khāya. ²⁴ B^d sabbesam - - vāsikānaṃ. ²⁵ B^d mudutikkhābhāvaṃ. ²⁶ B^d bhā-
 reyyā. ²⁷ C^{ks} itthiyākā-. ²⁸ B^d -rakkhitaṃ. ²⁹ B^d attano dāyāda. ³⁰ B^d -ṭe-.
³¹ B^d omits pi. ³² B^d omits so. ³³ C^{ks} paṭhamaṃ. ³⁴ C^{ks} -e. ³⁵ B^d ekato
³⁶ B^d rājaitthisu. ³⁷ B^d sandhāretum. ³⁸ B^d adds kandetvā. ³⁹ B^d -yamānā.
⁴⁰ B^d omits ime.

khipanam paṭibāheyyum pīti¹“ saparivāro² mahājanassa pari-
 devantass’ eva³ tam’ uddhapādam adhosiram⁴ katvā gāhāpetvā
 papāte khipāpesi. Ath’ assa mettābhāvanānubhāvena pabbate
 adhivatthā devatā „mā bhāyi Mahāpadumā“ ‘ti tam samassā-
 5 sentī ubhohi hatthehi gahetvā hadaye ṭhapetvā dibbaphassaṃ⁵
 pharāpetvā⁷ otarivā pabbatapāde pabbataṭṭhakanāgabbhavane⁶
 nāgarājassa phaṇagabbhe ṭhapesi. Nāgarājā B-am nāgabha-
 vanam netvā attano yasam majjhe bhinditvā adāsi. So tattha
 ekasamvaccharam vasitvā „manussapatham gamissāmīti“⁸ vatvā
 10 „kataratṭhānan¹⁰“ ti vutte „Himavantam gantvā pabbajissā-
 mīti“ āha. Nāgarājā „sādhū“ ‘ti tam gahetvā manussapathe
 patiṭṭhāpetvā pabbajitaparikkhāre datvā sakatṭhānam eva gato.
 So pi Himavantam pavisitvā isipabbajjam pabbajitvā jhānā-
 bhiññam¹¹ nibbattetvā vanamūlaphalāhāro tattha paṭivasi¹².
 15 Ath’ eko Bārāpasivāsivanacarako¹³ tam ṭhānam patto M-am
 sañjānitvā „nanu tvaṃ deva Mahāpadumakumāro“ ti vatvā
 „āma sammā“ ‘ti vutte tam vanditvā katipāham tattha vasitvā
 Bārāpasim gantvā rañño ārocesi: „deva putto te“¹⁴ Himavanta-
 padese isipabbajjam pabbajito¹⁵ paṇṇasālāyam vasati, aham
 20 tassa santike vasitvā āgato“ ti¹⁶. „Paccakkhan te diṭṭho“
 ti. „Āma devā“ ‘ti. Rājā mahābalakāya parivuto tattha
 gantvā vanapariyante khandhāvaram bandhitvā amaccaparivuto¹⁷
 paṇṇasālam kañcanarūpasiriyā¹⁸ paṇṇasāladvāre nisinnam M-am¹⁹
 vanditvā ekamantaṃ nisīdi, amaccāpi vanditvā paṭisanthāram
 25 katvā nisīdīmsu. B. pi rājānam phalāphalena²⁰ paṭipucchitvā
 paṭisanthāram akāsi. Atha nam rājā „tāta mayā tvaṃ gam-

¹ Cks -yyumpīti, Bđ -yyunti. ² Bđ adds gantvā. ³ Bđ tassa, omitting eva.
⁴ Bđ nam. ⁵ Bđ uddham - - avarā-. ⁶ Cks -phassa, Bđ -samphassaṃ. ⁷ Bđ
 paṇāmetvā. ⁸ Bđ patiṭṭhita in the place of pabbataṭṭhaka - -. ⁹ Bđ -ssāmi
 mahārājāti. ¹⁰ Bđ -ram ṭhā-. ¹¹ Bđ -ñā. ¹² Bđ pativasati. ¹³ Bđ -cārīko.
¹⁴ Cks omit te. ¹⁵ Bđ -itvā. ¹⁶ Bđ adds tam sutvā rājā. ¹⁷ Bđ amaccagaṇa-
¹⁸ Bđ pasadisam. ¹⁹ Bđ adds disvā. ²⁰ Bđ omits pha-.

bhīre papāte khipāpito¹, katham sañjivito² sīti³“ pucchanto
navamañ gātham āha:

9. Anekatāle⁴ narake gambhīre suduruttare
pātito giriduggasmim kena tvañ tattha nāmariti⁵. 69.

Tattha anekatāle⁶ ti anekatālappamāṇe⁷, nāmariti⁸ na mari. 5
Tatoparā:

10. Nāgo jātabalo⁹ tattha thāmaṇā girisānujo
paccaggahī¹⁰ mañ bhogehi tenāhañ tattha nāmarim¹¹. 70.

11. Ehi tañ paṇinessāmi¹² rājaputta sakañ gharañ,
rajjam kārehi, bhaddan te, kim araññe karissasi¹³. 71. 10

12. Yathā gilitvā balisañ uddhareyya salohitañ
uddharitvā¹⁴ sukhi assa sukhañ¹⁵ passāmi attani¹⁶. 72.

13. Kin nu tvañ balisañ brūsi, kim tvañ brūsi salohitañ,
kin nu¹⁷ tvañ ubbhatañ brūsi, tam me akkhāhi pucchito¹⁸. 73.

14. Kām¹⁹ āhañ balisañ brūmi, hatthiassañ²⁰ salohitañ, 15
catt²¹ āhañ ubbhatañ brūmi, evañ jānāhi khattiyā²² 'ti 74.

imāsu²³ pañcasu ekantarikā tisso gāthā B-assa dve rañño.

Tattha paccaggahīti²⁴ pabbatapatanakāle devatāya pariggahetvā dībba-
phassena²⁵ samassāsetvā upanītañ²⁶ mañ paṭiggaḥhi gahetvā²⁷ pana²⁸ nāga-
bhavanañ netvā²⁹ mahantañ yasañ datvā manussapathañ mañ nehiti vutto³⁰ 20
mañ manussapathañ ānesi sv-āhañ³¹ idhāgantvā pabbajito iti tena³² devatāya
ca nāgarājassa cānubhāvenāhañ³³ tattha na marin ti sabbam³⁴ ārocesi,
ehīti³⁵ rājā tassa vacanañ sutvā somanassappatto hutvā tāta āhañ bālabhāvena
itthiyā vacanañ gahetvā evañ ācāraguṇena tañ³⁶ aparajjhīm khamāhi me³⁷
ti padesu patitvā utthehi mahārāja khamāmi te³⁸ itoparañ puna mā evañ 25
anisammakāri bhaveyyāsīti vutto³⁹ tāta tvañ attano kulasantakañ⁴⁰ setacchattañ
ussāpetvā rajjam anusāsanto⁴¹ mayhañ khamasi nāmā⁴² 'ti evañ āha, uddha-

¹ B^d -petvā. ² B^d assajī-, B^e saji-. ³ B^d -kāle. ⁴ B^d na marasīti. ⁵ B^d
anekampamāne kāle. ⁶ C^k na-, B^d marasīti. ⁷ C^k -bale, B^d -phaṇe, B^f -phalo.
⁸ C^k -bhī, B^d paccaggahī. ⁹ C^k -ri, B^d namari. ¹⁰ C^k -ni-, B^d patine-.
¹¹ B^d add kumāro āha. ¹² C^k uggari-. ¹³ C^k evañ. ¹⁴ B^d attanīti, and
adds rājā āha, C^k attanā. ¹⁵ C^k kim, omitting nu. ¹⁶ C^k -assa. ¹⁷ C^k imāsa,
B^d imissā. ¹⁸ B^d paccuggahimanti. ¹⁹ B^d -sammassena. ²⁰ B^d saṇḍikāñ. ²¹
B^d paṭiggahetvā in the place of paṭi -. ²² B^d omits pana. ²³ B^d āne-. ²⁴
B^d -pathañ pabhiñ ti vutto. ²⁵ B^d āhañ. ²⁶ B^d teneva. ²⁷ B^d ca a - na a-.
²⁸ all three MSS. mariti, B^d so in the place of sabbam. ²⁹ B^d omits ehīti. ³⁰
C^k -gunante tañ, B^d silācārasampanne taya. ³¹ B^d adds dosañ. ³² B^d adds
dosañ. ³³ B^d -e. ³⁴ B^d kulavettikāñ. ³⁵ C^k -te.

ritvā ti hadayavakkādīni asampattam eva tam¹ uddharitvā, sukhaṃ pa-
 sāmī attanīti² attānaṃ mahārāja evam aham pi puna sotthibhāvappattam
 gillitabalisapurisam iva attānaṃ³ passāmīti, kiṃ nu tvaṃ ti idaṃ rājā taṃ
 atthaṃ vitthārato⁴ sotuṃ pucchati, kāmāhaṇ ti pañcakāmaguṇe ahaṃ, hatthi
 5 assaṃ salohitaṇ ti⁵ evaṃ | hatthiassarathavāhanaṃ sattaratanādibhedam⁶
 vibhavaṃ salohitaṇ ti brūmi⁷, cattāhaṇ cattam ahaṃ yadā taṃ sabbam pi
 cattam hoti pariccattam taṃ dānaṃ ahaṃ ubbhaṇaṇ ti brūmi.

„Iti kho mahārāja mayhaṃ rajjena kiccaṃ n’ atthi, tvaṃ
 pana dasa rājadhamme akopetvā agatigamanam pahāya dham-
 10 mena rajjaṃ karehīti“ M. pitu ovādam adāsi. So⁸ roditvā
 kanditvā⁹ nagaram gacchanto antarāmagge amacce pucchi:
 „ahaṃ kaṃ¹⁰ nissāya evarūpena ācārasampanna¹¹ puttena
 viyogaṃ patto“ ti. „Aggamahesiṃ¹² devā“ ’ti. Rājā taṃ
 uddhapādam gāhāpetvā corapapāte khipāpetvā nagaram pavi-
 15 sitvā dhammena rajjaṃ kāresi.

S. i. d. ā. „evaṃ bhikkhave pubbe p’ eṣā maṃ akkositvā
 mahāvināsaṃ pattā“ ti vatvā

15. Cīṇcamāṇavikā mātā Devadatto ca me pitā

Anando¹³ paṇḍito nāgo Sāriputto ca devatā

20 ahaṃ tadā rājaputto¹⁴, evaṃ dhāretha jātakaṇ ti 75.
 osānagāthāya j. samodhānesi¹⁵. Mahāpadumajātakaṃ.

10. Mittāmittajātaka.

Kāni kammāni kubbānīti. Idaṃ S. J. v. Kosalarañño
 atthacaram¹⁶ amaccaṃ ā. k. So kira rañño bahūpakāro āhosi.
 25 Ath’ assa rājā atirekasammānaṃ kāresi. Avasesā naṃ asahamānā
 „deva asuko amacco tumhākaṃ anattakārako“ ti paribhindiṃsu.
 Rājā taṃ pariḡaṇhanto kiñci dosam adisvā „ahaṃ massa kiñci dosam
 na passāmi, kathaṃ nu kho sakkā mayā imassa mittabhāvaṃ vā
 amittabhāvaṃ vā jānitun“ ti cintetvā „imaṃ pañhaṃ ṭhapetvā

¹ B^d omits tam. ² B^d attaninti, C^{ks} sukhamaṣṣa attanti. ³ B^d balisameva
 attani. ⁴ B^d -rito. ⁵ all three MSS. atthi assa, C^{ks} -taṃ hi. ⁶ B^d omits
 bhedaṃ. ⁷ B^d omits brūmi. ⁸ B^d adds rājā. ⁹ B^d paridevitvā. ¹⁰ C^{ks} taṃ.
¹¹ B^d ācāraguṇasam-. ¹² all three MSS. -si. ¹³ C^{ks} add ca. ¹⁴ B^d rājaputto
 ahaṃ āsi, B/ r. a. tadā. ¹⁵ C^k -dhani, C^s -dhāni. ¹⁶ B^d -cariyaṃ.

Tathāgataṃ aṇṇo jānitum na sakkhissati, gantvā pucchissāmīti¹ so bhuttapātarāso S-raṃ upasaṃkamitvā „bhante kathaṃ nu kho sakkā purisena attano mittabhāvaṃ vā amittabhāvaṃ vā jānitum“ ti pucchi. Atha naṃ S. „pubbe pi mahārāja paṇḍitā imaṃ pañhaṃ cintetvā paṇḍite pucchitvā tehi kathitavasena natvā amitte vajjetvā² mitte 3 sevimsū“ 'ti vatvā tena yācito a. ā.:

A. B. Br. r. k. Bo. tassa atthadhammānusāsako amacco ahosi. Tadā Bārāṇasiraṇṇo ekaṃ atthacarakaṃ amaccaṃ sesā paribhindiṃsu. Rājā tassa dosaṃ apassanto „kathaṃ nu kho sakkā amittaṃ vā mittaṃ vā ñāṭum“³ ti M-aṃ pucchanto 10 paṭhamāṃ gāthā āha:

1. Kāni kammāni kubbānaṃ kathaṃ viññū parakkame amittaṃ⁴ jāneyya medhāvi disvā sutvā va⁵ paṇḍito ti. 76.

Tassa⁶ attho: kāni kammāni karontaṃ medhāvi paṇḍito puriso cakkhunā disvā sotena vā sutvā ayaṃ mayhaṃ amitto ti jāneyya tassa jānanatthāya 15 kathaṃ viññū parakkameyyā⁷ 'ti.

Ath⁸ assa amittalakkhaṇaṃ kathento⁹

2. Na naṃ umhayate¹⁰ disvā na ca naṃ paṭinandati (vol. II ¹³¹/₂₂) cakkhūni c' assa¹¹ na dadāti paṭilomaṃ ca¹² vattati. 77.
3. Amitte tassa bhajati mitte tassa na sevati 20 vaṇṇakāme nivāreti akkosante pasamsati. 78.
4. Guyhaṇ ca tassa n' akkhāti tassa guyhaṃ na gūhati kammaṃ tassa na vaṇṇeti paṇṇ¹³ assa na-ppasamsati. 79.
5. Abhave nandati tassa bhava tassa na nandati acchariyaṃ bhojanaṃ laddhā tassa n' uppajjate sati, 80. 25 tato naṃ nānukampati, aho¹⁴ so pi labhey¹⁵ ito¹⁶.
6. Icc-ete soḷasākārā amittasmiṃ patiṭṭhitā (vol. II ¹³¹/₂₄) yehi amittaṃ jāneyya disvā sutvā va¹⁷ paṇḍito ti 81.

M.¹⁸ imā pañca gāthā vatvā puna

¹ B^d -mā ti. ² C^{ks} vajji-. ³ B^d sakkomi taṃ ñāṭum in the place of sakkā --.

⁴ B^d mitte. ⁵ B^d ca. ⁶ B^d adds gāthamāha. ⁷ B^d ummeyate, B^f umbhayate.

⁸ C^{ks} tassa. ⁹ C^{ks} -māca. ¹⁰ B^d āhā, B^f ahā. ¹¹ C^e -yyato, C^k labheyakotā,

B^d labheyito. ¹² B^d ca. ¹³ B^d omits mahāsatto.

7. Kāni kammāni kubbānaṃ kathaṃ viññū parakkame
mittaṃ jāneyya medhāvī disvā sutvā va' paṇḍito ti' 82.
imāya gāthāya mittalakkhaṇaṃ puṭṭho sesagāthā abhāsi:
8. Pavutthaṃ taṃ taṃ³ sarati āgataṃ abhinandati
5 tato kelāyito⁴ hoti vācāya paṇinandati. 83.
9. Mitte tass' eva⁵ bhajati amitte tassa na sevati
akkosante nivāreti vaṇṇakāme pasaṃsati. 84.
10. Guyhaṇ ca tassa akkhāti tassa guyhaṇ ca gūhati
kammaṇ ca tassa vaṇṇeti paññaṃ tassa⁶ pasaṃsati. 85.
- 10 19. Bhava ca nandati tassa abhave tassa na nandati,
acchariyaṃ bhojanaṃ laddhā tassa uppajjate sati,
tato naṃ anukampati, aho⁷ so pi labheyy' ito⁸. 86.
11. Icc-ete soḷasākārā mittasmiṃ suppatitṭhitā
yehi mittāṃ su⁹ jāneyya disvā sutvā va' paṇḍito ti. 87.
- 13 Tattha na naṃ umhayate¹⁰ ti taṃ mittāṃ¹¹ mittapaṭirūpako¹² sītaṃ
na karoti pahattṭhākāraṃ na dasseti, na ca naṃ paṇinandati¹³ tassa kathaṃ
paggaphanto na paṇinandati na tussati¹⁴, cakkhūni tassa na dadāti
olokentaṃ na oloketi, paṭilomañcā 'ti tassa kathaṃ patippharati paṭisattu
hoti, vaṇṇakāme ti tassa vaṇṇaṃ bhaṇante¹⁵, nākkhāttī¹⁶ attano guyhaṃ
20 tassa nācikkhati, kammaṃ tassa 'ti tena katakammaṃ na¹⁷ vaṇṇayati¹⁸, pañ-
ñassā¹⁹ 'ti tassa paññaṃ²⁰ na-ppasaṃsati nāpasampadaṃ na sahati²¹, abha-
ve ti²² avadḍhiyā²³, tassa nuppajjate²⁴ ti tassa mittapaṭirūpakassa
mama²⁵ mittassa pi ito dassāmi²⁶ sati na uppajjati, nānukampatīti mudu-
cittena na cintesi, labheyyito²⁷ ti labheyya ito, ākāra ti kāraṇāni, pa-
25 vutthan ti videsagataṃ, kelāyito²⁸ ti kelāyati mamāyati pattheti piheti
icchatīti attho, vācāya 'ti madhuravacanena taṃ samudācaranto nandati
tussati²⁹, sesaṃ vuttapaṭipakkhanayaṇ' eva vedittabbaṃ.

¹ B^d/ ca. ² B^d adds bodhisatto. ³ C^e pavutthantaṃ taṃ? C^k pavutthaṃ taṃ, B^d paṭhaṃ tassa, B^f pavuṭṭhaṃ tassa. ⁴ B^d -iko. ⁵ C^k tassa. ⁶ C^k paññāṭassa. ⁷ B^d ahā, F^f mahā. ⁸ C^k -yyato, B^d labheyito. ⁹ C^k omit su. ¹⁰ B^d ummayyate. ¹¹ B^d omits mittāṃ. ¹² B^d -kaṃ. ¹³ B^d dussati. ¹⁴ B^d tassa vaṇṇente. ¹⁵ C^k na khamati. ¹⁶ C^e taṃ. ¹⁷ B^d nandiyati. ¹⁸ B^d paññamassā. ¹⁹ C^k paññaṃ, B^d assa nānaṃ. ²⁰ C^e nayhati, B^d na bhāsati. ²¹ C^k abhavenā, B^d abhave nandatīti. ²² B^d avuḍhiyā. ²³ B^d adds satī. ²⁴ B^d omits mama. ²⁵ C^e labheyyato, C^k labheyyakan, B^d labheyito. ²⁶ C^k -yino, B^d -yiko. ²⁷ B^d paṇinandati na dussati.

Rājā M-assa kathāya attamano hutvā tassa mahantaṃ yasam adāsi.

S. i. d. ā. „evaṃ mahārāja pubbe p' esa pañho samuṭṭhahi¹, paṇḍitā vacanam² kathayimsu³, imehi dvattimsāyākārehi⁴ amitto ca⁵ mitto ca⁶ jānitabbo“ ti vatvā j. s.: „Tadā rājā Ānando ahosi, paṇ- 5 ḍitāmacco⁷ aham evā“ 'ti. Mittāmittajātakaṃ. Dvādasanipātaṃ paṇḍitaṃ niṭṭhitā⁸.

¹ Bā samuṭṭhito. ² Bā pana. ³ Bā -sū ti. ⁴ Bā dvikāraṇehi. ⁵ Bā omits amitto ca. ⁶ Bā omits ca. ⁷ Bā -taamacco pana. ⁸ Bā itī dasajātakavattu-
paṇḍitaṃ dvādasanipātajātakaṃ niṭṭhitaṃ.

XIII. TERASANIPĀTA.

1. Ambajātaka.

Ahāsi me ambaphalāni pubbe ti. Idam S. J. v. Deva-
dattam ā. k. Devadatto pi „aḥam Buddho bhavissāmi, mayham
5 samaṇo Gotamo n' evācariyo na upajjhāyo“ ti ācariyaṃ paccakkhāya
jhānaparihīno saṃghaṃ bhinditvā anupubbena Sāvattim āgacchanto
bahi-Jetavane paṭhaviyā vivare dinne¹ Avīcim pāvisi. Tadā dh.² k. s.:
„āvuso Devadatto ācariyaṃ paccakkhāya³ mahāvināsaṃ patto Avīci-
mahāniraye nibatto“ ti. S. āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave e. k.
10 s.“ ti pucchitvā „imāya nāmā“ 'ti vutte „na bhikkhave idān' eva
pubbe pi Devadatto ācariyaṃ paccakkhāya mahāvināsaṃ patto yevā“
'ti vatvā a. ā.:

A. B. Br. r. k. tassa purohitakulaṃ ahivātakarogena
vinassi. Eko va⁴ putto bhittim bhinditvā palāto, so Takka-
15 silaṃ gantvā disāpāmokkhassa ācariyassa sāntikā⁵ vede ca
sesasippāni ca uggaṇhitvā ācariyaṃ vanditvā nikkhanto, „desa-
cārittaṃ⁶ carissāmīti“ vicaranto ekaṃ paccantanagaraṃ pā-
puṇi. Taṃ nissāya mahācaṇḍālagāmaṃ ahoṣi⁷. Tadā Bo.
tasmim gāme paṭivasati paṇḍito vyatto, akāle phalaṃ gaṇhā-
20 panamantaṃ jānāti, so pāto va kācaṃ⁸ ādāya tato gāmā
nikkhamitvā araṇṇe ekaṃ ambarukkhaṃ upasāmkamitvā satta-
padamatthake tito taṃ mantam parivattetvā¹⁰ ambarukkhaṃ

¹ B^d dente. ² B^d adda bhikkhu. ³ C^k ariyapa-. ⁴ B^d omits vā. ⁵ B^d adda
tayo. ⁶ B^d -cāritkaṃ. ⁷ B^d jānissāmīti. ⁸ C^k omits ahoṣi. ⁹ C^e B^d kājaṇi.
¹⁰ B^d pariappitvā.

ekena udakapasatena paharati, rukkhato taṃ khaṇaṃ ñeva
 purāṇapannāni patanti navāni utṭhahanti, pupphāni pupphitvā
 patanti, ambaphalāni utṭhāya muhuttan' eva paccitvā madhu-
 rāni ojavantani dibbaphalasadisāni¹ hutvā rukkhato patanti.
 M. tāni uccinitvā yāvadatthaṃ khādītva kācaṃ² pūretvā³ gehaṃ⁴
 gantvā tāni vikkinitvā puttadāraṃ posesi. So brāhmaṇakumāro
 M-aṃ akāle ambapakkāni āharitvā vikkīnantaṃ disvā „nissam-
 sayena tehi mantabalena⁴ uppannehi bhavitabbaṃ⁵, imaṃ
 purisaṃ nissāya etaṃ anagghamantaṃ labhissāmīti“ cintetvā
 M-assa ambāni āharaṇaniyāmaṃ pariggaṇhanto tatvato⁶ ñatvā⁷
 tasmim araṇṇato anāgate va⁸ tassa gehaṃ gantvā ajānanto
 viya hutvā tassa bhariyaṃ „kuhiṃ⁹ ācariyo“ ti pucchitvā
 „araṇṇaṃ gato“ ti vutte taṃ¹⁰ āgamayamāno¹¹ tathvā āga-
 cchantaṃ disvā paccuggantvā hatthato kācaṃ¹² gahetvā¹³ āha-
 ritvā gehe tḥapesi. M. taṃ oloketvā bhariyaṃ āha: „bhadde¹⁴
 ayaṃ māṇavako¹⁵ mantatthāya āgato, na paṇ' assa hatthe
 manto tḥassati, asappuriso eso“ ti. Māṇavo pi „ahaṃ imaṃ
 mantaṃ ācariyassa upakārako hutvā labhissāmīti“ cintetvā tato
 paṭṭhāya tassa gehe kattabbakiccāni¹⁶ karoti: dārūni āharati
 vihiṃ koṭṭeti¹⁷ pacati mukhadhovanādini¹⁸ deti pāde dhovati.¹⁹
 Ekadivasam M-ena „tāta māṇava mañcaṃ²⁰ pādānaṃ me upa-
 dhānaṃ dehīti“ vutte aññaṃ apassitvā sabbarattaṃ ūrumhi
 tḥapetvā nisīdi. Aparabhāge M-assa bhariyā puttaṃ vijāyi,
 tassā pasūtikāparikammaṃ²¹ sabbaṃ akāsi. Sā ekadivasam
 M-aṃ āha: „sāmi, ayaṃ māṇavo jātisampanno hutvāpi²²
 mantatthāya amhākaṃ veyyāvaccaṃ karoti, etassa hatthe manto
 tiṭṭhatu vā mā vā deth' assa²³ mantan“ ti. So „sādhū“ ti sampa-

¹ B^d dibbarasa sa-. ² C^o B^d kājaṃ. ³ B^d pūrāpetvā. ⁴ B^d mantaphalena.
 C^k sayenetaṃ mantabalehi. ⁵ B^d -bbanti. ⁶ B^d tathato, C^k tatvato. ⁷
 B^d yeva. ⁸ B^d adds ayye. ⁹ B^d adds āgataṃ. ¹⁰ B^d adds va. ¹¹ C^k kāmaṃ,
 C^o kājaṃ. ¹² B^d disvā hatthato paccuggahetvā. ¹³ B^d -vo. ¹⁴ B^d sabbaki-
¹⁵ B^d adds bhattāni. ¹⁶ B^d dantakathamū-. ¹⁷ all three MSS. mañca. ¹⁸ C^k omits
 pari, B^d reads tassā sutikāle parik -. ¹⁹ B^d omits pi. ²⁰ B^d detha tassa.

1 tiṇchitvā tassa mantam datvā tam evam āha: „tāta, anaggho¹
 manto, tava imam nissāya mahālābhasakkāro bhavissati, rañña
 vā rājamahāmattena vā ‘ko te ācariyo’ ti puṭṭhakāle mam mā
 nigūhittho, sace hi ‘caṇḍālassa me santikā’ manto gahito’ ti
 5 lajjanto² ‘brāhmaṇamahāsālo me ācariyo’ ti kathessasi³ imassa
 mantassa⁴ phalam na labhissasīti⁵. So „kimkāraṇa’⁶ nigūhis-
 sāmī⁷, kenaci puṭṭhakāle tumhe yeva kathessāmīti⁸“ vatvā
 vanditvā caṇḍālagāmato nikkhamitvā mantam⁹ vīmaṇsitvā anu-
 pubbena Bārāṇasīm¹⁰ patvā ambāni vikkīṇitvā bahum dhanam
 10 labhi. Ath’ ekadivasam uyyānapālo tassa hatthato ambam
 pi kiṇitvā¹¹ rañño adāsi. Rājā tam paribhuñjitvā „kuto¹² tayā
 evarūpaṃ ambam laddhan¹³“ ti pucchi. „Deva eko mānavo
 akālaambaphalāni¹⁴ ānetvā vikkīṇāti, tato me gahita¹⁵“ ti.
 „Ito paṭṭhāya idh’ eva ambāni āharatū ’ti tam vadehīti¹⁶“. So
 15 tathā akāsi. Mānavo pi tato paṭṭhāya ambāni rājakulam
 harati rañña ca „mam upaṭṭhabhā¹⁷“ ti¹⁸ vutte rājānam upaṭṭha-
 hanto bahum dhanam labhitvā kamena¹⁹ vissāsiko jāto. Atha
 nam ekadivasam rājā pucchi: „mānava, kuto akāle evam
 vaṇṇagandharasasampannāni ambāni labhasi²⁰, kin te nāgo vā
 20 supaṇṇo vā devo vā koci deti udāhu mantabalam²¹ etan²²“ ti.
 „Na me mahārāja koci deti²³, anaggho pana me manto atthi,
 tass’ etan²⁴ balan²⁵“ ti. „Tena hi mayam pi ekadivasam
 mantabalam²⁶ daṭṭhukāmā²⁷“ ti. „Sādhū deva, dassessāmīti²⁸“.
 Rājā punadvase tena saddhim uyyānam gantvā „dassehīti²⁹“
 25 āha. So „sādhū³⁰“ ti ambarukkham upagantvā sattapada-
 matthake ṭhito mantam parivattetvā rukkham udakena pahari,
 tam khaṇam neva ambarukkho heṭṭhāvuttaniyāmena³¹ phalam

¹ Bā adds yam. ² Bā puṭṭho pana mayham ācariyo caṇḍālo tassa santikā. ³
 Bā lajjito ti. ⁴ Bā ti ce kathissati. ⁵ Bā omits ma-. ⁶ Bā bhavissatīti. ⁷
 Bā adds tam. ⁸ Bā -mīti. ⁹ Bā -te. ¹⁰ Ck^s -siyam, Bā -sī. ¹¹ Ck^s vikki-
 Bā viki- in the place of piki-. ¹² Bā adds samma. ¹³ Bā -po ambo laddhe.
¹⁴ Ck^s omīt amba. ¹⁵ Bā atha rañña upaṭṭhabhīti no. ¹⁶ C^s kammena, Bā anuk-
 kamena. ¹⁷ Bā āharasi. ¹⁸ Bā -phalam. ¹⁹ Bā adds atthano paññāphalena.
²⁰ Bā tasseva. ²¹ Bā -phalam. ²² Bā -neva.

gahetvā mahāmegho viya ambavassam vassi, mahājano sādhu-
 kāram adāsi, celukkhepā pavattiṃsu¹, rājā phalāni khādītvā
 tassa bahuṃ dhanam datvā „māṇava², evarūpo te acchariya-
 manto kassa santike gahito“ ti pucchi. Māṇavo „sac³ āham
 ‘caṇḍālassa santike’ ti vakkhāmi lajjitabbakam⁴ bhavissati mañ 5
 ca garahissanti⁵, manto kho pana me paṇo idāni na nassis-
 sati⁶, disāpāmokkhācariyam⁷ apadisāmīti⁸“ cintetvā musāvādam
 katvā „Takkasilāya⁹ disāpāmokkhācariyassa santike gahito
 me“ ti vadanto¹⁰ ācariyam paccakkhāsi, tam khaṇam ũeva
 manto antaradhāyi. Rājā somanassajāto tam ādāya nagaram 10
 pavisitvā pun¹¹ ekadivasam¹² „ambāni khādissāmīti“ uyyānam
 gantvā maṅgalasilāpaṭṭe nisinno¹³ „māṇava ambāni āharā“¹⁴ ‘ti
 āha. So „sādhū“¹⁵ ‘ti ambaṃ upagantvā sattapadamatthake
 ṭhito „mantam parivattessāmīti“ mante anupatṭhahante¹⁶ antara-
 hitabhāvam ũatvā lajjito atṭhāsi. Rājā „ayam pubbe parisā- 15
 majhe yeva ambāni āharitvā amhākam deti, ghanameghavassam
 viya ambaṃ vassāpeti, idāni thaddho viya ṭhito, kin nu kho
 kāraṇam“ ti cintetvā tam pucchanto paṭhamam gātham āha:

1. Ahāsi me ambaphalāni pubbe
 aṇṇi thūlāni ca brahmacārī, 20
 teh¹ eva mantehi na dāni tuyham
 dumaphalā pātubhavanti brahme ti. 1.

Tattha ahāsīti āhari, dumaphalānīti rukkhaphalānīti.

Tam sutvā māṇavo „sace ‘ajja ambaphalam na gaṇhāmīti’¹⁷
 vakkhāmi rājā me kujjhissati, musāvādena vañcessāmīti¹⁸“ 25
 dutiyam gātham āha:

2. Nakkhattayogam patimānayaṃ¹⁹,
 khaṇam muhuttaṃ na maṃ tosayanti²⁰,

¹ B^d -ttayimsu. ² B^d adds ko. ³ C^k lajja-, B^d -tam. ⁴ B^d mam garahissati.
⁵ C^k nassissanti, B^d nassati. ⁶ C^k -kkha āc-, B^d -kkho ācariyo me ti. ⁷ C^k
 -disāti. ⁸ B^d -yam. ⁹ B^d vadati. ¹⁰ B^d punadivase. ¹¹ B^d nisīdi. ¹² B^d
 anuṭha-. ¹³ B^d gaṇhāpessāmīti. ¹⁴ B^d ācikkhissāmīti. ¹⁵ B^d pati-, C^k pati-
 māṇa-. ¹⁶ B^d -ttaṇca mantenapassam, B^f khaṇā muhutte na manto passanti.

nakkattayogañ ca khaṇaṇ ca laddhā
athāhariss¹ ambaphalaṇ pahūtan² ti. 2.

Tattha athāharissambaphalan³ ti atha⁴ ambaphalaṇ āharissāmi⁵.

Rājā „ayaṇ aññadā nakkhattayogaṇ na vadati, kiṇ nu
5 kho etan“ ti pucchanto dve gāthā abhāsi:

a. Nakkhattayogaṇ na pure abhāni,
khaṇaṇ muhuttaṇ na pure asaṇsi⁶,
athāhari⁷ ambaphalaṇ pahūtaṇ⁸
vaṇṇena gandhena rasena upetaṇ. 3.

10 4. Mantābhijappena pur' assa⁹ tuyhaṇ
dumapphalā pātubhavanti brahme,
sv-ājja na pāresi¹⁰ japaṇ pi mante¹¹,
ayaṇ so ko nāma tav' ajja dhammo ti. 4.

15 Tattha na pāresi¹² na sakkosi, japaṇ pi parivattento
pi, ayaṇ so ti ayaṇ eva so tava sabhāvo ajja ko nāma jāto ti.

Taṇ sutvā māṇavo¹⁴ „na sakkā rājānaṇ musāvādena
vañcetuṇ, sace pi me sabhāve kathite āṇaṇ karoti¹⁵ karotu,
sabhāvaṇ eva kathessāmi¹⁶“ cintetvā dve gāthā abhāsi:

5. Caṇḍālaputto mama sampadāsi,
20 dhammena mante pakatiṇ ca saṇsi:
mā c' assu 'me pucchito nāma gottaṇ
guyhittho mā taṇ vijaheyya manto¹⁷. 5.

6. So 'haṇ janindena janam pi¹⁸ puṭṭho
makkhābhībhūto alikaṇ abhāpiṇ,
25 mantā ime brāhmaṇassa¹⁹ 'ti micchā
pahīnamanto kapaṇaṇ rudāmi²⁰ ti. 6.

Tattha dhammena 'ti samena kāraṇena appaṭicchādetvā va adāsi,
pakatiṇca saṇsi²¹ mā 'me pucchito nāma gottaṇ guyhittho sace guyhaṇ

¹ B^d addhāha-. ² C^s pahu-, B^d bahu-, C^k papan. ³ B^d addhaha-. ⁴ B^d addhi-
mayaṇ. ⁵ B^d harissāmi. ⁶ B^d pas-. ⁷ B^d sayāhari. ⁸ B^d muhuttaṇ. ⁹
so C^k; C^s parassa, B^d pureti, B^s pureti. ¹⁰ B^d svaajja na pādesi. ¹¹ B^d japaṇ
samantaṇ, B^s jappapimantaṇ. ¹² B^d pāde-. ¹³ B^d jappanti. ¹⁴ B^d
adda pi. ¹⁵ B^d kareyya. ¹⁶ C^k mantā. ¹⁷ C^k hi, B^d pi?

pi¹ mantā² te nassissantīti³ tesam nassanapakatīn⁴ ca mayham saṃsi, brāhmaṇassa⁵ 'ti micchā ti brāhmaṇassa santike mayā ime mantā gahitā ti micchā abhāgim, tena me te mantā naṭṭhā, sv-āham pabhinamanto idāni kapaṇam rodāmi.

Tam sutvā rājā „ayam pāpadhammo evarūpaṃ ratanaṃ⁵ 5
na olokesi, evarūpasmiṃ hi uttamaratane⁶ laddhe jāti kiṃ
karissatīti“ kujjhitvā⁷

7. Eraṇḍā pucimandā vā atha vā pālibhaddakā⁸
madhum madhutthiko⁹ vinde, so hi tassa dumuttamo. 7.
8. Khattiyā brāhmaṇā¹⁰ vessā suddā caṇḍāla pukkusā 10
yasmā¹¹ dhammaṃ vijāneyya so hi tassa naruttamo. 8.
9. Imassa daṇḍaṇ ca vadhaṇ ca datvā¹²
gale gahetvā khalayātha¹³ jammaṃ
yo uttamatthaṃ kasirena laddhaṃ
mānātimānena vināsayitthā¹⁴ 'ti 9. 15

imā gāthā āha.

Tattha madhutthiko ti madhuatthiko puriso araṇṇe madhum olokento otesaṃ
rukkhīnaṃ yato madhum labhati so hi¹⁵ dumo tassa dumuttamo¹⁶ nāma, tato
c' eva khattiyādīsu yambā purisā dhammaṃ kārāṇaṃ¹⁷ y' uttamatthaṃ¹⁸ vijā-
neyya so tassa uttamanaro¹⁹, imassa daṇḍaṇ cā 'ti imassa pāpadhammassa 20
sabbappaharaṇadaṇḍaṇ²⁰ ca veḷupesīhi²¹ piṭṭhacammaṃ uppātentā²² vadhaṇ
ca datvā imaṃ ca jammaṃ gale gahetvā khalayātha²³ khalikāraṃ²⁴ pāpetvā
niddhamatha²⁵ kiṃ iminā idha vasantenā 'ti.

Rājapurisā tathā katvā „tavācariyassa santikaṃ²⁶ gantvā
taṃ ārādhetvā²⁷ sace puna mante²⁸ labhasi²⁹ idhāgaccheyyāsi, 25
no ce imaṃ disaṃ mā olokeyyāsīti“ taṃ nibbisayam akaṃsu.
So anātho hutvā „ṭhapetva ācariyaṃ na me aññaṃ paṭi-
saraṇaṃ atthi, tass' eva santikaṃ gantvā taṃ ārādhetvā
puna mantaṃ yācissāmīti“ rodanto taṃ gāmaṃ agamāsi.

¹ B^d gubasi. ² B^d -o. ³ B^d -ssati. ⁴ C^k tassana-, B^d anassanaṃ-. ⁵ B^d -namantaṃ. ⁶ B^d -ramante. ⁷ B^d add tassa garahanto. ⁸ B^d paṭhali-. ⁹ B^d -ttiko, C^k -ttikā. ¹⁰ C^k -ṇa. ¹¹ B^d yambā. ¹² C^k ṇatvā. ¹³ B^d gala-. ¹⁴ C^k -yittho. ¹⁵ C^k so ca. ¹⁶ C^k mudutta-. ¹⁷ B^d kāla. ¹⁸ B^d yuttaṃ mattaṃ. ¹⁹ B^d so va tassa uttamo nāma. ²⁰ C^k sabbassaharaṇadaṇḍe. ²¹ B^d -pesikādīni. ²² B^d upanetvā. ²³ C^k -āyātha, B^d galayātha. ²⁴ so C^k; B^d khalamkāraṭṭaṃ. ²⁵ B^d adds nikaḍḍhatha. ²⁶ B^d -ke. ²⁷ B^d adds va. ²⁸ C^k -to. ²⁹ C^k labhisi, B^d labhissasi.

Atha nam āgacchantam disvā M. bhariyam āmantetvā „bhadde
passa tam' pāpadhammaṃ parihīnamantaṃ puna āgacchantan"¹
ti āha. So M-am upasaṃkamitvā vanditvā ekamantaṃ ni-
sinno „kiṃkāraṇā āgato sīti“ puṭṭho „ācariya musāvādam
5 katvā ācariyam paccakkhitvā mahāvīnāsaṃ patto 'mhīti“ vatvā
accayam desetvā puna mante² yācanto

10. Yathā samaṃ maññamāno pateyya
sobham guhaṃ narakam pūtipādam
rajjū 'ti vā³ akkame⁴ kaṇhasappaṃ
andho⁵ yathā jotim adhiṭṭhaheyya
20 evam pi maṃ tvaṃ khalitaṃ sapaññā⁷
pahīnamantassa puna-ppasīdā⁸ 'ti 10.
gātham āha.

Tattha yathā samaṃ ti yathā puriso idaṃ samatṭhānaṃ⁹ ti maññamāno
15 sobham vā guhaṃ vā bhūmiyā phalitatṭhānasamkhātaṃ¹⁰ narakam vā pūtipādam
vā pateyya, pūtipāde ti Himavantapadeso mahārukkhesu¹¹ sukkhitvā¹² matesu
samūlesu¹³ pūtikesu jātesu¹⁴ tasmim̐ thāne mahā āvāto hoti tassa nāmaṃ,
jotimadhiṭṭhaheyyā 'ti aggim̐ akkameyya, evam pīti evam aham pi
paññācakkhuno abhāvā andho¹⁵ tumbhakarim̐ visesaṃ ajānanto tumhesu khalito
20 tvaṃ maṃ khalitam viditvā¹⁶ sapaññā¹⁷ .ñāpasampannā¹⁸ pahīnamantassa
mama puna pasīdatha¹⁹.

Atha²⁰ nam ācariyo „tāta, tvaṃ kiṃ kathesi, andho²¹ hi
dinnāya saññāya²² sobbhādīni pariharati, mayā paṭhamam̐ eva
kathitam, idāni kimattham̐ mama santikam̐ āgato sīti“ vatvā
25 11. Dhammena mante²³ tava sampadāsīm,
tvam pi dhammena paṭiggaheṣi,
pakatim pi te attamano asaṃsīm²⁴:
dhamme ṭhitam̐ tam̐ na jaheyya manto²⁵. 11.

¹ Bd tha. ² Ck āgacchanti, Cs āgacchatī. ³ Bd omits mante. ⁴ Ck rajjūni cā, Bd jotim vā, Bf rujjuti vā. ⁵ Bd -meya. ⁶ Bd anto. ⁷ so Bf; Ck Bd sapaññam̐.
⁸ Bd punasampadāhī, Bd -sappasīdā. ⁹ Bd saman. ¹⁰ Bd khalita-. ¹¹ Ck
-rukkhe. ¹² Bd sussitvā. ¹³ Ck matetassamūle. ¹⁴ Bd vā in the place of
jātesu. ¹⁵ Bd anto. ¹⁶ Bd vanditvā. ¹⁷ Bd sapaññānti. ¹⁸ Bd -nnaṃ. ¹⁹
Bd pidethā ti. ²⁰ Ck omit aha. ²¹ Bd paññāya dinnāya in the place of d. s.
²² Bd mantam̐. ²³ all four MSS. -si. ²⁴ Ck Bf -tā.

12. Yo' bāla mantam kasirena laddham
yam dullabham ajja manussaloke
kicchāpi' laddhā jīvikam⁸ appañña'⁴
vināsaya⁵ alikam bhāsamāno 12.

13. Bālassa mūlhassa akataññuno ca⁶
musā bhaṇantassa asaṇṇatassa
mante mayam tādīsake na dema,
kuto mantā, gaccha na mayha' ruccasīti 13.

imā gāthā āha.

Tattha dhammenā 'ti aham pi tava ācariyabhāgam hiraññam vā su- 10
vaṇṇam vā agahetvā dhammen' eva mante⁸ sampadāsim. tvam pi kiñci adatvā
dhammena samen' eva paṭiggahesi, dhamme ṭhitam ti ācariyapūjake dhamme
ṭhitam, tādīsake ti tathārūpe akāle⁹ phalaṇṇhāpake¹⁰ mante na dema,
gaccha na me ruccasīti.

So evam ācariyena uyyojito¹¹ „kiṃ mayham jīvitena“ 'ti 15
araññam pavisitvā anāthamaraṇam mari.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idān' eva pubbe pi Devadatto ācari-
yam paccakkhāya mahāvināsam patto“ ti vatvā j. s. „Tadā akataññū¹²
māṇavo Devadatto ahosi, rājā Anando, caṇḍālaputto¹³ aham evā“ 'ti.
Ambajātakam. 20

2. Phandanajātaka.

Kuṭhārihattho puriso ti. Idam S. Rohiṇinadītire⁴ nāta-
kānam kalaham ā. k. Vatthum⁵ Kuṇārajātake āvibhavissati.
Tadā pana S. nātaka āmantetvā mahārāja¹⁶

A. B. Br. r. k. bahinagare vaḍḍhakīgāmo ahosi. Tatth' 25
eko¹⁷ brāhmaṇavaḍḍhakī araṇṇā¹⁸ dārūni āharitvā ratham kaivā
jīvikam¹⁹ kappesi. Tadā Himavantapadesa mahāphandanurukkho

¹ Ck^o so. ² B^d kiñcāpi. ³ C^o B^d jīvitam. ⁴ B^d -pañño. ⁵ Ck^o -sasi, B^d -mā-
seti. ⁶ B^d omits ca. ⁷ B^d mayham. ⁸ B^d omits mante. ⁹ B^d -la. ¹⁰ B^d
phalam-. ¹¹ B^d uyyojetvā. ¹² Ck^o omit ak-. ¹³ B^d adds pana. ¹⁴ B^d ja-
tane viharanto in the place of Ro-. ¹⁵ B^d adds pana. ¹⁶ B^d omits mahā.
¹⁷ B^d tatteko. ¹⁸ B^d -ññato. ¹⁹ B^d -tam.

ahosi. Eko¹ kālasīho gocaraṃ pariyesitvā āgantvā tassa mūle
 nipajji. Ath' assa ekadivasam vāte paharante eko sukkha-
 daṇḍako patitvā khandhe avatthāsi². So thokaṃ khandhena
 rujaṇtena bhūtatasito utthāya pakkhanditvā puna nivatto āgata-
 5 maggaṃ³ olokeno kiñci adisvā „aṇṇo me⁴ siho vā vyaggho
 vā anubandhanto n' atthi, imasmim̐ pana rukkhe nibbatta-
 devatā maṃ ettha nipajjantaṃ na sahati maṇṇe, hotu jānissā-
 mīti“ atthāne kopam̐⁵ bandhitvā rukkham̐ paharitvā „n' eva
 tava rukkhe⁶ pattam̐ khādāmi na sākham̐ bhaṇjāmi⁷, aṇṇe
 10 mige idha vasante sahasi maṃ na⁸ sahasi, ko mayham̐ doso
 atthi⁹, katipāham̐ āgamehi, samūlan¹⁰ te rukkham̐ uppāṭāpetvā¹¹
 khaṇḍākhāṇḍikam̐ chedāpessāmīti“ rukkhaddevataṃ tajjetvā
 ekam̐ purisaṃ upadhārento vicari. Tadā so brāhmaṇavaḍḍhakī
 dve tayo manusse ādāya rathadārūnam̐ atthāya yānakena tam̐
 15 padesaṃ gantvā ekasmim̐ thāne yānakaṃ thapetvā vāsiphara-
 suhattho rukkhe upadhārento phandanarukkhasamīpam̐¹² aga-
 māsi. Kālasīho tam̐ disvā „ajja mayā paccāmittassa piṭṭhim̐
 datthum̐ vaṭṭatīti“ gantvā rukkhamūle atthāsi, vaḍḍhakī ca ito
 c' ito ca olokeno¹³ phandanasamīpena pāyāsi. So¹⁴ „yāva
 20 eso nātikkamati tāvad ev' assa kathessāmīti“ cintetvā paṭha-
 mam̐ gātham̐ āha:

1. Kuṭṭhārihattho puriso vanam ogayha¹⁵ tiṭṭhasi¹⁶,
 puttḥo me samma akkhāhi, kiṃ dārum̐ chetum icchasīti¹⁷. 14.

Tattha puriso ti tvaṃ¹⁸ kuṭṭhārihattho eko puriso, imam̐ vanaṃ
 25 ogayha¹⁵ tiṭṭhasīti.

So tassa vacanam̐ sutvā „acchariyam̐ bho, na vata me¹⁹
 ito pubbe migo²⁰ mānusiṃ vācam̐ bhāsanto diṭṭhapubbo, esa

¹ B^d tatreko. ² so C^k; B^d khante atthāsi. ³ B^d āgamaṇa-. ⁴ B^d maṃ. ⁵ C^k khopam̐, E^d kova. ⁶ B^d rukkhasa. ⁷ C^k B^d bhu-. ⁸ B^d sahasī ma na. C^k omits sah-. ⁹ C^k aṇṇa, C^s aṇṇe. ¹⁰ B^d -lakam̐. ¹¹ B^d -ṭetvā. ¹² B^d ban-
 danasamīpena. ¹³ B^d -ketvā. ¹⁴ B^d adds pi. ¹⁵ B^d ogga-. ¹⁶ C^k -ti. ¹⁷
 C^k hetthamīcchatīti. ¹⁸ B^d kiṃ tvaṃ. ¹⁹ B^d vatato māṇavaṇa in the place
 of bho -. ²⁰ C^k add vā.

rathānucchavikaṃ dāruṃ jānissati¹, pucchāmi tan² ti cintetvā
dutiyaṃ gātham āha:

1. Īso vanāni carasi samāni visamāni ca,
puṭṭho me samma akkhāhi, kiṃ dāruṃ nemiyaḥ dalhan ti. 15.

Tattha īso ti tvam pi eko kālasiho vanāni carasi, tvam rathānucchavikaṃ
dāruṃ³ jānissasi. 5

Taṃ sutvā⁴ „ito dani me manoratho matthakaṃ pāpuṇis-
satitī“ cintetvā tatiyaṃ gātham āha:

2. N' eva sālo na khadiro n' assakaṇṇo kuto dhavo,
rukkho va⁵ phandano nāma, taṃ dāruṃ nemiyaḥ dalhan ti. 16. 10

So⁶ taṃ sutvā somanassajāto „sudivasena vat' amhi⁷ ajja
araññaṃ pavitṭho, tiracchānagato me rathānucchavikaṃ dāruṃ
ācikkhati, aho sādhu“ ti pucchanto catutthaṃ gātham āha:

4. Kīdisāni 'ssa pattāni, khandho vā pana kīdiso,
puṭṭho me samma akkhāhi, yathā jānemi phandanam ti. 17. 15
Ath' assa ācikkhanto dve gāthā abhāsi:

5. Yassa sākha palambanti⁸ namanti na ca bhañjare
so rukkho phandano nāma yassa mūle ahaṃ⁹ ṭhito. 18.

6. Arānaṃ cakkānābhīnaṃ isānemirathassa ca
sabbassa te kammaniyo ayaṃ hessati phandano ti. 19. 20

Tattha arānaṃ ti idaṃ so kadāc' esa imaṃ rukkhaṃ na gaṇheyya
guṇam assa kathessāmiti cintetvā evam āha, tattha isānemirathassa cā
'd rathasiya ca¹⁰ nemiyaḥ ca sesassa ca rathassa sabbassa te esa¹¹ kammaniyo
kammakkhamo bhavissatitī.

So evaṃ ācikkhitvā tuṭṭhamānaso ekamante cari¹². Vaḍ- 25
ḍhakī pi rukkhaṃ chinditum ārabhi. Rukkhadevatā cintesi:
„mayā etaṃ upari na kiñci pātitaṃ, ayaṃ aṭṭhāne āghātaṃ¹³
bandhitvā mama vimānaṃ nāseti, ahaṃ ca nassissāmi, eken'

¹ B^d -titi vatvā. ² B^d rathamrukkhaṃ. ³ B^d adds kālasiho. ⁴ C^k ca. ⁵ B^d
omits so. ⁶ C^k sudivasopavanamhi, B^d -jāto na purimadivaṇo va imaṃ. ⁷
C^k pha-, B^d pathampanti. ⁸ B^d mūlesvāhaṃ. ⁹ B^d omits ratha and ca. ¹⁰
B^d nemiyaḥ ca rathassa ca sesaṇṇa sabbassa rathassa esa. ¹¹ B^d vicari. ¹²
B^d -tam.

- upāyena imaṇ ca isam nāsessāmīti¹“ sā² vanakammikapuriso
 viya hutvā tassa santikaṃ āgantvā pucchi: „bho purisa,
 manāpo te rukkho laddho, imaṃ chinditvā kiṃ karissasīti“.
 „Rathe³ nemiṃ karissāmīti“.
 „Iminā rukkheṇa ratho bha-
 5 vissatīti kena te akkhātan“ ti. „Ekena kālasīheṇa“⁴ ti.
 „Sādhu, suṭṭhu tena akkhātaṃ: iminā rukkheṇa ratho sundaro
 bhavissatīti, kālasīhassa pana galacammaṃ⁵ uppāṭetvā catu-
 raṅgulamatte ṭhāne ayapaṭṭeṇa viya nemimaṇḍale parikkhitte
 nemi ca thirā bhavissati, bahum⁶ dhanam labhissasīti“.
 10 „Kālasīhacammaṃ kuto lacchāmīti“.
 „Kiṃ lālako si, ayaṃ
 tava rukkho vane ṭhito⁷ na palāyati, tvaṃ yena te rukkho
 akkhāto tassa santikaṃ gantvā ‘sāmi tayā daṁṣitarukkhaṃ
 kataratṭhāne chindāmīti’ vañcetvā ānehi, atha naṃ nirāsamkaṃ
 ‘idha ca ettha ca chindā’⁸ ti tuṇḍam⁹ pasāretvā ācikkhantaṃ
 15 tikhiṇeṇa mahāpharasunā koṭṭetvā jīvitakkhayaṃ pāpetvā cam-
 maṃ ādāya varamaṃsam khāditvā rukkhaṃ chindā“¹⁰ ti
 veram appesi.

Tam atthaṃ pakāsento S. imā gāthā āha:

7. Iti phandanarukkho pi tāvade¹¹ ajjhabhāsatha:
 20 mayham pi vacanaṃ atthi, Bhāradvāja suṇohi me. 20.
 8. Issassa¹² upakhandhamhā okkacca¹³ caturaṅgulaṃ
 tena nemiṃ pariharesi¹⁴, evaṃ dāḥataraṃ siyā. 21.
 9. Iti phandanarukkho pi veram appesi¹⁵ tāvade
 jātānaṃ ca ajātānaṃ isānaṃ dukkham¹⁶ āvahīti. 22.
 25 Tattha Bhāradvājā¹⁷ ‘ti tam gottenālapati¹⁸, upakhandhamhā d
 khandhatō, okkaccā¹⁹ ‘ti okkantitvā²⁰.

Vaḍḍhakī rukkhadavatāya vacanaṃ sutvā „aho ajjā
 mayham maṅgaladivaso“ ti kālasīhaṃ ghātetvā rukkhaṃ chin-
 ditvā pakkāmi.

¹ B^d imassa va ime vināse-. ² B^d omits sā. ³ B^d -a. ⁴ B^d omits pana gala.
⁵ B^d adds ca. ⁶ C^k vanaṭṭhato. ⁷ B^d mukhacu-. ⁸ B^d devatā. C^s tāvadeva.
⁹ so C^k; B^d imassa. ¹⁰ B^d ukk-. ¹¹ so C^k; B^d pasāresi, B^f pasādesi. ¹²
 B^d appeti. ¹³ B^d rukkham, B^f rukkā. ¹⁴ B^d -na ā-. ¹⁵ B^d ukkaccā ti upagantvā.

Tam attham pakāsento S.

10. Icc-eva phandano īsam īso ca pana phandanam
aṇṇamaṇṇam vivādena aṇṇamaṇṇam aghātayum. 23.
11. Evam eva manussesu¹ vivādo yāttha jāyati
mayūranaccaṃ naccanti² yathā ne³ īsaphandanā. 24. 5
12. Tam vo vadāmi, bhaddam vo⁴, yāvant' ettha samāgatā:
sammodatha mā vivadittha, mā hotha īsaphandanā. 25.
13. Sāmaggiṃ eva⁵ sikkhetha, buddheh' etaṃ pasamsitaṃ,
sāmaggirato⁶ dhammaṭṭho yogakkhemā na dhamasatīti āha. 26.

Tattha aghātayun ti ghātāpesum, mayūranaccaṃ naccantīti ma- 10
hārāja yāttha hi manussānaṃ vivādo hoti tattha yathā nāma mayūrā naccantā
paṭicchādetabbam⁷ rahassaṅgam pākāṇaṃ karonti evaṃ te manussā aṇṇa-
maṇṇassa randham pakāsenta⁸ mayūranaccaṃ naccanti⁹ nāma, yathā te īsa-
phandanā aṇṇamaṇṇassa randham pakāsenta¹⁰ naccimseu nāma, tam vo ti tena
kāraṇena tumhe vadāmi, bhaddam vo¹¹ ti bhaddam tumhākaṃ hotu, yāvan- 15
tetthā 'ti yāvanto ettha īsaphandanasadisā mā ahuvattha, sāmaggimevā¹²
'ti samaggabhāvam¹³ eva tumhe sikkheyātha¹⁴, idaṃ paṇṇāvuddhehi paṇḍitehi
pasamsitaṃ, dhammaṭṭho ti sucaritadhamme ṭhito, yogakkhemā ti yogehi
khemā nibbānā¹⁵ na dhamasati na parihāyati nibbānena desanāya kūṭam gaṇhi.

Rājāno¹⁶ dhammakatham sutvā samaggā jātā. 20

S. i. d. ā. j. s.: „Tadā tam kāraṇaṃ disvā¹⁷ tasmiṃ vanasaṇḍe¹⁸
devatā¹⁹ ahan²⁰ ti. Phandanajātakaṃ.

3. Javanahamsajātakaṃ.

Idheva hamsa nipatā 'ti. Idaṃ S. J. v. Daḷhadhammasut-
tantadesanaṃ²⁰ ā. k. Bhagavatā hi „seyyathāpi bhikkhave cattāro daḷ- 25
hadhammā dhanuggahā susikkhitā²¹ katahatthā katūpāsana²² catuddisā
ṭhitā assu atha²³ puriso āgaccheyya 'aham imesam catunnam daḷha-
dhammānaṃ dhanuggahānaṃ susikkhitānaṃ katahatthānaṃ katūpāsa-

¹ B^d -ssānaṃ. ² B^d -rānaccaṃ naccantā. ³ B^d te. ⁴ B^d bhaddante, B^f bhadante.

⁵ B^d sāmagyameva. ⁶ C^k B^d sāmagya-, C^e maggaratho. ⁷ B^d -bba. ⁸ all three MSS. -to. ⁹ B^d -tā. ¹⁰ all three MSS. -to. ¹¹ C^k ho, B^d bhadanto. ¹² B^d sāmagyam-. ¹³ B^d sāmaggi-. ¹⁴ B^d tumhehi sikkhatha. ¹⁵ B^d -na. ¹⁶ B^d sakyarā-. ¹⁷ B^d viditvā. ¹⁸ B^d adds vutte. ¹⁹ B^d adds pana. ²⁰ B^d -dham-
madhanuggahasu-. ²¹ C^k omits su. ²² C^e -sakā. ²³ B^d atheke.

- nānam catuddisā kaṇḍe khitte appatitṭhite puthaviyam¹ gahetvā āgamissāmīti² taṃ kiṃ maññatha bhikkhave³ 'javano⁴ puriso paramena javena samannāgato⁵ ti alaṃ vacanāyā⁶ 'ti evaṃ bhante, yathā ca⁷ bhikkhave tassa purisassa javo yathā ca⁸ candimasuriyānam javo tato
- 5 sīghataro yathā ca bhikkhave tassa purisassa javo yathā ca⁹ candimasuriyānam javo yathā ca yāva devatā va¹⁰ candimasuriyānam purato dhāvanti tāsāṃ devatānaṃ javo tato sīghataro yathā ca bhikkhave tassa purisassa -pe- tāsāṃ devatānaṃ javo tato sīghataram¹¹ āyusamkhārā khīyanti tasmā ti ha bhikkhave evaṃ sikkhitabbaṃ
- 10 'appamattā bhavissāmā¹² ti evaṃ¹³ hi vo bhikkhave sikkhitabbaṃ¹⁴ ti (—?). Imassa suttassa kathitadivasato¹⁵ dutiyadivase¹⁶ dh. k. s.: „āvuso S. attano Buddhavisaye thatvā imesaṃ sattānaṃ āyusamkhāre itare¹⁷ dubbale katvā paridīpento puthujjanabhikkhū ativiya santāsaṃ pāpesi, aho Buddhabalaṃ nāmā¹⁸ ti. S. āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave
- 15 e. k. s.“ ti pucchitvā „imāya nāmā¹⁹ ti vutte „anacchariyāṃ bhikkhave, sv-āhaṃ idāni sabbaññutaṃ patto, āyusamkhārānaṃ itarabhāvaṃ dassetvā bhikkhū samvejetvā dhammaṃ desemi²⁰, mayā hi pubbe ahetukam²¹ haṃsayoniyāṃ nibbattenāpi²² āyusamkhārānaṃ ittarabhāvaṃ dassetvā Bārāṇasirājānaṃ ādim katvā sakalarājapariśaṃ
- 20 samvejetvā dhammo desito²³ ti vatvā a. ā.:

- A. B. Br. r. k. M. javanaḥsayoniyāṃ nibbattitvā navutiḥsaṃsasahassaparivuto Cittakūṭe paṭivasati. So ekadivasam Jambudīpatale ekasmiṃ sare saparivāro sayamjātasāliṃ khādītva ākāse suvaṇṇakilañjaṃ pattharanto viya mahantena pari-
- 25 vārena Bārāṇasinagarassa matthakamatthakena²⁴ mandamandāya²⁵ vilāsagatiyā Citrakūṭaṃ gacchati. Atha naṃ Bārāṇasirājā disvā „imināpi mādisena raññā bhavitabbaṃ²⁶ ti amaccānaṃ vatvā tasmīṃ sinehaṃ uppādetvā mālāgandhavilepanaṃ gahetvā M-am olokeno²⁷ sabbaturiyāni paggaṇhāpesi.
- 30 M. taṃ²⁸ attano sakkāraṃ karontaṃ disvā haṃse²⁹ pucchi:

¹ Bā pa-. ² Ck -o. ³ Bā javena dhāvanto. ⁴ Bā omite ca. ⁵ Ck omite ca. ⁶ Ck yāvatāvadeva, Bā devatā in the place of yāvadevatāva. ⁷ Bā -rā. ⁸ Bā viharissāmā. ⁹ Bā evaṃ. ¹⁰ Bā adds paṭhāya. ¹¹ Bā adds bhikkhū. ¹² Bā omite i-. ¹³ Bā dhamme desesi. ¹⁴ Bā -ka. ¹⁵ Bā -tte pi. ¹⁶ Bā omite matthaka. ¹⁷ Bā omite manda. ¹⁸ Bā -ketvā. ¹⁹ Bā omite taṃ. ²⁰ Ck haṃsesu.

„rājā mama evarūpaṃ sakkāraṃ karonto kiṃ paccāsimsatīti“.
 „Tumhehi saddhiṃ mittabhāvaṃ devā“¹ ti. „Tena hi rañño
 amhehi saddhiṃ mittabhāvo hotū“² ti raññā saddhiṃ mitta-
 bhāvaṃ katvā pakkāmi. Ath' ekadivasaṃ raññā³ uyyānaṃ
 gatakāle Anotattadahaṃ⁴ gantvā ekena pakkhena udakaṃ⁵
 ekena candanacunṇaṃ ādāya gantvā rājānaṃ tena udakena
 nahāpetvā candanacunṇena okirītvā mahājanassa passantass'
 eva saparivāro Cittakūṭaṃ agamāsi. Tato paṭṭhāya rājā
 M-aṃ datṭhukāmo hutvā „sahāyo me ajja āgamissatīti“ āga-
 manamaggaṃ olokento va⁶ acchati. Tadā M-assa kaniṭṭhā dve⁷
 hamsapotakā „suriyena saddhiṃ javissāmā“⁸ ti mantetvā M-assā-
 rocesuṃ⁹: „mayāṃ suriyena saddhiṃ javissāmā“¹⁰ ti. „Tāta
 suriyavego¹¹ nāma sīgho“, suriyena saddhiṃ javitum na sak-
 khissatha, antarā va vinassissatha, mā gamitthā“¹² ti. Te
 dutiyam pi tatiyam pi yācimsu. B.⁷ te yāva tatiyaṃ vāresi¹³
 yeva. Te mānathaddhā attano balaṃ ajānantā M-assa anā-
 cikkhitvā va „suriyena saddhiṃ javissāmā“¹⁴ ti suriye anug-
 gate yeva gantvā Yugandharamatthake nisīdimsu. M. te adisvā
 „kahan nu kho gatā“ ti pucchitvā taṃ pavattim sutvā cintesi:
 „te suriyena saddhiṃ javitum na sakkhissanti, antarā va¹⁵
 vinassissanti, jivitaṃ tesaṃ dassāmīti“ so pi¹⁶ gantvā Yugan-
 dharamatthake yeva nisīdi. Ath' uggate¹⁷ suriyamaṇḍale haṃ-
 sapotakā uppatitvā suriyena saddhiṃ pakkhandimsu. M. pi
 tehi saddhiṃ pakkhandi. Kaniṭṭhabhātiko yāva pubbaṇha-
 samayā javitvā kilami, pakkhasandhīsu aggiutṭhānakālo viya¹⁸
 ahosi. So B-assa saññaṃ adāsi: „bhātika¹⁹ na sakkomīti“.
 Atha naṃ M. „mā bhāyi, jivitaṃ te dassāmīti“ pakkhapañ-
 jarena parikkhipitvā assāsetvā Cittakūṭapabbataṃ netvā haṃ-
 sānaṃ majjhe ṭhapetvā puna pakkhanditvā suriyaṃ patvā
 itarena saddhiṃ pāyāsi. So pi²⁰ yāva upakatṭhamajjhantikā²¹ so

¹ Bd -o. ² Bd -he. ³ Bd omits va. ⁴ Bd m-assa āro-. ⁵ Bd -javo. ⁶ Bd
 sīghataro. ⁷ Bd adds pi. ⁸ Bd omits pi. ⁹ Bd atha u-. ¹⁰ Cks -tiya. ¹¹ Bd
 esāpi. ¹² Bd upakatṭhakā maj-.

suriyena saddhim¹ javitvā kilami, pakkhasandhīsu aggiutṭhāna-
 kālo viya ahosi. Tato B-assa saññaṃ adāsi: „bhātika² na
 sakkomīti“. Tam pi M. tath' eva samassāsetvā pakkhapañ-
 jarenādāya Cittakūṭam eva agamāsi. Tasmim³ khane suriyo
 5 nabhamajjhaṃ pāpuṇi. Atha M. „ajja mama sarīrabalaṃ vi-
 maṃsissāmīti“ cintetvā ekavegena pakkhanditvā Yugandhara-
 matthake nisīditvā tato uppatitvā ekavegen' eva⁴ suriyaṃ
 pāpuṇitvā kālena purato kālena pacchato javitvā cintesi: „may-
 haṃ suriyena saddhim⁵ javanaṃ nāma niratthakaṃ ayoniso-
 10 manasikārasambhūtaṃ, kiṃ me iminā, Bārāṇasim⁶ gantvā mama
 sahāyassa⁷ rañño atthadhammayuttaṃ kathaṃ kathessānīti“
 so nivattitvā suriye nabhamajjhaṃ anatikkante yeva sakala-
 cakkavālaṃ antantena anusaṃyāyitvā⁸ vegaṃ parihāpento sa-
 kala - Jambudīpaṃ antantena anusaṃyāyitvā⁹ Bārāṇasim¹⁰ pā-
 15 puṇi. Dvādasayojanikaṃ sakalanagaraṃ haṃsacchannaṃ¹¹
 viya ahosi, chiddaṃ nāma na paññāyati¹², anukkamena vege
 parihāyante¹³ ākāse chiddāni¹⁴ paññāyimsu. M. vegaṃ pari-
 hāpetvā ākāsa¹⁵ otaritvā sīhapañjarassa abhimukhatṭhāne
 atṭhāsi. Rājā „āgato me sahāyo“ ti somanassappatto tassa
 20 nisīdanatthāya kañcanapīṭhaṃ paññāpetvā „samma pavisa,
 idha nisīdā“ ti vatvā paṭhamam¹⁶ gātham āha:

1. Idh' eva haṃsa nipata, piyaṃ me tava dassanaṃ,
 issaro si anuppatto: yaṃ idh' atthi pavedayā 'ti. 27.

Tattha idhā 'ti kañcanapīṭhaṃ sandhāyāha, nipatā 'ti nisīda, issaro
 25 s'iti tvaṃ imassa ṭhānassa issaro sāmī hutvā āgato ti vadati, yaṃ idhatthi
 yaṃ imasmim¹⁷ nivesane atthi taṃ aparisaṃkanto ambhakaṃ kathehi¹⁸.

M. kañcanapīṭhe nisīdi. Rājā satapākasahassapākehi
 telehi tassa pakkhantarāni maṅkhetvā kañcanatattake madhu-
 lāje ca¹⁹ sakkharodakaṃ ca dāpetvā²⁰ madhurapaṭiṣanthāraṃ

¹ Cks -tiya. ² Bā -na, omitting eva. ³ Cks omīti saddhim. ⁴ Bā -yakassa.
⁵ Bā anuyāyitvā. ⁶ Cks -sacha-. ⁷ Cks -yasi. ⁸ Ck adds parihāriyante, C
 parihāyante. ⁹ Bā chiddāpi. ¹⁰ Bā -sato. ¹¹ Bā -hīti. ¹² Bā madhulā-
 medhurodakaṃ. ¹³ Bā khādāpetvā.

katvā „samma tvam¹ ekako va āgato si, kuhiṃ² āgamitthā³
 'ti'. So taṃ pavattiṃ vitthārena kathesi. Atha naṃ rājā
 āha: „samma mama pi suriyena saddhiṃ javitavegaṃ dasse-
 hiti“. „Mahārāja na sakkā so vego⁴ dassetun“ ti. „Tena hi
 sarikkhakamattaṃ dassehīti“. „Sādhu mahārāja, sarikkha-
 kamattaṃ dassessāmi, akkhaṇavedhidhanuggahe sannipātehi“. 5
 Rājā sannipātesi. M. cattāro⁵ gahetvā rājanivesanā⁶ oruḃha
 rājaṅgaṇe silāthambhaṃ nikhaṇāpetvā attano gīvāya ghaṇṭaṃ
 bandhāpetvā silāthambhamatthake nisīditvā cattāro dhanug-
 gahe silāthambhaṃ nissāya cātuddisābhimukhe ṭhapetvā „ma- 10
 hārāja ime cattāro janā⁷ ekappahāren' eva cātuddisābhimukhā
 cattāri kaṇḍāni khipantu, tān' āhaṃ⁸ paṭhaviṃ appattān' evā-
 haritvā⁹ etesaṃ pādamūle pātesāmi¹⁰, mama kaṇḍatthā¹¹
 gatabhāvaṃ ghaṇṭāsaddasaññāya¹² jāneyyāsi, ahaṃ pana na
 paññāyissāmīti“ vatvā tehi¹³ ekappahāren' eva khittakaṇḍāni 15
 āharitvā tesāṃ pādamūle pātetvā silāthambhake nisinnam eva
 attānaṃ dassetvā „diṭṭho te mahārāja mayhaṃ vego“ ti vatvā
 „mahārāja, ayaṃ vego mayhaṃ n' eva uttamo na¹⁴ majjhimo,
 paritto lāmakavego esa, evaṃsiḡho mahārāja amhākaṃ¹⁵
 vego“ ti āha. Atha naṃ rājā pucchi: „samma atthi pana 20
 tumhākaṃ vegato añño siḡhataro vego“ ti. „Āma samma¹⁶
 amhākaṃ uttamavegato pi satagaṇena sahaṣṣagaṇena sata-
 sahaṣṣagaṇena imesaṃ sattānaṃ āyusaṃkhārā khīyanti bhijjanti
 khayāṃ gacchantīti“ khaṇikanirodhavasena rūpadhammānaṃ
 bhedāṃ dassesi. Rājā¹⁷ M-assa kathaṃ sutvā maraṇabhaya- 25
 bhīto satim paccupaṭṭhāpetuṃ asakkonto bhūmiyaṃ papati¹⁸.
 Mahājano utrāsappatto ahosi, rañño mukhaṃ udakena siñcītvā
 satim paṭilabhāpesuṃ. Atha naṃ M. „mahārāja, mā bhāyi,

¹ C^{ks} omīti tvam. ² C^{ks} -sīti, all three MSS. kuhiṃ. ³ B^d adds pucchi. ⁴
 B^d sakkomi vegaṃ. ⁵ B^d cattāro dhanuggahe, C^{ks} tesāṃ sabbajettṭhaka cattāro.
⁶ B^d omīti rāja. ⁷ B^d dhanuggahajānā. ⁸ B^d tāni ahaṃ. ⁹ B^d eva ā-. ¹⁰
 B^d -miti. ¹¹ B^d -āya. ¹² B^d ghaṇḍīanusadda-. ¹³ B^d tesāṃ. ¹⁴ B^d nāpi.
¹⁵ B^d omīti a-. ¹⁶ B^d mahārāja. ¹⁷ B^d dasseti tato nāmadhammānaṃ rājā.
¹⁸ B^d pati.

marāṇasatiṃ bhāvehi¹, dhammaṃ cara², dānādīni puṇṇāni
karoḥi³, appamatto hohīti⁴ ovadi⁵. Tam⁶ rājā „sāmi mayam
tumhādisena nāṇasampannenācariyena⁷ vinā vasitum⁸ na sak-
khissāmi, Cittakūṭapabbataṃ āgantvā mayhaṃ dhammaṃ de-
sento mayhaṃ ovādācariyo hutvā idh' eva vasā⁹“ 'ti yācanto
dve gāthā abhāsi:

3. Savanena c' ekassa¹⁰ piyā bhavanti,
disvā pan' ekassa viheti chando¹¹,
disvā ca sutvā ca piyā bhavanti,
10 kaccin¹² nu me piyyasi¹³ dassanena. 28.
3. Savanena piyo me si bhiyyo cāgama dassanaṃ,
evaṃ piyadassano samāno vasa haṃsa mama santike ti. 29.

Tāsaṃ attho: samma haṃsarāja savanen' eva¹⁴ ekassa ekacce piyā honti¹⁵,
evaṃguṇā¹⁶ nāmā ti sutvā savanena¹⁷ piyāyati, ekassa pan' ekacce¹⁸ disvā
15 chando vigacchatī pemaṃ¹⁹ antarādhāyati khādītum āgatā yakkhā viya upaṭṭha-
hanti²⁰, ekassa ekacce disvā ca²¹ sutvā cā 'ti ubhayatthāpi piyā honti²², tena
taṃ pucchāmi: kaccin²³ nu me piyyasi²⁴ dassanena, kaccin²⁵ nu tvaṃ maṃ
piyāyasi, mayhaṃ pana tvaṃ savanena piyo dassanaṃ paṇāgama atipiyo²⁶,
evaṃ mama piyadassano samāno²⁷ Citrakūṭaṃ²⁸ āgantvā idha maṃ eva²⁹
20 santike vasā³⁰ 'ti³¹.

B. āha:

4. Vaseyyāma tavāgāre niccaṃ sakkatapūjitaṃ,
matto va³² ekadā vajjā³³ 'haṃsarājāṃ³⁴ pacantu me'. 30.

Tattha matto va³⁵ ekadā ti mahārāja mayam tavāgāre niccaṃ pūjitaṃ
25 vaseyyāma, tvaṃ pana kadāci surāmadamatto mamsakbhādanatthaṃ haṃsarājāṃ³⁶
pacantu me ti vadeyyāsi, atha tavānujivino³⁷ maṃ māretvā paccеyyuṃ, tadā-
haṃ kiṃ karissāmi.

¹ B^d marāṇānuṣṣati bhāvētha. ² B^d carātha. ³ B^d karotha. ⁴ B^d hotha devā
ti āha. ⁵ B^d aṭha. ⁶ B^d nāpaphalasampannena ā-. ⁷ B^d vattitum. ⁸ B^d
vasāhi. ⁹ B^d savanekassa. ¹⁰ B^d disvā ekassa piyo vigacchauto. ¹¹ B^d kiñci,
B/ kiñci. ¹² B^d piyāsi, B/ piyassi. ¹³ B^d savanena. ¹⁴ B^d piyo hoti. ¹⁵ B^d -o.
¹⁶ C^k savane, B^d savanana. ¹⁷ B^d pana e-. ¹⁸ B^d khemaṃ. ¹⁹ B^d āgatayakkhe
viya upaṭṭhahati. ²⁰ C^k va. ²¹ C^k vā. ²² B^d -ttha pi pahoti. ²³ B^d kiñci.
²⁴ B^d piyāti. ²⁵ B^d -nāti kiñci. ²⁶ B^d omīsa sa-. ²⁷ B^d citta-. ²⁸ B^d mama.
²⁹ B^d sehi. ³⁰ C^k ca. ³¹ B^d majjāṃ, B/ vajje. ³² B^d -ja. ³³ C^k ca. ³⁴ B^d
-rānājanam. ³⁵ B^d -yyā ti ettha evaṃ tava anu-.

Ath' assa¹ rājā „tena hi majjam eva na pivissāmīti“
patiññāṃ dātuṃ²

5. Dhi-r-atthu taṃ annapānaṃ yaṃ me piyataraṃ tayā,
na cāpi majjaṃ pāyāmi yāva me vacchasī ghare ti³ 31.

gātham āha. Tatoparaṃ B. cha gāthā abhāsi:

5

6. Suvijānaṃ sigālānaṃ sakuntānaṃ ca vassitaṃ,
manussavassitaṃ rāja dubbijānataraṃ tato. 32.

7. Api ce maññati poso 'nātimitto' 'sakhā' ti vā
yo pubbe sumano hutvā pacchā sampajjate diso. 33.

8. Yasmiṃ mano nivasati avidūre sahāpi so⁴,
santike hi pi so dūre yasmā vivasate mano. 34.

10

9. Anto pi yo⁵ hoti pasannacitto⁶
pāraṃ samuddassa pasannacitto,
anto pi yo⁷ hoti paduṭṭhacitto⁸
pāraṃ samuddassa paduṭṭhacitto. 35.

15

10. Saṃvasanto vivasanti ye disā te rathesabha⁹,
ārā santo¹⁰ saṃvasanti manasā raṭṭhavaḍḍhana¹¹. 36.

11. Aticiraṃnivāsena piyo bhavati appiyo,
āmantha kho taṃ gacchāma purā te homa¹² appiyā ti. 37.

Tattha vassitaṃ ti mahārāja tiracchānagatā hi¹³ ujuhadayā, tena tesarū 20
vassitaṃ suvijānaṃ, manussaṃ pana kakkhalā¹⁴, tasmā tesarū vacanaṃ dubbijānatarā ti attho, yo pubbe ti yo puggalo paṭhamam eva attamaṃ hutvā tvaṃ mayhaṃ nātako mitto pānasamo sakhā ti api evaṃ¹⁵ maññati sv-eva pacchā diso¹⁶ verī sampajjati¹⁷, evaṃ durājānāni¹⁸ manussahadayaṇi, nivissatīti mahārāja yasmiṃ puggale pemaṃvasena mano nivasati so dūre vasanto pi 25
avidūrena¹⁹ so vasati yeva²⁰ nāma, yasmā pana puggalā²¹ mano vivasati²² apeti so santike vasanto pi dūre yeva, anto pi yo²³ hotīti mahārāja yo sahāyo pasannacitto so cittaṃ allinattā²⁴ pāraṃ samuddassa vasanto

¹ B^d only atha. ² B^d adds imaṃ gāthamāha. ³ B^d nā cāpi rajjam pivissāmi yāva me vagaccharighati. ⁴ C^k yo. ⁵ C^e B^d so. ⁶ C^k B^f paduṭṭha-. ⁷ B^d so. ⁸ C^k B^f pasannacitto. ⁹ B^d saṃvasanti ye tādīsā ratheassa? ¹⁰ B^d āroddhitā. ¹¹ C^k -naṃ, B^d -vaḍḍhana, B^d -vaḍḍhanaṃ. ¹² B^d parato ahoṣi. ¹³ B^d omits hi. ¹⁴ C^e -lattā, B^d -la. ¹⁵ so C^k; B^d abhi in the place of api evaṃ. ¹⁶ B^d tā-diso. ¹⁷ C^k -ri-, B^d verāṃ sammajjati. ¹⁸ B^d duvijānaṃ nāma. ¹⁹ B^d -re, C^k add kevalaṃ avidūre sahāpi. ²⁰ B^d yo. ²¹ B^d yasmiṃ pana puggale. ²² B^d na visati. ²³ C^k B^d so. ²⁴ C^k allinattā corr. to anallī-, B^d aliyamattā.

pi anto yeva hoti, yo pana duṭṭhacitto so cittena anallinattā¹ anto vasanto²
pi pāraṃ samuddassa hoti nāma, ye diṣā te ti³ ye va verino paccatthikā
ekato⁴ vasantāpi te dūre⁵ vasanti yeva, santo⁶ pana paṇḍitā ārā ṭhitāpi mettā-
bhāvitena manasā āvajjantā samvasanti yeva, purā te homā⁷ 'ti yāva appiā
5 na homa⁸ tāvad eva taṃ āmantetvā gacchāma⁹ 'ti vadati.

Atha naṃ⁹ rājā āha:

12. Evaṃ ce yācamānānaṃ añjalim nāvabujjhasi
paricārakānaṃ sattānaṃ vacanaṃ na karosi no
evaṃ taṃ abhiyācāma⁸: puna kayirāsi pariyāyan ti. 38.

10 Tattha evaṃ ce ti sace¹⁰ haṃsarāja evaṃ añjalim paggayha yācamāna-
naṃ ambhakaṃ imaṃ añjalim nāvabujjhasi tava paricārakānaṃ samānānaṃ¹¹
vacanaṃ na karosi atha naṃ evaṃ¹² yācāma⁸, puna kayirāsi pariyāyan
ti kālānukāle¹³ idha gamanāya¹⁴ vāraṃ kareyyāsi¹⁵ attho.

Tato B. āha:

15 13. Evaṃ ce no viharataṃ antarāyo na hessati
tuyhaṃ vāpi¹⁵ mahārāja mayhaṃ vā raṭṭhavaddhana¹⁶
app-eva nāma passema¹⁷ ahorrattānaṃ accaye ti. 39.

Tattha evaṃ ce no ti mahārāja mā cintayī¹⁸, sace ambhakaṃ evaṃ
viharantānaṃ jīvitantarāyo na bhavissati app-eva nāma ubbo aññamaññaṃ
20 passissāma, api ca tvaṃ mayā dinnam¹⁹ ovādam eva mama ṭhāne ṭhapetvā²⁰ evaṃ
ittarajivite²¹ lokasannivāse appamatto hutvā dānādīni puññāni karonto dasarāja-
dhamme akopetvā dhammena rajjaṃ karesi, evaṃ hi me²² ovādam karonto maṃ
passissasi²³ yevā 'ti.

Evaṃ M. rājānaṃ ovaditvā Cittakūṭam eva gato.

25 S. i. d. ā. „evaṃ bhikkhave pubbe²⁴ tiracchānayoṇiyaṃ nib-
battenāpi mayā āyusamkhārānaṃ dubbalabhāvaṃ dassetvā dhammo
desito“ ti vatvā j. s.: „Tadā rājā Ānando ahoṣi, kaṇiṭṭho Moggallāno,
majjhimo Sāriputto, sesahaṃsagaṇo²⁵ Buddhaparisa, javanahaṃso pana
aham evā“ 'ti. Javanahaṃsajātakaṃ²⁶.

¹ Bā analliyatthā. ² Ck ava-. ³ Bā ye tādīsā ti. ⁴ Ck ekako. ⁵ Bā dure,
omitting te; Ck te, omitting dūre. ⁶ Bā ye. C² sananto. ⁷ Bā purato homi.
⁸ Bā -mi. ⁹ Bā omits naṃ. ¹⁰ Ck omits sace. ¹¹ Ck samānaṃ. ¹² Ck etaṃ.
¹³ Bā kālānakālaṃ. ¹⁴ Bā idhāga-. ¹⁵ Ck cāpi, Bā tumhākaṇca. ¹⁶ Bā -vad-
dhana. ¹⁷ Ck passeva. Bā assemaṃ. ¹⁸ Bā cīttayittha. ¹⁹ Ck dinna-. ²⁰
Bā ṭhatvā. ²¹ Ck -rā-. ²² Ck cime. ²³ Ck -ti, Bā passeti. ²⁴ Bā adda pi.
²⁵ Bā sesā - gaṇā. ²⁶ Bā haṃsa-.

4. Cullanāradajātaka.

Na te kaṭṭhāni bhinnānīti. Idam S. J. v. thullakumārikapalobhanam ā. k. Sāvattvivāsino kir' ekassa kulassa soḷasavassikā¹ dhītā ahosi² sobhaggappattā, na pana tam koci vāresi³. Ath' assā⁴ mātā cintesi: „mama dhītā vayappattā na ca nam koci⁵ vāreti⁶, āmisena maccham viya etāya ekam Sākiyabhikkhum palo-bhetvā uppabbājetvā tam nissāya jīvissāmā“⁷ 'ti. Tadā ca Sāvattvivāsi⁸ eko kulaputto sāsane uram datvā pabbajitvā upaṣampannakālato⁹ paṭṭhāya sikkhākāmatam pahāya ālasiyo sariramaṇḍanānuyutto¹⁰ vihāsi. Mahāupāsikā gehe yāgukhādaniyabhojanīyāni sampādetvā dvāre thatvā¹¹ antarāvithiyā¹² gacchantesu bhikkhūsu¹³ rasatapaṇhāya bandhitvā gahetum sakkuneyyarūpaṁ ekam upadhārenti Tepiṭakaabhidhammikavinayadharānam mahantena parivārena gacchantānam antare kañci gayhūpakam adisvā tesam pacchato gacchantānam madhuradhammakathikānam¹⁴ chinnavalāhakasadisānam¹⁵ piṇḍapātikānam pi antare kañci adisvā va¹⁶ ekam yāva bahiapaṇḍā akkhīni añjetvā¹⁷ kese oṣaṇhetvā¹⁸ dukūlantaravāsakam nivāsetvā ghaṭṭitamattaṭṭacivaram pārupitvā maṇivannaṇapattam ādāya manoramam chattam dhārayamānam¹⁹ vissatṭhindriyam²⁰ kāyadaḍḍhibahulam²¹ puggalam āgacchantam disvā „imam sakkā gaṇhitum“ ti vatvā²² vanditvā pattam gahetvā²³ „etha bhante“ ti gharam atinetvā²⁴ nisidā-²⁵ 20 petvā yāguādihi parivisitvā katabhattakiccam „bhante ito paṭṭhāya idh' evāgaccheyyāthā“²⁶ 'ti āha. So pi tato paṭṭhāya taṭṭh' eva gantvā²⁷ aparabhāge vissāsiko²⁸ ahosi. Ath' ekadivasam mahāupāsikā tassa savanapathe thatvā „imasmim gehe upabhogamatthā²⁹ atthi, tathārūpo pana me putto vā jāmāto³⁰ vā geham vicāretum³¹ 25 samattho n' atthīti“ āha. So tassā vacanam sutvā „kimattham nu kho kathetīti“³² thokam hadayaiddho³³ viya ahosi. Sā dhītaram āha: „imam palobhetvā tava vase vattāpehīti“. Sā tato paṭṭhāya maṇḍitapasādhitā itthikuttavilāsehi³⁴ tam palobhesi. Thullakumārikā

¹ B^d pannarasasoḷasavassuddesikā. ² B^d adds sā. ³ C^s parivā-, B^d nam na koci nivā-. ⁴ all three MSS. assa. ⁵ B^d nivāresi. ⁶ C^s -si, B^d -siko. ⁷ B^d upasampada-. ⁸ B^d -namanu-. ⁹ B^d -ravattiyā-. ¹⁰ B^d ekabhikkhum. ¹¹ B^d -rakathākathitānam. ¹² B^d accannā loha sāsānam. ¹³ B^d bahi aṅga-paṇḍaṅgāni añcītvā. ¹⁴ B^d omits kese-. ¹⁵ C^s chatta dhāriya-, B^d chattam doriya-. ¹⁶ B^d visatṭhindriya. ¹⁷ B^d kādali phahunam. ¹⁸ C^s gantvā. ¹⁹ B^d omits vanditvā -. ²⁰ B^d omits ati. ²¹ B^d evā-. ²² B^d visāsiko, C^s vissāso. ²³ B^d paribhogamatthā. ²⁴ B^d cāmābhāro, B^s jāmātaro. ²⁵ B^d vitire-. ²⁶ B^d -sīti. ²⁷ B^d hadare vaddho. ²⁸ C^s kuttha-, B^d kuṭam vi-.

- ti na ca thullasarirā ti datṭhabbā, thūlā vā hotu kisā vā pañca-
 kāmaganīkarāgena' thūlatāya thullakumārikā ti vuccati. So dha-
 rako' kilesavasiko hutvā „na dān' āham Buddhasāsane patitṭhātum
 sakkhissāmīti“ cintetvā vihāram gantvā⁵ pattacivaram niyyādetvā'
 5 „ukkaṇṭhito smīti“ ācariyupajjhāye āha. Te tam ādāya Satthu
 santikam netvā⁵ „bhante ayaṃ bhikkhu ukkaṇṭhito“ ti ārocesum.
 S. „saccam kira tvaṃ bhikkhu ukkaṇṭhito sīti“ pucchitvā „saccam
 bhante“ ti „kena ukkaṇṭhāpito sīti“ „thullakumārikāya bhante“ ti
 vutte „bhikkhu pubbe p' esā tava araṇṇe vasantassa brahmacariyan-
 10 tarāyaṃ katvā mahantaṃ anattaṃ akāsi, puna tvaṃ etam eva
 nissāya kasmā ukkaṇṭhito sīti“⁶ vatvā⁷ bhikkhūhi yācito a. ā.:

- A. B. Br. r. k. Bo. Kāsiratṭhe mahābhoge brāhmaṇa-
 kule nibbattitvā uggahitasippo⁸ kuṭumbaṃ saṇṭhapesi. Ath'
 assa bhariyā ekaṃ puttāṃ vijāyitvā kalam akāsi. So „yath'
 15 eva me piyabhariyāya evaṃ mayi pi maraṇaṃ na lajjissati“,
 kiṃ me gharāvāsena, pabbajjissāmīti“ cintetvā kāme pahāya
 puttāṃ ādāya Himavantaṃ pavisitvā tena saddhiṃ isipabbajjāṃ
 pabbajitvā jhānābhīññaṃ nibbattetvā vanamūlaphalāhāro araṇṇe
 vihāsi. Tada paccantavāsino corā janapadaṃ pavisitvā gāmaṃ
 20 paharitvā¹⁰ karamare¹¹ gahetvā bhaṇḍikā ukkhipāpetvā puna
 paccantaṃ pāyesum¹². Tesam¹³ antare ekā abhirūpā kumārikā
 kerāṭikapaññāya¹⁴ samannāgatā cintesi¹⁵: „ime amhe netvā¹⁶
 dāsibhogena¹⁷ bhuñjissanti“, ekena upāyena palāyitum vatta-
 tīti“ sā „sāmi sarīrakiccaṃ kātukāṃ' amhi“, thokaṃ paṭikka-
 25 mitvā¹⁸ ṭhitā¹⁹ ti vatvā core vañcetvā palāyitvā araṇṇe vi-
 carantī B-assa puttāṃ assame katvā phalāphalatthāya gata-
 kāle pubbaṇhasamaye tam assamaṃ pāpunitvā tam tāpasa-

¹ Bā adds pana. ² Bā hadayo. ³ Ck omits vihāram gantvā. ⁴ Ck add asukattāṇaṃ nāma gamissāmīti tatra me vatthāni pesethā“ ti vatvā vihāram gantvā pattacivaram ganhatha ganhatha. ⁵ Bā gantvā. ⁶ Ck omits sī. ⁷ Bā adds tuṃhi abosi. ⁸ Bā uggahita-. ⁹ Bā lajjassatīti. ¹⁰ Bā hāretvā. ¹¹ Bā kumārake. ¹² Bā pāpayisu. ¹³ Bā aha tassaṃ. ¹⁴ Ck karo-, Bā kira tikka-paññāya. ¹⁵ Bā -tetvā. ¹⁶ Bā gahetvā. ¹⁷ Bā dāsa-. ¹⁸ Bā paribbu-. ¹⁹ Ck kātum-, Bā -māmbhī. ²⁰ Bā attikk-.

kumāraṃ kāmaraṭṭiyā palobhetvā sīlam assa bhinditvā attano vase vattetvā¹ „kin te araṇṇe vāsena, ehi gāmaṇvāsaṃ gacchāma², tatra hi rūpādayo kāmaguṇā sulabhā“ ti āha. So³ „sādhū“ ‘ti sampatiṇṇhitvā „pitā tāva⁴ me araṇṇato phalā-phalaṃ āharitum gato⁵, tam disvā ubho pi ekato va gamissāmā“ 5
 ‘ti āha. Sā cintesi: „ayaṃ taruṇadārako kiñci na⁶ jānāti, pitarā pan’ assa mahallakakāle pabbajitena bhavitabbaṃ’, so āgantvā ‘tvaṃ idha kiṃ karosīti’ maṃ pothetvā pāde gahetvā kaḍḍhetvā araṇṇe khipissati⁷, tasmim anāgate yeva paṭṭa-yissāmīti“ atha naṃ „ahaṃ purato gacchāmi, tvaṃ pacchā 10
 āgaccheyyāsīti“ vatvā maggasaṇṇaṃ ācikkhitvā pakkāmi. So tassā gatakalato paṭṭhāya uppannadomanasso yathā pure kiñci vattaṃ⁸ akatvā sasisaṃ⁹ pārupitvā antopannaśālāya pajjhāyanto¹¹ nipajji. M. phalāphalaṃ ādāya āgantvā¹² tassā pādavalāṇchaṃ¹³ disvā „ayaṃ mātugāmassa pādavalāṇcho¹⁴, 15
 puttassa me¹⁵ sīlam bhinnaṃ bhavissatīti“ cintento paṇṇasālaṃ pavisitvā phalāphalaṃ otāretvā puttaṃ pucchanto paṭhamam gātham āha:

1. Na te kaṭṭhāni bhinnāni, na te udakam ābhataṃ,
 aggī pi¹⁶ te na hāpito, kin nu mando va jhāyasīti. 40. 20

Tattha aggī pi te na hāpito ti aggī pi te na jalito, mando vā ‘ti nippaṇṇo andho bālo vīya.

So pitu kathaṃ sutvā utṭhāya pitaraṃ vanditvā gāraven’ eva araṇṇavāse anussāhaṃ¹⁷ pavedento gāthadvayam āha:

2. Na ussahe vane vatthum, Kassapāmantayāmi taṃ, 25
 dukkho vāso araṇṇasmiṃ¹⁸, raṭṭhaṃ icchāmi gantave. 41.
 3. Yathā ahaṃ¹⁹ ito gantvā²⁰ yasmiṃ janapade vasam
 ācāraṃ brahme²¹ sikkheyyaṃ taṃ dhammaṃ anusāsaṃti. 42.

¹ Bā vasaṃ katvā. ² Bā gāmaṃ katvā vassissāma. ³ Bā adds pi. ⁴ Bā ca.
⁵ Ck^a āharatu. ⁶ Bā na kiñci. ⁷ Bā -nti. ⁸ Bā khippiessatīti. ⁹ Bā omits va-
¹⁰ Bā omits sa. ¹¹ Ck^a Bā pajjā-. ¹² Ck^a gantvā. ¹³ Bā pādavalāṇchaṃ, Bā pādavalāṇjam.
¹⁴ Ck^a pādavalāṇcho, Bā pādavalāṇcho. ¹⁵ Bā mama. ¹⁶ Bā aggisi.
¹⁷ Bā āṇṇaraṇṇavāsā manussā vāsa gamanattāya taṃ. ¹⁸ Bā -amhi. ¹⁹ Bā yathāham.
²⁰ Bā -tvāna. ²¹ Bā brahma, Bā ācaridhammaṃ.

Tattha Kassapāmantayāmitan ti Kassapa āmantayāmi taṃ, gantave ti gantum, ācāraṇ¹ ti yasmiṃ janapade vasāmi tatra² vasanto yathā ācāraṇ janapadacārittaṃ sikkheyyaṃ jāneyyaṃ³ taṃ dhammaṃ anusāsa ovaḍi⁴ 'ti vadati.

5 M. „sādhu tāta, desacārittaṃ te kathessāmīti“ vatvā gāthadvayaṃ āha:

4. Sace araṇṇaṃ hitvāna vanamūlaphalāni ca
raṭṭhe rocayase⁵ vāsaṃ taṃ dhammaṃ nisāmehi me: 43.

5. Visaṃ mā patisevittho, papātaṃ parivajjaya⁶,
10 paṃke⁷ ca mā visīdittho yatto⁸ cāsivise⁹ care ti. 44.

Tattha dhammaṃ ti sace raṭṭhe vāsaṃ rocesi tena hi tvaṃ janapadacārittamdhammaṃ nisāmehi, yatto cāsivise¹⁰ ti āśivisassa santike yatta-paṭiyatto careyyāsi, sakkonto¹¹ āśivisaṃ parivajjeyyāsi¹² attho.

Tāpasakumāro saṃkhittena bhāsitaṃ atthaṃ ajānanto
15 pucchi:

6. Kin nu visaṃ papāto vā paṃko vā brahmacāriṇaṃ,
kaṃ tvaṃ¹³ āśivisaṃ brūhi, taṃ me akkhāhi pucchito ti. 45.
Itaro pi 'ssa vyākāsi:

7. Āsavo tāta lokasmiṃ surā nāma pavuccati
20 manuñṇā¹⁴ surabhi vaggū sādukhuddarasūpāmā¹⁵,
visaṃ tad āhu ariyāse¹⁶ brahmacariyassa Nārada. 46.

8. Itthiyo tāta lokasmiṃ pamattaṃ pamathenti tā
haranti yuvino¹⁷ cittaṃ tūlaṃ bhaṭṭhaṃ va māluto,
papāto eso akkhāto brahmacariyassa Nārada. 47.

9. Lābho siloko sakkāro pūjā parakulesu ca
25 paṃko eso va¹⁸ akkhāto brahmacariyassa Nārada. 48.

10. Sasatthā¹⁹ tāta rājāno āvasanti mahiṃ imaṃ,
te tādise²⁰ manussinde²¹ mahante tāta Nārada. 49.

¹ Bđ ācariyan. ² Bđ tattha. ³ Bđ omi's jā-. ⁴ Bđ -dāhi. ⁵ Ck corācayase, Cs socayase. ⁶ Bđ -jjeya. ⁷ Cks -o, Bf pako, Bđ paṅge. ⁸ Ck satto, Cs yanto, Bđ rattho, Bf yattho. ⁹ Cks cāsivise, Bdf vāsivise. ¹⁰ Ck Bđ vā-. ¹¹ Bđ akkanto. ¹² Cks omit tvaṃ. ¹³ Cks -aṃ, Bf -ñño. ¹⁴ Bf -mo. ¹⁵ so Bf; Cks ariyāyo. ¹⁶ Bf yatino; āsavā - - yuvino wanting in Bđ. ¹⁷ Bf ca, Cks omit va. ¹⁸ Bdf mahantā. ¹⁹ Bđ mā tādise. ²⁰ Cks -do.

11. Issarānaṃ adhipatīnaṃ na tesāṃ pādato care,
āśiviso ¹ akkhāto brahmacariyassa Nārada. 50.
12. Bhattattho ² bhattakāle yaṃ yaṃ gehaṃ upasaṃkame ³
yad' ettha kusalaṃ jaññā tattha ghāsesanaṃ care. 51.
13. Pavisitvā parakulaṃ ⁴ pānattho bhojanāya vā ⁵ 5
mitaṃ khāde mitaṃ bhuñje na ca rūpe manāṃ kare. 52.
14. Gotṭhaṃ majjaṃ ⁶ kirāsaṃ vā ⁷ sabhāni kiraṇāni ⁸ ca
ārakā parivajjehi yān iva ⁹ visamaṃ pathan ti. 53.

Tattha āsavo ti pupphāsavādvisaṃ ¹⁰, tadāhū 'ti taṃ āsavaṃ khātāṃ suraṃ ariyā brahmacariyassa visaṃ ti vadanti, pamattan ti muṭṭhassatiṃ ¹¹, 10
tūlaṃ bhaṭṭhaṃ vā 'ti rukkhato ¹² bhassitvā patitatūlaṃ viya, akkhāto ti Buddhādīhi kathito, siloko ti kittivaṇṇo, sakkāro ti añjalikammādi, pū jā ti gandhamālādīhi pūjā, paṃko ti esa osīdāpanaṭṭhena paṃko ti akkhāto, mahante ti mahantabhāvappatte, na tesāṃ pādato care ti tesāṃ san-
tike na care ¹³, rājakulūpako na siyā ¹⁴ ti attho, rājāno hi āśivisā ¹⁵ viya mu- 15
hutteṇ' eva kujjhित्वा anayavyasanāṃ pāpenti api ca antopurappavesane vuttā-
dinavavasena p' ettha attho ¹⁶ vedittabbo, bhattattho ¹⁷ ti bhattena atthiko
hutvā, yadettha kusalan ti yaṃ tesu ¹⁸ upasaṃkamitabbabhogesu ¹⁹ kusalaṃ
anavajjaṃ pañcaagocararabitaṃ jāneyyāsi tattha ghāsesanaṃ careyyāsi attho,
na ca rūpe manāṃ kare ti parakule ²⁰ mattaññū hutvā bhojanaṃ bhuñjanto 20
pi tattha itthirūpe manāṃ mā careyyāsi ²¹, cakkhuṃ ummiletvā itthirūpe ni-
mittaṃ mā ganheyyāsi ti vadati, guṭṭhimacchaṃ gharāsavā ²² ti yaṃ pottha-
kesu pāṭho aṭṭhakathāyaṃ pana gotṭhimajjakirāsavā ²³ ti vatvā gotṭhin ti ²⁴
gunnaṃ thitattānaṃ majjan ti pānāgarāṃ kirāsaṃ ti dhuttakerāḍikajanan ²⁵
ti vuttaṃ, sabhāni kiraṇāni cā ²⁶ 'ti sabhāyo ca hiraññasuvaṇṇānaṃ kara- 25
ṇaṭṭhānāni ca ²⁷, ārakā ti etāni sabbāni dūrato parivajjeyyāsi, yānivā 'ti
sappitelayānena gacchanto visamaṃ maggaṃ viya.

Māṇavo pitu kathentassa ²⁸ kathentass' eva satim paṭi-
labhitvā „tāta alaṃ me ²⁹ manussapathena“ 'ti āha. Ath' assa

¹ C^s B/ omit so. ² B^d attattho, C^s bhattattho. ³ B^d -kālo ca sa gahesuṃ pa-
saṃkame. ⁴ B^d -lo. ⁵ B^d pānatā bhodhanatthā vā. ⁶ C^k guṭṭhimajjaṃ, C^s
guṭṭhimacchaṃ. ⁷ B^d -sañca. ⁸ C^k kiraṇāni, C^s karaṇāni, B^d karaṇāni. ⁹ C^s
ca. ¹⁰ B^d -savāsitaṃ. ¹¹ B^d muṭṭhissati, C^s muṭṭhimattaṃ. ¹² B^d rukkhā.
¹³ C^s add ti. ¹⁴ B^d bhavyeyyāsi. ¹⁵ C^s B^d -so. ¹⁶ B^d vuttānūtiṇa catasena
ayametta attho. ¹⁷ C^s bhattattho. ¹⁸ B^d te. ¹⁹ B^d -tabbesu gehesu, C^k -tabbe
yogesu. ²⁰ B^d paraloke. ²¹ C^k B^d -siti. ²² so C^s; B^d gotṭhaṃ majjaṃ kirāsaṃ.
²³ C^k -kirāsicā, C^s guṭṭhimajjakirāsavā, B^d gotṭhaṃ majjakirāsāñcā. ²⁴ C^s gotṭhiti,
B^d gotṭhanti. ²⁵ B^d vuttakerāḍika-. ²⁶ C^s vā, B^d kāra-. ²⁷ C^k tikinatthā-,
C^s nikinatthā-, B^d karaṇatthānaṃ. ²⁸ B^d omits ka-. ²⁹ B^d alameva.

pitā mettādibbhāvanam¹ ācikkhi. So tass' ovāde thatvā nacirass' eva jhānābhiññam nibbatesi. Ubho pi² pitāputtā³ aparihīnajjhānā⁴ Brahmaloce nibbattiṃsu.

S. i. d. ā. j. s.: „Tadā sā dārikā⁵ ayam thullakumārikā⁶ ahosi,
5 tāpasakumāro ukkaṇṭhitabhikkhu, pitā⁷ aham eva“⁸ 'ti. Cullānāradajātakam.

5. Dūtajātaka.

Dūte te brahme pāhesin ti. Idam S. J. v. attano paññāpasamsanam ā. k. Dh.⁹ k. s.: „passathāvuso⁹ Dasabalassa upāyākosallam, Nandassa kulaputtassa¹⁰ accharāgaṇam¹¹ dassetvā arahattam adāsi, cullapanthakassa pilotikam datvā saha paṭisambhidāhi arahattam adāsi, kammāraputtassa padumam dassetvā¹² arahattam adāsi, evam nānāupāyehi satte vinetiti“. S. āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave e. k. s.“¹³ ti pucchitvā „imāya nāmā“¹⁴ 'ti vutte „na bhikkhave Tathā-
15 gato idān' eva 'iminā idam hotiti' upāyajānana¹⁵ upāyakusalo, pubbe pi upāyakusalo yevā“¹⁶ 'ti vatvā a. ā.:

A. B. Br. r. k. janapado ahirañño¹⁴ ahosi. So hi¹⁵ janapadam pīletvā dhanam¹⁶ eva saṃkaḍḍhi. Tadā B. Kāsigāme brāhmaṇakule nibbattitvā vayappatto Takkasilam gantvā
20 „pacchā dhammena bhikkham caritvā ācariyadhanam āharissāmīti“¹⁷ vatvā sippam paṭṭhapetvā niṭṭhitasippo anuyogam datvā „ācariya tumhākam ācariyadhanam āharissāmīti“¹⁸ āpucchitvā nikkhamma janapade caranto dhammena samena pariyesitvā satta nikkhe labhitvā „ācariyassa dassāmīti“¹⁹ gacchanto antarā-
25 magge Gaṇgam taritum¹⁷ nāvam abhirūhi¹⁸. Tassa tattha nāvāya viparivattamānāya¹⁹ tam suvaṇṇam uduke pati²⁰. So cintesi: „dullabbahirañño janapado²¹, puna ācariyadhane²² pariyesi-

¹ B^d -bhāvam. ² C^k omitt pi. ³ C^s -o. ⁴ B^d adda kalam katvā. ⁵ B^d kumārikā. ⁶ B^d omitt thulla. ⁷ B^d adda pana. ⁸ B^d adda bhikkhū. ⁹ B^d -tha ā-. ¹⁰ B^d sakyapu-. ¹¹ C^k -rāṇam, C^s -rāṇam, B^d acchare. ¹² B^d datvā. ¹³ C^k -ne. ¹⁴ B^d sahi-. ¹⁵ B^d omitt hi. ¹⁶ B^d janam. ¹⁷ B^d ota-. ¹⁸ B^d -rūyhi. ¹⁹ B^s vicari-, B^d omitt vipari. ²⁰ B^d -titi. ²¹ B^d -bhamhiraññam janapade. ²² B^d ācariyassatāgam.

yamāne papañco bhavissati, yaṇ nūnāhaṃ Gaṅgātīre yeva nirā-
hāro nisīdeyyaṃ, tassa me nisinnabhāvaṃ anupubbena rājā
jānissati, tato amacce pesessati, ahaṃ tehi saddhiṃ na man-
tessāmi¹, tato rājā sayāṃ āgamissati, iminā upāyena tassa
santikā² ācariyadhaṇaṃ labhissāmi³“ so³ Gaṅgātīre uttarisāṭa- 5
kaṃ pārūpitvā yaññasuttaṃ baḥi ṭhapetvā rajatapattavanne
vālukātale suvaṇṇapaṭimā viya nisīdi. Taṃ nirāhāraṃ ni-
sinnāṃ disvā mahājano „kasmā nisinno sīti“ pucchati. Kas-
saci na kathesi. Punadivase dvāragāmaṃvāsino tassa tattha ni-
sinnabhāvaṃ sutvā āgantvā pucchimsu, tesam pi na kathesi, 10
te tassa kilamathaṃ⁴ disvā paridevaṇṭā⁵ pakkamimsu. Tatiya-
divase nagaravāsino āgamimsu, catutthadivase nagarato issara-
jano⁶, pañcamadivase rājaparisā⁷, chaṭṭhe divase rājā amacce
pesesi, tehi pi saddhiṃ na kathesi. Sattame divase rājā bha-
yappatto hutvā tassa santikaṃ gantvā pucchanto paṭhamāṃ 15
gāthā āha :

1. Dūte te brahme pāhesiṃ Gaṅgātīrasmiṃ jhāyato,
tesaṃ puṭṭho na vyāhāsi⁸, dukkhaṃ gūya⁹ mataṃ nu te. 54.

Tattha gūya¹⁰ mataṃ nu te ti kin nu kho brāhmaṇa yaṇ tava¹¹
dukkhaṃ uppannaṃ taṃ te gūyaṇ ti mataṃ¹² na aññassa ācikkhitabbaṇ ti. 20

Taṃ sutvā M. „mahārāja dukkhaṃ nāma haritum sam-
atthass¹³ evācikkhitabbaṃ, na aññassā¹⁴“ ti vatvā satta gāthā āha¹⁵:

1. Sace te dukkhaṃ uppajji Kāsinaṃ raṭṭhavaddhana¹⁶
mā kho no tassa¹⁷ akkhāhi yo taṃ dukkhā na mocaye. 55.
2. Yo ca tathā¹⁸ dukkhajātassa ekantam api bhāsato¹⁹ 25
vippannoceyya²⁰ dhammena kāmaṃ tassa pavedaya²¹. 56.
3. Suvijānaṃ sigālānaṃ sakuntānaṃ²² ca vassitaṃ (= supra ²¹/₆)
manussavassitaṃ rāja dubbijānataraṃ tato. 57.

¹ Ck -mitti, B^d lapissāmi. ² B^d -ke. ³ B^d omits so. ⁴ B^d -mantattarā. ⁵
B^d -vītvā. ⁶ B^d imassaraṇā. ⁷ B^d rājapūrisā. ⁸ B^d byākāsi. ⁹ B^d tuyhaṃ.
¹⁰ B^d tuyhaṃ dukkhaṃ. ¹¹ B^d kiñci. ¹² B^d tuyhameva maṃ taṃ. ¹³ B^d abhāsi.
¹⁴ B^d -vaddhana. ¹⁵ B^d mā na kho tassa. ¹⁶ Ck ca taṃ, C^o va taṃ, B^d tathā?
B/ yo tassa. ¹⁷ B^d ekañkhamāti āgato, B/ ekañgamahibhāgaso. ¹⁸ Ck^o so vi-,
B^d vippannoceyya, omitting so. ¹⁹ B^d -deyya, B/ mavedayaṃ. ²⁰ B^d -nānaṃ.
Jataka. IV. 15

5. Api ce maññatī poso 'nātimitto' 'sakhā' ti vā (= supra ²¹⁷/₈)
yo pubbe sumano hutvā pacchā sampajjate diso. 58.
6. Yo attano dukkham anānuputtḥo
pavedaye¹ jantu akālarūpe
ānandino² tassa bhavant'³ amittā
hitesino tassa dukhī bhavanti. 59.
7. Kālañ ca nātvāna tathāvidhassa
medhāvinaṃ ekamanam viditvā
akkheyya tippāni parassa dhīro,
saṇham giram atthavatiṃ pamuñce. 60.
8. Sace ca⁴ jaññā avisayham attano
'nāyam nīti'⁵ mayha sukhāgamāya'
eko va tippāni sahetha⁶ dhīro
saccam hirottappam apekkhamāno⁷ ti. 61.

- 15 Tattha uppajjatīti sace tava uppajjeyya, mā akkhāhīti mā kathayī,
dubbijānataram tato ti⁸ tiracchānagatavassitato⁹ dubbijānataram, tasmā
tattvato¹⁰ ajānitvā haritum asamatthassa attano dukkham na kathetabbam devā
'ti, api ce ti gāthāya kathitattā¹¹, anānuputtḥo ti punappuna puṭṭho¹²,
pavedaye ti katheti¹³, akālarūpe akāle, kālan ti attano guyhassa kathana-
kālam¹⁴, tathāvidhassa 'ti paṇḍitapurisassa¹⁵ attanā saddhīm ekamanam¹⁶
viditvā tathāvidhassa ācikkheyya, tippānīti kharāni¹⁷, sace ti yadi¹⁸
attano dukkham avisayham attano vā parassa vā purisakārena atikiccam¹⁹
jāneyyā²⁰ 'ti²¹, nīttī²² lokapavenī²³, atṭhalokadhammā²⁴ ti attho, idaṃ vuttam
hoti: atha²⁵ ayam lokapavenī²⁶ na mayham eva²⁷ sukhagamāya uppannā.
23 atṭhabhī²⁸ lokadhammehi parimutto nāma n' atthi, evam sante sukham eva
patthentena parassa dukkhāropanam²⁹ ayuttam, n' etam hirottappasampannena
kattabham, atthi ca me hirottappan ti saccam samvijjamānam attani³⁰ hiro-
tappam apekkhamāno³¹ va aññassa anārocetvā eko va³² tippāni sahetha³³
dhīro ti.

¹ Cks -yam. ² Cks -dito, Bđ ānindino. ³ Ck -tu, Bdf -ti. ⁴ Bdf va. ⁵ nīti? Cks
neti, Bđ na tehi in the place of nāyam nīti, Bf nāyam tehi. ⁶ Bdf saheyya.
⁷ Cks -ppasamokkha-, Bđ -ppapamokkha-. ⁸ Cks add tato. ⁹ Bđ -gatassāpi.
¹⁰ Bđ tattato. ¹¹ Bđ gāthāvuttatā. ¹² Bđ anupu-. ¹³ Bđ -si. ¹⁴ Cks -le. ¹⁵
Cks -sam. ¹⁶ Ck ekamanam. ¹⁷ Ck carāni, Bds dukkhāni. ¹⁸ Cks yadidaṃ.
¹⁹ Bđ atikicca. ²⁰ Cks -yyanti. ²¹ Ck ti. Ck tinīti, Bđ tehi ti teeva. ²² Ck
-pamenī. ²³ Bđ kā atṭha-. ²⁴ Bđ aṭṭhavidhā. ²⁵ Bđ evam. ²⁶ Bđ uppannehi,
omitting atṭhabhī. ²⁷ Bđ adds nāma, Cks -rocanaṃ. ²⁸ Bđ -no. ²⁹ Cks samekkh-
³⁰ Cks vā. ³¹ Bđ -heyya.

Evaṃ M. sattahi gāthāhi rañño¹ dhammaṃ desetvā attano ācariyadhanassa pariyesitabhāvaṃ dassento catasso gāthā abhāsi:

9. Ahaṃ raṭṭhāni vicaranto² nigame rājadhāniyo
bhikkhamāno mahārāja ācariyassa dhanatthiko 62. 5
10. Gahapatī rājapurise mahāsāle ca brāhmaṇe
alatthaṃ satta nikkhāni suvaṇṇassa janādhīpa,
te³ me naṭṭhā mahārāja, tasmā socāmi⁴ ahaṃ bhusaṃ⁵. 63.
11. Purisā te mahārāja manasānuvicintitā⁶
nālaṃ dukkhā pamocetuṃ, tasmā tesāṃ na vyāharimī. 64. 10
12. Tvaṇi ca kho⁷ me mahārāja manasānuvicintito⁸
alaṃ dukkhā pamocetuṃ, tasmā tuyhaṃ pavedayin ti. 65.

Tattha bhikkhamāno ti ete gahapatīdāyo yācamāno, te me ti satta nikkhā mama Gaṅgaṃ tarantassa naṭṭhā, Gaṅgāya⁹ patitā, purisā te ti mahārāja tava dūtapurisā manasā¹⁰ anucintitā ti nālaṃ ime maṃ¹¹ dukkhā 15
mocetuṃ ti mayā nātā, tasmā ti tena kāraṇena tesāṃ attano dukkhaṃ nā-
cikkhīmī, pavedayin ti kathesīmī.

Rājā tassa dhammakathaṃ¹² sutvā „mā cintayi brāhmaṇa,
ahaṃ te ācariyadhanam dassāmi¹³“ diguṇaṃ¹⁴ adāsi.

Tam atthaṃ pakāsento S. osānagātham āha:

90

12. Tassādāsi pasannatto¹⁵ Kāsīnaṃ raṭṭhavaddhana¹⁶
jātarūpamaye nikkhe suvaṇṇassa catuddasā¹⁷ ti. 66.

Tattha jātarūpamaye ti te suvaṇṇassa cuddasa nikkhe pi¹⁸ jātarūpa-
māye yeva adāsi, na yassa vā tassa vā suvaṇṇassa¹⁹ 'ti attho.

M. rañño ovādaṃ datvā²⁰ ācariyassa dhanam datvā dānā- 25
dīni puññāni katvā rājāpi²¹ tass' ovāde ṭhito dhammena rajjaṃ
kāretvā ubho pi yathākammaṃ gatā.

¹ Bā omits rañño. ² Bā raṭṭho vaca-. ³ Bā tena. ⁴ Bā tuyhaṃ. ⁵ Cks -sā anu-. ⁶ Bā tvaṇi jano. ⁷ Cks -sā anu-, Bā so mayā anu-. ⁸ Bā -yaṇi. ⁹ Bā omits ma-. ¹⁰ Bā me in the place of ime maṃ. ¹¹ Bā omits dhamma. ¹² Bā dviguṇaṃ. ¹³ Bāf pasannacitto. ¹⁴ Bāf -vaḍḍhana. ¹⁵ Bā omits pi. ¹⁶ Ck nātā. ¹⁷ Bā omits pi.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idān' eva pubbe pi T. upāyakusalo yevā" 'ti vatvā j. s.: Tadā rājā Ānando ahoṣi, ācariyo Sāriputto, māṇavo¹ aham evā" 'ti. Dūta² jātakaṃ.

6. Kālīṅgabodhi³jātaka.

- 5 Rājā Kālīṅgo cakkavattīti. Idam S. J. v. Ānandattherena⁴ kataṃ mahābodhipūjaṃ ā. k. Veneyyasamgabattbhāya hi⁵ T-te⁶ janapadacārikam pakkante Sāvattvivāsino gandhamālādibhatthā Jetavanam gantvā aññaṃ pūjanīyaṭṭhānam alabhivā gandhakuṭṭidvāre pātetvā gacchānti. Tena⁷ ulārapāmojjā honti. Tam kāraṇam nātvā
- 10 Anāthapiṇḍiko T-assa Jetavanam āgatakāle Ānandattherassa santikam gantvā „bhante ayaṃ vihāro T-te cārikam pakkante nippaccayo⁸ hoti, manussānam gandhamālādīhi pūjanīyaṭṭhānam na hoti, sādhu bhante T-assa imam attham ārocetvā ekassa⁹ pūjanīyaṭṭhānassa sakkuṇeyya-bhāvam vā asakkuṇeyyabhāvam vā jānāthā" 'ti. So „sādhū" 'ti sam-
- 15 paṭicchitvā T-am pucchi: „kati nu kho bhante cetiyānīti". „Tīṇi Ānandā" 'ti. „Katamāni bhante¹⁰". „Sāririkam pāribhogikam udde-sikan" ti. „Sakkā pana bhante tumhesu dharantesu yeva cetiyam¹¹ kātun" ti. „Ānanda, sāririkam na sakkā¹², tam hi Buddhānam parinibbutakāle¹³ hoti¹⁴, uddesikam avatthukam manamattakena hoti¹⁵,
- 20 Buddhehi pana¹⁶ paribhutto Mahābodhi¹⁷ dharantesu pi parinibbutesu pi¹⁸ cetiyam evā" 'ti. „Bhante tumhesu cārikam¹⁹ pakkantesu Jetavanamahāvihāro appatisaraṇo hoti, manussā²⁰ pūjanīyaṭṭhānam na labhanti²¹, Mahābodhito bījam āharitvā Jetavanādvāre ropemi²² bhante" ti. „Sādhu Ānanda, ropehi²³, evam sante Jetavane mama nibaddha-
- 25 vāso viya bhavissatīti". Thero Anāthapiṇḍikassa ca Visākhāya ca rañño ca ārocetvā²⁴ Jetavanadvāre bodhiropanaṭṭhāne āvāṭam sodhāpetvā²⁵ Mahāmoggallānatheram āha: „bhante aham Jetavanadvāre²⁶ bodhiṃ ropessāmi²⁷, Mahābodhito me²⁸ pakkam āharathā" 'ti. Thero „sādhū" 'ti sampaṭicchitvā ākāseṇa Bodhimaṇḍam gantvā vaṇṭato²⁹

¹ B^d brāhmaṇa mā-. ² C^k B^d -dathe-. ³ B^d omits hi. ⁴ C^{ks} -to. ⁵ B^d te.

⁶ B^d apa-. ⁷ B^d etassa. ⁸ B^d adds tīṇi. ⁹ B^d tesam. ¹⁰ B^d adds kātum.

¹¹ B^d parinibbāna-. ¹² B^d sakkā kātum. ¹³ so C^s; C^k manamattthane hoti, B^d

udissakam pāribhogikaṇca sakkā hoti. ¹⁴ B^d omits pana. ¹⁵ B^d adds rukkhō

buddhesu. ¹⁶ B^d omits pari- pi. ¹⁷ B^d omits cā-. ¹⁸ B^d mahājano. ¹⁹ B^d

labhati. ²⁰ B^d ropessāmi. ²¹ B^d -hīti. ²² B^d -cesi. ²³ B^d khaṇāpetvā. ²⁴

B^d -mā ti. ²⁵ B^d adds bodhi. ²⁶ B^d vaṇḍā.

parigalantum¹ pakkam² bhūmim appattam³ eva cīvarena paṭicchitvā
 āharitvā adāsi⁴. Ānandatthero „ajja bodhim ropessāmīti“ Kosala-
 rājānam ārocesi. Rājā sāyaṇhasamaye mahantena parivārena sabbū-
 pakaraṇāni⁵ gāhāpetvā āgami⁶, tathā Anāthapiṇḍiko Visākhā ca añño
 ca saddho jano⁷. Thero mahābodhiropanaṭṭhāne⁸ mahantaṃ suvaṇṇa-
 kaṭāham ṭhapetvā heṭṭhā⁹ chiddam kāretvā gandhakalalassa purā-
 petvā¹⁰ „idaṃ¹¹ bodhipakkam ropehi mahārājā“¹² ti raṇño adāsi. So
 cintesi: „rajjam nāma na sabbakālam amhākam hatthe tiṭṭhati, idaṃ
 mayā Anāthapiṇḍikena¹³ ropāpetum¹⁴ vaṭṭatīti“ so taṃ pakkam mahā-
 seṭṭhiṣsa hatthe ṭhapesi. Atha naṃ Anāthapiṇḍiko gandhakalalam¹⁵
 viyūhitvā tattha pātesi, tasmim tassa¹⁶ hatthato muttamatte¹⁷ sabbe-
 sam passantānam ēva naṅgalasīsappamāṇo bodhirukkho¹⁸ paṇṇāsa-
 hatthubbedho utṭhahi, catūsu disāsu uddhaṃ cā¹⁹ ti pañca mahāsākhā
 paṇṇāsahatthā va²⁰ nikkhamimsu, iti so taṃ khaṇam ēva vanaspati-
 jeṭṭhako²¹ hutvā atṭhāsi, mahantaṃ pāṭihāriyam ahoṣi²². Rājā atṭha-
 satamatte²³ suvaṇṇarajataghaṭe gandhodakapūre²⁴ niluppalahatthakādi-
 patimaṇḍite²⁵ mahābodhim parikkhipitvā puṇṇaghaṭapantiṃ nāma
 ṭhapāpesi²⁶, sattaratanaṃ mayā vedikāṃ kāresi, suvaṇṇamissikāṃ²⁷
 vālukaṃ okiri, pākāraparikkhepaṃ kāresi, sattaratanaṃ mayā dvāra-
 koṭṭhakaṃ kāresi. Sakkāro mahā²⁸ ahoṣi. Thero T-aṃ upasaṃ-
 kamitvā „bhante tumhehi Mahābodhimūle samāpannasamāpattiṃ mayā
 ropitabodhimūle²⁹ nisīditvā mahājanassa hitatthāya samāpajjathā“³⁰ ti.
 „Ānanda, kiṃ kathesi, mayi Mahābodhimaṇḍe³¹ samāpannasamāpattiṃ
 samāpajjitvā nisīdante³² añño padeso dhāretum na sakkotīti“. „Bhante
 mahājanassa hitatthāya³³ imassa bhūmippadesassa vahananiyāmena³⁴
 samāpattisukhena taṃ bodhimūlam paribhuñjathā“³⁵ ti. S. ekarattiṃ
 samāpattisukhena taṃ paribhuñji. Thero Kosalarājādīnaṃ kathetvā
 bodhimaham nāma kāresi. So pi kho Ānandattherena ropitattā
 „Ānandabodhi“ yevā³⁶ ti paññāyittha³⁷. Tadā dh. k. s.: „āvuso
 āyasmā Ānando dharante yeva T-te bodhim ropāpetvā³⁸ mahāpūjam³⁹

¹ Ck parigalantam, Bd -galanta. ² C^o adds phalam. ³ Bd asampattam. ⁴
 Bd gahetvā ādāya ānandatherassa adāsi. ⁵ Bd -kāraṇi. ⁶ Bd āgacchati. ⁷ Bd
 sappo mahājano jāti. ⁸ Ck -dhim-. ⁹ Bd omits he-. ¹⁰ Bd pūretvā. ¹¹ C^o
 idha. ¹² Bd -kassa. ¹³ Bd ropetum, ¹⁴ C^o tatthassa, Bd omits tassa. ¹⁵ Bd
 adds yeva. ¹⁶ Bd bodhikkhandhe. ¹⁷ Ck ca. ¹⁸ Bd^o vanappati-. ¹⁹ Bd omits
 mahantaṃ -. ²⁰ Bd aṭṭhasamatte. ²¹ so Ck^o; Bd -kena pūretvā. ²² Bd
 -paṭi-. ²³ Bd -ghaṭe paṭipāṭiyā ṭhapesi. ²⁴ Bd -ssa-. ²⁵ Bd mahāsakkāro.
²⁶ Bd ropite. ²⁷ Bd -mūle. ²⁸ Bd nisinne. ²⁹ Bd hitasukhāya. ³⁰ so Ck^o;
 Bd caniyāmena. ³¹ Bd paññāyi. ³² Bd ropetvā.

kāresi, aho mahāguṇo thero“ ti. S. āgantvā „kāya nu ’ttha bhikkhave e. k. s.“ ti pucchitvā „imāya nāmā“ ’ti vutte „na bhikkhave idān’ eva pubbe pi Ānando sapaṇivāresu¹ catūsu mahādīpesu manusse gahetvā bahugandhamālaṃ āharāpetvā² Mahābodhimande bodhimahaṃ
 5 kāresi yevā“ ’ti vatvā a. ā.:

Attīte Kālīṅgaratthe³ Dantapuranagare Kālīṅgo rajjaṃ kāresi. Tassa Mahākālīṅgo Cullakālīṅgo ti dve puttā ahesuṃ. Tesu⁴ nemittā jeṭṭhaputtam⁵ „pitu accayena rajjaṃ kāressatīti“⁶ vyākariṃsu, kaniṭṭham⁷ pana „ayaṃ isipabbajjaṃ pabbajitvā⁸ bhikkham⁹ carissati, putto pan’ assa cakkavattī bhavissatīti“¹⁰ vyākariṃsu. Aparabhāge jeṭṭhaputto pitu accayena rājā ahoṣi, kaniṭṭho¹¹ uparājā. So „putto kira me¹² cakkavattī bhavissatīti“¹³ puttam nissāya mānaṃ¹⁴ akāsi. Rājā asahanto¹⁵ „Cūlakālīṅgaṃ gaṇhā“ ’ti ekaṃ atthacarakaṃ āṇāpesi.
 15 So gantvā „kumāra, rājā taṃ gaṇhāpetukāmo, tava jīvitam rakkhā“¹⁶ ’ti āha. So attano lañchanamuddikaṃ ca sukhuma-kambalaṃ ca khaggaṃ cā ’ti imāni tīni atthacarakaamaccassa¹⁷ dassetvā „imāya saññāya mama puttassa rajjaṃ dadeyyāthā“ ’ti vatvā araṇṇaṃ pavisitvā ramaṇīye bhūmibhāge assamaṃ
 20 katvā isipabbajjaṃ pabbajitvā nadītīre vāsaṃ kappesi. Maddaratthe pi Sāgalanagare Maddarañño dhītā jāyi¹⁸, taṃ pi nemittikā „ayaṃ bhikkham caritvā jīvissati“¹⁹, putto pan’ assa cakkavattī bhavissatīti“²⁰ vyākariṃsu. Sakala-Jambudīpe²¹ rājāno taṃ pavattim sutvā ekappahāren’ eva āgantvā nagaraṃ²²
 25 rundhiṃsu. Maddarājā cintesi: „sa²³ āhaṃ imaṃ ekassa dassāmi sesarājāno kujjhissanti, mama dhītaraṃ rakkhissāmi“²⁴ dhītaraṃ ca bhariyaṃ ca gahetvā aṇṇātakavesena²⁵ palāyitvā araṇṇaṃ pavisitvā Kālīṅgakumārassa²⁶ assamato²⁷ Uparigaṇge²⁸

¹ Ck^s -re. ² Pđ āhari. ³ Pđ ka - throughout. ⁴ Pđ omits tesu. ⁵ Pđ -putto. ⁶ Pđ sīti. ⁷ Pđ -niṭṭho. ⁸ Ck^s bhikkhā, Pđ bhikkhāya. ⁹ Pđ adds pana. ¹⁰ Pđ omits me. ¹¹ Pđ pana kalahaṃ. ¹² Pđ apasādentto. ¹³ Pđ -āhi. ¹⁴ Pđ -rikāma-. ¹⁵ Pđ -ño aggamahesi dhītaraṃ vijāyi. ¹⁶ Pđ vītaṃ kappessati. ¹⁷ Pđ omits sakala. ¹⁸ Pđ sāgalana-. ¹⁹ Ck^s aṇṇātara-. ²⁰ Pđ cūlaka-. ²¹ Pđ -mapadato. ²² Pđ uparibhāge.

assamaṃ katvā pabbajitvā uñchācariyāya jīvikam kappento
 tattha paṭivasī'. Mātāpitāro „dhītaram rakkhissāmā“ 'ti taṃ
 assamapade katvā phalāphalattāya gacchanti. Sā tesam gatakāle
 nānāpupphāni gahetvā pupphacumbaṭakam katvā - Gaṅgātīre²
 ṭhapitasopānapantī viya jāto³ supupphito ambarukkho atthi -
 taṃ abhirūhitvā⁴ kilītvā pupphacumbaṭakam udaye khipati. Taṃ
 ekadivasaṃ gantvā Gaṅgāya nahāyato Kālīṅgakumārassa⁵ sīse
 laggi. So taṃ oloketvā „idaṃ ekāya⁶ itthiyā kataṃ, no ca
 kho mahallikāya⁷ taruṇakumārīkāya katakammaṃ⁸, taṃ vīmaṃ-
 sissāmi tāva na“ ti kilesavasena Uparigaṅgaṃ gantvā tassā⁹
 ambarukkhe nisiditvā madhurena sarena gāyantiyā saddaṃ
 sutvā rukkhamaṇaṃ gantvā taṃ disvā „bhadde tvaṃ kā nāmā“
 ti āha. „Mānusi ahaṃ¹⁰ asmi sāmīti“. „Tena hi otarāhīti“.
 „Na sakkā sāmī, ahaṃ khattiyā“ ti. „Bhadde, ahaṃ pi
 khattiyō¹¹, otarāhīti“. „Na sakkā sāmī, na vacanamatten¹²
 eva¹³ khattiyō hoti¹⁴, yadi si¹⁵ khattiyō khattiyamāyaṃ kathethā“
 'ti¹⁶. Te ubho pi aññamaññaṃ khattiyamāyaṃ kathayimsu¹⁷.
 Rājadhītā otarati¹⁸. Te aññamaññaṃ ajjhācarimsu¹⁹. Sā
 mātāpitūsu āgatesu tassa Kālīṅgarājaputtabhāvaṃ c' eva araṇ-
 ñaṃ²⁰ pavitṭhakāraṇaṃ ca vitthārena tesam kathesi. Te „sā-
 dhū“ 'ti sampatiṇṇhitvā taṃ tassa adamsu. Tesam piyasaṃ-
 vāsena vasantānaṃ rājadhītā gabbhaṃ labhitvā dasamāsacca-
 yena dhaññapuññalakkhaṇaṃ²¹ puttaṃ vijāyī, Kālīṅgo ti 'ssa
 nāmaṃ akaṃsu. So vayappatto pitu c' eva ayyakassa ca
 santike sabbasippe nipphattiṃ pāpuni. Ath' assa pitā nak-
 khattayogavasena bhātu matabhāvaṃ natvā „tāta mā tvaṃ
 araṇṇe vasa²², peteyyo te²³ Mahākālīṅgo kālakato, tvaṃ
 Dantapuram gantvā kulasantakam rajjaṃ²⁴ gaṇhā²⁵“ 'ti vatvā

¹ B^d pativasati. ² C^k omitt gaṅgātīre. ³ C^s jāto, B^d eko ⁴ B^d -rūyhi-. ⁵
 B^d vatvā gaṅgāyaṃ nahāyantaṃ cūlaka-. ⁶ B^d adda taruṇiyā kumārīkāya. ⁷
 B^d adda kataṃ. ⁸ B^d kataṃ. ⁹ B^d manussī ham. ¹⁰ B^d adda yeva. ¹¹ C^k
 vacanena mattenēva. ¹² B^d ahosi. ¹³ B^d omitt si. ¹⁴ C^k paṭṭhahīti. ¹⁵ C^k
 paṭṭhāyimsu. ¹⁶ C^s B^d otari. ¹⁷ B^d ajjhācāraṃ carīsu. ¹⁸ B^d -a. ¹⁹ C^k -ṇa,
 B^d -nasampannaṃ. ²⁰ B^d vasi. ²¹ B^d mettayo rājā. ²² B^d sakara-. ²³ B^d gaṇhāhi.

attanā ānītañ muddikañ ca kambalañ ca khaggañ ca datvā
 „tāta, Dantapuranagare asukavīthiyañ ambhākañ atthacarako
 amacco atthi, tassa gehe sayanamajjhe otarivā imāni tīpi¹
 tassa dassetvā mama puttabhāvañ ācikkha, so tañ rajje
 5 patiṭṭhāpessatīti“ uyyojesi. So mātāpitaro ca ayyake² ca van-
 ditvā puññamayiddhiyā ākāse³ gantvā amaccassa sayana-
 piṭṭhe yeva otarivā „ko si tvañ“ ti puṭṭho „Cullakālīṅgassa
 putto 'mhīti“ ācikkhitvā tāni ratanāni dassesi. Amacco rāja-
 parisāya ārocesi, amaccā nagarañ alaṃkārapetvā tassa chat-
 10 tañ⁴ ussāpayiṃsu. Ath' assa Kālīṅgabhāradvājo⁵ nāma puro-
 hito dasa⁶ cakkavattivattāni ācikkhi, so tañ vattañ pūresi.
 Ath' assa paṇṇarasauposathadivase Cakkadahato cakkaratanañ
 Uposathakulato⁷ hatthiratanāñ Valāhassarājakulato⁸ assarata-
 nañ Vepullato⁹ maṇiratanāñ āgami¹⁰, itthigahapatiparināya-
 15 karatanāni pātubhaviṃsu¹¹. So¹² sakalacakkavālagabbhe rajjañ
 gaṇhitvā ekadivasañ chattimsayojanāyāmaparisāya parivuto
 sabbasetañ Kelāsakūṭa-paṭibhāgañ hatthiñ abhiruyha¹³ ma-
 hantena sirivilāse¹⁴ mātāpitunnañ santikañ payāsi. Ath' assa
 sabbabuddhānañ jayapallaṅkassa puthavinābhībhūtassa¹⁵ Mahā-
 20 bodhimaṇḍassa upariabhāgena gantuñ nāgo nāsakkhi¹⁶, rājā
 punappuna codesi¹⁷, so nāsakkhi¹⁷ yeva.

Tam atthañ pakāse¹⁸ S. paṭhamañ gātham āha :

1. Rājā Kālīṅgo cakkavattī
 dhammena paṭhaviṃ anusāsañ¹⁹
 23 agamā²⁰ Bodhisamipam
 nāgena mahānubhāvenā 'ti. 67.

Atha²¹ rañño purohito raññā saddhiñ gacchanto „ākāse
 āvaraṇaṃ nāma n' atthi, kin nu kho rājā hatthiñ pesetuñ na

¹ B^d adds ratanāni. ² B^d ayyikāyyakañ. ³ B^d -nā. ⁴ B^d setaccha-. ⁵ B^d
 -gassa bhā-, B^d kālībhāra-. ⁶ B^d tassa. ⁷ B^d -thakusalo. ⁸ B^d valāhakkakulato.
⁹ B^d vepūla pappatato. ¹⁰ B^d adds uttarakuruto. ¹¹ B^d -vanti. ¹² B^d adds ca
¹³ B^d āyuyha. ¹⁴ C^k jayamaṅgalassa-, B^d jayapallaṅkassa ca paṭhavi-. ¹⁵ B^d
 -bhāge nāgo gantuñ na sakkhi. ¹⁶ B^d -ti. ¹⁷ B^d na-. ¹⁸ C^k -sāyañ, B^d pa-
 thaviñ manussāti, B^f pathavimanussāti. ¹⁹ C^k āgamā, B^d āgamāsi, B^f āgamāsi.
²⁰ B^d athassa.

sakkoti, vīmaṁsissāmīti¹ ākāsa¹ oruḥha sabbabuddhānaṁ²
 jayapallamaṁ puthavinābhīm³ Mahābodhimaṇḍaṁ⁴ passi.
 Tadā kira tattha⁵ rājakaṛīsamattatṭhāne⁶ sasakamassumattam⁷
 pi tiṇaṁ nāma n⁸ atthi, rajatapattavannaṇālukaṁ vippakinnā va
 hoti, samantā tiṇalatāvanaspatiyo⁹ Bodhimaṇḍaṁ padakkhiṇaṁ¹⁰
 katvā āvattitvā bodhimaṇḍābhīmukhā va aṭṭhaṁsu. Brāhmaṇo
 taṁ bhūmibhāgaṁ oloketva „idaṁ¹¹ sabbabuddhānaṁ sabba-
 kilesaviddhamsanatṭhānaṁ, imassa uparibhāgena¹² Sakkādihi pi
 na sakkā gantun¹³ i cintetvā Kālīṅgaraṇṇo santikaṁ gantvā
 Bodhimaṇḍassa vaṇṇaṁ kathetvā rājānaṁ „otarā¹⁴ ti āha.¹⁵

Tam atthaṁ pakāseto S. imā gāthā āha:

9. Kālīṅgabhāradvājo¹¹ rājānaṁ Kālīṅgaṁ¹² samaṇakolaṇṇaṁ
 cakkam vattayato¹³ pariṇetvā¹⁴ pañjalī idam avoca: 68.
10. Paccoroha mahārāja, bhūmibhāgo yathā samanugīto,
 idha anadhivarā Buddhā abhisambuddhā virocanti. 69. 15
11. Padakkhiṇato āvattā¹⁵ tiṇalatā asmiṁ bhūmibhāgasmiṁ,
 puthaviyāyāṁ maṇḍo¹⁶, iti no sutāṁ¹⁷ mahārāja. 70.
12. Sāgarapariyantaṭṭā mediniyā sabbabhūtaḍḍharāṇiyā
 puthaviyāyāṁ¹⁸ maṇḍo¹⁹, orohitvā namo karohi. 71.
13. Ye te bhavanti nāgā²⁰ abhijātā mātito ca²¹ pitito ca 20
 ettāvataṁ padesaṁ te nāgā n⁸ eva-m-upayanti. 72.
14. Abhijāto te²² nāgo, kāmāṁ pesehi kuñjaraṁ dantiṁ²³
 ettāvataṁ padeso sakkā nāgena-m-upagantum²⁴. 73.
15. Tam sutvā rājā Kālīṅgo veyyañjaniyavaco nisāmetvā
 sampasesi nāgaṁ, nassāma mayāṁ²⁵ yathā idam²⁶ vacanaṁ. 74. 25
16. Sampesito va²⁷ raṇṇā nāgo koṇo va ānāditvā²⁸
 paṭisakkitvā²⁹ nisīdi garubhāram asahamāno ti. 75.

¹ B^d -sato. ² B^d adds yeva. ³ B^d pathavinābhībhiḥ. ⁴ B^d maṇḍalabhūtaṁ
 bhūmibhāgaṁ. ⁵ B^d -aṭṭha. ⁶ B^d -matte ṭhāne. ⁷ B^d kesamassu-. ⁸ B^d -va-
 nappa-. ⁹ B^d adds hi. ¹⁰ B^d -ge. ¹¹ C^k kālībhā-, B^d kālīṅgo bhāradvāco ca,
 B^f aliṅgo bhāradvājo va. ¹² B^d kālīṅge, B^f kālīṅga. ¹³ B^d -yatto, B^f cakka-
 vattayato. ¹⁴ B^d parigahetvā. ¹⁵ C^k avattā. ¹⁶ C^k puthaviyānaṁ-, C^k -macco,
 B^d pathaviyā nābhīya maṇḍo, B^e -paṇḍo. ¹⁷ B^d add mante. ¹⁸ B^d pa-. ¹⁹ C^k
 macco. ²⁰ B^d add ca. ²¹ B^d omits ca. ²² B^d omit te. ²³ C^k B^f danti, B^d
 pesesikuñcaranti. ²⁴ B^d ettāvataṁ va padeso ca na sakkā nādena mupagantum.
²⁵ C^k māmyaṁ. ²⁶ B^d yathā idam. ²⁷ C^k ca. ²⁸ C^k anādayitvā, B^d abhināditvāna,
 B^f abhinītvāna. ²⁹ B^f patikkamitvā.

Tattha samaṇakolaññān ti tāpasānaṃ puttāṃ, cakkam vattayato ti cakkam vattayamānaṃ, cakkavattin ti attho, pariṇetvā¹ 'ti bhūmibhāgāṃ vīmaṃsitvā, anuḡito² ti sabbabuddhehi vaṇṇito, anadhivarā ti atulā appameyyā, virocantīti vīgatasabbakilesandhakārā³ taruṇasuriyo viya idha nisīnā⁴
 5 virocanti, tiṇalata ti tiṇāni ca latāni ca, maṇḍo ti catunahutādhikadviyojana-
 sataśassasabhalāya⁵ puthaviyā⁶ maṇḍo⁶ sāro nābhībhūto acalaṭṭhānaṃ, kappe saṇṭhahante paṭhamam saṇṭhahati vinassante pacchā vinassati,⁷ 'ti no sutan ti evam amhehi lakkhaṇamantavasena sutam⁸, orohitvā ti ākāsa otaritvā, imassa sabbabuddhānaṃ kilesapañjaravidhamsanaṭṭhānaṃ⁹ namakkāram⁹ karohi, pūja-
 10 sakkāram anuvīdhehi¹⁰, ye te ti ye te cakkavattirañño hatthiratanasamkhātā uposathakule nibbattā nāgā, ettāvata ti sabbe pi te ettakaṃ padesaṃ n'eva-m-upayanti, koṭṭhiyamānāpi¹¹ na upagacchanti yeva, abhiḡato ti gocariyādini aṭṭhahatthikulāni abhībhavitvā atikkamitvā uposathakule jāto, kuñjaraṇ ti uttamaṃ, ettāvata ti ettako¹² padeso¹² sakkā¹³ etena nāgena upagantum, ito
 15 uttarim na sakkā, ākamkhanto vajiramkusena¹⁴ saññaṃ datvā pesēhīti, veyyañ-janiyakavaco¹⁵ nisāmetvā ti bhikkhave so rājā tassa lakkhaṇapaṭṭhasa¹⁶
 veyyañjanikassa¹⁵ Kālīṅga-Bhāradvājassa vaco nisāmetvā upadhāretvā āsāma mayam yathā imassa vacanaṃ yadi vā saccaṃ yadi vā alikaṇ ti vīmaṃsanto nāgaṃ pesesīti¹⁷ attho, koṇco va ānaditvānā¹⁸ 'ti bhikkhave so nāgo tena
 20 rañña¹⁹ vajiramkusena²⁰ codetvā pesito koṇcasakuṇo viya naditvā paṭṭosakkī-
 tvā²¹ soṇḍam ukkhīpitvā givam unnāmetvā²² garubhāvaṃ vahitum asakkonto viya ākāse yeva nisīdi.

So tena punappuna vijjhiyamāno²³ vedanaṃ sahitum asak-
 konto kalam akāsi. Rājā pan' assa matabhāvaṃ ajānanto
 25 tathā²⁴ nisinno²⁵ va ahosi. Kālīṅgabhāradvājo „mahārāja tava
 nāgo niruddho, aññaṃ hatthim samkamā“ 'ti avoca²⁶.

Tam attham pakāsento S. dasamaṃ gātham āha:

10. Kālīṅgabhāradvājo nāgaṃ khīṇāyukaṃ²⁷ viditvā
 rājānaṃ Kālīṅgaṃ taramāno ajjhabhāsīttha²⁸:
 20 aññaṃ samkama²⁹ nāgaṃ, nāgo khīṇāyuko mahārājā ti. 76.

¹ B¹ pariggahitvā. ² B² samanagito, B³ samanuggato. ³ B⁴ -kāravidhamsanaṃ.
⁴ B⁵ -dhikāya dvi-, B⁶ -sahassāya ba-, C⁶ -sahassāba-. ⁵ B⁷ -pa. ⁶ C⁷ macco. ⁷ B⁸ vuttam. ⁸ C⁸ -sañjara-, B⁹ kilesavidhamsanaṭṭhānaṃ. ⁹ B¹⁰ namo. ¹⁰ B¹¹ karohi. ¹¹ B¹² koṭṭi-. ¹² C¹³ -e. ¹³ B¹⁴ na sakkā. ¹⁴ B¹⁵ ati-janta jīraṇkusena. ¹⁵ B¹⁶ veyyañcaṇi-. ¹⁶ B¹⁷ -pātakassa. ¹⁷ C¹⁸ pesēhīti, B¹⁸ pesesēhīti. ¹⁸ C¹⁹ ānādhī-, B¹⁹ abhinanditvā, B²⁰ abhinanditvā. ¹⁹ C²⁰ omits rañña. ²⁰ B²¹ adda rañña. ²¹ B²² paṭṭosakkamitvā. ²² B²³ upanā-. ²³ B²⁴ vija-māno? ²⁴ B²⁵ piṭhe. ²⁵ C²⁶ omits tathā nisinno. ²⁶ B²⁷ āha. ²⁷ C²⁸ khīṇā-māyu-, C²⁹ khīṇamāyu-. ²⁸ B²⁹ -bhāsata. ²⁹ B³⁰ saṅgama.

Tattha nāgo khīpāyuko ti nāgo te jīvitakkhayaṃ patto, yaṃ kiñci karontena pi na sakkā¹ batthipiṭṭhe nisinnena bodhimaṇḍamatthakena gantum, aññam nāgam saṃkamā² ti.

Rañño puññiddhibalena añño nāgo uposathakulato āgantvā piṭṭhiṃ upanāmesi. Rājā tassa piṭṭhiyaṃ nisīdi. Tasmim 5
khape matahatthi bhūmiyaṃ pati.

Tam atthaṃ pakāsento S. itaraṃ gātham āha:

11. Tam sutvā Kālīṅgo taramāno
saṃkami³ nāgam, saṃkante ca⁴ rañño
nāgo tatth' eva pati bhūmyā⁵, 10
veyyañjaniyavaco yathā tathā ahu nāgo ti. 77.

Atha rājā ākāsa⁶ oruyha Bodhimaṇḍam⁷ oloketvā pāṭihari-
yaṃ disvā Bhāradvājassa thutiṃ karonto

12. Kālīṅgabhāradvājam⁸ Kālīṅgo brāhmaṇaṃ idam avoca:
tvam evāsi sambuddho sabbaññū sabbadassāvīti. 78. 15

Brāhmaṇo taṃ anadhivāsento attānaṃ nīcatṭhāne ṭhapetvā
buddhe yeva ukkhipitvā vaṇṇesi.

Tam atthaṃ pakāsento S. imā gāthā āha:

13. Tam vacanaṃ¹⁰ anadhivāsento Kālīṅgabrahmaṇo idam avoca:
veyyañjaniyā¹¹ mayam, buddhā sabbaññuno va¹² mahārāja. 79. 20
14. Sabbaññū sabbavidū ca buddhā lakkhane na jānanti,
āgamapurisā¹³ mayam, buddhā sabbaṃ pajānantīti¹⁴. 80.

Tattha veyyañjanikā ti mahārāja mayam vyañjanaṃ disvā vyākaraṇa-
samatthā sutabuddhā nāma¹⁵, buddhā pana sabbaññū sabbavidū, buddhā hi
atīdāribhedaṃ sabbaṃ jānanti c' eva vadanti¹⁶ ca, sabbaññūtañāpen' ete¹⁷ sab- 25
baṃ jānanti na lakkhapena, mayam pana āgamapurisā¹⁸ attano sippabalen' eva
jānāma, taṃ¹⁹ ekadesam eva, buddhā pana sabbaṃ pajānantīti²⁰.

Rājā Buddhagūṇe sutvā somanassappatto hutvā sakala-
cakkavāḷavāsikehi bahum gandhamālaṃ āharāpetvā Mahābodhi-
maṇḍe sattāhaṃ bodhipūjam²¹ kāresi. 30

¹ B^d karonto pi, na sakkā, B^e karonte pi na-, C^k karonto na hi-, C^e karonte na hi-.

² C^e saññamā, B^d saṅgammā ti. ³ B^d saṅgammī. ⁴ B^d sakante na, F^f saṃ-

kante va. ⁵ B^d bhūmā, F^f patitā bhūmyā. ⁶ B^d -sato. ⁷ C^k -maṇḍalaṃ.

⁸ C^k kālībhāra-, C^e kālī-, B^d kālīṅgo-. ⁹ B^d abhāsi. ¹⁰ B^d omits va-. ¹¹ B^d

veyyañjanikā hi, F^f veyyañjanikā ni. ¹² B^d omits va. ¹³ B^d āgamabalasāhi.

¹⁴ B^d sabbapajānatāni. ¹⁵ B^d adds mahārāja. ¹⁶ B^d passanti. ¹⁷ B^d -na te.

¹⁸ B^d āgamanabalassā ti. ¹⁹ B^d tañca. ²⁰ B^d -tīti. ²¹ B^d -pūram.

Tam attham pakāśento S. imam gāthadvayam āha:

15. Mahāyitvāna sambodhim¹ nānāturiyehi vajjamānehi
mālāgandhaviḷepanam āharitvā² pakāraparikkhepaṃ
kāresi³, atha rājā pāyāsi. 81.
5 16. Saṭṭhivāhasahassānaṃ pupphānaṃ sannipātayi
pūjesi rājā Kālīṅgo Bodhimandaṃ anuttaran ti. 82.

Tattha pāyāsīti mātāpitunnaṃ santikaṃ agamāsi, so Mahābodhimande
atthārasahattham suvaṇṇatthambhaṃ ussāpesi, tassa sattaratanamayaṃ⁴ vedikaṃ⁵
kāresi, ratanamissakaṃ vālukaṃ okiritvā⁶ pakāraparikkhepaṃ⁷ kāresi, satta-
10 ratanamayaṃ dvārakoṭṭhakaṃ kāresi, devasiṃkaṃ pupphānaṃ saṭṭhivāhasahassāni⁸
sannipātayi, evaṃ Bodhimandaṃ pūjesi. Pāṭiyam pana saṭṭhivāhasahassānaṃ
pupphānaṃ ti ettakaṃ eva vuttaṃ⁹.

Evaṃ Mahābodhipūjam katvā gantvā¹⁰ mātāpitara¹¹ ādāya
Dantapuram eva āgantvā¹² dānādini puññāni katvā Tāvatisa-
15 bhavane nibbatti.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idān’ eva pubbe p’ Anando¹³ Bodhi-
pūjam akāsi¹⁴ yevā’ ’ti vatvā j. s. „Tadā Kālīṅgo¹⁵ Anando aho-
Kālīṅgabhāradvājo¹⁶ pana aham evā’ ’ti. Kālīṅgabodhijātakaṃ¹⁷.

7. Akittijātakaṃ.

- 20 Akittim disvāna sammataṃ¹⁸ ti. Idam S. J. v. ekam
Sāvattihivāsim dānapatiṃ¹⁹ ā. k. So kira S-ram nimantevā sattā-
ham Buddhapamukhassa saṃghassa²⁰ mahādānaṃ datvā pariyośa-
divase ariyasamghassa sabbaparikkhāre adasi. Ath’ assa S. paṇi-
majjhe anumodanaṃ karonto „upāsaka, mahā te pariccāgo, atidukka-
25 raṃ²¹ tayā kataṃ, ayaṃ hi²² dānavamso nāma porāṇakapaṇḍitānaṃ
vamso, dānaṃ nāma gihināpi pabbajitenāpi dātubbam eva, porāṇaka-
paṇḍitā²³ pabbajitvā araṇṇe vasantā aloṇadhūpanaṃ²⁴ udakamattasittam²⁵

¹ Bds/ mamāyitvāna-, Bđ tam bodhim. ² Bds abhiharāpetvā, Bf abharitvā. ³ so Cks; Bds/ omitt pakā - - kāresi. ⁴ Cks -ya, Bđ omitts satta. ⁵ Cks vedikā. ⁶ Bds okirāpetvā. ⁷ Bđ -kkhitta. ⁸ Bđ -ssānaṃ. ⁹ Bds āgataṃ. ¹⁰ Bđ omitts ga-. ¹¹ Bđ adds ayyākāyike ca. ¹² Bđ ānetvā. ¹³ Bđ pi ā-, Cđ omitts p. ¹⁴ Bđ kāresi. ¹⁵ Bđ tadāpi mānavakakālīṅgo pi. ¹⁶ Ck kālībhā-. ¹⁷ Bđ kālīṅgajā-. ¹⁸ Cks sammantaṃ. ¹⁹ Bđ dvānapati upāsaka. ²⁰ Bđ bhikkhu sa-. ²¹ Bđ aho dukkhaṃ. ²² Bđ adds upāsaka. ²³ Bđ adds pana. ²⁴ Bđ aloṇakaṃ vidhūpanaṃ. ²⁵ Ck udakamattasittam, Cđ -mattasinnam, Bđ udakasitthamattam, Bđ -sitthamattam.

kārapaṇṇaṃ khādamānāpi sampattayācakānaṃ yāvadatthaṃ datvā
sayāṃ pītisukhena yāpayimsū“ 'ti vatvā „bhante idaṃ tēva sabba-
parikkhāradānaṃ mahājanassa pākāṭaṃ tumhehi vuttaṃ apākāṭaṃ,
taṃ' no kathethā“ 'ti tena yācito a. ā.:

A. B. Br. r. k. Bo. asītikoṭivibhavassa brāhmaṇamahā- 5
sālassa kule nibbatti. Akittitī 'ssa nāmaṃ karimsu. Tassa
padasāgamanakāle bhaginī jāyī². Yasavatīti tassā³ nāmaṃ
karimsu. M. soḷasavassakāle Takkaṣilaṃ gantvā sabbasippāni
uggaṇhitvā paccāgamāsi. Ath' assa mātāpitaro kālam akaṃsu.
So tesāṃ petakiccāni⁴ kāretvā ratanavolokanaṃ⁵ karonto 10
„asuko nāma⁶ ettakaṃ dhaṇaṃ saṇṭhapetvā atīto, asuko etta-
kaṃ“ ti vacanaṃ sutvā saṃviggamānaso hutvā „idaṃ' dhaṇaṃ
eva paññāyati⁸ na dhaṇassa saṃhārakā⁹, sabbe¹⁰ imaṃ dhaṇaṃ
pahāy' eva gatā, ahaṃ pana taṃ¹¹ ādāya gamissāmīti“ bhagi-
niṃ pakkosāpetvā „tvāṃ imaṃ dhaṇaṃ paṭipajjā¹²“ ti. „Tuy- 15
haṃ¹³ pana ko ajjhāsayo“ ti. „Pabbajitukāmo 'mhīti“¹⁴.
„Tāta, ahaṃ tumhehi chaḍḍitakheḷaṃ sirena na paṭicchissā-
mīti¹⁵, na me iminā attho, ahaṃ pi pabbajissāmīti“. So rājā-
naṃ āpucchitvā bheriṃ carāpesi: „dhaṇeṃ' atthikā¹⁶ paṇḍi-
tassa¹⁷ gehaṃ gacchantū¹⁸“ 'ti. So sattāhaṃ mahādānaṃ 20
pavattetvā dhane akkhiyamāne cintesi: „mayhaṃ āyusaṃkhārā
khiyanti, kim me dhanakīḷāya, atthikā¹⁹ gaṇhissantīti“ nivesana-
dvāraṃ vivaritvā „dinnaṃ nēva²⁰ harantū“ 'ti sahiraññasu-
vaṇṇaṃ gehaṃ pahāya nātimaṇḍalaṃ paridevantassa bhagi-
niṃ gahetvā Bārāṇasito yena dvārena nikkhami taṃ Akitti- 25
dvāraṃ nāma jātaṃ yena tittṭhena nadiṃ otiṇṇo taṃ pi Akitti-
tittṭhaṃ nāma jātaṃ. So dve tīṇi yojanāni gantvā ramaṇīye
ṭhāne paṇṇasālaṃ katvā bhaginiyā saddhiṃ pabbaji, tassa²¹

¹ Bā omits taṃ. ² Bā vijāyī. ³ Bā ssā. ⁴ Bā mata-. ⁵ Bā dhanavilo-. ⁶
Bā adds nam. ⁷ Bā imaṃ. ⁸ Cks -yatitī. ⁹ Bā -ko. ¹⁰ Bā omits sa. ¹¹
Cks nam? ¹² Bā -jjāhi. ¹³ Bā tumhākaṃ. ¹⁴ Bā -kāmaṃhīti. ¹⁵ Bā -taṃ
kheḷaṃ na siso sampāṭicchāmīti. ¹⁶ Bā -na a-. ¹⁷ Bā akattipaṇḍi-. ¹⁸ Bā
ig-. ¹⁹ Bā adds taṃ. ²⁰ Bā adds dhana me. ²¹ Bā omits tassa.

pabbajitakālato paṭṭhāya bahugāmanigamarājadhānivāsino pi pabbajimsu, mahāparivāro ahosi, mahālābhasakkāro nibbatti, Buddhuppādo viya pavatti'. Atha M. „ayaṃ mahālābhasakkāro, atimahāparivāro pi mahanto³, mayā ekaken' eva⁴ viharitum
 5 vaṭṭatīti“ cintetvā avelāya antamaso bhaginim pi ajānāpetvā ekako va nikkhamitvā anupubbena Daṃḍaraṭṭhaṃ patvā Kāvīraṭṭhanasamīpe uyyāne viharanto jhānābhīṇṇaṃ nibbatesi, tatrāpi 'ssa mahālābhasakkāro uppajji. So taṃ jigucchanto⁵ chaḍḍetvā ākāseṇa gantvā Nāgadīpasamīpe Kārādīpe⁶ otari. Tadā Kārādīpo Ahidīpo nāma hoti⁷. So tatha mahantaṃ kāraruḁkhaṃ upanissāya paṇṇasālaṃ māpetvā vāsaṃ kappesi. Tassa tatha vasaṇabhāvaṃ⁸ na koci jānāti. Ath' assa bhaginī bhātaraṃ gavesamānā anupubbena Daṃḍaraṭṭhaṃ patvā taṃ adisvā tena vasitaṭṭhāne yeva vasi,
 15 jhānaṃ pana⁹ nibbattetum nāsakki¹⁰. M. appicchatāya katha¹¹ci¹² agantvā¹³ tassa ruḁkhassa phalakāle phalaṇi khādati pattakāle pattāni udakasittāni¹⁴ khādati. Tassa sīlatejena Sak-kassa Paṇḍukambalasilāsaṇaṃ uṇhākāraṃ dassesi. Sakko „ko nu kho maṃ ṭhānā cāvetukāmo“ ti āvajjanto paṇḍitaṃ¹⁵ disvā
 20 „kimatthaṃ nu kho esa tāpaso sīlaṃ¹⁶ rakkhati, Sakkattaṃ nu kho pattheti udāhu aṇṇaṃ¹⁷, vīmaṇissāmi naṃ, ayaṃ hi dukkhena jīvikāṃ kappeti, udakasittāni¹⁸ kārapattāni khādati, sace Sakkattaṃ pattheti attano sittāni¹⁹ pattāni²⁰ mayhaṃ dassati no ce na dassatīti“ brāhmaṇavaṇṇena tassa santikaṃ
 25 āgami²¹. B. pi kārapattāni²² sedetvā otāretvā „sītalabhūtāni khādissāmiti“ paṇṇasāladvāre nisīdi. Ath' assa purato Sakko bhikkhatthāya aṭṭhāsi. M. taṃ disvā somanassappaṭṭo hutvā „lābhā vata me, yācakaṃ²³ passāmi, ajja mama manorathaṃ

¹ Bā -ttati. ² Bā lābhasakkāro mahāparivāro pi mahanto. ³ Bā ekako va.

⁴ Bā jigujjhivā. ⁵ Ck kārā-. ⁶ Bā ahosi. ⁷ Bā tatha tassa pasanna-bhāvaṃ. ⁸ Bā omits pana. ⁹ Bā na-. ¹⁰ Ck kacchati. ¹¹ Ck -āg-. ¹² Ck -sinnāni, Bā -sīthāni. ¹³ Bā akatti paṇḍi-. ¹⁴ Bā sīlāni. ¹⁵ Bā aṇṇānti. ¹⁶ Ck sinuāni, Bā sīthāni. ¹⁷ Bā omits pa-. ¹⁸ Bā āgamaṇi. ¹⁹ Bā -paṇṇāni. ²⁰ Bā me yo haṃ yācaka.

matthakam pāpetvā dānam dassāmīti“ pakkabhājanen’ evā-
 dāya’ gantvā „idaṃ me dānam, sabbaṇṇūtañāṇassa paccayo
 hotū“ ¹ti attano asesetvā va tassa bhikkhāya’ bhājane pakkhipi.
 Brāhmaṇo dānam’ gahetvā thokaṃ gantvā antaradhāyi. M. pi
 tassa datvā puna apacitvā pītisukhen’ eva vītināmetvā puna- 5
 divase pi pacitvā tatth’ eva’ paṇṇasāladvāre nisīdi. Sakko
 puna brāhmaṇavesena āgami², puna pi tassa’ datvā M. tath’
 eva vītināmesi. Tatiyadivase pi tath’ eva datvā „aho’ me
 lābhā, kārapattāni³ nissāya mahantaṃ puññaṃ pasavāmīti“
 somanassappatto tayo divase anāhārātāya dubbalo pi samāno 10
 majjhantikasamaye paṇṇasālato nikkhamitvā dānam āvajjanto ¹⁰
 paṇṇasāladvāre nisīdi. Sakko pi cintesi: „ayaṃ brāhmaṇo
 tayo divase nirāhāro hutvā evaṃ dubbalo pi dānam dento
 tuṭṭhacitto va deti, cittassa aṇṇāhattamattaṃ ¹¹ n’ atthi, ahaṃ
 imaṃ ¹² ‘idaṃ nāma patthetvā dānam detīti’ na jānāmi, 15
 pucchitvā ajjhāsayaṃ assa sutvā dānakāraṇaṃ jānissāmīti“ so
 majjhantike vītivattento mahantena sirisobhaggena ¹³ taruṇa-
 suriyo viya jalamāno āgantvā M-assa purato ṭhatvā „ambho
 tāpaśa evaṃ ¹⁴ uṇhāvāte paharante evarūpe ¹⁵ loṇajalaparikkhitte¹⁶
 araṇṇe ¹⁷ kimatthaṃ tapokammaṃ karosīti“ pucchi. 20

Tam atthaṃ pakāsento S. paṭhamam gātham āha:

1. Akittim disvā ¹⁸ sammataṃ ¹⁹ Sakko bhūtapati bravi:
 kimatthiyaṃ ²⁰ mahābrahme eko sammasi ²¹ ghammanīti. 83.

Tattha kimatthiyaṃ ²² ti kiṃ manussasampattiṃ patthento ²³ udāhu
 Sakkasampattiādīnaṃ aṇṇātaraṇaṃ ti. 25

M. taṃ sutvā Sakkabhāvaṃ c’ assa ṇatvā „nāhaṃ etā
 sampattiyo patthemī, sabbaṇṇūtaṃ pana patthento tapokammaṃ
 karomīti“ pakāsetuṃ dutiyaṃ gātham āha:

¹ Bā bhājaneneva ādāya, omitting pakka. ² C° bhikkhā, Bā omits bhi-. ³ Bā
 tam. ⁴ C° tatheva. ⁵ Bā agamāsi. ⁶ Bā ssa. ⁷ Bā adds vada. ⁸ Bā -pa-
 ṇāni. ⁹ Bā pasutanti. ¹⁰ C° -jjento. ¹¹ C° aṇṇātattha matthamattaṃ, Bā
 aṇṇātatampi. ¹² Bā omits imaṃ. ¹³ Bā adds gaganātale. ¹⁴ Bā evarūpe. ¹⁵
 Bā omits evarūpe. ¹⁶ Bā kārarukkhe pari-. ¹⁷ so C°; C° Bā aṇṇe. ¹⁸ C°
 add na, Bā has disāna. ¹⁹ C° sammantaṃ, Bā sampati. ²⁰ C° kimatthiyaṃ,
 Bā kipaṭṭhayaṃ. ²¹ Bā sampati. ²² C° kimatthiyaṃ, Bā kim
 paṭhayan. ²³ Bā paṭhanto.

9. Dukkho punabbhavo Sakka sarīrassa ca bhedanam,
sammohamarāṇam dukkham, tasmā sammāmi Vāsavā¹ ti. 85.

Tattha tasmā ti yasmā punappuna jāti punappuna khandhānaṃ bhedanam
sammohamarāṇaṃ ca dukkham tasmā yatth' etāni n' atthi taṃ nibbānaṃ pat-
5 thento idha sammāmīti evaṃ attano nibbānajjhāsayatam² dīpesi³.

Taṃ sutvā Sakko tuṭṭhamānaso „sabbabhavesu kirāyaṃ
ukkaṇṭhito nibbānatthāya araṇṇe viharati, varam assa dassā-
mīti“ varena taṃ nimantento tatiyaṃ gātham āha:

3. Etasmiṃ te sulapite patirūpe subhāsīte (. p. 10, 4 etc.)
10 varam Kassapa te dammi yaṃ kiñci manas' icchasi⁴ ti. 85.

Tattha manasicchasi⁵ ti yaṃ kiñci manasā icchasi taṃ dammi⁶, varam
gaṇhāsi⁷ ti.

M. varam gaṇhanto catuttham gātham āha:

4. Varam ce me ado⁸ Sakka sabbabhūtānam issara
15 yena putte ca dāre ca dhanadhaññaṃ piyaṇi ca
laddhā narā na tappanti⁹ so lobho na mayi vase ti. 86.

Tattha varam ce me ado⁸ ti sace mayham varam desi, piyaṇi ca¹⁰ d
aññaṇi ca yaṇi piyabhaṇḍāni, na tappantīti⁹ punappuna puttādayo patthenti
yeva, na tittim upagacchanti⁷, na mayi vase ti mayi mā vasatu mā uppajjatu.

- 20 Ath' assa Sakko tussitvā uttarim pi varam dento Mahā-
satto ca gaṇhanto imā gāthā abhāsimsu:

5. Etasmiṃ te sulapite patirūpe subhāsīte
varam Kassapa te dammi yaṃ kiñci manas' icchasi. 87.
6. Varam ce me ado⁸ Sakka sabbabhūtānam issara
25 khettaṃ vatthuṃ hiraññaṃ ca gavāssaṃ dāsaporisaṃ
yena jātena jīyanti⁹ so doso na mayi vase ti. 88.
7. Etasmiṃ te sulapite -pe-. 89.
8. Varam ce me ado⁸ Sakka sabbabhūtānam issara
bālaṃ na passe na suṇe na ca bālena samvase,
bālen' allāpasallāpaṃ⁹ na kare na ca rocade. 90.

¹ Ck -yanam, Bd -jjhānasayatam. ² Bd -ti. ³ Bd adds taṃ. ⁴ C² adā. ⁵ Bd
laddhā nuññāni na tappenti, Bf laddhā nanutappenti. ⁶ Bd tappe-. ⁷ Bd omits
upa. ⁸ Bd khiyanti. ⁹ Ck² bālena allāpa-.

9. Kin nu te akaraṃ¹ bālo², vada Kassapa kāraṇaṃ!
kena Kassapa bālassa dassanaṃ nābhikaṃkhasi. 91.
10. Anayaṃ nayati dummedho adhurāyaṃ niyuñjati,
dunnayo seyyaso hoti, sammā vutto pakuppati³,
vinayaṃ so na jānāti, sādhu tassa adassanaṃ. 92. 5
11. Etasmiṃ te sulapite -pe-. 93.
12. Varaṃ ce me ado Sakka sabbabhūtānaṃ issara
dhīraṃ passe suṇe dhīraṃ dhīrena saha saṃvase,
dhīren' allāpasallāpaṃ⁴ taṃ kare taṃ ca rocaye. 94.
13. Kin nu te akaraṃ¹ dhīro, vada Kassapa kāraṇaṃ 10
kena Kassapa dhīrassa dassanaṃ abhikaṃkhasi. 95.
14. Nayaṃ nayati medhāvi adhurāyaṃ na yuñjati,
sunayo seyyaso hoti, sammā vutto na kuppati,
vinayaṃ so pajānāti, sādhu tena samāgamo. 96.
15. Etasmiṃ te sulapite -pe-. 97. 15
16. Varaṃ ce me ado Sakka sabbabhūtānaṃ issara
tato ratyā vivasane suriyass' uggamanam pati
dibbā⁵ bhakkhā pātubhaveyyuṃ sīlavanto ca yācakā. 98.
17. Dadato ca⁶ me na khīyetha, datvā nānutapeyy' ahaṃ,
dadaṃ cittaṃ pasādeyyaṃ, etaṃ Sakka varaṃ vare. 99. 20
18. Etasmiṃ te sulapite patirūpe subhāsīte
varaṃ Kassapa te dammi yaṃ kiñci manas' icchasi. 100.
19. Varaṃ ce me ado Sakka sabbabhūtānaṃ issara
na maṃ puna upeyyāsi⁷, etaṃ Sakka varaṃ vare. 101.
20. Bahūhi vatacariyāhi⁸ narā ca atha nāriyo 25
dassanaṃ m' ābhikaṃkhanti, kin nu me dassane bhayaṃ. 102.
21. Taṃ tādisaṃ devavaṇṇiṃ⁹ sabbakāmasamiddhinaṃ¹⁰
disvā tapo pamajjeyyaṃ¹¹, etaṃ te dassane bhayaṃ ti. 103.

Tattha yena jātenā 'ti yena cittaṇa jātena kuddhā sattā pāpavadhā-
dinaṃ vā katattā rājadaṇḍavasena viṣaṃ khādanādīhi vā attano¹² maraṇa- 30

¹ so all four MSS. ² B_d tato. ³ B_d viku-. ⁴ C_{ks} dhīrena allā-. ⁵ B_d -a.

⁶ B_d omits ca. ⁷ B_d mameva ujjidheyaṃ. ⁸ B_f vatta, B_d bahu vatta-. ⁹ B_d f-vaṇṇaṃ. ¹⁰ C_{ks} -itaṃ? ¹¹ all four MSS. -yya. ¹² C_{ks} attānaṃ.

vasena etāni khettādīni jīyanti so doso mayi na vaseyyā 'ti yāceti, na suṇe
 ti asukaṭṭhāne nāma vasatīti pi¹ imehi kaṇṇehi² na suṇeyyāṃ, kinnu te
 akaraṇa ti³ tava bālena mātā mārītā⁴ udāhu⁵ piṭā aññāṃ vā pana te kin
 nāma bālo anattāhaṃ akarīm⁶, anayāṃ nayatīti akāraṇaṃ kāraṇaṃ ti gaṇ-
 5 hāti⁷, pāpātipātādīni katvā jīvikaṃ kappessaṃmīti evarūpāni anattakammāni⁸
 cinteti, adhuraṇa ti saddhādurasiladhurapaññādhuresu ayojetvā ayoge
 nīyūñjati, dunnayo seyyaso hotīti dunnayo va⁹ tassa seyyo hoti, pañca
 dussēlakammāni samādāya vattanāṃ eva seyyo ti gaṇhāti, hitapaṭipattiyā vā
 dunnayo hoti¹⁰ netum¹¹ asakkuṇeyyo, sammā vutto ti hetunā kāraṇa
 10 vutto pi kuppati, vinayaṇa ti evaṃ abhikkamitabbāna ti ādikāṃ ācāravinaṇaṃ
 na jānāti, ovādaṃ¹² na sampatiṇṇaṃ, sādhu tassā 'ti etehi kāraṇehi tassa
 adassanaṃ eva sādhu, suriyassuggamaṇaṃ patīti suriyassa' uggamaṇavelāya,
 dibbā bhakkhā ti dibbabbhojanaṃ, yācakaṃ ti tassa dibbabbhojanaṃsa paṭiggā-
 hakā, vatacariyāhīti¹³ dānaśīlauposathakammehi, dassanaṃ mābhikaṃ-
 15 khaṇṭīti dassanaṃ mama abhikaṃkhaṇṭi, taṃ tādisaṇa ti āyasmantaṃ¹⁴
 evarūpaṃ dibbalaṃkāravibhūṣitaṃ, pamañjeyyāṃ¹⁵ ti pamādaṃ āpañjeyyāṃ¹⁶,
 tava sirisampattim pattheyyāṃ evaṃ nibbānattāya pavattite tapokamme Sak-
 kaṭṭhānaṃ patthento pamatto nāma bhavēyyāṃ, etaṃ¹⁷ tava dassanaṃ¹⁸ mayhaṃ
 bhayaṇa ti.

20 Sakko „sādhu bhante, na te ito paṭṭhāya santikaṃ āga-
 missāṃmīti¹⁹“ taṃ abhivādetvā khamāpetvā pakkāmi. M. yāva-
 jīvaṃ tatth' eva vasanto brahmavihāre bhāvetvā Brahmaloke
 nibbatti.

S. i. d. ā. j. s.: „Tadā Sakko Anuruddho ahoṣi, Akittipaṇḍito²⁰
 25 ahaṃ eva²¹“ ti. Akittijātakaṃ²¹.

8. Takkāriyajātaka.

Ahameva dubbhāsitaṃ bhāsim bālo ti. Idaṃ S. J. v.
 Kokālikāṃ ā. k. Ekasmiṃ hi antovasse dve aggasāvakaṃ gaṇaṃ
 vihāya²² vivittakāvāsaṃ²³ vasitukāma S-raṃ āpucchitvā Kokālikaraṭṭhe
 30 Kokālikassa²⁴ vasaṇaṭṭhānaṃ gantvā evaṃ āhaṃsu: „āvuso Kokālika

¹ Bā omits pi. ² Bā kārāṇehi. ³ so all three MSS., Bā adds ki nu. ⁴ Bā
 nihatā. ⁵ Bā adds tava. ⁶ so Ck; Bā -raṇ, B^o -rī. ⁷ Bā akāraṇaṃ karonti
 gaṇhāti. ⁸ Bā akāraṇaṃ kammāni. ⁹ Ck ca, Bā ga. ¹⁰ Bā ti. ¹¹ Ck netam.
¹² Bā -dañca. ¹³ Bā vatta-. ¹⁴ Bā omits ā-. ¹⁵ Bā -yyā. ¹⁶ Bā -yya na.
¹⁷ Bā evaṃ. ¹⁸ Bā -naṃ. ¹⁹ Bā -mā ti. ²⁰ Bā akatti- and adds pana. ²¹
 Bā/ akatti-, cfr. Morris, B. & C. p. 73. ²² Bā pahāya. ²³ Bā -ttāvāsaṃ. ²⁴
 Bā -ka.

taṃ nissāya amhākaṃ amhe ca nissāya tav'¹ eva¹ phāsuvihāre sati'²
 imaṃ temāsaṃ idha vaseyyāma³ 'ti. „Ko panāvuso maṃ nissāya
 tumhākaṃ phāsuvihāro“ ti⁴. „Sace tvaṃ āvuso 'dve aggasāvaka
 idha viharantīti' kassaci na āroceyyāsi mayāṃ sukhaṃ vihareyyāma,
 ayaṃ taṃ nissāya amhākaṃ phāsuvihāro“ ti. „Atha tumhe nissāya 5
 mayhaṃ ko phāsuvihāro“ ti. „Mayāṃ tuyhaṃ antotemāse⁵ dham-
 maṃ vācessāma dhammakathaṃ kathessāma, esa tuyhaṃ amhe nis-
 sāya phāsuvihāro“ ti. „Vasatha āvuso⁶ yathājjhāsayaṇā⁷ 'ti so tesāṃ
 paṇītasenāsanam⁸ adāsi. Te phalasaṃpattisukhena sukhaṃ vasiṃsu,
 na koci tesāṃ tattha vasanabhāvaṃ jānāti⁹. Te vutthavassā pavāre- 10
 tvā „āvuso, taṃ nissāya vutth' amha, S-raṃ vanditūṃ gacchāma“ 'ti
 taṃ āpucchīṃsu. So „sādhū“ 'ti sampaticchitvā te ādāya dhura-
 gāmaṃ¹⁰ piṇḍāya cari¹¹. Therā katabhattakiccā gāmato nikkhamīṃsu.
 Kokāliko te uyyojetvā nivattitvā manussānaṃ ārocesi: „upāsakā,
 tumhe tiracchānasadisā, dve aggasāvake temāsaṃ dhuravihāre vasante 15
 na jānittha¹⁰, idāni te gatā¹¹“ ti. Manussā „kasmā pana bhante
 amhākaṃ na ārocayitthā¹²“ 'ti vatvā bahuṃ sappitelādibhesajjaṇ¹³ c'
 eva vatthacchādānaṃ ca gahetvā there upasaṃkamitvā vanditvā „kha-
 matha no bhante, mayāṃ tumhākaṃ aggasāvakabhāvaṃ na jānāma,
 aṇṇa no Kokālikabhadantassa vacanena nātā, amhākaṃ anukampāya 20
 imāni¹⁴ bhesajjavatthacchādānaṃ gaṇhathā¹⁵“ 'ti. Kokāliko „therā
 appicchā santuṭṭhā, imāni vatthāni attanā¹⁵ agahetvā mayhaṃ dassan-
 titi¹⁶“ cintetvā upāsakehi saddhiṃ yeva therānaṃ santikaṃ gato. Therā
 bhikkhuparipācitattā¹⁶ tato kiñci n' eva attanā gaṇhiṃsu na Kokāli-
 kassa dāpesuṃ. Upāsakā „bhante idāni agaṇhantā¹⁷ puna amhākaṃ 25
 anuggahatthāya¹⁸ idhāgaccheyyāthā¹⁹“ 'ti yācīṃsu. Therā adhi-
 setvā²⁰ Satthu santikaṃ agamīṃsu²¹. Kokāliko „ime therā attanā²²
 na²³ gaṇhantā mayhaṃ pi na dāpesuṃ“ ti āghātaṃ bandhi. Therāpi
 Satthu santike thokaṃ vasitvā attano parivāre pañcasate bhikkhū
 ādāya bhikkhusahassena saddhiṃ cārikaṃ caramānā Kokālikaratṭhaṃ 30
 pattā. Te upāsakā paccuggamaṇaṃ katvā there ādāya tam eva
 vihāraṃ netvā devasikaṃ mahāsakkāraṃ karīṃsu. Pahūtabhesajja-

¹ Bds tava, Cks tatheva. ² Bds -ro bhavissati. ³ Cks omīti ti. ⁴ Bd -saṃ. ⁵ Bd -thāvuso. ⁶ Bd paṭirūpas-. ⁷ Bd koci nesam - - na jānāti. ⁸ Bd -me. ⁹ Bd -ritvā. ¹⁰ Cks -nitvā. ¹¹ Bd āga-. ¹² Bd nārocetthā. ¹³ Bd -jje. ¹⁴ Bd omīti i-. ¹⁵ Bd -no. ¹⁶ Bd imaṃ bhikkhūṃ paṭicca dinnattā. ¹⁷ Bd gaṇhantā, Cg ga- corr. to aga-. ¹⁸ Bd anukammāya. ¹⁹ Bd idha āg-. ²⁰ Bd anadhi-. ²¹ Ck āg- corr. to ag-, Bd āgamīsuṃ. ²² Bd -no. ²³ Bd a.

vatthacchādanam¹ uppajjati². Therehi saddhim³ gatabhikkhū⁴ cīvarāni
 vicārentā saddhim⁵ āgatabhikkhūnañ⁶ nēva denti Kokālikassa na denti,
 therāpi tassa na⁷ dāpenti. Kokāliko cīvaram⁸ na⁹ labhivā „pāpicchā
 Sāriputta-Moggallānā, pubbe diyyamānalābham¹⁰ agahetvā idāni gaṇhanti,
 5 pūretum na sakkā, aññam¹¹ na oloketi¹²“ there akkosati paribhāsati.
 Therā „ayam amhe nissāya akusalam¹³ pasavatīti“ saparivārā nikkha-
 mitvā „aññam bhante katipāham¹⁴ vasathā“¹⁵ ‘ti manussehi yāciyamānāpi
 nivattitum na icchimsu. Ath’ eko daharabhikkhu¹⁶ āha: „upāsakā,
 katham¹⁷ therā vasissanti, tumhākam kulūpakathero¹⁸ imesam vāsam na
 10 sabatīti¹⁹. Te tassa santikam²⁰ gantvā „bhante, tumhe kira therānam
 idha vāsam²¹ na sabatha, gacchatha, ne khamāpetvā vā²² nivattetha
 palāyivā vā aññattha vasathā“²³ ‘ti. So upāsakānam bhayena gantvā
 there yāci. Therā „gacchāvuso, na mayam nivattāmā“²⁴ ‘ti pakka-
 mimsu. So²⁵ nivattetum asakkonto vihāram eva paccāgato. Atha
 15 nam²⁶ upāsakā pucchimsu: „nivattitā te bhante therā“²⁷ ti. „Nivatte-
 tum nāsakkhim²⁸. „Kim āvuso“²⁹ ti. Atha nam³⁰ „imasmiṃ pāpadhamme
 idha vasante³¹ pesalā bhikkhū na vasissanti, nikkadḍhāma nan³² ti
 cintetvā „bhante, mā tvaṃ idha vasi, amhe nissāya tuyham³³ kiñci n’
 atthīti“ āhamsu. So³⁴ tehi abahumānakato³⁵ puttacīvaram ādāya
 20 Jetavanam³⁶ gantvā S-rām upasamkamitvā „pāpicchā bhante Sāriputta-
 Moggallānā pāpakānam icchānam vasaṃ gatā“³⁷ ti³⁸ āha. Atha nam³⁹
 S. „mā h’ evam Kokālika⁴⁰, pasādehi Kokālika⁴¹ Sāriputta-
 Moggallānesu cittaṃ, ‘pesalā, bhikkhū’⁴² ti dhārehi⁴³“. Kokāliko „tumhe
 bhante tumhākam aggasāvakānam saddahatha, aham⁴⁴ paccakkhato
 25 addasam, pāpicchā ete paṭicchannakammantā dussilā“⁴⁵ ti vatvā yāva-
 tatiyaṃ S-rā vārito pi tath’ eva vatvā utthāyāsanaṃ pakkāmi. Tassa
 pakkantamattass’ eva⁴⁶ sakalasarīre⁴⁷ sāsapamattā⁴⁸ pīlakā utthahitvā
 anupubbena vadḍhitvā beluvapakkamattā⁴⁹ hutvā bhijjitvā⁵⁰ pubbalohitam⁵¹
 paggharimsu. So nitthananto⁵² vedanāmatto⁵³ Jetavanadvārakotṭhake
 30 nipajji. „Kokālikena dve aggasāvakā⁵⁴ akkuṭṭhā⁵⁵“⁵⁶ ti yāva Brahma-
 lokā ekakolāhalam ahosi. Ath’ assa upajjhāyo⁵⁷ Tudū⁵⁸ nāma

¹ C^s pahūtam-, B^d bahutam-. ² B^d -jji. ³ B^d āg-. ⁴ B^d na tassa. ⁵ B^d a.
⁶ B^d -e. ⁷ B^d robhi-. ⁸ B^d -kothe-, and adds idha. ⁹ B^d vasaṃ. ¹⁰ B^d
 omits vā. ¹¹ B^d adds there. ¹² B^d omits nam. ¹³ B^d vasante idha. ¹⁴ B^d
 omits so. ¹⁵ B^d nikkadḍhito. ¹⁶ B^d adds ca. ¹⁷ B^d -lika and adds avara.
¹⁸ C^s -liya. ¹⁹ B^d vāreti vārito pl. ²⁰ B^d pakkantasseva. ²¹ B^d omits sakala.
²² B^d -lohikāni. ²³ B^d nitthu-. ²⁴ B^d -pattro. ²⁵ B^d skuddhā. ²⁶ B^d tūrisa,
 B^e turisa.

Brahmā taṃ kāraṇaṃ ūtvā gantvā¹ „there khamāpessāmiti“ āgantvā
 ākāse tthatvā „Kokālika, pharusam te kammaṃ kataṃ, aggasāvake
 pasādehīti“ āha. „Ko pana tvaṃ āvuso“ ti. „Tudu² Brahmā nāma³
 ahaṃ“ ti. „Nanu tvaṃ⁴ āvuso Bhagavatā anāgāmiti⁵ vyākato, anā-
 gāmi⁶ anāvattidhammo tasmā⁷ lokā ti vuttaṃ⁸, tvaṃ saṃkāraṭṭhāne
 5 yakkho bhavissasīti“ Mahābrahmānaṃ¹⁰ apasādesi. So¹¹ taṃ attano
 vacanaṃ gāhāpetuṃ asakkonto „tava vācāya tvaṃ eva paccassū“ ti¹²
 suddhavāsaṃ eva gato. Kokāliko pi kālaṃ katvā Padumaniraye
 uppajji. Tassa tattha nibbattabhāvaṃ ūtvā Sahampati Mahābrahmā¹³
 Tathāgatassa ārocesi¹⁴. S. bhikkhūnaṃ ārocesi. Bhikkhū tassa
 10 agūpaṃ kathentā dh. k. s.: „āvuso Kokāliko kira Sāriputta-
 Moggallāne akkositvā attano mukhaṃ nissāya Padumaniraye uppanno“
 ti. S. āgantvā „kāya nu ttha bhikkhave e. k. s.“ ti pucchitvā
 „imāya nāma“ ti vutte „na bhikkhave Kokāliko idāṃ eva vacanena
 hatto attano mukhaṃ nissāya dukkhaṃ anubhoti, pubbe p' esa¹⁵
 15 mukhaṃ nissāya dukkhaṃ anubhavi¹⁶ yevā“ ti vatvā a. ā.:

A. B. Br. r. k. tassa purohito Piṅgalo nikkhantadāṭho
 ahoṣi. Tassa brāhmaṇī aññena brāhmaṇena saddhiṃ aticari.
 So pi tādiso va purohito brāhmaṇiṃ¹⁷ punappuna vārento pi
 vāretuṃ asakkonto cintesi: „imaṃ mama verim sahatthā mā-
 20 retuṃ na sakkā, upāyena naṃ māressāmiti“ so rājānaṃ upa-
 saṃkamitvā āha: „mahārāja, tava nagaraṃ sakala-Jambudīpe
 agganagaraṃ, tvaṃ aggarājā, evaṃ aggarañño nāma tava
 dakkhiṇadvāraṃ duyuttaṃ amaṅgalaṃ¹⁸“ ti. „Ācariya idāni
 kiṃ katabban“ ti. „Maṅgalaṃ¹⁹ katvā yojetabban“ ti. „Kiṃ²⁰
 laddhuṃ vaṭṭatīti“. „Purāṇadvāraṃ hāretvā²¹ maṅgalayuttāni
 dārūni²² gahetvā nagarapariggāhakānaṃ²³ bhūtānaṃ balim
 datvā maṅgalanakkhattena paṭiṭṭhāpetuṃ²⁴ vaṭṭatīti“. „Tena
 hi evaṃ karoṭhā“ ti. Tadā B. Takkāriyo nāma māṇavo

¹ B^d omits ga-. ² B^d turisa. ³ B^d nāmāhaṃ. ⁴ C^k nahūtvaṃ, C^s nanutvā.
 B^d nanu ca. ⁵ C^ks -mī, B^d -miti. ⁶ all three MSS. -mī, B^d adds ca. ⁷ B^d
 asmā. ⁸ B^d -e-. ⁹ all three MSS. -tīti. ¹⁰ B^d -bmaṇ. ¹¹ B^d omits so. ¹²
 B^d tvaññeva paññāyissasīti vatvā. ¹³ B^d omits mahā. ¹⁴ B^d -tassāro-. ¹⁵ B^d
 adds attano. ¹⁶ B^d -bhosi. ¹⁷ C^ks -pī, B^d -pi. ¹⁸ B^d duruttaṃ avama-. ¹⁹
 C^ks -le. ²⁰ B^d nihāritvā. ²¹ C^ks -ruṃ, B^d -runi. ²² B^d paṭi-. ²³ B^d pari-.

huvā tassa santike sippaṃ uggaṇhāti¹. Purohito purāṇa-
 dvāraṃ hāretvā² navam niṭṭhāpetvā rājānaṃ āha: „niṭṭhitam
 deva dvāraṃ, sve bhaddanakkhattam³, tam anaticcāmitvā⁴
 balim katvā dvāraṃ patitṭhāpetum vaṭṭatīti⁵. „Ācariya bali-
 5 kammattāya kim laddhum vaṭṭatīti⁶. „Deva mahesakkham
 dvāraṃ mahesakkhadevatāhi⁷ adhiggaḥitam⁸, ekaṃ piṅgalaṃ
 nikkhantadāṭhaṃ ubhato visuddhaṃ brāhmaṇaṃ māretvā tassa
 maṃsalohitena balim⁹ katvā sarīraṃ heṭṭhā khipitvā dvāraṃ
 patitṭhāpetabbaṃ, evaṃ tumhākaṃ ca nagarassa ca sotthim¹⁰
 10 bhavissatīti¹¹. „Sādhu ācariya, evarūpaṃ brāhmaṇaṃ māretvā
 dvāraṃ patitṭhāpehīti¹². So tuṭṭhamānaso „sve paccā-
 mittassa piṭṭhim passissāmīti¹³ ussāhajāto attano gehaṃ gantvā
 mukhaṃ rakkhituṃ asakko turitaturito bhariyaṃ āha:
 „pāpacaṇḍālī¹⁴, ito paṭṭhāya kena saddhim abhiramissasi, sve
 15 te jāraṃ māretvā balikammaṃ karissāmīti¹⁵. „Niraparādhaṃ
 kimkāraṇā māressasīti¹⁶. „Rājā ‘kaḷārapīṅgalassa brāhma-
 ṇassa maṃsalohitena balim¹⁷ katvā¹⁸ nagaradvāraṃ patitṭhā-
 pehīti¹⁹ āha, jāro te kaḷārapīṅgalo, tam māretvā balim²⁰
 karissāmīti²¹. Sā jārassa santikaṃ²² pāhesi: „rājā kira kaḷāra-
 20 piṅgalaṃ brāhmaṇaṃ māretvā balim kātukāmo, sace jivitu-
 kāmo aññe pi tayā sadise brāhmaṇe gahetvā sve²³ kālass²⁴ eva
 palāyassū²⁵ ‘ti. So tathā akāsi. Tam nagare pākāṭaṃ ahoṣi.
 Sakalanagarato sabbe kaḷārapīṅgalā palāyimsu²⁶. Purohito
 amittassa²⁷ palātabhāvaṃ ajānitvā pāto va rājānaṃ upasaṃ-
 25 kamitvā „deva asukaṭṭhāne kaḷārapīṅgalo brāhmaṇo atthi,
 tam gaṇhāpethā²⁸ ‘ti āha. Rājā manusse²⁹ pesesi, te apassantā
 āgantvā „palāto kira³⁰ ‘ti ārocesum. „Aññattha upadhārethā³¹

¹ Bā omits ug. ² Bā nihā-. ³ Bā -ddakam na-. ⁴ C^k -kkamemitvā, C^s -kkamētvā, Bā -kkhamitvā. ⁵ Bā adds āha. ⁶ Bā -kkhāhi de-. ⁷ Bā pari-.
⁸ Bā balikammaṃ. ⁹ C^s -i. ¹⁰ katva - - - pehīti wanting in Bā. ¹¹ Bā pāpe-.
¹² Bā adds sarīraṃ heṭṭhā khipetvā dvāraṃ paṭṭhātipetabba evaṃ tumhākaṃ
 nagarassa vuddhi bhavissatīti so sādhu ācariya evarūpaṃ brahmaṇaṃ māretvā
 nagaradvāraṃ patitṭhāpehīti. ¹³ Bā -ke. ¹⁴ Bā sa. ¹⁵ Bā palāyantīti. ¹⁶ Bā
 paccāmi. ¹⁷ Bā amacce.

'ti. Sakalanagare upadhārentāpi na passimsu¹. Tato „saṇi-
kam upadhārethā“ 'ti vutte „deva ṭhapetvā purohitam añño
evārūpo n' atthīti“² vadimsu. Purohitam na sakkā māretun“
ti. „Deva kiṃ vadetha“³, purohitassa kāraṇā ajja dvāre apa-
tiṭṭhāpīte⁴ nagaram aguttam bhavissati, ācariyo kathento 'ajja' ⁵
atikkametvā⁶ ito saṃvaccharaccayena nakkhattam labhissatīti'
kathesi, saṃvaccharam⁷ nagare advārake⁸ paccatthikānam okāso
bhavissati⁹, yaṃ kañci¹⁰ māretvā aññena vyattena brāhmaṇena
balikammaṃ¹¹ kāretvā dvāram patiṭṭhāpessāmā“ 'ti. „Atthi
pana añño¹² ācariyasadiso paṇḍito brāhmaṇo“ ti¹³. „Atthi ¹⁰
deva tass' eva¹⁴ antevāsī Takkāriyamānavo nāma, tassa puro-
hitatṭhānam datvā dvāre¹⁵ maṅgalam karoṭhā“ 'ti. Rājā tam
pakkosāpetvā sammānam kāretvā purohitatṭhānam datvā tathā
kātum ānāpesi. So mahantena parivārena nagaradvāram aga-
māsi. Purohitam rājānubhāvena bandhitvā ānayimsu. M. ¹⁵
dvāram patiṭṭhāpanatṭhāne¹⁶ āvātam khaṇāpetvā sāṇim¹⁷ parik-
khipāpetvā¹⁸ ācariyena saddhim antosāṇiyam atṭhāsi. Ācariyo
āvātam oloketvā attano patiṭṭham alabhanto „attho tāva me
nipphādito¹⁹ ahosi, bālatāya pana mukham rakkhitum asakkonto
vegena pāpitthiyā kathesin ti attanā va me²⁰ attano vadho ²⁰
ābhato²¹“ ti M-am ālapanto paṭhamam gātham āha:

1. Aham eva dubbhāsitaṃ bhāsi²² bālo
bheko²³ v' araṇṇe ahim avhayāno²⁴,
Takkāriye²⁵ sobbham imam patāmi²⁶,
na kir' eva sādhu²⁷ ativelabhāṇīti. 104.

25

¹ B^d adds sadisaṃ. ² B^d omits n. ³ B^d kathetha. ⁴ B^d -ṭhite. ⁵ B^d omits
ajja. ⁶ B^d -mi-. ⁷ C^{ks} -re. ⁸ C^{ks} dvārake, B^d dvārike anīṭhite. ⁹ B^d -tīti.
¹⁰ C^{ks} yaṃ kiñci, B^d tam in the place of yaṃ kañci. ¹¹ C^{ks} kamme. ¹² C^{ks}
rañño. ¹³ B^d omits ti. ¹⁴ B^d tassa. ¹⁵ B^d omits dvāre. ¹⁶ B^d dvāratha-
panatṭhāne. ¹⁷ B^d sāṇiya. ¹⁸ B^d adds āvāte. ¹⁹ B^d attano atthāya niyyābyādito
in the place of attho -. ²⁰ B^d omits va me. ²¹ C^{ks} āha-, B^d āga-. ²² C^{ks}
-sim. ²³ B^d bālabhake. ²⁴ B^d avhāyamāno. ²⁵ C^{ks} -yo. ²⁶ B^d takkāriye
sobbhamhi aham pahāmi. ²⁷ B^d -dhu ti.

Tattha dubbhāsitaṃ bhāsīti dubbhāsitaṃ bhāsīm¹, bheko vā 'ti yathā araṇṇe maṇḍuko vassanto attano khādakaṃ abhīm² avhayamāno dubbhāsitaṃ bhāsati³ nāma evaṃ aham eva dubbhāsitaṃ bhāsīm⁴, Takkāriye⁵ ti tassa Takkāriyā ti itthilīṅgaṃ nāma.

5 Ten' etaṃ⁶ ālapanto gātham āha:

2. Pappoti macco ativelabhāṇī

evaṃ vadham⁷ sokapariddavaṇ⁸ ca,

attānaṃ yeva garahāsi ettha⁹

ācera yan taṃ¹⁰ nikhaṇanti¹¹ sobbhe ti. 105.

10 Tattha ativelabhāṇīti velātikkaṇṭaṃ¹² pamāṇātikkaṇṭaṃ¹³ katvā kathanam nāma na sādhu kira¹⁴, ativelabhāṇī puriso na sādhu 'ti pi¹⁵ attho, sokapariddavaṇ¹⁶ cā 'ti ācariya evaṃ eva¹⁷ ativelabhāṇī puriso vadha-bandhanaṇ¹⁸ ca sokaṇ ca mahantena saddena paridevaṇ ca pappoti, garahasīti param āgarahitvā attānaṃ yeva garaheyyāsi¹⁹, ettha²⁰ 'ti etaṃim kārāṇe, 15 ācera yantan ti ācariya²¹ yena kārāṇena taṃ nikhaṇanti sobbhe²² taṃ taya va kataṃ²³, tasmā attānaṃ eva garaheyyāsi vadati.

Evaṇ ca²⁴ naṃ vatvā „ācariya vācam arakkhitvā na kevalaṃ tvam eva dukkhappatto aṇṇe pi pattā yevā“ 'ti vatvā attitaṃ āharitvā dassesi.

20 Pubbe kira Bārāṇasiyaṃ Kālī nāma gaṇikā ahosi, tassā Tuṇḍilo nāma bhātā. Kālī²⁵ ekadivasaṃ sahaṣsaṃ gaṇhāti. Tuṇḍilo pana itthidhutto surādhutto akkhadhutto va²⁶, sā tassa dhanam deti, so laddham laddham vināseti. Sā taṃ vārenti²⁷ vāretuṃ nāsakkhi. So ekadivasaṃ dūtaparājito²⁸ nivattha- 25 vatthāni datvā kaṭasātakakhaṇḍam²⁹ nivāsetvā tassā geham āgami. Tāya va³⁰ dāsiyo āṇattā³¹ honti: „Tuṇḍilassa āgata-

¹ Bḍ ābhāsi. ² Cks add avheti viya so taṃ. ³ Bḍ -si. ⁴ Bḍ ābhāsi. ⁵ Cks -yo, Bḍ -yena. ⁶ Bḍ itthilīṅganāmaṃ parivaṇṇanaṃ. ⁷ Ck evaṃ dham, Bḍ bandham taṃ. ⁸ Bḍ sokaṇ-. ⁹ Cks etto. ¹⁰ Bḍ ācariyataṃ. ¹¹ Ck nikhan-, Bḍ nikkhan-. ¹² Ck -ta, Bḍ -ṇīti bhaṇanto ti velato atikkaṇṭaṃ, Ck -tikkaṇṭaṃ. ¹³ Ck has added pa-, Bḍ omits it. ¹⁴ Bḍ omits kira. ¹⁵ Bḍ omits pi. ¹⁶ Bḍ sokaṇ-, Cks -vā, omitting cā. ¹⁷ Cks etaṃ. ¹⁸ Bḍ vadham-. ¹⁹ Ck -yyāsi, Ck -yya. ²⁰ Cks etto. ²¹ Cks ācari. ²² Bḍ adds ti. ²³ Bḍ taṃ tathā kataṃ re. ²⁴ Bḍ adds pana. ²⁵ Bḍ sā. ²⁶ Bḍ omits va. ²⁷ Cks -ti, Bḍ omits vā-. ²⁸ Bḍ jato parā-. ²⁹ Ck -sāraṇḍam, Ck -sāraṇḍam, Bḍ -sātakakhaṇḍā. ³⁰ Bḍ ayaṇ ca in the place of taya va. ³¹ Ck ānantā, Bḍ āṇāpesi.

kāle kiñci' adatvā gīvāya naṃ gahetvā nīhareyyāthā⁴ 'ti. Tā⁵ tathā karimsu. So dvāramūle rodanto aṭṭhāsi. Ath' eko seṭṭhiputto niccakālaṃ Kāliyā sahaṣsaṃ āharanto⁶ taṃ divasaṃ taṃ disvā „kasmā Tuṇḍila rodasīti“ pucchi. „Sāmi, jūte⁷ parājito mama bhaginiyā santikaṃ āgato 'mhi, taṃ⁸ maṃ⁹ dāsiyo gīvāya gahetvā nīharimsū“ 'ti. „Tena hi¹⁰ tiṭṭha, bhaginiyā te kathessāmīti“ so gantvā¹¹ „bhātā te kaṭasāṭakakhaṇḍaṃ¹² nivāsetvā¹³ tṭhito, vatthāni 'ssa¹⁴ kimatthaṃ na desīti“ āha. „Ahaṃ tāva¹⁵ na demi, sace¹⁶ pana te sineho atthi tvaṃ dehi¹⁷“. Tasmiṃ pana gaṇikāghare¹⁸ idaṃ¹⁹ cārittaṃ: ābhaṭaṃ²⁰ sahaṣsato, pañca satāni gaṇikāya honti²¹, pañca satāni vatthagandhamālāmūlaṃ²² honti, āgatapurisā²³ tasmiṃ ghare laddhavatthāni nivāsetvā²⁴ rattiṃ vasitvā punadivase gacchantā²⁵ nivāsetvā²⁶ ābhatavatthān' eva²⁷ nivāsetvā gacchanti²⁸. Tasmā so seṭṭhiputto tāya diṇṇaṃ vatthaṃ²⁹ nivāsetvā attano sāṭake³⁰ Tuṇḍilassa dāpesi. So nivāsetvā nadanto gantvā surāgehaṃ pāvīsi. Kālī pi dāsiyo āṇāpesi: „sve etassa gamanakāle vatthāni acchindeyyāthā“ 'ti. Tā tassa nikkhamanakāle ito c' ito ca upadhāvitvā vilumpamānā viy' assa³¹ sāṭake gahetvā „idāni yāhi kumārā“ 'ti naggam katvā vissajjesuṃ. So naggo³² va nikkhami, jano pariḥāsaṃ karoti, so lajjitvā „mayā v' etaṃ³³ kataṃ, ahaṃ eva attano mukhaṃ rakkhituṃ nāsakkhin³⁴ ti paridevi. Idaṃ tāva dassetuṃ tatiyaṃ gātham āha:

a. Kim ev' ahaṃ³⁵ Tuṇḍilam ānupuccheyyaṃ³⁶

Kareyya³⁷ saṃ³⁸ bhātaraṃ Kālikā yaṃ³⁹, 25

naggo v' ahaṃ⁴⁰ vatthayugaṇ ca jīno⁴¹,

ayam pi attho bahu tādiso vā 'ti. 106.

¹ Cks ka-. ² Ck Bā tāta. ³ Bā -rāpento. ⁴ Cks dūte, Bā jute. ⁵ Bā i. ⁶ Bā so pi in the place of tena hi. ⁷ Bā āg-. ⁸ Cks -sārakhaṇḍaṃ, Bā -sāṭarakhaṇḍaṃ. ⁹ Cks yassa. ¹⁰ Ck va, Bā omits tāva. ¹¹ Bā avi ca, omitting pana. ¹² Bā -kāyagha-. ¹³ Bā inam. ¹⁴ Ck hotīti, C' hoti. ¹⁵ Bā vattamālamūlāni. ¹⁶ Bā -o. ¹⁷ so Cks; Bā taṃ thapetvā in the place of ni-. ¹⁸ Cks āgata-. ¹⁹ Bā -ati. ²⁰ Bā dīnavatthāni. ²¹ Bā omits viyassa. ²² Cks cetam. ²³ all three MSS. evāhaṃ. ²⁴ Bā ānupucchaṃ. ²⁵ C' kareyyaṃ. ²⁶ Bā ta. ²⁷ Bā kālikāya, Ck kālikāya, C' kālikāya. ²⁸ Bā vāhaṃ. ²⁹ Cks jito, Bā vattayuggaṇa jano.

Tattha bahu tādiso vā 'ti seṭṭhīputto pi¹ hi attanā katen' eva² dukkham³ patto, tvam pi⁴ tasmā ayam pi tuyham dukkappattitī⁵ attho bahūhi kārāṇehi tādiso va⁶.

Aparo pi: Bārāṇasiyam ajapālānam pamādena gocarā-
 5 bhūmiyam dvīsu meṇḍesu yujjhantesu eko kulīṅgasakuṇo⁷ „ime
 idāni bhinnehi sīsehi marissanti, vāressāmi vata no“ ti⁸ „mātula
 mā yujjhathā“ 'ti vāretvā tesam⁹ katham agahetvā yujjhantānam
 yeva piṭṭhiyam¹⁰ pi sīse pi nisīditvā yācitvā vāretum asakkonto
 „tena hi maṃ māretvā yujjhathā“ 'ti ubhinnaṃ¹¹ sīsamanantaram¹²
 10 pāvīsi. Te aññamaññaṃ pahariṃsu yeva. So saṇhakarāṇiyam¹³
 piṃsito¹⁴ viya attanā katen' eva vināsam patto. Idam¹⁵ aparaṃ
 kārāṇam dassento¹⁶ cattutham gātham āha:

4. Yo yujjhamānānam ayujjhamāno
 meṇḍantaram accupatī kulimko
 15 so piṃsito meṇḍasirehi tattha,
 ayam pi attho bahu tādiso vā 'ti. 107.

Tattha meṇḍantaram ti meṇḍānam antaram, accupatitī¹⁷ atigantvā
 uppati, ākāse sīsānam vemajjhe atṭhāsetti attho, piṃsito ti piṇṇito.

Aparo pi: Bārāṇasivāsino va¹⁸ gopālakapālitaṃ¹⁹ tāla-
 20 rukkham disvā ekam phalatthāya²⁰ rukkham āropesum, tasmim
 phalāni pāte eko kaṇhasappo vammikā nikkhamitvā tālam
 abhirūhi²¹, heṭṭhā ṭhitā daṇḍādīhi paharantāpi tam vāretum
 nāsakkhimsu. Te „sappo tālam abhirūhatitī“²² itarassa ācik-
 khimsu, so²³ bhīto mahāvīravam viraviḷ, heṭṭhā ṭhitā ekam
 25 thirasāṭakam catūsu kaṇnesu gahetvā „imasim sāṭake patā“
 'ti tam āhaṃsu. So parigalitvā²⁴ catunnam pi antare sāṭaka-
 majjhe pati, tassa vātavegena sandhāretum asakkontā añña-

¹ B^d omits pi. ² B^d katena. ³ B^d dukkha. ⁴ B^d adds hi. ⁵ C^k -ppatim, B^d dukkhapatto ti. ⁶ C^k ca. ⁷ B^d adds nāma. ⁸ B^d vāressāmitti, omitting vata no. ⁹ B^d adds tam. ¹⁰ B^d piṭṭhe. ¹¹ B^d adds pi. ¹² B^d sīsanta-. ¹³ C^k -ṇiyam, B^d saṇhakarāṇiyam. ¹⁴ B^d piṃsato, C^k piṃsato. ¹⁵ B^d idampl. ¹⁶ B^d dassetum. ¹⁷ C^k adds accupapatitī, C^k accuppatatitī accuppatati. ¹⁸ B^d omits va. ¹⁹ C^k gopālakapālitaṃ, C^k gopālitaṃ, B^d gopālakāphalitaṃ. ²⁰ B^d tāla pha-. ²¹ B^d āruya. ²² C^k -hītī, B^d -hiti. ²³ B^d puriso. ²⁴ C^k -gilivā, C^k -gilivā, B^d patanto.

maññaṃ sīsehi paharitvā bhinnehi sīsehi jīvitakkhayaṃ pattā.

Idaṃ kāraṇaṃ dassento pañcamaṃ gātham āha:

5. Caturō janā potthakaṃ aggahesuṃ,
 ekaṃ ca posaṃ anurakkhamānā
 sabbe va te bhinnasirā sayimsu,
 ayam pi attho bahu tādiso vā 'ti. 108.

5

Tattha potthakan ti ghanasāṭakaṃ¹, sabbeva te ti te pi cattāro janā
 attanā katen' eva bhinnasirā sayimsu.

Apare: Bārānasivāsino eḷakacorā rattim ekaṃ ajaṃ thene-
 tvā², „araññe khādissāma“³ 'ti tassā avassanattāya mukhaṃ 10
 bandhitvā veḷugumbe ṭhapesuṃ. Punādivase taṃ khādituṃ
 gacchantā āvudhaṃ pammussitvā⁴ agamaṃsu. Te „ajaṃ māretvā
 maṃsaṃ pacitvā khādissāma, āharathāvudhan“⁵ ti ekassāpi hatthe
 āvudhaṃ adisvā „vinā āvudhena etaṃ māretvāpi maṃsaṃ ga-
 hetuṃ na sakkā“⁶ ti⁷ „vissajjetha naṃ⁸, puññaṃ⁹ assa 15
 atthīti“¹⁰ vissajjesuṃ. Tadā eko veḷukāro¹¹ veḷuṃ gahetvā „puna
 pi āgantvā gahessāmīti“¹² nalakārasatthim veḷupattantare ṭha-
 petvā pakkāmi. Ajā „mutt' amhīti“¹³ tussitvā veḷumūle kīla-
 mānā¹⁴ pacchimapādehi paharitvā taṃ satthim pātesi. Corā
 satthisaddaṃ sutvā upadhāretvā taṃ disvā tuṭṭhamānasā ajaṃ 20
 māretvā maṃsaṃ khādīmu¹⁵. Iti sāpi ajā¹⁶ attanā katen' eva
 matā ti idaṃ dassetuṃ chaṭṭhamaṃ gātham āha:

6. Ajā yathā veḷugumbasmiṃ baddhā
 avekkipantī asik' ajjhagañchi¹⁷
 ten' eva tassā galak' āvakantaṃ¹⁸,
 ayam pi attho bahu tādiso vā 'ti. 109.

25

Tattha avekkipantīti¹⁴ kīlamānā pacchimapāde khipantī.

¹ Ck saṇāsā-, Cg ghaṇa-, Bg omits ghana. ² Bg adds divā. ³ Bg pamusetvā.
⁴ Bg omits ti. ⁵ Cks add aññamaññassa. ⁶ Cks puññaṃ. ⁷ Bg nalakāro. ⁸
 Bg -o muttomhiti. ⁹ Bg -no. ¹⁰ Bg khādanti bhūjanti kira. ¹¹ Cks -ī. ¹² Cks
 -gañji, Bg -penti asimacche gacchi, Bf asimaljhagacchi. ¹³ Cg -kāvantaṃ, Bg
 -kāvikantī, Bg -kāyavikantī, Bf galayāyavikantaṃ. ¹⁴ Bg -penti.

Evañ ca pana vatvā „attano vacanañ rakkhitvā mitabhā-
nino nāma maraṇadukkhā muccantīti“ dassetvā kinnaravatthum
āhari:

Bārāṇasivāsī kir' eko luddaputto¹ Himavantam gantvā eken'
5 upāyena jayampatike dve kinnare gahetvā ānetvā rañño adāsi.
Rājā adiṭṭhapubbe kinnare disvā² „ludda imesañ ko guṇo“ ti
pucchi. „Deva, ete madhurena sarena³ gāyanti, manuññañ
naccanti, manussā evaṃ gāyituñ ca naccituñ ca na jānantīti“.
Rājā luddassa bahum dhanam datvā kinnare „gāyatha naccathā“
10 'ti āha. „Sace⁴ mayaṃ gāyantā vyañjanañ paripuṇṇaṃ kātuṃ
na sakkissāma duggītañ hoti⁵, amhe garahissanti vadhissanti,
bahum kathentānañ ca pana [musāvādo hotīti“ musāvāda-
bhayena rañño punappuna vuttāpi na bhāsimsu na naccimsu.
Rājā kujjhivā „ime māretvā maṃsañ pacitvā āharathā“ 'ti
15 āṇāpento sattamañ gātham āha:

7. Na-y-ime⁷ devā na pi gandhabbaputtā,
migā ime atthavasābhata⁸ ime,
ekañ ca nañ sāyamāse pacantu
ekañ ca nañ⁹ pātarāse pacantū 'ti. 110.

20 Tattha migā ime ti sace devā vā gandhabbā vā bhavēyyum nacceyyum
c' eva gāyēyyum ca, ime pana migā tīracchānagatā, atthavasābhata¹⁰ ime ti
attham paccāsimsentena luddenānūtattā¹¹ atthavasena mama ābhata¹², etesu
ekam sāyamāse ekam pātarāse paccantū 'ti.

Kinnarī cintesi: „rājā kuddho, nissamaṃsayam māressati,
25 idāni kathetum kālo“ ti anantaram gātham āha:

8. Satañ sahasaṃ¹³ dubbhāsitaṇaṃ
kalam pi nāgghanti¹⁴ subhāsitaṇaṃ,
dubbhāsitaṃ saṃkamāno kilesa,
tasmā tuṇhī kimpurisā, na balyā¹⁵ ti. 111.

¹ B^d luddako. ² B^d adds tustvā. ³ B^d saddena. ⁴ C^s gāye - - nacce-. ⁵ B^d
kinnarā sace. ⁶ C^s koti, B^d dugitake ti, B^s duggitake ti. ⁷ B^d na i-. ⁸ B^d
-vasagatā, B^f vasāgathā. ⁹ C^{ks} omit nañ, all three MSS. add puna. ¹⁰ C^k
-sāhatā, B^d -sañ gatā. ¹¹ B^d -na anivattā ca. ¹² C^{ks} āhatā, B^d hattham gatā.
¹³ B^s sahasāni, B^d sattañ māsāmi. ¹⁴ B^d naggh-. ¹⁵ C^k kimpuriso balyā, C^s
kimpurise na balyā, B^d kimpurisā nalyā.

Tattha saṁkamāno kilesa ti kadāci ahaṁ bhāsamāno dubbhāsitaṁ
bhāseyyaṁ ti¹ evaṁ dubbhāsitaṁ saṁkamāno² kilissati³ kilamati, tasmā ti
tena kīraṇena tumbhakaṁ nāgāyīṁ na⁴ bālabbhāvenā 'ti.

Rājā kinnariyā tussitvā anantaram gātham āha:

9. Yā mēsā vyāhāsi⁵ pamuñcath⁶ etaṁ⁷, 5
giriṇ⁸ ca naṁ⁹ Himavantaṁ nayantu,
imaṇ¹⁰ ca kho dentu mahānasāya
pāto ca naṁ pātarāse pacantū 'ti. 112.

Tattha yā mēsā ti yā me esā, dentū 'ti mahānasatthāya dentu.

Kinnaro rañño vacanaṁ sutvā „ayaṁ maṁ akathentaṁ¹¹
avassaṁ māressati, idāni kathetum vaṭṭatīti“ itaraṁ gātham āha:

10. Pajjunnanāthā pasavo, pasunāthā ayaṁ pajā,
tvaṁnātho¹² 'smi¹³ mahārāja, nātho 'haṁ bhariyāya ca¹⁴,
dvinnam aññataram ñatvā mutto gaccheyya pabbatan ti. 113.

Tattha pajjunnanāthā ti tiṇabhakkhā pasavo meghanāthā¹⁵ nāma, 15
pasunāthā ti ayaṁ pana manussa-pajā pañcagorasena upajīvanta¹⁶ pasunāthā
pasupatitthā, tvaṁnātho¹⁷ smīti¹⁸ ahaṁ pana tvaṁnātho, tvaṁ mama pa-
tiṭṭhā¹⁹, nātho haṁ ti²⁰ mama pana bhariyāya²¹ ahaṁ²² nātho²³, ahaṁ assā
patiṭṭhā²⁴, dvinnamaññataram ñatvā mutto gaccheyya pabbatan ti
ambhakaṁ dvinnam antare eko²⁵ ekaṁ mataṁ ñatvā sayam²⁶ maraṇato mutto 20
pacchā²⁷ Himavantaṁ gaccheyya, jivamānā pana mayam aññamaññam na jahāma,
tasmā sace si²⁸ imaṁ Himavantaṁ pesetukāmo paṭhamam maṁ māretvā
pacchā pesehīti.

Evāṇ ca pana vatvā „mahārāja, na mayam tava vacanaṁ
akātukāmatāya tuṇhī ahosimha²⁹, kathāya pana dosaṁ disvā³⁰
na kathayimhā“ 'ti dīpento imaṁ gāthadvayam āha:

11. Na ve nindā suparivajjayā ce³¹
nānā janā sevitaḍḍa janinda,

¹ B^d -yyaṁ, omitting ti. ² B^d bhāsamānā. ³ C^k kile-. ⁴ C^k nāgāyīnaṁ, B^d
bhīsi na ambhakaṁ in the place of nā-. ⁵ B^d byākāsi. ⁶ B^d pamuñcathetu. ⁷
C^k omits naṁ, B^d reads giriṇ ravaṁ, B^e giriṇ varaṁ. ⁸ C^k taṁ-. ⁹ B^d si. ¹⁰ C^e
mama nāthā mama bhariyā mama nāthā in the place of nāthohaṁ --, C^k only
mama bhariyā. ¹¹ B^d meghā-, B^e megho-. ¹² C^k -to, B^d uppajjanato. ¹³
C^k tuṁ-. ¹⁴ B^d sīti. ¹⁵ B^d -tiṭṭho. ¹⁶ C^k mama nāthā ti. ¹⁷ C^k bhariyā.
¹⁸ C^k mama. ¹⁹ C^k nāthā. ²⁰ C^k -tiṭṭho, B^d tvaṁ mama patiṭṭho asi nātho hanti
mama bhariyāya ahaṁ nātho ahamassa patiṭṭho in the place of ahaṁ pana --.
²¹ B^d omits eko. ²² B^d ahaṁ. ²³ B^d omits pa-. ²⁴ B^d pi. ²⁵ C^k ahe-
simha, B^d ahumha. ²⁶ so C^k; B^d -jjayetha.

yen' eva eko labhate pasamsam
ten' eva añño labhate ninditāram. 114.

19. Sabbo loko paracitto¹ acitto²,
sabbo loko cittavasamhi³ citto⁴,
5 paccekacittā puthu sabbasattā,
kass' idha cittassa vase na vatte ti⁵. 115.

Tattha suparivajjayā ce⁶ ti mahārāja nindā nāma sukhena parivaj-
jetum na sakkā, nānā janā ti nānā chandajanā, yenevā 'ti yena silādiguṇen'
eko pasamsam labhati ten' eva añño ninditāram labhati, ambhākam⁷ kinnarānam
10 antare akathanena pasamsam labhati, manussānam antare nindam, iti nindā
nāma dupparivajjayā, sv-āham katham tava santikā pasamsam labhissāmi⁸.
sabbo loko paracitto⁹ acitto¹⁰ ti mahārāja asappuriso¹¹ hi pāpātipātādi-
cittena sappuriso pāpātipātā veramanādicittena acitto ti¹², evam sabbo loko
paracittena acitto¹³ ti attho, cittavasamhi citto¹⁴ ti sabbo pana¹⁵ attano
15 hīnena vā paṇītena vā cittena cittaṃ jānāti¹⁶, evam paccekacittā ti¹⁷ pāṇi-
yekacittā puthuppabhedā sabbe sattā, tesu kass' ekassa tava¹⁸ vā aññassa vā
citte na¹⁹ mādiso vā añño vā vatteyya, tasmā ayaṃ²⁰ mama cittavase na
vattatīti²¹ mā mayham kujjhi, sabbasattā hi attano cittavase na gacchanti devī
'ti kimpuriso rañño dhammam desesi.

- 20 Rājā „sabhāvam eva katheti, paṇḍito kinnaro“ ti soma-
nassappatto hutvā osānagātham āha:

12. Tuṇhī ahū kimpuriso sabhario²²,
yo dāni vyāhāsi²³ bhayassa bhīto
so dāni mutto sukhito arogo,

- 25 vācā kir' ev' atthavatī narānan ti. 116.

Tattha vācā kirevatthavatī narānan ti vācā kir' eva imesaṃ sattā-
nam atthavatī hitāvahā hotīti attho.

- Rājā kinnare²⁴ suvaṇṇapañjare nisīdāpetvā tam eva luddam
pakkositvā²⁵ „gacch' ime²⁶ gahitaṭṭhāne yeva vissajjehitū“
30 vissajjāpesi.

¹ Ck -citta, C^o -citto corr. to -e, Bds paricitto. ² Ck amitto, Bd aticitto. ³ Ck
-vā-. ⁴ Ck citte, C^o citto? Bd patto. ⁵ Bd kariyā dha cittavasena vattīdi. ⁶
C^o omits ce; Bds -yethā. ⁷ Bd adds hi. ⁸ Bds -mīti. ⁹ Bd pari-. ¹⁰ Bd omits
a-. ¹¹ Bd adds nāma. ¹² Bds va. ¹³ Bd paracitto atici-. ¹⁴ Ck citte, Bd
patto. ¹⁵ Bds adds loko. ¹⁶ so Bd: Ck cittena vā nāma in the place of cittaṃ
jānāti. ¹⁷ Ck -citta, omitting ti. ¹⁸ Bd nātassa in the place of kass- -. ¹⁹
Bd adds vā kinnarā vā. ²⁰ Bds aham. ²¹ Bd -vase na vattissāmiti. ²² Bd añ-
gāhīni. ²³ Bds byākāsi. ²⁴ Ck rājākinnaro, C^o rājākinnaro. ²⁵ Bd -sāpetvā.
²⁶ Bd gaccha bhāpe.

M. pi „passācariya¹, evaṃ kinnarā² vācaṃ rakkhitvā pattaḥkāle kathitena sabhāsiten³ eva muttā⁴, tvaṃ pana dukkathitena mahādukkhaṃ patto“ ti idaṃ udāharaṇaṃ das-setvā „ācariya, mā bhāyi, jīvitan te dassāmīti“ assāsesi, „api⁵ kho pana tumhe maṃ rakkheyyāthā““ ‘ti vutte „na tāva 5 nakkhattayogo labbhatīti““ divasaṃ vītināmetvā majjhima-yāmasamanantare mataṃ eḷakaṃ āharāpetvā „brāhmaṇa yattha katthaci gantvā jīvāhīti“ kiñci ajānāpento⁶ uyyojetvā eḷaka-maṃsena baliṃ katvā dvāraṃ patitṭhāpesi.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idān⁷ eva pubbe pi Kokāliko vācā- 10 hato yevā““ ‘ti vatvā j. s.: „Tadā kaḷārapīṇḍalo Kokāliko ahoṣi, Takkāriyapaṇḍito⁸ aham evā“ ‘ti. Takkāriyajātakaṃ.

9. Rurujātaka.

Kassa⁹ gāmaṇavaṃ dammīti. Idaṃ S. Veluvane v. 15 Devadattaṃ ā. k. So kira bhikkhu „bahūpakāro te āvuso Devadatta S., tvaṃ Tathāgataṃ nissāya pabbajjaṃ labhi, tīpi piṭakāni uggaṇhi, lābhasakkāraṃ pāpuṇīti“ vutto¹⁰ „āvuso S-rā mama tiṇagga-matto pi upakāro na kato, ahaṃ sayam eva pabbajjāṃ sayam tīpi piṭakāni uggaṇhiṃ sayam lābhasakkāraṃ pāpuṇi“ ti kathesi. Bhik- 20 khū dh. k. s.: „akataññū āvuso Devadatto akatavedīti“¹¹. S. āgantvā „kāya nu ‘ttha bhikkhave e. k. s.“ ti pucchitvā „imāya nāmā“ ‘ti vutte „na bhikkhave Devadatto idān⁷ eva akataññū pubbe pi akataññū yeva, pubbe p¹² esa mayā jīvite dinne pi mama guṇamattaṃ na jānātīti“ vatvā a. ā.: 25

A. B. Br. r. k. eko asītikoṭivibhavo seṭṭhi puttaṃ labhitvā Mahādhanako ti ‘ssa nāmaṃ katvā „sippaṃ uggaṇhanto me putto kilamiesatīti“ kiñci sippaṃ na uggaṇhāpesi¹³. So gītanaccakhādanabhojanato uddhaṃ na kiñci aññāsi. Taṃ vayappattaṃ paṭirūpena dārena saṃyojetvā mātāpitara kālam akāmsu. So 30 tesam accayena itthidhuttasurādhuttaakkhadhuttādīhi¹⁴ parivuto

¹ B^d omīti pass. ² B^d -o. ³ B^d adda ca. ⁴ C^{ks} -yyathā. ⁵ B^d adda taṃ. ⁶ B^d -petvā. ⁷ C^o -hatevā, B^d vācārahato yevā. ⁸ B^d adda pana. 9. Cfr. Morris, B. & C. p. 87. ⁹ B^d tassa. ¹⁰ B^d -e. ¹¹ B^d adda tasseva agūṇakathaṃ katha-sū. ¹² B^d uggaṇhā-. ¹³ C^{ks} -suradhuttāhi.

- nānāvyasanamukhehi sabbaṃ dhaṇaṃ viddhaṃsetvā iṇaṃ ādāya taṃ dātuṃ asakkonto iṇāyikehi codiyamāno cintesi: „kim mayhaṃ jīvitenā, ten' ev' amhi¹ attabhāvena añño viya jāto, mataṃ seyyo“ ti so iṇāyike āha: „tumhākaṃ iṇapaṇṇāni gahetvā
- 5 āgacchatha, Gaṅgātīre me nihitaṃ kulasantakaṃ dhaṇaṃ atthi, taṃ vo dassāmīti“. Te tena saddhiṃ agamaṃsu. So „idha dhaṇaṃ idha dhaṇaṃ“ ti nidhiṭṭhānaṃ ācikkhanto viya „Gaṅgāya patitvā marissāmīti“ palāyitva Gaṅgāya pati. So caṇḍa-sotena vuyhanto kāruṇṇaravaṃ viravi. Tadā M. rurumiga-
- 10 yoniyaṃ nibbattitvā parivāraṃ chaḍḍetvā ekako va Gaṅgani-vattane ramaṇīye sālamiṣṣāke supupphitamavavane vasati², tassa sarīracchavi sumajjitakaṇḍanapattavaṇṇo³ ahoṣi, hatthapādālakkhā parikkammakatā viya⁴, naṅguṭṭhaṃ camarinaṅguṭṭhaṃ⁵ viya, siṅgāni rajatadāmavaṇṇāni⁶, akkhini sumajjitamaṇigulikā viya,
- 15 mukhaṃ odahitvā ṭhapitarattakambalabheṇḍukā⁷ viya⁸. So aḍḍharattasamaye tassa karuṇasaddaṃ sutvā „manussasaddo sūyati, mā mayi dharante maratu, jīvitaṃ assa dassāmīti“ cintetvā sayanaḡumbā utṭhāya nadītīraṃ gantvā „ambho purisa, mā bhāyi, jivitaṃ te dassāmīti“ assāsetvā sotaṃ chindanto⁹
- 20 gantvā taṃ piṭṭhiyaṃ āropetvā tīraṃ pāpetvā attano vasanaṭṭhānaṃ netvā¹⁰ palāphalāni datvā dvīhatihaccayena „bho purisa, ahaṃ taṃ ito araṇṇā¹¹ nīharitvā Bārāṇāsimagge ṭhapessāmi, tvaṃ sotthinā gamissasi, api kho pana ‘asukaṭṭhāne nāma kaṇḍanamigo vasatīti’ dhanakāraṇā maṃ raṇṇo vā rājamahā-
- 25 mattassa vā mā ācikkhā¹²“ ti āha. So „sādhū sāmīti“ sam-paṭicchi. M. tassa paṭiṇṇāṃ gahetvā taṃ attano piṭṭhe āropetvā Bārāṇāsimagge otāretvā nivatti. Tassa Bārāṇasim pavisaṇadivase yeva Khemā nāma raṇṇo aggamaheṣi paccūsakāle supinantena suvaṇṇavaṇṇaṃ migam attano dhammaṃ desentaṃ

¹ Bā etenamhi. ² Bā adds uposāthaṃ upavuṭṭhāya. ³ Bā sumajjitakaṇḍanapattavaṇṇo. ⁴ Bā rasaparikkammakatāpi. ⁵ Bā cā-. ⁶ Bā -dāmasadisāni. ⁷ Bā -lakenḍu. ⁸ Bā adds evarūpaṃ tassa rūpaṃ ahoṣi. ⁹ Bā adds viya. ¹⁰ Bā adds assāsetvā. ¹¹ Bā -ato. ¹² Bā -asīti. ¹³ Bā -jyaṃ.

disvā cintesi: „sace evarūpo migo na¹ bhaveyya nāhaṃ supinena passeyyaṃ, addhā bhavissati², rañño ārocessāmiti“ sā rājānaṃ upasaṃkamitvā „mahārāja, ahaṃ suvaṇṇavaṇṇassa migassa dhammaṃ sotukāmā, labhissāmi ce jīvissāmi, no ce n' atthi me jīvitā“ ti āha. Rājā naṃ assāsetvā „sace ma-
nussaloke atthi labhissasīti“ vatvā brāhmaṇe pakkosāpetvā „suvaṇṇavaṇṇamigā nāma hontīti“ pucchitvā „āma deva hontīti“ sutvā alaṃkatahatthikkhandhe suvaṇṇacaṅgoṭake sahas-
satthavikaṃ ṭhapetvā yo suvaṇṇamigaṃ ācikkhissati tassa sad-
dhiṃ sahasatthavikasuvaṇṇacaṅgoṭakehi³ taṃ ca hatthiṃ tato
va uttarim dātukāmo hutvā suvaṇṇapaṭṭe gāthaṃ likhāpetvā ekaṃ
amaccaṃ pakkosītvā⁴ „ehi tvaṃ tāta, mama vacanena imaṃ
gāthaṃ nagaravāsīnaṃ kathehīti“ imasmim jātake paṭhamam
gātham āha:

1. Kassa⁵ gāṃavaraṃ dammi nāriyo ca alaṃkatā, 15

ko me taṃ migam akkhāti migānaṃ migam uttaman ti. 117.
Amacco suvaṇṇapaṭṭam gaḥetvā sakalanagare vācāpesi. Atha
so seṭṭhiputto Bārāṇasim pavisanto va taṃ kathaṃ sutvā
amaccassa santikaṃ gantvā „ahaṃ rañño evarūpaṃ migam
ācikkhissāmi, maṃ rañño dassēhīti“ āha. Amacco hatthito
otaritvā taṃ rañño santikaṃ netvā „ayaṃ kira deva taṃ migam
ācikkhissatīti“ dassesi. Rājā „saccaṃ bho purisā“ 'ti pucchi.
So „saccaṃ mahārāja, tvaṃ etaṃ yasaṃ mayhaṃ dassasīti“
vadanto dutiyaṃ gātham āha:

2. Mayhaṃ gāṃavaraṃ dehi nāriyo ca alaṃkatā, 25

ahaṃ te migam akkhissāṃ migānaṃ migam uttaman ti. 118.
Taṃ sutvā rājā tassa mittadūbhissa tussitvā „ambho kuhiṃ
so migo vasatīti“ pucchitvā „asukaṭṭhāne nāma devā“ 'ti
vutte tam eva maggadesakaṃ katvā mahantena parivārena
taṃ ṭhānaṃ agamāsi. Atha naṃ so mittadūbhī „senāṃ deva 30

¹ Ck omits na, C² evarūpe na. ² Bd -tīti. ³ Cks -vikaṃsu-, Bd -kenaca. ⁴ Bd -sāpetvā. ⁵ Bds tassa-. ⁶ Cks -tīti, Bd dehīti.

sannisīdāpehīti¹“ vatvā² sannisinnāya³ senāya „eso⁴ so deva
suvannaṃmigo etasmim̐ tḥāṇe⁵ vasatīti⁶“ hattham̐ pasāretvā
ācikkhanto tatiyaṃ gātham̐ āha:

a. Etasmim̐ vanasaṇḍasmim̐ ambā sālā ca pupphitā

5 indagopakasañchannā, etth' eso⁶ tiṭṭhati⁷ migo ti. 119.

Tattha indagopakasañchannā ti etassa vanasaṇḍassa bhūmi indago-
pakavaṇṇāya rattāya sukkasamphassāya tiṇajātiyā sañchannā tivassikasasakassa⁸
kucchī viya mudukā, ettha evaṃ⁹ ramaṇīye vanasaṇḍe so tiṭṭhatīti dassesi.

Rājā tassa vacanam̐ sutvā amacce āṇāpesi: „tassa mi-
10 gassa palāyitum̐ adentā khippaṃ āvudhahatthehi purisehi sad-
dhiṃ vanasaṇḍam̐ parivārethā¹⁰“ 'ti. Te tathā katvā unna-
dimsu. Rājā katīhi¹⁰ pi janehi¹¹ saddhiṃ ekamante aṭṭhāsi.
So pi 'ssa¹² puriso avidūre aṭṭhāsi. M. tam̐ saddam̐ sutvā
cintesi: „mahato balakāyassa saddo, tamhā me¹³ purisā bha-
15 yena uppanna bhavitabban¹⁴“ ti so utṭhāya sakalaparisam̐
oloketvā rañño tḥitatṭhānam̐ disvā „rañño tḥitatṭhāne yeva me
sotthim̐ bhavissati, etth' eva mayā gantum̐ vaṭṭatīti¹⁵“ cintetvā
rājābhimukho pāyāsi. Rājā tam̐ āgacchantam̐ disvā „nāga-
balo migo avattharanto¹⁶ āgaccheyya¹⁵, saram̐ sannahitvā
20 imam̐ migam̐ santāsetvā sace palāyati vijjhivā¹⁶ dubbalam̐
katvā gaṇhissāmīti¹⁷“ dhanum̐ āropetvā bodhisattābhimukho
va ahosi:

Tam̐ attham̐ dassento S. gāthadvayam̐ āha:

4. Dhanum̐ adejjham̐¹⁷ katvāna usum̐ sandhāy' upāgami¹⁸, (III ²⁷⁴₁₉)
25 migo ca disvā rājānam̐ dūrato ajjhabhāsatha: 120.

5. Āgamehi mahārāja, mā me vijjhi rathesabha,

ko nu te idham̐¹⁹ akkhāsi: etth' eso tiṭṭhati⁷ migo ti. 121.

¹ Bā sannipātehi. ² Bā omits va. ³ Bā adds ca. ⁴ Bā ehiṭi vatvā in the
place of eso. ⁵ Bā vane. ⁶ Cā Bā etthaso. ⁷ Bā vasati. ⁸ Bā only sasa.
⁹ Bā etasmim̐. ¹⁰ Cā katīhi. ¹¹ Bā katipayehi. ¹² Bā omits ssa. ¹³ Bā
omits me. ¹⁴ Bā adds viya. ¹⁵ Bā -yyā ti. ¹⁶ Bā visajjhivā. ¹⁷ Bā
sarejjham̐. ¹⁸ Bā sannāy-. ¹⁹ so all three MSS.

Tattha adejjhan¹ ti jiyāya ca sarena ca saddhīm ekam eva katvā, sandhāyā² 'ti sandahitvā³, āgāmebhīti tiṭṭha mahārāja mā mañ vījhi jīva-gāham eva mañ gaṇhā 'ti madhurāya manussavācāya abhāsi.

Rājā tassa madhurakathāya bajjhivā⁴ dhanum otāretvā gāravena aṭṭhāsi. M. pi rājānaṃ upasaṃkamitvā madhura-
patisanthāraṃ katvā ekamantaṃ aṭṭhāsi. Mahājano pi sabbā-
vudhāni chaddetvā āgantvā rājānaṃ parivāresi. Tasmim
khaṇe M. suvaṇṇakimkīkaṃ cāleno viya madhurassarena
rājānaṃ pucchi: „ko nu te idham akkhāsi: etth' eso tiṭṭhati
migo“ ti. Tasmim khaṇe so pāpapuriso thokaṃ paṭikkamitvā 10
sotapathe aṭṭhāsi. Rājā „iminā me tvam dassito“ ti kathento
chatṭhaṃ gātham āha:

6. Esa pāpacaro⁵ poso samma tiṭṭhati ārakā,
so hi me idham akkhāsi: etth' eso tiṭṭhate migo ti. 122.

Tattha pāpacaro⁵ ti visatṭhācāro⁶.

15

Taṃ sutvā M. taṃ mittadūbhiṃ garahitvā rañṇā saddhīm
sallapanto sattamaṃ gātham āha:

7. Saccaṃ kir' evaṃ āhaṃsu: narā ekacciyā idha, (I, 326)
kaṭṭhaṃ viplāvitam⁷ seyyo na tv-ev' ekacciyo naro ti. 123.

Tattha viplāvitam⁸ ti uttāritam⁹, ekacciyo ti ekacco pana mitta-
dūbhī pāpappuggalo udae patanto¹⁰ pi uttārito⁹ na tv-eva seyyo, kaṭṭhaṃ hi
nānappakārena upakārāya saṃvattati, mittadūbhī pana vināsāya, tasmā tato¹¹
kaṭṭhaṃ eva varataran¹² ti porāṇakapaṇḍitā kathayimāsu, mayā pana na tesam
vacanaṃ katan ti.

Taṃ sutvā rājā itaraṃ gātham āha:

25

8. Kin nu¹³ rurū¹⁴ garahasī¹⁵ migānaṃ
kiṃ pakkhinaṃ¹⁶ kiṃ pana mānusānaṃ,

¹ Bḍ sarejha katvānā. ² Ck sandhiyā, Bḍ omits sandhāyā ti. ³ Bḍ sanhayitvā.
⁴ Bḍ bandhetvā. ⁵ so Bḍ; Ck pādaoro, Cḥ pādacaro. ⁶ Bḍ visatṭhācāro. ⁷ Ck
vipalā-, Bḍ nippabbhavitam? Bḥ viplapataṃ. ⁸ Ck viphalā-, Cḥ vipalā-, Bḍ ni-
plavi-, Bḥ viplapatan. ⁹ Bḍ uddhari. ¹⁰ Ck maranto. ¹¹ Bḍ tesam. ¹² Bḍ
varan. ¹³ Bḍ adds tam. ¹⁴ Ck rūru, Cḥ ruru, Bḍ nunu. ¹⁵ Ck -si, Bḍ garaha.
¹⁶ Ck pakkhinaṃ, Bḍ pakkhina.

bhayaṃ¹ hi maṃ vindati napparūpaṃ
sutvāna taṃ mānusiṃ bhāsamānaṃ. 124.

Tattha migānaṃ ti migānaṃ aṇṇataraṃ garahaṃ udāhu pakkhīnaṃ idu²
manussānaṃ ti pucchī, bhayaṃ³ maṃ vindatīti bhayaṃ maṃ paṭilabbati,
5 ahaṃ attani⁴ anissaro bhayasantako viya bomi, anapparūpaṃ ti mahantaṃ.

Tato M. „mahārāja, na migāṃ na pakkhīṃ garahāmi,
manussaṃ pana garahāmīti“ dassento navamaṃ gātham āha:

9. Yam uddharīṃ vahane vuyhamānaṃ
mahodake salile sīghasote
10 tatonidānaṃ bhayaṃ āgataṃ mama.
dukkho have rāja asabbhi saṅgamo ti. 125.

Tattha vahane ti patitapatite⁵ vahitum samatthe Gaṅgāvahe⁶, mahodake salile ti mahāudake⁷ mahāsalle ti attho, ubhayenāpi Gaṅgāvahassa⁸ eva⁹ bahūdakataṃ dasseti, tatonidānaṃ ti mahārāja yo mayhaṃ tayā das-
15 sito puriso⁹ mayā¹⁰ Gaṅgāya vuyhamāno adḍharattasamaye karuṇaṃ¹¹ viravanto uttārīto¹² tatonidānaṃ me va¹³ idaṃ ajja¹⁴ bhayaṃ āgataṃ, asappurisehi samāgamo nāma dukkho mahārāja 'ti.

Taṃ sutvā rājā tassa kujjhitvā „evaṃ bahūpakārassa
nāma guṇaṃ na jāni¹⁵, vijjhitvā naṃ jīvitakkhayaṃ pāpessā-
20 mīti“ dasamaṃ gātham āha:

10. So 'haṃ catuppattam idaṃ¹⁶ vihaṅgamaṃ
tanucchidaṃ hadaye ossajāmi,
hanāmi mittaddum¹⁷ akiccekārīṃ
yo tādisaṃ kammakataṃ na jānātīti. 126.

25 Tattha catuppattan ti 'catūhi vājapattehi¹⁸ samannāgataṃ, vihaṅgaman ti ākāsagāmiṃ, tanucchidan ti sarīrachīndanam, ossajāmīti etassa hadaye vissajjemi.

Tato M. „mā esa maṃ nissāya nassatū“ 'ti cintetvā
ekādasamaṃ gātham āha:

¹ Ck^s -yā. ² C^s āhu, B^d ca. ³ Ck^s omīti bhayaṃ. ⁴ B^d attano. ⁵ B^d omīti patita. ⁶ C^k gaṅgāyavahe. ⁷ Ck^s omīti salile ti mahāudake. ⁸ Ck^s vahasso va omīti gaṅgā, B^d gaṅgāvataṣṣa ca. ⁹ B^d adda eso. ¹⁰ B^d mahā. ¹¹ B^d karuṇārava. ¹² B^d uddhīrito. ¹³ C^s omīti va. ¹⁴ B^d omīti idamajja. ¹⁵ B^d jānāti. ¹⁶ C^k idamāma, B^d imaṃ. ¹⁷ B^d taṃ mittadubbhi. ¹⁸ B^d omīti vāja.

11. Dhī-r-assa bālassa have janinda,
santo vadham na-ppasaṃsanti jātu¹,
kāmaṃ gharaṃ gacchatu pāpadhammo,
yaṇ c' assa bhaṭṭham² tad etassa dehi,
ahaṇ ca te kāmakaro bhavāmiti. 127.

5

Tattha kāmaṇ ti kāmena yathārucliyā attano gharaṃ gacchatu, yaṇcassa bhaṭṭham³ tadetassa dehīti yaṇ c' assa idaṃ nāma te daṣṣāmiti tayā kathitaṃ tassa dehi, kāmakaro⁴ ti icchākarō, yaṇ icchasi taṃ karohi maṃsaṃ vā me khāda kilāmiṃ vā karohi, sabbattha te⁵ anukūlavattānī bhaviṣṣāmiti attho.

10

Taṃ sutvā rājā tuṭṭhamānaso M-assa thutiṃ karonto anantaraṃ gātham āha:

12. Addhā rurū aññataro sataṃ so⁶
yo dūbhato⁷ mānusassa⁸ na⁹ dubbhi,
kāmaṃ gharaṃ gacchatu pāpadhammo,
yaṇ c' assa bhaṭṭham tad⁹ etassa dammi,
ahaṇ ca te kāmacāraṃ¹⁰ dadāmiti. 128.

15

Tattha sataṃ so¹¹ ti addhā tvaṃ sataṃ paṇḍitānaṃ aññataro, kāmacāraṇ¹² ti ahaṃ tava dhammakathāya¹³ paṣāditvā tuyhaṃ¹⁴ kāmacāraṃ¹⁵ abbhayaṃ dadāmi, ito paṭṭhāya tumhe nibbhaya yathārucliyā vīharathā¹⁶ ti M-assa varam adāsi.

Atha naṃ M. „mahārāja, manussā nāma aññaṃ mukhena bhaṇanti¹⁷ aññaṃ karontīti“ parigaṇhanto¹⁸ dve gāthā abhāsi:

13. Suvijānaṃ sigālānaṃ sakuntānaṃ¹⁹ ca vassitaṃ, (=supra²²⁵)
manussavassitaṃ rāja dubbijānataraṃ tato. 129.
14. Api ce maññatī poso 'ñātimitto²⁰ 'sakhā' ti vā (=supra²²⁶)
yo pubbe sumano hutvā pacchā sampajjate diso ti. 130.

25

Taṃ sutvā rājā „migārāja, mā maṃ evaṃ maññi, ahaṃ hi rajjaṃ jahanto pi tuyhaṃ dinnavaraṃ na vijahissaṃ, saddaha²⁰

¹ Bā kātum. ² Bā bhattaṃ. ³ Ck^o kāmaṇ-. ⁴ Ck^o to, Bā tenu. ⁵ Ck^o sey. ⁶ Bā dubbalo. ⁷ Bā manussa; read: mānusassa dūbhato? ⁸ Bā omits na. ⁹ Ck^o Bā dad. ¹⁰ Bā gāmaṇaraṃ. ¹¹ Ck^o sataṃ, C^o sataṃ se. ¹² Bā gāmaṇaraṃ. ¹³ Bā dhammaṃ. ¹⁴ It^o tamhākaṃ. ¹⁵ Bā gāmaṇaraṃ ca. ¹⁶ Bā bhāsanti. ¹⁷ Bā parigga-. ¹⁸ Bā sakupānaṃ. ¹⁹ Ck^o -tta, Bā -ttā. ²⁰ Bā saddhahatha.

mayhan“ ti varaṃ adāsi. M. tassa santikā varaṃ gaṇhanto
attānaṃ ādiṃ katvā sabbasattānaṃ abhayadānaṃ varaṃ gaṇhi.
Rājāpi taṃ varaṃ¹ datvā B-aṃ nagaraṃ netvā nagaraṃ ca
M-aṃ ca alaṃkārapetvā deviyā dhammaṃ desāpesi. M. devīṃ
5 ādiṃ katvā rañño ca rājaparisāya ca madhurāya manussa-
bhāsāya dhammaṃ desetvā rājānaṃ dasahi rājadharmehi
ovaditvā mahājanaṃ anusāsetvā araṇṇaṃ pavisitvā miga-
gaṇaparivuto vāsaṃ kappesi. Rājā „sabbasattānaṃ“² abhayaṃ
damnūti“ nagare bheriṃ carāpesi. Tato paṭṭhāya migapakkhi-
10 naṃ koci hatthaṃ pasāretuṃ samattho nāma na hosi. Miga-
gaṇo manussānaṃ sassāni khādati, koci vāretuṃ na sakkoti³.
Mahājano rājāṇaṃ⁴ gantvā upakkosi⁵.

Tam atthaṃ pakāsento S.⁶ imaṃ gātham āha:

15. Samāgatā jānapadā⁷ negamā ca samāgatā:
migā dhañṇāni khādanti, taṃ devo paṭisedhatu⁸ 'ti. 131.

Tattha taṃ devo ti taṃ migagaṇaṃ devo paṭisedhetu.

Taṃ sutvā rājā gāthadvayam āha:

16. Kāmaṃ janapado māsi, raṭṭhaṃ cāpi vinassatu,
na tv-evāhaṃ rurum dubbhe datvā abhayadakkhiṇaṃ. 132.
20 17. Mā me janapado āsi, raṭṭhaṃ cāpi vinassatu⁹,
na tv-evāhaṃ migarājassa varaṃ datvā musā bhane ti. 133.

Tattha māsīti kāmaṃ mayham janapado mā¹⁰ mā hotu¹⁰, rurum ti na
tv-eva ahaṃ suvaṇṇavaṇṇassa rurumigarājassa abhayaṃ datvā dubbhissāmi.

Mahājano rañño vacanaṃ sutvā kiñci vattuṃ avisahanto
25 paṭikkami¹¹. Sā kathā vitthārikā¹² ahosi. Taṃ sutvā M.
migagaṇaṃ sannipādetvā¹³ „ito paṭṭhāya manussānaṃ sassaṃ“¹⁴
mā khāditthā¹⁵“ 'ti ovaditvā „attano khettesu paṇṇasaṇṇaṃ

¹ Bḍ omits t v. ² Bḍ sabbesaṃ sa-. ³ Bḍ khādanto kenaci nivāretuṃ na
sakkhissasi. ⁴ Bḍ -ṇe. ⁵ Bḍ -sisu. ⁶ Bḍ omits satthā. ⁷ Bḍ ja-. ⁸ Ck mā
maṃ janapado ahuṃ in the place of mā maṃ - -. ⁹ Ck vā, Bḍ omits one mā.
¹⁰ Bḍ hosi. ¹¹ Bḍ paṭipakkāmi. ¹² Ck vitthārikatā, C^o -kathā, Bḍ vitthāritā.
¹³ Bḍ -pātāpetvā. ¹⁴ Bḍ sassāni. ¹⁵ Bḍ -dathā.

bandhantū“ 'ti manussānaṃ pesesi. Manussā tathā karimsu¹.
Tāya saññāya migā yāvaṃ ajjakālā² sassaṃ na khādanti.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idān' eva³ Devadatto akataññū yevā“
'ti vatvā j. s.: „Tadā seṭṭhiputto Devadatto ahoṣi, rājā Ānando, ruru-
migo⁴ aham evā“ 'ti. Rurumigajātakaṃ. 5

10. Sarabhamigajātaka.

Āsimsetheva puriso ti. Idam S. J. v. attanā⁵ saṃkhittena
pucchitassa pañhassa dhammasenāpatino⁶ vitthārena vyā-
karaṇaṃ ā. k. Tadā pana S. theram saṃkhittena pañham pucchi.
Devorohaṇe tatrāyaṃ saṃkhepato anupubbikathā: Rājagahe seṭṭhino 10
hi santike candanappatte⁷ āyasmatā Piṇḍola-Bhāradvājena iddhiyā
gahite S. bhikkhūnaṃ iddhipāṭihāriyakāraṇaṃ paṭikkhipi. Tadā tit-
thiyā „paṭikkhittam samaṇena Gotamena iddhipāṭihāriyakāraṇaṃ, idāni
sayam pi na karissatī“ cintetvā maṃkubbhūtehi attano sāvakehi
„kiṃ bhante iddhiyā pattam na gaṇhitthā“ ti vuccamānā „u' etam⁹ 15
āvuso amhākaṃ dukkaraṃ, chavassa pana dāruppattass' atthāya¹⁰
attano saṇhasukhumaguṇaṃ¹¹ ko gihīnaṃ pakāsessatī¹² na gaṇ-
himha¹³, samaṇā pana Sakyaputtiyā lolabālatāya¹⁴ iddhiṃ dassetvā
gaṇhimsu, mā 'amhākaṃ iddhikaraṇaṃ 'bhāro' ti cintayittha, mayam
hi, titṭhantu samaṇassa Gotamassa sāvakā, ākaṃkhamānā pana 20
samaṇena Gotamen' eva saddhiṃ iddhiṃ pi dasseyyāma. sace
hi¹⁵ samaṇo G. ekaṃ pāṭihāriyaṃ karissati mayam¹⁶ diguṇaṃ¹⁷
karissāmā“ 'ti kathayimsu. Tam sutvā¹⁸ bhikkhū Bhagavato ārocesuṃ:
„bhante titthiyā kira pāṭihāriyaṃ karissantīti“. Satthā¹⁹ „bhik-
khava²⁰, karontu, aham pi karissāmīti²¹“. Tam sutvā Bimbisāro 25
āgantvā Bhagavantam pucchi: „bhante pāṭihāriyaṃ²² karissathā“ 'ti.
„Āma mahārājā“ 'ti. „Nanu bhante sikkhāpadaṃ paññattan“ ti. „Mahā-
rāja, tam mayā sāvakānaṃ paññattam, Buddhānaṃ pana sikkhāpadaṃ

¹ Bḍ phaṇṇasaññaṃ bandhāpetvā manussānaṃ ghoṣāpesi te tathā bandhimsu.

² Bḍ yāvajjatanāya. ³ Bḍ adds pubbe pi. ⁴ Bḍ -mīgarājā. ⁵ Bḍ omits attanā.

⁶ Ck -nā. ⁷ Bḍ -o, Cḥ -ttena pucchitassa. ⁸ Bḍ gaṇhathā. ⁹ Bḍ natam. ¹⁰

Bḍ dāruppattattāya. ¹¹ Bḍ -ṇa. ¹² Bḍ pakāssesīti. ¹³ Ckḥ gaṇhimahā, Bḍ gaṇ-

hāma. ¹⁴ Bḍ omits bāla. ¹⁵ Bḍ pi. ¹⁶ Ckḥ add dve karissāma tatiyaṃ sa-

maṇo G. karissati. ¹⁷ Bḍ dviguṇam ¹⁸ Ckḥ omit' sutvā. ¹⁹ Ckḥ vissatthā.

²⁰ Bḍ sace karonti. ²¹ Bḍ adds āha. ²² Bḍ adds kira.

nāma n' atthi, yathā hi mahārāja tava uyyāne pupphaphalaṃ aṇṇe-
 sam¹ cāritam² na tava evaṃ sampadam idaṃ datṭhabban³ ti. „Ka-
 ham³ pana bhante pāṭihāriyam karissathā⁴ ti. „Sāvattinagare gaṇ-
 ḍambarukkhamūle⁵ ti. „Amhehi⁴ tattha kiṃ kattabban⁶ ti. „Na
 5 kiñci mahārāja⁷ ti. Punadivase S. katabhattakieco cārikam pakkāmi.
 Manussā „kuhiṃ bhante S. gacchatīti⁸ pucchanti. „Sāvattināgara-
 dvāre gaṇḍambarukkhamūle titthiyamaddanam⁹ yamakapāṭihāriyam
 kātun¹⁰ ti tesam bhikkhū kathayanti⁶. Mahājano „acchariyarūpaṃ⁷
 kira⁸ pāṭihāriyam bhavissati⁹, passissāma nan¹⁰ ti gharadvārāni chaḍ-
 10 detvā Satthārā saddhiṃ nēva agamāsi. Aṇṇatitthiyā „mayam pi
 samaṇassa G-assa pāṭihāriyakaraṇatṭhāne pāṭihāriyam karissāmā¹¹ ti
 upatṭhākehi saddhiṃ S-am eva anubandhimsu. S. anupubbena pana
 Sāvattim gantvā raṇṇā¹⁰ „pāṭihāriyam kira bhante karissathā¹² ti
 pucchito „karissāmīti¹³ vatvā „kadā bhante¹⁴ ti vutte „ito sattame
 15 divase, āsālhipuṇṇamāsiyan¹⁵ ti āha¹¹. „Maṇḍapaṃ karomi bhante¹⁶
 ti. „Alaṃ mahārāja, mama pāṭihāriyakaraṇatṭhāne Sakko¹² dvāda-
 sa-
 yojanikam ratanamāṇḍapaṃ karissatīti¹⁷. „Etaṃ kāraṇam nagare
 ugghosāpemi bhante¹⁸ ti. „Ugghosāpehi mahārāja¹⁹ ti. Rājā dhamma-
 ghosakam alaṃkatabhatthipitṭhim āropetvā „S.¹³ kira Sāvattidvāre
 20 gaṇḍambarukkhamūle titthiyamaddanam pāṭihāriyam karissati ito sat-
 tame¹⁴ divase¹⁵ ti devasikam ghosanam kāreti¹⁶. Titthiyā „gaṇḍam-
 barukkhamūle kira karissatīti¹⁷ sāmikānam dhanam datvā¹⁸ Sāvatti-
 sāmante ambarukkhe chindāpayimsu. Dhammaghosako puṇṇamadivase¹⁷
 „pāto va ajja¹⁹ pāṭihāriyam bhavissatīti²⁰ ugghosesi¹⁹. Devatānu-
 25 bhāvena sakala-Jambudīpe dvāre ṭhatvā ugghositam viya ahosi, ye ye
 gantum cittam uppādentī te te Sāvattim pattam²⁰ eva attānam pas-
 siṃsu, dvādasayojanikā parisā ahosi. S. pāto va Sāvattim piṇḍāya
 pavisitum nikkhami. Gaṇḍo nāma²¹ rājuyyānapālo piṇḍipakkam eva
 kumbhappamāṇam mahantaṃ ambapakkam raṇṇo haranto S-ram uagara-
 30 dvāre disvā „idaṃ T-ass²² eva anucchavikan²³ ti²² adāsi. S. paṭigga-
 hetvā²³ tatth²⁴ eva ekamante²⁴ nisinno paribhuñjitvā²⁵ „Ananda, imaṃ
 atṭhim²⁶ uyyānapālassa imasmim ṭhāne ropanatthāya dehi, esa gaṇ-

¹ Bḍ aṇṇam. ² C² Bḍ vāri-. ³ Bḍ kattha. ⁴ Bḍ omits a-. ⁵ Bḍ -na. ⁶ Bḍ
 thesam bhikkhunam katham sutvā. ⁷ Bḍ anacchariyam evarūpaṃ. ⁸ Bḍ omits kira.
⁹ Bḍ -tīti. ¹⁰ C² raṇṇo, Bḍ araṇṇā. ¹¹ Bḍ ahaṃ. ¹² Bḍ adds devarājā. ¹³ Bḍ
 bhagavā. ¹⁴ Bḍ -ma. ¹⁵ Bḍ -si. ¹⁶ Bḍ adds sāmikā. ¹⁷ Bḍ punadivase. ¹⁸
 Bḍ bhagavato. ¹⁹ Bḍ -ti. ²⁰ C² pattham, Bḍ sāvattipattam. ²¹ Bḍ pana. ²²
 Bḍ adds tam. ²³ C² -ggahāpetvā. ²⁴ Bḍ -tam. ²⁵ Bḍ -janto. ²⁶ Bḍ ampaṭhi.

ḍambo nāma bhavissatitī¹ āha. Thero tathā akāsi. Uyyānapālo
 paṃsum viyūhitvā ropesi. Tam khaṇaṃ nēva aṭṭhīm² bhijjivā mūlāni
 otarīmsu, naṅgalisappamāṇo rattaṃkuro uṭṭhahi³, mahājanassa olo-
 kentass⁴ eva paṇṇāsahatthakkhandho paṇṇāsahatthasākā⁵ ubbedhena
 ca hatthasatiko ambarukkho sampajji⁶, tāvad ev⁷ assa pupphāni ca 5
 phalāni ca uṭṭhahīmsu, so madhukaraparivuto⁸ suvaṇṇavaṇṇaphala-
 bbarito⁹ nabhaṃ pūretvā aṭṭhāsi, vātappaharaṇakāle madhukara-
 pakkāni¹⁰ patīmsu, pacchā āgacchanta¹¹ bhikkhū paribhuñjitvā va āga-
 miṃsu¹². Sāyaṇhasamaye devarājā āvajjanto „sattaratanaṃaṇḍapakara-
 ṇaṃ¹³ amhākāṃ bhāro¹⁴ kato¹⁵ ti nātvā Vissakammaṃ pesetvā dvādaśa- 10
 yojanikāṃ niluppalasaṇchannaṃ sattaratanaṃaṇḍapaṇaṃ kāresi. Evaṃ
 dasasahassacakkavāladavatā sannipatīmsu. S. titthiyamaddanaṃ asā-
 dhāraṇaṃ sāvakehi yamakapāṭihāriyaṃ katvā bahuno¹⁶ janassa pasanna-
 bhāvaṃ nātvā oruyha Buddhāsane nisinno dhammaṃ desesi. Vīsati-
 pāṇakoṭiyo amatapānaṃ pivīmsu. Tato „purimabuddhā pana pāṭi- 15
 hāriyaṃ katvā kattha gacchantīti¹⁷ āvajjanto „Tāvatiṃsabhavanaṃ¹⁸ ti
 nātvā Buddhāsana¹⁹ uṭṭhāya dakkhiṇapādaṃ Yugandharamuddhani ṭha-
 petvā vāmapādena Sinerumatthakāṃ akkamitvā Pāricchattakamūle
 Paṇḍukambalasīlāya vassaṃ upagantvā antotemāsāṃ devānaṃ Abbi-
 dhammakathaṃ²⁰ katheti²¹. Parisā Satthu gatattṭhānaṃ ajānanti²² 20
 divā²³ va „gamissāmā²⁴ ‘ti tatth’ eva temāsāṃ vasi. Upakattṭhāya
 pavāraṇāya Mahāmoggallānatthero gantvā Bhagavato ārocesi. Atha
 naṃ S. pucchi: „khaṃ pana etarāhi Sāriputto²⁵ ti. „Esa bhante
 pāṭihāriye pasiditvā pabbajitehi pañcahi bhikkhusatehi saddhīm Saṃ-
 kassanagare²⁶ vasatīti²⁷. „Moggallāna, ahaṃ ito sattame divase Saṃ- 25
 kassanagaradvāre otariṃsāmi, T-aṃ daṭṭhukāmā Saṃkassanagare sanni-
 patantū²⁸ ‘ti. Thero „sādhū²⁹ ‘ti paṭisunītvā āgantvā³⁰ parisāya āro-
 cetvā³¹ sakalaparisāṃ Sāvathito tiṃsayaṇaṃ Saṃkassanagaraṃ eka-
 muḍḍutten³² eva pāpesi. S. vutthavasso³³ pavāretvā „mahārāja manussa-
 lokaṃ ganiṃsāmiti³⁴ Sakkassa ārocesi. Sakko Vissakammaṃ āmantetvā³⁵ 30
 „Dasabalassa manussalokagamanatṭhāya sopānaṃ³⁶ karohīti³⁷ āha. So
 Sinerumatthake sopānasīsaṃ Saṃkassanagaradvāre dhurasopānaṃ katvā
 majjhe maṇimayaṃ ekasmiṃ passe rajatamayaṃ ekasmiṃ passe so-

¹ Ck Bđ -i. ² Cks uṭṭhahitva. ³ so all three MSS. ⁴ Bđ sampajjetvā.

⁵ Bđ madhurapattaparipuṇṇo. ⁶ Bđ -bhā-. ⁷ Bđ madhura-? ⁸ Ck satthāra-

maṇḍapaṇaṃ, Ck satthārāmaṇḍapaṇaṃ, Bđ satthuratanaṃaṇḍampaṇaṃ. ⁹ Bđ kāro,

omitting kato. ¹⁰ Bđ bahu. ¹¹ Bđ -maṇḍapaṇaṃ. ¹² Bđ -si. ¹³ Cks -ti. Bđ -tā

¹⁴ Bđ adi-. ¹⁵ Bđ radvāre. ¹⁶ so all three MSS. ¹⁷ Bđ -cesi. ¹⁸ Bđ vuttha-

vasso, Cks omīti vu-. ¹⁹ Bđ tiṇi sopānāni.

vaṇṇamayan ti tīṇi sopānāni māpesi, sattaratanamayā vedikāparikkhepā ti¹. S. lokavivaranaṃ paṭihāriyaṃ katvā majjhe maṇimayena sopānena otari. Sakko pattacivaraṃ aggaheṣi, Suyāmo vālavijaniṃ. Sahampati Brahmā² chattaṃ dhāresi, dasasahassacakkavāladavatā dibba-

5 gandhamālādīhi pūjayiṃsu. S-raṃ dhurasopāne paṭiṭṭhitaṃ³ paṭhamam eva Sāriputtatthero vandi, pacchā sesaparisa. Tasmiṃ samāgame S. cintesi: „Moggallāno iddhiṃā ti pākaṭo, Upāli vinayadharo ti, Sāriputtassa pana mahāpaṇṇāguṇo na pākaṭo, ṭhapetvā⁴ maṃ⁵ añño etena sadiso samapaṇṇo⁶ nāma n' atthi, paṇṇāguṇaṃ assa pākaṭaṃ karissā-

10 mīti⁷“ paṭhamam tāva puthujjanapaṇhaṃ⁸ pucchi, taṃ puthujjanā va kathayiṃsu⁹. Tato sotāpannānaṃ visaye paṇhaṃ pucchi, taṃ pi sotāpannā va kathayiṃsu, puthujjanā na jāniṃsu. Evaṃ¹⁰ sakadā-gāmi-visaye anāgāmi-visaye khīṇāsava-visaye mahāsāvaka-visaye ca paṇhaṃ pucchi, taṃ pi heṭṭhiṃā heṭṭhiṃā¹¹ na jāniṃsu, uparimā upari-

15 mā¹² kathayiṃsu¹³, aggasāvaka-visaye puṭṭhapāṇhaṃ pi aggasāvaka va kathayiṃsu¹⁴, añño na jāniṃsu. Tato Sāriputtattherassa visaye paṇhaṃ pucchi, taṃ thero va kathesi, añño na jāniṃsu. Manussā „ko nāma esa thero S-rā saddhiṃ kathesi¹⁵“ pucchitvā „dhamma-senāpati Sāriputto nāmā“¹⁶ 'ti sutvā „aho mahāpaṇṇo“ ti vadiṃsu.

20 Tato paṭṭhāya devamanussānaṃ antare therassa mahāpaṇṇāguṇo pākaṭo jāto. Atha naṃ S.

Ye ca saṃkhatadhammāse ye ca sekhā puthū idha

tesaṃ m nipako iriyaṃ puṭṭho pabrūhi mārīsā¹⁷ 'ti

Buddhavisaye paṇhaṃ pucchitvā „imassa nu kho Sāriputta saṃkhittena

25 bhāsitaṃ katham vitthārena attho daṭṭhabbo“ ti āha. Thero paṇhaṃ¹⁸ oloketvā „S. maṃ sekhāsekhānaṃ¹⁹ bhikkhūnaṃ āgamanapaṭipadam pucchati²⁰“ paṇhe nikkamkko²¹ hutvā „āgamanapaṭipadam²²“ nāma khandhādivasena bahūhi mukhehi sakkā kathetuṃ, katarākārena²³ nu kho kathento Satthu ajjhāsayaṃ gaṇhituṃ sakkhissāmi²⁴“ ajjhāsaye

30 kamkhi²⁵. S. „Sāriputto paṇhe nikkamkko, ajjhāsaye pana me kamkhati, mayā naye adinne kathetuṃ na sakkhissati, nayam assa

¹ Bā parikkemā, omitting ti. ² Bā mahābra-. ³ Bā paṭiṭṭhahantari. ⁴ Bā addā kira. ⁵ Bā sammāsambuddhaṃ. ⁶ Bā sārīputtaterassa paṇṇā pāpūṇiṃ samattho in the place of etena - - ⁷ Bā -jjanānaṃ visaye paṇhaṃ. ⁸ Bā paṭhamam tāva puthujjanā kath-. ⁹ Bā tato. ¹⁰ Bā only one he-. ¹¹ Bā only one u-. ¹² Bā vakathesum. ¹³ puthujjanā - - kathayiṃsu wanting in C. ¹⁴ Bā so thero-. ¹⁵ Bā satthāra brūhi mārīsā ti. ¹⁶ Cā pucchati. ¹⁷ Bā nikaṅkha. ¹⁸ Cā -dā. ¹⁹ Bā kathaṃ kena kāraṇena. ²⁰ Cā -i

dassāmiti¹ nayaṃ dassento¹ „bhūtaṃ idaṃ ti², Sāriputta samanupassā³ „ti āha. Evaṃ kir’ assa ahosi. „Sāriputto maṃ’ ajjhāsayaṃ gahetvā kathento khandhavasena kathessatīti⁴ therassa saha naya-dānena so pañho nayasatena nayasahassena upaṭṭhāsi⁵, so S-rā dinnanaye⁶ thatvā Buddhavisaye pañhaṃ kathesi. S. dvādasayojanikāya⁷ 5
 parisāya dhammaṃ desesi. timsapāṇakoṭiyo amatapāṇaṃ pivimsu. S.⁸ parisam uyyojetvā cārikaṃ caranto anupubbena Sāvattim⁹ gantvā punadivase Sāvattiyam piṇḍāya caritvā piṇḍapāṭapaṭikkanto bhikkhūhi vatte dassite gandhakuṭim pāvisi. Sāyaṇhasamaye bhikkhū therassa guṇakathaṃ kathentā dhammasabhāyaṃ nisīdimsu: „mahāpaṇṇo āvuso 10
 Sāriputto puthupaṇṇo javanapaṇṇo tikkhapaṇṇo nibbedhikapaṇṇo, Dasabalena saṃkhitena pucchitapaṇṇaṃ vitthārena kathesīti¹⁰. S. āgantvā „kāya nu ’ttha bhikkhave e. k. s.“ ti pucchitvā „imāya nāmā¹¹ ’ti vutte „na bhikkhave idāṃ’ eva pubbe p’ esa saṃkhitena bhāsitaṃ vitthārena’ atthaṃ katheti¹² yevā¹³ ’ti vatvā a. ā.: 15

A. B. Br. r. k. Bo. sarabhamigayoniyam nibbattitvā⁹ araṇṇe paṭivasati¹⁰. Rājā migavittako ahosi thāmasampanno, aṇṇaṃ manussaṃ manusso ti pi¹¹ na gaṇeti¹². So ekadivasaṃ migavaṃ gantvā amacce āha: „yassa passena migo palāyati ten’ eva so daṇḍo¹³ dātabbo“ ti. Te cintayimsu: „kadāci 20
 gehamajjhe thitāpi koṭṭhakaṃ virajjhanti¹⁴, utṭhitamigam¹⁵ yena kenaci upāyena raṇṇo thitattṭhānam eva āropessāmā¹⁶ ’ti cintetvā¹⁷ ca pana katikaṃ¹⁸ katvā raṇṇo dhuramaggaṃ adamsu. Te mahantaṃ gumbaṃ parikkhipitvā muggarādīhi bhūmim hanāpesuṃ¹⁹. Paṭhamam eva sarabhamigo utṭhāya tikkhattuṃ gumbaṃ 25
 anuparigantvā²⁰ palāyanokāsaṃ olokento sesadisāsu manusse bāhāya bāhaṃ dhanunā dhanuṃ āhacca nirantare²¹ thite disvā raṇṇo thitattṭhāne yeva okāsaṃ addasa. So ummīlitesu²¹

¹ Bā dadanto. ² Bā idaṃ, omitting ti. ³ Ck -passasī. C⁹ passasī. ⁴ Bā upa-thāpesi. ⁵ Bā -yena, C⁹ -yena corr. to -ye. ⁶ Bā devalokato otaritvā saṅkassanagaradvāre thito satthā. ⁷ Ck⁹ -iyam. ⁸ Bā -rena kathesi. ⁹ Ck Bā -etvā. ¹⁰ Bā omits paṭi. ¹¹ Bā aṇṇe manusse, omitting manusso ti pi. ¹² Ck⁹ bhaṇeti. ¹³ Ck⁹ omits daṇḍo. ¹⁴ so C⁹; Ck virajjhanti, Bā vemajjhe thitamigavaṃ virujjhanti, B⁹ vemajjhe thitagavaṃ virajjhanti. ¹⁵ Bā uruddhitaṃ pi. ¹⁶ Bā -entā. ¹⁷ Bā kathitaṃ. ¹⁸ Bā pothayisu. ¹⁹ Bā anuvivaranto, B⁹ anuparicaranto. ²⁰ Bā nicarante. ²¹ Bā ummīlitvā tesam.

akkhīsu vālukaṃ khipamāno viya rājānaṃ abhimukho agamāsi. Rājā taṃ lahusampattaṃ¹ disvā saraṃ khipitvā virajjhi. Sarabhamigā nāma saraṃ vañcetum chekā honti: sare abhimukhaṃ āgacchante vegam gāhāpetvā² tiṭṭhanti, pacchato āgacchante
 5 vegena purato va⁴ javanti⁵, uparibhāgenāgacchante⁶ piṭṭhiṃ nāmenti, passenāgacchante thokaṃ apagacchanti, kucchimajjhaṃ⁷ sandhāyāgacchante⁸ parivattitvā patanti, sare atikkante vāta-
 chinnavalāhakavegena palāyanti. So pi rājā tasmīṃ parivattitvā patite „sarabho me viddho“ ti nādaṃ muñci. Sarabho utthāya
 10 vātavegena palāyi balamaṇḍalaṃ bhijjitvā, ubhosu passesu ṭhitā⁹ amaccā sarabhaṃ palāyamānaṃ disvā ekato hutvā pucchimsu: „migo kassa¹⁰ ṭhitaṭṭhānaṃ abhirūhīti¹¹“. „Rañño ṭhitaṭṭhā-
 nan“ ti. „Rājā ‘viddho me’ ti vadati, ko nena¹² viddho ti, nibbirajjho¹³ bho amhākaṃ rājā, bhūmi nena¹⁴ viddho¹⁵“ ti iti tenā-
 15 nappakārena raññā saddhiṃ kelim karimsu. Rājā cintesi: „ime maṃ parihāsanti¹⁶, mama pamāṇaṃ na jānantīti“ gālhaṃ nivāsetvā pattiko va khaggaṃ ādāya „sarabhaṃ gaṇhissāmīti“ vegena pakkhandi. Atha naṃ disvā tiṇi yojanāni anubandhi. Sarabho araṇṇaṃ pāvisi, rājāpi pāvisi yeva. Tattha¹⁷ sara-
 20 bhamigassa gamanamagge saṭṭhihatthamatto¹⁸ mahāpūtipāda-
 narakāvāto¹⁹ atthi, so tiṃsahatthamattaṃ²⁰ udakena punṇo tinehi²¹ paṭicchanno. Sarabho udakagandhaṃ ghāyitvā va āvāṭabhāvaṃ²² nātvā thokaṃ osakkitvā gato²³. Rājā pana ujukaṃ eva āgacchanto tasmīṃ papati. Sarabho tassa pada-
 25 saddaṃ asuṇanto nivattitvā taṃ apassanto „narakāvāte patito bhavissatīti“ nātvā āgantvā²⁴ olokento naṃ gambhīraudake appaṭiṭṭhaṃ kilamantaṃ disvā tena kataṃ aparādhāṃ hadaye

¹ B^d phalasampanna. ² B^d khapetvā vijhi. ³ B^d hāpetvā. ⁴ B^d omits puratova.
⁵ B^d jahanti. ⁶ B^d -gena. ⁷ C^k kucchima ajjhaṃ, B^d only kucchi. ⁸ B^d sa-
 niyāgacchante. ⁹ B^d -ta. ¹⁰ B^d adds passe. ¹¹ B^d -ruyhi. ¹² B^d tena.
¹³ B^d nibbijjho. ¹⁴ B^d viddhā, C^k vijjho. ¹⁵ so all three MSS. ¹⁶ B^d so
 tattha. ¹⁷ B^d saṭṭhihatthamatto. ¹⁸ C^k -kaāvāto, B^d -pādakāpāto. ¹⁹ B^d -hauha-
 patto. ²⁰ B^d adds ca. ²¹ B^d avātaṃ. ²² B^d okkami in the place of o. g.
²³ B^d omits ā.

akatvā sañjātakāruṇṇo „mā mayi passante va rājā¹ nassatu,
 imambā naṃ dukkhā mocessāmīti“ āvāṭatīre t̥hito „mā bhāyi
 mahārāja, ahaṃ taṃ dukkhā mocessāmīti“ vatvā attano piya-
 puttāṃ uddharitūṃ ussāhaṃ karonto viya tass² uddharanattahāya
 silāya yoggaṃ³ katvā va „vijjhissāmīti“ āgataṃ⁴ rājānaṃ sat̥ṭhi- 5
 hatthā narakā uddharitvā assāsetvā piṭṭhiṃ āropetvā araṇṇā
 nibaritvā senāya avidūre otāretvā ovādam assa datvā pañcasu
 silesu patiṭṭhāpesi. Rājā M-aṇi vihāya gantum⁵ asakkonto
 āha: „sāmi sarabharāja⁶, mayā saddhiṃ Bārāṇasīṃ ehi, dvāda-
 sayojanikāya te⁷ Barāṇasiyā⁸ rajjaṃ dammi, taṃ karohīti“⁹. 10
 „Mahārāja, mayāṃ tiracchānagatā, na no rajjen¹⁰ attho, sace te mayi
 sineho atthi mayā diṇṇāni silāni rakkhanto rat̥ṭhavāsino pi silaṃ¹¹
 rakkhāpehīti“ taṃ ovaditvā araṇṇaṃ eva pāvīsi. So assu-
 punnehi nettehi tassa guṇe saranto va senaṃ sampāpupitvā
 senaṅgaparivuto nagaraṃ gantvā „ito paṭṭhāya sakalarat̥ṭhavāsino 15
 pañcasilāni rakkhantū“¹² ti dhammabheriṃ carāpesi. M-ena pana
 attano katagunaṃ kassaci akathetvā sāyaṃ nānaggarasabhojanaṃ
 bhuñjitvā alaṃkatasayane¹³ sayitvā paccūsakāle M-assa guṇaṃ
 saritvā ut̥ṭhāya sayanapiṭṭhe pallamkena nisīditvā pītipunṇena
 badayena chahi gāthāhi udānaṃ udānesi: 20

1. Āsimseth¹ eva¹¹ puriso, na nibbindeyya paṇḍito, (J. I. p. 267.)
 passāmi vo 'haṃ attānaṃ, yathā icchīm tathā ahu. 134.
2. Āsimseth¹ eva¹¹ puriso, na nibbindeyya paṇḍito,
 passāmi vo 'haṃ attānaṃ udakā thalam ubbhataṃ. 135.
3. Vāyameth¹ eva puriso, na nibbindeyya paṇḍito, (J. I. p. 450.) 25
 passāmi vo 'haṃ attānaṃ, yathā icchīm tathā ahu. 136.
4. Vāyameth¹ eva puriso, na nibbindeyya paṇḍito, (J. I. p. 268.)
 passāmi vo 'haṃ attānaṃ udakā thalam ubbhataṃ. 137.
5. Dukkūpanito pi naro sapaṇṇo
 āsaṃ na ohindeyya sukhāgamāya, 30

¹ Cks add ko. ² Bā silayogaṃ. ³ Bā āgantvā. ⁴ Bā vinā vasitūṃ. ⁵ Bā
 -bhamigarāja. ⁶ Bā taṃ. ⁷ Cks -siyaṃ. ⁸ Bā karehīti. ⁹ Cks pañcasilāṃ.
¹⁰ Bā -uena. ¹¹ Bā āsisattheva.

bahū hi phassā ahitā hitā ca,
avitakkitā maccum upabbajanti. 138.

6. Acintitam pi bhavati, cintitam pi vinassati,
na hi cintāmayā bhogā itthiyā purisassa vā ti. 139.

- 5 Āsīnsethevā¹ 'ti āsacchedakakammaṃ akatvā attano kamme āsāṃ ka-
roth' eva, na ukkaṇṭheyya, yathā icchin ti ahaṃ hi saṭṭhihatthā narakā
uṭṭhānaṃ icchin, so 'mhi tath' eva jāto, tato uṭṭhito yevā 'ti dīpeti, ahitā
hitā cā 'ti dukkhaphassā ca sukhaphassā ca maraṇaphassā ca jīvita-phassā cā
'ti pi attho², sattānaṃ hi maraṇaphasso ahito jīvita-phasso hito, tesāṃ avitakkito
10 acintito pi³ maraṇaphasso⁴ va āgacchatīti dasseti, acintitampīti mayā āvā-
petissāmīti na cintitaṃ, sarabhaṃ māressāmīti cintitaṃ, idāni pana me cintitaṃ
natthi, acintitam eva jātaṃ, bhogā ti yasaparivārā, ete cintāmayā na honti,
tasmā nāṇavatā viriyam eva kātabbāṃ, viriyavato hi acintitam pi hoti yeva.

- Tass' evaṃ udānentass' eva aruṇaṃ uṭṭhahi. Purohito
15 pāto va sukhaseyyapucchanaatthaṃ āgantvā dvāre⁵ ṭhito tassa
udānagitasaddaṃ sutvā cintesi: „rājā hīyo migavaṃ agamāsi,
tatha sarabhamigaṃ viraddho bhavissati, tato amaccehi ava-
hasiyamāno „māretvā taṃ ānessāmīti“⁶ khattiyamānen' eva
taṃ anubandhanto saṭṭhihatthe narake patito bhavissati, da-
20 yālunā sarabharājena rañño dosaṃ acintetvā rājā' uddhaṭo⁷
bhavissati, tena maññe udānaṃ udānetīti“⁸. Evaṃ brāh-
maṇassa rañño paripuṇṇavyaṇjanaṃ udānaṃ sutvā sumajjite
ādāse mukhaṃ oloketassa chāyā viya raññā ca sarabhena ca
katakaraṇaṃ⁹ pākataṃ ahoṣi. So nakhaggena dvāraṃ koṭ-
25 thesi¹¹. Rājā „ko eso“ ti pucchi. „Ahaṃ deva purohito“ ti.
Ath' assa dvāraṃ vivaritvā „ito eh' ācariyā“¹² 'ti āha. So
pavisitvā rājānaṃ jayāpetvā ekamantaṃ ṭhito, „ahaṃ mahārāja
tayā araṇṇe katakaraṇaṃ jānāmi, tvaṃ ekaṃ sarabhamigaṃ
anubandhanto narake patito, atha naṃ so sarabho silāya yoggaṃ“¹³

¹ Bā āsisatthevā. ² Bā pi pātho attho. ³ Bā upamaraṇaphasena ahitā jīvita-
maraṇa hita tesāṃ vitakkitho pi cintito in the place of sattānaṃ ---. ⁴ Bā
-ssā. ⁵ Bā rājadvāre. ⁶ Bā āharissāmīti. ⁷ C^{ks} rājānaṃ. ⁸ Bā uddharitho.
⁹ Bā -nesīti. ¹⁰ Bā katakammaṃ. ¹¹ Bā C^s ākoṭesi. ¹² Bā ito evatha ā-. ¹³
Bā silāyogaṃ.

katvā narakato uddhari, so tvaṃ tassa guṇaṃ saritvā¹ udānaṃ
udānesīti“ vatvā dve gathā abhāsi:

7. Sarabham giriduggasmim yaṃ tvaṃ anusarī pure
alīnacittassa tuvaṃ² vikkantaṃ anujīvasi³. 140.
8. Yo taṃ viduggā narakā samuddhari⁴ 5
silāya yoggaṃ⁵ sarabho karitvā
dukkhūpanītaṃ maccumukhā pamocayi
alīnacittaṃ ta migaṃ vadesīti⁶. 141.

Tattha anusarīti⁷ anubandhi, vikkantaṃ ti uddharapaṭṭhāya⁸ kata-
parikammaṃ, anujīvasīti⁹ upajīvasi¹⁰, tassānubhāvena tayā¹¹ jīvitāṃ laddhaṃ 10
ti attho, samuddharīti¹² uddhari¹³, ta migaṃ vadesīti⁶ taṃ suvaṇṇa-
sarabhamigaṃ idha sirisayane nisīnno vaṇṇesi.

Taṃ sutvā rājā „ayaṃ mayā saddhim na¹⁴ migavaṃ
āgato¹⁵ sabbaṃ pavattim jānāti, kathaṃ nu kho jānāti¹⁶, puc-
chissāmi naṃ“ ti cintetvā navamaṃ gātham āha: 15

9. Tvaṃ nu¹⁷ tatth' eva¹⁸ tadā ahosi
udāhu te koci naṃ¹⁹ etad akkhā²⁰,
vivattacchaddo²¹ nu si sabbadassī,
ñāṇaṃ nu te brāhmaṇa bhīmsarūpan ti. 142.

Tattha bhīmsarūpan ti kin nu te²² ñāṇaṃ balava-jātikaṃ²³, ten' 20
etaṃ²⁴ jānēsīti.

Brāhmaṇo „nāhaṃ sabbaññū Buddhō, vyañjanaṃ amakkhe-
tvā²⁵ tayā kathita-gāthānaṃ pana mayhaṃ attho upaṭṭhātīti²⁶“
dipento dasamaṃ gātham āha:

10. Na c' ev' ahaṃ tattha tadā ahosiṃ, 25
na cāpi me koci naṃ etad akkhā,

¹ Bā anussaretvā. ² Ck° tvaṃ, Bā tuva. ³ Bā -taṃ jīvitāṃ labhi. ⁴ Ck° ya
uddhari, C° uddhari only. ⁵ Bā yogaṃ. ⁶ Bā tamevadesīti in the place
of ta - -. ⁷ Bā anussasariṭi. ⁸ Bā uttara-. ⁹ Bā jīvita labhiṣṣatīti. ¹⁰
Bā omits u-. ¹¹ Bā tava. ¹² Bā -rinti, Ck° uddharīti. ¹³ Bā uttāresi.
¹⁴ Ck° add ca. ¹⁵ Bā gato. ¹⁶ Bā omits kathaṃ - -. ¹⁷ Bā kin tvaṃ. ¹⁸
Ck° taḷava? Bā tatheva. ¹⁹ Bā ta. ²⁰ Ck° akkho. ²¹ Bā vivattacchaddo, C° vi-
vattacchaddā. ²² Bā bhīsarūpaṃ tava in the place of kinnuto. ²³ Ck° -jāni-
taṃ. ²⁴ Bā kenetaṃ. ²⁵ Bā samekkhitvā. ²⁶ Bā -hīti.

gāthāpadānañ ca subhāsītānañ

atthañ tad ānenti janinda dhīrā ti. 14.

Tattha subhāsītānañ ti vyañjanañ amakkhetvā¹ sutthu bhāsītānañ, atthañ tadānentīti so tesam attho, tam ānenti² upadhārentīti.

- 5 Rājā tassa tussitvā bahum dhanam adāsi. Tato paṭṭhāya ca dānādipuññābhirato ahosi, manussāpi³ puññābhiratā hutvā matamatā saggapadam eva pūrayimsu. Ath' ekadivasañ rājā „lakkhañ vijjhissāmīti“ purohitam ādāya uyyānañ gato. Tadā Sakko devarājā bahū⁴ nave deve ca⁵ devakaññāyo ca⁶ disvā
- 10 „kin nu kāraṇaṇ“ ti āvajjanto sarabhamigena narakā uddharitvā rañño silesu patitṭhāpitabhāvañ⁷ nātvā „rañño ānubhāvena mahājano puññāni karoti, tena devaloko paripūrati, idāni kho pana rājā lakkhañ vijjhitum uyyānañ gato“ ti⁸ vīmaṃsitvā „sihanādañ nadāpetvā sarabhamigassa guṇaṃ kathāpetvā attano
- 15 ca Sakkabhāvañ jānāpetvā ākāse tṭhito dhammañ desetvā mettāya c' eva pañcannañ ca sīlānañ guṇaṃ kathāpetvā⁹ āgamissāmīti“ cintetvā uyyānañ agamāsi. Rājāpi „lakkhañ vijjhissāmīti“ dhanum āropetvā saram sandahi¹⁰. Tasmim khaṇe Sakko rañño ca lakkhassa ca antare attano ānubhāvena sarabhañ
- 20 dassesi. Rājā tam disvā saram na muñci. Atha nañ Sakko purohitassa sarīre adhimuccitvā¹¹ gāthāya ajjhabhāsi¹²:

11. Ādāya pattim¹³ paraviriyaghātīm¹⁴

cāpe saram kiñ vicikicchase tvañ,

nunno¹⁵ saro sarabhañ hantu khippaṃ,

- 25 annaṃ hi etañ varapañña rañño ti. 144.

Tattha pattim¹⁶ ti vājapattehi¹⁷ samannāgatañ, paraviriyaghātīm ti paresaṃ viriyaghātakañ, cāpe sarañ ti etañ pattisamkhātāñ¹⁸ saram cāpe ādāya sannahitvā¹⁹ idāni tvañ vicikicchasi, hantu ti tayā vissattho hutvā esa

¹ Bđ apekkhītvā. ² Bđ tesam atthañ jānanti in the place of so tesam --. ³ Ck -ssāhi, Bđ omits puññā --. ⁴ C -u. ⁵ Ck na vedo ce va, Bđ pahu pāhunake deve. ⁶ Bđ omits deva-. ⁷ Bđ patitṭhita-. ⁸ Bđ pi, Ck tam. ⁹ Bđ kethetvā. ¹⁰ Bđ saṇhayi. ¹¹ Bđ -muñjitvā. ¹² Bđ gāthā abhāsi. ¹³ Bđ paṭṭam. ¹⁴ Bđ ghāti. ¹⁵ Ck nuṇṇo, C s nunne, Bđ tuṇṇo, B s tunne. ¹⁶ Bds paṭṭan. ¹⁷ Bđ vāca-. ¹⁸ Bđ paṭṭasahitañ. ¹⁹ C s sannayihitvā, Bđ sanhayitvā.

saro khippam imam sarabham hantu¹, annam hi etan ti varapañña mahārāja sarabho nāma rañño āhāro bhakkho ti attho.

Tato rājā gātham āha:

12. Addhā pajānāmi aham pi etaṃ:
annam migo brāhmaṇa khattiyassa, 5
pubbe kataṇ ca apacāyamāno,
tasmā migam sarabham no hanāmīti. 145.

Tattha pubbekatañcā 'ti brāhmaṇa aham etaṃ² ekaṃsena jānāmi yathā migo khattiyassa annam, pubbe pana iminā mayham katagūṇam pūjemi, tasmā na hanāmīti. 10

Tato Sakko gāthadvayam āha:

13. N' eso³ migo mahārāja, asur' eso⁴ disampati,
etaṃ hantvā manussinda bhavassu amarādhipo. 146
14. Sace ca⁵ rāja⁶ vicikicchase tuvaṃ
hantuṃ migam sarabham 'sahāyakam me' 15
saputtadāro nara viriyaseṭṭha
gantā tuvaṃ⁷ Vetaraṇim Yamassā 'ti. 147.

Tattha asureso⁸ ti asuro esa⁹ asurajeṭṭhako Sakko¹⁰ eso ti adhippāyena vadati, amarādhipo ti tvaṃ etaṃ Sakkaṃ māretvā sayam Sakko deva-rāja hohiti vadati, Vetaraṇim Yamassā 'ti sace etaṃ sahāyo me ti cintetvā¹¹ na hanissasi¹² saputtadāro¹³ Yamassa Vetaraṇim nirayaṃ¹⁴ gato¹⁵ bhaviṣṣasi¹⁶ taṃ¹⁷ tasesīti.

Tato rājā dve gāthā abhāsi:

15. Kāmaṃ aham jānapadā ca sabbe
puttā ca dārā ca sahāyasaṃghā 25
gacchemu taṃ Vetaraṇim Yamassa
na tv-eva hañño¹⁷ yo mama pāṇad' assa¹⁸. 148.

¹ Bā hanatu. ² Bā petam. ³ Bā naso. ⁴ Ck^o -roso. ⁵ Ck^o va. ⁶ Bā -jā. ⁷ Bā gantvā-, Ck^o gantvā tvaṃ. ⁸ Ck^o -roso. ⁹ Bā eso. ¹⁰ Bā omits sakko. ¹¹ Bā māressasi. ¹² Bā -rena. ¹³ Ck^o -ṇi nirayaṃ, C^o -ṇi-, Bā -ranyam. ¹⁴ Bā gantvā. ¹⁵ all three MSS. -tīti. ¹⁶ Bā nam. ¹⁷ Bā hañhi. ¹⁸ Bā pāṇadado.

16. Ayam migo kicchagatassa¹ mayham
ekassa kattā vivanasmim² ghore³,
tam tādissam pubbakiccam saranto
jānam mahābrahme⁴ katham haneyyan⁵ ti. 149.

5 Tattha yo mama pāṇadassā⁶ 'ti brāhmaṇa yo mama pāṇado⁷ assa
yena me piyam⁸ jīvitam dinnam narakam pavasantenāpi mayā so⁹ na tv-eva
hañño¹⁰ na hantabbo¹¹, avajjho eso ti vadati, ekassa kattā vivanasmim¹²
ghore ti dāruṇe araṇṇe paccatthikassa¹³ sato ekassa asahāyassa¹⁴ mama kattā
kāraḥ jīvitaṣṣa dāyako, sv-āham tam iminā katam¹⁵ tādissam pubbakiccam
10 saranto tam guṇam jānanto yeva katham haneyyam¹⁶.

Atha Sakko purohitassa sarīrato apagantvā¹⁷ Sakkatta-
bhāvam māpetvā ākāse thatvā rañño guṇam pakāsentō

17. Mittābhirādhi¹⁸ ciram eva¹⁹ jīva,
rajjam imam²⁰ dhammaguṇe²¹ pasāsa²²,
15 nāriganēhi paricārayanto
modassu ratthe tidive Vāsavo. 150.

18. Akkodhano niccapasannacitto
sabbātithiyācayogo [ca] bhavitvā²³
datvā ca bhutvā ca yathānubhāvam
20 anindito saggam upehi tñānan ti 151.
gāthadvayam āha.

Tattha mittābhirādhi²⁴ mitte ārādhento tosentō tesu adubbhamāne,
sabbātithi²⁵ sabbe dhammikasamaṇabrāhmaṇe²⁶ atthipāhunake yeva katvā
pariharanto²⁷ yācittabbayuttako²⁸ hutvā, anindito ti dānādini puññāni²⁹ ka-
25 raṇena pamudito devalokena³⁰ abhinandito³¹ hutvā saggatñānam upehiti³².

¹ C^o kicchā-, B^d kicchākatassa. ² B^d vīvarasmim. ³ C^k -rā. ⁴ C^k -ma. ⁵ C^k bhaṇe-, C^o bhane-. ⁶ B^d -dado. ⁷ B^d piya. ⁸ C^o yo. ⁹ C^k haññe, B^d tatheva. ¹⁰ B^d hani, omitting na. ¹¹ B^d piva-. ¹² B^d pavithassa. ¹³ B^d -yakassa. ¹⁴ C^k add tam. ¹⁵ C^k haneyyam, C^o bhaṇeyya, B^d pāhaneyyam. ¹⁶ B^d -gato. ¹⁷ C^o -dhi. C^k mittāhivarādhi, B^d mittādhirāvi. ¹⁸ B^d cīname. ¹⁹ B^d rajjavimam, C^k rajjamimam. ²⁰ B^d imassagane? ²¹ B^d vassāsā. ²² B^d -tittipāhunake katvāni. ²³ B^d mittādhirā. ²⁴ B^d -tittiti. ²⁵ B^d -ṇā, C^k -ṇo. ²⁶ B^d paricārayanto. ²⁷ B^d samicitabba-. ²⁸ C^k puñña-. ²⁹ C^k meva-
lokena, C^o cadeva-, B^d parato ceva loka ca ³⁰ B^d anindito. ³¹ B^d upeti.

Evam vatvā Sakko devarājā „aham mahārāja taṃ parigaṇhituṃ āgato, tvaṃ attānaṃ parigaṇhituṃ¹ nādāsi, appamatto hohīti“ taṃ ovaditvā sakaṭṭhānam eva gato.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idān' eva pubbe pi Sāriputto saṃkhittena bhāsitassa vitthārena atthaṃ jānāti yevā“ 'ti vatvā j. s.: 3 „Tadā rājā Ānando ahosi, purohito Sāriputto, sarabho² aham evā“ 'ti. Sarabhamigajātakaṃ³. Terasanipātavannaṇā niṭṭhitā⁴.

¹ C^s pariggahi-, B^d pariggahetabbaṃ. ² B^d -bhamigo pana. ³ B^d adds dasamaṃ yattha yattha bhava jāto puriso homi paṇḍito abhirūpo mahāpaṇṇo dhāremi piṭakattayaṃ labhivāna metteyo karaṇaṃ bhavēyyaṃ. ⁴ B^d omits terasa - -.

XIV. PAKIṆṆAKANIPĀTA.

1. Sālikedārajātaka.

Sampannam sālīkedāraṇ ti. Idam S. J. v. mātiposaka-
bhikkhum¹ ā. k. Vatthum² Sāmajātaka avibhavissati. S. pana
5 tam bhikkhum pakkosāpetvā „saccam kira tvaṃ bhikkhu gihī³ pose-
siti“ pucchitvā „saccam bhante“ ti vutte „kin te hontiti“ „mātā-
pitaro⁴ bhante“ ti vutte „sādhu bhikkhu porāṇakapaṇḍitā tiracchānā
hutvā⁵ suvayoniyam⁶ nibbattitvāpi⁷ jīṇṇake⁸ mātāpitaro kulāvake ni-
pajjāpetvā mukhatuṇḍakena gocaram⁹ āharitvā posesun¹⁰“ ti
10 vatvā a. ā.:

A. Rājagahe Magadharājā nāma rajjam kāreti¹¹. Tadā
nagarato pubbuttarāya¹² disāya Sālindiyo¹³ nāma brāhmaṇa-
gāmo ahoṣi. Tassa pubbuttaradisāya Magadhakhettaṃ¹⁴.
Tattha Kosiyagotto nāma Sālindiyavāsi¹⁵ brāhmaṇo sahassa-
15 karīsamattaṃ khettaṃ gahe tvā sālim vappāpesi¹⁶. Utthite¹⁷
sasse¹⁸ vatim thiraṃ kāretvā kassaci paṇṇāsakarīsamattaṃ
kassaci saṭṭhikarīsamattaṃ ti evaṃ pañcakarīsasatamattaṃ¹⁹
kattikhettaṃ²⁰ attano purisānaṃ nēva ārakkhathāya datvā

¹ Bds mātū-. ² Bds paccuppannam vatthu. ³ Bds gihino. ⁴ Cks honti. ⁵ Bds
adda me. ⁶ Bds hutvāpi. ⁷ Bds suvakayo-. ⁸ Cks nibbattetvāpi, Bds nippattetvā.
⁹ Bds jīṇṇa. ¹⁰ Bds adda āhāraṃ. ¹¹ Bds posisu. ¹² Bds -si. ¹³ Bds -ra. ¹⁴
Bds sāliddi-. ¹⁵ Bds adda atthi. ¹⁶ Cks -si, Bds sāliddiyavāsi. ¹⁷ Bds vappesi.
¹⁸ Bds adda ca pana. ¹⁹ Cks vasse. ²⁰ Bds pañcasatakakarīsamattam. ²¹ Cks
kanti-, Bds omits katti.

sesaṃ pañcakarīsasatamattam¹ bhatim katvā² ekassa bhata-
 kassa adāsi, so tattha kuṭim katvā rattimdivaṃ vasati. Khet-
 tassa pana pubbuttarabhāge³ ekasmiṃ sānupabbate mahantaṃ
 simbalivanaṃ⁴, tattha⁵ anekāni suvasatāni vasanti. Tadā B.
 tasmim suvasaṃghe suvaraṇṇo putto hutvā nibbatti, so va- 5
 yappatto abhirūpo thāmaṃvā⁶, sakataṇābhippamāṇo sarīro ahosi.
 Ath' assa pitā mahallakakāle „ahaṃ idāni dūraṃ gantum na
 sakkomi, tvaṃ imaṃ gaṇaṃ pariharā“ 'ti rajjaṃ⁷ niyyādesi.
 So punadivasato paṭṭhāya mātāpitunnaṃ gocarathāya gantum
 nādāsi, suvagaṇaparivuto⁸ Himavantaṃ gantvā sayamjāta- 10
 sālivane⁹ yāvadattamaṃ sālim khāditvā āgamanakāle mātā-
 pitunnaṃ pahonakaṃ gocaraṃ ādāya gantvā¹⁰ mātāpitaro
 poseti¹¹. Ath' assa ekadivasam suvā ārocesuṃ: „pubbe
 imasmim kāle Magadhakhette sāli paccati¹², idāni kin nu kho
 jātan ti¹³ tena hi jānāthā“ 'ti dve suve pahiniṃsu. Suvā¹⁴ 15
 gantvā Magadhakhette otarantā tassa bhatiyā rakkhaṇaka-
 purisassa khetto otaritvā¹⁵ sālim khāditvā ekaṃ sālisīsaṃ
 ādāya simbalivanaṃ gantvā¹⁶ sālisīsaṃ M-assa pādamūle pā-
 tetvā¹⁷ „evarūpā tattha¹⁸ sālitī“ vadimsu. So punadivase
 suvagaṇaparivuto tattha gantvā tasmim khetto otari. So¹⁹ 20
 puriso suve sālim khādante²⁰ ito c' ito ca dhāvitvā vārento pi
 vāretuṃ na sakkoti. Sesā suvā²¹ sālim khāditvā tucchamukhā
 va gacchanti²², suvarājā pana bahūni sālisīsāni ekato katvā
 haritvā²³ mātāpitunnaṃ deti. Suvā punadivasato paṭṭhāya
 tatth' eva sālim khādimsu. Atha so puriso²⁴ „sace ime 25

¹ Ck tesam - -, C² sesaṃ pañcakarīsamattam, B² sesapañcasatakarīsamattam
 khettau attano purisosaṇaṃ. ² Ck² datvā. ³ B² -radiṣā bhāge. ⁴ Ck² sibba-,
 B² sippa- and adds atthi. ⁵ B² attha. ⁶ B² thāmasampaṇno. ⁷ B² omits
 rajjaṃ. ⁸ B² -gaṇaṃ pariharanto. ⁹ Ck² jātassaresusāli-, B² sayamjātasālivanena.
¹⁰ B² āharitvā in the place of ā. g. ¹¹ B² -si. ¹² B² paccanti. ¹³ Ck² kathanti.
¹⁴ B² te. ¹⁵ B² otarisu. ¹⁶ B² āg-. ¹⁷ B² thapetvā. ¹⁸ B² tattha evarūpā.
¹⁹ B² adds pana. ²⁰ B² adds disvā. ²¹ B² adds yāvadattamā. ²² B² gac-
 chisu. ²³ B² tehi parivuto hutvā āharitvā. ²⁴ B² adds āve sāli khādente
 disvā ito cito ca dhāvitvā vārento pi vāretuṃ nāsakkhi.

aññaṃ katipāhaṃ evaṃ khādissanti kiñci na bhavisseṭṭhi,
brāhmaṇo sālīṃ agghāpetvā mayhaṃ iṇaṃ karissati, gantvā
tassa ārocemīti¹“ so sālīmutṭhinā saddhiṃ tathārūpaṃ paṇṇā-
kāraṃ gahetvā² brāhmaṇaṃ passitva vanditvā³ ekamantaṃ
5 tṭhito „kiṃ bho purisa sampannaṃ sālīkhettaṃ“ ti puṭṭho „āma
brāhmaṇa sampannaṃ“ ti vatvā dve gāthā abhāsi:

1. Sampannaṃ sālīkedāraṃ, suvā bhuñjanti Kosiya,
paṭivedemi⁴ te brahme: na naṃ⁵ vāretum ussahe. 1.

2. Eko va⁶ tattha sakunō, so⁷ tesāṃ sabbasundaro
10 bhutvā sālīṃ yathākāmaṃ tuṇḍenādāya gacchatīti. 2.

Tattha sampannaṃ ti paripuṇṇaṃ avikalaṃ⁸, kedāraṃ ti khettaṃ,
sabbasundaro ti sabbehi koṭṭhāsehi sundaro rattatuṇḍo jīṇḍukasanni-
bhakkhi rattapādo⁹ tīhi rājīhi parikkhittagīvo mahāmayūrapamāṇo so yāva-
datthaṃ sālīṃ khādītva aññaṃ¹⁰ tuṇḍena gahetvā gacchatī¹¹.

15 Brāhmaṇo tassa kathaṃ sutvā suvarāje sinehaṃ uppādetvā
khettapālaṃ puochi: „ambho purisa pāsāṃ oḍdetuṃ jānāsīti“.
„Āma jānāmīti“. Atha naṃ gāthāya ajjhabhāsi:

a. Oḍdetu¹² vālapāsāni yathā bajjheṭṭha¹³ so dijo,
jīvaṇ ca naṃ gahetvāna ānayeṭṭha¹⁴ mam' antike ti. 3.

20 Tattha oḍdetu¹⁵ 'ti oḍḍayantu, vālapāsānīti assavālādīrajjumayā
pāsā, jīvaṇca naṃ ti jīvantaṃ nēva ca¹⁶.

Taṃ sutvā khettapālo sālīṃ agghāpetvā iṇassa akata-
bhāvena tuṭṭho gantvā assavāle¹⁷ vaṭṭetvā „ajja imasmiṃ tṭhāne
otarissatīti“ sutvā suvaraṇṇo otaraṇaṭṭhānaṃ sallakkhetvā
25 punadvase pāto va cātippamāṇaṃ pañjaraṃ¹⁸ katvā pāsāṃ¹⁹
oḍdetvā suvānaṃ āgamaṇaṃ olovento kuṭiyaṃ nisīdi. Suvarā-
jāpi suvagaṇaparivuto āgantvā aloluppacārātāya hiyyo²⁰

¹ Bā -cessāmīti. ² Bā adda sāliddhiyagāmaṃ gantvā. ³ Bā paṇṇākāraṃ datvā.

⁴ Bā -va-. ⁵ Bā taṃ. ⁶ Bā ca. ⁷ Bā yo. ⁸ Bā avekallaṃ. ⁹ Ck^o -sanni-
bhakkhi, Bā -sannibho bhakkhi. ¹⁰ Bā añña. ¹¹ Bā -tīti. ¹² Bā ujjhantu. ¹³
Bā bajheyya. ¹⁴ Bā -yehi. ¹⁵ Bā ujjhantū. ¹⁶ Bā adda ānayeṭṭhi ānehi. ¹⁷
Bā -laṃ. ¹⁸ Ck^o -se vāṭappahāre tesāṃ caraṇakāmaṃ. ¹⁹ Bā -saṇca. ²⁰ Bā vi-
hiyo, Ck^o bhiyyo, C^o hiyyo.

khāditatthāne oḍḍitapāse¹ pādam² pavesento va otari. So attano baddhabhāvaṃ ñatvā cintesi: „sac³ āham⁴ idān⁵ eva baddharāvaṃ ravissāmi ñātakā⁶ bhayatajjitā gocaraṃ agahetvā va palāyissanti, yāva etesaṃ gocaragahaṇaṃ⁷ adhivāsessāmīti“ so tesam⁸ suhitabhāvaṃ ñatvā maraṇabhayatajjito hutvā tik-
khattum⁹ baddharāvaṃ ravi. Sabbe¹⁰ palāyimsu. Suvarājā „ettakesu me¹¹ ñātīsu¹² nivattitvā olokeno pi n¹³ atthi, kin nu kho mayā¹⁴ pāpaṃ¹⁵ katan“ ti vilapanto

4. Ete bhutvā ca¹⁶ pītvā ca pakkamanti vihaṅgamā,

eko baddho 'smi pāsena, kiṃ pāpaṃ pakatam mayā ti 4. 10
gātham āha. Khettapālo suvarājassa baddharāvaṃ suvānaṃ ca ākāse pakkhandanasaddam¹⁷ sutvā „kin nu kho“ ti kuṭito¹⁸ oruḥha pāsattthānaṃ gantvā suvarājānaṃ¹⁹ disvā „yass²⁰ eva me²¹ pāso oḍḍito so eva²² baddho“ ti tuṭṭhamānaso suvarājānaṃ pāsato mocetvā dve pāde ekato²³ bandhitvā²⁴ Sālinḍiya-
gāmaṃ gantvā suvapotaṃ brāhmaṇassa adāsi. Brāhmaṇo²⁵ balavasinehena M-am ubhoḥhi hatthehi dālham²⁶ gahetvā amke nisīdāpetvā tena saddhim²⁷ sallapanto dve gāthā abhāsi:

1. Udaram²⁸ nūna aññesaṃ suva accodaraṃ tava,

bhutvā sālim²⁹ yathākāmaṃ tuṇḍenādāya gacchasi³⁰. 5. 20

2. Koṭṭhan³¹ nu tattha pūresi, suva veran³² nu te mayā,

putṭho me samma akkhāhi: kuhiṃ sālim³³ nidhīyasīti³⁴. 6.

Tattha udaraṃ nūnā 'ti aññesaṃ udaraṃ udaram³⁵ eva maññe tava udaraṃ pana atfudaraṃ, tatthā 'ti tasmīṃ simbalivane, pūresi³⁶ ti vassā-rattattthāya pūresi, nidhīyasīti³⁷ nidhesi.

25

Taṃ sutvā suvarājā madhurāya manussabhāsāya sattamaṃ gātham āha:

¹ Bḍ oḍḍiyam. ² Bḍ pāsam pāse. ³ Bḍ sacce ham. ⁴ Bḍ adds me. ⁵ Bḍ -nā tāva. ⁶ Bḍ atha sabbe te suvā. ⁷ Bḍ omits me. ⁸ Bḍ ñātakesu. ⁹ Bḍ me. ¹⁰ Bḍ paramapā-. ¹¹ Bḍ pi. ¹² Bḍ -ṭiyā. ¹³ Cks -jā. ¹⁴ Bḍ omits me. ¹⁵ Bḍ sveva. ¹⁶ Bḍ adds katvā. ¹⁷ Bḍ adds dālham ādāya. ¹⁸ Bḍ adds taṃ disvā. ¹⁹ Cks -ti. ²⁰ Bḍ nidayāsīti. Cks -tīti.

7. Na me veraṃ tayā saddhiṃ, koṭṭho mayhaṃ na vijjati,
 iṇaṃ muñcāmi' iṇaṃ' dammi sampatto koṭṭisimbaliṃ,
 nidhiṃ pi tattha nidahāmi, evaṃ jānāhi Kosiya' ti. 7.

Tattha iṇaṃ muñcāmiṇaṃ dammīti² tava sāliṃ haritvā iṇaṃ muñ-
 5 cāmi c' eva³ dadāmi ca 'ti vadati⁴, nidhiṃpiṭi ekaṃ tattha simbalivane
 anugāmikanidhiṃ pi nidahāmi.

Atha naṃ brāhmaṇo pucchi:

8. Kīdisan te iṇadānaṃ, iṇamokkho te kīdiso,
 nidhiṃnidhānaṃ akkhāhi, atha pāsā pamokkhasīti. 8.

10 Tattha iṇadānaṃ ti iṇassa dānaṃ, nidhiṃnidhānaṃ ti nidhino
 nidhānaṃ.

Evaṃ brāhmaṇena puṭṭho suvarājā tassa vyākaraṇto
 catasso gāthā abhāsi:

9. Ajātapakkhā taruṇā puttakā mayha Kosiya,
 15 ' te maṃ tathā⁵ bharissanti, tasmā tesāṃ iṇaṃ dade. 9.
 10. Mātāpitā ca me vuddhā⁶ jīṇṇakā gatayobbanā,
 tesāṃ tuṇḍena⁷ hātūna muñce⁸ pubbakataṃ⁹ iṇaṃ. 10.
 11. Aññe pi tattha sakunā khīṇapakkhā sudubbala,
 tesāṃ puññatthiko dammi, taṃ nidhiṃ āhu paṇḍitā. 11.
 20 12. Edisaṃ¹⁰ me iṇadānaṃ, iṇamokkho me ediso¹¹,
 nidhiṃnidhānaṃ akkhātaṃ¹², evaṃ jānāhi Kosiya' ti. 12.

Tattha hātūnā 'ti haritvā, taṃ nidhiṃ ti taṃ puññakammaṃ paṇḍitā
 anugāmikanidhiṃ nāma kathenti, nidhiṃnidhānaṃ ti nidhino nidhānaṃ.
 nidhānanidhiṃ¹³ ti pi pāṭho, ayam eva attho.

- 25 Brāhmaṇo M-assa dhammakathaṃ sutvā pasannacitto dve
 gāthā abhāsi:

13. Bhaddako vat' ayam¹⁴ pakkhī¹⁵ dijo paramadhammiko,
 ekaccesu manussesu ayam dhammo na vijjati. 13.

¹ C^o -mināṃ, B^d muñjāminna. ² C^o -mi naṃ. B^d muñjāminnaṃ. ³ B^d adds
 iṇaṃ. ⁴ B^d omits va-. ⁵ C^k te ma hātā, C^o te maṃ bhātā. ⁶ B^d vuddhā.
⁷ C^o tuṇḍena. ⁸ C^o pubbe ca, B^d pañce. ⁹ B^d pubbe-. ¹⁰ B^d idisaṃ. ¹¹
 B^d ca idiso. ¹² B^d akkhāmi. ¹³ so B^d; C^k nidhiṃnidhānaṃ for nidhiṃ-?
¹⁴ B^d vatāya. ¹⁵ all three MSS. -i.

14. Bhuñja sālīm yathākāmaṃ saha sabbehi ñātibhi',
puna pi suva passemu, piyaṃ me tava dassanan ti. 14.

Tattha bhuñja sālīm ti ito paṭṭhāya nibbhayo hutvā bhuñjā² 'ti karīsa-
sahassam pi tass' eva niyyādentō evam āha, passemū 'ti attano ruciya āgataṃ
aññesu divasesu taṃ passeyyāma³ 'ti.

Evam⁴ M-aṃ yācitvā piyaputtaṃ viya muducittena olo-
kento pādato bandhanam mocetvā satapākatelena pāde mak-
khetvā bhaddapīṭhe nisīdāpetvā kañcanataṭṭake madhulāje
khādāpetvā sakkharodakam⁵ pāyesi. Ath' assa suvarājā
„appamatto hohi brāhmaṇa“ 'ti vatvā ovaḍanto 10

15. Bhuttaṃ ca pītaṃ ca tav' assamamhi
rati' ca no Kosiya te sakāse,
nikkhittadaṇḍesu dadāhi dānam,
jiṇṇe ca mātāpitāro bharassū 'ti gātham āha. 15.

Tattha tavassamamhīti tava nīvesane, ratīti abhirati. 15

Taṃ sutvā brāhmaṇo tuṭṭhahadayo⁶ udānam udānento

16. Lakkhī vata me uḍapādi ajja
yo' addasāsīm pavaram dijjānam,
suvassa sutvāna subhāsītāni
kāhāmi puññāni anappakānīti gātham āha. 16. 20

Tattha lakkhīti sirī pi puññam pi paññāpi.

M. brāhmaṇena attano dinnam karīsasahassam paṭikkhi-
pitvā aṭṭhakarīsamattam eva gaṇhi. Brāhmaṇo thambhe
nikkhaṇitvā tassa taṃ khettaṃ niyyādetvā añjalim paggayha
„gaccha sāmi, assumukhe mātāpitāro assāsehi⁷“ vatvā⁸ taṃ 25
uyyojesi. So tuṭṭhamānaso sālīsisaṃ ādāya gantvā mātā-
pitunnaṃ purato nikkhipitvā „amma tāta utṭhethā“ 'ti āha.
Te assumukhā va bhāsamānā⁹ utṭhahimsu. Tāvad eva suva-

¹ Ck -hi. ² Bđ -jāhiti. ³ Bđ adds brāhmaṇo. ⁴ Bđ sakkāro-. ⁵ Cks ratīṃ,
Bđ ratti. ⁶ Bđ tuṭṭhamānaso. ⁷ Cks so. ⁸ Cks assāsetvā, Bđ niyyādetvā
gandhamālādihi pūjetvā khamāpetvā pacchāmi suvarājā ti assumukhe rodamaṇe
mātāpitāro assāsehi. ⁹ C⁶ hasamānā, Bđ rodamānā.

gaṇā sannipatitvā „kathaṃ mutto si devā“ 'ti pucchimsu'. So nesam² sabbam vitthārato kathesi. Kosiyo pi suvaraṇṇo ovādam datvā tato paṭṭhāya dhammikasamaṇabrāhmaṇānam mahādānam paṭṭhapesi.

5 Tam attham pakāsento S. osānagātham āha :

17. So Kosiyo attamano udaggo
annaṃ ca pānaṃ ca bhisam karitvā
annena pānena pasannacitto
santappayī samaṇe³ brāhmaṇe cā 'ti. 17.

10 Tattha santappayīti gahitāni bhājanāni pūrento santappesi.

S. i. d. ā. „evam bhikkhu mātāpitiposanam⁴ nāma paṇḍitānam vamsa“ ti vatvā saccāni pakāsetvā j. s. (Saccapariyosāne so bhikkhu sotāpattiphale paṭiṭṭhahi): „Tadā suvagaṇo⁵ Buddhaparisā ahoṣi⁶, mātāpitāro mahārājakulāni, khetṭapālo Channo, brāhmaṇo Ānando, suva-
15 rājā aham evā“ 'ti. Sālikedārajātakam⁷.

2. Candakinnarajātaka.

Upanīyatidaṃ maññe ti. Idam S. Kapilapuram⁸ nissāya nigrodhārāme viharanto rājanivesane Rāhulamātaram ā. k. Idam pana jātakam Dūrenidānato paṭṭhāya kathetabbam. Sā pan' esā Nidāna-
20 kathā yāva⁹ Laṭṭhivane Uruvelakassapassa sihanādā¹⁰ Apanṇakajātake kathitā, tatoparam yāva Kapilavatthugamanā Vessantarajātake āvi-
bhavissati. S. pana pitu nivesane nisīditvā antarabhattachasamaye Mahā-
dhammapālajātakam kathetvā katabhattakioco „Rāhulamātu vasanaṭṭhāne¹¹ nisīditvā tassā¹² guṇam vaṇṇento¹³ Candakinnarajātakam¹⁴ ka-
25 thessāmiti“ rājānam pattam gāhāpetvā dvihi aggasāvakehi saddhiṃ Rāhulamātu vasanaṭṭhānam pāyāsi. Tadā tassā pamukhe¹⁵ cattālisasa-
hassā¹⁶ nāṭakittiyo vasanti, tāsu¹⁷ khattiyakaññānaṃ nēva navutiadhi-
kasahassam. Sā T-assa āgamanam ūtvā „sabbā¹⁸ kāsāvān¹⁹ eva“
nivāsentū“ 'ti tāsam ārocāpesi, tā tathā karimsu. S. āgantvā paññattā-

¹ Bđ -isu, Ck^s -i. ² Bđ te-. ³ Ck^s -ṇa. ⁴ C^s -tupo-, Bđ -tūnam po-. ⁵ Bđ^s -ṇā.

⁶ Bđ ahesum. ⁷ Bđ kedāra-. ⁸ Bđ -lavatthupu-. ⁹ Ck^s omīti yāva. ¹⁰ Bđ -dam.

¹¹ Bđ nivesane. ¹² Bđ omīti tassā. ¹³ Bđ guṇe kathento. ¹⁴ Bđ -ri-. ¹⁵ Bđ^s -khā. ¹⁶ Bđ -ssa. ¹⁷ Bđ^s tāsam. ¹⁸ Bđ sabba. ¹⁹ C^s -vaneva, Bđ -sāve.

sane nisīdi. Atha tā¹ sabbāpi ekappahāren' eva viraviṃsu, mahā
 paridevasaddo ahosi. Rāhulamātā² paridevitvā sokaṃ vinodetvā S-raṃ
 vanditvā rājagatena³ bahumānena sagāravena nisīdi. Rājā tassā⁴
 guṇakatham ārabhi: „bhante mama sunhā 'tumhehi kāsāvāni nivattthā-
 niti' sutvā kāsāvān' eva nivāsesi, 'mālādini pariccattāniti' sutvā⁵ mālā-
 dini pariccajitvā bhūmisayanā va jātā⁶ tumhākaṃ pabbajitakāle vidhavā
 hutvā aūñehi rājūhi pesitaṃ paṇṇākāraṃ na gaṇhi, evaṃ tumhesu
 asaṃhīracittā esā⁷ ti nānappakārehi tassā guṇakatham kathesi. S.
 „anacchariyaṃ mahārāja yaṃ esā idāni mama pacchime attabhāve
 mayi sasnehā⁸ asaṃhīracittā anaññaneyyā⁹ bhaveyya¹⁰, sā¹⁰ tiracchā-
 nayoniyāṃ nibbattāpi mayi asaṃhīracittā anaññaneyyā¹¹ ahoṣīti¹² vatvā
 tena yācito a. ā.:

A. B. Br. r. k. M. Himavantapadese kinnarayoniyaṃ
 nibbatti. Candā nām' assa bhariyā. Te ubho pi Candanā-
 make¹² rajatapabbate vasiṃsu. Tadā Bārāṇasirājā amaccānaṃ¹³
 rajjaṃ niyyādetvā dve kāsāyāni nivāsetvā sannaddhapañcā-
 vudho ekako va Himavantaṃ pāvisi. So migamaṃsaṃ khā-
 danto ekaṃ khuddakanadiṃ anussaranto¹⁴ uddhaṃ abhirūhi¹⁴.
 Candapabbatavāsino kinnarā vassārattasamaye¹⁵ anotaritvā
 pabbate yeva vasanti nidāghe¹⁶ otaranti. Tadā¹⁷ so Canda-
 kinnaro attano bhariyāya saddhiṃ otaritvā tesu tesu thānesu
 gandhe vilimpanto¹⁸ pupphareṇuṃ khādanto¹⁹ pupphapaṭe²⁰
 nivāsento pārumpanto latādolāhi²¹ kīlanto madhurassarena
 gāyanto taṃ khuddakanadiṃ patvā ekasmim²² nivattattthāne²³
 otaritvā udake pupphāni vikiritvā udakakīlaṃ kīlitvā puppha-
 paṭe²⁰ nivāsetvā pārupitvā rajatapattavannāya vālukāya puppha-
 sayanaṃ²⁴ paññāpetvā ekaṃ veṇudaṇḍaṃ²⁵ gahetvā sayane

¹ C¹ Bā sā. ² Bā -rāpi. ³ Bā rājagehe, B² rājagehe ⁴ C¹ Bā tassa ⁵ C¹
 omits mālādini - - - ⁶ so C¹; Bā pariccajji bhūmiyaṃ sayatīti sutvā bhūmi-
 susayanāvajātā ⁷ C¹ -ho, Bā sinehā. ⁸ C¹ anaññaneyya, C² ānaññaneyya, Bā
 ānaññaneyyā, B² anaññaneyyā. ⁹ C¹ omits bhaveyya. ¹⁰ C¹ esā, Bā omits sā.
¹¹ C¹ ān-. ¹² C¹ candānāmā, C² candānāmāya. ¹³ Bā anusācaranto. ¹⁴ Bā
 -rūhi. ¹⁵ C¹ vassa-, Bā vassavutthāsa-. ¹⁶ Bā -ghasamaye. ¹⁷ Bā adds ca.
¹⁸ Bā adds tesu tesu thānesu. ¹⁹ C¹ omits pukkā-. ²⁰ Bā -paṭakena. ²¹ C¹
 -lāhi, Bā -lādihi. ²² C¹ eta-. ²³ Bā nivattanathāne. ²⁴ Bā pupphāsaṇaṃ. ²⁵
 Bā veṇudaṇḍakam.

nisīdimṣu¹. Tato Candakinnaro veṇuṃ² vādentō madhura-
saddena³ gāyi, Candakinnari muduke hatthe⁴ nāmetvā tassā-
vidūre ʔhitā nacc' eva⁵ gāyi ca. So rājā tesam saddam sutvā
padasaddam asāvento saṇikaṃ āgantvā⁶ paṭicchanne ʔhatvā te
5 kinnare disvā kinnariyā⁷ paṭibaddhacitto hutvā „tam kinna-
ram vijjhivā jīvitakkhayaṃ pāpetvā imāya saddhim samvāsam
kappessāmīti“ cintetvā⁸ Candakinnaram vijjhi. So vedanā-
matto⁹ paridevamāno catasso gāthā āha¹⁰:

1. Upaniyatīdam¹¹ maññe, Cande lohitamadena¹² majjāmi¹³,
- 10 vijahāmi¹⁴ jīvitam, pāṇā me Cande¹⁵ nirujjhanti. 18.
2. Osadhi¹⁶ me, dukkham me¹⁷, hadayaṃ me dayhate, nitammāmi
tava Candiya socantiyā na nam aññehi sokehi. 19.
3. Tiṇam iva vanam iva miyyāmi¹⁸ nadi¹⁹ aparipuṇṇiyā va sussāmi
tava Candiya socantiyā na nam aññehi sokehi. 20.
- 15 4. Vassam va sare²⁰ pabbatapāde²¹ imāni assūni vattare mayham
tava Candiya socantiyā na nam aññehi sokehīti. 21.

Tattha upaniyatīti²² santativicchedam upaniyati²³. idam ti jīvitam.
pāṇā me ti bhadde Cande mama jīvitapāṇā²⁴ nirujjhanti, osadhi¹⁶ me ti
jīvitam me osidati, nitammāmīti atikilamāmi, tava Candiya ti idam mama
20 dukkham, na nam aññehi sokehīti²⁵ atha kho tava Candiya socantiyā
sokahetu, yasmā tvaṃ mama viyogena socissasi²⁶ tasmā ti attho, tiṇam iva
vanam iva 'ti tattha pāsāne khittatiṇam iva mūle chinnavanam iva ca milā-
yāmīti vadati, sare pabbatapāde²⁷ ti yathā nāma pabbatapāde patitaṃ
vassam saritvā acchinuadhāraṃ vattati

- 25 M. imāhi catūhi gāthāhi paridevitvā pupphasayane²⁸ ni-
panno²⁹ va satim vissajjetvā parivattitvā sayi³⁰, rājā patitṭhito³¹
va, itarā Mahāsatte paridevante pi attano ratiyā mattā hutvā

¹ Bā nisiditvā. ² Bā veḷu. ³ Bā mauñña-. ⁴ Bā mudubattenna. ⁵ Bā nicci
ceva. ⁶ Bā gantvā. ⁷ Ck^s -riyaya. ⁸ Bā ʔhatvā. ⁹ Bā -patto. ¹⁰ Bā abbāsi.
¹¹ Ck^s Bā -tidam. ¹² Bā -maddane. ¹³ Bā paññāmi. ¹⁴ Bā jahāmi. ¹⁵ Ck^s
-do. ¹⁶ so Ck^s; Bā oṣaṭhi. ¹⁷ Bā omits me. ¹⁸ Bā milāyāmi. ¹⁹ Ck^s
nadiṃ. Bā nadi. ²⁰ Bā vassam va, omittiug sare. ²¹ Bā pabbate-, Ck^s omit
pabbata. ²² Ck^s -yantīti. ²³ Bā upaniyyati, Ck^s niyyāsi. ²⁴ Bā -te-. ²⁵ Bā
-hiti, Ck^s -hi. ²⁶ Ck^s -ti. ²⁷ Bā pabbatarepāde, Ck^s omit pabbata. ²⁸ Bā
pubbāsane. ²⁹ Bā nisinnu. ³⁰ Bā omits sayi. ³¹ Bā patitṭhito, Ck^s pi ʔhito.

tassa viddhabhāvaṃ na jānāti, visaññaṃ pana naṃ¹ parivattitvā nipannaṃ disvā „kin nu kho me sāmikassa² dukkhaṃ“ ti upadhārenti³ pahāramukhato⁴ paggharantaṃ lohitaṃ disvā piyasāmike uppannaṃ⁵ balavasokaṃ sandhāretuṃ asakkonti mahāsaddena paridevi. Rājā „kinnaro mato bhavissatīti“⁶ 5 nikkhamitvā attānaṃ dassesi. Candā taṃ⁷ disvā „iminā me corena piyasāmiko viddho bhavissatīti“ kampamānā palāyitvā pabbatamatthake tathā rājānaṃ aribhāsentī⁸ pañca gāthā āha⁹:

3. Pāpo kho¹⁰ rājaputto yo me icchitapatim varākiyā 10
vijjhi¹¹ vanamūlasmiṃ¹², so 'yaṃ¹³ viddho chamā seti¹⁴. 22.
4. Imaṃ mayhaṃ hadayasokaṃ paṭimuñcatu rājaputta tava mātā
yo mayhaṃ hadayasoko¹⁵ kimpurisaṃ apekkhamānāya¹⁶. 23.
5. Imaṃ mayhaṃ hadayasokaṃ paṭimuñcatu¹⁷ rājaputta tava jāyā
yo mayhaṃ hadayasoko kimpurisaṃ apekkhamānāya¹⁸. 24. 15
6. Mā ca putte mā ca patim addakkhi rājaputta tava mātā
yo kimpurisaṃ avadhi adūsakaṃ mayhaṃ kāmāhi¹⁹. 25.
7. Mā ca putte²⁰ mā ca patim²¹ addakkhi²² rājaputta tava jāyā
yo kimpurisaṃ avadhi adūsakaṃ mayhaṃ kāmāhīti. 26.

Tattha varākiyā ti kapaṇāya, paṭimuñcatū²³ 'ti paṭilabhatu phusatu 20.
pāpunātu, mayhaṃ kāmāhīti mayhaṃ kāmēna.

Rājā naṃ²⁴ pañcahi gāthāhi paridevitvā²⁵ pabbatamatthake tithaṃ yeva assāsento

10. Mā tuvaṃ²⁶ Caude rodi²⁷, mā soci vanatimiramattakkhi,
mama tvaṃ hohisi bhariyā rājakule pūjitā nārīti 27. 25
gātham āha.

¹ Ck paṇṇani. ² Bđ piya sā-. ³ all three MSS. -ti. ⁴ Bđ mahāsattassa dukkhaṃ. ⁵ Cks -nna. ⁶ Ck naṃ. ⁷ Bđ abhāsi. ⁸ Bđ adde si. ⁹ Bđ vijjhasi. ¹⁰ Ck cinamū-, Bđ thanamū-. ¹¹ Bđ yāha in the place of so yaṃ. ¹² Bđ sesi. ¹³ Cks -kaṃ. ¹⁴ Cks ave-. ¹⁵ Cks -muccatu, Bđ -muñjatu. ¹⁶ this verse is wanting in Bđ. ¹⁷ Bđ -am. ¹⁸ Bđ putti. ¹⁹ Bđ tamayī. ²⁰ Cks -muccatū, Bđ muñjatū. ²¹ Bđ taṃ. ²² Bđ paribhāsetvā. ²³ Bđ tvaṃ. ²⁴ Ck rucī, C' ruci.

Tattha Cande ti M-assa paridevanakāle nām' assā¹ sutattā evam āha, vanatimīramattakkhīti vanatimīrapupphasamānakkhī², pūjītā ti solasannaṃ itthisahassānaṃ jettihikā aggamaheṣi³ hessasi.

Candā tassa vacanaṃ sutvā „tvam kiṃ maṃ⁴ vadesīti⁵“
 5 sīhanādaṃ nadantī anantaraṃ gātham āha:

11. Api nūnāhaṃ marissaṃ na ca panāhaṃ rājaputta tava hessaṃ
 yo kimpurisaṃ avadhi adūsakaṃ mayhaṃ kāmābhīti. 28.

Tattha api nūnāhaṃ ti api ekasmiṃ eva ahaṃ marissaṃ.

So tassā vacanaṃ sutvā nicchandarāgo hutvā itaraṃ
 10 gātham āha:

12. Api bhīruke api jīvitukālike kimpurisi gaccha Himavantaṃ,
 tālissatagarabhojane⁶ araṇṇe taṃ⁷ migā ramissanti⁸. 29.

Tattha api bhīruke ti bhīrujātike⁹, tālissatagarabhojane¹⁰ ti tvam
 tālissapattatagarabhojana¹¹ migā¹², tasmā araṇṇe taṃ migā va¹³ ramissanti, na
 15 tvam rājakulārāhā¹⁴, gacchā¹⁵ 'ti naṃ¹⁶ avaca.

Vatvā ca pana nirapekkho hutvā pakkāmi. Sā tassa
 gatabhāvaṃ űatvā oruyha M-aṃ āliṅgitvā pabbatamatthakaṃ
 āropetvā pabbatatale nipajjāpetvā sīsam assa attano űrusu katvā
 balavaparidevaṃ¹⁷ paridevamānā dvādasa gāthā abhāsi:

20 13. Te pabbatā tā¹⁸ ca kandarā tā ca¹⁹ giriguhāyo,
 tattha taṃ²⁰ apassanti kimpurisa kathaṃ ahaṃ kāsāṃ²¹. 30.

14. Te paṇṇasantha²² ramaṇīyā vāḷamigeḥi anuciṇṇā,
 tattha²³ taṃ apassanti kimpurisa kathaṃ ahaṃ kāsāṃ²⁴. 31.

15. Te pupphasantha²⁵ ramaṇīyā vāḷamigeḥi anuciṇṇā,
 25 tattha taṃ -pe-²⁶. 32.

¹ Ck² nāmassa. ² Ck² -pupphamānakkhī, C² -pupphapamānakkhī, B² -samānā
 akkhī. ³ all three MSS. -si. ⁴ Ck² kiṃam, B² kiṃ, omitting maṃ. ⁵ Ck²
 -bhīti. ⁶ Ck² -no, C² -nagarabhojano, B² tālissatagarabhojanātasamā. ⁷ B² tvam.
⁸ Ck² rasmīnti, C² ramissanti, B² ramissantiṭṭhi. ⁹ B² atibhīrukajā-, B² api
 atibhīru-. ¹⁰ B² tālissatagarabhojana. ¹¹ B² tālissapattatagarapattabho-. ¹²
 B² sīti. ¹³ B² omits va. ¹⁴ B² -le arāhā. ¹⁵ B² omits naṃ. ¹⁶ Ck² omit
 paridevaṃ. ¹⁷ B² omits tā. ¹⁸ B² omits tā ca. ¹⁹ B² yo ca tattheva tiṭṭhanti
 tattheva taṃ. ²⁰ B² akāsi. ²¹ B² -saṇḍatā? ²² B² tattheva. ²³ Ck² -santha,
 C² -santharā, B² -saṇḍatā. ²⁴ B² tattheva taṃ apassantaṃ kimpurisa kathaṃ
 ahaṃ akāsi.

16. Acchā¹ savanti giricaranadiyo² kusumābhikīṇṇasotāyo,
tattha -pe-³. 33.
17. Nīlāni Himavato pabbatassa kūṭāni dassaneyyāni⁴,
tattha -pe-³. 34.
18. Pītāni Himavato pabbatassa kūṭāni dassaneyyāni⁴, 5
tattha -pe-³. 35.
19. Tambāni Himavato pabbatassa kūṭāni dassaneyyāni⁴ -pe-. 36.
20. Tuṅgāni Himavato pabbatassa kūṭāni dassaneyyāni⁴ -pe-. 37.
21. Setāni Himavato pabbatassa kūṭāni dassaneyyāni⁴ -pe-, 10
tattha -pe-. 38.
22. Citrāni Himavato -pe-. 39.
23. Yakkhagaṇasevite Gandhamādane osadhehi sañchanne,
tattha taṃ apassanti kimpurisa kathaṃ ahaṃ kāsaṃ. 40.
24. Kimpurisevite Gandhamādane osadhehi sañchanne,
tattha taṃ apassanti kimpurisa kathaṃ ahaṃ kāsaṃ ti. 41. 15

Tattha te pabbatā ti yesu mayaṃ ekato⁶ abhīramimhā⁷ ime te pabbatā
tā ca kandarā tā ca giriguhāyo, tatth' eva⁸ ṭhitā tesu ahaṃ idāni taṃ apassanti⁹,
kathaṃ kāsaṃ ti¹⁰ kiṃ karissāmi, tesu pupphaphalapallavādisobhaṃ taṃ¹¹
apassanti¹² kathaṃ adbhāsetuṃ sakkhissāmiṃti paridevati, paṇṇasantharā¹³
ti tālīsa; attādīgandha; paṇṇasantharā¹⁴, acchā ti passanuoḍikā¹⁵, nīlānīti 20
maṇimayāni, pītānīti sovaṇṇamayāni, tambānīti mānosilāmayāni, tuṅgā-
nīti uccāni tikkhinaggāni, setānīti rajatamayāni, citrānīti¹⁶ sattaratana-
missakāni, yakkhagaṇasevite ti bhummadevatāsevite¹⁷.

Iti sā dvādasahi gāthāhi paridevitvā M-assa ure hatthaṃ
ṭhapetvā santāpabhāvaṃ ṇatvā „Cando jīvati yeva, tāvad 25
eva¹⁸ ujjhānakammaṃ¹⁹ katvā jīvitam assa dassāmiṃti“ cintetvā
„kin nu kho lokapālā nāma n' atthi, udāhu vippavutthā ādu

¹ B^d accā. ² B^d girivananadiyo. ³ B^d tatheva taṃ ete ⁴ B^d -nīyāni. ⁵ B^d
tatheva taṃ etc. ⁶ B^d adds va. ⁷ B^d -ruhimhā. ⁸ C^k natheva, C^s B^d ta-
theva. ⁹ all three MSS. -ti ¹⁰ C^k kathaṃ tāsaṃ. ¹¹ C^k -bhaṃ, omitting
taṃ, B^d -bhantaṃ taṃ. ¹² C^k passanti, B^d apassanti. ¹³ B^d -saṇḥatā. ¹⁴
B^d -gandharasadaṇṇasantharā. ¹⁵ B^d vipassannodakā. ¹⁶ C^k vici-. ¹⁷ C^k
bhumma - - tā, B^d -tāhi sevite. ¹⁸ B^d devatāni in the place of tāvadeva, B^s
devatā. ¹⁹ B^d uccāna-.

matā me¹ piyasāmikaṃ na rakkhantīti² devujjhānakammaṃ³
akāsi. Tassā sokavegena Sakkassāsanaṃ⁴ uṇhaṃ ahoṣi. So⁵
āvajjanto taṃ kāraṇaṃ ñatvā brāhmaṇavaṇṇeṇāgantvā⁶ kuṇḍi-
kato⁷ udakaṃ gahetvā M-aṃ siñci⁸. Tāvad eva viṣaṃ⁹ an-
taradhāyi, vaṇṇo rūhi, „imasmiṃ ṭhāne viddho“ ti pi¹⁰ na
paññāyi¹¹, M. sukhito utthāsi¹². Candā arogaṃ piyasāmikaṃ
disvā somanassappattā Sakkassa pāde vandantī anantaraṃ
gātham āha:

25. Vande te ayirabrahme¹³ yo me icchitapatiṃ¹⁴ varākiyā
10 amatenā abhisināci samāgatasmim piyatamenā¹⁵ 'ti. 42.

Tattha amatenā 'ti udakaṃ smataṃ maññamānā evaṃ āha, piya-
tamenā 'ti piyatarena, ayam eva vā pāṭho.

Sakko tesāṃ ovādam adāsi: „ito paṭṭhāya Candapabba-
tato¹⁶ oruyha manussapathaṃ mā gamittha, idh' eva vasathā“
15 'ti evañ ca pana ovaditvā sakatṭhānam eva gato. Candāpi
„kin no sāmi iminā paripanthatṭhānena¹⁷, ehi Candapabba-
tam eva gacchāmā¹⁸“ 'ti vatvā osānagātham āha:

26. Vicarāma¹⁹ dāni girivaranadiyo²⁰ kusumābhikinnasotāyo²¹
nānādumasavanāyo²² piyamvadā aññamaññassā²³ 'ti. 43.

20 S. i. d. ā. „na idān' eva pubbe p' esā mayi asambhīracittā
anaññaneyyā yevā²⁴“ 'ti vatvā j. s. „Tadā rājā Anuruddho ahoṣi²⁵,
Candā Rāhulāmātā, kinnaro aham evā²⁶“ 'ti. Candakinnara-
jātakaṃ²⁷.

3. Mahāukkusa-jātaka.

25 Ukkā milācā²⁸ bandhantīti. Idam S. J. v. Mitta-
gandhakaupāsakaṃ²⁹ ā. k. So kira Sāvatthiyaṃ parijijña-

¹ C's tename. ² B'd devatā uccānā-. ³ B'd -ssa ās-. ⁴ B'd sakko. ⁵ B'd -na
āg-. ⁶ B'd tuṇhigato. ⁷ B'd āsañci. ⁸ B'd adds nivattetvā. ⁹ B'd omits pi. ¹⁰
B'd -yati-. ¹¹ B'd adds pi. ¹² B'd ayyare-. ¹³ B'd -taṃ pa-. ¹⁴ C's candā-. ¹⁵
C's imināya, C's paripatta-, C's parinata-, B'd paripaṇhā-. ¹⁶ C's gacchā. ¹⁷
C's B'd vivarāma. ¹⁸ C's -diyā, B'd girivaranadiyo. ¹⁹ B'd -sotāyo, C's -sotāya.
²⁰ B'd -dumavasanāyo. ²¹ B'd evā. ²² B'd rājā devadatto ahoṣi sakko anuruddho.
²³ B'd -rī-. ²⁴ C's vi-, B'd ci-. ²⁵ B'd mittabandha-.

kulassa putto sahāyaṃ pesetvā aññataram kuladhītaram vārāpetvā
 „atthi pan' assa uppannakiccam' nittharāṇasamattho mitto vā sahāyo
 vā“ ti „n' atthīti“² „tena hi mitte tāva ganthetū“³ 'ti vutte tasmim
 ovāde thatvā paṭhamam tāva catūhi dovārikehi saddhim mettim akāsi.
 Athānupubbena nāgaraguttikagāṇakamahāmattādīhi⁴ saddhim mettim 5
 katvā senāpatināpi uparājenāpi saddhim⁵, tehi pana saddhim ekato
 hutvā raññā saddhim akāsi, tato asītiyā mahātherehi⁶ Ānandattherena⁷
 saddhim ekato hutvā T-ena saddhim mettim⁸ akāsi. Atha nam S.
 saraṇesu ca silesu ca patitthāpesi, rājāpi 'ssa issariyam adāsi, so
 Mittagandhako⁹ yevā 'ti pākato jāto. Ath' assa rājā mahantaṃ 10
 gehaṃ datvā āvāhamaṅgalaṃ kāresi, rājānaṃ ādiṃ katvā mahājano
 paṇṇākāre¹⁰ paṇi. Ath' assa bhariyā raññā pahitaṃ paṇṇākāraṃ
 uparājassa uparājena pahitaṃ senāpatissā 'ti eten' upāyena sakala-
 nāgaravāsino ābandhitvā gaṇhi. Sattame divase mahāsakkāraṃ
 katvā¹¹ Dasabalāṃ nimantetvā pañcasatasamkhātassa¹² Buddha- 15
 pamukhassa saṃghassa¹³ mahādānaṃ datvā bhattakiccāvasāne S-rā
 katānumodanaṃ¹⁴ sutvā ubho pi jāyampatikā sotāpattiphale patitthā-
 himsu. Dh. k. s.: „āvuso Mittagandhakaupāsako“¹⁵ attano bhariyaṃ
 nissāya tassā vacanaṃ sutvā¹⁶ sabbehi mettim¹⁷ katvā rañño santikā
 makāsakkāraṃ labhi, S-rā¹⁸ saddhim pana mettim katvā ubho pi 20
 jāyampatikā sotāpattiphale patitthitā¹⁹ ti. S. āgantvā „kāya nu 'ttha
 bhikkhave e. k. s.“ ti pucchitvā „imāya nāmā“ 'ti vutte „na bhik-
 khave idān' ev' esa etaṃ“²⁰ mātugāmaṃ nissāya mahantaṃ yasaṃ
 patto, pubbe²¹ tiracchānāyoniyaṃ nibbatto pi pan' esa etiṣṣā vaca-
 nena bahūhi saddhim²² mettim²³ katvā puttāsokato mutto“ ti 25
 vatvā²⁴ a. ā.:

A. B. Br. r. k. eke²⁴ paccantavāsino yattha yattha'
 bahuṃ maṃsaṃ labhanti tattha tattha gāmaṃ nivesetvā²⁵
 araṇṇe vicaritvā²⁶ migādayo māretvā maṃsaṃ āharitvā

¹ C^o Bd -nnaṃ-. ² Bd natthīti. ³ Bd bandhetū. ⁴ Bd omitt sgaṇaka. ⁵ Bd adds mitti, B^o metti. ⁶ Bd adds saddhim. ⁷ Bd adds pi. ⁸ Bd mitti. ⁹ Bd mid-dhaban-. ¹⁰ Bd -raṃ. ¹¹ Bd ābandhitvā bho jāyampatikā sotāpattiphale pati-thatvā in the place of ābandhitvā gaṇhi - - - katvā. ¹² Bd pañca satassa. ¹³ Bd -pamukha bhikkhusaṃghassa. ¹⁴ Bd kathitaṃ anu-. ¹⁵ Bd -bandhaka-. ¹⁶ Bd katvā. ¹⁷ Bd mittam. ¹⁸ Bd tathāgata. ¹⁹ Bd ekaṃ. ²⁰ Bd adds pi. ²¹ C^o omitt sa-. ²² Bd mitti. ²³ Bd tehi yācīto. ²⁴ Bd ekacce. ²⁵ Bd nivā-. ²⁶ Bd omitt vi.

- puttadāraṃ¹ posenti. Tesāṃ gāmato avidūre mahājātassaro²,
tassa dakkhiṇapasse eko senasakuṇo pacchimapasse ekā sena-
sakuṇī uttarapasse sīho migarājā pācīnapasse ukkusasaṇḍa-
rājā vasati. jātassaramajjhe pana unnatattṭhāne kacchapo vasati.
- 5 Tadā so seno senim̐ „bhariyā me hohīti“ vāresi³. Atha naṃ
sā āha: „atthi pana te koci mitto“ ti. „N’ atthi bhaddhe“ ti.
„Ambhākaṃ uppannabhayaṃ vā dukkhaṃ vā haraṇasamatthaṃ⁴
sahāyakaṃ⁵ laddhuṃ vaṭṭati, mitte tāva gaṇhāhīti“. „Kena⁶
saddhim̐ mettim̐⁷ karomi bhaddhe“ ti. „Pācīnapasse vasa-
10 tena ukkusarājena uttarapasse sīhena jātassaramajjhe kaccha-
pena saddhim̐⁸ karohīti“. So tassā vacanaṃ sampaticchitvā
tathā akāsi. Tadā te ubho saṃvāsaṃ kappetvā - tasmim̐ yeva
sare ekasmiṃ dipake kalambarukkho⁹ atthi samantā udakena
parikhitto tasmim̐ - kulāvakaṃ katvā paṭivasimsu. Tesāṃ
15 aparabhāge dve potakā jāyimsu, tesāṃ pakkhesu asaṃjātesu
yeva ekadivasaṃ te jānapadā divasaṃ¹⁰ araṇṇe carantā¹¹
kiñci alabhitvā „na sakkā tucchahatthehi gharaṃ gantum, mac-
che vā kacchape vā gaṇhissāmā¹² ‘ti“ saraṃ otaritvā taṃ dipakaṃ
gantvā tassa kalambassa¹³ mūle nipajjitvā makasādihi khajja-
20 mānā tesāṃ palāpanatthāya¹⁴ araṇṇim̐ manthetvā¹⁵ aggim̐ nib-
battetvā¹⁶ dhūmaṃ karimsu. Dhūmo uggantvā¹⁷ sakuṇe pa-
hari¹⁸, sakuṇapotakā viravimsu. Jānapadā taṃ sutvā
„ambho sakuṇapotakānaṃ saddo, uttṭhetha ukkā bandhatha,
chātā sayitum̐ na sakkoma, sakuṇamaṃsaṃ khāditvā va sa-
25 yissāmā¹⁹ ‘ti vatvā aggim̐ jāletvā²⁰ ukkā bandhimsu. Sakuṇikā
tesāṃ saddaṃ sutvā „ime ambhākaṃ potake khāditukāmā,
mayāṃ evarūpassa bhayassa haraṇatthāya mitte gaṇhimha,
sāmikaṃ ukkusarājassa santikaṃ pesessāmīti“ cintetvā „gaccha

¹ Bđ -re. ² Bđ adds atthi. ³ Bđ vadati. ⁴ Bđ nīṭharaṇa-. ⁵ Bđ mittam̐ vā
sahāyaṃ vā. ⁶ Bđ kohl. ⁷ Bđ mittim̐. ⁸ Bđ adds mitti. ⁹ Bđ kadappa-. ¹⁰
Bđ tisaṃ. ¹¹ Bđ caritvā. ¹² Bđ kadappassa. ¹³ Ck palāyana-, Bđ palā-
panatthā. ¹⁴ Ck mante-, Bđ bandhitvā. ¹⁵ Bđ adds na sakkā tuccha. ¹⁶
Bđ dhume uggatte. ¹⁷ Bđ omits s. p. ¹⁸ Ck jālitvā.

sāmi, puttānaṃ no uppannabhayaṃ ukkusarājassa ārocehīti¹;
paṭhamam gātham āha:

1. Ukkā milācā² bandhanti dīpe³,
pajā mamaṃ⁴ khāditum patthayanti,
mittam sahāyaṃ ca vadehi⁵ senaka⁶, 5
ācikkha nātivasyanaṃ dijjānaṃ ti. 44.

Tattha milācā⁷ ti jānapadā, dīpe ti dīpakamhi, pajā mamaṃ ti
mama puttake, senakā⁸ ti senakasakunaṃ nāmenālapati, nātivasyanaṃ ti
puttassa vyasanaṃ, dijjānaṃ ti ambhakaṃ nātinam dijjānaṃ, idaṃ⁹ vyasanaṃ
ukkusarājassa santikaṃ gantvā ācikkhāhīti vadati. 10

So vegena tassa vasanaṭṭhānaṃ gantvā vassitvā¹⁰ attano
āgatabbhavaṃ jānāpetvā katokāso upasaṃkamitvā vanditvā
„kimmāraṇa āgato sīti“ puṭṭho¹¹ dutiyaṃ gātham āha:

2. Dijo dijjānaṃ pavaro si pakkhi¹²,
ukkusarāja saraṇaṃ taṃ upemi, 15
pajā mamaṃ khāditum patthayanti
luddā milācā¹³, bhava me sukhāyā¹⁴ ti. 45.

Tattha dijo ti tvaṃ dijo c' eva dijo¹⁴ pavaro ca.

Ukkusarājā senakaṃ „mā bhāyīti“ assāsetvā tatiyaṃ
gātham āha: 20

3. Mittam sahāyaṃ ca karonti paṇḍitā
kāle akāle sukham āsayānā¹⁵,
karomi te senaka etam atthaṃ,
ariyo hi ariyassa karoti kiccaṃ ti. 46.

Tattha kāle akāle ti divā ca rattin ca, ariyo ti idha ācāsaariyo 25
adhippeto, ācārasampanno hi ācārasampannassa kiccaṃ karotv-eva, kim ettha
ācariyaṃ¹⁶ ti vadati.

¹ Bā adds vatvā. ² Bā cilābha, B° ci-. ³ Bā raṭṭhādīpe. ⁴ Bā mama. ⁵
Ck° parehi. ⁶ Bā -kaṃ. ⁷ Bā tilācā, B° ci-. ⁸ Bā mamā. ⁹ Bā imaṃ. ¹⁰
Bā vassetvā. ¹¹ Bā āgatakarāṇaṃ dassento. ¹² Ck° pakkhira, Bā pakkhima.
¹³ Bā cilā. ¹⁴ Ck° dije, Bā dijjānaṃ. ¹⁵ Bā esamānaṃ. ¹⁶ Bā karaniyaṃ.

Atha naṃ pucchi: „kiṃ samma rukkhāṃ ārūḥhā¹ milācā²“
 ti. „Na tāva abhirūhanti³, ukkā yeva bandhantīti“. „Tena hi tvaṃ
 sīghaṃ gantvā⁴ mama sahāyikaṃ assāsetvā mama āgama-
 bhāvaṃ ācikkhā“⁵ ti. So tathā akāsi. Ukkusarājāpi gantvā⁶
 5 kalambassāvidūre⁷ milācānaṃ⁸ abhirūhanaṃ olokeno ekasmiṃ
 rukkhagge nisīditvā ekassa milācassa⁹ abhirūhanakāle tasmim
 kulāvakassa avidūraṃ¹⁰ abhirūḥhe sare nimujjitvā pakkhehi ca
 mukhehi ca udakaṃ āharitvā ukkāya upari āsiñci, sā nibbāyi.
 Milācā „imaṃ ca senakasakuṇaṃ¹¹ potake c' assa¹² khādessāmā“
 10 'ti otaritvā puna ukkaṃ jalāpetvā¹³ abhirūhimsu¹⁴, puna ukkuso
 vijjhāpesi¹⁵. Eten' upāyena baddhabaddhaṃ¹⁶ vijjhāpentass'
 ev' assa¹⁷ addharatto jāto. So ativiya kilami¹⁸, heṭṭhā udare
 kilomakaṃ tanuttagataṃ¹⁹, akkhīni ratiāni jātāni. Taṃ disvā
 sakunikā sāmikaṃ āha: „sāmi atikilanto²⁰ ukkusarājā, etassa
 15 thokaṃ vissamanatthāya gantvā kacchaparājassa kathehīti“.
 So tassā vacanaṃ sutvā ukkusaṃ upasaṃkamitvā gāthāya
 ajjhabhāsi:

4. Yaṃ hoti kiccaṃ anukampakena
 ariyassa ariyena kataṃ tava-y-idaṃ²¹,
 20 attānurakkhī bhava mā aḍayha,
 lacchāma putte tayi jīvamāne ti. 47.

Tattha kataṃ tavayīdan²² ti tayā idaṃ, ayam eva vā pātho.

So tassa vacanaṃ sutvā sīhanādaṃ nadanto pañcamaṃ
 gātham āha:

25 ∴ Tav' eva²³ rakkhāvaraṇaṃ karonto
 sarīrabhedāpi na santasāmi,
 karonti h' ete²⁴ sakhinaṃ²⁵ sakhāro:
 pāṇaṃ cajanti, satān' esa²⁶ dhammo ti. 48.

¹ Bā abhirūḥ. ² Ck Bā cl-. ³ Bā -rūḥ. ⁴ Bā katvā. ⁵ Bā āg-. ⁶ Bā kad-.
⁷ Bā -re. ⁸ Bā senaka sakuna, Ck kārāṇasakuna. ⁹ Bā ca. ¹⁰ Bā jā-. ¹¹
 Bā abhirūhi, Ck abhiharimsu. ¹² C vijjha-, Bā vijā-. ¹³ Ck baddhaṃbaddha,
 Bā bandhabandha. ¹⁴ Bā -matī. ¹⁵ Bā apukamaṃgataṃ. ¹⁶ Bā ativiya kilamanto.
¹⁷ so Ck for tavēdaṃ, Bā tayīdaṃ. ¹⁸ Bā tayīdan. ¹⁹ Bā tameva. ²⁰ so Ck
 for etaṃ? Bā heke. ²¹ Ck Bā -naṃ. ²² Ck sataṃnessa.

Caṭṭham pana S. abhisambuddho hutvā tassa guṇaṃ vaṇṇento āha:

6. Sudukkaraṃ kammaṃ akā aṇḍaj' āyaṃ vihaṅgamo
attāhāya kuraro¹ putte² aḍḍharatte anāgate ti. 49.

Tattha kuraro³ ti ukkusa-rājā⁴, putte⁵ ti senassa putte⁶ rakkhanto
tesaṃ attāhāya aḍḍharatte anāgate⁷ yāva diyaḍḍhayāmaṃ vāyāmaṃ karonto 5
dukkaraṃ akāsi.

Seno pi „ukkusa' thokaṃ vissamāhi sammā“ 'ti vatvā
kacchapassa santikaṃ gantvā taṃ utṭhāpetvā „kiṃ samma
āgato sīti“ vutte „evarūpaṃ nāma bhayaṃ uppannaṃ, ukkusa-
rājā paṭhamayāmato paṭṭhāya vāyamanto kilami, ten' amhi 10
tava santikaṃ āgato“ ti vatvā sattamaṃ gātham āha:

7. Cutāpi eke⁸ khalita-ssakammunā
mittānukampāya paṭiṭṭhahanti,
puttā mam' aṭṭā⁹, gatim āgato 'smi,
atthaṃ caretha¹⁰ mama vārichanna¹¹ 'ti. 50. 15

Tasse' attho: sāmi ekaccehi yasato vā dhanato vā cutāpi sakammanā¹²
khalitāpi¹³ mittānaṃ anukampāya paṭiṭṭhahanti, mamaṃ ca puttā aṭṭā¹⁴ ātūra,
tenāhaṃ¹⁵ taṃ gatim paṭisaraṇaṃ¹⁶ katvā āgato¹⁷, puttānaṃ jīvitaḍḍhanaṃ
dadanto atthaṃ me carāhīti¹⁸.

Taṃ sutvā kacchapo itaraṃ gātham āha: 20

8. Dhanena dhaññaṇena ca attanā va
mittaṃ sahāyaṇ ca karonti paṇḍitā,
karomi te senaka etaṃ atthaṃ,
ariyo hi ariyassa karoti kiccaṃ ti. 51.

Ath' assa putto avidūre nipanno pitu vacanaṃ sutvā „mā 25
me pitā kilamatu, ahaṃ pitu kiccaṃ karissāmi“ cintetvā
navamaṃ gātham āha:

9. Appossukko tāta tuvaṃ nisīda,
putto pitu caratī¹⁹ atthacariyaṃ²⁰,

¹ Bā guruyo. ² Ck putto. ³ Bā gururo, Ck kuraro. ⁴ Ck -ja. ⁵ Ck putto.
⁶ Bā adde ti. ⁷ Bā -saṃ. ⁸ Ck ete, Bā heke. ⁹ Bā mapattā, Ck mamaṃja.
¹⁰ Bā caratha. ¹¹ Ck -jananā, Bā -carati. ¹² Bā -mmunā. ¹³ Bā cali-. ¹⁴
Ck aṭṭā. ¹⁵ Bā tenaneva. ¹⁶ Bā omits paṭi. ¹⁷ Bā adde smim. ¹⁸ Bā caretha
vāricharāti. ¹⁹ Ck arati. ²⁰ Bā omits caratī attha.

aham carissāmi tav' etam' attham
senassa putte paritāyamāno ti. 52.

Atha nam pitā gāthāya ajjhabhāsi:

10. Addhā hi tāta satān' esa dhammo
6 putto pitu yaṃ² caretha atthacariyaṃ,
app-eva maṃ disvā pavaddhakāyaṃ³
senassa puttā na viheṭṭhayeyyun' ti. 53.

Tattha satānesa dhammo ti paṇḍitānaṃ esa dhammo, puttā nā 'ti⁴
senassa putte milācā⁵ na heṭṭhayeyyun⁶.

- 10 Evaṃ vatvā mahākacchapo „samma mā bhāyi, tvaṃ purato
gaccha, idān' aham āgamissāmi⁷“ taṃ uyyojetvā udae pa-
titvā⁸ kalalaṇ ca samkaḍḍhitvā⁹ ādāya dīpakaṃ gantvā aggim
pajjhāpetvā¹⁰ nipajji. Milācā⁶ „kiṃ no senapotehi¹¹“, imaṃ
kāṇakacchapam¹² parivattetvā māressāma, ayaṃ no sabbesaṃ
15 pahossatīti¹³ valliyo uddharitvā jiyā¹⁴ gahetvā nivatthapiloti-
kāpi¹⁵ mocetvā tesu ṭhānesu bandhitvā kacchapam parivatte-
tum na sakkonti. Kacchapo te ākaḍḍhanto gantvā¹⁶ gam-
bhīraṭṭhāne udae pati. Te pi kacchapalobhena tena¹⁷ saddhiṃ
yeva patitvā udakapunnāya kucchiyā kilantā¹⁸ nikkhamitvā
20 „bho ekena¹⁹ no ukkusena yāva aḍḍharattā ukkā vijjhāpitā,
idāni iminā kacchapena udae pātetvā²⁰ udakaṃ pāyetvā
mahodarā kat' amhā²¹, puna aggim karitvā aruṇe uggate pi
ime senapotake khādisāmā²² 'ti aggim kātuṃ ārabhiṃsu.
Sakuṇikā tesam saddam²³ sutvā „sāmi, ime yāya²⁴ kāyaci
25 velāya²⁵ amhakaṃ puttake khāditvā gamissanti, sahāyassa no
siḥassa santikaṃ²⁶ gacchā²⁷ 'ti āha. So taṃ khaṇam űeva

¹ Ck tametam, Bđ tatheva. ² Bđ nam. ³ Ck pañcaddha-, Bđ vavaddha-. ⁴
so Ck; Bđ puttāni na hedayeyyun. ⁵ all three MSS. puttāniti. ⁶ Ck Bđ ci-
⁷ Bđ nabodaye-. ⁸ Ck nāgami-, Bđ idānāhāgami-. ⁹ Bđ pavatṭetvā. ¹⁰ Bđ
vallyo uddharitvā vallikālaṃ lañcasevāḍḍhañca saḍḍhitvā in the place of kala.
lañca --. ¹¹ Bđ vijjhā-. ¹² Bđ -takehi. ¹³ Bđ kāla-. ¹⁴ so C; Ck piyā,
Bđ vallitotṭho. ¹⁵ Bđ -kāhi. ¹⁶ Bđ omiṭṭa ga-. ¹⁷ Bđ omiṭṭa tena. ¹⁸ Ck
-to, Bđ kilamanto. ¹⁹ C etena. ²⁰ Bđ patitvā. ²¹ Bđ gakatāḍḍhammā. ²²
Bđ katham. ²³ Bđ sāya. ²⁴ Bđ -yaṃ. ²⁵ Bđ -ke.

tassa santikaṃ gantvā „kiṃ avelāya āgato sīti“ vutte¹ ādito
paṭṭhāya taṃ pavattiṃ ārocetvā ekādasamaṃ gātham āha:

11. Pasū manussā mīgaviriyasetṭha

bhayadditā seṭṭham upabbajanti²,

puttā mam' aṭṭā³, gatim āgato 'smi,

5

tvaṇ no si rājā, bhava me sukhāyā 'ti. 54.

Tattha pasū ti sabbatīracchāne āha, idaṃ vuttaṃ hoti: sāmi migesu
viriyena seṭṭha⁴, lokasmiṃ hi sabbatīracchānūpi manussāpi bhayatajjitā⁵
hutvā seṭṭhaṃ upagacchanti⁶, mama ca puttā aṭṭā⁷, sv-āhaṇ taṃ va gatim⁸ katvā
āgato 'mhi⁹, tvaṇ amhākaṃ rājā, sukhāya me bhavā 'ti¹⁰.

10

Taṃ sutvā sīho gātham āha:

12. Karomi te senaka etam atthaṃ,

āyāma te taṃ disataṃ¹¹ vadhāya,

kathaṃ hi viññū bahu sampajāno

na vāyame attajanassa guttiyā¹² ti. 55.

15

Tattha taṃ disataṃ¹³ ti taṃ disasamūhaṃ¹⁴, taṃ tava paccatthikaṃ
gaṇaṃ¹⁵ ti attho, bahū ti amitte¹⁶ haṇtuṃ samattho, sampajāno ti mit-
tassa bhayappattaṃ¹⁷ jānanto¹⁸, attajanassā¹⁹ ti attasamassa²⁰ aṅgasamassa²⁰
mittassā²¹ ti attho.

Evaṇ ca pana vatvā „gaccha tvaṃ, putte samassāsehīti“²²
taṃ uyyojetvā maṇivaṇṇaṃ udakaṃ maddamāno pāyāsi. Milācā
taṃ²³ āgacchantāṃ disvā „kurarena“²⁴ tāva amhākaṃ ukkā
vijjhāpitā²⁵, kacchapena amhākaṃ²⁶ nivatthapilotikānaṃ pi
assāmikā katā, idāni pana natṭh' amhā, sīho no jīvitakkhayaṃ
eva pāpessatīti²⁷ maraṇabhayatajjitā yena vā tena vā²⁸ pāla-
yimsu. Sīho āgantvā rukkkhamūle na kiñci addasa. Atha naṃ

¹ Bđ -o. ² Bđ -gacchanti. ³ Cks mamaṇja. ⁴ Bđ -o. ⁵ Ck -tvā, Bđ apaṭṭi-
titā. ⁶ Bđ upajjanti. ⁷ Bđ aṭṭā atuyā, Cks addhā. ⁸ Bđ gatim, omitting va,
Cks va hatim. ⁹ Ck omits mhi. ¹⁰ Ck sukhāyamevāti, Bđ sukhāyamebhavā-
biti; tattha pasūti - - - wanting in C. ¹¹ Bđ dipakaṃ. ¹² Bđ vu-. ¹³ Bđ
dipakan. ¹⁴ Bđ verasamohaṃ. ¹⁵ Ck gaṇhan. ¹⁶ Bđ samitte. ¹⁷ Bđ bhayup-
patti. ¹⁸ Bđ ajā-. ¹⁹ Ck atthaṃ samatthassa, Bđ aṭṭasamassa. ²⁰ Bđ adda
jānassa. ²¹ Ck milānaṃ, C' milāmatāṃ, Bđ cīlātataṃ. ²² Bđ kuruyena. ²³
Bđ adda tathā. ²⁴ Cks -penamhāti. ²⁵ Cks omīti vā.

kuraro¹ ca kacchapo ca seno ca upasāṃkamitvā vandimsu.
 So tesāṃ mittānisāṃsaṃ kathetvā „ito paṭṭhāya mittadhammaṃ
 abhinditvā appaṇattā hothā“ 'ti ovaditvā pakkāmi. Te pi sa-
 katṭhānāni² gatā. Senasakuṇikā attano putte oloketvā „mitte
 5 nissāya amhehi dārakā laddhā“ ti sukhasamaye³ senena saddhiṃ
 sallapantī mittadhammaṃ pakāsamānā cha gāthā abhāsi:

13. Mittaṇ ca kayirātha sakhāgharaṇ ca⁴,
 ayiraṇ ca kayirātha sukhehi ayiro⁵,
 nivatthakojo va sare 'bhihantvā⁶
- 10 modāma puttehi samaṇgibhūtā. 56.
14. Sakamittassa kammaṇa sahāyassāpalāyino⁷
 kūjantaṃ upakūjanti lomasā⁸ hadayaṇgamāṃ. 37.
15. Mittaṃ sahāyaṃ adhigamma paṇḍito
 so bhuñjati puttapaṇḍitaṃ dhanāṃ vā,
- 15 ahaṇ ca puttā ca patī ca mayhaṃ
 mittānukampāya samaṇgibhūtā. 58.
16. Rājāvatā sūravatā ca attho⁹,
 sampannasakkhissa bhavanti h' ete,
 yo¹⁰ mittavā yasavā uggatatto¹¹
- 20 asmiṇ ca loke modati¹² kāmakāmi¹³. 59.
17. Karaṇīyāni mittāni daliddenāpi senaka,
 passa mittānukampāya samagg' amhā sa nātaka¹⁴. 60.
18. Sūrena balavantena yo mettīm¹⁵ kurute dijo
 evaṃ so sukhito hoti yathāham tvaṇ ca senakā 'ti. 61.
- 25 Tattha mittāṇcā 'ti yaṃ kañci¹⁶ attano mittāṇ ca subajjaṇ ca suhadaya-
 sahāyaṇ ca sāmiṭṭhāṇsaṃ¹⁷ ayiraṇ ca karoṭh' eva¹⁸, nivatthakojo va sarebhi-
 hantvā¹⁹ ti ettha kojo ti kavacaṃ²⁰, yathā nāma paṭimukkaṃ²¹ kavacaṃ sare
 abbhiantī²² nivāreti evaṃ mayāṃ²³ mittabalena paccatthike abbhiantvā puttehi

¹ Bḍ kakkuro. ² Bḍ yathāṭhā-. ³ Bḍ sukhānisinnasamaye. ⁴ so C; C^k -garaṇca, Bḍ suhadayaṇca. ⁵ Bḍ sukhāgamāya. ⁶ C^k hi-. ⁷ C^k sa yassam-
 palāyino. ⁸ Bḍ lomahaṃsa. ⁹ C^k attā, C^s atthā. ¹⁰ Bḍ so. ¹¹ Bḍ upaga-.
¹² so C^k for lokasmi cā modati? Bḍ asmi dha loke dati. ¹³ Bḍ -kāsi. ¹⁴
 C^k si nā-. ¹⁵ C^k mittīm, Bḍ mittarā. ¹⁶ all three MSS. kiñci. ¹⁷ Bḍ sāpisa-
 kaṃsaṃkhāta. ¹⁸ Bḍ karoteva. ¹⁹ C^s Bḍ sarebhihantvā. ²⁰ Bḍ vajo. ²¹ Bḍ
 paṭimutta. ²² C^s Bḍ -hanatī. ²³ Bḍ add pi.

saddhīm modāmā 'ti vadati, sakamittassa kaṇṇimā 'ti sakassa mittassa parakkamena, saḥāyassāpalāyino¹ ti saḥāyassa apalāyino mīgarājassa, lomasa² ti pakkhino, amhākāṃ puttakā mañ ca³ tañ ca kūjantaṃ⁴ hada-yaṅgamaṃ madhurassaraṃ nicchāretvā upakūjanti, samaṅgibhūtā ti ekatthāne⁵ thitā, rājāvatā sūravatā ca attho ti yassa sīhasadiso rājā ukkusakacchapa-sadisā ca sūrā mittā ca⁶ honti tena rājavatā sūravatā ca⁶ attho sakkā pāpupitum, bhavanti hete ti yo⁷ ca sampannasakhī⁸ paripunnamittadhammo tassa te⁹ saḥāyā bhavanti¹⁰, uggatatto ti sirisobhaggena uggatabhāvo, asmiñca¹¹ loke ti idhalokasamikkhāte asmiñ ca loke modati, kāmakāṃ iti sāmikāṃ ālapati, so hi kāme kāmanato¹² kāmakāṃ nāma, samaggamhā¹³ ti samaggā¹⁴ 10 jāt' amhā, sañātake ti¹⁴ nātakehi puttakehi¹⁵ saddhīm.

Evam sā chahi gāthāhi mittadhammassa guṇaṃ kathesi.
Te sabbe pi saḥāyakā mittadhammaṃ abhinditvā va yāvatā-yukāṃ ṭhatvā yathākammaṃ gatā.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idān' eva sa¹⁶ bhariyaṃ nissāya su- 15 khappatto pubbe pi sukhappatto yevā“ 'ti vatvā j. s.: „Tadā seno ca senī ca jayampatikā ahesuṃ¹⁷, puttakacchapo Rāhulo, pitā Mog-gallāno, ukkuso Sāriputto¹⁸, sīho pana aham evā“ 'ti. Mahā-ukkusajātakaṃ.

4. Uddālakajātaka.

20

Kharājina¹⁹ jaṭilā paṃkadantā ti. Idam S. J. v. ekaṃ kuhakāṃ²⁰ ā. k. So hi niyyānikasāsane pabbajitvāpi catupaccayattham²¹ tividham kuhakavatthum²² pūresi. Ath' assa agūṇaṃ pakāsentā bhikkhū dh. k. s.: „āvuso asuko nāma bhikkhu evarūpe niyyānike Buddhasāsane²³ pabbajitvā kuhanam²⁴ nissāya jīvikaṃ kappeti²⁵ titi²⁶“. S. āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave e. k. s.“ ti pucchitvā „imāya nāmā“ 'ti vutte „na bhikkhave idān' eva pubbe p' esa kuhako yevā“ 'ti vatvā a. ā.:

¹ Ck^s -ssamapal-. ² Bd lomassā. ³ Bd puttakānañca. ⁴ Ck^s kuñj-. ⁵ Ck^s omit ca. ⁶ C^s Bd omit ca. ⁷ Ck^s so. ⁸ Ck^s -sakkhī, C^s -sakkhi, Bd -sakhā. ⁹ Bd tassete. ¹⁰ Bd sambha-. ¹¹ Bd rato. ¹² Ck^s -mhāsī. ¹³ Ck^s samaggamhā. ¹⁴ Ck^s omit sañātake ti. ¹⁵ Ck^s omits pu-; Bd reads puttehi. ¹⁶ Bd so. ¹⁷ Ck^s ahoṣi. ¹⁸ Ck^s adds ahoṣi. ¹⁹ Ck^s -dinā. ²⁰ Bd adds bhikkhu. ²¹ C^s Bd -tthāya. ²² C^s kuhana-, Bd kuhaṇa-? ²³ Bd -nikasāsane, omitting buddha. ²⁴ Ck^s Bd kuhakāṃ. ²⁵ Bd -sītī.

- A. B. Br. r. k. Bo. tassa purohito ahosi paṇḍito vyatto. So ekadivasam uyyānakīlaṃ gato ekaṃ abhirūpaṃ gaṇikaṃ disvā paṭibaddhacitto tāya saddhiṃ saṃvāsaṃ kappesi. Sā taṃ paṭicca gabbhaṃ paṭilabhi, paṭiladdhabhāvaṃ¹ nātvā
- 5 taṃ āha: „sāmi gabbho me paṭiṭṭhito, jātakāle nāmaṃ karonti ayyakassa² nāmaṃ karomīti“. So „vaṇṇadāsiyā kucchismiṃ nibbattassa na sakkā kulanāmaṃ kātun“ ti cintetvā „bhadde, ayaṃ vātaghātarukkho³ Uddālo nāma, idha paṭiladdhattā ‘Uddālako’ ti ‘ssa nāmaṃ kareyyāsīti“ vatvā aṅgulimuddikaṃ
- 10 adāsi: „sace dhītā hotu⁴ imāya naṃ poseyyāsi, sace putto atha naṃ vayappattaṃ mayhaṃ dasseyyāsīti“. Sā aparabhāge puttaṃ vijāyitvā Uddālako ti ‘ssa nāmaṃ akāsi. So vayap-
patta mātaṃ pucchi: „amma ko me pitā“ ti. „Purohito tātā“ ‘ti. „Yadi evaṃ vede uggaṇhissāmīti“ mātu hatthato
- 15 muddikaṃ ca ācariyabhāgaṃ ca gahetvā Takkaṣilaṃ gantvā disāpāmoḃkhaṣṣa ācariyassa⁵ santike sippaṃ uggaṇhanto ekaṃ tāpasagaṇaṃ disvā „imesaṃ santike varasippaṃ bhavissati, taṃ uggaṇhissāmīti“ sippalobhena pabbajitvā tesāṃ vattapaṭi-
vattaṃ katvā „ācariyā maṃ tumhākaṃ jānanasippaṃ⁶ sikkhā-
20 pethā“ ‘ti āha. Te attano jānananiyāmena taṃ sikkhāpesuṃ. Pañcannaṃ tāpasasatānaṃ eko pi etena⁷ atirekapaṇṇo nāhosi, so yeva⁸ tesāṃ paṇṇāya aggo, ath’ assa te sannipatitvā ācari-
yatṭhānaṃ adaṃsu. Atha ne so āha: „mārisā tumhe niccaṃ vanamūlaphalāhārā araṇṇe yeva vasatha, manussapathaṃ
- 25 kasmā na gacchathā“ ‘ti. „Mārisa, manussa nāma dānaṃ⁹ datvā anumodanaṃ kārāpentī¹⁰ dhammakathaṃ¹¹ kathāpentī paṇhaṃ pucchanti, mayaṃ tena bhayena tattha na gacchāma“. „Mārisā sace pi cakkavattirājā bhavissati maṃ¹² gahetvā kathanaṃ nāma mayhaṃ bhāro, tumhe mā bhāyathā“ ‘ti vatvā
- 30 tehi saddhiṃ cārikaṃ caramāno anupubbena Bārāṇasiyaṃ¹³

¹ B^d gabbhassa paṭiṭṭhitabhāvaṃ. ² B^d assā kiṃ in the place of ayyakassa. ³ B^d -ghāta-. ⁴ B^d -ti. ⁵ B^d -mokkhācariyassa. ⁶ C^k jānasi-. ⁷ B^d tena. ⁸ B^d sveva. ⁹ B^d mahādā-. ¹⁰ C^k karonti. ¹¹ C^k dhamma, B^d dhammikathaṃ, ¹² C^k manāṃ, C^k maṇaṃ. ¹³ B^d -si.

patvā rājuyyāne vasitvā punadivase sabbehi saddhim dvāra-
 gāme bhikkhāya cari. Manussā mahādānaṃ adaṃsu. Tāpasā
 punadivase nagaraṃ pavisiṃsu. Manussā mahādānaṃ adaṃsu.
 Uddālakatāpaso anumodanaṃ¹ karoti maṅgalaṃ vadati pañhaṃ
 vissajjeti. Manussā pasīditvā bahupaccaye adaṃsu. Sakala- 5
 nagaraṃ „paṇḍito gaṇasatthā dhammikatāpaso āgato“ ti saṃ-
 khubhi. Taṃ rañño pi kathayimṃsu. Rājā „kuhiṃ vasantīti“
 pucchitvā „uyyāne“ ti sutvā „sādhu ajja nesaṃ“² dassanāya
 gamissāmīti³ āha. Eko⁴ gantvā „rājā kira vo passitum
 āgacchatīti“ Uddālakassa kathesi. So⁵ isigaṇaṃ āmantetvā 10
 „mārisā, rājā āgamissati, issare⁶ ca nāma ekadivasaṃ ārā-
 dhettvā yāvajīvaṃ⁷ alaṃ hotīti“. „Kiṃ pana kātappaṃ āca-
 riyā“⁸ ti. So evaṃ āha: „tumhesu ekacce vaggulivataṃ⁹
 carantu ekacce ukkuṭṭikappadhānaṃ anuyuñjantu ekacce kaṇ-
 ṭakapassayikā¹⁰ bhavantu ekacce pañcatapaṃ¹¹ tapantu ekacce 15
 udakorohanakammaṃ¹² karontu ekacce tattha tattha mante
 sajjhāyāntū“¹³ ti. Te tathā karimṃsu. Sayāṃ pana aṭṭha
 vā dasa vā paṇḍite vādine¹⁴ gahetvā manohare¹⁵ ādhārake ra-
 maṇīyaṃ potthakaṃ ṭhapetvā antevāsikaparivuto paññatte
 sāpassaye¹⁶ āsane nisīdi. Tasmiṃ khaṇe rājā purohitaṃ ādāya 20
 mahantena parivārena uyyānaṃ āgantvā¹⁷ te micchātaṃ ca-
 rante disvā „apāyabhayehi“¹⁸ muttā¹⁹ ti pasīditvā Uddālakassa
 santikaṃ gantvā paṭisanthāraṃ katvā ekamante²⁰ nisinna tuṭṭha-
 mānaso purohitena saddhim²¹ sallapanto paṭhamāṃ gāthā āha:

1. Kharājina jāṭilā paṃkadantā (Jāt. III. p. 286-287.)

25

dummukharūpā¹⁹ ye 'me²⁰ japanti

kaccim²¹ nu te mānusaḥ payoge

idaṃ vidū parimuttā apāyā ti. 62.

¹ Bā dānaṃ-. ² Bā te-. ³ Bā gamissāmi sveva gamissāmā ti. ⁴ Bā adda puriso. ⁵ Bā adda pi. ⁶ Bā -ro. ⁷ Bā adda jīvitum. ⁸ Bā -vattaṃ. ⁹ Bā kaṇḍikesayikā. ¹⁰ Bā pañcā-. ¹¹ Bā udakaro-. ¹² Bā paṇḍitapādino. ¹³ Bā manorame. ¹⁴ Bā omīti sā-. ¹⁵ Bā gantvā. ¹⁶ Bā -yamaḥ. ¹⁷ Bā mutto, Cā vuttā. ¹⁸ Bā -taṃ. ¹⁹ Cā rummakharupā, Cā rupā. ²⁰ Bā mantāni. ²¹ Cā kacca, Bā kicci.

Tattha kharājīnā ti kharehi¹ ajīnacammehi samannāgatā, paṃka-
dantā ti dantakaṭṭhassa akhādanena malaggahitadantā², dummukharūpā³
ti anañjītakkhā⁴ amaṇḍitarūpā lūkhasaṃghāḍidharā⁵, mānusa ke payoge ti
manussehi kattabbakiriye, idaṃ vidū ti idaṃ tapakaraṇaṃ⁶ ca mantajjhānaṃ
5 ca jānanta⁷, apāyā ti kacci ācariya⁸ ime⁹ catūhi apāyehi muttā ti pucchati.

Taṃ sutva purohito „ayaṃ rājā atṭhāne pasanno, tuṇhī
bhavitum na vaṭṭatīti“ cintetvā dutiyaṃ gātham āha:

9. Pāpāni kammāni karoṭha rāja

bahussuto ce na careyya dhammaṃ,

10 saḥassavedo pi na taṃ paṭicca

dukkhā pamuñce caraṇaṃ apatvā ti. 63.

Tattha bahussuto ce ti sace mahārāja¹⁰ bahussuto¹¹ paṇḍitavedo¹²
dasakusalakammaṃ¹³ na careyya tīhi dvārehi pāpān' eva careyya, tīṭṭhantu tayo
vedā saḥassavedo¹⁴ pi samāno¹⁵ taṃ¹⁶ bāhusaccaṃ paṭicca atṭhasamāpatti-
15 saṃkhātāṃ caraṇaṃ apatvā apāyadukkhāto na muñceyyā 'ti.

Tassa vacanaṃ sutvā Uddālako cintesi: „rājā yathā vā
tathā vā isigaṇassa pasīdi, ayaṃ pana brāhmaṇo aticarantaṃ¹⁷
goṇaṃ tuṇḍe¹⁸ paharati¹⁹, vaḍḍhitabhatte²⁰ kacavaraṃ nipatati²¹,
kathessāmi tena saddhiṃ“ ti so²² tena saddhiṃ²³ kathento
20 tatiyaṃ gātham āha:

9. Saḥassavedo pi na taṃ paṭicca

dukkhā pamuñce caraṇaṃ apatvā,

maññāmi: vedā aphaḷā bhavanti,

sasaṃyamaṃ²⁴ caraṇaṃ²⁵ nēva saccaṃ ti. 64.

25 Tattha aphaḷā²⁶ ti tava vedā ca sesasippāni ca aphaḷāni āpajjanti, tāni
kasmā uggaṇhanti, sīlasaṃyamaena saddhiṃ caraṇaṃ²⁵ nēva ekaṃ saccaṃ
āpajjatīti.

¹ Bḍ pakhurehi. ² kharājīnā - - - dantā wanting in Cks. ³ Cks rummakkharūpā.

⁴ Bḍ -tamukkā. ⁵ Bḍ lukhacivarasaṃghāṭi-. ⁶ Bḍ imaṃ pañcātapacaraṇaṃ. ⁷

Bḍ mantasajjhāyānanti pañcaparimuttā apāyānantā. ⁸ Cks -yaṃ. ⁹ Ck Bḍ imehi.

¹⁰ Bḍ adds ahaṃ. ¹¹ Bḍ adds mhitī. ¹² Bḍ paṇḍamanto pi. ¹³ Bḍ -kamma-

pathadhammaṃ. ¹⁴ Bḍ -bedāpi. ¹⁵ Bḍ -nā. ¹⁶ Bḍ adds bedaṇca. ¹⁷ Bḍ

caṇḍaṃ in the place of ati - -. ¹⁸ Bḍ daṇḍena. ¹⁹ Bḍ -ranto viya. ²⁰ Bḍ

viddhita-. ²¹ so Ck; Ck nipati, Bḍ khipanto viya in the place of nipatati. ²²

Ck omits so. ²³ Bḍ na in the place of so - -. ²⁴ Ck sasaṃṇā-. ²⁵ Ck -naṃ.

²⁶ Cks -lāyi.

Tato purohito catuttham¹ gātham āha:

4. Na h' eva vedā aphaḷā bhavanti,
 asaṃyamaṃ² caraṇaṃ³ ñeva⁴ saccaṃ,
 kittiṃ hi⁵ pappoti adhicca vede,
 santiṃ pun' eti⁶ caraṇena danto ti. 65.

5

Tattha na heva 'ti nāhaṃ vedā aphaḷā ti vadāmi, api⁷ kho pana asaṃyamaṃ caraṇaṃ saccam eva sabhāvaḥbhūtaṃ uttamaṃ, tena hi sakkā dukkhā mūccetuṃ⁸, santiṃ punetiti⁹ samāpattisaṃkhātena caraṇena danto hadaya-santikaraṃ nibbānaṃ pāpuṇāti¹⁰.

Taṃ sutvā Uddālako „na sakkā iminā saddhiṃ paṭi- 10
 pakkhavasena ṭhātuṃ¹¹, 'putto tava¹²' ti vutte sinehaṃ akaronto
 nāma n' atthi, puttabhāvaṃ assa kathessāmi¹³“ cintetvā pañca-
 maṃ gātham āha:

5. Bhaccā mātāpitā bandhū,
 yena jāto sa¹⁴ yeva so,
 Uddālako ahaṃ bhoto
 sotthiyākulavaṃsako ti. 66.

15

Tattha bhaccā ti mātāpitā ca sesabandhū¹⁴ ca bharitabbā nāma, yena
 pana jāto so yeva¹⁵ so hoti, attā yeva hi attano jāyati, ahaṃ ca tayā va
 Uddālarukkhamaṃ jāto¹⁶, tayā vuttam eva nāmaṃ kataṃ. Uddālako ahaṃ 20
 bho ti¹⁷.

So „ekamsena tvaṃ¹⁸ Uddālako“ ti vutte¹⁹ „āmā“ 'ti
 vatvā „mayā te mātu saññānaṃ²⁰ dinnam, taṃ kuhin“ ti „idaṃ
 brāhmaṇa“ 'ti muddikaṃ tassa hatthe ṭhapesi. Brāhmaṇo
 muddikaṃ sañjānitvā „nicchayena tvaṃ²¹ brāhmaṇo²², brāh- 25
 maṇadhamme²³ pana²⁴ jānāsīti“ vatvā brāhmaṇadhamme²⁵
 pucchanto chaṭṭhaṃ gātham āha:

¹ Ck omits catuttham. ² Cc -nañ. ³ Ck -lāyī. ⁴ Bā yeva. ⁵ Bā kittiṃca.
⁶ Bā puṇāti. ⁷ Bā adds ca. ⁸ Bā muñji-. ⁹ Bā puṇāti. ¹⁰ Bā -titi. ¹¹ Bā
 vāretuṃ. ¹² Bā adds tava. ¹³ Bā sva. ¹⁴ Bā -dhuno. ¹⁵ Ck eva. ¹⁶ Bā
 janito. ¹⁷ Ck hoti, Bā bhoti. ¹⁸ Ck omits tvaṃ. ¹⁹ Bā vutto. ²⁰ Bā
 saññāna. ²¹ Ck taṃ. ²² Bā omits brā-. ²³ Bā -am. ²⁴ Bā omits pana.

6. Kathaṃ bho brāhmaṇo hoti, katham bhavati kevalī,
kathaṃ ca parinibbānaṃ dhammaṭṭho kin ti vuccatīti. 67.
Uddālako pi tassa ācikkhanto sattamaṃ gātham āha:

7. Niraṃkatvā aggim ādāya brāhmaṇo
5 āpo sijaṃ yajaṃ usseti¹ yūpaṃ,
evaṃkaro brāhmaṇo hoti khemī,
dhamme ṭhitaṃ tena amāpayimsū² 'ti. 68.

Tattha niraṃkatvā aggimādāyā ti niraṇṭaraṃ katvā aggin³ gahe tvā
paricarati, āpo sijaṃ yajaṃ usseti¹ yūpan ti abhisecanakammaṃ⁴
10 karonto sammāpāsāṃ vājapeyyaṃ⁵ vā niraggalaṃ vā yajanto suvaṇṇayūpaṃ
ussāpeti, khemīti khemappatto, amāpayimsū⁶ 'ti ten' eva ca naṃ⁷ kāraṇa
dhamme ṭhitaṃ kathenti⁸.

Taṃ sutvā purohito tena kathitaṃ brāhmaṇadhammaṃ
garahanto aṭṭhamaṃ gātham āha:

8. Na suddhī⁹ secanen' atthi¹⁰ na pi¹¹ kevalī¹² brāhmaṇo
na¹³ khanti na pi¹⁴ soraccaṃ, na pi¹⁵ so parinibbuto ti. 69.

Tattha secanenā¹⁶ 'ti tena vuttasu brāhmaṇadhammesu ekaṃ dassetvā
sabbāṃ paṭikkhipati, idaṃ vuttaṃ hoti: aggiparicaraṇena¹⁷ vā udakasecanena
vā pasughātayaṇṇena vā¹⁸ suddhī¹⁹ nāma n' atthi, na pi¹⁵ ettakena brāhmaṇo
20 kevalaparipuṇṇo hoti, na adhvāsanaṃkanti²⁰ na sīlasoraccaṃ na pi¹⁵ kilesa-
parinibbānena²¹ parinibbuto nāma hotīti.

Tato naṃ Uddālako „yadi evaṃ brāhmaṇo²² na hoti atha
kathaṃ hotīti“ pucchanto navamaṃ gātham āha:

9. Kathaṃ so brāhmaṇo hoti, katham bhavati kevalī,
35 kathaṃ ca parinibbānaṃ dhammaṭṭho kin ti vuccatīti. 70.

¹ C^k dasseti, C^s dassesi, B^d āpo siṇja yajaṃ usseti. ² B^d samāpassisū. ³ B^d jotlaggi. ⁴ B^d abhisekaka-. ⁵ B^d vāca-. ⁶ B^d samāpayimsu. ⁷ B^d neva
ca in the place of tenevacanaṃ. ⁸ B^d kathayimsu. ⁹ C^s suddhiṃ, C^k B^d
suddhi. ¹⁰ B^d secane navā atthi. ¹¹ C^k omits na pi; B^d has nāpi. ¹² C^k
-lī. ¹³ B^d sace. ¹⁴ B^d omits nāpi. ¹⁵ B^d nāpi. ¹⁶ B^d secanena atthi. ¹⁷
B^d aggiassa pa-. ¹⁸ B^d -ghāta-, C^s omits pa --. ¹⁹ C^k suddhiṃ, B^d -i. ²⁰
B^d -ti, C^k -tiṃ. ²¹ B^d omits pari --. ²² B^d adds kevaliparipuṇṇo.

Purohito tassa¹ kathento itaraṃ gātham āha:

10. Akhettabandhū amamo nirāso

nillobhapāpo bhavalobhakhīṇo

evamkaro brāhmaṇo hoti² khemī,

dharme ṭhitaṃ tena amāpayimsū³ 'ti. 71.

5

Tattha akhettabandhū ti akhetto abandhū⁴ khattavattugāmanigama-
pariggahena c' eva nātibandhavagottabandhavamittabandhavasahāyabandhava-
sippabandhavapariggahena ca rahito, amamo ti sattasamkhāresu taṇhādittāhi-
mamāyanārahito, nirāso ti lābhadhanaputtajīvitāsāvirahito, nillobhapāpo ti
pāpalobhena visamalobhena rahito, bhavalobhakhīṇo ti⁵ khīṇabbhavarāgo. 10

Tato Uddālako gātham āha:

11. Khattiyā brāhmaṇā vessā suddā⁶ caṇḍālapukkusā

sabbe va soratā dantā sabbe va parinibbutā,

sabbesaṃ sītibhūtānaṃ atthi seyyo va pāpiyo ti. 72.

Tattha atthi seyyo va pāpiyo ti ete khattiyādayo sabbe pi hi soraccā- 15
dīhi samannāgatā bontī, evambhūtānaṃ pana tesāṃ ayaṃ seyyo ayaṃ pāpiyo
ti evaṃ hinukkaṭṭhatā atthi n' atthitī pucchati.

Ath' assa „arahattapattito paṭṭhāya hinukkaṭṭhatā nāma
n' atthitī“ dassetuṃ brāhmaṇo gātham āha:

12. Khattiyā brāhmaṇā vessā suddā⁶ caṇḍālapukkusā

90

sabbe va soratā dantā sabbe va parinibbutā,

sabbesaṃ sītibhūtānaṃ n' atthi seyyo va pāpiyo ti. 73.

Atha naṃ garahanto Uddālako gāthadvayam āha:

13. Khattiyā brāhmaṇā vessā suddā caṇḍālapukkusā

sabbe va soratā dantā sabbe va parinibbutā,

95

sabbesaṃ sītibhūtānaṃ n' atthi seyyo va⁶ pāpiyo,

panaṭṭham⁷ carasi brāhmaṇānaṃ sotthiyākulavaṃsatan

ti⁸. 74.

¹ Bā pissa. ² Bā sammāpayisu. ³ Bā akhettabandhukena. ⁴ Ck add te. ⁵
Ck Bā suddhā. ⁶ Bā a. ⁷ Ck vana-, Bā paraṭṭha. ⁸ Ck sotthiyākulavaṃs-
sananti; pana - - satanti wanting in C.

Tass' attho: yadi etehi guṇehi samannāgatānaṃ viśeso n' atthi eko va vaṇṇo hoti, evaṃ sante taṃ¹ ubhatoṣujātābhāvaṃ nāsento panaṭṭhaṃ² carasi brāhmaṇānaṃ³ caṇḍālasamo hosi sotthiyakulavaiṇasaṃ⁴ nāsesīti⁵.

Atha naṃ purohito upamāya saññāpento gāthadvayam aha:

- 5 14. Nānārattehi vatthehi vimānaṃ bhavati chāḍitaṃ,
na tesāṃ chāyā vatthānaṃ, so rāgo anupajjatha. 75.
15. Evamevaṃ⁶ manusseṣu sadā sujjhanti mānavā⁷,
na tesāṃ jātīm pucchanti dhammam aññāya subbatā ti. 76.

Tattha vimānaṃ ti gehaṃ vā maṇḍapaṃ vā, chāyā ti tesāṃ vatthānaṃ
10 chāyā, so nānāvidho⁸ rāgo na hoti⁹, sabbachāyā ekavaṇṇā va hoti, evam-
evan¹⁰ ti manusseṣu pi evamevaṃ⁶ ekacce aññāṇā brāhmaṇā akāraṇen' eva
cātuvanna¹¹ suddhiṃ paññāpentī, esā atthīti mā gaṇhī, yadā pana ariyamaggena
mānavā¹² sujjhanti tadā tehi pavīṭṭhaṃ¹³ nibbānadhammaṃ jānitvā subbatā
sīlavanto paṇḍitapurisā tesāṃ jātīm me pucchanti¹⁴, nibbānappattito paṭṭhāya
15 jāti nāma niratthakā ti.

Uddālako pana¹⁵ paccāharitum na¹⁶ sakkonto appaṭibhāno
nisīdi¹⁷. Atha brāhmaṇo rājānaṃ āha: „sabbe ete mahārāja
kuhakā, sakala-Jambudīpaṃ kohaṇṇen' eva nāsessanti, Uddā-
lakaṃ uppabbajāpetvā upapurohitaṃ¹⁸ karotha, sese uppabbā-
20 jetvā phalakāvudhāni datvā sevake karoṭhā“ 'ti. „Sādhu
ācariyā“ 'ti rājā tathā kāresi¹⁹. Te rājānaṃ upaṭṭhahantā
va²⁰ gatā.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idān' eva pubbe p' esa kuhako yevā"
'ti j. s.: „Tadā Uddālako kuhakabhikkhu ahoṣi, rājā Ānando, purohito
25 aham evā“ 'ti. Uddālakajātakaṃ²¹.

5. Bhisajātakaṃ.

Assaṃ gavaṃ rajataṃ jātārūpan ti. Idam S. J. v. uk-
kaṇṭhitabhikkhum ā. k. Vatthum Kusajātake āvibhavissati.

¹ Bḍ tvaṃ. ² Bḍ sethaṃ, C^o pānaṭṭhaṃ. ³ all three MSS. brah-. ⁴ Bḍ -sataṃ.
⁵ Bḍ -setīti. ⁶ Eḍ -va. ⁷ C^o Eḍ -ṇa-. ⁸ Bḍ adds citro. ⁹ C^o na upeti, Bḍ
rāgo pi na hoti. ¹⁰ C^o -vā. ¹¹ Eḍ -a. ¹² C^o Bḍ -ṇa-. ¹³ Bḍ paṭividdhaṃ.
¹⁴ Bḍ sujhati. ¹⁵ C^o puna. ¹⁶ Bḍ a. ¹⁷ Bḍ -dati. ¹⁸ Bḍ omits upa. ¹⁹
Bḍ akāsi. ²⁰ Eḍ yathakammaṃ. ²¹ C^o uddālajā-. 5. Morris, B. & C. p. 94.

Tadā pana S. „saccam kira tvaṃ bhikkhu ukkaṇṭhito“¹ ti pucchitvā „saccam bhante“ ti vutte „kiṃ paṭicca“² ti „kilesam bhante“ ti vutte „bhikkhu evarūpe niyyānikasāsane pabbajitvā kasmā kilesam paṭicca ukkaṇṭhasi“³, porāṇakapaṇḍitā anuppanne Buddhē bāhirapabbajjam pabbajitvā vatthukāmakilesakāme ārabha uppajjanakasaṇṇam sa-
patham katvā harimsū“⁴ ti vatvā a. ā.:

A. B. Br. r. k. Bo. asītikoṭivibhavassa brāhmaṇamahāsālassa⁵ putto hutvā nibbatti, Mahākaṇcanakumāro ti 'ssa nāmaṃ karimsu. Ath' assa padasāpi⁶ caraṇakāle aparo pi putto jāyi⁷, Upakaṇcanakamāro ti 'ssa nāmaṃ akaṃsu. Evaṃ paṭipāṭiyā⁸ satta puttā ahesuṃ. Sabbakaniṭṭhā pan' ekā dhītā, tassā Kaṇcanadevīti nāmaṃ karimsu. Mahākaṇcanakumāro vayapatto Takkasilato sabbasippāni uggaḥetvā⁹ āgañchi¹⁰. Atha naṃ mātāpitāro gharāvāsena bandhitukāmā „attanā“ samāna-jāṭiyakulato te dārikam ānema¹¹, gharāvāsam saṇṭhapehīti¹² vadimsu. „Amma tāta na mayhaṃ gharāvāsen' attho, mayhaṃ hi tayo bhavā ādittā viya sappāṭibhayā bandhanāgāraṃ viya palibuddhā¹³ ukkārabhūmi viya jegucchā hutvā upatṭhahanti, mayā supinena pi methunadhammo na diṭṭhapubbo, aññe¹⁴ vo puttā atthi, te gharāvāsena nimantethā“¹⁵ ti vatvā punappuna yācito pi¹⁶ sahāye pesetvā tehi yācito pi na icchi. Atha naṃ sahāyā „samma kiṃ pana tvaṃ patthento kāme pari-
bhūñjitum na icchasīti“ pucchiṃsu. So tesam nekkhammajjhāsayataṃ¹⁷ ārocesi¹⁸. Taṃ sutvāssa¹⁹ mātāpitāro sesaputte nimantesuṃ, te pi na icchiṃsu. Kaṇcanadevī pi na icchi²⁰ yeva. Aparabhāge mātāpitāro kālam akaṃsu. Mahākaṇcana-
paṇḍito mātāpitunnaṃ kattabbakiccaṃ katvā asītikoṭidhanena kapāṇiddhikānaṃ mahādānaṃ datvā cha bhātaro bhaginim ekaṃ dāsaṃ ekaṃ dāsīm ekaṃ sahāyaṃ ca ādāya mahābhikkha-

¹ Bā adds sī. ² Cks -ṭhāsi, Bā -ṭhito. ³ Bā -sālakusalassa. ⁴ Cks -sāhi.

⁵ Bā vijāyi. ⁶ Bā uggaṇṭhitvā. ⁷ Bā āgacchā. ⁸ Bā adds ca. ⁹ Bā ānessāmi.

¹⁰ Bā balibandhanā. ¹¹ Cks aññam. ¹² yācantāpi na lasu. ¹³ Bā nikkhama-

¹⁴ Bā adds sādhu samma sahāya bodhisattassa kathitameva kathesīti. ¹⁵ Bā omīts ssa.

Jataka. IV.

manam nikkhamitvā Himavantaṃ pāvisi. Te tattha paduma-
 saram nissāya ramaṇīye bhūmibhāge assamaṃ katvā pabba-
 jitvā vanamūlaphalāhārehi¹ yāpayimsu. Te araṇṇaṃ gac-
 chantā ekato va gantvā yatth' eko phalaṃ vā pattam vā
 5 passati tattha itare pi pakkositvā diṭṭhasutāni kathentā ucci-
 nanti, gāmassa kammantaṭṭhānam viya hoti. Athācariyo
 Mahākaṇṇanātapaso cintesi: „amhākaṃ asīṭikoṭṭidhanaṃ chaḍ-
 detvā pabbajitānaṃ evaṃ loluppavasena² phalāphalass' atthāya
 vicaraṇaṃ nāma appatirūpaṃ, ito paṭṭhāya aham eva phalā-
 10 phalaṃ āharissāmīti“ so assamaṃ patvā sabbe pi te sā-
 yaṇhasamaye sannipādetvā tam atthaṃ ārocetvā „tumhe idh'
 eva samaṇadhammaṃ karontā acchatha, ahaṃ phalāphalaṃ
 āharissāmīti“ āha. Atha naṃ Upakaṇṇanādayo „mayam
 ācariya tumhe nissāya pabbajitā, tumhe idh' eva samaṇa-
 15 dhammaṃ karotha, bhaginī pi no idh' eva hotu, dāsī pi tassā
 santike acchatu, mayam attha janā vārena phalāphalaṃ āha-
 rissāma, tumhe pana tayo vāramuttakā³ hothā“ 'ti vatvā
 paṭiñṇaṃ gaṇhimsu. Tato paṭṭhāya atthasu janesu ekeko
 vārena phalāphalaṃ āharati, sesā attano attano pāpuṇa-
 20 koṭṭhāsaṃ ādāya vasanaṭṭhānaṃ gantvā attano paṇṇasālayam
 eva honti, akāraṇena ekato bhavitum na labhanti. Vārappatto
 phalāphalaṃ āharitvā - eko mālako atthitatta⁴ - pāsāṇaphalake
 ekādasakoṭṭhāse katvā gaṇḍisaṇṇaṃ datvā attano koṭṭhāsaṃ
 ādāya vasanaṭṭhānaṃ pavasati⁵, sesā gaṇḍisaṇṇāya nikkha-
 25 mitvā ullolaṃ⁶ akatvā gāravaparihārena gantvā attano attano
 pāpuṇanakoṭṭhāsaṃ ādāya vasanaṭṭhānaṃ gantvā paribhuñjitvā
 samaṇadhammaṃ karonti. Te aparabbāge bhisāni āharitvā
 khādantā⁷ tattatapā ghoratapā parimāritindriyā kasiṇapari-
 kammaṃ karontā viharimsu. Atha tesam silatejena Sakka-
 30 bhavanaṃ kampi. Sakko pi⁸ „kāma⁹ vimuttā¹⁰ nu kho ime

¹ Ck^s -rāya. ² B^d loluppacāravasena. ³ B^d -muttāva. ⁴ B^d tassa. ⁵ B^d
 -thānaṃ gantvā bhuñjitvā paṭivasati. ⁶ B^d loluppaṃ. ⁷ B^d adantā. ⁸ B^d
 adds āvajjanto tam kāraṇaṃ natvā. ⁹ C^k kāmā. ¹⁰ B^d dhlmuttā.

isayo no¹ ti saññam¹ karoti yeva, so „ime tāva isayo pa-
 riggaṇhissāmīti“ cintetvā attano ānubhāvena M-assa koṭṭhāsam
 tayo divase antaradhāpesi. So paṭhamadivase koṭṭhāsam
 adisvā „mama koṭṭhāso² pammutt³ho bhavissatīti“ cintesi⁴,
 dutiyadivase „mama dosena⁵ bhavitabbam, paṇāmanavasena⁶ 5
 mama koṭṭhāsam na paṭṭhapesi, maññe“ ti cintesi, tatiyadivase
 „kena nu kho kāraṇena mayham koṭṭhāsam va paṭṭhapenti⁷,
 sace me doso bhavissati⁸ khamāpessāmīti“ sāyaṇhasamaye
 gaṇḍikasaññam⁹ adāsi. Sabbe¹⁰ sannipatitvā „kena gaṇḍi-
 saññā¹¹ dinnā“ ti āhamsu. „Mayā tātā¹²“ ti. „Kena kāra- 10
 ṇena ācariyā“ ti¹³. „Tātā tatiyadivase kena phalāphalam
 ābhatan“ ti. Eko utthāya „mayā ācariyā“ ti vanditvā
 atthāsi. „Koṭṭhāse karontena te¹⁴ mayham koṭṭhāso kato“
 ti. „Āma ācariya, jeṭṭhakotthāso me¹⁵ kato“ ti. „Hiyyo
 kenābhatan“ ti. Aparo utthāya „mayā“ ti vanditvā atthāsi. 15
 „Mam¹⁶ anussarīti“. „Tumhākaṁ me jeṭṭhakotthāso ṭhapito“
 ti¹⁷. „Ajja kenābhatan“ ti. Aparo utthāya vanditvā atthāsi.
 „Koṭṭhāsam karonto maṁ anussarīti“. „Tumhākaṁ¹⁸ jeṭṭha-
 kotthāso kato“ ti. „Tātā, ajja mayham koṭṭhāsam alabhan-
 tassa tatiyo divaso¹⁹, paṭhamadivase²⁰ koṭṭhāsam adisvā²¹ 20
 ‘koṭṭhāsam karonto maṁ pammutt²²ho bhavissatīti’ cintesiṁ,
 dutiyadivase ‘mama koci doso bhavissatīti’ cintesiṁ, ajja pana
 ‘sace me doso atthi khamāpessāmīti’ cintetvā gaṇḍikasaññāya²³
 tumhe sannipātesiṁ²⁴, ‘ete bhisakotthāse²⁵ tumhe karimbā’ ti
 vadatha, aham na labhāmi, etesaṁ thenetvā khādakaṁ nātum²⁶ 25
 vaṭṭati²⁷, kāme pahāya pabbajitānaṁ bhisamattānaṁ thenam²⁸
 nāna appatirūpan“ ti. Te tassa katham sutvā „aho sāha-

¹ Bḍ āsaṇika. ² Ck^s -sam. ³ Bḍ pamutt³ho. ⁴ Bḍ -tetvā. ⁵ Ck^s dāsena. Bḍ dosana. ⁶ Bḍ^s tena. ⁷ Ck^s -tthā-. ⁸ Ck^s bhavitabbassati, Bḍ atthi te. ⁹ Bḍ gaṇḍisañ-. ¹⁰ Bḍ adds te. ¹¹ Ck^s -am. ¹² Bḍ tāta katā. ¹³ Bḍ adds vanditvā aṭṭhamsum. ¹⁴ Bḍ -te, C^s Bḍ omīti te. ¹⁵ Bḍ mayā. ¹⁶ Bḍ karonto maṁ. ¹⁷ Ck^s pi. ¹⁸ Bḍ adds me. ¹⁹ Bḍ tayo divaso, Ck^s tatiyadivase. ²⁰ Ck^s omīti pa-. ²¹ Bḍ omīti ko- ad-. ²² Bḍ pamutt³ho. ²³ Bḍ gaṇḍisañ-. ²⁴ Bḍ -temi. ²⁵ Ck^s hi-. ²⁶ Ck^s -titi. ²⁷ Bḍ thenanaṁ.

- sikakamman¹ ti sabbe va ubbegappattā² ahesuṃ. Tasmiṃ³ assamapade vanajetthakarukkhe nibbattadevatāpi⁴ otarivā āgantvā tesaṃ⁵ űeva santike nisīdi. Ānañjakāraṇaṃ⁶ kārīyamāno⁷ dukkhaṃ adhivāsetuṃ asakkonto ālānaṃ⁸ bhinditvā
- 5 palāyitvā araṇṇaṃ pavittho eko vāraṇo kālena kālaṃ isigaṇaṃ vandati, so pi āgantvā ekamantaṃ aṭṭhāsi. Sappakiḷāpanako⁹ eko vānaro ahikuṇḍikassa¹⁰ hatthato muñcitvā araṇṇaṃ pavisitvā tatth¹¹ eva assame vasati, so pi taṃ divasaṃ isigaṇaṃ vanditvā ekamantaṃ nisīdi. Sakko „isigaṇaṃ parigaṇhissā-
- 10 mīti“ tesaṃ santike adissamānakāyo¹² aṭṭhāsi. Tasmiṃ khaṇe B-assa kaniṭṭho Upakañcanatāpaso utthāyāsanaṃ B-aṃ vanditvā sesānaṃ apacitīṃ dassetvā „ācariya ahaṃ aṇṇe apatṭhapetvā¹³ attānaṃ űeva sodhetuṃ labhāmīti“ pucchi. „Āma labhasīti“. So isigaṇamajjhe ṭhatvā „sace te mayā bhisāni khādītāni eva-
- 15 rūpo nāma homīti“ sapathaṃ karonto paṭhamaṃ gātham āha:
1. Assaṃ gavaṃ rajataṃ jātarūpaṃ
bhariyaṃ ca so idha labhataṃ manāpaṃ
puttehi dārehi samaṅgi¹⁴ hotu
bhisāni te brāhmaṇa yo ahāsīti. 77.

- 20 Tattha assaṃ gavaṃ ti idaṃ so yattakāni¹⁵ piyavatthūni honti tehi vippsyoge¹⁶ tattakāni sokadukkhāni uppajjantīti vatthukāme garahanto āhā¹⁷ ti vedītabbaṃ¹⁸.

- Taṃ sutvā isigaṇo „mārīsa¹⁹ mā evaṃ kathetha²⁰. atibhāriyo te sapatho²¹“ ti kaṇṇe pidahi. Bo. pi naṃ „tāta, atibhāriyo te sapatho, na tvaṃ khādasi, tava pattāsane nisīdā“
- 25 'ti āha. Tasmiṃ²² sapathaṃ katvā nisinne dutiyo pi bhātā²³ utthāya M-aṃ vanditvā sapathena attānaṃ sodhento dutiyaṃ gātham āha:

¹ B^d ubbigga-. ² B^d asmiṃ. ³ B^d āṇ-. ⁴ B^d ka-. ⁵ C^k ālānaṃ, C^s alānaṃ, B^d alāhanaṃ, B^s ālāhanaṃ. ⁶ B^d sabbakiḷā-. ⁷ C^s -guṇṭhi-, B^d -kuṇḍa-. ⁸ B^d -kārena. ⁹ B^d aṇṇesaṃ apanāpetvā. ¹⁰ C^k samaggi. ¹¹ C^k ettha-, C^s etta-. ¹² B^d -gehi. ¹³ B^d abhāsi. ¹⁴ C^k -bbo. ¹⁵ C^k -sā. ¹⁶ C^k mā kathayā ti. ¹⁷ B^d adde kato. ¹⁸ B^d adde pathamaṃ. ¹⁹ C^k bhātu, B^d adde sahasa.

2. Mālañ ca so kāsiyañ¹ candanañ ca
dhāretu putt' assa bahū bhavanti²
kāmesu tibbañ kurutañ apekkañ
bhisāni te brāhmaṇa yo ahāsi. 78.

Tattha tibban ti vatthukāmakilesakāmesu bahalañ apekkañ karotū 'ti 5
idañ so yass' etesu tibbā apekkañ hoti³ so tehi vip̐payoge⁴ mahantañ dukkañ
pāpunātti dukkhapaṭikkhepavaseñ⁵ evaṃ āha.

Tasmiñ nisinne sesāpi attano attano ajjhāsayānurūpena
tañ tañ gāthañ abhāsimsu :

3. Pahūtadhañño kasimā yasassī 10
putte gihī dhanimā sabbakāme
vayañ apassañ gharam āvasātu
bhisāni te brāhmaṇa yo ahāsi. 79.
4. So khattiyo hotu⁶ pasayhakārī
rājābhiraṇṇa⁷ balavā yasassī 15
sa cāturaññañ mahimā āvasātu
bhisāni te brāhmaṇa yo ahāsi. 80.
5. So brāhmaṇo hotu avītarāgo
muhuttanakkhattapathesu yutto
pūjetu nañ raṭṭhapatī yasassī 20
bhisāni te brāhmaṇa yo ahāsi. 81.
6. Ajjhāyakañ⁸ sabbasamattavedanañ⁹
tapassināñ¹⁰ maññatu sabbaloko
pūjetu nañ jānapadā samecca¹¹
bhisāni te brāhmaṇa yo ahāsi. 82. 25
7. Catussadañ gāmavarañ samiddhañ
dinnāñ hi so bhuñjatu Vāsavena
avītarāgo maraṇañ upetu
bhisāni te brāhmaṇa yo ahāsi. 83.

¹ B^d -sika. ² so all. three MSS. for -tu? ³ B^d honti. ⁴ B^d -gehi. ⁵ C^k
hoti. ⁶ B^d rājādhi-. ⁷ B^d -yi-. ⁸ B^d -samanta-. ⁹ C^k tapassinīna, B^d
tapassina, C^k tapassitinañ. ¹⁰ B^d samajha.

8. So gāmaṇī hotu sahāyamajjhe
naccehi gītehi pamodamāno
mā¹ rājato vyaśanam alatta kiñci
bhisāni te brāhmaṇa yo ahāsi. 84.
9. Yaṁ ekarājā paṭhaviṁ vijetvā²
itthīśahassassa³ ṭhapetu aggaṁ
sīmantiṇīnaṁ pavarā bhavātu
bhisāni te brāhmaṇa yo⁴ ahāsi. 85.
10. Dāsīnaṁ hi sā⁵ sabbasamāgatānaṁ
bhuñjeyya sāduṁ avikampamānā
carātu lābhena vikatthamānā
bhisāni te brāhmaṇa yo⁴ ahāsi. 86.
11. Āvāsiko⁷ hotu mahāvihāre
navakammiko hotu Kajaṅgalāyaṁ
ālokaśandhiṁ divasā⁸ karotu
bhisāni te brāhmaṇa yo ahāsi. 87.
12. So bajjhatū⁹ pāsasatehi chambhī¹⁰
rammā vanā niyyatu rājadhāniṁ
tuttehi so haññatu pācanehi
bhisāni te brāhmaṇa yo ahāsi. 88.
13. Alakkamālī tipukaṇṇaviddho¹¹
latṭhīhato sappamukhaṁ upetu
sakkacca baddho visikhaṁ carātu
bhisāni te brāhmaṇa yo ahāsi. 89.
25. Tattha tatiyena vuttagāthāya kasimā ti sampannakasikammo, putte
gihī dhanimā sabbakāme ti putte labhatu gihī hotu sattavidhena ratana-
dhanena dhanimā hotu rūpādibhede sabbakāme labhatu, vayaṁ apassan ti
mahallakakāle pabbajjānurūpam pi attano vayaṁ apassanto pañcakāmaguṇaṁ¹²
samiddhagharam eva āvasatū¹³ ti, idaṁ so pañcakāmaguṇagiddhā¹⁴ kāmagaṇa-
vippayogena mahāvināsaṁ pāpunaṭṭhi¹⁴ dassetuṁ kathesi. catutthena vutta-

¹ B^d so. ² B^d vijitvā. ³ B^d -śānaṁ. ⁴ so all three MSS. ⁵ B^d dāsīnaṁ
hiśā, C^k śīnaṁ bhisā. ⁶ B^d yā? ⁷ C^k -sa-. ⁸ B^d -santidivasaṁ. ⁹
C^k bajjhatuṁ, C^s -taṁ, B^d -tu. ¹⁰ C^k jambhī, B^d sambhī. ¹¹ C^k -ṇapitṭhe.
¹² B^d -kāmā. ¹³ C^k -guṇagiddhā, B^d -guṇagiddho, C^s omits gāmagaṇagiddhā.
¹⁴ B^d -ṇātṭhi.

gāthāya rājābhīrājā¹ ti rājūnaṃ antare atirājā ti, idaṃ so issarānaṃ nāma
 issariye² parigalite mahantaṃ dukkhaṃ uppajjatīti rajje dosaṃ dassento kathesi,
 pañcamena vuttagāthāya avītarāgo ti purohitaṭṭhānatanhāya satanho³, idaṃ
 so purohitassa purohitaṭṭhāne parigalite⁴ mahantaṃ domanassaṃ uppajjatīti
 dassetuṃ kathesi, chaṭṭhena vuttagāthāya tapassinaṃ ti tapassilasampanno ti 5
 naṃ maññatu, idaṃ so lābhasakkārāpāgame⁵ mahantaṃ domanassaṃ uppajjatīti
 lābhasakkārāgarahāvasena kathesi, sahāyatāpasena⁶ vuttagāthāya catussadaṇu ti
 ākiṇṇamanussatāya manussehi pahūtaḍḍhaññatāya dhaññena sulabbadārutāya⁷
 dārūhi sampannodakatāya udakenā 'ti catūhi usannaṃ catussadasamannāgatan
 ti attho, Vāsavenā 'ti Vāsaveṇa dinnāṃ viya acaḷaṃ Vāsavato laddhavarānu- 10
 bhāven' ekaṃ rājānaṃ āradhetvā tena dinnāṃ ti pi attho, avītarāgo ti kad-
 dame sūkaro viya kāmāpariṇe nimuggo va hutvā, iti so pi kāmānaṃ ādinavaṃ
 eva kathento evaṃ āha, dāseṇa vuttagāthāya gāmaññīti gāmaññīti, ayam pi
 kāme garahanto yeva evaṃ āha, Kañcanaḍḍeviyā vuttagāthāya yaṇ ti yaṇ itthiṃ ti⁸
 attho, eka rājā ti aggarājā, itthiṃ saḥassaṃ⁹ 'ti vacanamattatāya vuttaṃ, soḷa- 15
 sannaṃ itthiṃ saḥassaṇaṃ aggaṭṭhāne ṭhapetū 'ti attho, sīmantinīnaṃ ti sī-
 mantadharānaṃ itthiṇaṃ ti attho, iti sā itthiḥbhāve ṭhatvāpi duggandhaṃ gūtha-
 rāsīṃ viya kāme garahantī yeva evaṃ āha, dāsiyā vuttagāthāya sabbasaṃ māga-
 tānaṃ ti sabbesaṃ sannipatitānaṃ majjhe nisīditvā akampamēnā anosakka-
 mānā sāduraṇaṃ bhuñjatū 'ti attho, dāsiṇaṃ kira sāmikassa santike nisīditvā 20
 bhuñjanaṃ nāma appiyaṃ, iti sā attano appiyattā va evaṃ āha¹⁰, caratu lā-
 bhena vikkatthamānā ti lābhahetu kuhanakammaṃ karontī lābhasakkāraṃ
 uppādentī caratū 'ti attho, iminā sā dāsiḥbhāve¹¹ ṭhitāpi kilesavattathum eva¹² garahatī,
 devatāya vuttagāthāya āvāsiko ti āvāsajagganako, Kajaṅgalāyaṇ ti evaṃ-
 nāmake nagare, tattha kira dabbasambhārā sulabhā, ālokaśandhīṃ divasā 25
 ti ekadivaseṇa ekaṃ eva vātapānaṃ karotu, so kira devaputto Kassapabuddha-
 kāle Kajaṅgalanagaraṇaṃ nissāya yojanike jīṇṇamahāvihāre āvāsikasamghatthero
 hutvā jīṇṇavihāre navakammaṃ karonto va mahādukkhaṃ anubhavi, tasmā tad
 eva dukkhaṃ ārabha evaṃ āha, hatthinā vuttagāthāya pāsasatehīti bahūhi
 pāsēhi, chambhīti¹³ catusu pādesu gīvāya kaṭṭhāge cā 'ti chasu ṭhānesu, 30
 tuttehiṃ dvikaṇṭakehi dīghalaṭṭhīhi, pācanehiṃ dasapācanehi¹⁴ amkusakehi
 vā, so kira attanā anubhūtaḍḍhaṃ nēva ārabha evaṃ āha, vānareṇa vutta-
 gāthāya alakkamālīti ahigunṭhikena kaṇṭhe parikkhīpītvā ṭhapitāya alakkamālāya
 samannāgato, tipukaṇṇavididho ti tipupilandhanena pilandhakanna¹⁵, laṭṭhi-
 hato ti sappakīlaṃ sikkhāpiyamāno¹⁶ laṭṭhiyāpi bato hutvā eso pi ahi- 35
 gunṭhikahattho¹⁶ attanā anubhūtaḍḍhaṃ sandhāy' evaṃ āha:

¹ Bā rājādhi-. ² Bā adds hi. ³ Bā samāññatī. ⁴ Bā purohitaṭṭhāne hi pari-
 galite, Ck^o purohite galite. ⁵ Bā -mena. ⁶ Bā sahāyakena pana. ⁷ Bā su-
 bhada-. ⁸ Bā yantiyaṃ itthiṃ? Ck^o santitaṃ itthiṃ. ⁹ Ck^o adds catūhi, C^o has
 evamahāncaratūti. ¹⁰ Ck^o -bhāge. ¹¹ Bā kilesakāmaṇṇavattakāme. ¹² Ck^o jamhīti.
¹³ Ck^o rasa-. ¹⁴ Ck^o tipukaṇṇapitthe ti tipupilandhanena pilandhakanna. ¹⁵
 Ck^o sappāṇi kilāṃ sikkhāpa-. ¹⁶ C^o -attho.

Evam tehi terasahi janehi sapathe kate M. cintesi: „kadāci ime ‘ayaṃ anattṭham eva natṭhan ti kathetīti” mayi āsaṃkaṃ kareyyuṃ, aham pi sapatham karomīti“. Atha naṃ karonto cuddasamaṃ gātham āha:

- 5 14. Yo ve anattṭhaṃ natṭhan ti cāha
 kāme va so labhataṃ bhuñjatan ca
 agāramajjhe maraṇaṃ upetu
 yo vā² bhonto saṃkati kañcid evā³ 'ti. 90.

Tattha bhonto ti ālapanaṃ, idaṃ vuttaṃ hoti: bhonto yo anattṭha-
 10 koṭṭhāsaṃ natṭhaṃ me ti vadati yo vā tumbesu kañci āsaṃkati so pañcakāma-
 guṇe labhatu c' eva bhuñjatu ca maraṇiyaṃ pabbajjaṃ alabbhitvā agāramajjhe
 yeva³ maratū 'ti.

- Isiḥi pana sapathe kate Sakko „mā bhāyittha, aham ime
 vimaṃsanto bhisāni antaradhāpesiṃ, ime ca chadditakhela-
 15 piṇḍaṃ viya kāme garahantā⁴ sapatham karonti, kāmagara-
 hanakāraṇaṃ te pucchissāmi” cintetvā dissamānarūpo B-aṃ
 vanditvā pucchamāno anantaragātham āha:

16. Yad esaṃānā⁵ vicaranti loke
 ittṭhaṃ ca kantaṃ ca bahunnam etaṃ
 20 piyaṃ manunñāṃ idha jīvaloke,
 kasmā isayo na-ppasaṃsanti kāme ti. 91.

Tattha yadesaṃānā⁴ ti yaṃ vatthukāmaṃ kilesakāmaṃ ca kasigorakkhā-
 dihi samavisamakammehi pariyesaṃānā⁵ sattā loke vicaranti etaṃ bahunnaṃ
 devamanussānaṃ ittṭhaṃ ca kantaṃ ca piyaṃ ca manunñāṃ ca, kasmā isayo na-
 25 ppasaṃsanti attho, kāme ti iminā taṃ vatthuaṃ sarūpaṃ dasseti.

Ath' assa pañhaṃ vissajjento M. dve gāthā abhāsi:

16. Kāmesu ve hāññare bajjhare ca,
 kāmesu dukkhaṃ ca bhayaṃ ca jātaṃ,
 kāmesu bhūtādhipatī pamattā
 30 pāpāni kammāni karonti mohā. 92.
 17. Te pāpadhammā pasavetva⁷ pāpaṃ
 kāyassa bhedaṃ nirayaṃ vajanti,

¹ Ck^o -entīti. ² C^o vo, B^d yaṃ. ³ Ck^o -jjheneva. ⁴ Ck^o -tāya. ⁵ Ck^o sad-

⁶ Ck^o -nāya. ⁷ Ck^o B^d -tvā.

ādīnavam kāmagaṇesu disvā (Suttanipāta v. 50.)

tasmā isayo na-ppasaṃsanti kāme ti. 93.

Tattha kāmesū 'tī kāmabettu kāme nissāya kāyaduccarītādīni karontīti
attho, haññare ti daṇḍādīhi haññanti, bajjhare ti rajjubandhādīhi bajjhanti,
dukkhan ti kāyikacetasikaṃ asātaṃ, bhayan ti attānuvādādikam sabbam pi
bhayaṃ, bhūtādhipatīti Sakkaṃ ālapati, ādīnavan ti evarūpaṃ dosaṃ, so
pan' esa ādīnavo Dukkakkhandhādīhi suttehi dīpetabbo. 5

Sakko M-assa katham sutvā saṃviggamānaso anantaram
gātham āha:

18. Vimaṃsamāno isino bhisāni 10
tīre gahetvāna thale nidhesim,
suddhā apāpā isayo vasanti,
etāni te brahmacārī bhisānīti. 94.

Tattha vimaṃsamāno ti bhante ahaṃ ime isayo kāmādhimuttā vā no
vā ti vimaṃsanto, isino ti tava mahesino santakāni bhisāni, tīre gahetvānā 15
'tī tīre nikkhittāni gahetvā thale ekamante nidhesim, suddhā ti idāni mayā
tumbhakaṃ sapaṭhakiriyāya nītaṃ: ime isayo suddhā apāpā hutvā vasantīti.

Tam sutvā Bo. gātham āha:

19. Na te naṭā no pana kīlaneyyā
na bandhavā no pana te sahāyā, 20
kismiṃ paratthambha sahasanetta
isihi tvaṃ¹ kīlasi devarājā 'ti. 95.

Tattha na te naṭā ti devarāja mayam tava naṭā vā kīlāttabbayuttakā vā²
kenaci na homa na pi tava nītakā na sahāyā, aha tvaṃ³ kismiṃ⁴ parattham-
bham kiṃ upatthambham katvā kiṃ nissāya isihi saddhim kīlāsīti attho. 25

Atha nam Sakko khāmapento vīsatimam gātham āha:

20. Ācariyo me si pitā va mayham,
esā patitṭhā khalitassa brahme,
ekāparāddham khama bhūripaṇṇa,
na paṇḍitā kodhabalā bhavantīti. 96. 30

Tattha esā patitṭhā ti esā tava paṭicceyā⁵ ajja mama khalitassa aparā-
dhassa patitṭhā hotu, kodhabalā ti paṇḍitā nāma khaṇṭibalā bhavanti na
kodhabalā ti.

¹ C^o B^d tvaṃ. ² C^k -baṃyuttakāsā. ³ C^o tam. ⁴ B^d kīvā. ⁵ so C^k; B^d pādaccāyā.

M. ca Sakkassa devarañño khamitvā sayam isigaṇam
khamāpento itaraṃ gātham āha :

91. Suvositam isinaṃ ekarattam
yam Vāsavam bhūtapat' addasāma,
5 sabbe va bhonto sumanā bhavantu
yam brāhmaṇo paccapādi¹ bhisānīti. 97.

Tattha suvositaṃ isinaṃ ekarattan ti āyasmantānaṃ isiṇaṃ eka-
rattam pi imasmiṃ araṇṇe vasitaṃ suvasitaṃ eva, kimkāraṇā: yaṃ Vāsavaṃ
bhūtapatīṃ addasāma, sace hi mayam nagare avasimbā na imaṃ addasāma.
10 bhonto ti bhavanto sabbe pi sumanā bhavantu tussantu Sakkassa devarañño
khamantu, kimkāraṇā: yaṃ brāhmaṇo paccapādi¹ bhisānīti² yasmā tum-
hākaṃ ācariyo bhisāni paṭilabhīti.

Sakko isigaṇam vanditvā devalokam eva gato. Isigaṇo
pi jhānābhīññaṃ nibbattetvā Brahmālokūpago ahosi.

- 15 S. i. d. ā. „evam³ bhikkhū porāṇakapaṇḍita sapatham katvā kilese
jahimsū⁴“ ti vatvā saccāni pakāsesi. Saccapariyosāne ukkaṇṭhita-
bhikkhu sotāpattiphale paṭiṭṭhahi. Jātakam samodhānento⁵ tisso
gāthā abhāsi :

- 20 22. Ahañ ca Sāriputto ca Moggallāno ca Kassapo
Anuruddho Puṇṇo Anando tadāsum satta bhātaro. 98.
23. Bhaginiṃ Uppalavaṇṇā⁶, dāsī Khujjuttarā tadā,
Citto gahapati dāso, yakkho Sātāgiro tadā. 99.
24. Pārileyyo⁷ tadā nāgo, Madhuvāsetṭhavanāro⁸,
Kāludāyi tadā Sakko, evaṃ dhāretha jātakan ti 100.
25 Bhisajātakaṃ.

6. Surucijātaka.

- Mahesi Rucino bhariyā ti. Idam S. Sāvattim⁹ upa-
nissāya Migāramātu pāsāde viharanto Visākhāya mahāupāsikāya
laddhe aṭṭha vare ā. k. Sā hi ekadivasaṃ Jetavane dhammakatham
20 sutvā Bhagavantam saddhim bhikkhusaṃghena svātanāya nimantetvā
pakkāmi. Tassā pana rattiyaṃ accayena cātuddīpako mahāmegho

¹ Bā paccupādi. ² Cks -sāni. ³ Cks omit evam. ⁴ Bā paṇa-. ⁵ Bā adda
puna satthā. ⁶ Pā adda ca. ⁷ Bā pālile-. ⁸ so Cks; Bā poṭhapādo ca vanayo.
⁹ Bā -iyam.

vassi. Bhagavā bhikkhū āmantetvā „yathā bhikkhave Jetavane vassati evaṃ catūsu dīpesu vassati, ovassāpetha¹ bhikkhave kāyaṃ, ayaṃ pacchimako me² cātuddīpako mahāmegho“ ti vatvā ovassāpitakāyehi³ bhikkhūhi saddhim⁴iddhibalena Jetavane antarahito Visākhāya koṭṭhake pātur ahoṣi. Upāsikā „acchariyaṃ vata bho, abbhutaṃ vata bho, T-assa mahiddhikā mahānubhāvātā yatra hi nāma jaṇṇukamattakesu⁵ pi oghesu vattamānesu kaṭimattesu pi oghesu vattamānesu na hi nāma ekabhikkhussa⁶ pi pādā vā cīvarāni vā allāni bhavissantitī“ haṭṭhā udaggā Buddha-pamukhaṃ bhikkhusaṃghaṃ parivisitvā katabhattakiccaṃ Bhagavantam etad avoca: „addhāhaṃ bhante Bhagavantaṃ varāni yācāmitī“. „Atikkantavarā kho Visākhe⁷ Tathāgata⁸“ ti. „Yāni ca bhante kappanti yāni ca anavajjānīti“. „Vadehi Visākhe“ ti. „Icchāmi ahaṃ bhante bhikkhusaṃghassa yāvajjivaṃ vassikasāṭhikaṃ dātuṃ āgantukabhattaṃ dātuṃ gamikabhattaṃ dātuṃ gilānabhattaṃ dātuṃ gilānupaṭṭhākabhattaṃ dātuṃ gilānabhesajjaṃ⁹ dātuṃ dhuvayāguṃ dātuṃ bhikkhunisaṃghassa yāvajjivaṃ udakasāṭhikaṃ dātuṃ“ ti. S. „kaṃ pana tvaṃ Visākhe atthavasam¹⁰ sampassamānā T-aṃ aṭṭha varāni yācasīti“ pucchitvā tāya varānisamse¹¹ kathite „sādhū sādhū Visākhe, sādhū kho tvaṃ Visākhe imaṃ ānisaṃsam sampassamānā T-aṃ aṭṭha varāni yācasīti“¹² vatvā „anujānāmi¹³ Visākhe aṭṭha varānīti“¹⁴ aṭṭha vare datvā anumodanaṃ katvā pakkāmi. Ath¹⁵ ekadivasaṃ Satthari pubbārāme viharante¹⁶ dh. k. s.: „āvuso Visākhā mahāupāsikā mātugāmabhāve¹⁷ ṭhatvā¹⁸ Dasabalassa santikā aṭṭha vare labhi, aho mahāguṇā“ ti. S. āgantvā „kāya nu tṭha bhikkhave e. k. s.“ ti pucchitvā „imāya¹⁹ nāmā“ ti vutte „na bhikkhave Visākhā idān²⁰ eva mama santikā vare labhi, pubbe pi²¹ labhi yevā“ ti vatvā a. ā.:

Atīte Mithilāyaṃ Suruci nāma rājā rajjaṃ kārento puttāṃ paṭilabhitvā tassa Surucikumāro t-eva¹⁸ nāmaṃ akāsi. So vayappatto „Takkasilāya¹⁹ sippaṃ uggaṇhissāmiti“²⁰ gantvā nagaradvāre sālāyaṃ uisīdi. Bārāṇasiraṇṇo pi²¹ putto Brah-

¹ Ck ossāpetha. ² Bđ omits me. ³ Ck ossāpita- ⁴ Bđ jāṇukamattesu. ⁵ Bđ -ssā. ⁶ Ck -khā, C² -khā corr. to -khe. ⁷ Bđ omits g. d. ⁸ Bđ salākabhattaṃ. ⁹ Bđ aṭṭhavarāṇisaṃsam. ¹⁰ Ck² -saṃghe. ¹¹ pucchitvā - - yācasīti wanting in C². ¹² Bđ adds te. ¹³ Bđ adds satthā. ¹⁴ Bđ adds bhikkhu. ¹⁵ Bđ -gāmattabhāve. ¹⁶ Bđ adds pi. ¹⁷ Bđ pesā. ¹⁸ C² Bđ tveva. ¹⁹ Bđ -yaṃ. ²⁰ Bđ omits ug. ²¹ Bđ omits pl.

madattakumāro nāma tath' eva gantvā Surucikumārassa nisinnaphalake yeva nisīdi. Te aññamaññaṃ pucchitvā vissāsikā hutvā ekato va ācariyassa santikaṃ gantvā ācariyabhāgaṃ datvā sippaṃ paṭṭhapetvā nacirass' eva niṭṭhāpitasippā' ācariyam. āpucchitvā thokaṃ maggaṃ ekato va gantvā dvedhāpathe' ² ṭhitā aññamaññaṃ āliṅgitvā mittadhammānurakkhanatthaṃ katikaṃ akaṃsu³: „sace mama putto jāyati tava dhītā tava putto⁴ mama dhītā tesam āvāhavivāhaṃ karissāmā“ ⁵ 'ti. Tesu rajjaṃ karentesu⁶ Surucimahārājassa putto jāyi⁷, Surucikumāro t' ev' assa' nāmaṃ kariṃsu. Brahmadattassa dhītā jāyi⁸, Sumedhā ti 'ssā⁹ nāmaṃ kariṃsu. Surucikumāro va-yappatto Takkaṣilaṃ gantvā sippaṃ uggahetvā' āgañchi¹⁰. Atha naṃ pitā rajje abhisiṅcitukāmo¹¹ „sahāyassa kira me Bārāṇasirañño dhītā atthi, tam ev' assa aggamaheṣiṃ karissā-

¹² mīti“ tassā atthāya bahum paṇṇākāraṃ datvā amacce pesesi. Tesam anāgatakāle yeva Bārāṇasirājā devim pucchi: „bhadde mātugāmassa nāma kiṃ atirekadukkhā“ ti. „Sapattirosa-

dukkhāṃ¹³ devā“ ¹⁴ 'ti. „Tena hi bhadde amhākaṃ ekadhītaraṃ Sumedhādevim¹⁵ tamhā dukkhā mocetvā yo etaṃ ekikaṃ eva

¹⁶ gaṇhissati tassa dassāmā¹⁷“ ¹⁸ 'ti āha. So tehi amaccehi āgantvā tassā nāme gahite¹⁹ „tātā kāmaṃ mayā pubbe va mayhaṃ sahāyassa patiññātā²⁰ dārikā, imaṃ pana mayam na itthighaṭṭāya²¹ antare khipitukāmā, yo etaṃ²² ekikaṃ eva gaṇhāti tassa dātukāmaṃ amhā“ ²³ 'ti āha. Te rañño santikaṃ pahipiṃsu.

²⁴ Rājā²⁵ „amhākaṃ mahantaṃ rajjaṃ sattayojanikaṃ Mithilana-garaṃ tīpi yojanasatāni rajjapariccheto²⁶, heṭṭhimantena soḷasa itthisahassāni laddhum vaṭṭatīti“ vatvā na rocesi. Surucikumāro pana Sumedhāya rūpasampadaṃ sutvā savanasam-

¹ Bā niṭṭhita-, Ck^s -sippo. ² Ck omits pathe. ³ Bā kariṃsu. ⁴ Bā adda vā. ⁵ Bā karon-. ⁶ Bā vīj-. ⁷ Bā tveva. ⁸ Ck^s tissa. ⁹ Bā uggahitvā. ¹⁰ Bā āgacchi. ¹¹ Bā add hutvā. ¹² Bā sampattirosaṃ-. ¹³ Bā -dhañdevi. ¹⁴ Bā -mī. ¹⁵ Ck nāmagahito, C nāmehito. ¹⁶ Bā paṭiññātā, omitting dārikā. ¹⁷ Bā -gatāya. ¹⁸ Bā ekam. ¹⁹ Bā add pana. ²⁰ Bā paṭṭha-.

saggena bajjhivā „ahan taṃ ekikam eva gaṇhissāmi, na mayhaṃ itthighaṭṭāya¹ attho, taṃ yeva² ānetū³“ ‘ti mātāpi-tunnaṃ pesesi. Te tassa manam abhinditvā bahuṃ dhanam pesetvā mahantena parivārena taṃ ānāpetvā⁴ kumārassa agga-mahesiṃ katvā ekato va abhisiñciṃsu. So Surucimahārājā⁵ nāma hutvā dhammena rajjam kārento tāya saddhim piyasam-vāsam vasi. Sā pana dasavassasahassāni tassa gehe vasanti n’ eva puttaṃ na dhītaram alatta⁶. Atha⁷ nāgarā sannipatitvā rājaṅgaṇe upakkositvā⁸ „kiṃ etan“ ‘ti vutte „aṇṇo” doso n’ atthi vaṃsānupālako vo⁹ putto n’ atthi¹⁰, tumhākaṃ¹¹ ekā va¹² devī, rājakulaṃ¹³ nāma heṭṭhimantena soḷasaḥi itthisahasseehi bhavitabbam, itthighaṭṭam gaṇha deva, ekā¹⁴ puṇṇa-vatī puttaṃ labhissatīti¹⁵ vatvā „tātā, kiṃ kathetha, ‘aham aṇṇam na gaṇhissāmīti’ paṭiñṇam datvā mayā esā ānītā,¹⁶ na sakkā musāvādam kātum, na mayhaṃ itthighaṭṭāya attho“ ‘ti¹⁷ raṇṇā paṭikkhattā pakkamimsu. Sumedhā taṃ katham sutvā „rājā tāva saccavāditāya aṇṇā itthiyo na āneti¹⁸, aham eva pan’ assa ānessāmīti“ raṇṇo mātu samabhariyāya¹⁹ thāne ṭhatvā attano ruciya²⁰ khattiyakaṇṇānam sahasam amacca-kaṇṇānam sahasam gahapatikaṇṇānam sahasam sabbasama-²¹ yanāṭakitthinaṃ²² sahasan ti cattāri itthisahassāni ānesi. Tāpi dasavassasahassāni rājakule vasitvā n’ eva puttaṃ na dhītaram labhimsu. Eten’ ev’ upāyena aparāni tikkhattum cattāri cattāri sahasāni ānesi. Tāpi n’ eva puttaṃ na dhītaram labhimsu. Ettāvata soḷasa itthisahassāni ānesum. Cattālisa vassahassāni²³ atikkamimsu, tāni tāya²⁴ ekikāya vutthehi²⁵ dasahi saddhim paṇṇāsa vassasahassāni honti. Atha nāgarā sannipatitvā puna upakkositvā „kiṃ nām’ etan“ ‘ti vutte „deva tumhākaṃ

¹ Cks -gaṭṭāya. ² Bā tameva. ³ Bds ānetū. ⁴ Bds ānetvā. ⁵ Bds labhi. ⁶ Bds add nam. ⁷ Bds -siṃsu. ⁸ Bds raṇṇo. ⁹ Bds nāma pana te in the place of vo. ¹⁰ Bds na vijjati. ¹¹ Bds omī va. ¹² Bds -le ca. ¹³ Bds devā ti addhā tāsu. ¹⁴ Bā -haṇṇa. ¹⁵ Bds -si. ¹⁶ Bds -riyā. ¹⁷ Bds add va. ¹⁸ Bds sabbesavassanāṭa-, Bā sabbesamassanā-, Bds sabbesavassanā-. ¹⁹ Bds add ānītāya. ²⁰ all three MSS. vutthehi. ²¹ Bds kimetaṃ.

itthiyo¹ puttāṃ patthetum āṇāpethā² 'ti vadiṃsu. Rājā
 „sādhū“ 'ti sampaticchitvā „bhadde³ puttāṃ patthethā“ 'ti
 āha. Tā tato paṭṭhāya puttāṃ patthayamānā⁴ nānā devatā
 namassanti nānā vatāni caranti⁵, putto n' uppajjat' eva. Atha
 5 rājā Sumedham āha: „bhadde puttāṃ patthehīti“. Sā „sādhū“
 'ti⁶ pannarasuposatthe aṭṭhaṅgasamannāgataṃ uposathaṃ samā-
 dāya sirigabbhe sīlāni āvajjamānā kappiyamañcake nisīdi. Sesā
 ajavatagovatā hutvā⁷ uyyānaṃ agamaṃsu⁸. Sumedhāya sīlate-
 jena Sakkabhavaṇaṃ kampi. Sakko āvajjitvā⁹ „Sumedhā put-
 10 taṃ pattheti, puttāṃ assā dassāma¹⁰, na kho pana sakkā yaṃ
 vā taṃ vā dātum, anucchavikāṃ assā puttāṃ upadhāressāmīti“
 upadhārento Naḷakāradevaputtāṃ passi. So hi puññasam-
 panno satto purimattabhāve Bārāṇasīyaṃ vasanto vappakāle¹¹
 khettaṃ gacchanto ekaṃ paccekabuddhaṃ disvā dāsakamma-
 15 kare¹² „vapathā¹³“ 'ti pahīnitvā sayāṃ nivattitvā pacceka-
 buddhaṃ gehaṃ netvā bhojetvā puna Gaṅgātīraṃ¹⁴ netvā
 puttena saddhiṃ ekato hutvā udumbarabhittipādaṃ¹⁵ naḷabhitti-
 kām paṇṇasālāṃ katvā dvāraṃ yojetvā caṃkamaṃ katvā
 paccekabuddhaṃ tattha¹⁶ temāsāṃ, vasāpetvā vutthavassaṃ dve
 20 pi pitāputtā ticivarena acchādetvā uyyojayīṃsu¹⁷. Eten' eva
 niyāmena satta¹⁸ paccekabuddhe tāya paṇṇasālāya vasāpetvā
 ticivarāni adāṃsu. Dve pi pitāputtā naḷakārā hutvā Gaṅgātīre
 veḷum upadhārentā paccekabuddhaṃ disvā evaṃ akamsū 'ti pi
 vadanti yeva. Te kālāṃ katvā Tāvatiṃsabhavane nibbattitvā¹⁹
 25 chasu kāmasaggesu²⁰ anulomapaṭilomena²¹ mahantaṃ devissa-
 riyaṃ²² anubhavantā²³ vicaranti. Te tadā²⁴ cavitvā uparideva-
 loke nibbattitukāmā²⁵. Sakko Tathāgatabhāvaṃ ñatvā tesu

¹ Bds deviya. ² Bds tumhe. ³ Cks patthi-. ⁴ Bds vattāni paricaranti. ⁵ Bds
 add sampaticchi. ⁶ Bds add puttāṃ alabhivā. ⁷ Cs āg-. ⁸ Bds -jjanto. ⁹
 Cs -mi, Bds -mīti. ¹⁰ Cks vayappattakāle. ¹¹ Ck -karo, Cs -kammare. ¹²
 Bds gacchathā. ¹³ Bds -ro. ¹⁴ Bs -pāraṃ. ¹⁵ Bds tattheva. ¹⁶ Bds -jesum.
¹⁷ Ck -e, Bs tassa, Bds sattattha. ¹⁸ all three MSS. nibbatte-? ¹⁹ Bds kāmā-
 vacarasa-. ²⁰ Bs anulomena. ²¹ Bds omit dev. ²² Bds -ti. ²³ Bds tato. ²⁴
 Bds add honti.

ekassa vimānadvāraṃ gantvā tam 'āgantvā vanditvā t̥hitam āha: „mārisa tayā manussalokaṃ gantum vat̥tat̥tīti“. „Mahārāja, manussaloko nāma jeguccho paṭikkūlo, tattha t̥hitā dānādīni puññāni katvā devalokaṃ patthenti, tatra gantvā kiṃ karissāmīti“. „Mārisa devaloke paribhuñjitabbaṃ sampattim manussaloke paribhuñjissasi' pañcavīsatiyojanubbedhe' ratana-pāsāde vasissasi', adhvāsehiṭi“. So adhvāsesi. Sakko tassa paṭiññam gahetvā isivesena' rājuyyānam gantvā tāsam itthīnam upari ākāse camkamanto attānam dassetvā „kassā' puttavaram demi, kā puttavaram gaṇhatīti“ āha. „Bhante, mayham dehi, mayham dehīti“ hatthasahassāni ukkhipimsu. Tato āha: „aham sīlavatīnam' puttaṃ dammi, tumhākaṃ kiṃ sīlam ko ācāro“ ti. Tā ukkhittahatthe sammiñjetvā „sace sīlavatīyā dātukāmo Sumedhāya santikaṃ gacchā“ 'ti vadimsu. So ākāse yeva gantvā tassā vāsāgāre' sīhapañjare aṭṭhāsī. Ath' assā ārocayimsu: „ettha devī, eko devarājā 'tumhākaṃ puttavaram dassāmīti' ākāsenāgantvā sīhapañjare t̥hito“ ti. Sā garuparihārenāgantvā sīhapañjaram ugghāṭetvā „saccam kira bhante tumhe sīlavatīyā puttavaram dethā“ 'ti āha. „Āma demīti“. „Tena hi mayham dethā“ 'ti. „Kiṃ pana te sīlam, kathehi", sace me ruccissati' dassāmi te varan“ ti. Sā tassa vacanam sutvā „tena hi suṇāhīti“ vatvā attano sīlaguṇam kathenti pannarasa gāthā abhāsi:

1. Mahesī Rucino bhariyā ānītā paṭhamam aham,
dasavassasahassāni yaṃ maṃ Suruci-m-ānaya. 101.
2. Sāham brāhmaṇa rājānam Vedeham Mithilaggaham
nābhijānāmi kāyena vācāya uda cetasā,
Surucim atimaññittha āvim vā yadi vā raho. 102.

¹ B^s -sīti, B^d -tīti. ² B^d add aṭṭhayaajanavittāre. ³ C^k -ti. ⁴ B^s -so. ⁵ B^d kassāham. ⁶ B^d gaṇhissatīti. ⁷ B^d adū sakko. ⁸ B^d -vantānam. ⁹ B^d pāsādadvāre. ¹⁰ B^d add tā itthiyo. ¹¹ C^k -si, B^d -hīti. ¹² B^d ruccati. ¹³ B^s omits sīla. ¹⁴ so B^d = atimaññi 'ittha? B^d -maññattho, C^k -maññittho.

5. Etena saccavajjena putto uppajjataṃ¹ ise,
musā me² bhaṇamānāya muddhā phalatu sattadhā. 103.
4. Bhattu manāpassa³ pitā mātā cāpi suvāmino⁴
te maṃ brahma⁵ vinetāro yāva aṭṭhamisu jīvite. 104.
5. 5. Sāhaṃ ahimsāratinī kāmāsā dhammacārini
sakkaccaṃ te upaṭṭhāsim rattindivam atanditā. 105.
6. Etena saccavajjena -pe-. 106.
7. Soḷasitthisahassāni sahaḥhariyāni⁶ brāhmaṇa
tāsu issā vā kodho vā nāhu mayhaṃ kudācanam. 107.
10. 8. Hitenā tāsāṃ nandāmi, na ca me kāci⁷ appiyā,
attānaṃ vānukampāmi⁸ sadā sabbā sapattiyo. 108.
9. Etena saccavajjena -pe-. 109.
10. Dāse kammakare pesse⁹ ye c' aññe anujjivino
posemi saha dhammena sadā pamuditindriyā. 110.
15. 11. Etena saccavajjena -pe-. 111.
12. Samaṇe brāhmaṇe cāpi aññe cāpi vanibbake
tappemi annapānena sadā payatapāṇinī. 112.
13. Etena saccavajjena -pe-. 113.
14. Cātuddasim¹⁰ pannarasim¹⁰ yāva pakkhassa aṭṭhamim^{10*}
10. pāṭihāriyapakkhaṇ ca aṭṭhaṇḍasusamāhitam
uposathaṃ upavasāmi¹¹ sadā silesu samvutā. 114.
15. Etena saccavajjena putto uppajjataṃ ise,
musā me bhaṇamānāya muddhā phalatu sattadhā ti. 115.

Tattha mahesīti aggamahesī, Rucino ti Suruciṇaṇṇo, paṭhaman ti
95 soḷasannaṃ itthisahassānaṃ sabbapaṭhamam, yaṃ man ti yasmiṃ kāle maṃ¹²
Suruci ānayaṃ tato paṭṭhāyāhaṃ¹³ dasavassasahassāni ekikā va imasmiṃ gehe
vasiṃ, atīna aññitthā¹⁴ ti muhuttam pi sammukhā vā parammukhā vā atimaññin
ti¹⁵ idam atikkamitvā maññamānaṃ¹⁶ na jānāmi na sarāmi, iṣe ti taṃ ālapati,
te maṃ ti sasuro ca sassu cā¹⁷ ti te ubho maṃ, vinetāro ti tehi vinit¹⁸ ambh.

¹ Cks -nari. ² Cks ce. ³ Cks manussa, Bḍ bhattu mamaṃ sassu. ⁴ Bḍ cāpi
ca sassurā. ⁵ Cks Bḍ -me. ⁶ Cks -yati. ⁷ Cks kañci. ⁸ Cks attānaṃ va anu-
Bḍ atthānaṃ vānamāmi? ⁹ Bḍ pose. ¹⁰ Cks Bḍ -ī. ^{*} (Min., Gram. Palie
XXIV, v. 24, Morris Therig. p. 126, Dh. p. 404). ¹¹ Bḍ -vasi. ¹² Bḍ add
sukhasamvāsāya. ¹³ Bḍ paṭṭhāya sāhaṃ. ¹⁴ Cks -ittho. ¹⁵ Bḍ -maññati. ¹⁶
Cks maññanaṃ.

te me yāva jīvinisu tāva ovādam adamsu, ahimsāratinīti ahimsāsāmkhātāya
 iatiyā samannāgatā, mayā hi kunthakīpilliko¹ pi na himsitapubbo, kāmasā ti
 ekanten' eva, dhammacārīnīti dasakusalakammapathe pūremi², upaṭṭhāsīn
 ti pādaparikkammādīni kiccāni karonti upaṭṭhahīm³, saha bhariyānīti mayā
 saba ekasāmikassa bhariyābhūtāni, nāhū 'ti kilesaṃ nissāya iessādhmmo vā 5
 kodhadhammo vā mayhaṃ na bhūtapubbo, hitenā 'ti yaṃ tāsāṃ hitaṃ ten' eva
 nandāmi, ure⁴ vutthā⁵ dhītaro viya tā diavā tussāmi, kāciti⁶ tāsū ekāpi
 mayhaṃ appiyyā nāma n' atthi, sabbā piyavāditāy' eva⁷ anukampāmīti
 muducittena sabbā soḷasasahassāpi tā⁸ attānaṃ viya anukampāmi, saba
 dhammena 'ti nayena⁹ kāraṇena, yo yaṃ kātum sakkoti taṃ tasmiṃ kamme 10
 yojemīti¹⁰ attho, pamuditindriyā ti¹¹ pesenti ca niccaṃ pamuditindriyā
 va hutvā jeseṃ, are duṭṭhadāsa idan nāma karohi evaṃ kuḷlhitvā na me
 koci katthaci pesitapubbo, payatapāṇinīti dhotahatthā pasārītatthā va
 hutvā, pāṭihārikapakkhañcā 'ti¹² aṭṭhamicātuddasīpannasīnaṃ¹³ pac-
 cuggamanānuggamanavasena cattāro divase¹⁴, sadā ti niccakāle¹⁵ pañcasu 15
 silesu samvutā tehi¹⁶ pihitagopītatthābhāvā va homīti.

Evam tassā gāthāsatenā pi sahasseṇa pi vaṇṇiyamānānaṃ
 guṇānaṃ pamāṇan nāma n' atthi, tāya pana paṇṇarasahi
 gāthāhi attano guṇānaṃ vaṇṇitakāle yeva Sakko attano
 bahukaraṇīyatāya tassā kathaṃ avicchinditvā „pahūtā abbhutā 20
 yeva te guṇā“ ti taṃ pasamsanto gāthadvayam āha:

16. Sabbe va te dhammaguṇā rājaputti yasassini
 samvījjanti tayi bhadde ye tvaṃ kittesi attani. 116.
 17. Khattiyo jātisampanno abhijāto yasassimā
 dhammarājā Videhānaṃ putto uppajjate tavan ti. 117. 25

Tattha dhammaguṇā ti sabhāvagūṇā bhūtaguṇā, [samvījjantīti ye
 tayā vuttā te sabbe va tayi upalabbhanti, abhijāto ti atijāto¹⁷, yasassimā
 ti yasasampanna parivāreṇa samannāgato, uppajjati evarūpo tava putto
 uppajjissati, mā cintayīti.

Sā tassa vacanaṃ sutvā somanassajātā taṃ pucchanti 30
 dve gāthā abhāsi:

¹ Ck kunda-. ² Bz -kādiko pi. ³ Ck sūremi. ⁴ Bz upaṭṭhemī. ⁵ Ck vure. ⁶
 Bz vuṭṭha. ⁷ Ck kāmīti. ⁸ Bz piyakāyeva. ⁹ Bz -sahasānīpi. ¹⁰ Bz sabba
 sahasāni pi. ¹¹ Bz yena. ¹² Bz payo-. ¹³ Ck omīti. ¹⁴ Bz add pañ-
 camī. ¹⁵ Ck -dasapannarasānaṃ. ¹⁶ Ck -sā. Bz divase labhati. ¹⁷ Bz
 -laṃ. ¹⁸ Ck te. ¹⁹ Ck abhijāto, Bz atijāto suddhajāto.

18. Rummī¹ rajojalladharo aghe vehāsayaṇ thito
manuññam bhāsasi² vācam yaṁ mayham hadayaṁgamam. 118.

19. Devatā nu si saggamhā isi vāsi³ mahiddhiko,
ko vāsi tvaṁ anuppatto, attānam me pavedaya⁴ 'ti. 119.

5 Tattha rummitti⁴ anañjitāmaṇḍito, Sakko āgacchanto ramanīyena tā-
pasavesenāgato, pabbajitavesenāgatattā pana sā evam āha, aghe ti appaṭṭighe
thāne, yaṁ mayham ti yaṁ etaṁ⁵ mayham manuññavācam bhāsasi tam
bhāsamāno tvaṁ devatā nu si saggamhā idhāgato isi vāsi mahiddhiko ti
yakkhādisu ko vā tvaṁ asi idhānuppatto attānam me pavedaya yathābhūtam
10 kathēhīti vadati.

So tassā kathento cha gāthā āha:

20. Yaṁ devasaṁghā vadanti Sudhammāyaṁ samāgatā
so 'ham Sakko sahasakkho āgato 'smi tav' antike⁶. 120.

21. Itthi yā⁷ jīvalokasmiṁ yā hoti⁸ samacārini
15 medhāvinī sīlavatī sassudevāpatibbatā⁹. 121.

22. Tādisāya sumedhāya sucikammāya nāriyā
devā dassanam āyanti mānusiya amānusa. 122.

23. Tvaṁ bhadde¹⁰ suciṇṇena pubbesucaritena ca
idha rājakule jātā sabbakāmasamiddhinī. 123.

20 24. Ayaṁ ca te rājaṇḍi ubhayattha kaṭaggaho
devalokūpapattī ca kittī ca idha jīvite. 124.

25. Ciraṁ sumedhe sukhinī dhammam attani pālāya,
esāham Tidivaṁ yāmi, piyam me tava dassanam ti. 125.

Tattha sahasakkho ti atthasahasassa¹¹ tam muhuttaṁ dassanavasena
25 sahasakkho, itthi yā¹² ti itthi, samacārini¹³ tīhi dvārehi samacariyāya
samannāgatā, tādisāyā¹⁴ 'ti yathārūpāya, sumedhāyā¹⁵ 'ti supaññāya, ubha-
yatthakaṭaggaho ti ayaṁ tava¹⁶ imasmiṁ ca atthabhāve anāgate ca jayaggāho.
tesu¹⁷ anāgatesu¹⁸ devalokūpapatti¹⁹ idha jīvite pavattamāne²⁰ kitti cā²¹ 'ti
ayaṁ ubhayattha kaṭaggāho nāma, dhammam ti evaṁ sabbāvagunaṁ ciraṁ
30 attani pālāya, esāham ti eso aham, piyam me ti mayham tava dassanam
piyam.

¹ B^o dummi. ² B^d -se. ³ B^d cāpi. ⁴ B^d dummitti. ⁵ B^o evam. ⁶ B^d bha-
vantike. ⁷ B^o atthiyo, B^d itthiyo. ⁸ B^d honti. ⁹ so all three MSS. ¹⁰ C^k
bhante, B^o tvaṁ ca bhadde. ¹¹ C^k atthasahasassa, B^o atthahi sahasassa cintitān.
¹² B^d yo. ¹³ C^k tādisiā. ¹⁴ B^d tāva. ¹⁵ B^o adds idhalokaparalokesu. ¹⁶
B^d -te. ¹⁷ B^d add ca. ¹⁸ C^k pamatta-. ¹⁹ C^k mā.

„Devaloke pana me kiccakaraṇīyaṃ atthi, tasmā gacchāmi,
 tvaṃ appamattā hohīti“ tassā ovādaṃ datvā pakkāmi. Naḷa-
 kāradevo¹ paccūsakāle cavitvā tassā kucchimhi paṭisandhiṃ
 gaṇhi. Sā² ñatvā rañño ārocesi. Rājā gabbhaparihāraṃ
 adāsi. Sā dasamāsaccayena puttāṃ vijāyi, Mahāpanādo ti³
 'ssa nāmaṃ karimṃsu. Ubhayaṛaṭṭhavāsino „sāmi puttassa no
 khīramūlaṃ“ ti ekekaṃ kahāpanaṃ rājaṅgaṇe khipimṃsu,
 mahārāsi ahosi. Raññā paṭikkhattāpi ca „sāmi puttassa
 vaḍḍhitakāle paribbayo bhavissatīti“ agahetvā va pakkamimṃsu.
 Kumāro mahāparivārena vaḍḍhitvā vayappatto soḷasavassa-¹⁰
 kāle yeva sabbasippe nipphattiṃ pāpuṇi. Rājā puttassa
 vayaṃ oloketvā devim āha: „bhadde puttassa me rajjā-
 bhisekakāle ramaṇīyaṃ assa pāsādaṃ kāretvā abhisekaṃ
 kāressāmā“ 'ti. Sā „sādhū deva“ 'ti sampaṭicchhi. Rājā
 vatthuvijjācariye pakkosāpetvā „tātā vaḍḍhakiṃ gahetvā am-¹⁵
 hākaṃ nivesanato avidūre puttassa me pāsādaṃ māpetha,
 rajjena naṃ abhisiṇcissāmā“ 'ti āha. Te „sādhū“ 'ti bhū-
 mippadesaṃ vīmaṃsanti. Tasmim khaṇe Sakkassāsanaṃ
 uṇhākāraṃ dassesi. So taṃ kāraṇaṃ ñatvā Vissakammaṃ
 āmantetvā „gaccha tāta Mahāpanādakumārassa āyāmaṃ vitthā-²⁰
 rato⁴ aḍḍhayaṇikaṃ⁵ ubbedhena pañcavīsatiyojanaṃ⁶ ratana-
 pāsādaṃ māpehīti“ pesesi. So vaḍḍhakivesena vaḍḍhakiṇaṃ
 santikaṃ āgantvā „tumhe pātarāsaṃ bhuñjitvā ethā“ 'ti te
 pesetvā daṇḍakena bhūmiyaṃ pahari, tāvad eva vuttappakāro
 sattabhūmiko pāsādo utṭhahi. Mahāpanādassa pāsādamaṇ-²⁵
 galaṃ⁷ chattamaṅgalaṃ āvāhamaṅgalaṃ ti tīṇi maṅgalāni⁸
 ekato va ahesuṃ. Maṅgalaṭṭhāne ubhayaṛaṭṭhavāsino sanni-
 patitvā maṅgalacchaṇena sattavassāni vītināmesuṃ, n' eva
 ne rājā uyyojeti⁹, tesāṃ vatthālaṃkāraḥ khādaniyabhojani-

¹ Eds - devaputto pana. ² B⁴ adds gabbhapatiṭṭhitabhāvaṃ, B^d paṭiṭṭhitabhāvaṃ.

³ Eds āyāmena yojanaṃ vitthārato. ⁴ B⁴ aṭṭhaya-. ⁵ Bds - janikaṃ. ⁶ C^k B⁴ -daṃ-. ⁷ C^k omī maṅgalāni. ⁸ B⁴ -si, B^d -suri.

yādim¹ sabbam rājakulasantakam űeva ahosi. Te sattasam-
 vaccharaccayena upakkositvā Surucimahārājena „kiu etan“ ti
 puṭṭhā „mahārāja amhākam maṅgalam bhuñjantānam satta-
 vassāni gatāni², kadā maṅgalassa osānam bhavissati“
 5 āhaṃsu. Tato rājā³ „tātā puttena me ettakam kālam na
 hasitapubbam, yadā so hasissati tadā gamissathā“ 'ti.
 Atha⁴ mahājano bheriṃ carāpetvā naṭe sannipātesi. Naṭasa-
 hassāni⁵ sannipatitvā satta koṭṭhāsā hutvā naccantā rājānam
 hasāpetum nāsakkhiṃsu. Tassa hi dibbanāṭakānam diṭṭhattā
 10 tesam naccam amanuññam ahosi. Tadā Bhaṇḍukaṇṇa-
 Paṇḍukaṇṇa⁶ nāma dve nāṭakā chekā⁷ „mayam rājānam hasā-
 pessāmā“ 'ti. Bhaṇḍukaṇṇo⁸ nāma⁹ rājadvāre mahantaṃ
 Atulam nāma ambaṃ māpetvā suttagulam khipitvā tassa
 sākḥāya laggāpetvā suttana Atulambaṃ¹⁰ abhirūhi. Atulambo
 15 pi¹¹ kira¹² Vessavaṇaambo¹³. Ath¹⁴ tam pi¹⁵ Vessavaṇassa
 dāsā gahetvā aṅgapaccaṅgāni chinditvā pātesum. Sesanaṭā
 tāni¹⁶ samodhānetvā udakena siñciṃsu¹⁷. So¹⁸ pupphapaṭam
 nivāsetvā ca pārupitvā ca naccanto va uṭṭhahi. Mahāpanādo
 tam pi disvā n' eva hasi. Paṇḍukaṇṇanaṭo¹⁹ rājaṅgaṇe dāru-
 20 citakam kāretvā attano parisāya saddhim aggim pāvisi.
 Tasmim nibbute citakam udakena siñciṃsu. So sapariso
 pupphapaṭam nivāsetvā ca pārupitvā na naccanto va uṭṭhahi.
 Tam pi disvā rājā n' eva hasi. Iti tam hasāpetum asakkontā²⁰
 manussā upaddutā ahesum. Sakko tam kāraṇam űatvā
 25 „gaccha tāta, Mahāpanādam hasāpetvā eḥiti“ devanaṭakam
 pesesi. So āgantvā rājaṅgaṇe ākāse ṭhatvā upaddharaṅgam²⁰

¹ Ck² Bā -di. ² Ck² gatā ti, C² -vassāni dvitināmesum nevano gatā ti. ³ Ck²
 omīṭ tato rājā. ⁴ Bā² athassa. ⁵ Ck² panaṭhaṭa- corr. to panaṭa-, C² janata-
⁶ B² -kaṇḍo ca- kaṇḍo ca, Bā² -kaṇḍo ca- kaṇḍo ca. ⁷ C² nāṭakajekā, Bā²
 -kajethakā. ⁸ B² -kaṇḍo, Bā² -kaṇḍo. ⁹ Bā² tāva. ¹⁰ hi dibba - - - atulambam
 wanting in Ck². ¹¹ Ck² ti. ¹² Ck² kī. ¹³ B² -ase ambo? ¹⁴ Bā² tam hi.
¹⁵ C² tāti, B² -naṭakāti, Bā² sesanaṭakā. ¹⁶ Bā² abhisi-. ¹⁷ Ck² adds saparisa.
¹⁸ B² -kaṇḍo naṭo, Bā² -kaṇḍo naṭo. ¹⁹ Ck² Bā² -to, C² -te, B² -tā? ²⁰ Bā²
 upaddha āgaṇi.

nāma dassesi, eko va hattho eko va pādo ekaṃ akkhiṃ ekā
dāthā¹ naccati² calati³ phandati, sesaṃ niccalaṃ ahosi. Taṃ
disvā Mahāpanādo thokaṃ sitaṃ akāsi. Mahājano pana
hasanto hasanto hassaṃ dhāretuṃ satim⁴ paccupaṭṭhetuṃ⁵
asakkonto aṅgāni vissajjetvā rājaṅgane yeva papati⁶. Tasmiṃ 5
kāle maṅgalaṃ niṭṭhitaṃ. Sesam ettha

Panādo nāma so rājā

yassa yūpo suvaṇṇayo⁷ (II, 334, Therag. p. 22)

ti Mahāpanādajātakena⁸ vaṇṇetabbaṃ. Rājā Mahāpanādo
dānādīni puñṇāni katvā āyupariyosāne deva lokam eva gato. 10

S. i. d. ā. „evaṃ bhikkhave Visākhā pubbe pi mama santikā
varaṃ labhi yevā“ ti vatvā j. s.: „Tadā Mahāpanādo Bhaddaji
ahosi, Sumedhā devī Visākhā, Vissakammo Anando, Sakko⁹ aham
evā“ ti. Surucijātakaṃ.

7. Pañcūposathajātaka.

15

Appossukko dāni tvaṃ kapoṭṭā¹ ti. Idam S. j. v. upo-
sathike pañcasate upāsake ā. k. Tadā hi S. dhammasabhāyaṃ
catuparisamajhe alaṃkatabuddhāsane nisīditvā muducittena parisam
oloketvā „ajja upāsakānaṃ kathaṃ paṭicca desanā samuṭṭhahissatī“
nātvā upāsake āmantetvā „uposathik² attha upāsakā“ ti pucchitvā 20
„āma bhante“ ti vutte „sādhū vo kataṃ, uposatho nāma³ esa porāṇa-
kapaṇḍitānaṃ vamsa, porāṇakapaṇḍitā hi rāgādikilese niggahatthaṃ
uposathavāsaṃ vasiṃsū“ ti vatvā tehi yācito a. ā.:

Atīte Magadharatṭhādīnaṃ tiṇṇaṃ ratṭhānaṃ antare
aṭavi ahosi. Bo. Magadharatṭhe brāhmaṇamahāsālakule 25
nibbattitvā vayappatto kāme pahāya nikkhamitvā taṃ aṭaviṃ
pavisitvā assamaṃ katvā vasaṃ kappesi. Tassa pana assa-
massa avidūre ekasmiṃ veṇugahane attano bhariyāya saddhiṃ

¹ Ck¹ thitā, C² dātṭhikā, B³ dātha? B⁴ dādhi. ² Ck⁵ kaccati. ³ B⁶ add upa-
dham. ⁴ Ck⁷ hāsamitīm, B⁸ patīm? B⁹ sati. ⁵ B¹⁰ paccupaṭṭhetuṃ. ⁶ B¹¹
patati. ⁷ B¹² -ṇamayo. ⁸ B¹³ -ke. ⁹ B¹⁴ add pana.

- kapoṭasakuṇo vasati, ekasmiṃ vammike ahi¹, ekasmiṃ vana-
gumbe sigālo, ekasmiṃ vanagumbe accho. Te cattāro pi
kālena kālaṃ isiṃ upasaṃkamtivā dhammaṃ suṇanti. Ath'
ekadivasam kapoṭo bhariyāya saddhiṃ kulāvakā nikkhamitvā
5 gocarāya pakkāmi. Tassa pacchato gacchantiṃ kapoṭiṃ eko
seno gahetvā palāyi. Tassā viravasaddam sutvā kapoṭo
nivattitvā olokento taṃ tena hariyamamānaṃ passi. Seno pi
taṃ viravantiṃ yeva māretvā khādi. Kapoṭo tāya viyogena
rāgapariḷāhena pariḍayhamāno cintesi: „ayaṃ rāgo maṃ ati-
10 viya kilameti, na dāni imaṃ aniggahetvā gocarāya pakka-
missāmīti“ so gocarapathaṃ pacchinditvā tāpasassa santikaṃ
gantvā rāganiggahāya² uposathaṃ samādiyitvā ekamante ni-
pajji. Sappo pi „gocaraṃ pariyessāmīti“ vasanaṭṭhānā
nikkhamitvā paccantagāme gāvīnaṃ caranaṭṭhāne gocaraṃ
15 pariyesati. Tadā gāmaabhojakassa sabbaseto maṅgalausabbo
gocaraṃ gahetvā ekasmiṃ vammikapāde jaṇṇunā patiṭṭhāya
siṅgehi mattikaṃ gaṇhanto kilati. Sappo gāvīnaṃ pada-
saddena bhīto taṃ vammikaṃ pavisitum pakkhanto. Atha
naṃ usabho pādena akkami, so taṃ kujjhitvā ḍasi, usabho
20 tatth' eva jīvitakkhayaṃ patto. Gāmaवासिनो „usabho kira
mato“ ti sutvā sabbe ekato va āgantvā kanditvā taṃ gandha-
mālādihi pūjetvā āvāte nikhaṇitvā pakkamimsu. Sappo
tesaṃ gatakāle nikkhamitvā „ahaṃ kodhaṃ nissāya imaṃ
jivitā voropetvā mahājanassa hadaye sokam pavesesiṃ, na
25 dāni imaṃ kodhaṃ aniggahetvā gocarāya pakkamissāmīti“
nivattitvā assamaṃ gantvā kodhaniggahāya uposathaṃ sam-
ādiyitvā ekamante nipajji. Sigālo pi gocaraṃ pariyesanto
ekaṃ matahatthiṃ disvā „mahā me gocaro laddho“ ti tutṭho
gantvā soṇḍāya ḍasi, thambhe³ daṭṭhakālo viya ahosi, tattha
30 assādaṃ alabhitvā dante ḍasi, pāsāṇe⁴ daṭṭhakālo viya ahosi,
kucchiyaṃ ḍasi, kusūle⁵ daṭṭhakālo viya ahosi, naṅgutṭhe ḍasi,

¹ B^o āsiviso. ² B^o rāgādini. ³ B^o -bho. ⁴ C^o -sāno. ⁵ cfr. J. I, 502; B^o kapāle.

ayathāle¹ datṭhakālo viya ahosi, vaccamagge ḍasi, ghatapūve² datṭhakālo viya ahosi. So lobhavasena khādanto antokucchiyaṁ pāvisi, tattha chātakāle³ maṁsaṁ khādati pipāsita-kāle lohitaṁ pivati nipajjanakāle antāni ca papphāsaṁ ca avattharivā nipajjati. So „idh' eva me annapānaṁ ca sayanaṁ ca 5 nipphannaṁ, aññattha kiṁ karissāmīti“ cintetvā tatth' eva abhirato bahi anikkhamitvā antokucchiyaṁ yeva vasi. Aparabhāge vātātapena hatthikūṇape sukkhante karīsamaggo pihito. Sigālo antokucchiyaṁ upapacciyamāno⁴ appamaṁsalohito paṇḍusarīro hutvā nikkhamanamaggaṁ na passi. Ath' eka- 10 divasaṁ akālamegho vassi, karīsamaggo temiyamāno mudu⁵ hutvā vivaraṁ dassesi. Sigālo chiddaṁ disvā „aticiraṁ kilanto iminā chiddena palāyissāmīti“ karīsamaggaṁ sīsenā pahari. Tassā⁶ sambādhatṭhānena⁷ vegena nikkhantassa⁸ sinṇasarīrassa⁹ sabbāni lomāni karīsamagge laggāni, tālak- 15 khandho¹⁰ viya nillomasarīro hutvā nikkhami. So „lobhaṁ nissāya mayā idaṁ dukkhaṁ anubhūtaṁ, idāni imaṁ aniggahetvā gocaraṁ na gaṇhissāmīti“ cintetvā taṁ assamaṁ gantvā lobhaniggahāya uposathaṅgaṁ samādiyitvā ekamante nipajji. Accho pi araṇṇā nikkhamitvā atricchābhībhūto Malaratṭhe¹¹ 20 paccantagāmaṁ gato. Gāmaṁvāsino „accho kirāgato“ ti dhanudaṇḍādīhatthā nikkhamitvā tena pavitṭhaṁ gumbaṁ parivāresuṁ. So mahājanena parivāritabhāvaṁ űatvā nikkhamitvā palāyi, palāyantam eva ca naṁ dhanūhi c' eva daṇḍena¹² ca pothesuṁ. So bhinnena sīsenā lohitenā galantena¹³ 25 attano vasaṇatṭhānaṁ gantvā „idaṁ dukkhaṁ mama atricchālobhavasena uppannaṁ, na dāni naṁ¹⁴ aniggahetvā gocaraṁ gaṇhissāmīti“ taṁ assamaṁ gantvā atricchāniggahāya uposathaṁ

¹ B^o ayakapāle. ² B^o ghaṇa-, B^o ghana-. ³ C^o jāta-, C^o natthachānakāle. ⁴ B^o uppajjanāno. ⁵ C^o muduṁ. ⁶ B^o tassa, B^o tassa pa. ⁷ C^o sambāda-. ⁸ C^o sambādṭṭhānena, B^o -ṭṭhāne? B^o sampādhatṭhāne. ⁹ B^o nikkhamantassa. ¹⁰ C^o sinna-. B^o bhinna-, B^o bhinnaṁ-. ¹¹ B^o kāla-, B^o kālakanto. ¹² B^o mallakaratṭhe, B^o malaya-. ¹³ B^o daṇḍādīhi. ¹⁴ C^o ga-. ¹⁵ C^o nā -, B^o na idāni imaṁ.

samādiyitvā ekamante nipajji. Tāpaso pi attano jātim nissāya mānavasiko hutvā jhānaṃ uppādetum na sakkoti. Ath' eko paccekabuddho tassa mānanissitabhāvaṃ ūtvā „ayaṃ na lāmakasatto¹, Buddhaṃkuro esa, imasmiṃ yeva kappe sab-
 5 baññūtaṃ pāpuṇissati, imassa mānaniggahaṃ katvā samā-
 pattinibbattanākāraṃ karissāmīti“ tasmīṃ paṇṇasālāya nisinne yeva Uttarahimavantato āgattvā tassa pāsāṇaphalake nisīdi. So nikkhamitvā taṃ attano āsane nisinnaṃ disvā mānanissita-
 bhāvena anattamaṇo² hutvā³ taṃ upasaṃkamitvā accharaṃ
 10 paharitvā „nassa⁴ vasala kālakaṇṇi muṇḍa samaṇaka, kim-
 atthaṃ mama nisīdanaphalake nisinno sīti“ āha. Atha naṃ so⁵ „sappurisa kasmā mānanissito si, ahaṃ paṭividdhapacceka-
 bodhiñāṇo, tvaṃ imasmiṃ yeva kappe sabbaññūbuddho bha-
 vissasi, Buddhaṃkuro si, pāramitā⁶ pūretvā āgato aññaṃ⁷
 15 ettakaṃ nāma kālaṃ atikkamitvā Buddho bhavissasi, Buddhat-
 tabhāve⁸ Siddhattho nāma bhavissasīti“⁹ nāmaṃ ca gottāṃ ca kulaṃ ca aggasāvakaḍḍayo ca sabbe ācikkhitvā „kimatthaṃ mānanissito hutvā pharusso hosi, na-y-idaṃ tavānucchavikaṇ“
 ti ovādam adāsi. So tena evaṃ vutte pi n' eva naṃ vandi
 20 n' eva „kadā ahaṃ Buddho bhavissāmīti“ ādīni pucchi. Atha naṃ paccekabuddho „tava jātiyā¹⁰ mama guṇānaṃ¹¹ mahanta-
 bhāvaṃ jāna¹², sace sakkosi ahaṃ viya ākāse vicarāhīti“ vatvā
 ākāse uppatitvā attano pādapaṃsuṃ tassa jaṭamaṇḍale viki-
 ranto Uttarahimavantam eva gato. Tāpaso tassa gatakāle
 25 samvegappatto hutvā „ayaṃ samaṇo evaṃgarusarīro vāta-
 mukhe khittatūlapicu viya ākāse pakkhanto, ahaṃ jātimānena evarūpassa paccekabuddhasa n' eva pāde vandim n' eva
 'kadā¹³ Buddho bhavissāmīti' pucchim, jāti nāma¹⁴ esā kiṃ
 karissati, imasmiṃ loke sīlacaraṇam eva mahantaṃ, ayaṃ kho

¹ Ck - karisatto. ² Ck ananta-. ³ Ck suttvā. ⁴ Ck tassa. ⁵ Bds add āha.
⁶ B pāramiyo, Rd pāramīro. ⁷ Ck amñā. ⁸ Bd adds thito ⁹ Ck - tīti. ¹⁰
 Ck add vā. ¹¹ Pd adds neva. ¹² Bds jānāsi. ¹³ Bds kadāhaṃ.

pana me māno vaḍḍhanto nirayaṃ upanessati, na dāni imaṃ mānaṃ aniggahetvā phalāphalatthāya gamissāmīti“ paññasālam pavisitvā mānaniggahāya uposathaṃ samādāya kaṭṭhattharikāya nisinno mahāñāṇo kulaputto mānaṃ niggahetvā kasiṇaṃ bhāvetvā¹ abhiññāsamāpattiyo nibbattetvā nikkhamitvā caṃkamana-
 koṭiyaṃ pāsānaphalake nisīdi. Atha naṃ kapoṭādayo upasamkamitvā vanditvā ekamantaṃ nisīdīmsu. M. kapoṭaṃ pucchi² „tvaṃ aññesu divasesu na imāya velāya āgacchasi, gocaraṃ pariyesasi, kin nu ajja uposathiko jāto sīti“. „Āma bhante“ ti. Atha naṃ „kena kāraṇena“³ 'ti pucchanto⁴ pa-
 thamāṃ gāthāṃ āha:

1. Appossukko dāni tuvaṃ⁵ kapoṭa,
 vihaṅgama⁶ na tava bhojanattho,
 khudaṃ pipāsaṃ adhivāsayaṃto
 kasmā bhavaṃ posathiko kapoṭo ti. 126. 15

Tattha appossukko ti nirālayo⁶, bhojanattho ti⁷ kiṃ⁸ ajja tava bhojanena attho n' atthi.

Taṃ sutva kapoṭo dve gāthā abhāsi:

2. Ahaṃ pure giddhigato kapoṭiyā
 asmiṃ padesasmiṃ ubho ramāma,
 ath' aggahī sākuṇiko kapoṭiṃ,
 akāmakko tāya vinā aho siṃ. 127. 20
3. Nānābhavā⁹ vippayogena tassā
 manomayaṃ vedanaṃ vediyāmi,
 tasmā ahaṃ posathaṃ pālayāmi,
 rāgo mamaṃ mā punar āgamāsīti. 128. 25

Tattha ramāma⁹ 'ti imasmiṃ bhūmibhāge kāmaratīyā ramāma, sākuṇiko ti senasakuṇo.

¹ Bds vaḍḍhetvā. ² Cks pucchitvā. ³ Bds -taṃ. ⁴ Ck tvaṃ. ⁵ so all three MSS. ⁶ Bds add nivātavutti. ⁷ Cks nattho ti, Bds omit bhojanattho ti, C⁸ ki. ⁸ Bds kaṃ. ⁹ Bds -bhāvā.

Kapoṭena attano uposathakamme¹ vaṇṇite M. sappādisu ekamekaṃ pucchi. Te pi yathābhūtaṃ vyākariṃsu:

4. Anujjugāmi² uraga-ddujivha³
dāṭhāvudho⁴ ghoraviso si sappa⁵,
5 khudaṃ pipāsaṃ adhivāsayinganto
kasmā bhavaṃ posathiko nu dīgho⁶. 129.
5. Usabho ahū balavā gāmikassa
calakkakū vaṇṇabalūpapanno,
[so] maṃ akkamī⁷, taṃ kupito aḍassim⁸,
10 dukkhābhitunno⁹ maraṇaṃ upāgami. 130.
6. Tato janā nikkhamitvāna gāmā
kanditva roditva upakkamiṃsu,
tasmā ahaṃ posathaṃ pālayāmi,
kodho mamaṃ mā punar āgamāsi. 131.
- 15 7. Matāna¹⁰ maṃsāni bahū susāne,
manuññarūpaṃ tava bhojan' etaṃ,
khudaṃ pipāsaṃ adhivāsayinganto
kasmā bhavaṃ posathiko sigālo. 132.
8. Pavissaṃ¹¹ kucchiṃ mahato gajassa
20 kuṇape rato hatthimaṃse pagiddho¹²,
uṇho ca vāto tikhiṇā ca¹³ rasmiyo
te sosayum tassa karisaṃaggam. 133.
9. Kiso ca paṇḍū ca ahaṃ bhadante,
na me ahuṃ nikkhamanāya¹⁴ maggo,
25 mahā ca meggho sahasā pavassi,
so temayi tassa karisaṃaggam. 134.
10. Tato ahaṃ nikkhamissaṃ bhadante
Cando yathā Rāhumukhā pamutto,

¹ C^k B²-ena. ² C^k -i, B^d anuttagāmi. ³ C^s -gadu-, B^d urādujivha. ⁴ C^k -dhā, B^d dādhāvudho. ⁵ B^s samma. ⁶ B^d dīgha. ⁷ C^k B^d -i. ⁸ C^k aḍajim, B^s aḍassi, B^d adassi. ⁹ B^d dukkhātitunno. ¹⁰ C^k B^d -naṃ. ¹¹ so all three, MSS. ¹² C^s palittho, B^d sugiddho, C^k pagiddhe. ¹³ C^k va. ¹⁴ B^d -manassa.

- tasmā ahaṃ posathaṃ pālayāmi,
lobho mamaṃ mā punar āgamāsi. 135.
11. Vammikathūpasmiṃ kipillikāni
nippothayanto tuvaṃ pure carāsi,
khudaṃ pipāsaṃ adhivāsayingto 5
kasmā bhavaṃ posathiko nu accho¹. 136.
12. Sakan niketaṃ atihīlayāno²
atricchatāya Malataṃ³ agañchīm⁴,
tato janā nikkhamitvāna gāmā
kodaṇḍakena paripothayimsu maṃ. 137. 10
13. So bhinnasīso ruhirakkhitaṅgo⁵
paccāgamāsīm sakam⁶ niketaṃ,
tasmā ahaṃ posathaṃ pālayāmi,
atricchatā mā punar āgamāsīti. 138.

Tattha anujjugāmiti ādīhi taṃ ālapatī, calakkakū ti calamānaka- 15
kudho, dukkhābhitunno ti so usabbo dukkhena abhitunno āturo hutvā,
bahū ti bahūni, pavissan ti pāvisīm, rasmiyo ti suriyarasmiyo, nikkha-
missan ti nikkhamīm, kipillikāniti⁷ upacikāyo⁸, nippothayanto ti
khādamāno, atihīlayāno⁹ ti atimaññanto¹⁰ garahanto, kodaṇḍakenā¹¹ 'ti
dhanudaṇḍehi c' eva muggarehi ca. 20

Evam te cattāro pi attano¹² uposathakammaṃ vaṇṇetvā
uṭṭhāya M-am vanditvā „bhante tumhe aññesu divasesu imāya
velāya phalāphalatthāya gacchatha, ajja agantvā kasmā uposa-
thik' atthā“ 'ti pucchantā¹³ gātham āhaṃsu:

14. Yan no¹⁴ apucchittha tuvaṃ bhadante¹⁵ 25
sabbe va vyākarimhā yathāpajānaṃ¹⁶,
mayam pi pucchāma¹⁷ tuvaṃ bhadante¹⁸:
kasmā bhavaṃ posathiko va¹⁹ brahme ti. 139.

¹ B^o accha, B^d ajja. ² B^d atipolayāno. ³ C^o malanaṃ, B^o mallayanaṃ, B^d mahalla ayaṃ taṃ. ⁴ B^d agacchi. ⁵ so C^o for - añkitaṅgo? B^d rukiramakkhi-
taṅgo. ⁶ so all three MSS. for mamaṃ? ⁷ C^o -nantī. ⁸ B^d -kādayo. ⁹
B^d atipolayāno. ¹⁰ B^o adds nindanto, B^d niddanto. ¹¹ B^o kāda-. ¹² B^d,
repeat attano. ¹³ C^o B^o -to. ¹⁴ C^o to, C^o te. ¹⁵ B^d bhaddante. ¹⁶ C^o
-jānanaṃ. ¹⁷ C^o tucchāma. ¹⁸ C^o ca, B^d nu.

So pi nesaṃ vyākāsi:

15. Anūpalitto mama assamamhi
paccekabuddho muhuttaṃ nisīdi,
so maṃ avedī gatim āgatiṃ ca¹
nāmaṃ ca gottaṃ caraṇaṃ ca sabbam. 140.
16. Evam p' ahaṃ na-ggahe² tassa pāde,
na cāpi naṃ mānagatena pucchim,
tasmā ahaṃ posathaṃ pālayāmi,
māno mamaṃ mā punar āgamāsīti. 141.
- 10 Tattha yanno³ ti yam atthaṃ tvaṃ amhe pucchi, yathāpajānanā⁴ ti
attano pajāvananiyāmena⁵ taṃ mayaṃ vyākariṃha, anupalitto ti sabbakile-
sehi alitto⁶, so maṃ avedīti so mama idāni gantabbatthānaṃ ca gataṭṭhānaṃ
ca⁷ anāgate tvaṃ evaṃnāmo nāma⁸ Buddho bhavissasi evaṃgotto evarūpaṃ te
sīlacaraṇaṃ⁹ bhavissatīti¹⁰ evaṃ nāmaṃ ca gottaṃ ca caraṇaṃ ca sabbam maṃ
15 avedi jānāpesi kathesi me ti attho, evaṃ pahaṃ¹¹ naggāhe ti¹² evaṃ
kathentassāpi tassāhaṃ¹³ attano mānaṃ nissāya pāde na vandim.

Evam M. attano uposathakaraṇaṃ¹⁴ kathetvā te ovaḍitvā
uyyojetvā paṇṇasālaṃ pāvīsi, itare pi yathāṭṭhānāni gamimsu¹⁵.
M. aparihīnājjhāno Brahmālokaparāyaṇo ahosi, itare ca¹¹ tass'
20 ovāde ṭhatvā saggaparāyaṇā ahesuṃ.

S. i. d. ā. „evaṃ upāsakā uposatho nām' esa porāṇakapaṇḍitānaṃ
vaṃso, vasitabbo posathavāso“ ti¹⁷ j. s.: „Tadā kapoto Anuruddho
ahosi, accho Kassapo, sigālo Moggallāno, sappo Sāriputto, tāpaso¹⁸
aham evā“ ti. Pañcūposathajātakaṃ.

25

8. Mahāmorajātaka.

Sace hi tyāhaṃ dhanahetu gahito ti. Idam S. J. v. ekam
ukkaṇṭhitabhikkhuṃ ā. k. Tam¹⁹ hi²⁰ bhikkhuṃ S. „saccam kira

¹ B^d gatiṃ māgatiṃca. ² B^e navandi. ³ C^k yanto. ⁴ B^d -jānanan. ⁵ C^s
pajāyana-, B^d pajānani-. ⁶ B^d anupalitto. ⁷ C^ks omit gataṭṭhānaṃ ca. ⁸ B^d
omits nāma. ⁹ B^e sīlaṃ te caraṇaṃ, C^k sīlāca-, B^d sīlaṃcaraṇaṃ. ¹⁰ C^ks
-sīti. ¹¹ B^ds evampāhaṃ. ¹² B^d naṃ gādhīti. ¹³ B^e tassa ahaṃ, C^s kathan-
tassāhaṃ. ¹⁴ B^ds -kā-. ¹⁵ B^e āg-, B^d ag-. ¹⁶ C^ks itarā, omitting ca. ¹⁷ B^ds
add ca vatvā. ¹⁸ B^ds add paua. ¹⁹ Cfr. V. Fausböll's Ten Jātakas p. 111.
²⁰ C^k taṇ. ²⁰ B^d omits hi.

traṃ ukkaṇṭhito“ ti pucchitvā „saccaṃ bhante“ ti vutte „bhikkhu,
 ayaṃ nandirāgo tādissaṃ kiṃ nāma nāloḷissati¹, na hi Sineru-uppā-
 ṭanakavāto sāmante² purāṇapapaṇṇassa lajjati, pubbe sattavassasatāni
 antokilesasamudācāraṃ vāretvā³ viharante⁴ visuddhasatte⁵ p’ esa⁶
 ālolesi⁷ yevā“ ’ti vatvā a. ā.:

5

A. B. Br. r. k. Bo. paccantapadese mora sakunīyā kucchis-
 miṃ paṭisandhiṃ aggaheṣi. Gabbhe paripākagate mātā go-
 carabhūmiyaṃ aṇḍaṃ pātetvā pakkāmi, aṇḍaṃ ca⁸ nāma mātu
 ārogabhāve sati aññasmim dīghajātikādiparipantho avijjamāne
 na nassati⁹, tasmā taṃ aṇḍaṃ kaṇikāramakulaṃ viya suvaṇṇa- 10
 vaṇṇaṃ hutvā pariṇatakāle attano dhammatāya bhijji, suvaṇṇa-
 vaṇṇo moracchāpo nikkhami, tassa dve akkhīni jīṇjukaphala-
 sadisāni, tuṇḍaṃ pavāḷavaṇṇaṃ, tisso rattarājiyo gīvaṃ
 parikkhipitvā piṭṭhimajjhena agamaṃsu. So vayappatto bhaṇḍa-
 sakataṃ mattasarīro abhirūpo ahoṣi, taṃ sabbe nīlamorā sanni- 15
 patitvā rājānaṃ katvā parivārayiṃsu. So ekadivasāṃ udaka-
 soṇḍiyaṃ pāṇiyaṃ pivanto attano rūpasampattiṃ disvā cintesi:
 „ahaṃ sabbamorehi atirekarūpasobho¹⁰, sac’ āhaṃ imehi sad-
 dhiṃ manussapathe vasissāmi paripantho me uppajjissati¹¹,
 Himavantaṃ gantvā eka¹² va phāsukatṭhāne vasissāmīti“ so¹³ 20
 rattibhāge moresu patisallīnesu¹⁴ kañci ajānāpetvā¹⁵ Hima-
 vantaṃ pavisitvā tisso pabbatarājiyo atikkamma catutthāya¹⁶
 -ekasmim araṇṇe padumasañchanno mahājātassaro, tassāvidūre¹⁷
 ekaṃ pabbataṃ nissāya ṭhito mahānigrodharukkho atthi, tassa
 sākḥāya - nīliyi. Tassa pana pabbatassa vemajjhe manāpā 25
 guhā¹⁸ atthi, so tattha vasitukāmo hutvā tassā¹⁹ pamukhe
 pabbatatale nīliyi. Taṃ pana ṭhānaṃ n’ eva heṭṭhābhāgena
 abhirūhituṃ na uparibhāgena otarituṃ sakkā, pakkhibhīlāla-

¹ so C^k; C^s nālōḷissati, B^d nalolissati. ² B^ds mahanto. ³ B^ds adds ācāretvā,
 B^d ācāretvā. ⁴ B^ds -to. ⁵ B^ds -satto. ⁶ B^ds pi. ⁷ C^s āloḷīlesi, B^ds lolesi.
⁸ B^s aṇḍajā, B^d aṇḍā ca. ⁹ B^ds -nti. ¹⁰ B^d -sobhaggo. ¹¹ B^d -titi. ¹² B^d
 adds kira. ¹³ B^d paṭi-. ¹⁴ B^ds add uppatitvā. ¹⁵ B^ds add pabbatarājiyā. ¹⁶
 B^d tassāpi avi-. ¹⁷ B^ds -po guho. ¹⁸ B^d tassa.

dīghajātikamanussabhayehi vimuttam¹. So „idaṃ me phāsu-
 katthānan“ ti tam² divasaṃ tatth' eva vasitvā punadivase
 pabbataguhato utthāya pabbatamatthake puratthābhimukho ni-
 sinno udentam³ suriyamaṇḍalam disvā attano divārakkhā-
 5 varanattthāya⁴ „udet' ayaṃ cakkhumā ekarājā“ ti parittam
 katvā gocarabhūmiṃ otarivā gocaraṃ gahetvā sāyaṃ āgantvā
 pabbatamatthake pacchābhimukho nisinno atthamentaṃ⁵ suriya-
 maṇḍalam disvā rattirakkhāvaranattthāya⁶ „apet' ayaṃ cak-
 khumā ekarājā“ ti parittam katvā eten' upāyena vasati. Atha
 10 naṃ ekadivasaṃ eko luddaputto araṇṇe vicaranto pabbata-
 matthake nisinnam⁷ disvā attano nivesanaṃ āgantvā maraṇa-
 kāle⁸ puttam āha: „tāta catutthāya pabbatarājīyā araṇṇe su-
 vaṇṇavaṇṇo moro atthi, sace rājā pucchati ācikkheyyāsīti“. Ath'
 15 ekaṃim divase Bārāṇasiraṇṇo Khemā nāma aggamaheṣi
 paccūsakāle supinaṃ passi, evarūpo supino ahosi: suvaṇṇa-
 vaṇṇo moro dhammaṃ desesi, sā sādhuakāraṃ datvā dhammaṃ
 suṇāti, moro dhammaṃ desetvā utthāya pakkāmi, sā „mora-
 rājā gacchati“, gaṇhatha nan“ ti vadantī¹⁰ yeva pabujjhi,
 pabujjhivā¹¹ pana supinabhāvaṃ nātvā „supino ti vutte rājā
 20 na ādaraṃ¹² karissati, dohaḷo me ti vutte karissatīti“ cintetvā
 dohaḷinī viya¹³ hutvā nipajji. Atha naṃ rājā upasaṃkamitvā
 pucchi: „bhadde kin te aphāsukan“ ti. „Dohaḷo me uppanno“
 ti. „Kim icchasi bhadde“ ti. „Suvaṇṇavaṇṇassa morassa
 dhammaṃ sotum devā“ ti. „Bhadde kuto tādisaṃ¹⁴ moram
 25 lacchāmā¹⁵“ ti. „Deva sace na labhāmi jīvitam me n' atthīti“.
 „Bhadde, mā cintayi, sace katthaci atthi labhissasīti“ rājā¹⁶
 naṃ¹⁷ assāsetvā gantvā¹⁸ rājāsane nisinno amacce pucchi:
 „ambho, devī suvaṇṇavaṇṇassa morassa dhammaṃ sotukāmā,

¹ Bḍ vīnimu-. ² Ck omits tam. ³ Bḍ udayanta. ⁴ Bḍs divārakkhaṇattthāya.
⁵ Bḍs attham gamitam. ⁶ Bḍ rattirakkhaṇattthāya. ⁷ Bḍ adds moram. ⁸ Bḍ
 -nāsannakāle. ⁹ Bḍs morarājāyaṃ gacchantam disvā. ¹⁰ all three MSS. -ti. ¹¹
 Bḍs add ca. ¹² Bḍ rājā anāda-. ¹³ Bḍ dohaliyam, C's omit viya. ¹⁴ Bḍs eva-
 rūpaṃ. ¹⁵ Bḍ -ml. ¹⁶ Bḍs omit rājā. ¹⁷ Bḍs tam. ¹⁸ Bḍ omits ga-.

morā nāma suvaṇṇavaṇṇā hontīti¹. „Brāhmaṇā jānissanti devā² 'ti. Rājā brāhmaṇe³ pucchi. Brāhmaṇā evam āhaṃsu: „mahārāja, 'jalajesu macchā kacchapā kakkatākā, thalajesu migā haṃsā morā tittirā, ete tiracchānagatā manussā ca suvaṇṇavaṇṇā hontīti⁴ amhākaṃ lakkhaṇamantesu āgatan⁵ ti. Rājā attano vijite luddaputte sannipātāpetvā „suvaṇṇavaṇṇo moro vo diṭṭhapubbo⁶“ ti pucchi. Sesā „na diṭṭhapubbo⁷“ ti āhaṃsu. Yassa pana pitarā ācikkhitam so āha: „mayāpi na diṭṭhapubbo, pitā ca pana me 'asukatṭhāne nāma suvaṇṇavaṇṇo moro atthīti⁸ kathesi⁹. Atha nam rājā „samma mayham ca deviyā ca jīvitam dinnam bhavissati, gantvā tam bandhitvā ānehiti¹⁰ bahum¹¹ dhanam datvā uyyojesi. So puttadārassa dhanam datvā tattha gantvā M-am disvā pāse oḍḍetvā „ajja¹² bajjhissati, ajja bajjhissatīti¹³ abandhitvā¹⁴ va mato. Devī patthanam alabhamti matā. Rājā „tam me moram nissāya¹⁵ piyabhariyā¹⁶ matā¹⁷“ ti kujjhivā veravasiko¹⁸ hutvā „Himavante catutthāya pabbatarājiyā suvaṇṇavaṇṇo moro carati, tassa maṃsam khādītvā ajarāmarā hontīti¹⁹ suvaṇṇapaṭṭe likhāpetvā paṭṭam sārāmañjūsāyam²⁰ ṭhapetvā kalam akāsi. Ath' añño rājā ahosi, so paṭṭe akkharāni disvā „ajarāmaro bhavissamīti²¹ tassa gahaṇatthāya ekaṃ luddam²² pesesi, so pi tatth' eva mato. Evam cha rājaparivattā²³ gatā, cha luddaputtā Hima-vante eva²⁴ matā. Sattamena²⁵ pana rañṇā pesito sattamo luddo „ajja ajj' evā²⁶ 'ti satta samvaccharāni bandhitum²⁷ asakkonto cintesi: „kin nu kho imassa morarājassa pāde pāsassa asaṇcaraṇakāraṇaṃ²⁸ ti. Atha nam parigaṇhanto sāyampātā²⁹ parittam karontam disvā³⁰ „imasmim ṭhāne añño moro n' atthi, iminā brahmacārinā³¹ bhavitabbam, brahma-

¹ Bds add pakkosāpetvā. ² Bd -u ³ Cks a ⁴ Bd abajhivā. ⁵ Bd omits me.

⁶ Bd adds me. ⁷ Bd kodha va-. ⁸ Bd sārāññāyam. ⁹ Bd luddakaputtam, Bds luddaputtam. ¹⁰ Bds -vattam katvā himavantaṃ. ¹¹ Bd yeva. ¹² Bd -me.

¹³ Bd bajhi-. ¹⁴ Bds abajhanakā-. ¹⁵ Cs -pānam, Ck -pānam. ¹⁶ Bds -cariyena.

cariyānubhāvena c' eva parittānubhāvena c' assa pādo pāse'
na bajjhatīti¹“ nayato pariggahetvā paccantajanapadaṃ gantvā
ekam morim bandhitvā yathā sā² accharāya pahaṭāya³ vassati
pāṇimhi pahaṭe naccati evaṃ sikkhāpetvā ādāya gantvā B-assa
5 parittakaraṇato puretaram eva pāsāṃ oḍḍetvā accharaṃ pa-
haritvā morim vassāpesi. Moro tassā saddaṃ suṇi, tāvad ev'
assa⁴ satta vassasatāni sannisinnakilesa⁵ phaṇaṃ katvā pa-
haṭāsiviso viya utthahi, so kilesāturo hutvā parittaṃ kātuṃ
asakkuṇitvā vegena tassā santikaṃ gantvā pāde pāsāṃ⁶ pave-
10 sento yeva ākāsa otari, satta vassasatāni asaṇcaraṇapāso⁷ taṃ
khaṇaṃ yeva saṇcaritvā pādaṃ bandhi. Atha naṃ luddaputto
laṭṭhiagge⁸ olambantaṃ disvā cintesi: „imaṃ morarājānaṃ cha
luddā bandhituṃ na sakkhimsu, aham pi sattavassāni nā-
sakkhim, ajja pan' esa imaṃ morim nissāya kilesāturo hutvā
15 parittaṃ kātuṃ asakkuṇitvā āgamma pāse baddho heṭṭhāsisa-
ko olambati, evarūpo me silavā kilamito, evarūpaṃ aññassa⁹
paṇṇākāratthāya netuṃ ayuttaṃ, kim me raññā dinnena sakkā-
rena, vissajjessāmi na¹⁰“ ti. Puna cintesi: „ayaṃ nāgabalo
thāmasampanno, mayi upasaṃkamante¹¹“ esa maṃ māretuṃ
20 āgacchatīti¹² maraṇabhayaatajjito hutvā¹³ phandamāno¹⁴ pādaṃ
vā pakkhaṃ vā bhindeyya, anupagantvā va naṃ¹⁵ paṭicchanno
ṭhatvā khurappen' assa pāsāṃ chindissāmi¹⁶, tato sayam eva
yathāruciyā gamissatīti¹⁷“ so paṭicchanno¹⁸ ṭhatvā dhanuṃ āro-
petvā khurappaṃ sandahitvā¹⁹ kaḍḍhi²⁰. Moro pi „ayaṃ
25 luddo maṃ kilesāturaṃ katvā baddhabhāvaṃ me ṇatvā na
nirussukko²¹ acchissati²², kahaṃ²³ nu kho so²⁴“ ti cintetvā ito
c' ito ca oloketvā²⁵ dhanuṃ āropetvā ṭhitaṃ disvā „maṃ

¹ Bā pādena pāso, Bc pādo pāso? ² Bds omit sā ³ Bā -tāya. ⁴ Bā suṇanto
tāvadeva. ⁵ Bds -sinno-. ⁶ Bds jāse pādaṃ. ⁷ Bds -nakapā-. ⁸ Bā yaṭhi-
⁹ Bds rañño. ¹⁰ Cks -to. ¹¹ Bā omits hutvā. ¹² Bā bandha-. ¹³ Bā pa na
¹⁴ Bds -mīti. ¹⁵ Bā -e, Bc -am. ¹⁶ Bds sannayhitvā. ¹⁷ Bds ākaḍḍhi. ¹⁸
Bds nirāsaṃko. ¹⁹ Bds āgacchissati. ²⁰ Bds kethaṃ. ²¹ Bds vilo-.

māretvā ādāya gantukāmo bhavissatīti¹ maññamāno maraṇa-
bhayatajjito hutvā jīvitam yācanto paṭhamam gātham āha:

1. Sace hi ty-āham dhanahetu gāhito¹
mā maṁ vadhī, jīvagāham gahetvā
rañño va² maṁ samma upanti nehi³, 5
maññe dhanam lacchasi napparūpan ti. 142.

Tattha sace hi tyāhan ti sace hi te aham, upantinehīti⁴ upantikam
nehi, lacchasi napparūpan ti lacchasi anapparūpan.

Tam sutvā luddaputto cintesi: „moraṇājā ayam ‘maṁ
vijjhutukāmatāya khurappam sandahīti⁵ maññeti⁶, assāsessāmi¹⁰
naṁ“ ti so assāsento dutiyam gātham āha:

2. Na me ayam tuyha⁷ vadhāya ajja
samāhito cāpavare khurappo,
pāsāṇ ca ty-āham adhipātayissam,
yathāsukham gacchatu moraṇājā⁸ ‘ti. 143. 15

Tattha adhipātayissan ti chindayissam.

Tato moro dve gāthā abhāsi:

3. Yam⁹ sattavassāni mam ānubandhi⁹
rattimdivam khuppipāsam sahanto
atha kissa maṁ pāsavas¹⁰ ūpanītam 20
pamuttave¹⁰ icchasi bandhanasmā. 144.
4. Pānātipātā virato nu s¹¹ ajja,
abhayan nu te sabbabhūtesu dinnam,
yam maṁ tuvaṁ pāsavas¹¹ ūpanītam
pamuttave¹¹ icchasi bandhanasmā ti. 145. 25

Tattha yam ti yasmā maṁ ettakam kalam tvaṁ anubandhi tasmā tvaṁ
pucchāmi: atha kissa maṁ pāsavasam¹² ūpanītam bandhanasmā pamocetum
icchasīti attho, virato nu sajjā¹³ ‘ti virato nu si ajja, sabbabhūtesu¹³ ‘ti
sabbasattānam.

¹ B^d gahito, C^s gahito, C^k gahito. ² C^k B^d ca. ³ B^d upantikam nehi. ⁴
B^d upantikam ne-. ⁵ B^d sannayhīti. ⁶ B^d maññati. ⁷ B^d -am. ⁸ C^k
sam. ⁹ C^k -im. ¹⁰ C^k pamuttame, B^d pamuñcare. ¹¹ C^k pamuttam va, B^d
pamuñcare. ¹² B^d -vase. ¹³ C^k su, omitting ti.

Itoparam¹:

5. Pāṇātipātā viratassa brūhi
abhayaṇ ca yo sabbabhūtesu deti:
- pucchāmi taṃ morarāja² taṃ attham -
5 ito cuto³ kiṃ labhate sukhaṃ so. 146.
6. Pāṇātipātā viratassa brūmi
abhayaṇ ca yo sabbabhūtesu deti:
diṭṭhe va dhamme labhate paṣaṃsaṃ
saggaṇ ca so yāti sarīrabhedā. 147.
- 10 7. Na santi devā, icc-āhu eke,
idh' eva jīvo vibhavaṃ upeti,
tathā phalaṃ sukatadukkatānaṃ,
dattupaññattaṇ ca⁴ vadanti dānaṃ,
tesaṃ vaco arahataṃ saddahāno
15 tasmā ahaṃ sakuṇe bādhayāmiti. 148.

Imā uttānasambandhā⁵ gāthā pālinayen' eva vedittabbā, tattha iccāhu
eke ti ekacce samaṇabrāhmaṇā evaṃ kathenti, tesaṃ vaco arahataṃ
saddahāno ti tassa kira kulūpakā ucchedavādino naggasamaṇakā, te taṃ
paccekabodhiñāṇassa upanissayasampannam pi sattaṃ⁶ ucchedavādaṃ gaṇhā-
20 pesuṃ, so tesaṃ⁷ saṃsaggena kusalākusalaṃ⁸ n' atthiti gahetvā sakuṇe māreṭi,
evaṃ mahāsāvajjā esā⁹ asappurisasevanā¹⁰ nāma, te yeva cāyaṃ¹¹ arahanto ti
maññamāno evaṃ āha.

Taṃ sutvā M. „tass' eva¹² paralokassa atthibhāvaṃ ka-
thessamīti¹³“ pāsalaṭṭhiyaṃ¹⁴ adhosiro olambāno va

- 25 8. Cando ca suriyo ca ubho sudassanā
gacchanti obhāsayam antalikkhe,
imassa lokassa parassa vā te,
kathaṃ nu te āhu manussaloke ti gātham āha. 149.

¹ B^d adds vacanasambandho vedittabbo, B^s vacanapativacanāṃ sambandho vedi-
tabbo. ² C^{ks} -je. ³ C^{ks} cito. ⁴ B^d duṭṭhu-, B^s dattṭhu-. ⁵ B^d -a. ⁶ C^{ks}
santaṃ. ⁷ B^{ds} tehi. ⁸ B^{ds} -laphalaṃ. ⁹ B^{ds} -vajjo esa. ¹⁰ C^s asappuruse-
vanā. B^d asappurisassa sevanā. ¹¹ B^d ayaṃ, B^s tāyaṃ. ¹² C^{ks} tayāva. ¹³ C^{ks}
kathāpessāmīti. ¹⁴ B^d pāsāyathiyaṃ.

Tattha imassā 'ti kin nu te imassa lokassa santakā¹ udāhu paralokassā
'ti bhummatthe vā² sāmivacanāṃ, kathān nu te ti tesu vimānesu candasuriya-
devaputte³ kathān nu kathenti, kiṃ atthīti⁴ udāhu n' atthīti kiṃ vā devā ti⁵
udāhu manussā ti vā.

Luddaputto gāthāṃ āha :

5

9. Cando ca suriyo ca ubho sudassanā
gacchanti obhāsayam antalikkhe,
parassa lokassa na te imassa,
devā ti te āhu manussaloke. 150.

Atha naṃ⁶ M. āha :

10

10. Etth' eva te nihatā⁷ hīnavādā
ahetukā ye na vadanti kammaṃ
tathā phalaṃ sukatadukkatānaṃ
dattupaññattaṃ⁸ ye ca vadanti dānaṃ ti. 151.

Tattha ettheva te nihatā ti sace candasuriyā devaloke tthitā na ma- 15
nussaloke sace ca te devā na manussā etth' eva⁹ etthake vyākaraṇe te tava¹⁰
kulūpakā hīnavādā nihatā honti, ahetukā ti visuddhiyā vā saṃkilesassa vā
hetubhūtakammaṃ¹¹ n' atthīti evaṃvādā, dattupaññattan¹² ti ye ca¹³
dānaṃ lālakehi¹⁴ paññattan ti vadanti.

So M-tte kathente sallakkhetvā gāthadvayam āha :

20

11. Addhā hi saccaṃ vacanaṃ tav' etaṃ,
kathāṃ hi dānaṃ aphalaṃ vadeyya.
tathā phalaṃ sukatadukkatānaṃ,
dattupaññattaṃ¹⁵ ca kathāṃ bhaveyya. 152.

12. Kathaṃkaro kintikaro kiṃ ācaram¹⁶

25

kiṃ sevamāno kena tapoguṇena,
akkhāhi me morarāja¹⁶ tam atthaṃ
yathā ahaṃ no nirayaṃ pateyyan ti. 153.

¹ Bds santikā. ² Bd addse etaṃ. ³ Bds ti etesu candimasuriyadevaputtesu. ⁴
Bd addse kathenti. ⁵ Bds omit ti. ⁶ Bd athassa. ⁷ Cks nī-. ⁸ Bd datthu-,
Bd datthu-. ⁹ Bd ettho. ¹⁰ Bds omit tava. ¹¹ Bd -taṃka-. ¹² Bd datthu-.
¹³ Cs se ca, Bd yaṃ ca. ¹⁴ Cs lāla-, Bds lāma-. ¹⁵ Bds kiṃsamācāraṃ. ¹⁶
Cks -je, Bd -jā.

Tattha dattupaṇṇattañcā¹ 'ti dānañ ca dattupaṇṇattañ¹ nāma kathaṃ
bhaveyyā 'ti attho, kathaṃkaro ti katarāṃ kammañ karonto² ahaṃ nirayaṃ
na gaccheyyaṃ, itarāni tass' eva vevacanāni.

Taṃ sutvā M. „sac' āhaṃ³ imaṃ pañhaṃ kathessāmi
5 manussaloko tuccho viya kato⁴ bhavissati, tatth' ev' dhammi-
kānaṃ samaṇabrāhmaṇānaṃ atthibhāvaṃ kathessāmīti“ cintetvā
dve gāthā abhāsi:

12. Ye keci atthi samaṇā pathavyā
kāśāvavatthā⁵ anagāriyā te,
10 pāto va piṇḍāya caranti kāle,
vikālacariyāvīratā hi santo. 154.

14. Te tattha kālen' upasāṃkamitvā
pucchehi sante⁶ manaso pi yaṃ siyā,
te te⁷ pavakkhanti yathāpajānaṃ
15 imassa lokassa parassa c' atthan ti. 155.

Tattha santo ti santapāpā paṇḍitā paccekabuddhā, yathāpajānaṃ ti
te tuyhaṃ attano jānananiyāmena⁸ vakkhanti, kammaṃkaro te chinditvā kathessanti,
parassa catthan ti iminā nāma kammaṃ manussaloke nibbattanti iminā
devaloke iminā nirayādīsū 'ti evaṃ imassa ca parassa ca lokassa atthaṃ
20 ācikkhissanti, te pucchā 'ti.

Evañ ca pana vatvā nirayabhayena tajjesi. So pana
pūritapāramīpaccekabodhisatto suriyarasmisaṃphassaṃ⁹ olo-
ketvā ṭhitaṃ pariṇatapadumaṃ viya paripākagatañāṇo vicarati.
So tassa dhammakathaṃ suṇanto ṭhitapaden' eva ṭhito saṃ-
25 khāre parigaṇhitvā tilakkhaṇaṃ sammasanto paccekabodhiñā-
ṇaṃ paṭivijjhi. Tassa paṭivedho ca M-assa pāsato makkho
ca ekakkhaṇe yeva ahosi. Paccekabuddho sabbakilese padā-
letvā bhavapariyante ṭhito udānaṃ udānento

¹ B^d daṭṭhu-. ² B^d add kintikaro ti kena kārapena karonto. ³ C^k svāhaṃ.

⁴ B^d jāto. ⁵ B^d kāsāya. ⁶ C^k pucchesi sante, B^d pucchāhi yaṃ te. ⁷ B^d taṃ. ⁸ C^k jānanīyā-, B^d pajānanani-. ⁹ B^d adds parassa ca.

15. Tacaṃ va jīṇṇaṃ urago purānaṃ
paṇḍūpalāsaṃ harito dumo va
esa-ppahīno mama luddabhāvo,
pajahāma' ahaṃ' luddakabhāvaṃ ajjā 'ti 156.

gātham āha.

5

Tass' attho: yathā jīṇṇaṃ purānaṃ² tacaṃ urago jahāti yathā ca harito
sampejjamāno nilapatto dumo katthaci katthaci³ tṛitaṃ paṇḍūpalāsaṃ jahāti⁴
evaṃ ahaṃ pi ajja luddabhāvaṃ dāruṇabhāvaṃ pajahitvā tṛito⁵, so⁶ dāni esa
pahīno mama luddabhāvo, sādhu vata pajahāma' ahaṃ luddakabhāvaṃ ajjā 'ti⁷,
pajahāmaṃ han ti pajahāmi ahaṃ ti attho⁷.

10

So⁸ imaṃ udānaṃ udānetvā „ahaṃ tāva sabbakilesa-
bandhanehi mutto, nivesane pana' bandhitvā me¹⁰ tṛapitā
bahū saṇṇā atthi, te kathaṃ mocessāmīti“ cintetvā M-aṃ
pucchi: „morarāja, nivesane me bahū saṇṇā baddhā atthi, te
kathaṃ mocessāmīti“ 'ti¹¹. Paccekabuddhato pi¹² sabbaññū- 15
Bodhisattānaṃ ñeva upāyapariggahaññaṃ mahāntataraṃ hoti,
tena taṃ¹³ āha: „yaṃ vo maggena¹⁴ kilese khaṇḍetvā pacceka-
bodhiññaṃ paṭividdhaṃ taṃ ārabba saccakiriyaṃ karotha,
sakala-Jambudīpe bandhanagato satto nāma¹⁵ na bhavissatīti“. 20
So B-ttena dinnaṇayadvāre¹⁶ tṛatvā saccakiriyaṃ karonto 20

16. Ye cāpi me saṇṇā atthi baddhā
satāni nekāni nivesanasmiṃ
tesaṃ p' ahaṃ jīvitāṃ ajja dammi
mokkhaṃ ca, te pattā¹⁷ sakaṃ niketan ti 157.

gātham āha.

25

Tattha mokkhaṇa ne patto ti sv-āhaṃ¹⁸ mokkhaṃ patto pacceka-
bodhiññaṃ paṭivijjhitvā tṛito te satte jīvitadānena anukampāmi, etena sacceṇa
sakaṃ niketan ti sabbe pi te sattā attano¹⁹ vasaṇatṭhānaṃ gacchantū 'ti vadati

¹ B^d ja-. ² C^k -ṇa. ³ B^d only one ka-. ⁴ all three MSS. jahati. ⁵ B^d nittṛito. ⁶ B^d omits so. ⁷ B^d ajja naṃ luddakabhāvaṃ pajahāmi ahaṃ ti attho in the place of pajahāmahanti -. ⁸ B^d evaṃ so. ⁹ B^d add me. ¹⁰ B^d omit me. ¹¹ C^k -māti. ¹² B^d hi. ¹³ B^d naṃ. ¹⁴ B^d yaṃ yena bodhi-magge, B^e āha yena bodhimaggena. ¹⁵ B^d pana. ¹⁶ B^d -nayaṭṭhāne. ¹⁷ so B^e; C^k ne patto, B^d te patto. ¹⁸ B^d sacāhaṃ. ¹⁹ B^d repeats attano.

Ath' assa saccakiriyāya akālam eva sabbe' bandhanā muccitvā' tuṭṭharāvaṃ' ravantā sakatṭhānam eva gamimsu. Tasmiṃ pana khaṇe tesāṃ tesāṃ gehesu biḷāle ādiṃ katvā sakala-Jambudīpe bandhanagato satto nāma nāhosi. Pacceka-
 5 buddho hatthaṃ ukkhipitvā sīsaṃ parāmasi, tāvad eva gihi-
 liṅgaṃ antaradhāyi, pabbajitaliṅgaṃ pātur ahoṣi. So satṭhi-
 vassathero' viya ākappasampanno aṭṭhaparikkhāradharo hutvā
 „tvam me mahatī' patitṭhā ahoṣitī“ morarājassa añjalim pag-
 gayha padakkhiṇaṃ katvā ākāse uppatitvā Nandamūlaka-
 10 pabbhāraṃ agamāsi. Morarājāpi laṭṭhiaggato' uppatitvā go-
 cāraṃ gahetvā attano vasanaṭṭhānam eva gato.

Idāni luddassa sattavassāni pāsahatthassa caritvāpi' morarājānaṃ nissāya dukkhā muttabhāvaṃ pakāseto S. osānagātham āha:

17. Luddo carī pāsahattho araṇṇe
 15 bādhetaṃ' morādhipatiṃ yasassiṃ,
 bandhīva morādhipatiṃ yasassiṃ
 dukkhā pamuñci yathāhaṃ' pamutto ti. 158.

Tattha bādhetaṃ ti haretuṃ¹⁰, ayam eva vā pātho, bandhīva ti¹¹
 tassa dhammakathaṃ sutvā paṭiladdhaṃvego hutvā ti attho, yathāhaṃ¹² ti
 20 yathā ahaṃ sayambhūṇaṇena mutto evam eva so pi mutto ti.

S. i. d. ā. saccāni pakāsetvā j. s. (Saccapariyosāne ukkaṇṭhita-
 bhikkhu arahattaṃ pāpuṇi): „Tadā morarājā ahaṃ eva ahoṣin“ ti.
 Mahāmorajātakam.

9. Tacchasūkarajātaka.

95 Yadesamānā¹³ vicariṃhā 'ti. Idam S. J. v. dve ma-
 hallakatthere ā. k. Mahākosalo kira¹⁴ Bimbisārassa dhītaraṃ
 dento dhītu nahāṇiyamūlatthāya¹⁵ Kāsīgāmaṃ adāsi. Pasenadirāja¹⁶

¹ Ck saccakiriyāyamakālaceva sabbe, C² -yāsamakārameva sabbe, B³ -yāya sau-
 antarameva, B⁴ -yāya samantara. ² B⁵ mocetvā. ³ B⁶ tuṭṭharavāṃ. ⁴ B⁷
 -vassikatthero. ⁵ B⁸ tvameva mama. ⁶ B⁹ satṭhi-. ⁷ B¹⁰ -retvāpi. ⁸ so C¹¹
 for -tu, B¹² māretuṃ. ⁹ C¹³ -ci yathā ahaṃ, B¹⁴ pamodiyavatahaṃ. ¹⁰ C¹⁵ bādhe-
 tunti bādhetaṃ, B¹⁶ haretuṃ ti bādhetaṃ in the place of bādhetaṃ ti haretuṃ.
¹¹ B¹⁷ adds bandhi. ¹² C¹⁸ yathā ahaṃ. ¹³ Cfr. Jāt. vol. II, p. 404. ¹⁴ C¹⁹
 yaṃdesa-. ¹⁵ B²⁰ adds raṇṇo. ¹⁶ B²¹ nāniya. ¹⁷ B²² kosalapā-.

Ajātasattunā pitari mārīte¹ taṃ gāmaṃ acchindi. Tesu tass' atthāya yuijantesu paṭhamam Ajātasattussa jayo ahoṣi. Kosalarājā parā-jayappatto amacce pucchi: „kena nu kho upāyena Ajātasattum gaṇhēyyāma“² ti. „Mahārāja, bhikkhū nāma mantakusalā honti, carapurise pesetvā vihāre bhikkhūnaṃ kathaṃ parigaṇhitum vaṭṭatīti“³. 5 Rājā „sādhū“⁴ ti paṭisunivā „etha, tumhe vihāraṃ gantvā paṭicchannā hutvā bhadantānaṃ kathaṃ parigaṇhathā“⁵ ti purise⁶ payojesi. Jetavane pi bahū rājapurisā pabbajitā honti, tesu dve mahallakatherā vihārapaccante paṇṇasālāya vasanti, eko Dhanuggahatissatthero nāma, eko Mantidattatthero nāma. Te sabbarattim supitvā paccūsakāle pa- 10 bujjhimsu. Tesu Dhamuggahatissatthero aggim jāletvā āha: „bhante Dattattherā“⁷ ti. „Kiṃ bhante“ ti. „Niddāyatha tumhe“ ti. „Na⁸ niddāyāmi“⁹, kiṃ kātābbaṃ“ ti. „Bhante lālako“¹⁰ vatāyaṃ Kosalarājā, cātimattaṃ bhojanam eva bhuñjitum jānātīti“¹¹. „Atha¹² kiṃ¹³ bhante“ ti. „Attano kucchimhi pāṇakamattena Ajātasattunā parājito“¹⁴ ti¹⁵. 15 „Kiṃ“¹⁶ pana bhante kātum vaṭṭatīti“¹⁷. „Bhante Dattatthera“¹⁸ yuddhaṃ nāma sakaṭabyūhacakkabyūhapadumabyūhavasena tividhaṃ, tesu¹⁹ Ajātasattum gaṇhantena sakaṭabyūhaṃ katvā gaṇhitum vaṭṭatīti, asukasmiṃ nāma pabbatakhaṇḍamhi“²⁰ dvīsu passesu sūrapurise ṭhapetvā purato balaṃ dassetvā antopaviṭṭhabbhāvaṃ ñatvā 20 naditvā vaggitvā kumine pavīṭṭhamacchaṃ viya antomuṭṭhiyaṃ katvā va naṃ gahetum sukkā“²¹ ti²². Payojitapurisā taṃ kathaṃ sutvā raṇṇo ārocesum. Rājā mahatiyā senāya gantvā tathā katvā Ajātasattum gahetvā saṃkhalikabandhanena bandhitvā katipāhaṃ nimma- 25 daṃ²³ katvā „puna evarūpaṃ mā karīti“²⁴ assāsetvā mocetvā dhītaṃ²⁵ Vajirakumārikaṃ nāma tassa datvā mahantena parivārena vissajjesi. „Kosalarāṇṇā Dhanuggahatissattherassa saṃvidhānena Ajātasattu ga- hito“²⁶ ti bhikkhūnaṃ antare kathā samuṭṭhahi, dhammasabbhāyaṃ pi tath' eva kathaṃ samuṭṭhāpesum. S. āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinā“²⁷ ti pucchitvā „imāya nāma“²⁸ ti 30 vutte „na bhikkhave idān' eva pubbe pi Dhanuggahatisso yuddha-saṃvidhāne cheko yevā“²⁹ ti vatvā a. ā.:

¹ Ck te. B^d pitarā mate, B^s pitari mate. ² B^d caraka pu-. ³ B^ds mantidatta-

⁴ Ck B^d omit niddāyatha tumhe ti na. ⁵ B^ds -miti. ⁶ Ck lāla-, C^s lāla-, B^d balato, B^s bālako. ⁷ Ck^s add naṃ. ⁸ C^s omits kiṃ. ⁹ Ck^s add rājā for 'parā-jito'. ¹⁰ Ck^s add vadāpeti, cfr. II 4^g4. ¹¹ B^ds kinti. ¹² B^d mantida-. ¹³ B^ds add bhāgineyyaṃ. ¹⁴ B^ds pabbatakaṇṇe. ¹⁵ B^d sakkotīti. ¹⁶ B^ds nim-maddanaṃ.

Atīte Bārāṇasiyaṃ nagarassa dvāragāmaṃvāsī¹ eko
vaḍḍhakī dāruatthāya araṇṇaṃ gantvā āvāṇe patitaṃ ekaṃ
sūkarapotakaṃ disvā ānetvā tacchasūkaro² ti 'ssa nāmaṃ katvā
poseṣi. So tassa upakārako ahosi: tuṇḍena rukkhe parivatte-
5 tvā deti, dāṭhāya veṭhetvā kālasuttaṃ kaḍḍhati, mukhena
ḍasitvā vāsinihādanamuggare āharati. So vuddhippatto³
mahābalo mahāsarīro ahosi. Vaddhakī⁴ tasmim̐ puttapemaṃ
paccupaṭṭhāpetvā „imaṃ idha vasantaṃ kocid eva himseyyā“
'ti araṇṇe vissajjesi. So cintesi: „ahaṃ imasmim̐ araṇṇe ekako
10 vasituṃ na sakkhissāmi, nātake pariyesitvā tehi parivuto
vasissāmīti“ so vanaghaṭṭāya sūkare pariyesanto bahusūkare
disvā tussitvā tisso gāthā abhāsi:

1. Yad esaṃānā⁵ vicarimha pabbatāni vanāni ca
anvesaṃ vicarim̐⁶ nātī te 'me adhigatā mayā. 159.

15 2. Bahum idaṃ⁷ mūlaphalaṃ, bhakkho cāyaṃ anappako,
rammā c' imā girinadiyo, phāsu vāso bhavissati. 160.

3. Idh' evāhaṃ vasissāmi saha sabbehi nātibhi
appossukko nirāsaṃkī⁸ asoko akutobhayo ti. 161. (= p. 161).

Tattha yadesaṃānā ti yaṃ nātigaṇaṃ pariyesantā mayaṃ vicarimha,
90 anvesan ti ciraṃ vata anvesanto vicarim̐, te me ti te ime, bhakkho ti sv-eva
vanamūlaphalasamkhāto⁹ bhakkho, appossukko ti anussusuko hutvā.

Sūkarā tassa kathaṃ¹⁰ sutvā catutthaṃ gāthaṃ āhaṃsu:

4. Aññaṃ hi¹¹ lenaṃ¹² pariyesa, sattū no idha vijjati,
so taccha sūkare hanti idhāgantvā varaṃ varan ti. 162.

95 Tattha tacchā 'ti taṃ nāmaṇālapati, varaṃ varan ti¹³ hananto ca¹⁴
thūlamanasaṃ varaṃ varaṃ ōeva hanti¹⁵, itoparaṃ uttānasambandhagāthā
Pālinayen' eva veditaṭṭhā.

5. Ko n' amhākaṃ¹⁶ idha sattū, ko nātī susamāgate
appadhamse¹⁷ padhamseti, tam me akkhātha¹⁸ pucchita¹⁹. 163.

¹ all three MSS. -si. ² Bds tacchakasū-. ³ Bds vadhi-. ⁴ Bds atha vaḍḍhaki
pi. ⁵ Cks yaṇḍessa-. ⁶ Bds vipulaṃ, Bs vipule. ⁷ Cs bahūcidam̐, Bds bahu-
cidam̐. ⁸ Bds -ko. ⁹ Cks svetamū-, Cs svevatamū-. ¹⁰ Bds vacanaṃ. ¹¹ Bds
aññañhi. ¹² Cs -naṃ. ¹³ Bds add sūkare. ¹⁴ Bds omits ca. ¹⁵ Bds hanati.
¹⁶ Bds numhā-. ¹⁷ Cs appadamse, Bds duppadamse, Bs duppadamse, Cks omits
appadamse. ¹⁸ Cks -ta. Bds -āhi. ¹⁹ Bds -to.

6. Uddhaggarāji migarājā balī dāthāvudho migo,
so taccha sūkaram¹ hanti idhāgantvā varam varam. 164.
7. Na no dāthā na vijjanti, balaṃ kāye samūhataṃ²,
sabbe samaggā hutvāna vasaṃ kāhāma ekakaṃ. 165.
8. Hadayaṃgamaṃ kaṇṇasukhaṃ vācaṃ bhāsasi tacchaka,
yo pi yuddhe palāyetha³ tam pi pacchā hanāmase ti. 166.

Tattha ko namhākaṇ⁴ ti aham⁵ tumhe disvā va ime sūkara appa-
maṃsalohitā bhayena tesam⁶ bhavitabban ti cintesiṃ, tasmā no⁷ ācikkhatha:
ko nu⁸ amhākaṃ idha settu, uddhaggarājīti uddhaggāhi sarīrarājīhi sa-
mannāgato, vyagghaṃ sandhāy⁹ evaṃ āhaṃsu, yo pīti yo amhākaṃ antare eko
pi palāyissati tam pi mayaṃ pacchā hanissāma¹⁰ ti.

Tacchasūkaro sabbe sūkare ekacitte katvā pucchi: „kāya
velāya vyaggho āgamissatīti“. „Ajja pāto va ekaṃ gahetvā
gato, sve pāto va āgamissatīti“. So yuddhakusalo „imasmiṃ
thāne thitena¹⁰ sakkā jetuṃ“ ti bhūmisīsaṃ jānāti¹¹, tasmā
ekaṃ padesaṃ sallakkhetvā rattim eva sūkare gocaraṃ gāhā-
petvā balavapaccūsato¹² paṭṭhāya „yuddhaṃ nāma sakata-
vyuhādivasena tividhaṃ hotīti“ vatvā padumavyūhaṃ saṃvi-
dahi¹³: majjhatthāne khīrapāke¹⁴ sūkarapotake thapesi¹⁵, te
parivāretvā tesam¹⁶ mātaro, tā parivāretvā vaṇṇhasūkariyo¹⁶,
tāsaṃ anantarā sūkarapotake, tesam¹⁷ anantarā makuladāthe
taruṇasūkare, tesam¹⁸ anantarā mahādāthe¹⁷, tesam¹⁹ anantarā jarā-
sūkare¹⁸. Tato tattha tattha¹⁹ dasavaggaṃ viśativaggaṃ tim-
savaggaṃ ca²⁰ katvā balagumbaṃ thapesi. Attano atthāya ekaṃ
āvātaṃ vyagghassa patanattāya ekaṃ suppasanṭhānaṃ pab-
bhāraṃ katvā khanāpesi, dvinnaṃ āvātānaṃ antare attano
thānatthāya²¹ pīthakaṃ kāresi. So thāmasampanne²² yodha-
sūkare gahetvā tasmiṃ tasmiṃ thāne sūkare assāsento vicari.

¹ B^s -re. ² B^s samo-, B^d sahātuṃ. ³ B^d -seyya. ⁴ B^d num-. ⁵ B^s ayaṃ.

⁶ B^d ne-. ⁷ B^s me. ⁸ B^d pana. ⁹ B^d mārisāma. ¹⁰ B^d -to. ¹¹ B^d pajā-.

¹² C^k balaca, B^d phalava. ¹³ B^d -dahati. ¹⁴ B^d khirapivake, B^s bisivake. ¹⁵
B^d vasāpesi. ¹⁶ B^s vajjhā-, cfr. J. II 406. ¹⁷ C^k omits mahā, B^d tesam - -
dāthe. ¹⁸ B^s jinṇasū-. ¹⁹ B^d only one ta-. ²⁰ B^d -vaggaṃ viśativaggaṃ-.

²¹ B^d vasanattāya. ²² C^k B^d -o.

Tass' evaṃ karontass' eva suriyo uggañchi¹. Atha vyaggha-
 rājā kūṭajaṭiḷassa assamapadā² nikkhamitvā pabbatatale atṭhāsi.
 Taṃ disvā sūkarā „āgato no bhante veritī“ vadimsu. „Mā
 bhāyatha, yaṃ esa karoti taṃ sabbaṃ paṭipakkhaṃ³ hutvā
 5 karoṭhā“⁴ ti. Vyaggho sarīraṃ vidhūnitvā osakkanto⁵ viya passā-
 vam⁶ akāsi, sūkarāpi tath' eva karimsu, vyaggho sūkare olo-
 kento⁶ mahānādaṃ nadi, te pi tath' eva karimsu. So tesaṃ
 kiriyaṃ disvā cintesi: „na ime pubbasadisā⁷, ajja mayhaṃ⁸
 paṭisattuno hutvā vaggavaggā ṭhitā, saṃvidahako tesaṃ⁹ senā-
 10 nāyako pi atthi, ajja mayā etesaṃ santikaṃ gantum na vaṭṭa-
 tīti“ maraṇabhayaabhīto va nivattitvā kūṭajaṭiḷassa santikaṃ
 gato. Atha naṃ so tucchahatthaṃ disvā navamaṃ gā-
 tham āha:

9. Pāṇātipātā virato nu ajja,
 15 abhayan nu te sabbabhūtesu dinnam,
 dāṭhā nu te miga viriyaṃ¹⁰ na santi
 yo¹¹ saṃghapatto kapaṇo va¹² jhāyasīti. 167.

Tattha saṃghapatto ti yo tvaṃ sūkarasaṃghaṃ patto¹³ hutvā kiñci
 gocaraṃ alabhītvā kapaṇo viya jhāyasi.

20 Atha vyaggho tisso gāthā abhāsi:
 10. Na me dāṭhā na vijjhanti, balaṃ kāye samūhataṃ¹⁴,
 nātī ca disvāna samañgi¹⁵ ekato
 tasmā¹⁶ jhāyāmi vanamhi ekako. 168.
 11. Im' assudaṃ yanti disodisaṃ pure (= II $\frac{407}{12}$)
 25 bhayadditā lenagavesino¹⁷ puthu,
 te dāni saṃgamma rasanti¹⁸ ekato,
 yatthatṭhitā duppasah' ajja¹⁹ te mayā. 169.

¹ B^d uggaçchati. ² C^k -dena. ³ B^d sabbapaṭipakkhā. ⁴ C^k B^s osakkanto. ⁵ C^k passāmam. ⁶ B^d -ketvā. ⁷ B^d pubbe-. ⁸ B^d mayam. ⁹ B^d ne-. ¹⁰ so C^k for migaviriya? B^d vathaya, B^s vadhāya. ¹¹ C^k so. ¹² B^d -pā va, C^k kapaṇo va? ¹³ B^d -saṃghapatto. ¹⁴ B^d samo-. ¹⁵ B^d sāmaggi. ¹⁶ add va? ¹⁷ B^d lenam-. ¹⁸ C^k saranti, B^d saṅga vasanti. ¹⁹ B^d -sahacca.

12. Parīṇāyakasampannā sahita ekavādino¹

te mañ samaggā himseyyum, tasmā nesañ apatthave² ti. 170.

Tattha samañgi³ ekato ti sahite⁴ hutvā ekato thite⁵, imassudan ti ime sudam mayā⁶ akkhini ummiletvā olokitamattā va pubbe disā⁷ gacchanti, 5
puthū 'ti visum visum, yatthaṭṭhitā ti yasmim bhūmibhāge thitā, parīṇā-
yakasampannā ti senānāyakena sampannā, tasmā nesañ apatthave²
ti tena kāraṇena etesañ na patthemī⁸.

Taṃ sutvā kūṭajaṭilo

13. Eko va Indo asure jināti,

10

eko va seno hanti dije pasayha,

eko va vyaggho migasaṃghapatto

varam varam hanti, balaṃ hi tādisan ti 171.

gātham āha.

Tattha migasaṃghapatto ti migagaṇaṃ patto hutvā varam varam 15
migaṃ hanti, balaṃ hi tādisan ti tādisaṃ hi⁹ tassa balaṃ.

Atha vyaggho

14. Na h' eva Indo na¹⁰ seno na pi vyaggho migādhipo

samagge sahite nāti vyagghe ca¹¹ kurute vase ti 172.

gātham āha.

20

Tattha vyagghe cā¹² 'ti vyaggasadiṣe¹³ hutvā sariravidhūnanādini katvā
thite vase na kurute, attano vasena¹⁴ vattāpetum na sakkotīti attho.

Puna jaṭilo taṃ ussāhento dve gāthā abhāsi:

15. Kumbhilakā sakunakā saṃghino gaṇacārino

sammodamānā ekajjham uppatanti dayanti¹⁴ ca. 173.

25

16. Tesañ ca dayamānānaṃ¹⁵ ek' ettha apavattati¹⁶,

taṃ seno nitāleti¹⁷, veyyagghi yeva sā gatīti¹⁸. 174.

¹ Bds -cārino. ² so Cks; Bđ apathave, Bs apatthapesi. ³ Bds sāmaggi. ⁴ Cs Bđ -to. ⁵ Bds -to. ⁶ Cks masā, Bđ mahā. ⁷ Bds disodisaṃ. ⁸ Bđ varam varam hantum etesañ na patthemī, Bs varam varam hantisa na patthemī. ⁹ Cks omit tā-. ¹⁰ Cks na pi. ¹¹ Bđ na byaggho. ¹² Cs vyaggho cā, Bđ byaggho. ¹³ Bđ vase. ¹⁴ so Cks for dayanti? Bđ dayanti, Bs upasanti. ¹⁵ Cks dayhamā-. Bđ dayamā-. ¹⁶ Bs apasakkati, Bđ ekettha apasakkati. ¹⁷ Ck titāletim, Cs nitāletim. ¹⁸ Cks hatīti.

Tattha kumbhīlakā ti evaṃnāmakā khuddakasakuṇā, uppatantīti gocarē¹ carantā uppatanti, dayanti² cā 'ti gocarāṃ gahetvā ākāseṇa gacchanti, ekettha apavattatīti³ eko etesu⁴ osakkitvā⁵ ekapassena⁶ visuṃ gacchati, nitāletīti⁷ pabaritvā⁸ gaṇhati, veyyagghi yeva sā gatīti vyagghānaṃ⁹ esā ti veyyagghi, samaggānaṃ gacchantānaṃ pi esā, evarūpā gati vyagghānaṃ⁹ gati yeva nāma hoti, na hi sakkā sabbehi¹⁰ ekato gantūṃ, tasmā yo evaṃ tattha eko gacchati taṃ gaṇhāti¹¹.

Evaṃ ca pana vatvā „vyaggharāja, tvaṃ attano balaṃ na jānāsi, mā bhāyi, kevalaṃ tvaṃ uaditvā pakkhanda¹², dve ekato gacchantā nāma na bhavissantīti“ ussāhesi. So¹³ tathā akāsi.

Tam atthaṃ pakāsento S.¹⁴

17. Ussāhito jaṭilena¹⁵ luddenāmisacakkhunā

dāṭhī dāṭhisu pakkhandi maññamāno yathā pure ti 175.

15 gātham āha.

Tattha dāṭhīti sayāṃ dāṭhāvudho itaresu dāṭhāvudhesu pakkhandi, yathā pure ti yathā pubbe maññeti tath' eva¹⁶ maññamāno.

So kirāgantvā¹⁷ pabbatatale tāva atṭhāsi. Sūkarā „punāgato sāmi coro“ ti tacchakassa ārocesuṃ. So „mā bhāyitthā“ 'ti te assāsetvā utṭhāya dvinnāṃ āvāṭanaṃ antare piṭṭhikāya atṭhāsi. Vyaggho vegaṃ janetvā tacchasūkaraṃ sandhāya pakkhandi. Tacchasūkaro parivattitvā pacchāmukho purima-āvāṭe pati. Vyaggho¹⁸ vegaṃ sandhāretuṃ asakkonto gantvā suppapabbhāre āvāṭe patitvā puñjakito¹⁹ atṭhāsi. Tacchasūkaro vegen' utṭhāya²⁰ tassa antarasatthimhi dāṭhaṃ otāretvā yāva hadayā phārento²¹ gantvā²² maṃsaṃ khāditvā mukhena ḍasitvā bahiāvāṭe pātetvā „gaṇhath' imaṃ dāsaṃ' ti āha. Paṭhamā-

¹ Bā -raṃ. ² so Ck; Bā dīyanti. ³ Bā ekatte apasakkatīti. ⁴ Bā tesu. ⁵ Cā Bā add vā. ⁶ Bā -le-. ⁷ Bā tassa pa-. ⁸ Ck -na. ⁹ Bā gatīti byagghānaṃ samaggāvāsaṃ gacchantānaṃ pi esā evarūpā gati byagghāna. ¹⁰ Bā sabbeva. ¹¹ Bā -hāhīti. ¹² Bā -ditvā. ¹³ Bā adds pi. ¹⁴ Bā omits satthā and adds āha. ¹⁵ Ck -lakena. ¹⁶ Ck pubbe vāti maññāsi tameva. ¹⁷ Bā kirāgantvā. ¹⁸ Bā adds ca. ¹⁹ Cā puñchakito, Bā pañchaliko, Bā puñchaliko. ²⁰ Bā vegena āvāṭe utṭhāya. ²¹ Cā pārento, Cā phārento, Bā phaletvā. ²² Bā omits ga-.

gatā ekavāram eva tuṇḍotāraṇamattam eva labhiṃsu, pacchā
 āgatā „vyagghamaṃsaṃ nāma kīdisan“ ti vadiṃsu. Taccha-
 sūkaro āvātā uttaritvā sūkare oloketvā „kin nu kho na suṭṭhu
 tussathā“ 'ti āha. „Sāmi, eko tāva vyaggho gahito, añño'
 pan' eko dasavyagghanāyako' atthīti“. „Ko nām' eso“ 5
 ti. „Vyagghena ābhatābhatamaṃsakhādako kūṭajaṭilo“ ti.
 „Tena hi etha, gaṇhissāma nan“ ti tehi saddhiṃ vegena
 pakkhandi. Jaṭilo „vyaggho cirāyatīti“ tassa āgamanamaggaṃ
 olokento sūkare' āgacchante disvā „ime vyagghaṃ māretvā
 mam māraṇatthāya āgacchanti maññe“ ti palāyitvā ekaṃ 10
 udumbaraṃ abhirūhi'. Sūkarā „ekaṃ' rukkhaṃ ārūḷho“ ti
 vadiṃsu. „Kiṃ rukkhaṃ“ ti'. „Udumbararukkhan“ ti'. „Tena
 hi mā cintayittha, idāni naṃ gaheṣṣāma“ 'ti taruṇasūkare
 pakkosivā' rukkhamūlato paṃsum apabyūhāpesi, sūkarhi
 mukhapūraṃ udakaṃ āharāpesi, ekaṃ ujukaṃ¹⁰ otiṇṇamūlaṃ¹¹ 15
 eva atthāsi. Tato sesasūkare „tumhe apethā“ 'ti ussāretvā
 jaṇṇukehi¹² patiṭṭhahitvā dāṭhāya mūlaṃ pahari, pharasunā
 pabaṭaṃ viya chinditvā gataṃ, rukkho parivattitvā pati¹³,
 kūṭajaṭilaṃ patantam eva paṭicchinditvā¹⁴ maṃsaṃ bhakkhe-
 sum. Taṃ acchariyaṃ disvā rukkhavevatā 20
 18. Sādhū sambahulā nātī¹⁵ api rukkha āraññajā,
 sūkarehi samaggehi vyaggho ekāyane hato ti 176.
 gātham āha.

Tattha ekāyane hato ti ekagamanasmiṃ yeva hato.

Ubhinnaṃ pi pana tesāṃ hatabhāvaṃ pakāseto S. itaraṃ 25
 gātham āha:

19. Brāhmaṇaṃ c' eva vyagghaṃ ca ubho hantvāna sūkarā
 ānandino paṇudita mahānādam anādisun¹⁶ ti. 177.

¹ Cks -ā. ² Bā añño ko byagghanāyako, Cks vyagghagghanako, cfr. II 498.
³ Bā bahusū-. ⁴ Bā -ruyhi. ⁵ Bā etaṃ. ⁶ Cks omit ti. ⁷ Bā omits udu-.
⁸ Bā gaṇhissāmi. ⁹ Bā -osāpetvā. ¹⁰ Cks ujū-. ¹¹ Bā otiṇṇam. ¹² Bā ji-.
¹³ Cā paṭi, Bā paṭi taṃ. ¹⁴ Bā sampaṭicchitvā, Cā paṭicchitvā. ¹⁵ all three
 MSS. -ti ¹⁶ Bā anādisu, Bā panadīṃsu.

Puna tacchasūkaro pucchi: „aṇṇo¹ pi vo amitto¹ atthīti“. Sūkara „n' atthi sāmīti“ vatvā „taṃ abhihiṇcitvā² rājānaṃ karissāmā“ 'ti udakaṃ pariyesantā jaṭilassa pāṇiyasaṃkhaṃ disvā taṃ dakkhiṇāvattasaṃkharatanaṃ³ pūretvā udakaṃ
 5 āharitvā⁴ tacchakaṃ⁵ udumbararukkhamūle yeva abhihiṇciṃsu. abhisekaudakaṃ⁶ āsittā, sūkarim yev' assa aggamaheṣim karimsu. Tato paṭṭhāya udumbarabhaddapiṭṭhake⁷ nisidāpetvā dakkhiṇāvattasaṃkheṇa abhisekakaraṇaṃ pavattaṃ.

Tam pi atthaṃ pakāseto S. osānagāthaṃ āha:

10 90. Te su udumbaramūlasim sūkara susamāgatā
 tacchakaṃ abhihiṇciṃsu: tvaṇ no rājasi⁸ issaro ti. 178.

Tattha te su udumbaramūlasim ti te sūkara, sūkaro⁹ nipātamaṃ. udumbaramūlasim ti udumbarassa mūle.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idān' eva¹⁰ pubbe pi Dhanuggahatisso
 15 yuddhasaṃvidahanaccheko¹¹ yevā“ 'ti vatvā j. s.: „Tadā kūṭajajilo Devadatto ahosi, tacchasūkaro Dhanuggahatisso, rukkhadevatā aham evā“ 'ti. Tacchasūkarajātakaṃ.

10. Mahāvāṇijajātaḥ.

Vāṇijā samitiṃ katvā ti. Idam S. J. v. Sāvattihivāsino
 20 vāṇije ā. k. Te kira vohāratthāya gacchantā Satthu mahādānaṃ datvā saraṇesu ca silesu ca paṭiṭṭhāya „bhante sace ārogā¹² āga-missāma puna tumbhakaṃ pāde vandissāmā“ 'ti vatvā pañcamattehi sakaṭasatehi nikkhamitvā kantāraṃ patvā maggaṃ asallakkhetvā maggamūlā nirūḍake nirābhāre araṇṇe vicarantā ekaṃ nāgapariṇigga-
 25 hitaṃ nigrodharukkhaṃ disvā sakaṭāni mocetvā rukkhāmūle nisidimsu. Te tassa udakatintāni viya¹³ siniddhāni pattāni udakapunnāni viya ca sākhaṇi disvā cintayimsu: „imasim rukke udakaṃ sañcarantaṃ viya paṇṇāyati, imassa puratthimasākhaṃ chindāma, pāṇiyaṃ no dassatīti“.

¹ Bā -ā. ² Bā add no. ³ Bā -vaṭṭam-. ⁴ Bā abhiha-. ⁵ Bā -kasūkarān.
⁶ Ck -kaṃ ud-. ⁷ Bā -piṭṭhe. ⁸ Cā rājā ti. ⁹ Ck sūkaro, C^o sūkaro. ¹⁰
 all three MSS. omit idāneva. ¹¹ Bā -ne cheko. ¹² Ck a-. ¹³ Bā add nīlāni.

Ath' eko¹ rukkhāṃ abhirūhitvā sākhaṃ chindi², tālakkhāṇḍhappamāṇā
 udakadhārā pavatti³, tam nahāyitvā⁴ ca pivitvā ca dakkhiṇasākhaṃ⁵
 chindimsu, tato nānaggarasabhojanāṃ nikkhami, tam bhuñjitvā pac-
 chimasākhaṃ chindimsu, tato alāṃkātāitthiyo nikkhamimsu, tāhi
 saddhiṃ abhiramitvā uttarasākhaṃ chindimsu, tato satta ratanāni nik- 5
 khamimsu, tāni gahetvā pañca sakatasatāni pūretvā Sāvattthiṃ paccā-
 gantvā dhanāṃ saṃgopetvā gandhamālādihatthā Jetavanāṃ gantvā
 S-ram vanditvā pūjetvā ekamantaṃ nisinnā dhammakatthaṃ sutvā⁶
 punadivase mahādānaṃ datvā „bhante imasmiṃ dāne amhākaṃ dhana-
 dāyikāya rukkhadevatāya pattim demā“ 'ti pattim adāmsu. S. niṭ- 10
 ṭṭitabhattakicco „katararukkhadevatāya pattim dethā“ 'ti pucchi.
 Vāṇijā nigrodharukkhe dhanassa laddhākāraṃ⁷ T-tassa ārocayimsu⁸.
 S. „tumhe tāva mattaṇṇutāya taṇhāvasikā ahutvā dhanāṃ labhittha⁹.
 pubbe pana amattaṇṇu taṇhāvasikā dhanaṃ ca jīvitaṃ ca jiyimsu¹⁰.
 'ti vatvā tehi yācito a. ā. : 15

A. Bārāṇasīnagaram (add: nissāya?) tam eva¹¹ pana
 kantāraṃ sv-eva nigrodho. Vāṇijā maggamūlha hutvā tam
 eva nigrodhaṃ passimsu.

Tam atthaṃ S. abhisambuddho hutvā kathento

1. Vāṇijā samitiṃ katvā nānāraṭṭhāto¹² āgatā 20
 dhanahārāya¹³ pakkamimsu ekam katvāna gāmaṇiṃ. 179.
2. Te¹⁴ tam kantāraṃ āgamma appabhakkhaṃ anodakam
 mahānigrodham addakkhum sītaccāyāṃ manoramam. 180.
3. Te ca¹⁵ tattha nisīditvā tassa rukkhassa chādiya¹⁶
 vāṇijā samacintesuṃ bālā mohena pārutā: 181. 25
4. Addāyate¹⁷ ayaṃ rukkho api vāri ca¹⁸ sandati,
 imgh' assa purimam sākhaṃ mayam chindāma vāṇijā. 182.
5. Sā ca chimnā¹⁹ va pagghari acchaṃ vāriṃ anāvilam,
 te tattha nahātvā²⁰ ca pivitvā ca yāvat' icchimsu²¹ vāṇijā 183.
6. Dutiyam samacintesuṃ bālā mohena pārutā: 30
 imgh' assa dakkhiṇam sākhaṃ mayam chindāma vāṇijā. 184.

¹ Bđ atha ko, Bs atha kho. ² Bds add tato. ³ Bđ -ttati. ⁴ so Cks; Bđ te
 tattha nahātvā. ⁵ Cks -ṇāyasākhaṃ. ⁶ Bds add nimantetvā. ⁷ Bđ laddhakāraṇam.
⁸ Bđ -tassārocesuṃ. ⁹ Bđ al-. ¹⁰ Bds vijahimsu. ¹¹ Bđ -siyam nagare tadeva.
¹² Cs Bđ -ato. ¹³ Bđ -rā. ¹⁴ Bđ allāyate. ¹⁵ Bđ pi. ¹⁶ Bđ chāriyā. ¹⁷ Bđ
 allāyate. ¹⁸ Bđ abhivāriya, Ck api cārica. ¹⁹ Bds sā ca chindā. ²⁰ Bđ
 nahātvā. ²¹ Bđ ta-.

7. Sā ca chinnā¹ va pagghari sālīmamsodanaṃ bahum
appodavaṇṇe kummāse singim bīdalaśūpiyo². 185.
8. Te tattha bhutvā ca pivitvā³ ca yāvat' icchimsu vāṇijā
tatiyaṃ samacintesum bālā mohana pārutā: 186.
- 5 9. Imgh' assa pacchimaṃ sākhaṃ mayam chindāma vāṇijā,
sā ca chinnā⁴ va pagghari nāriyo samalamkatā 187.
- 10 10. Vicitravattabhāraṇā āmuttamaṇikuṇḍalā
api su vāṇijā ekā nāriyo paṇṇavīsati⁵. 188.
11. Samantā parikarimsu⁶ tassa rukkhassa chādiyā⁷;
10 te tāhi parivāretvā⁸ yāvat' icchimsu vāṇijā 189.
12. Catutthaṃ samacintesum bālā mohana pārutā:
imgh' assa uttaraṃ sākhaṃ mayam chindāma vāṇijā. 190.
13. Sā ca chinnā⁷ va pagghari muttā veluriyā bahū
rajataṃ jātārūpaṃ ca kuttiyo paṭiyāni ca 191.
- 15 14. Kāsikāni¹⁰ ca vatthāni uddiyāne ca¹¹ kambale;
te tattha bhāre bandhitvā yāvat' icchimsu vāṇijā 192.
15. Pañcamaṃ samacintesum bālā mohana pārutā:
imgh' assa mūlaṃ chindāma, api bhiyyo labhāmase. 193.
16. Ath' utṭha¹² satthavāho yācamāno katañjali:
20 nigrodho kim aparajjhati¹³ vāṇijā, bhaddam atthu te. 194.
17. Vāridā purimā sākha, annapānaṃ ca dakkhiṇā,
nāridā pacchima sākha, sabbakāme ca¹⁴ uttarā,
nigrodho kim aparajjhati¹⁵ vāṇijā, bhaddam atthu te. 195.
18. Yassa rukkhassa chāyāya nisīdeyya sayeyya vā
25 na tassa sākhaṃ bhañjeyya¹⁶, mittadūbho hi pāpako. 196.
19. Te ca tassa anādiyitvā¹⁷ ekassa vacanaṃ bahū
nisitāhi kuṭṭhārīhi mūlato taṃ upakkamun ti 197.
- imā gāthā āha¹⁸.

Tattha samittim katvā ti Bārāṇasīyaṃ samāgamaṃ katvā, bahū ekato
30 hutvā ti attho, pakkamimsu 'ti pañcahi sakaṭasatehi Bārāṇaseyyakam bhaṇ-
ḍaṃ¹⁹ ādāya pakkamimsu, gāmaṇin ti ekaṃ paṇṇavantaṭaraṃ satthavāhaṃ

¹ Ck^s sācchinnā, B^d sāvacchinnā. ² B^d sīṅgaveralā-. ³ B^d khādītva. ⁴ Ck^s sācchinnā, B^d sā ca chindā. ⁵ B^d pañca-. ⁶ B^d paricāriṃsu. ⁷ C^s chādiya, B^d chāriyā, B^s chāriya. ⁸ so Ck^s for -vāritā? B^d paricāretvā. ⁹ Ck^s sācchinnā, C^s sā ca chintā? B^d sā va chindā. ¹⁰ B^d -yāni. ¹¹ B^d -yāni ca. ¹² B^d atu-
thehi, B^s athutthehi. ¹³ B^d marajjhati, Ck^s avarujjhati. ¹⁴ B^d va. ¹⁵ Ck^s avarujjhati, C^s avirujjhati, B^s aparajjhatta. ¹⁶ B^d bhinde-. ¹⁷ Ck^s anādiyitvā, B^d te tassa anādiyitvā. ¹⁸ B^d avoca. ¹⁹ B^d bārāṇasito sakaṭabhaṇḍaṃ.

katvā, chādiyā ti chāyāya, addāyate¹ ti udakabharito² viya addo³ hutvā
 paññāyati. chinnā va paggharīti eko rukkhārohanakusalo abhirūhītvā taṃ
 chindī, sā⁴ chinnamattā va paggharīti dasseti, parato pi es⁵ eva nayo, appo-
 davanne kummāse ti appodakapāyāsasadiṣe kummāse, siṅgiṇ⁶ ti siṅgi-
 verādikaṃ uttaribhaṅgaṃ, bīdalaśūpiyo ti nuggaśūpādayo, vāṇijā ekā ti
 ekekassa vāṇijakassa, yattakā vā tattha⁷ vāṇijā tesu ekekassa ekakā va, satthavāhassa
 pana santike pañcaviṣati⁸ tīhitā ti pi attho⁹, parikarīmsū¹⁰ 'ti parivāresuṃ, tāhi
 pana saddhiṃ ñeva nāgānubhāvena sāṇivitānasayanādīni paggharīmsu, kuttīyo
 ti hatthatharādayo, paṭṭiyānīti upāmayapaccattharaṇāni setakambalāni¹¹ pi
 vadanti yeva, uddiyāneca kambale ti¹² uddiyā nāma kambalā atthi, te
 tattha bhāre¹³ bandhitvā ti yāvatakaṃ icchīmsu tāvatakaṃ gahetvā pañca-
 sakatasatāni pūretvā ti attho, vāṇijā bhaddamatthu te ti ekekaṃ vāṇi-
 jaṃ ālapanto bhaddau te atthū 'ti āha, annapānāñcā 'ti annaṃ ca pānaṃ ca
 adāsi, sabbakāme cā 'ti sabbakāme ca adāsi, mittadūbho hiti mittānaṃ
 dūbhanapuriso hi pāpako lāmako nāma, anādiyitvā ti¹⁴ agahetvā, upa-
 kamun ti¹⁵ chinditum ārabhiṃsu.

Atha ne chindanattthāya rukkkhamūlam upagate¹⁶ disvā
 nāgarājā cintesi: „ahaṃ etesaṃ pipāsītānaṃ pāṇīyaṃ dāpesiṃ,
 tato dibbabhojanaṃ, atho¹⁷ sayanāni c' eva paricārīkā¹⁸ ca
 nāriyo, tato pañcasakatasatapūraṃ¹⁹ ratanaṃ, idāni pana me
 rukkhaṃ mūlato chindissāmā 'ti vadanti, ativiya luddhā, tṭhapetvā
 satthavāhaṃ sese²⁰ māretum vaṭṭatīti“ so „ettakā sannaddha-
 yodhā nikkhamantu, ettakā va²¹ dhanuggahā, ettakā vammīno“
 ti senaṃ vicāresi²².

Tam atthaṃ pakāseto S.

20. Tato nāgā nikkhamīmsu sannaddhā paṇṇaviṣati²³

dhanuggahānaṃ tisatā cha sahaṣṣā ca vammīno ti 198.
 gātham āha.

Tattha sanuaddhā ti suvaṇṇarajatādivammakavacikā²⁴, dhanugga-
 hānaṃ tisatā ti meṇḍavisāṇadhanudharānaṃ tiṇi satāni²⁵, vammīno ti 30
 keṭakaphalakahatthā²⁶ chasaṣaṣṣā.

¹ Bds allā-. ² Bd -tā. ³ Cks -ā, Bd allā. ⁴ Cks yā. ⁵ Bd siṅgavarān. ⁶ Bd omits vā tattha. ⁷ Bd pañcaviṣatikā ti attho. ⁸ Cks upari-, Bd parivāyīmsu, B parivārayīmsu. ⁹ Cks -baloti. ¹⁰ Cs -neva-, Bd uddiyāni ca kammalānīti. ¹¹ Cks raṃ. ¹² Bd adds tassa vacanaṃ. ¹³ Bds add mohā va. ¹⁴ Ck upāgato, Cs upagato. ¹⁵ Bd attha. ¹⁶ Cks -rakā. ¹⁷ Bd sakatasaraṃ satta. ¹⁸ Bd ave-
 sese. ¹⁹ Bd omits va. ²⁰ Bd -ti. ²¹ Bd pañca. ²² Ck -vammagavacchikā, Cs -vammagavacchika, Bd vammikavacchitā. ²³ Cks add ca. ²⁴ Bd chekada-
 cāraṇaphalakahatthā.

21. Ete hanatha bandhatha, mā vo muccittha¹ jīvitam,
 ṭhapetvā satthavāham² sabbe bhasmam³ karotha ne ti 199.
 ayam nāgarājena vuttagāthā.

Tattha mā vo⁴ muccittha⁵ jīvitam ti kassaci ekassa pi jīvitam mā
 5 muccittha⁵.

Nāgā tathā katvā uttarattharaṇādīni pañcasu sakaṭasatesu
 āropetvā satthavāham gahetvā sayam tāni sakaṭāni pāpentā
 Bārāṇasim gantvā sabbadhanam tassa gehe paṭisāmetvā tam
 āpucchitvā attano nāgabhavanam eva gatā.

- 10 Tam attham viditvā S. ovādasena gāthadvayanā āha:
 22. Tasmā hi paṇḍito poso sampassam attham attano
 lobhassa na vasam gacche haneyyārisakam⁶ manam. 200.
 23. Etam⁷ ādinavam nātvā taṇhā dukkhassa sambhavam
 vītataṇho anādāno sato bhikkhu paribbaje. 201.

- 15 Tattha tasmā ti yasmā lobhavasagā⁸ mahāvināsam pattā satthavāho
 uttamasampattim tasmā haneyyārisakam⁹ manam ti auto¹⁰ uppejjamā-
 nānam nānāvidhānam lobhasattūnam¹¹ santakam manam lobhasampayuttacittam¹²
 haneyyā¹³ ti attho, etamādīnavam¹³ ti evam lobhe ādinavam jānitvā, taṇhā
 dukkhassa sambhavam ti jātiādidukkhassa ca taṇhā¹⁴ sambhavo tato etam
 20 dukkham nibbattati evam taṇhā va¹⁵ dukkhassa sambhavam nātvā vītataṇho
 anādānena anādāno¹⁶ maggena āgatāya satiyā¹⁷ sato hutvā bhikkhu paribbaje¹⁸
 iriyetha vattethā¹⁸ ti arabhātta kūṭam gaṇhi.

- Imaṇ ca pana dhammadesanam āharitvā „evam upāsakā pubbe
 lobhavasikā vāṇijā mahāvināsam pattā, tasmā lobhavasikena na bhavi-
 25 tabban“ ti vatvā saccāni pakāsetvā j. s. (Saccapariyosāne te vāṇijā
 sotāpatti-phale paṭiṭṭhitā): „Tadā nāgarājā Sāriputto aho si, satthavāho
 aham evā“ ti. Mahāvāṇijajātakam.

¹ B^d te muñjittha. ² B^d add va. ³ B^s bhasmī, B^d tasmim. ⁴ B^s te. ⁵ B^d
 muñjittha. ⁶ C^k haneyya disatām, C^s haneyyā disatām, B^d haneyyārisakam.
⁷ B^d evam. ⁸ B^d -vasikā. ⁹ C^k -yyādisatām. ¹⁰ B^d attano. ¹¹ B^d -sutthu-
 nam. ¹² C^k -cittā, B^d -yuttam manam. ¹³ B^d evamā-. ¹⁴ B^d bhavataṇhā.
¹⁵ B^d omits va. ¹⁶ B^d anādāno ti taṇhāanādāno in the place of anādānena-
¹⁷ C^k satī, B^d omits satiyā. ¹⁸ B^d adds ti.

11. Sādhinajātaka.

Abbhuto vata lokasmin ti. Idam S. J. v. uposathike upāsake ā. k. Tadā hi S. „upāsakā porāṇakapaṇḍitā attano uposathakammam nissāya manussasariren' eva devalokaṃ gantvā ciraṃ vasiṃsū“ 'ti vatvā tehi yācito a. ā.

5

A. Mithilāyaṃ Sādhīno nāma rājā dhammena r. kāresi. So catūsu dvāresu nagaramajjhe nivesanadvāre ti cha dāna-sālā' kāretvā sakala-Jambudīpaṃ unnaṅgalaṃ katvā mahā-dānaṃ pavattesi. Devasikaṃ cha satasahassāni vayakaraṇaṃ' gacchanti, pañca sīlāni rakkhati uposathaṃ upavasati¹, ratṭha- 10 vāsino pi tassa ovāde ṭhatvā dānādīni puññāni katvā matamā² va devanagare yeva nibbattanti³. Sudhammadevasabhaṃ pūretvā nisinnā devarañño sīlācārādiguṇaṃ eva vaṇṇayanti. Tam sutvā sesadevāpi rājānaṃ daṭṭhukāmā ahesuṃ. Sakko devarājā tesam manam viditvā āha: „Sādhinarājānaṃ daṭṭhu- 15 kam' atthā“ 'ti. „Āma devā“ 'ti. So Mātaliṃ ānāpesi: „gaccha⁴ Vejayantaṃ rathaṃ yojetvā Sādhīnaṃ ānehīti“⁵. So „sādhū“ 'ti paṭisunitvā⁶ rathaṃ yojetvā Videharatṭhaṃ agamāsi. Tadā puṇṇamadivaso⁷ hoti⁸. Mātali manussānaṃ sāyamāsaṃ bhuñjitvā dvāresu sukhakathāya nisinnakāle canda- 20 maṇḍalena saddhiṃ rathaṃ pesesi. Manussā „dve candā utṭhitā“ ti vadantā candamaṇḍalaṃ pahāya⁹ rathaṃ āgacchantaṃ disvā „nāyaṃ cando, ratho esa¹⁰, devaputto¹¹ paññāyati, kass' etaṃ¹² manomayasindhavayuttaṃ dibbarathaṃ āneti, na aññassa ambhakaṃ rañño bhavissati, rājā hi no dhammiko 25 dhammarājā“ ti somanassajātā hutvā añjaliṃ paggayha ṭhitā paṭhamam gātham āhaṃsu:

1. Abbhuto vata lokasmiṃ uppajji lomahaṃsano:

dibbo ratho pātur ahu Vedehassa yasassino ti. 202.

¹ B^d -lāyo. ² B^d veyyākāraṇaṃ. ³ B^d -tūti. ⁴ B^d -līsu. ⁵ B^d adds tvaṃ. ⁶ B^d sampatṭhechitvā. ⁷ B^d -mi-. ⁸ B^d ahosi. ⁹ B^d ohāya. ¹⁰ B^d eso. ¹¹ B^d adds pi. ¹² C^k kassesa etaṃ, B^d kassa ekam.

Tass' attho: abbhuto vata tesaṃ ambhakaṃ jāto¹ lokasmiṃ lomahaṃsano
upparijji yassa dibbo ratho pāturo ahoṣi Vedehassa yasassino ti.

Mātali pi ratham ānetvā manussesu gandhamālādīhi'
pūjentesu tikkhattuṃ nagaraṃ padakkhiṇaṃ katvā raṇṇo nive-
5 sanadvāraṃ gantvā ratham nivattetvā pacchābhāge² sihapāṇ-
jarummāre³ ṭhapetvā ārohaṇasajjaṃ katvā aṭṭhāsi. Tam
divasaṃ rājāpi dānasālā⁴ oloketvā „iminā niyāmena dānaṃ
dethā“ 'ti āṇāpetvā uposathaṃ samādāya⁵ divasaṃ vītina-
metvā amaccagāṇaparivuto alaṃkatamahātale pācīnasihapaṇ-
10 jarābhimukho dhammayuttakaṃ⁶ kathento nisinno hoti. Atha
naṃ Mātali rathābhirūhanatthaṃ⁷ nimantesi⁸, nimantetvā ādāya
agamāsi.

Tam atthaṃ pakāseto S. imā gāthā āha :

2. Devaputto mahiddhiko Mātali devasārathi
15 nimantayittha rājānaṃ Vedehaṃ Mithilaggahaṃ: 203.
3. Eh' imaṃ ratham āruya⁹ rājasetṭha disampati,
devā dassanakāmā te tāvatimsā saindakā,
saramānā hi te devā Sudhammāyaṃ samacchare. 204.
4. Tato ca rājā Sādhino¹⁰ pamukho ratham āruhi,
20 saḥassayuttaṃ āruya¹¹ agā devāna santike. 205.
5. Tam devā paṭinandiṃsu disvā rājānaṃ āgataṃ:
svāgatan te mahārāja atho te adurāgataṃ,
nisīda dāni rājasi¹² devarājassa santike. 206.
6. Sakko pi paṭinandittha Vedehaṃ Mithilaggahaṃ,
25 nimantayī ca¹³ kāmehi āsanena ca Vāsavo. 207.
7. Sādhu kho¹⁴ si anuppatto āvāsaṃ vasavattinaṃ,
vasa devesu¹⁵ rājasi sabbakāmasamiddhisu,
tāvatimsesu devesu bhuñja kāme amānuse ti. 208.

Tattha samacchare ti acchanti, agā devāna santike ti devānaṃ
30 santikaṃ agamāsi. Tasmiṃ hi ratham abhirūhita¹⁶ ṭhite ratho ākasaṃ pak-
khandi, so mahājanassa oloketass' eva antaradhāyi, Mātali rājānaṃ devaḷokaṃ

¹ so B_d; C_k vatesaamhākaṃ rājā. ² C_k -dīni. ³ B_d -yena. ⁴ B_d -pañca-
raum-. ⁵ B_d -lāyo. ⁶ B_d -dayitvā. ⁷ B_d -yuttakathaiṃ. ⁸ C_k -ṇa-. ⁹ B_d omits
ni-. ¹⁰ B_d abhāsi. ¹¹ so all three MSS. for āruha? ¹² B_d add vedeha
mithilaggaho. ¹³ C_k abhiruyha. ¹⁴ B_d rājāsi. ¹⁵ C_k ma, B_d -tayittha. ¹⁶
C_k ko. ¹⁷ C_k B_d devasu. ¹⁸ B_d abhiharitvā.

nessi, tam disvā devatā ca Sakko ca haṭṭhatuṭṭhā paccuggamanam katvā paṭi-
santhāram karimsu. Tam atthaṃ dassetum tam devā ti ādi vuttaṃ. Tattha
paṭinandiṃsū 'ti punappuna nandiṃsu, āsanena cā 'ti rājānaṃ ālīḷigitvā
idha nisidā 'ti attano Paṇḍukambalāsanena ca kāmehi ca nimanteṣi, upaḍḍha-
rajjam katvā ekāsane nisidāpesi ti attho.

5

Tassa Sakkena devaraññā dasayojanasahassaṃ devana-
garam aḍḍhatiyā ca accharākoṭiyo Vejayantapāsādaṃ ca majjhe¹
bhinditvā dinnam sampattiṃ anubhavantassa manussagaṇanāya
sattavassasatāni atikkantāni, ten' attabhāvena devaloke va
sakaṃ² puññaṃ khīṇaṃ, anabhirati uppannā, tasmā Sakkena 10
saddhiṃ sallapanto

8. Ahaṃ pure saggagato ramāmi

naccehi gīthehi ca vāditehi,

so dāni ajja na ramāmi sagge,

āyuna³ nu khīṇo⁴, maraṇaṃ nu santike

15

udāhu mūlho 'smi janindasetṭhā⁵ 'ti gātham āha. 209.

Tattha āyunnū khīṇo ti kin nu mama sarasena⁶ jīvitindriyaṃ khīṇaṃ
udāhu upacchedakakammavasena maraṇaṃ santike jātaṃ ti pucchati, janinda-
setṭhā 'ti janindānaṃ devānaṃ setṭhā 'ti⁷.

Atha naṃ Sakko āha:

30

9. Na cāyuna⁸ khīṇaṃ⁹, maraṇaṃ te dūre,

na cāpi mūlho naraviriyasetṭha,

tavaṇ ca¹⁰ puññāni parittakāni

sesaṃ vipākaṃ idha vedayato¹¹. 210.

10. Vasa devānubhāvena rājasetṭha disampati,

35

tāvatiṃsesu devesu bhuñja kāme amānuse ti. 211.

Tattha parittakāni ti idam ten' attabhāvena¹² devaloke vipākadayakāni
puññāni sandhāya vuttaṃ, itarāni pi tassa¹³ rañño puññāni paṭhavīyaṃ paṃsu
vīya appamāṇāni, vasa devānubhāvenā 'ti ahaṃ to¹⁴ attano puññāni
majjhe bhinditvā dassāmi mamānubhāvena vasa 'ti naṃ¹⁵ samassāsento āha. 30

¹ B^d mañcamajhe. ² B^d vasanakaṃ in the place of va sakaṃ. ³ B^d āyu. ⁴ C^s khīṇaṃ, B^s khīno. ⁵ B^d janindānaṃ devānaṃ setṭhā. ⁶ so C^k; B^s sarīre.
⁷ gāthamāha - - - setṭhā ti wanting in B^d. ⁸ C^k nāyu, C^s tāyu. ⁹ B^d -o. ¹⁰ B^d tatthe. ¹¹ C^k vedhayittho, C^s vedayittho. ¹² B^d tena att-. ¹³ B^d panassa.
¹⁴ C^k tena. ¹⁵ B^d tam.

Atha naṃ patikkhipanto M. āha:

11. Yathā yācitaṃ yānaṃ yathā yācitaṃ dhanāṃ
evaṃsāmpadam ev' etaṃ yaṃ¹ parato dānapaccayā. 212.
12. Na cāhaṃ etaṃ icchāmi yaṃ¹ parato dānapaccayā,
5 sayāṃkatāni puññāni taṃ² me āveṇiyaṃ³ dhanāṃ. 213.
13. So 'haṃ gantvā manussesu kāhāmi kusalaṃ bahūṃ
dānena samacariyāya saṃyamena damena ca
yaṃ katvā sukhito hoti na ca pacchānutappatīti. 214.

Tattha yaṃ parato dānapaccayā ti yaṃ parena dinnatā labhati⁴ taṃ
10 yācitasadisam⁵ eva hoti, yācitaṃ hi tuṭṭhakāle denti tuṭṭhakāle⁶ acchinditvā
gaṇhantīti⁷ vadati, samacariyāya 'ti kāyādīhi pāpassa akaraṇena, saṃya-
menā 'ti sīlasaṃyamena, damenā 'ti indriyadamaṇena, yaṃ katvā ti yaṃ
karitvā sukhito c' eva hoti na ca pacchā anutappati, tathārūpam eva kammaṃ
karissamīti.

- 13 Ath' assa vacanaṃ sutvā Sakko Mātaliṃ āpāpesi: „gac-
cha⁸, Sādhinārājānaṃ Mithilaṃ netvā uyyāne otārehitī“. So
tathā akāsi. Rājā uyyāne caṃkamati, uyyānapālo disvā puc-
chitvā gantvā⁹ Nāradaṃ rañño ārocesi. So¹⁰ rañño āgatabhāvaṃ
sutrā „tvaṃ purato gantvā¹¹ tassa ca mayhaṃ ca dve āsanāni
20 paññāpehīti“ uyyānapālaṃ uyyojesi. So tathā akāsi. Atha
naṃ rājā pucchi: „kassa dve āsanāni paññāpesīti“. „Ekaṃ
tumbhākaṃ, ekaṃ ambhākaṃ rañño“ ti. Atha¹² rājā „ko aṇṇo
satto mama santike āsane nisīdissatīti“ vatvā ekasmiṃ nisī-
ditvā ekasmiṃ pāde ṭhapesi. Nāradaṃ rājā āgantvā tassa pāde
25 vanditvā ekamantaṃ nisīdi, so kir' assa sattamo pana nattā¹³,
tadā kira vassasatāyukakālo va hoti¹⁴. M. pana attano
puññabalena ettakaṃ kālaṃ vītināmeti¹⁵. So Nāradaṃ hatthe
gahetvā uyyāne vicaranto tisso gāthā abhāsi:

14. Imāni tāni khattāni imaṃ nikkhaṃ sukaṇḍalaṃ
30 imā tā haritānopā imā najjo savantiyo 215.

¹ Bā yaṃ. ² Bā taṃ. ³ Cā āvenim-, Cā āveni-, Bā āvenitaṃ. ⁴ Cā labhati.

⁵ Bā yācitasasa-. ⁶ Bā tuṭṭhakāle. ⁷ Cā gaṇhantīti. ⁸ Bā adda tāta. ⁹ Bā āg-.

¹⁰ Bā adda rājā. ¹¹ Bā adda uyyānaṃ samajjhetaṃ. ¹² Bā adda naṃ. ¹³ Cā
patanattā, Bā panatto. ¹⁴ Bā ahoṣi. ¹⁵ Bā -si.

15. Imā [tā] pokkharāṇiyo rammā cakkavākūpakūjitā
mandālakehi' sañchannā padumuppalakehi ca —
y' ass' imāni mamāyimsu kin nu te disataṃ gatā'. 216.
16. Tānīdha' khetṭāni so bhūmibhāgo
te ārāmā te vana 'me pacārā' — 3
tam eva mayhaṃ janataṃ apassato
suññaṃ va⁵ me Nārada khāyate disā⁶ ti. 217.

Tattha khetṭānīti bhūmibhāge sandhāyāha, imaṃ nikkhaṇ ti imaṃ
tādisaṃ eva udakaniddhamanaṃ⁷, sukaṇḍalān ti sobhanena⁸ musalāpavesana-
kupaḍalena⁹ samaunāgataṃ, haritānupā¹⁰ ti udakaniddhamanassa ubhosu 10
passesu haritāṇasañchannā¹¹ anupabbhūmiyo¹², yassimāni mamāyimsu¹³ ti
tāta Nārada ye mama upaṭṭhākā ca orodhā ca imasmiṃ uyyāne mahantena ya-
sena mayā saddhīm vicarantā imēni tñānāni mamāyimsu piyāyimsu kataran nu
te disataṃ¹⁴ gatā kattha te pesitā, tānīdha khetṭānīti imasmiṃ uyyāne
tāva¹⁵ etāni uparopakavirūhaṇaṭṭhānāni¹⁶, te vana me pacārā¹⁷ ti ime te 15
yeva vanapacārā¹⁸, vane vihārabhūmiyo ti attho.

- Atha naṃ Nārado āha: „deva tumhākaṃ devalokaṃ
gatānaṃ idāni sattavassasatāni, ahaṃ vo sattamo nattā¹⁹,
tumhākaṃ upaṭṭhākā²⁰ sabbe²¹ maraṇamukhaṃ pattā, idaṃ
vo attano santakaṃ rajjaṃ, anubhavatha naṃ²²“ ti. Rājā 20
„tāta Nārada, nāhaṃ idhāgacchanto rajjatthāya āgato, puñña-
karaṇaṭṭhāy' amhi āgato, ahaṃ puññaṃ eva karissāmi²³“ vatvā
17. Diṭṭhā mayā vimānā²⁴ obhāsenta²⁵ catuddisā
sammukhā devarājassa tidasānaṃ ca sammukhā. 218.
18. Vutthaṃ²⁶ me bhavanaṃ dibbaṃ bhuttā kāmā amānusa²⁷ 25
tāvatiṃsesu devesu sabbakāmasamiddhisu. 219.
19. So 'haṃ etādisaṃ disvā puññāy' amhi idhāgato,
dhammam eva carissāmi, nāhaṃ rajjena atthiko. 220.

¹ Ck^s maddā-. ² so Ck; C^s kinnu te disatāgatā, B^d kin nu te tādisaṃ gatā.
³ B^d tāni ca. ⁴ C^s vanīme-, B^d te yeva āraṃe vaname sañcarā, B^s te vaname
sañcarā. ⁵ so Ck^s for suñña va? B^d suññaṃca. ⁶ B^d me nāya nāyate disā.
⁷ Ck^s -niddhamān. ⁸ B^d -ṇena. ⁹ B^s puññaṇapavesana-, B^d omits musalāpa-
vesana. ¹⁰ B^d -nupā. ¹¹ Ck^s -tāṇisañchanno. ¹² B^d anupā-. ¹³ B^d katarān
te idāni satta dāni sattavassasatāni disaṃ. ¹⁴ B^d tāneva. ¹⁵ Ck^s -kū-. ¹⁶
B^d sañcarā. ¹⁷ Ck^s cana-, B^d vanañcarā. ¹⁸ B^d panatto. ¹⁹ B^d add ca orodhā
ca. ²⁰ B^d omits sa-. ²¹ B^d anussāsā. ²² add va? B^d vimānāni. ²³ C^s B^d
-to. ²⁴ Ck^s vuttaṃ, B^d vutthaṃ.

20. Adaṇḍāvacaram maggam Sammāsambuddha-desitam

taṃ maggam paṭipajjissam yena gacchanti subbatā ti āha. 220.

Tattha vuttham¹ me bhavanam dibban ti Vejayantam sandhāyāsa, soham etādisan ti tāta Nārada so aham Buddhañāṇena aparicchindaniyam² evarūpaṃ kāmagaṇasampattiṃ pahāya puññakaranatthāya idhāgato, adaṇḍāvacaran ti adaṇḍehi nikkhittadaṇḍasatthehi³ avacaritabbam⁴ sammādiṭṭhipurekkhāram aṭṭhaṅgikamaggaṃ, subbatā ti yena maggena subbatā sabbaññū Buddhā gacchanti aham pi agatapubbaṃ disaṃ gantum bodhitale nisīditvā tam eva maggaṃ paṭipajjissāmīti.

10 Evam M. imā gāthā⁵ sabbaññutañāṇena⁶ samkhipitvā⁷ ka-
thesi. Atha naṃ Nārado puna pi āha: „rajjam deva anusāsā“
'ti. „Tāta na me rajjen' attho, satta vassasatāni⁸ niṭṭhita-
dānam' pana sattāhen' eva dātukām' amhiti¹⁰“. Nārado
„sādhū“ 'ti tassa vacanam sampaticchitvā mahādānam paṭi-
15 yādesi. Rājā sattāham dānam datvā sattame divase kālam
katvā Tāvatiṃsabhavane¹¹ nibbatti.

S. i. dhammadesanam ā. „evam vasitabbayuttakam uposatha-
kammam nāmā“ 'ti dassetvā saccāni pakāsetvā j. s. (Saccapariyosāne
upāsakesu keci sotāpattiphalā keci sakadāgāmiphale¹² paṭiṭṭhahimsu):
20 „Tadā Nārada rājā Anando ahosi, Sakko Anuruddho, Sādhinārājā aham
evā“ 'ti. Sādhinājātakaṃ.

12. Dasabrāhmaṇajātaka.

Rājā avoca Vidhūran¹³ ti. Idam S. J. v. asadisadānam
ā. k. Tam Aṭṭhanipāte Sucirajātake¹⁴ vitthāritam eva. Rājā kira
25 tam dānam dadanto S-ram jetṭhakam katvā pañca bhikkhusatāni vi-
cinitvā gaṇhitvā mahākhīṇāsavānam nēva adāsi. Ath' assa gaṇam¹⁵
kathentā „āvuso rājā asadisadānam dento¹⁶ vicinitvā mahāphalattāhane
adāsi“ dh. k. s. S. āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave e. k. s.“ ti
pucchitvā „imāya nāmā“ 'ti vutte „anacchariyam bhikkhave yaṃ

¹ Bḍ vuṭṭham, Ck vuttam. ² Ck -cchitāniyam, C^o -cchitāniyam. Bḍ -cchindaniyam. ³ Bḍ -hatthehi. ⁴ Ck paritabbam, C^o pharitabbam. ⁵ Bḍ -āyo. ⁶ Ck -ṇe, C^o -ṇo? ⁷ Ck^s khipitvā. ⁸ Ck^s -satā. ⁹ Eḍ^s vigatam dānam. ¹⁰ Bḍ -momhiti. ¹¹ Bḍ adds yeva. ¹² Bḍ adds keci anāgāmiphale. ¹³ Bḍ vidū-. ¹⁴ so Ck^s; Eḍ vidūrājā-. ¹⁵ Eḍ gaṇakatham. ¹⁶ Ck^s dente, Eḍ dadanto.

Kosalarājā mādisassa Buddhassa upaṭṭhāko hutvā viceyyadānaṃ deti¹,
porāṇakapaṇḍitā anuppanne Buddhē pi viceyyadānaṃ dadāmsū² 'ti
vatvā a. ā.:

A. Kururaṭṭhe Indapattanagare Yuddhiṭṭhilagotto Ko-
ravyarājā³ r. kāresi. Tassa Vidhūro⁴ nāma amacco atthañ 5
ca dhammaṃ ca anusāsi. Rājā sakala-Jambudīpaṃ kho-
bhento⁵ mahādānaṃ deti, taṃ gahetvā bhuñjantesu eko pi
pañcaśīlamattaṃ rakkhanto nāma n' atthi, sabbe dussilā va,
dānaṃ rājānaṃ na toseti. Rājā „viceyyadānaṃ⁶ mahapphalan“
ti silavantānaṃ dātukāmo hutvā cintesi: „Vidhūrapaṇḍitena⁷ 10
saddhiṃ mantayissāmīti“ so taṃ upaṭṭhānaṃ āgataṃ āsane
nisīdāpetvā pañhaṃ pucchi.

Tam atthaṃ pakāsento S. upaḍḍhagātham āha. Parato rañño
ca Vidhūrassa ca vacanapaṭivacanāṃ⁸ hoti.

1. Rājā avoca Vidhūraṃ dhammakāmo Yuddhiṭṭhilo: (III, 401.) 15
brāhmaṇe Vidhūra pariyesa sīlavante bahussute 222.
2. Virate methunā dhammā ye⁹ me bhuñjeyyu¹⁰ bhojanaṃ,
dakkhiṇaṃ samma dassāma¹⁰
yattha dinnāṃ mahapphalaṃ. 223.
3. Dullabhā brāhmaṇā deva sīlavanto bahussutā 20
viratā methunā dhammā ye te bhuñjeyyu¹¹ bhojanaṃ. 224.
4. Dasa khalu¹² mahārāja yā tā¹³ brāhmaṇajātiyo,
tesaṃ vibhaṅgaṃ¹⁴ vicayaṃ¹⁵ vitthārena suṇohi me. 225.
5. Pasibbake gahetvāna punṇe mūlassa samvute
osadhikāyo¹⁶ ganthenti nahāyanti¹⁷ japanti ca 226. 25
6. Tikicchakasamā rāja, te pi vuccanti brāhmaṇā,
akkhātā te mahārāja, tādise nipatāmase. 227.

¹ Cks denti. ² Bd adamsū. ³ Bd korabyo nāma rājā. ⁴ Bd vidū - throughout.

⁵ Bd -etvā. ⁶ Bds add katamaṃ. ⁷ Bd -naṃ pa-. ⁸ Cks yo. ⁹ Ck Bds -yyum.

¹⁰ Bd -mi. ¹¹ Cks Bd -yyum. ¹² Cks add mā. ¹³ Bd yathā, Cks omit yā tā.

¹⁴ Bd vibhagaṃ, Bs vibhavaṃ. ¹⁵ Bds vicissam. ¹⁶ Bd -ye. ¹⁷ Bd nāmayanti.

7. Apetā te brāhmaṇṇā¹, [iti rājā² Koravyo]
na te³ vuccanti brāhmaṇā,
aññe⁴ Vidhūra pariyesa sīlavante bahussute 228.
8. Virate⁵ methunā dhammā ye me bhuñjeyyu bhojanam,
6 dakkhiṇam samma dassāma yattha dinnam mahapphalam. 229.
9. Kimkaṇikāyo gahetvāna ghosenti purato pi te,
pesanāni pi gacchanti, rathacariyāsu sikkhare, 230.
10. Paricārakasamā⁶ rāja⁷, te pi vuccanti brāhmaṇā,
akkhātā te mahārāja, tādise nipatāmase. 231
- 10 11. Apetā te brāhmaṇṇā⁸, [iti rājā⁹ Koravyo]
na te vuccanti brāhmaṇā,
aññe Vidhūra pariyesa sīlavante bahussute 232.
12. Virate methunā dhammā ye me bhuñjeyyu bhojanam,
dakkhiṇam samma dassāma yattha dinnam mahapphalam. 233.
- 15 13. Kamaṇḍalum gahetvāna vaṃkadanḍaṇ ca⁹ brāhmaṇā
paccupessanti rājāno gāmesu nigamesu ca, 234.
14. 'Nādinne vuṭṭahissāma¹⁰ gāmamhi ca vanamhi ca¹¹,
niggāhakasamā rāja, te pi vuccanti brāhmaṇā,
akkhātā te mahārāja, tādise nipatāmase. 235.
- 10 15. Apetā te brāhmaṇṇā¹, [iti rājā² Koravyo]
na te vuccanti brāhmaṇā,
aññe Vidhūra pariyesa sīlavante bahussute 236.
16. Virate methunā dhammā ye me bhuñjeyyu bhojanam,
dakkhiṇam samma dassāma yattha dinnam mahapphalam. 237.
- 25 17. Parūḷhakacchanakhalomā¹² paṃkadantā rajassirā
okiṇṇā rajareṇūhi¹³ yācakā vicaranti te, 238.
18. Khāṇughātasamā¹⁴ rāja, te pi vuccanti brāhmaṇā,
akkhātā te mahārāja, tādise nipatāmase. 239.

¹ Ck brahmaṇṇā, Bđ brahmaṇṇā. ² Bđ adds ca. ³ Bds te na. ⁴ Cks -o
⁵ Bds -tā. ⁶ Bđ -rasamā. ⁷ Ck cārāra, Bđ carā. ⁸ Cks brahmaṇṇā, Bđ
brahmaṇṇā. ⁹ Bđ paṃkadatanāca. ¹⁰ Ck -hessāmi, Bđ vuṭṭihissāma. ¹¹
Bds gāme vā nigamamhi vā. ¹² Bđ -kacchānakhā-. ¹³ Cks -rāja-. ¹⁴ Bđ
khāṇunaghāja-.

19. Apetā te brāhmaṇṇā¹, [iti rājā² Koravyo]
na te vuccanti brāhmaṇā,
aṇṇe Vidhūra pariyesa sīlavante bahussute 240.
20. Virate methunā dhammā ye me bhuñjeyyu bhojanam,
dakkhiṇam samma dassāma 5
yattha dinnam mahapphalaṃ. 241.
21. Harītakam³ āmalakam⁴ ambajambuvibhītakam⁵
labujam⁶ dantapoṇāni beluvā padarāni ca 242.
22. Rājāyatanam ucchupuṭam dhūmanettaṃ madhuanjanam
uccāvacāni paṇiyāni vipaṇenti⁷ janādhīpa, 243. 10
23. Vāṇijakasamā rāja, te pi vuccanti brāhmaṇā,
akkhātā te mahārāja, tādise nipatāmase. 244.
24. Apetā te brāhmaṇṇā⁸, [iti rājā⁹ Koravyo]
na te vuccanti brāhmaṇā,
aṇṇe Vidhūra pariyesa sīlavante bahussute 245. 15
25. Virate methunā dhammā ye me bhuñjeyyu bhojanam,
dakkhiṇam samma dassāma
yattha dinnam mahapphalaṃ. 246.
26. Kasim vāṇijjam kārenti, posayanti ajeḷake,
kumāriyo paveccanti, vivāhant¹⁰ āvahanti ca, 247. 20
27. Samā Ambaṭṭhavessehi, te pi vuccanti brāhmaṇā,
akkhātā te mahārāja, tādise nipatāmase. 248.
28. Apetā te brāhmaṇṇā¹⁰, [iti rājā Koravyo]
na te vuccanti brāhmaṇā,
aṇṇe Vidhūra pariyesa sīlavante bahussute 249. 25
29. Virate methunā dhammā ye me bhuñjeyyu bhojanam,
dakkhiṇam samma dassāma
yattha dinnam mahapphalaṃ. 250.

¹ Cks brahmaṇṇā, Bd brahmaṇā. ² Bd add ca. ³ Cks -kā, Bd haritakam. ⁴ Bd ambajambuvibhokam. ⁵ Bd pulapujam. ⁶ Cks vipaṇenti, Bd tikiṇanti, B² kiṇanti. ⁷ Bd brahmaṇṇā. ⁸ Bd add ca throughout. ⁹ so C² Bd for vivāhant? Ck vivāhanta. ¹⁰ Ck brahmaṇṇā, Bd brahmaṇā.

30. Nikkhanṭabbhikkhaṃ¹ bhuñjanti gāmesv-eke purohitā,
bahū te paṭipucchanti² aṇḍacchedā³ tilaṇchakā⁴, 251.
31. Pasū pi tattha haññanti mahisā sūkarā ajā,
goghātakasamā rāja, te pi vuccanti brāhmaṇā,
5 akkhātā te mahārāja, tādise nipatāmase. 252.
32. Apetā te brāhmaṇṇā⁵, [iti rājā Koravyo]
na te vuccanti brāhmaṇā,
aññe Vidhūra pariyesa sīlavante bahussute 253.
33. Virate methunā dhammā ye me bhuñjeyyu bhojanaṃ,
10 dakkhiṇaṃ samma dassāma
yattha dinnāṃ mahapphalaṃ. 254.
34. Asicammaṃ gaheṭvāna khaggaṃ paggayha brāhmaṇā
vessapathesu⁶ tiṭṭhanti, satthaṃ abbāhayanti⁷ pi, 255.
35. Samā gopanisādehi, te pi vuccanti brāhmaṇā,
15 akkhātā te mahārāja, tādise nipatāmase. 256.
36. Apetā te brāhmaṇṇā⁵, [iti rājā Koravyo]
na te vuccanti brāhmaṇā,
aññe Vidhūra pariyesa sīlavante bahussute⁸ 257.
37. Virate methunā dhammā ye me bhuñjeyyu bhojanaṃ,
20 dakkhiṇaṃ samma dassāma
yattha dinnāṃ mahapphalaṃ. 258.
38. Araññe kuṭikaṃ katvā kuṭāni kārayanti te,
sasabīlāre⁹ bādhenti ā godhā¹⁰ macchakacchapaṃ, 259.
39. Luddakā te mahārāja¹¹, te pi vuccanti brāhmaṇā,
25 akkhātā te mahārāja, tādise nipatāmase. 260.
40. Apetā te brāhmaṇṇā⁵, [iti rājā Koravyo]
na te vuccanti brāhmaṇā,
aññe Vidhūra pariyesa sīlavante bahussute 261.

¹ so Cks; Bđ nikkhitta-. ² Bđ bahū jano pari-. ³ Bđ antache-. ⁴ Ck nil-, C^s nilañji-, Bđ nilañca-. ⁵ Ck brahmaṇṇā, Bđ brahmaṇṇā. ⁶ Cks vessā-, Bđ cessa-. ⁷ Cks abbhā-. ⁸ apeta - - bahussute wanting in C^s. ⁹ Bđ^s sasāni, Bđ pīlāraṃ. ¹⁰ Cks agodhā, Bđ agodha. ¹¹ Bđ te luddakasamā rāja.

1. Virate methunā dhammā ye me bhuñjeyyu bhojanam,
dakkhiṇam samma dassāma
yattha dinnam mahapphalam. 262.
41. Aññe dhanassa¹ kāmāhi heṭṭhā mañce pasakkhitā²,
rājāno upari nahāyanti somayāge upatṭhite, 263. 5
42. Malamajjanasamā³ rāja, te pi vuccanti brāhmaṇā,
akkhātā te mahārāja, tādise nipatāmase. 264.
43. Apetā te brāhmaṇṇā⁴, [iti rājā Koravyo]
na te vuccanti brāhmaṇā,
aññe Vidhūra pariyesa sīlavante bahussute 265. 10
44. Virate methunā dhammā ye me bhuñjeyyu bhojanam,
dakkhiṇam samma dassāma
yattha dinnam mahapphalan ti. 266.

Tattha sīlavante ti maggenāgatasīle, bahussute ti paṭivedhabahussute,
dakkhiṇan ti dānam, ye te ti ye dhammikā⁵ samanabrāhmaṇā tava dānam 15
bhuñjeyyum te dullabhā, brāhmaṇajātiyo⁶ ti brāhmaṇakulāni, tesam vi-
bhaṇṇam vicayan ti⁷ tesam brāhmaṇānam vibhāgaṃ⁸ mama paññāya vicita-
bhāvaṃ⁹ vitthārena sunohi, samvute¹⁰ ti baddhamukhe¹¹, osadhikāyo¹²
ganthentīti idam imassa rogassa bhesajjam¹³ idam imassā¹⁴ 'ti evam pīlo-
tike¹⁵ bandhitvā manussānam denti, nahāyantīti¹⁶ nahāpanam¹⁷ nāma 20
karonti, japanti cā 'ti bhūtavijjam parivattenti, tikicchakasamā ti vejja-
sadiśā, te pi vuccantīti te pi brāhmaṇā vā mayam abrahmaṇā vā ti ajānitvā
va vejjakammena jivikam kappentā vohārena brāhmaṇā ti vuccanti, akkhātā
te ti ime te mayā vejjabrāhmaṇā nāma akkhātā, nipatāmase ti vadehi dāni,
kim tādise brāhmaṇe nipatāma nimantanatthāya upasamkamāma, atthi te etehi 25
attho ti pucchati¹⁸, brāhmaṇṇā¹⁹ ti brāhmaṇadhammato²⁰, na te²¹ vuc-
cantīti te bāhitapāpatāya brāhmaṇā nāma na vuccantī, kim kaṇṇikāyo²² ti
mahārāja apare brāhmaṇā attano brāhmaṇadhammam chaddetvā jivikatthāya
rājarājamahāmattānam purato kaṇṇasāle gahetvā vādentā gāyantā gacchanti,
pesanāni pīti dāsakammakarā viya pesanāni pi gacchanti, rathacariyāsū 30
'ti rathasippam sikkhanti, paricārakasamā²³ ti dāsakammakarasadiśā, daṇ-

¹ B^d dhanasā. ² so C^k; B^d -mañje vamaṇṇhitā. ³ B^d -majjasamā. ⁴ C^k
brahmaṇṇā, B^d brahmaṇṇā. ⁵ B^d -ka. ⁶ C^k -ṇā jātiyā. ⁷ C^k vibhāga-,
B^d vibhaṇṇa vicinissantī, B^e vicinissantī. ⁸ C^k -gaṇṇa, B^d vibhaṇṇam. ⁹ B^d
vicinītvā bhavaṃ. ¹⁰ C^k -to, B^d -vutte. ¹¹ B^d bandhana-. ¹² B^d ye. ¹³
C^k -jjā. ¹⁴ B^d imassa rogassa bhesajjam. ¹⁵ B^d sillokana. ¹⁶ C^k nahāpay-,
C^e nahāy- corr. to nahāpay-, B^d nāpayantīti. ¹⁷ B^d nahāpanam. ¹⁸ B^d pucchī.
¹⁹ C^k brahmaṇṇā, B^d brahmaṇṇā. ²⁰ B^d add aññā. ²¹ C^k omīti te. ²²
C^k kimkha-. ²³ all three MSS. -rika-.

- dan ti vaṃkkaḍḍakattāṃ¹, paccupessanti rājāno ti rājārājamahāmatte
 paticca āgama sandhāya paccupessanti², gāmesu nigamesu cā 'ti tesam
 nivesanadvāre nisidanti, nigghāhakaśamā ti nigghāhakarakehi balisādhaka-
 rājapurisehi samā yathā te purisā agahetvā na gamissāmā 'ti nigghaṃ katvā
 5 gaṇhanti yeva tathā gāme vā vane vā aladdhā³ marantāpi⁴ na vuttābhissimā
 'ti upavassanti, te pīti te pi balisādhakasadisā pāpadhammā, rajareṇūhīti
 rajena⁵ ca paṃsūhi ca okiṇṇā, yācakā ti dhanayācakā, khāṇughātasamā⁶
 ti malinasarīratāya jhāmakkhattakhāṇughātehi⁷ bhūmim khaṇitvā jhāmakkhāṇu-
 uddharaṇakamanussehi samānā agahetvā na gamissāmā 'ti niccalabbhāvena ṭhitattā
 10 nikhaṇitvā ṭhapitavatikkhāṇu⁸ viyā 'ti pi attho, te pīti te pi tathā laddham⁹
 dhanam vadḍhiyā payojetvā puna tath' eva ṭhitattā¹⁰ dussīlabrahmaṇā¹¹, uccu-
 puṭṭan ti uccuṇṇ c' eva phāṇitapuṭṭā¹² ca, madhuanājanan ti madhuṇ ca
 añjanaṇ ca, uccāvacānīti mahagghasamagghāni¹³ paṇiyānīti¹⁴ bhaṇāni,
 vipaṇentīti¹⁵ vikkīṇanti, te pīti te pi imāni ettakāni vikkīṇitvā jīvikkappa-
 15 kavāṇijakabrahmaṇā, poseṇtīti gorasavikkayena jīvikkappanattāṃ poseṇti, pa-
 vecchantīti¹⁶ attano dhītarō hiraññasuvaṇṇam gaheṭvā paresam denti, te evam
 paresam dadamānā vivāhanti¹⁷ attano puttānaṃ atthāya gaṇhamānā āvāhanti nāma
 ambaṭṭhavessehiṭi kuṭumbikehi c' eva gaḥapatīhi ca samānā te pi vohārasena
 brahmaṇā ti vuccanti, nikkhanta bhikkhaṇ¹⁸ ti gāmapurohitā¹⁹ hutvā attano
 20 atthāya nibaddhabhikkham, bahū te²⁰ ti bahujanā te gāmapurohite nakkhatta-
 mubuttamaṅgalāni²¹ pucchanti, aṇḍacchedātīlañchakā²² ti bhatim gaheṭvā
 ballivaddādīnaṃ aṇḍacchedakā c' eva tiṣṭādīnaṃ kakaraṇa²³ lañchakā ca²⁴ lak-
 khaṇakārakā²⁵ ti attho, tathā 'ti tesam gāmapurohitānaṃ gehesu māmasavikkīṇa-
 nattham ete paṇuādayo pi haṇṇanti, te pīti te pi goghātakasamā²⁶ brāhmaṇā ti
 35 vuccanti, asīcamman ti asīlaṭṭhiṇ c' eva²⁷ kaṇḍavāraṇaṇ ca, vessapathesū 'ti
 vāṇijānaṃ gamanamaggesu, sattham abbāhayantīti²⁸ satthavāhānaṃ batthato
 sataṃ pi sahassam pi gaheṭvā satthe coraṭaviṃ atibāhenti²⁹, gopaniā-
 dehitī gopālakehi c' eva nisādehi³⁰ ca gāmagghātakacorehi³¹ samā ti vuttam,
 te pīti evarūpā brāhmaṇā ti vuccanti, kuṭāni kārayanti te ti kuṭapāsādāni
 30 ropenti, sasabīlāre³² ti sase ca bilāre ca, etena thalacare³³ mige dasseti. ā
 godhā³⁴ macchakacchapan ti thalajesu tāva ā godhato³⁵ mahante ca
 khuddake ca pāṇyo³⁶ bādhenti mārenti jalajesu macchakacchape, te pīti te pi

¹ Bā paṇkadantanti dantakattāṃ, Bā taṃkkaḍḍanti dantakattāṃ. ² Bā upa-
 sevanti. ³ Ck aladdha, Cs aladdhe. ⁴ Bā mando pi. ⁵ Bā -ehi. ⁶ Bā -ghāta-
 kasamā. ⁷ Bā -khettegghātakāhi. ⁸ Bā -ṇukā. ⁹ Bā -a. ¹⁰ Bā vicarantā. ¹¹ Bā
 -lā-. ¹² Bā phalānita-. ¹³ Bā mahagghaappagghāni. ¹⁴ Ck paṇiya-, Cs paṇi-,
 Bā paṇi-. ¹⁵ Ck -vipaṇotīti, Bā vikkīṇantīti. ¹⁶ Ck pavagacchantīti. ¹⁷ so
 Ck for vivāhenti? Bā vivāhantīti. ¹⁸ Ck -tā-, Bā nikkhitta-. ¹⁹ Bā lo,
 Ck gāme purohito. ²⁰ Bā bahujanā, Bā bahujane, Ck bahūne. ²¹ Ck
 -ttaṃmuhuttaṃ-. ²² Ck nilacchi-, Cs nilaccha-, Bā nilaṇḍakā. ²³ Bā sulādīna-
 gakkāraṇa-. ²⁴ Bā omits la-ca. ²⁵ Bā laṇḍakārāṇā. ²⁶ Ck goghātakasamaṇa.
²⁷ Bā asisattāṇ ceva. ²⁸ Ck avahayantīti omitting sattham. ²⁹ Bā sattham corā
 aṭaviāvāhanti. ³⁰ Bā ne-. ³¹ Bā adds ca. ³² Ck -rā-, Bā sasam bilāran. ³³ Bā
 vanacare. ³⁴ Ck agodha. ³⁵ Bā agodhato pathāya. ³⁶ Ck pāṇayo, Bā pāṇyo.

luddakesamā brāhmaṇā ti vuccanti, aññe dhanassa kāmāhīti apare brāhmaṇā dhanam patthenti¹, heṭṭhāmañce pasakkhitā² ti kalim pavāha-kammaṃ³ kāressāma⁴ 'ti ratanamayaṃ⁵ mañcam karetvā tassa heṭṭhā nipannā acchanti, atha tesaṃ⁶ somayāge uṭṭhite rājāno upari nahayanti⁷, te kira yāge⁸ niṭṭhite āgantvā tasmim mañce nisīdanti. atha ne aññe brāhmaṇā kalim pavā-
hessāma⁹ 'ti¹⁰ nahāpenti¹¹, ratanamāñco c' eva¹² rañño rājālamkāro ca sabbo¹³ heṭṭhā nipannass' eva hoti¹⁴, te pīti te pi malamajjanehi¹⁵ nahāpītehi¹⁶ sadisā
brāhmaṇā ti vuccanti.

Evañ c' ime vohāramattabrāhmaṇe¹⁷ dassetvā idāni para-matthabrāhmaṇe dassento dve gāthā abhāsi: 10

46. Atthi kho brāhmaṇā deva sīlavanto bahussutā
viratā methunā dhammā ye te bhuñjeyyu bhojanam. 267.
47. Ekañ ca bhattam bhuñjanti na ca majjam pivanti te,
akkhātā te mahārāja, tādise nipatāmase ti. 268.

Tattha sīlavanto ti ariyasīlena samannāgatā, bahussutā ti paṭivedha- 15
bāhusaccena samannāgatā, tādise ti evarūpe bāhitapāpe paccekabuddhabrāhmaṇe
nimantanatthāya upasaṃkamāma¹⁸ 'ti.

Rājā tassa katham sutvā pucchi: „samma Vidhūra evarūpā
aggadakkhiṇeyyā brāhmaṇā kham vasaṇtīti“. „Uttara-Hima-
vante Nandamūlakapabbhāre mahārājā“ 'ti. „Tena hi paṇḍita 20
tava balena mayham te brāhmaṇe pariyesa“ 'ti tuṭṭhamānaso

48. Ete [kho] brāhmaṇā Vidhūra sīlavanto bahussutā,
ete Vidhūra pariyesa, khippañ ca te¹⁹ nimantayā 'ti 269.
gātham āha. M. „sādhū“ 'ti tassa vacanam sampaticchitvā
„tena hi mahārāja 'nagaram alamkārapetvā sabbe nagara- 25
vāsino dānam datvā uposatham adhiṭṭhāya samādinna-silā
hontū' 'ti bheriṇ carāpetvā tumhe pi saddhim parijanena
uposatham samādiyathā“ 'ti vatvā sayam pāto va bhuñjitvā
uposatham samādāya sāyaṇhasamaye jātipupphavaṇṇam sa-
muggam²⁰ āharāpetvā²¹ raññā saddhim pañcapatitṭhitam 30

¹ Bḍ patthenti. ² Bḍ mavekitā or malakitā. ³ Bḍ kalipavāhanakammaṃ ⁴ Bḍ
tenamayaṃ. ⁵ Bḍ ne-. ⁶ Bḍ nhā-. ⁷ Bḍ soma-. ⁸ Bḍ -mā ti. ⁹ Bḍ adda
vattābhāraṇam. ¹⁰ Bḍ vattābhāraṇe. ¹¹ Bḍ -e. ¹² Bḍ honti. ¹³ Ck -maccha-.
¹⁴ Bḍ -tte-. ¹⁵ Bḍ ne. ¹⁶ Ck sumu-, Bḍ suvaṇṇasamu-. ¹⁷ Bḍ āhā-.

patiṭṭhahitvā¹ paccekabuddhānaṃ guṇe anussaritvā vanditvā
 „Uttara - Himavante Nandamūlakapabbhāre vāsino pañca
 paccekabuddhasatāni² sve amhākaṃ bhikkhaṃ gaṇhantū“³ 'ti
 nimantetvā ākāse aṭṭha pupphamuṭṭhiyo vissajjesi. Tadā
 5 tattha pañcasatā paccekabuddhā vasanti, pupphāni gantvā
 tesāṃ upari patimsu, te āvajjantā naṃ⁴ kāraṇaṃ ñatvā
 „mārisā Vidhūrapaṇḍitena nimantit' amhā, na kho paṇ' esa
 ittarasatto, Buddhaṃkuro esa, imasmim̐ ñeva kappe Buddho
 bhavissati⁵, karissāma assa saṅgahan“⁶ 'ti nimantaṇaṃ adhi-
 10 vāsayaṃsu. M. pupphānaṃ anāgamanasaññāya adhiṇāsita-
 bhāvaṃ ñatvā „mahārāja sve paccekabuddhā āgamiṣṣanti,
 sakkārasammānaṃ karohīti“ āha. Rājā punadivase mahā-
 sakkāraṃ katvā mahātale mahārahāni āsanāni paṇṇāpesi.
 Paccekabuddhā Anotattadahe katasarīrapaṭijagganāvelaṃ sal-
 15 lakkhetvā ākāsenāgantvā rājāṇgaṇe otariṃsu. Rājā ca B. ca
 pasannamānasā tesāṃ hatthato pattāni gahetvā pāsādaṃ āro-
 petvā nisīdāpetvā dakkhiṇodakaṃ datvā paṇḍitena khādaniya-
 bhojanīyena parivisiṃsu. Bhattakiccaparīyosāne ca puna-
 divasatthāyā⁷ 'ti evaṃ satta⁸ divase nimantetvā mahādānaṃ
 20 datvā sattame divase sabbaparikkhāre adaṃsu. Te⁹ anumoda-
 naṃ katvā ākāseṇa tatth' eva gatā, parikkhārāpi¹⁰ tehi
 saddhiṃ yeva gamiṃsu¹¹.

S. i. dhammadesanaṃ ā. „anacchariyaṃ bhikkhave Kosala-
 rañño mama upaṭṭhākassa sato viceyyadānaṃ dātum, porāṇaka-
 25 paṇḍitā anuppanne pi Buddhe adaṃsu yevā“ 'ti vatvā j. s.: „Tadā
 rājā Anando ahoṣi, Vidhūrapaṇḍito aham evā“ 'ti. Dasabrāh-
 maṇajātakaṃ.

¹ Bđ -ṭhapetrā. ² Bđ pañcasatā paccekabuddhā. ³ Bds tam. ⁴ Cks -vissatīdi.
⁵ Cks sattame. ⁶ Bđ tena. ⁷ Cks -rā hi pi. ⁸ Bđ parikkhārāpi sapaṇṇāsi mahā-
 dānaṃ datvā āyuhaparīyosāne saggaṇṇānaṃ pūrayiṃsu.

13. Bhikkhāparamparajātaka.

Sukhumālarūpam disvā ti. Idam S.J.v. aññataram kuṭumbikam ā.k. So kira saddho¹ ahosi pasanno, T-tassa c' eva saṃghassa ca nibaddham mahāsakkāram karoti. Ath' ekadivasam cintesi: „aham Buddharatanassa c' eva saṃgharatanassa ca paṇitabbojanāni² 5 c' eva sukhumavattāni ca dento niccam mahāsakkāram karomi, idāni dhammaratanassāpi karissāmi, kin³ nu kho tassa sakkāram karontena kattabban⁴ ti. So bahum gandhamālādīm⁵ ādāya Jetavanam gantvā S-ram vanditvā pucchi: „aham bhante dhammaratanassa sakkāram kātukāmo⁶, kin³ nu kho tassa sakkāram karontena kattabban⁴ ti. 10 Atha nam S.⁶ „sace⁷ dhammaratanassa sakkāram kātukāmo dhamma-bhaṇḍāgārikassa Ānandassa sakkāram karohīti⁸ āha. So „sādhū⁹ 'ti paṭisunivā theram nimantetvā punadivase⁹ theram mahantena sakkārena attano geham netvā mahārahāsane nisīdāpetvā gandhamālādīhi pūjetvā nānaggarasabhojanam datvā mahagghe ticīvarapahonake sātake 15 adāsi. Thero pi „ayam sakkāro dhammaratanassa kato na mayham anucchaviko, aggassa⁹ dhammasenāpatissa anucchaviko¹⁰ ti cintetvā piṇḍapātā ca vatthāni ca vihāram haritvā Sāriputtattherassa adāsi. So pi „ayam sakkāro dhammaratanassa kato ekantena dhammasāmi-Sammāsambuddhass¹⁰ eva¹⁰ anucchaviko¹⁰ ti cintetvā Dasabalassa adāsi. 20 S.attano uttaritarām adisvā piṇḍapātām paribhuñji, cīvarasātake agga-hesi. Bhikkhū dh.k.s.: „āvuso asuko nāma kuṭumbiko 'dhammaratanassa sakkāram karomīti' dhammabhaṇḍāgārika-Ānandattherassa¹¹ dānam adāsi, thero 'na mayham anucchaviko¹⁰ ti dhammasenāpatino adāsi, so pi 'nāyam mayham anucchaviko¹⁰ ti T-tassa adāsi, T. aññam uttaritarām apassanto attano dhammasāmitāya 'mayham ev¹² eso¹² anucchaviko¹⁰ ti tam piṇḍapātām paribhuñji, cīvarasātake gaṇhi, evam so piṇḍapāto yathānucchavikatāya¹³ sāmīno¹⁴ va pādamulam gato¹⁴ ti. S. āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave e.k.s.' ti pucchitvā „imāya nāmā¹⁴ 'ti vutte „na bhikkhave idān' eva piṇḍapāto paramparāyathā- 30 nucchavikam gacchati, pubbe anuppanne Buddhe agamāsi yevā¹⁴ 'ti vatvā a. ā.:

¹ Bā saddhāsampanno. ² Bā paṇitāni khādanīyabhojanīyāni. ³ Bā katham. ⁴ Bā bahugandhamālādīni. ⁵ Bā adds mhi. ⁶ Bā adds āha. ⁷ Bā adds pi. ⁸ Bā places punadi- after paṭisunivā. ⁹ Bā aggasāvaka. ¹⁰ Ck² -buddho tassava. ¹¹ Bā -kassa ā-. ¹² Ck dhammasāmināmaheveso, C² -sāmitāmaveso, Bā -sāmitāya mayā vesoso. ¹³ Bā yathā ā-. ¹⁴ Bā dhammasā-.

A. B. Brahmaddatto¹ agatigamanam pahāya dasa rājadhamme akopento dhammena r. kāresi. Evaṃ sante pi 'ssa vinicchayo' suñño viya ahoṣi. Rājā attano agunagavesako² hutvā antonivesanādīni⁴ parigaṇhanto antopure ca antonagare ca dvāragāmesu ca attano agunaṃ kathentaṃ adisvā „janapade gavesissāmīti“ amaccānaṃ rajjaṃ niyyādetvā purohitena saddhiṃ aññātakavesena Kāsiraṭṭhe caranto kañci agunaṃ kathentaṃ adisvā paccante ekaṃ nigamaṃ patvā bahidvārasālāya nisīdi. Tasmīṃ khaṇe nigamavāsī⁵ asītikoṭivibhavo kuṭumbiko mahantena parivārena nahānatitthaṃ gacchanto sālāya nisinnaṃ suvaṇṇavaṇṇaṃ sukhumālasarīraṃ rājānaṃ disvā uppannasineho sālāṃ pavisitvā⁶ „idh' eva hothā“ 'ti vatvā gehaṃ gantvā nānaggarasabhojanaṃ sampādāpetvā mahantena parivārena bhattachājanāni gāhāpetvā agamāsi. Tasmīṃ khaṇe Hima-

15 vantavāsī⁵ pañcābhīṇṇātāpaso⁷ āgantvā tatth' eva nisīdi. Nandamūlakapabbhārato paccekabuddho pi āgantvā⁸ tatth' eva nisīdi. Kuṭumbiko rañño hatthadhovanaṃ⁹ datvā nānaggarasehi sūpavyañjanehi bhattachapātīṃ sajjetvā rañño upanesi. Rājā taṃ¹⁰ gahetvā purohitabrāhmaṇassa¹¹ adāsi. Brāhmaṇo¹² gahetvā tāpasassa adāsi. Tāpaso paccekabuddhassa santikaṃ gantvā¹³

20 vāmahatthena bhattachapātīṃ¹⁴ dakkhiṇahatthena kamaṇḍalum gahetvā dakkhiṇodakaṃ datvā patte bhattaṃ pakkhipi. So kañci¹⁵ animantetvā anāpucchitvā paribhuñji. Tassa bhattachiccapariyosāne kuṭumbiko cintesi: „mayā rañño bhattaṃ dinnam rañña¹⁶

25 brāhmaṇassa brāhmaṇena tāpasassa tāpasena paccekabuddhassa, paccekabuddho kañci¹⁷ anāpucchitvā va bhuñji¹⁸, kin nu kho imesaṃ ettakaṃ¹⁹ dānakāraṇaṃ, kiṃ imassa kañci¹⁷ anā-

¹ C's brahmaddatto rajjaṃ, B'd -datte rajjaṃ kārente. ² C's vicchayo, B'd anucchaviko na hoti in the place of vi-. ³ C's rājā guṇa-, C's rājā aguna-, both omitting attano. ⁴ C's attano ni-. ⁵ all three MSS. -si. ⁶ B'd add paṭisanthāraṃ katvā. ⁷ C's -ñña-, B'd -ñño-. ⁸ C's gantvā. ⁹ B'd -naudakam. ¹⁰ B'd nam. ¹¹ B'd -tassa-. ¹² B'd adds pl. ¹³ B'd āg-. ¹⁴ B'd adds gahetvā. ¹⁵ all three MSS. kiñci. ¹⁶ C's -o. ¹⁷ B'd ki-. ¹⁸ B'd paribh-. ¹⁹ B'd -kānaṃ.

pucchitvā va bhuñjanakāraṇaṃ, anupubbena¹ pucchissāmīti² so
ekekam upasaṃkamitvā vanditvā pucchi, te pi 'ssa kathesuṃ :

1. Sukhumālarūpaṃ disvāna raṭṭhā vivanaṃ āgataṃ
kūṭāgāvarūpetam mahāsayaṇam upocitam 269.
2. Tassa te³ pemakenāhaṃ adāsim⁴ baddham⁵ odanam 5
sālīnaṃ vicitaṃ bhattam sucim maṃsūpasasecanam⁶, 270.
3. Tam tvaṃ bhattam⁷ patiggayha brāhmaṇassa adāpayi⁸
attanā⁹ anasitvāna¹⁰, ko 'yaṃ dhammo, nam' atthu te. 271.
4. Ācariyo brāhmaṇo mayham kiccākkicesu vyāvaṭo
garu ca āmantanīyo¹⁰ ca, dātum arahāmi bhojanaṃ. 272. 10
5. Brāhmaṇam dāni pucchāmi Gotamaṃ rājaṇīyaṃ:
rājā te bhattam pādāsi sūcim maṃsūpasasecanam¹¹, 273.
6. Tam tvaṃ bhattam¹² patiggayha isissa bhojanaṃ adā,
akhettaññū si¹³ dānassa, ko 'yaṃ dhammo, nam' atthu te. 274.
7. Bharāmi putte dāre ca gharesu gathito aham, 15
bhuñja¹⁴ mānusaṃ kāme anusāsāmi rājino. 275.
8. Āraññakassa¹⁵ isino cirarattaṃ¹⁶ tapassino
vaddhassa¹⁷ bhāvitattassa dātum arahāmi bhojanaṃ. 276.
9. Isiṇ ca dāni pucchāmi kisaṃ dhamanisanthataṃ¹⁸
parulhakacchanakhalomaṃ paṃkadantaṃ rajassiraṃ : 277. 20
10. Eko araññe viharasi¹⁹, nāvakaṃkhasi²⁰ jīvitaṃ,
bhikkhu kena tayā seyyo yassa tvaṃ bhojanaṃ adā. 278.
11. Khaṇant' ālukalambāni²¹ bilālitaṃkalāni²² ca
dhunaṃ sāmākanivāraṃ saṃghāriyaṃ pasāriyaṃ²³ 279.
12. Sākaṃ bhisam madhum²⁴ maṃsaṃ badarāmalakāni ca 25
tāni ābhatva²⁵ bhuñjāmi, atthi me so pariggaho. 280.

¹ Bd edds to. ² Bd tass eva. ³ all three MSS. -si. ⁴ Bd vaḍḍham. ⁵ Cks
-sevanam. ⁶ Bd sattam, Cks pattam. ⁷ Bd adāsaya. ⁸ Bds attānam. ⁹ B
anayitvāna, C anavaṃsitvā. ¹⁰ Bd āpanantiyo. ¹¹ all three MSS. suci, Ck
-sevanam. ¹² Ck pattam. ¹³ Cks -amñāsi. ¹⁴ so all three MSS. for bhuñjam?
¹⁵ Bd araññi-. ¹⁶ Cks -a. ¹⁷ Bd vuddhassa. ¹⁸ Bds kisaṃ dhamanisanthataṃ.
¹⁹ Bds vibāsi. ²⁰ Cks nāvamk-. ²¹ Bd khaṇamālu-. ²² Bd bilālī-, Cks bilālī-.
²³ Bd saṃghāriya pasāriyaṃ, Cks saṃghātiyaṃ pasātiyaṃ. ²⁴ Bd -u. ²⁵ so Cks;
Bd āharitvā.

12. Pacanto apacantassa¹ amamassa sakiñcano²
anādānassa sādāno dātum arahāmi bhojanam. 281.
14. Bhikkhuñ ca dāni pucchāmi tuṇhīm āsīna subbataṃ:
isi³ te bhattam pādāsi sucim māmsūpasecanam⁴, 282.
- 5 15. Tam tvaṃ bhattam patiggayha tuṇhī bhuñjasi ekako,
nāññaṃ kañci⁵ nimantesi, ko 'yam dhammo, nam' atthute. 283.
16. Na pacāmi na pācemi na chindāmi na chedaye,
taṃ maṃ akiñcanam ātvā sabbapāpehi ārataṃ⁶ 284.
17. Vāmena bhikkham ādāya dakkhiṇena kamaṇḍalum
20 isi me bhattam pādāsi sucim māmsūpasecanam⁴. 285.
18. Ete hi dātum arahanti⁷ samamā sapariggahā,
paccanīkam ahaṃ maññe yo dātāraṃ nimantaye ti. 286.

Tattha vivānaṃ⁸ ti nirūdakasādisaṃ⁹ imaṃ paccantaṃ āgataṃ, kūṭā-
gāravarūpetan¹⁰ ti kūṭāgāravare¹¹ upagataṃ, ekaṃ¹² varakūṭāgāravāsinaṃ¹³
15 ti attho, mahāsayanamupocitan ti tatth¹⁴ eva supaṇṇattaṃ sirisayanaṃ¹⁵
upocitaṃ, tassa te ti evarūpaṃ tam¹⁶ disvā ahaṃ pemam akāsim¹⁷, tassa
tava pemakena baddhamodanaṃ¹⁸ ti uttamam odanaṃ¹⁹, vicitan ti apa-
gatakhaṇḍakālehi vicittatāṇḍulehi kataṃ, adāpayiti²⁰ adāsi²¹, attānaṃ ti
attanā²², ayam eva vā pātho, anasitvānā²³ 'ti abhuñjitvā, ko yam dhammo
20 ti mahārāja ko esa tuṇhākaṃ sabhāvo, namatthu te ti namo tava atthu yo
tvaṃ attanā²⁴ abhuñjitvā parassa adāsi, ācariyo ti kuṭumbiya esa mayhaṃ
ācārasikkhāpako ācariyo, vyāvaṇṇo ti uyyutto, āmantaniko²⁵ ti āmantetabba-
yuttako, mayā dinnam²⁶ gahetum anurūpo, dātumarahāmiti tasmā ahaṃ
25 evarūpassa ācariyassa bhojanam dātum arahāmiti rājā brāhmaṇassa guṇaṃ
vaṇṇesi, akhettaṃ nūsīti²⁷ nāhaṃ tam dānassa khettaṃ mayi²⁸ dinnam
mahapphalam na²⁹ hoti evaṃ attānaṃ dānassa akhettaṃ jānāsi³⁰ maññe ti³¹.
anusāsāmiti attano atthaṃ pahāya³² rañño atthaṃ ca dhammaṃ ca anusā-
sāmi, evaṃ attano agūṇaṃ kathetvā³³ āraññakassā³⁴ 'ti isino guṇaṃ kathesi,
isino ti sīlādiguṇapariyesakassa, tapassino ti tapanissitakassa, vaddhassā³⁵

¹ Bā paccanto apaccassa. ² Bā kiñcino, Ck kisañcano, Bā akiñcano. ³ Ck -i

⁴ Ck sucimāmsūpasecanam, Bā suci-. ⁵ Bā kiñci. ⁶ C -nam, Bā arakam, ⁷

Bā -ati. ⁸ Ck vicinan, Cā vica-. ⁹ Bā nirudakaaraññasa-. ¹⁰ Ck -varun, Cā

-carun. ¹¹ Bā -rena. ¹² Ck okam, Bā evam. ¹³ Bā omits vara. ¹⁴ Ck -na.

¹⁵ Bā omits tam. ¹⁶ all three MSS. -si. ¹⁷ Bā vaḍḍha-. ¹⁸ Bā uttamod-

¹⁹ Ck -yinti, Bā -yiti. ²⁰ Ck -sim. ²¹ Bā -no. ²² Ck anayi-. ²³ so Ck;

wanting in Bā. ²⁴ Bā adds bhattam. ²⁵ Bā -nūsiti. ²⁶ Bā mayā. ²⁷ Bā

omits na. ²⁸ Ck -nasi. ²⁹ Ck maññesi. ³⁰ Bā atthāya, omitting pahāya

³¹ Bā gahetvā. ³² Bā araññi-. ³³ Bā vaḍḍh-.

'ti paṇḍitassa guṇavaddhassa¹, nāvakaṃkhasīti² sayam dullabhabhojano
 hutvā evarūpaṃ bhojanaṃ aṇṇassa desi³, kiṃ attano jīvitaṃ na kaṃkhasi,
 bhikkhu kenā 'ti ayam bhikkhu katarena guṇena tayā setṭhataro, khaṇaṃ-
 sālukalambānīti⁴ khaṇanto ālukalambāni ālūni c' eva tālakandāni⁵ ca,
 bilālatakkalāni⁶ cā 'ti bilālīkandatakkalakandāni ca, dhunan ti sāmākaṇ⁷ 5
 ca nivāraṇ ca dhunivā, saṃghāriyaṃ pasāriyaṃ⁸ ti ete sāmākanivāre⁷
 dhunanto saṃsāretvā⁹ puna sukkhāpīte pasāretvā¹⁰ suppena pappoṭetvā koṭṭe-
 tvā taṇḍule ādāya pacitvā bhuñjāmīti vadati, sākaṇ ti yaṃ kiñci sūpeyya-
 paṇṇaṃ, maṃsaṇ ti sīhaviḥāsādimaṃsaṃ, tāni āharitvā ti tāni sākādīni
 āharitvā, amamaṃsa 'ti taṇhādīti himamattarahitassa¹¹, sakiñcano¹² ti sapali- 10
 bodho¹³, anādānassa 'ti niggaḥassa, dātumarahāmiti evarūpassa¹⁴
 paccekabuddhassa attanā¹⁵ laddhabhojenaṃ dātum arahāmi, tunhīmāsīnaṃ
 ti kiñci avatvā nisīnaṃ, akiñcanaṇ ti rāgakiñcanaḍihi¹⁶ rahitaṃ, āraṇ
 ti virataṃ sabbapāpāni pabāya ṭhitaṃ, kamaṇḍaluṇ ti kamaṇḍaluṃ, ete hīti
 ete rājādayo tayo janā ti hatthaṃ pasāretvā te niddisaṇto¹⁷ evaṃ āha, dātu- 15
 maraṇanti mādisassa dātum arahanti, paccaṇikaṇ ti paccaṇikapaṭipadaṃ
 jāyakaṇsa nimantaṇaṃ, ekavīsatiyā aṇesaṇasu aṇṇatarāya¹⁸ piṇḍapaṭipīṇḍa-
 pariyesanāya¹⁹ jīvīkakappanasāṃkhātā micchājīvapaṭipatti nāma hoti.

Tassa²⁰ vacanaṃ sutvā kuṭumbiko attamano dve osāna-
 gāthā abhāsī: 20

19. Atthāya vata me ajja idhāgacchi rathesabho,
 ito pubbe na jānāmi²¹ yattha dinnāṃ mahapphalaṃ. 287.
 20. Raṭṭhesu giddhā rājāno, kiccākiccesu brāhmaṇā²²,
 isi²³ mūlaphale giddhā²⁴, vippamuttā ca bhikkhavo ti. 288.

Tattha rathesabho ti rājānaṃ sandhāyāha, kiccākiccesu 'ti raṇṇo 25
 kiccakaraṇīyo²⁵, bhikkhavo ti paccekabuddhā, bhikkhavo pana sabbabhavehi²⁶
 vippamuttā.

Paccekabuddho tassa dhammam desetvā sakatṭhānaṃ eva
 gato, tathā tāpaso. Rājā pana katipāhaṃ tassa santike va-
 sitvā Bārāṇasim eva gato. 30

¹ Bā - vuḍḍh-. ² Cks na ca-. ³ Bā desīti. ⁴ Cks naṃtā-, Bā khaṇamālu-. ⁵
 Bā latātantāni. ⁶ Bā pilālī-. ⁷ Cks sāma-. ⁸ Bā saṃbharīyapasaṃriyaṇ, Cks
 -gbāṭiyaṃ pasāṭiyaṃ. ⁹ so Bā for saṃghāretvā? Cks saṃsāvetvā. ¹⁰ Ck
 pasācetvā, Cks -vetvā. ¹¹ Cks -mamanta-? Bā -mamā-. ¹² Ck kiñcano, Bā
 akiñcano. ¹³ Bā apa-. ¹⁴ Bā adde anādānassa, Bā adānassa. ¹⁵ Bā -no. ¹⁶
 Ck rāha-, Cks rājā. ¹⁷ Cks naddisaṇto, Bā nindayaṇto. ¹⁸ Cks -rā. ¹⁹ Bā
 piṇḍapaṭipari-. ²⁰ Bā adde taṃ. ²¹ Bā yo haṃ ajja pajānāmi. ²² Cks -ṇo.
²³ Cks isi, Bā isi? ²⁴ Bā -o. ²⁵ Bā -yesu. ²⁶ Cks -ve.

S. i. dhammadesanaṃ ā. „na bhikkhave idān' eva piṇḍapāto
yathānucchavikaṃ gacchati, pubbe pi gato yevā" 'ti vatvā j. s.:
„Tadā kuṭumbiko¹ dhammaratanassa sakkāraḥ kuṭumbiko ahosi. rājā
Ānando, purohito Sāriputto, hemavatako² tāpaso aham evā" 'ti.
5 Bhikkhāparamparajātakaṃ. Pakiṇṇkavaggavannaṃ niṭ-
ṭhitā³.

¹ B^d dhamapujitaku-. ² C^{ks} -kā, B^ds himavanta-. ³ pakiṇṇaka - - wanting
in B^d.

XV. VĪSATINIPĀTA.

1. Mātāṅgajātaka.

Kuto nu āgacchasi rummavāsīti¹. Idam S. J. v. Udena-
 vamsarājānam sandhāya kathesi. Tasmim hi kālē āyasmā Piṇḍola-
 bhāradvājo Jetavanato ākāseṇa gantvā yebhuyyena Kosambiyam 5
 Udenassa rañño uyyānam divāvihārāya gacchati. Thero kira puri-
 mabhave rajjam karonto dīgham addhānam tasmim uyyāne mahāpari-
 vāro sampattim² anubhavi. So tena pubbāciṇṇena yebhuyyena tatth'
 eva divāvihāram nisīditvā phalasamāpattisukhena³ vītināmeti. Tasmim
 ekadivasaṃ tattha gantvā supupphitasālamūle nisinne⁴ Udeno sattāham 10
 mahāpānam pivitvā „uyyānakīlam⁵ kīlissāmiti“ mahantena parivāreṇa
 uyyānam gantvā maṅgalasilāpatṭe aṇḍatarāya itthiyā amke nipanno
 surāmadamattatāya niddam okkami. Gāyantā nisinnitthiyo turiyāni
 chaḍḍetvā uyyānam pavisitvā pupphaphalādini vicinantiyo theram disvā
 gantvā vanditvā nisīdimsu. Thero⁶ dhammakatham kathento nisīdi. 15
 Itarāpi itthi amkam⁷ cāletvā rājānam pabodhetvā „kuhim tā vasaliyo
 gatā“ ti vutte „ekam samaṇam parivāretvā nisinnā“ ti āha. So
 kuddho gantvā theram akkositvā⁸ paribhāsivā „handā ca tam samaṇam
 tambakipillakehi⁹ khādāpessāmīti“ kodhavasena therassa sarīre tamba-
 kipillakapuṭam¹⁰ bhindāpesi. Thero ākāse thatvā tass' ovādam datvā 20
 Jetavane gandhakuṭṭidvāre yeva otaritvā Tathāgatena „kuto āgato sīti“
 puṭṭho¹¹ tam attham ārocesi. S. „na kho Bhāradvāja Udeno idān'
 eva pabbajite viheṭheti, pubbe pi viheṭhay' evā¹²“ 'ti vatvā¹³ tena
 yācito a. ā.:

¹ B^d du. ² B^d -iyo. ³ B^d add vasitvā divasaṃ. ⁴ Ck^s -o. ⁵ B^d -likam.
⁶ B^d adda tāsam. ⁷ B^d aṇṇam. ⁸ B^s pa-. ⁹ B^d tampakimili-. ¹⁰ B^d adda
 thero. ¹¹ B^d vihesi yevā, B^s viheṭhesiyevā. ¹² B^d add tuṇhi ahosi.

A. B. Br. r. k. M. bahinagare caṇḍālayoniyam nibbatti,
 Mātaṅgo ti 'ssa nāmaṃ karimsu. Aparabhāge viññūtaṃ patto
 Mātaṅgapaṇḍito ti pākaṭo ahoṣi. Tadā Bārāṇasissetthino dhītā
 Diṭṭhamaṅgalikā nāma ekamāsadvemāsavārena mahāparivārā
 5 uyyānakīlikā¹ gacchati. Ath' ekadivasam M. kenaci kam-
 mena nagaram pavisanto antaradvāre Diṭṭhamaṅgalikam disvā
 ekamantaṃ apagantvā allīyitvā atṭhāsi. Diṭṭhamaṅgalikā sāṇi-
 antarena oloketi taṃ disvā „ko eso“ ti pucchitvā „caṇḍālo
 ayye“ ti vutte „aditṭhapubbayuttakam vata passamā“ 'ti gan-
 10 dhodakena akkhīni dhovitvā tato nivatti. Tayā saddhim nik-
 khantajano „are' duṭṭha caṇḍāla, ajja taṃ nissāya ambhākam
 amūlakam surābhataṃ natṭhan“ ti kodhābhībhūto Mātaṅga-
 paṇḍitaṃ hatthehi ca pādehi ca pothetvā² asaṇṇam³ katvā
 pakkāmi. So muhuttaṃ vītināmetvā paṭiladdhasaṇṇo cintesi:
 15 „Diṭṭhamaṅgalikāya parijano maṃ niddosaṃ akāraṇena pothesi,
 Diṭṭhamaṅgalikam labhitvā va utṭhahissāmi no' alabhitvā“ ti
 adhiṭṭhāya gantvā tassā pitu nivesanadvārena nipajji. So
 „kena kāraṇena nipanno sīti“ vutte „aṇṇam kāraṇam n' atthi:
 Diṭṭhamaṅgalikāya me attho“ ti āha. Eko divaso atīto, tathā
 20 dutiyo tatiyo catuttho pañcamo chaṭṭho ca. Bodhisattānam
 adhiṭṭhānam nāma samijjhati⁴, tasmā sattame divase Diṭṭha-
 maṅgalikam nīharitvā tassa adamsu. Atha nam sā „utṭhehi
 sāmi, tumhākam geham gacchāmā“ 'ti āha. „Bhadde tava
 parijanen' amhi supothito⁵, dubbalo, maṃ ukkhipitvā piṭṭhim
 25 āropetvā⁶ ādāya gacchā“ 'ti. Sā tathā katvā nagaravāsīnam
 passantānam űeva nagarā nikkhamitvā caṇḍālagāmaṃ⁷ gatā.
 Atha nam M. jātisambhedavītikkamaṃ akatvā va katipāham
 gehe vasāpetvā cintesi: „aham eva taṃ lābhaggayasaggappat-
 tam⁸ karonto pabbajitvā va kātuṃ sakkhissāmi⁹ na itarathā¹⁰“

¹ Bds -nam klīlitum. ² Bd hare. ³ Fd podhe-. ⁴ Bds vis-. ⁵ Cks add ce.
⁶ Bd -icchatī. ⁷ Cks supoth-, Bd pothito. ⁸ so Bds; Cs āropeta, Ck āropeti
 for āropenti? ⁹ Bd gacchāhi. ¹⁰ Bd -makam. ¹¹ Cks -ttā. ¹² Cks -mitt. ¹³
 Cks irathā.

ti. Atha naṃ āmantetvā „bhadde mayi araṇṇato kiñci anā-
 harante¹ amhākaṃ jīvikaṃ na-ppavattati², yāva mamāgamanā
 mā ukkaṇṭhi, ahaṃ araṇṇaṃ gamissāmi³“ vatvā gehavāsino⁴
 pi „imaṃ mā pamajjitthā“⁵ 'ti ovaḍitvā araṇṇaṃ gantvā sa-
 maṇakapabbajjā⁶ pabbajitvā appamatto sattame divase aṭṭha 5
 samāpattiyo pañca abhiññā⁷ uppādetvā „idāni Diṭṭhamaṅgali-
 kāya⁸ avassayo bhavituṃ sakkhissāmi⁹“ iddhiyā gantvā caṇḍāla-
 gāmadvāre otaritvā Diṭṭhamaṅgalikāya gehadvāraṃ agamāsi.
 Tassāgamanāṃ sutvā¹⁰ nikkhamitvā „sāmi kasmā maṃ anāthaṃ
 katvā pabbajito sīti¹¹“ paridevi. Atha naṃ „bhadde, mā cin- 10
 tayi, tava porāṇakayasato idāni mahantataraṃ yasaṃ karissāmi,
 api¹² kho pana 'na' mayhaṃ Mātāṅgo¹³ sāmiko, Mahābrahmā
 me sāmiko¹⁴ ti ettakaṃ parisamajjhe vattuṃ sakkhissasīti¹⁵.
 „Āma sāmi sakkhissāmi¹⁶“. „Tena hi 'idāni te sāmiko kuhin'
 ti puṭṭhā 'Brahmalokaṃ gato' ti vatvā 'kadā āgamissatīti'¹⁷ 15
 vutte 'ito sattame divase puṇṇamāya¹⁸ candaṃ bhinditvā āga-
 missatīti¹⁹ vadeyyāsīti²⁰“ naṃ vatvā²¹ Himavantam eva gato.
 Diṭṭhamaṅgalikāpi Bārāṇasiyaṃ mahājanamajjhe²² tesu tesu
 tṭhānesu tathā kathesi. Mahājano „aho²³ Mahābrahmā samāno
 Diṭṭhamaṅgalikaṃ na gacchati, evaṃ etaṃ bhavissatīti²⁴“ sad- 20
 dahi. B. pi puṇṇamadivase candassa gamanamajjhe tṭhita-kāle
 Brahmattabhāvaṃ māpetvā sakalaṃ Kāsiraṭṭhaṃ dvādasa-
 yojanikaṃ Bārāṇasinagaraṃ ca ekobhāsaṃ katvā candaṃ bhin-
 ditvā otaritvā Bārāṇasiyā²⁵ uparupari tikkhattuṃ paribha-
 mitvā mahājanena gandhamālādīhi pūjyamāno²⁶ caṇḍālagāmā- 25
 bhimukho ahoṣi. Brahmabhattā sannipatitvā caṇḍālagāmakaṃ²⁷
 gantvā Diṭṭhamaṅgalikāya gehaṃ suddhavatthehi chādetvā
 bhūmiṃ ca²⁸ catujātiyagandhehi opūñchetvā²⁹ pupphāni vikiritvā

¹ Ck anārabhante. ² Bđ -ttantiti. ³ Bds -nam. ⁴ Bđ tāpasapa-. ⁵ Bđ -āyo.
⁶ Ck -kā. ⁷ Bds add gehato. ⁸ Bds add ca. ⁹ Bds omit na. ¹⁰ Bđ -gapaṇ-
 -jito. ¹¹ Bđ -yaṃ. ¹² Ck -sīti iti, Bđ -si iti. ¹³ Bđ add mahāsatto. ¹⁴ Bđ
 -janassa-. ¹⁵ Bđ amhākaṃ. ¹⁶ Cks -yaṃ. ¹⁷ Ck pūjaya-, Cs pūjemāno. ¹⁸ Cks
 -ikari. ¹⁹ Cks -iyaṃ, Bds -mica. ²⁰ Cks opūñjetvā, Bds upalimpitvā.

- dhūmaṃ datvā celavitānaṃ pasāretvā mahāsayaṇaṃ paṇṇā-
 petvā gandhatehi dīpaṃ jāletvā dvāre rajatapattavaṇṇavālukaṃ¹
 okiritvā pupphāni vikiritvā dhaje bandhiṃsu. Evaṃ alaṃkate
 gehe M. otaritvā anto pavisitvā thokaṃ sayanapiṭṭhe nisīdi.
 5 Tadā Diṭṭhamaṅgalikā utunī hoti², ath' assa³ āṅguṭṭhakena
 nābhiṃ parāmasi, kucchiyaṃ gabbho patitṭhāsi. Atha naṃ M.
 āmantetvā „bhadde gabbho te patitṭhito, tvaṃ puttaṃ vijā-
 yissasi, tvam pi putto pi te lābhaggaṃyasaṃgappattā bhavissatha,
 tava pādadhovanaudakaṃ⁴ sakala-Jambudīpe rājūnaṃ abhiseka-
 10 udakaṃ⁵ bhavissati, nahānodakaṃ pana te amatosadhaṃ bha-
 vissati, ye naṃ⁶ sīse āsiṇṇissanti te sabbadā⁷ rogehi muccissanti
 Kālakaṇṇiṃ⁸ parivajjessanti, tava pādapiṭṭhe sīsaṃ ṭhapetvā
 vandantā sahaṃsaṃ dassanti, tathā savanaṭṭhāne ṭhatvā van-
 dantā satam dassanti, cakkhupathe ṭhatvā vandantā ekaṃ
 15 kahāpaṇaṃ datvā vandissanti, appamattā hohīti“ naṃ ova-
 ditvā gehā nikkhamitvā mahājanassa passantass' eva uppatitvā
 candamaṇḍalaṃ pāvīsi. Brahmabhattā sannipatitvā ṭhitakā va
 rattim vitināmetvā pāto va Diṭṭhamaṅgalikaṃ suvaṇṇasavikaṃ
 āropetvā sīsen' ukkhipitvā nagaraṃ pavisīṃsu. Mahābrahma-
 20 bhariyā ti naṃ upasaṃkamitvā mahājano gandhamālādīhi pūjesi,
 pādapiṭṭhe sīsaṃ ṭhapetvā vanditum labhantā sahaṃsatthavikaṃ
 denti, sotapathe ṭhatvā vanditum labhantā satam denti, cakkhu-
 pathe vanditum labhantā ekaṃ kahāpaṇaṃ denti, evaṃ dvāda-
 dasoṇikaṃ Bārāṇasim gahetvā vicarantā aṭṭhārasakoṭidhanaṃ
 25 labhiṃsu. Atha naṃ nagaraṃ pariharitvā ānetvā nagaramajjhe
 mahāmaṇḍapaṃ katvā sāṇiṃ⁹ parikkhipitvā¹⁰ mahantena siri-
 sobhaggena tattha vasāpesuṃ. Maṇḍapasantike yeva satta-
 dvārakoṭṭhakaṃ sattabhūmakapāsādaṃ¹¹ kātum ārabhiṃsu,
 mahantaṃ navakammaṃ ahosi. Diṭṭhamaṅgalikā maṇḍape yeva
 30 puttaṃ viyāyi. Ath' assa nāmagahaṇadivase brāhmaṇā

¹ Bḍ -vaṇṇaṃ-. ² Bḍs ahoṣi. ³ Cks Bḍ assa. ⁴ Cs Bḍ -naṃ uda-. ⁵ Bḍ
 -sekodakaṃ. ⁶ Cs ye nā, Ck Bḍ ye na. ⁷ Bḍs sabba. ⁸ Cks -ī, Bḍ -i. ⁹
 Bḍ sāṇiyā. ¹⁰ Bḍs add mahāsayaṇaṃ paṇṇāpetvā. ¹¹ Bḍ -bhumikaṃ.

sannipatitvā maṇḍape jātattā Maṇḍavyakumāro¹ ti² nāmañ
karimsu. Pāsādo pana dasahi māsehi nitṭhito. Tato paṭṭhāya³
mahantena yasena tasmim vasati. Maṇḍavyakumāro pi ma-
hantena parivārena vadḍhati, tassa sattapaṭṭhavassakāle yeva
Jambudīpatale uttamācariyā sannipatimsu, te tañ tayo vede⁵
uggaṇhāpesuñ, soḷasavassakālato⁴ paṭṭhāya brāhmaṇānañ bha-
tañ⁵ paṭṭhapesi, nibaddhañ soḷasa brāhmaṇasahassāni ca⁶
bhujjanti, catutthe dvārakoṭṭhake brāhmaṇānañ dānañ dīyati.
Ath' ekasmim mahāmahadivase⁷ gehe bahuñ pāyasañ paṭiyā-
desuñ, soḷasa brāhmaṇasahassāni catutthe dvārakoṭṭhake niṣi-¹⁰
ditvā suvaṇṇarasavaṇṇena⁸ navasappinā pakkamadhukhaṇḍa-
sakkharāhi⁹ ca abhisamkhatam pāyasañ paribhujjanti, kumāro
pi sabbālaṃkārapatimaṇḍito suvaṇṇapāḍukā¹⁰ āruyha hatthena
kañcanakadaṇḍam¹¹ gahetvā „idha sappim detha, idha madhun“
ti vicārento carati. Tasmim khane Mātāṅgapaṇḍito Himavante¹⁵
assamapade nisinno „ko¹² nu kho Diṭṭhamaṅgalikāya puttassa
pavattitī“ olokeno tassa atitthena pakkhantabhāvañ disvā
„ajj“ eva gantvā māṇavañ dametvā yattha dinnam mahapphalañ
hoti tattha dānañ dāpetvā āgamissāmīti“ cintetvā ākāseṇa
Anotattadahañ gantvā mukhadhovanādīni katvā manosilātale²⁰
ṭhito rattadupaṭṭam¹³ nivāsetvā kāyabandhanañ bandhitvā pañ-
sukūlasamghātiñ pārupitvā¹⁴ mattikāpattam ādāya ākāseṇa
gantvā catutthe dvārakoṭṭhake dānagge yeva otaritvā eka-
mantam aṭṭhāsi. Maṇḍavyo¹⁵ ito c' ito ca olokeno tañ disvā
„evaṃvirūpo¹⁶ saṃkārayakkhasadiso¹⁷ ayañ pabbajito imañ¹⁸
ṭhānam āgacchanto kuto¹⁹ āgacchasīti“ tena saddhiñ salla-
panto paṭhamam gātham āha:

¹ Bđ -ḍappa-. ² Bđ adds ssa. ³ Bđ adds ssa. ⁴ Bđ so soḷa-. ⁵ Bđ adds
divase gehe. ⁶ C^s Bđ omit ca. ⁷ Bđ mahāsamaya-. ⁸ Bds suvaṇṇasarakena.
⁹ Bđ sakkārapakka-. ¹⁰ Bđ -kāni. ¹¹ C^s lañaka-, C^k lañcanaka-. ¹² so all
three MSS. ¹³ Bđ omits ratta. ¹⁴ Bđ pārupetvā. ¹⁵ Bđ adds kumāro. ¹⁶
Bds evarūpo. ¹⁷ C^{ks} saṃkhāra-, Bđ saṃkararukkha-, B^s saṃkārarukkha-. ¹⁸
Bđ idam pi. ¹⁹ Bđ adds nu.

1. Kuto nu āgacchasi rummavāsi¹
 otallako paṃsupisācako va
 saṃkāracolaṃ paṭimucca² kaṇṭhe,
 ko re tuvaṃ hohisi adakkhiṇeyyo ti. 1.

5 Tattha rummavāsi¹ anaññitaamaṇḍitaghaṭṭitasasāṃghāṭitapilotikavasano³,
 otallako ti lāmako olambavilambanantakadharo⁴ vā, paṃsupisācako vā 'ti
 saṃkāraṭṭhāne pisāco viya, saṃkāracolaṃ ti saṃkāraṭṭhāne laddhapilotikaṃ,
 paṭimuccā⁵ 'ti paṭimuñcitvā⁶, adakkhiṇeyyo ti tvaṃ adakkhiṇeyyo ime-
 saṃ paramadakkhiṇeyyānaṃ nisinnaṭṭhānaṃ eko⁷ hutvā⁸ āgato.

- 10 Taṃ sutvā M. muducitten⁹ eva tena saddhiṃ sallapanto
 dutiyaṃ gātham āha:

2. Annaṃ tava idaṃ⁹ pakataṃ yasassi,
 taṃ khajjare bhuñjare piyyare ca,
 jānāsi¹⁰ tvaṃ paradattūpajīviṃ,

- 15 uttiṭṭha, piṇḍaṃ labhataṃ sapāko ti. 2.

Tattha pakataṃ ti paṭiyattaṃ¹¹, yasassiti parivārasampanno¹², taṃ
 khajjare ti taṃ khajjanti¹³ c'eva bhuñjanti¹⁴ ca, piyyare ti¹⁵ piyanti¹⁶ ca.
 kimkāraṇā mayhaṃ kujjhasi, uttiṭṭha piṇḍaṃ ti upatiṭṭhitvā labhitabbaṃ
 piṇḍaṃ uttāya tthehi vā diyyamānaṃ hetthā tthatvā labhitabbaṃ piṇḍaṃ
 20 labhataṃ, sapāko ti sapākacaṇḍālo¹⁷ pi¹⁸ labhatu, jātisampannā hi yattha
 katthaci labhanti, sapākacaṇḍālassa pana ko deti¹⁹, dullabhapiṇḍo ahaṃ, tasmā
 me jivītapavattanatthaṃ bhojanaṃ dāpehi kumārā 'ti.

Tato Maṇḍavyo gātham āha:

3. Annaṃ mama idaṃ²⁰ pakataṃ brāhmaṇānaṃ²¹

- 25 attatthāya saddahato mama idaṃ²²,

apehi ettho, kim idhaṭṭhito si,

na mādisā tuyhaṃ dadanti jammā 'ti. 3.

¹ B^d du-. ² B^d -muñca. ³ so C^s; C^k -ghaṭṭisaṃvaseno. B^d ānañcitomaṇḍite
 saṃghāṭitaṃ pilo -- corr. to ānañcitamaṇḍitaghaṭṭitasasāṃghāṭitapilo --, B^s anañ-
 jinomaṇḍi --. ⁴ B^d -bananantakasuttadharo corr. to -bakanantaka-, B^s -ba-
 kuttakadharo. ⁵ B^d -muñca. ⁶ C^{ks} -mucci-. ⁷ B^s -ttāna ko. ⁸ B^d add kuto.
⁹ so C^s for tavēdaṃ, B^d tava yidaṃ. ¹⁰ B^d C^s add maṃ. ¹¹ B^d pari-. ¹²
 all three MSS. -nnaṃ. ¹³ C^{ks} omit ti taṃ khajjanti. ¹⁴ C^{ks} -ati. ¹⁵ C^{ks}
 omit piyyareti. ¹⁶ C^{ks} piyanti. ¹⁷ C^{ks} sā-. ¹⁸ C^{ks} hi pi. ¹⁹ B^s vadati. ²⁰
 so C^{ks} for mamēdaṃ, B^d mama yidaṃ. ²¹ so all three MSS. for brahmaṇānaṃ?
²² so all three MSS. for mamēdaṃ.

Tattha attatthāyā ti attano vaḍḍhiatthāyā¹, a pehi ettho ti imambā
 ṭhānā apagaccha, na mādisā ti mādisā jātisampannānaṃ² udiccabrāhmaṇānaṃ³
 denti na tuyhaṃ⁴ caṇḍālassa, gaccha jammā 'ti.

Tato M. gātham āha:

4. Thale ca ninne ca vapanti bījaṃ 5
 anūpakhetto phalam āsasānā⁵,
 etāya saddhāya dadāhi dānaṃ,
 app-eva ārādhaye dakkhiṇeyye ti. 4.

Tass' attho: kumāra sassaphalaṃ āsīṃsamānā tīsu pi khettesu bījaṃ
 vapanti, tattha ativuṭṭhikāle thale sassam sampajjati ninne pūṭikaṃ hoti ātape⁶ 10
 nadiṇ ca talākaṇ ca nissāya kataṃ oghena vuyhati, mandavuṭṭhikāle thale khetto
 vipajjati ninne thokaṃ sampajjati anūpe⁷ sampajjat' eva samavuṭṭhikāle thale
 khetto⁸ thokaṃ sampajjati itaresu sampajjat' eva, tasmā yathā phalaṃ āsīṃ-
 samānā tīsu pi khettesu vapanti tathā tvam pi etāya phalasaddhāya⁹ āgatā-
 gatānaṃ sabbesaṃ nēva dānaṃ dehi¹⁰, app-eva nāma evaṃ dadanto dakkhiṇeyye 15
 ārādheyyāsi labheyyāsi.

Tato Maṇḍavyo gātham āha:

5. Khettāni mayhaṃ viditāni loke
 yes' āhaṃ bījāni patitṭhapemi,
 ye brāhmaṇā jātimantūpapannā 20
 tānīdha¹¹ khettāni supesalānīti. 5.

Tattha yesāhaṃ ti yesu āhaṃ, jātimantūpapannā ti jātiyā ca
 mautehi ca upapannā.

Tato M. dve gāthā abhāsi:

6. Jātīmaḍo¹² ca atimānitā ca 25
 lobho ca doso ca mado ca moho
 ete aguṇā yesu va¹³ santi¹⁴ sabbe
 tānīdha khettāni apesalāni. 6.
 7. Jātīmaḍo¹² ca atimanitā ca
 lobho ca doso ca mado ca moho 30

¹ B^d vuḍḍhi-. ² C^k B^d mādisā-. ³ B^d adds dānaṃ. ⁴ B^ds tuyhanti. ⁵ B^d
 āsīṃkhamānā corr. to āsamānā, B^s āsasamānā? ⁶ B^ds anupakhetto. ⁷ B^d anu-
 pakhetto. ⁸ C^ks -am. ⁹ C^ks -sandhāya. ¹⁰ C^s deha, B^ds deti. ¹¹ B^d tāni ca.
¹² all three MSS. jāti-. ¹³ B^d ca. ¹⁴ C^k panti.

ete agunā yesu na santi sabbe
tānīdha¹ khattāni supesalānīti. 7.

Tattha jātimado ti aham asmi jātisampanno ti evaṃ uppannamado²,
atimānitā cā 'ti³ añño mayā saddhim jātiādihi sadiso n' atthīti atikkamma
5 pavattamāno, atilobhādayo⁴ lubbhanadussanamajjanamuyhanamattā⁵ ca, ape-
salānīti evarūpā hi puggalā āśvisabharitā viya vammikā appiyasilā honti, eva-
rūpānaṃ dinnadānaṃ⁶ na mahapphalaṃ hoti, tasmā mā⁷ etesaṃ pesalakhettabhāvaṃ
maññittho⁸, na hi jātimantā saggadāyaka, ye pana jātimānādirahitā ariyā tāni
khettāni supesalāni tesu dinnāni mahapphalaṃ te saggadāyaka hontīti.

10 Iti so M-tte punappuna kathente kujjhitvā „ayaṃ ativiya
bahuṃ vippalapati, kuhiṃ gatā ime dovārikā, na imaṃ⁹ caṇ-
ḍalaṃ nīharantīti“ gātham āha:

s. Katth' eva bhaṭṭhā¹⁰ Upajotiyo ca
Upajjhāyo athavā Bhaṇḍakucchi¹¹,
15 imassa daṇḍaṇ ca vadhaṇ ca datvā (= supra p. 305.)
gale gahetvā khalayātha¹² jamman ti. 8.

Tattha kattheva¹³ bhaṭṭhā¹⁴ ti imesu tīsu dvāresu ṭhapitā Upajotiyo¹⁵
ca Upajjhāyo ca Bhaṇḍakucchi¹⁶ cā 'ti tayo dovārikā kva gatā ti attho.

Te pi tassa vacanaṃ sutvā vegenāgantvā vanditvā „kiṃ
20 karoma devā“ 'ti āhaṃsu. „Ayaṃ vo jammo caṇḍālo diṭṭho“
ti. „Na passāma deva, kutoci āgatabhāvaṃ na jānāmā“ 'ti.
„Ko p' esa¹⁷ māyākāro vā vijjādharo vā¹⁸ bhavissatīti“. „Idāni
kiṃ tiṭṭhathā“ 'ti. „Kiṃ karoma devā“ 'ti. „Imassa mukham
eva pothetvā bhindantā daṇḍaveḷupesikāhi piṭṭhiṃ¹⁹ uppātentā²⁰
25 vadhaṇ ca datvā gale gahetvā etaṃ jammaṃ khalayātha²¹,
ito nīharathā“ 'ti. M. tesu attano santikaṃ anāgatesv-eva²¹
uppatitvā ākāse ṭhito gātham āha:

¹ Ed tāni ca. ² Cks uppannamāno, Bđ uppannamaddo, C^s uppannaṃ mano
³ Cks -māntāni. ⁴ Bđ omits ati. ⁵ B^s rañjana, Bđ rañcana in the place of
majjana. ⁶ Bds dinnam-. ⁷ Cks omit mā. ⁸ Ck mā nīttho. ⁹ Bđ yimaṃ.
¹⁰ Ck katthaṃ haṭṭhā, C^s kattha haṭṭhā, Bds kvattha gatā. ¹¹ Bds gaṇḍa-. ¹²
Bds gala-. ¹³ Cks katthe, Bds kvattha. ¹⁴ C^s haṭṭhā, Bds gatā. ¹⁵ Cks upa-
yojito. ¹⁶ Bds gaṇḍa-. ¹⁷ Bds cesa. ¹⁸ Bđ adds coro vā. ¹⁹ Bds piṭṭhi
cammaṃ. ²⁰ Bđ uppādentō, B^s uppānto, Cks uddhaṭantā. ²¹ Cks -gateyeva.

9. Girin nakhena' khaṇasi ayo dantena² khādasi
jātavedaṃ padahasi yo isiṃ paribhāsasīti. 9.

Tattha jātavedaṃ padahasi³ti aggiṃ gillitum vāyamaṃ.

Imaṃ ca pana gāthaṃ vatvā M. passantass' eva māṇa-
vassa ca brāhmaṇānaṃ ca ākāse pakkhandi. 5

Tam atthaṃ pakāsento S. gāthaṃ āha:

10. Idam vatvāna Mātāṅgo isi saccaparakkamo
antalikkhasmiṃ pakkāmi brāhmaṇānaṃ udikkhatan ti. 10.

Tattha saccaparakkamo ti sabhāvaparakkamo.

So pācīnadisābhimukho gantvā ekāya vīthiyā otaritvā 10
„padavalaṇṇaṃ⁴ paṇṇāyatū“⁵ 'ti adhiṭṭhāya pācīnadvārasamīpe
piṇḍāya caranto missakabhattaṃ saṃkaḍḍhitvā ekissā⁶ sālāya
nisīditvā missakabhattaṃ paribhuñji. Nagaradevatā⁷ „ayaṃ
amhākaṃ ayyaṃ vihetṭhetvā kathetīti“⁸ asahamānā āgamiṃsu.
Ath' assa jeṭṭhakayakkho gīvaṃ gahetvā parivattesi, sesade- 15
vatā sesabrāhmaṇānaṃ⁹ gīvaṃ gaṇhitvā parivattesuṃ. B-tte
muducittatāya pana „tassa putto“¹⁰ ti taṃ¹¹ na mārenti kevalaṃ
kilamenti¹² yeva. Maṇḍavyassa sīsaṃ parivattitvā¹³ piṭṭhipassā-
bhimukhaṃ jātaṃ, hatthapādā ujukā thaddhā va aṭṭhaṃsu,
akkhīni kālakatassēva viparivattiṃsu, so thaddhasarīro va 20
nipajji. Sesabrāhmaṇā mukhena kheḷaṃ vamaṇṭā aparāparaṃ
parivattanti¹⁴. „Ayye puttassa te kiñci“¹⁵ jātaṃ¹⁶ ti Diṭṭha-
maṇḍalikāya ārocayiṃsu¹⁷. Sā vegenāgantvā puttaṃ disvā
āha¹⁸ „kiṃ etan“¹⁹ ti vatvā gāthaṃ āha:

11. Āveṭṭitaṃ²⁰ piṭṭhito uttamaṇḍaṃ, 25
bāhaṃ pasāreti akammaneyyaṃ,
setāni²¹ akkhīni yathā matassa,
ko me imaṃ puttaṃ akāsi evan ti. 11.

¹ Ck girantakhena, C girannakhena, Eds girinakhena. ² Eds -tehi. ³ Ck -lan-
jaṃ, C -lañchaṃ. ⁴ Bd -āya. ⁵ Cks -re-. ⁶ Cks sesaṃ-. ⁷ Bd naṃ. ⁸ Bds
-mantī. ⁹ Bd -etvā. ¹⁰ Bd adds māṇavā. ¹¹ Bd kiṃ. ¹² Ck ācorayiṃsu. ¹³
Bds omit āha. ¹⁴ Bd āveḷi-. ¹⁵ Cks so-.

Tattha āveṭṭhitaṃ¹ ti parivattitaṃ.

Ath' assā tasmim̐ ṭhāne ṭhitajano ārocetuṃ gātham āha:

19. Idhāgamā samaṇo rummavāsī²

otallako paṃsupisācako va³

5 saṃkāracolaṃ paṭimucca kaṇṭhe,

so te imaṃ⁴ puttam akāsi evaṃ⁵ ti. 12.

Sā taṃ sutvā cintesi: „āññass' etaṃ balaṃ n' atthi, nis-
saṃsayāṃ Mātāṅgapaṇḍito bhavissati⁶, sampannamettābhāvano
kho pana dhīro na ettakaṃ janaṃ kilametvā gamissati, kataran
10 nu kho disaṃ gato bhavissatīti“ tato pucchantī gātham āha:

13. Katamaṃ disaṃ agamā bhūripaṇṇo,

akkhātha me māṇavā etaṃ atthaṃ,

gantvāna taṃ paṭikaremu⁷ accayaṃ,

app-eva naṃ puttāṃ labhemu jīvitaṃ ti. 13.

15 Tattha gantvānā⁸ 'ti tassa santikaṃ gantvā, taṃ paṭikaremu⁷ acca-
yan ti⁹ accayaṃ paṭikarissāma desessāma khamāpessāma naṃ ti, puttāṃ la-
bhemu jīvitaṃ ti app-eva nāma puttassa jīvitaṃ⁹ labheyyāma

Ath' assā tattha ṭhitā māṇavā¹⁰ evaṃ¹¹ āhaṃsu:

14. Vehāsayaṃ agamā bhūripaṇṇo

20 pathaddhuno pannarase va cando,

api cāpi so purimaṃ disaṃ agaṇṇhi

saccappaṭiṇṇo isi sādthurūpo ti. 14.

Tattha pathaddhuno¹² ti ākāsapathasaṃkhātassa addhuno majjhe ṭhito
pannarase¹³ cando viya, api cāpi so ti api ca kho pana so¹⁴ puratthimaṃ
25 disaṃ gato,

Sā tesāṃ vacanaṃ sutvā „mama sāmiṃ¹⁵ upadhāressā-
nūti“ suvaṇṇakalasaṃsuvaṇṇasarakāṇi gāhāpetvā dāsigaṇaparivutā
tena padavalaṇṇassa¹⁶ adhiṭṭhitatṭhānaṃ patvā tenānūsāreṇa
gacchantī tasmim̐ pīṭhikāya nisīditvā bhuñjamāne tassa¹⁷ santikaṃ

¹ Bḍ āveṭṭi-. ² Bḍ du-. ³ Bḍ ca. ⁴ Bḍ idaṃ. ⁵ Cks etan. ⁶ Bḍ -tīti. ⁷ Cks
paṭikiriyeṃ. ⁸ Bḍs add taṃ. ⁹ Cks -tuṃ. ¹⁰ Ck -vakā. ¹¹ Bḍ kathentā
gātham. ¹² Ck paccuthaddhuno. ¹³ Bḍ -sa. ¹⁴ Cks omīti so. ¹⁵ Bḍ -ikaṃ. ¹⁶
Bḍ -laṇṇassa. ¹⁷ Cks bhuñjamānassa.

gantvā vanditvā atṭhāsi. So¹ taṃ disvā thokaṃ odanaṃ patte
 ṭhapesi. Diṭṭhamaṅgalikā suvaṇṇakalasena tassa udakaṃ adāsi.
 So tatth' eva² hatthaṃ dhovitvā mukhaṃ vikkhālesi. Atha
 naṃ sā „kena me puttassa vo vippakāro kato“ ti pucchanti
 gātham āha:

5

15. Āveṭhitam³ piṭṭhito uttamaṅgam,
 bāhaṃ pasāreti akammaneyyaṃ,
 setāni akkhīni yathā matassa,
 ko me imaṃ puttam akāsi evaṃ ti. 15.

Tatoparā⁴ tesam vacanapaṭivacanagāthā⁵ honti:

10

16. Yakkhā have santi mahānubhāvā
 anvāgatā isayo sādthurūpā,
 te duṭṭhacittam kupitam viditvā
 yakkhā hi te puttam akaṃsu evaṃ. 16.

17. Yakkhā ca me puttam akaṃsu evaṃ,
 tvaṃ nēva me mā kuddho brahmacāri,
 tumhe va⁶ pāde saraṇaṃ gatāsmi
 anvāgatā⁷ puttasokena bhikkhu. 17.

15

18. Tad eva hī⁸ etarahī⁹ ca mayhaṃ
 manopadoso mama n' atthi⁹ koci,
 putto ca te vedamadena matto
 atthaṃ na jānāti adhicca vede. 18.

20

19. Addhā have bhikkhu muhuttakena
 sammuyhat' eva¹⁰ purisassa saññā¹¹,
 ekāparādhaṃ¹² khama bhūripaṇña, (supra p. 312.)
 na paṇḍitā kodhabalā bhavantīti. 19.

25

Tattha yakkhā ti nagarapariggahakā¹³ yakkhā, anvāgatā ti anugatā¹⁴
 isayo sādthurūpā guṇasampannā ti evaṃ jānamānā ti attho, te ti te isīnaṃ
 guṇaṃ nātvā¹⁵ puttam duṭṭhacittam kupitacittam disvā¹⁶, tvaṃ nēva me ti .

¹ Cks omit so. ² Bđ tasseva. ³ Cks avedhi-, Bđ āveli-. ⁴ Bđ -rahi. ⁵ Bđ
 adde nāma. ⁶ Cs ca. ⁷ Cks addhā-. ⁸ all three MSS. -i. ⁹ Cks na matthi.
¹⁰ Bds -te ca. ¹¹ Cks -am. ¹² Bds etā-. ¹³ Cs -pgā-, Bđ -ggahaka. ¹⁴ Cks
 omit anu-. ¹⁵ Bds guṇaṇṇūtava. ¹⁶ Bds viditvā.

sace yakkhā kupitā evam akāṃsu karontu¹, devatā nāma pāṇiyaulūka-
mattena² santappetum sakkā, tasmāhaṃ tesam na bhāyāmi, kevalam tvaṃ űeva
me puttassa mā kujjhi, anvāgatā ti āgatā sāmi³, bhikkhū 'ti M-am ālapani
puttassa jīvitadānaṃ⁴ yācati, ta deva hīti Diṭṭhamaṇḍalike⁵ tadā tava puttassa
5 maṃ akkosanakkāle ca mayhaṃ manopadoso n' atthi etarahi ca taya⁶ yācamāṇāya
pi mama tasmiṃ manopadoso n' atthi yeva, vedamadenā 'ti tayo me veda
uggahitā ti madena, adhiccā 'ti te⁷ vede uggahetvāpi⁸ atthānattham na jānāti.
muhuttakenā 'ti yaṃ kiñci uggahetvā⁹ muhuttan' eva.

Evam tāya⁹ khamāpiyamāno M. „tena hi tesam¹⁰ yakkhā-
10 naṃ palāyanatthāya¹¹ amatosadham dassāmīti“ vatvā gā-
tham āha:

20. Idaṃ ca mayhaṃ uttiṭṭhapinḍam¹²

Maṇḍavyo¹³ bhuñjatu¹⁴ appapañño,

yakkhā ca te naṃ¹⁵ na viheṭṭhayeyyūṃ,

15 putto ca te hohiti so arogo ti. 20.

Tattha uttiṭṭhapinḍaṃ ti ucchiṭṭhakaṃ¹⁶ pinḍan ti pi pātho.

Sā M-assa vacanaṃ sutvā „detha sāmi amatosadhan“ ti
suvanṇasarakam upanāmesi¹⁷. M. ucchiṭṭhakañjikam¹⁸ tattha
āsiñcivā „paṭhamam űeva ito upaḍḍham tava puttassa mukhe
20 opitvā¹⁹ sesam cāṭiyam udakena missetvā sesabrāhmaṇānaṃ
mukhe opehi²⁰, sabbe pi²¹ nirogā bhavissantīti“ vatvā up-
patitvā Himavantam eva gato. Sāpi taṃ sarakam sīsenādāya
„amatosadham me laddhan“ ti vadanti²² nivesanaṃ gantvā
paṭhamam puttassa mukhe kañjim²³ opi²⁴. Yakkho palāyi,
25 itaro paṃsum puñchanto²⁵ uṭṭhāya „amma kim etan“ ti āha.
„Tayā kataṃ tvam eva jānissasi, ehi tāta²⁶ dakkhiṇeyyānaṃ
te²⁷ vippekāraṃ passā²⁸“ 'ti. So te disvā vippeṭṭisārī ahoṣi.

¹ Ck -to, C^s -tā. ² Cks pāṇiyam-, B^d -ulluṅga-, B^s -ullumka-. ³ B^s sāmi. ⁴ Cks -nañca. ⁵ Cks add na. ⁶ C^s tasi, B^s tati. ⁷ B^d omits te. ⁸ B^d -bi-
⁹ B^d tāyam. ¹⁰ Cks te. ¹¹ so all three MSS. for palāpa-? ¹² B^d uttitta-. ¹³ Ck taṃ maṇ-, C^s ta maṇ-, B^s tava maṇ-. ¹⁴ Cks bhuñjitu. ¹⁵ Cks saṃ. ¹⁶ Cks ucci-, B^d ucchiṭṭa pinḍam ucchiṭṭha. ¹⁷ Cks -kāmesi. ¹⁸ Ck ucci-, C^s uddhiṭṭha-, B^d ucchiṭṭhakiñciyabbhattin. ¹⁹ B^d oṣaṇcitvā, B^s oṣitvā. ²⁰ B^d oṣaṇcāpehi, B^s oṣiñcāpehi. ²¹ B^d va. ²² B^d omits va-. ²³ B^d kiñcikam. ²⁴ B^d oṣiñci. ²⁵ B^d puñc-, Cks puñj-. ²⁶ B^d adds tava. ²⁷ B^s taṃ. ²⁸ B^d passāhi.

Atha nam mātā „tāta Maṇḍavya, tvaṃ¹ bālo, dānassa mahapphalatṭhānaṃ na jānāsi, dakkhiṇeyyā nāma evarūpā na honti, Mātāṅgapañḍita-sadisā va honti, ito paṭṭhāya mā etesaṃ dussilānaṃ dānam adāsi, silavantānaṃ dehīti“ vatvā²

21. Maṇḍavya bālo si parittapaṇṇo 5
yo puññakkhattānaṃ akovido si³,
mahakkasāvesu dadāsi⁴ dānaṃ
kiliṭṭhakammesu asaṇṇatesu. 21.

22. Jaṭā ca kesā ajināni vatthā 10
jarūdapānaṃ va⁵ mukhaṃ parulhaṃ,
pajaṃ imaṃ passatha rummarūpiṃ⁶,
na jaṭājinan tāyati⁷ appapaṇṇaṃ. 22.

23. Yesaṃ rāgo ca doso ca avijjā ca virājitā
khīṇāsavā arahanto tesu dinnāṃ mahapphalān 23.

ti āha. 15

Tattha mahakkasāvesu 'ti mahākasāvesu⁸ mahantehi rāgakasāvādhi⁹
samanāgatesu, jaṭā ca¹⁰ kesū ti tāta Maṇḍavya¹¹ dakkhiṇeyyesu ekaccānaṃ
kesā jaṭā¹² katvā baddhā¹³, ajinānivatthā ti sakburāṇi cammāni vatthāni,
jarūdapānaṃ va¹⁴ ti tiṇazahanena¹⁵ jinṇakūpe¹⁶ viya mukhaṃ dīghamassutāya¹⁷
parulhaṃ¹⁸, pajaṃ imaṃ ti imaṃ evarūpaṃ anañjitaṃ paṇḍitaṃ¹⁹ lūkhavesaṃ 20
pajaṃ passatha, na jaṭājinan ti etaṃ jaṭājinan imaṃ appapaṇṇaṃ pajaṃ
tāyituṃ na sakkoti, silaṇṇaṇa²⁰ tapokammān' eva imesaṃ sattānaṃ paṭiṭṭhā²¹
honti, yesaṃ ti tasmā²² yesaṃ ete raṇṇanadussanānamuyhanasabbhāvā²³ rāgādayo
atthavattukā ca²⁴ avijjā virājitā vigatā vigatattā yeva ca etesaṃ kilesānaṃ ye
khīṇāsavā arahanto tesu dinnāṃ mahapphalān. 25

„Tasmā tvaṃ tāta ito paṭṭhāya evarūpānaṃ dussilānaṃ
adatvā loke atṭhasamāpattilābhino pañcābhiññādharmika-
samaṇabrāhmaṇā ca paccekabuddhā ca (add: ye?) santi tesāṃ
dānaṃ dehi, ehi tāta tava kulūpake amatosadhaṃ pāyevā

1 Cks tani. 2 Bđ adds imaṃ gāthamāha. 3 Ck akocidoyi, Cs akocidosi. 4 Cks
dadāhi. 5 Ck Bđ -va, Cs charūpadānaṃ ca. 6 Bds du-. 7 Cks -te. 8 Cks -kā-.
9 Cks sa. 10 Bđ adds tava. 11 Cks kesa jaṭā. Bđ na kesā jaṭānaṃ. 12 Bđ
bandhāya 13 Cs -ṇe, Ck -ṇo 14 Bđ -kupo. 15 Bđ adds ca. 16 Bđ parulakesā.
17 Cks anijjita-. 18 Bđ silapaṇṇāṇa, Ck silaṇṇaṇe. 19 Bđ -āni. 20 Bđ yasmā.
21 Cks raṇṇa - -. Bđ raṇṇa - -. 22 Cks va.

aroge karissāmīti¹ vacanam vatvā ucchitṭhakañjikam¹ gāhāpetvā
 udakacāṭiyam² pakkipitvā soḷasannam brāhmaṇasahasānam
 mukhesu² āsiñcāpesi. Ekeko paṇisum puñchanto³ va utṭhahi⁴.
 Atha te brāhmaṇā „imehi caṇḍalucchiṭṭhakam⁵ pītan“ ti
 5 abrahmaṇe karimsu. Te lajjitā Bārāṇasito nikkhamitvā Mejjha-
 ratṭham⁶ gantvā Mejjharañño⁶ santike vasimsu. Maṇḍavyo
 pana tatth' eva vasi. Tadā Vettavatīnagaram upanissāya
 Vettavatīnaditīre Jātimanto nām' eko brāhmaṇo pabbajito jātim
 nissāya mahantaṁ mānam akāsi. M. „etassa mānam bhindissā-
 10 mīti“ taṁ ṭhānam āgantvā tassāsanne uparisote vāsam kappesi.
 So ekadivasam dantakatṭham khāditvā imam dantakatṭham
 „Jātimantassa jaṭasu laggatū“ 'ti adhiṭṭhāya nadiyam pātesi,
 taṁ' tassa udakam ācamantassa⁸ jaṭasu laggi. So taṁ disvā
 va „nassa vasalā“ 'ti vatvā „kuto ayaṁ kālakaṇṇi āgatā',
 15 upadhāressāmi nan“ ti uddhasotaṁ gacchanto M-am disvā
 „kimjātiko sīti“ pucchi. „Caṇḍālo 'smīti“. „Tayā nadiyā
 dantakatṭham pātitan“ ti. „Āma mayā“ ti. „Nassa vasala
 caṇḍala kālakaṇṇi, mā idha vasi, heṭṭhāsote vasā“ ti vatvā
 heṭṭhāsote vasantenāpi tena pātite dantakatṭhe paṭisotaṁ
 20 āgantvā jaṭasu laggante¹⁰ so¹¹ „nassa vasala, sace idha va-
 sissasi sattame divase sattadhā muddham phalissatīti“ āha.
 M. „sac' āham etassa kujjhissāmi silam me arakkhitam bha-
 vissati, upāyen' ev' assa mānam bhindissāmīti“ sattame divase
 suriyuggamanam nivāresi. Manussā ubblāḥḥā¹² Jātimantaṁ¹¹
 25 tāpasam upasamkamitvā „bhante tumhe suriyuggamanam na
 dethā“ 'ti pucchiṃsu. So āha: „na me taṁ kammaṁ, naditīre
 pan' eko caṇḍālo vasati, tass' etaṁ kammaṁ bhavissatīti“.
 Manussā M-am upasamkamitvā „tumhe bhante suriyass' ug-

¹ C^{ks} ucci-, B^d -gañcitam corr. to -kañcitam. ² B^d mukhe. ³ B^d puñc-, C^{ks} puñj-. ⁴ C^{ks} utṭhi. ⁵ C^k -lusiṭṭhakam, C^s -lucchi-, B^d -lucchiṭṭhakam corr. to -lucchi-. ⁶ B^d majha-. ⁷ B^d adds anusotaṁ gantvā. ⁸ B^d ācap-, C^s ācar- corr. to ācam-. ⁹ all three MSS. -to. ¹⁰ B^d -esu. ¹¹ C^{ks} omit so. ¹² all three MSS. ubba- ¹³ C^k -tā, C^s -ta.

gantum¹ na dethā“ ‘ti pucchimsu. „Āmāvuso“ ti. „Kiṁ-kāraṇā“. „Tumhākaṁ kulūpakatāpaso² maṁ niraparādhaṁ abhisapi, tasmiṁ āgantvā khamāpanatthāya mama pādesu patite suriyaṁ vissajjessāmīti“. Te gantvā taṁ kaḍḍhantā ānetvā M-assa pādamūle nipajjāpetvā khamāpetvā āhaṁsu: „suriyaṁ³ vissajjetha bhante“ ti. „Na sakkā vissajjetum, sac’ āhaṁ vissajjessāmi inassa sattadhā muddhā phalissatīti“. Atha⁴ „bhante kiṁ karomā“ ‘ti. So „mattikāpiṇḍam⁵ āharathā“ ‘ti āharāpetvā⁶ „imaṁ tāpasassa sise ṭhapetvā tāpasam otāretvā uduke ṭhapethā“ ‘ti ṭhapāpetvā suriyaṁ vissajjesi. Suriyasmiṁ¹⁰ hi paḥaṭamatte mattikāpiṇḍo sattadhā bhijji, tāpaso uduke nimujji. M. taṁ dametvā „kahan nu kho⁷ soḷasa brāhmaṇa-sahassāni vasantīti“ upadhārento „Mejjharaṇṇo santike“ ti nātvā „te damessāmīti“ iddhiyā gantvā nagarasāmaṇṭṭe otarivā pattam ādāya nagare piṇḍāya cari⁸. Brāhmaṇa taṁ disvā¹³ „ayaṁ idha ekadvedivase vasanto pi amhe appatitṭhe karissatīti“ vegena gantvā „mahārāja māyākāro⁹ eko vijjādharo“ āgato, gaṇhāpetha naṁ“ ti raṇṇo ārocesum. Rājā „sādhū“ ‘ti sam-paṭicchi. M. pi missakabhattaṁ ādāya aññataraṁ kuḍḍam nissāya pīthikāya nisinnō bhuṇjati. Atha naṁ¹⁰ aññavihitakaṁ²⁰ āhāraṁ paribhuṇjamānaṁ eva raṇṇā pahitapurisā asinā¹¹ pa-harivā jīvitakkhayaṁ pāpesum. So kālaṁ katvā Brahmaloke nibbatti. Imasmiṁ kira jātake B. koṇḍadamako ahosi, so ten’ eva paratantiyuttabhāvena¹² jīvitakkhayaṁ pāpuṇi. Devatā kujjhivā sakalam eva Mejjharatṭham¹³ uṇhakallavassam¹⁴ vassā-²⁵ petvā¹⁵ ratṭham araṭṭham akaṁsu. Tena vuttam¹⁶:

24. Upahaṇṇamāne¹⁷ Mejjhā¹⁸ Mātaṅgasmiṁ yasassine
sapārisajjo¹⁹ ucchiṇṇo Mejjharaṇṇam²⁰ tadā ahū²¹ ti. 24.

¹ Bḍ sūriyuggamaṇam. ² Bḍ -pako-. ³ Bḍ adds naṁ. ⁴ Bḍ -ka-. ⁵ Ck āhā-.
⁶ Bḍ adds dāni, B* tāni. ⁷ Bḍ carati. ⁸ Ck -karo. ⁹ Ck -dhārā, C* -dhara.
¹⁰ Ck* omit atha naṁ. ¹¹ Bḍ adds gīvaṁ. ¹² C* -sattabhāvena, Bḍ maritanti-
ayutta-. ¹³ Bḍ majharatha. ¹⁴ Bḍ uṇhakukkulavassam. ¹⁵ Bḍ vasiṭvā. ¹⁶ Ck*
omit t v. ¹⁷ Bḍ -no, Ck upahaṇḍamaṇam, C* upahaṇḍavanaṁ. ¹⁸ so Ck; C*
-o. Bḍ majho. ¹⁹ C* -jje. ²⁰ so Ck Bḍ for -rājā? C* mejjheraṇṇam. ²¹ Ck*
tadāhu, Bḍ tadā āhū.

S. i. d. ā. „na idān' eva pubbe pi Udeno pabbajite¹ vihettheti' yevā“ 'ti vatvā j. s.: „Tadā Maṇḍavyo Udeno ahosi, Mātāṅgapāṇḍito² aham evā“ 'ti. Mātāṅgajātakaṃ.

2. Citta-Sambhūta-jātaka.

5 Sabbam narānaṃ saphalaṃ suciṇṇaṃ ti. Idam S. J. v. āyasmato Mahākassapassa piyasaṃvāse dve saddhivihārake³ ā. k. Te kira aññamaññaṃ appaṭivibhattabhogā paramavissāsikā⁴ ahesuṃ. piṇḍāya carantāpi ekato va gacchanti ekato va āgacchanti, vinābhavitum na sakkonti. Dhammasabhāyaṃ bhikkhū tesaṃ yeva vissāsaṃ vaṇṇa-
10 yamānā⁵ nisidimsu. S. āgantvā „kāya uu 'ttha bhikkhave e. k. s.“ ti pucchitvā „imāya nāmā“ 'ti vutte „anacchariyaṃ bhikkhave imesaṃ ekasmiṃ attabhāve vissāsikattaṃ⁶, porāṇapakapaṇḍitā tīṇi cattāri bhavantarāni gacchantāpi mittabhāvaṃ⁷ na vijahimsu yevā“ 'ti vatvā a. ā.:

A. Avantiraṭṭhe Ujjeniyaṃ⁸ Avantimahārājā nāma
15 r. kāresi. Tadā Ujjeniyā⁹ bahi caṇḍālagāmakō hoti¹⁰. M. tattha nibbatti. Aparō pi satto tass' eva mātucchāputto hutvā nibbatti. Tesu eko Citto nāma ahosi, eko Sambhūto nāma¹¹. Te ubho pi vayappattā caṇḍālavamsadhopanaṃ nāma sippaṃ uggāṇhitvā ekadivasaṃ „Ujjeninagaradvāre¹² sippaṃ dasses-
20 sāmā¹³“ 'ti eko uttaradvāre sippaṃ dassesi eko pācīnadvāre¹⁴. Tasmiṃ¹⁵ ca nagare dve diṭṭhamaṅgalikāyo ahesuṃ ekā setthidhītā ekā purohitadhītā. Tā¹⁶ bahukhādaniyabhojaniyamālā-gandhādīni¹⁷ gāhāpetvā „uyyānakīlikāṃ kilissāmā“ 'ti ekā uttaradvārena nikkhami ekā pācīnadvārena¹⁸. Tā te caṇḍāla-
25 putte sippaṃ dassente disvā „ke ete“ ti pucchitvā „caṇḍāla-puttā“ ti sutvā „apassitabbayuttakaṃ vata passimhā“ 'ti

¹ Ck -to. ² Ck pihetthako, C^s vihetthako, B^d vibedhate corr. to vibedheti. ³ B^d adds pana. ⁴ B^d -like. ⁵ B^d vaṇṇayantā. ⁶ C^s vissāsikāṃ. ⁷ Ck mittā-. C^s mittā- corr. to mitta-. ⁸ B^d -yanagare. ⁹ C^s uddeniyaṃ. ¹⁰ B^d ahosi. ¹¹ B^d adds ahosi. ¹² B^d -resu. ¹³ C^s -mī. ¹⁴ Ck -rena, C^s -rena corr. to -re. ¹⁵ C^s tasmiṃ, B^d tasmi. ¹⁶ C^s dhīnā tā, B^d dhītā corr. to dhītā tā, B^d dhīnā tā corr. to dhītā. ¹⁷ Ck bahum - - disi. C^s bahukhādaniyabhojaniyam mālāgandhādīhi, B^d bahukhādaniyabhojaniyam - - corr. to -yabhojaniya - - ¹⁸ C^s add nikkhami.

gandhodakena akkhīni dhovitvā¹ nivattiṃsu. Mahājano² „are³
 duṭṭhacaṇḍāla, tumhe nissāya mayam amūlakāni surābhattādīni
 na labhimhā“⁴ 'ti te ubho pi bhātike pothetvā anayavyasanam
 pāpesi⁵. Te paṭiladdhasaṇṇā uṭṭhāya aṇṇamaṇṇassa santikaṃ
 gacchantā ekasmiṃ ṭhāne samāgantvā aṇṇamaṇṇassa tam⁶ 5
 dukkhuppattiṃ ārocetvā roditvā paridevitvā⁷ „kin ti karissāmā“⁸
 'ti cintetvā⁹ „imaṃ¹⁰ amhākaṃ jātiṃ nissāya dukkhaṃ uppan-
 nam. caṇḍalakammaṃ kātuṃ na sakkhissāma¹¹, jātiṃ paṭicchā-
 detvā brāhmaṇamānavavaṇṇena¹² Takkaṣilaṃ gantvā sippaṃ
 uggaṇhissāmā“¹³ 'ti sannitṭhānaṃ katvā tattha gantvā dham- 10
 mantevāsikā disāpāmokkhācariyassa santike sippaṃ paṭṭha-
 pesuṃ. Jambudīpatale dve kira caṇḍalā jātiṃ paṭicchādetvā¹⁴
 sippaṃ uggaṇhanṭīti sūyittha. Tesu Cittapaṇḍitassa sippaṃ
 niṭṭhitaṃ, Sambhūtaṃ na tāva niṭṭhāti¹⁵. Ath' ekadivasaṃ
 eko gāmaṇvāsī¹⁶ „brāhmaṇavācanaṃ¹⁷ karissāmīti“¹⁸ ācariyaṃ 15
 nimantesi. Tam eva¹⁹ rattim devo vassitvā²⁰ magge kandarā-
 dīni pūresi. Ācariyo pāto va Cittapaṇḍitaṃ pakkosāpetvā
 „tāta ahaṃ gantuṃ na sakkhissāmi, tvaṃ māṇavehi saddhiṃ
 gantvā maṅgalaṃ vatvā tumhehi laddhaṃ bhuñjitvā amhehi
 laddhaṃ āharā“²¹ 'ti pesesi. So „sādhū“²² 'ti māṇavake²³ ga- 20
 hetvā gato. Yāva māṇavā nahāyanti c' eva mukhāni ca dho-
 vanti tāva manussā pāyāsaṃ vadḍhetvā „nibbātū“²⁴ 'ti ṭha-
 pesuṃ. Māṇavā tasmim anibbute yeva āgantvā nisīdiṃsu.
 Manussā dakkhiṇodakaṃ datvā tesam purato pātiyo ṭhapesuṃ.
 Sambhūto muddhādhātuko²⁵ viya hutvā sītalo ti saṇṇāya pā- 25
 yāsapiṇḍaṃ ukkhipitvā²⁶ mukhe ṭhapesi, so tassa ādittaayogulo
 viya mukhaṃ dahi²⁷, so kampamāno satim anupaṭṭhāpetvā
 Cittapaṇḍitaṃ oloketvā caṇḍalabhāsāya „evam²⁸ khaḷu²⁹“³⁰ ti

¹ Bā adds va. ² Ck -nā. ³ Bā hare. ⁴ Bā -suṃ. ⁵ Bā adds bhādika. ⁶ Bā
 mantetvā. ⁷ Ck idam. ⁸ Bā -mā ti. ⁹ Ck -vavattena. ¹⁰ Bā adds brahmaṇa
 mānavavaṇṇena takkaṣilaṃ gantvā. ¹¹ Ck tiṭṭhāti, Bā niṭṭhitaṃ. ¹² all three
 MSS. -i. ¹³ Bā -nikaṃ. ¹⁴ C tasmim. ¹⁵ C vasi-. ¹⁶ Ck māna-. ¹⁷ C
 muddham-, Bā luddha-. ¹⁸ Ck ukkhitvā. ¹⁹ Bā dahati. ²⁰ Bā eva. ²¹ C
 khaḷu, B khaḷu khaḷu, C kalu?

āha. So pi tath' eva satim anupaṭṭhāpetvā caṇḍālabhāsāya'
 „niggala' niggala'“ ti āha. Māṇavā aññamaññaṃ oloketvā
 „kimbhāsā nām' esā“ ti vadimsu. Cittapaṇḍito maṅgalaṃ
 abhāsi. Māṇavā⁴ nikkhamitvā vaggavaggā hutvā tattha tattha'
 5 nisiditvā bhāsaṃ sodhentā „caṇḍālabhāsā“ ti ṇatvā „are
 duṭṭhacaṇḍālā, ettakaṃ kālāṃ 'brāhmaṇa v' amhā" ti vatvā
 vañcayitthā⁶ „ti ubho pi ne' pothayimsu. Ath' eko sappuriso
 „apethā“ ti vāretvā „ayaṃ tumhākaṃ jātiyā doso, gacchatha,
 katthacid eva¹⁰ pabbajitvā jīvathā“ ti te uyyojesi. Māṇavā
 10 tesāṃ caṇḍālabhāvāṃ ācariyassa ārocesuṃ. Te pi araṇṇaṃ
 pavisitvā isipabbajjāṃ pabbajitvā nacirass' eva¹¹ tato cavitvā
 Nerañjarāya tīre migiyā kucchismiṃ nibbattiṃsu. Te mātu-
 kucchito nikkhantakālato paṭṭhāya ekato vicaranti, vinābhavi-
 tum na sakkonti. Te ekadivasāṃ gocaraṃ gahetvā ekasmiṃ
 15 rukkhamaṇḍale sīsena sīsāṃ siṅgena siṅgaṃ tuṇḍena tuṇḍaṃ
 alliyāpetvā romanthayamāne¹² ṭhite disvā eko luddo¹³ sattim
 khipitvā ekappahāren' eva jīvitaṃ voropesi. Tato cavitvā
 Nammadātīre¹⁴ ukkusayoniyāṃ nibbattiṃsu. Tatrāpi te vud-
 dhippatte¹⁵ gocaraṃ gahetvā sīsena sīsāṃ tuṇḍena tuṇḍaṃ
 20 alliyāpetvā ṭhite disvā eko yaṭṭhiluddako ekappahāren' eva
 bandhitvā vadhi. Tato pana cavitvā Cittapaṇḍito¹⁶ Kosambi-
 yāṃ purohitassa putto hutvā nibbatti¹⁷. Sambhūta-
 paṇḍito Uttara-*pañcālārāṇṇo* putto hutvā nibbatti. Te nāmagahaṇa-
 divasato paṭṭhāya attano jātim sarimsu. Tesu¹⁸ Sambhūta-
 25 paṇḍito nirantaraṃ saritum asakkonto catutthaṃ caṇḍālajātim eva
 anussarati, Cittapaṇḍito paṭipāṭiyā catasso pi¹⁹, (add: so?) soḷasa-
 vassakāle nikkhamitvā Himavantaṃ pavisitvā isipabbajjāṃ

¹ B^d adds eva, B^e evaṃ. ² B^d omits niggala. ³ C^s niggila niggilā, B^e niggilā.

⁴ B^d adds bahi. ⁵ C^k only one tattha. ⁶ B^d caṇḍālabhāsaṃ. ⁷ C^k camhā, B^d brahmaṇāmbhā. ⁸ C^s vañcitthā. ⁹ B^d te. ¹⁰ B^d ese. ¹¹ C^k cirasseneva, C^s cirassaneva. ¹² C^k romanta-, B^d romadhayamāne corr. to romandha-, B^e romayamāne. ¹³ B^d luddako. ¹⁴ B^d rammadānādītīre. ¹⁵ B^d vuḍhi-. ¹⁶ C^k adds pana vitva, C^s pana cavitvā cittapaṇḍito. ¹⁷ C^k omit nibbatti. ¹⁸ B^d omits tesu. ¹⁹ B^d tisso jātiyo in the place of pi.

pabbajitvā jhānābhiññam¹ nibhattetvā jhānasukhena vītinā-
mento² vasi. Sambhūtapāṇḍito pitu accayena chattaṃ ussā-
petvā chattaṃaṅgaladivase³ yeva mahājanamajjhe maṅgala-
gītaṃ katvā udānavasena dve gāthā abhāsi. Taṃ sutvā „am-
hākaṃ rañño maṅgalagītaṃ“ ti orodhāpi gandhabbāpi tam eva⁴ 5
gītaṃ gāyanti, anukkamena „rañño piyagītaṃ“ ti sabbe pi
nagaravāsino tam eva gāyanti. Cittapāṇḍito Himavantapadese
vasanto yeva „kin nu kho mama bhātikena Sambhūtena chat-
taṃ laddhaṃ udāhu na tāvā“ ti upadhārento laddhabhāvaṃ
ñatvā „navarajjaṃ⁵ tava idāni⁶ bodhetuṃ na⁷ sakkhissāmi⁸, 10
mahallakakāle naṃ upasaṃkamitvā dhammaṃ kathetvā pabbā-
jessāmīti“ cintetvā paṇṇāsa vassāni āgantvā⁹ rañño putta-
dhītāhi vadḍhitakāle iddhiyā gantvā uyyāne otaritvā maṅgala-
silāpatṭhe suvaṇṇapaṭimā viya nisīdi. Tasmim̐ khane eko
dārako¹⁰ taṃ gītaṃ gāyanto dārūni uddharati. Cittapāṇḍito 15
taṃ pakkosi. So āgantvā vanditvā¹¹ atṭhāsi. Atha naṃ āha:
„tvaṃ pāto paṭṭhāya imam̐ eva gītaṃ gāyasi, kiṃ aṇṇaṃ na
jānāsīti“. „Bhante aṇṇāni pi bahūni jānāmi, imāni pana me¹²
rañño piyagītāni, tasmā imān̐ eva gāyāmīti“. „Atthi pana
rañño gītassa paṭigītaṃ gāyanto“ ti. „N̐ atthi bhante“ ti. 20
„Sakkhissasi pana tvaṃ paṭigītaṃ gāyitun“ ti. „Jānanto
sakkhissāmīti“. „Tena hi tvaṃ raññā¹³ dvīsu gītesu gāyitesu¹⁴
idaṃ tayena¹⁵ katvā gāyassū¹⁶ ti gītaṃ datvā¹⁷ „gantvā¹⁸ rañño
santike gāyi¹⁹, rājā te pasīditvā mahantaṃ issariyaṃ dassa-
tīti“ uyyojesi. So sīghaṃ mātu santikaṃ gantvā attānaṃ 25
alam̐kārapetvā rājadvāraṃ gantvā „eko kira dārako tumhehi
saddhiṃ paṭigītaṃ gāyissatīti“ rañño ārocāpetvā „āgacchatū“
ti vutte gantvā vanditvā²⁰ „tvaṃ kira tāta paṭigītaṃ gāyissa-

¹ B^d -ññā. ² B^d -metvā. ³ -galika-. ⁴ B^d no vā. ⁵ B^d neva-. ⁶ B^d adds
gaṇtvāpi, B^e gantvāpi. ⁷ B^d nā, C^k omīti na. ⁸ C^k -mi. ⁹ C^e āg-. ¹⁰
B^d adds rañño. ¹¹ B^d dve. ¹² C^k rañño. ¹³ C^k omīti gāyitesu. ¹⁴ C^k na-
yena, C^e taya, B^d tatiyaṃ. ¹⁵ C^k gāyissā, C^e gāyissa, B^d gāyissū. ¹⁶ C^k
bhatvā. ¹⁷ C^k adds satto. ¹⁸ so all three MSS. for gāhi or gāyissasi? ¹⁹
B^d ekamantaṃ atṭhāsi.

sīti“ puṭṭho „āma deva, sabbaṃ rājapariśaṃ sannipātāpetha“
 'ti sannipatitāya pariśāya rājānaṃ āha: „tumhe tāva deva
 tumbākāṃ gītaṃ gāyatha, athāhaṃ paṭigītaṃ¹ gāyissāmi“.
 Rājā²

- 5 1. Sabbaṃ narānaṃ saphalaṃ suciṇṇaṃ,
 na kammanā³ kiñcana⁴ moghaṃ atthi,
 passāmi Sambhūtaṃ mahānubhāvaṃ
 sakammanā⁵ puññaphalūpapannaṃ. 25.
 2. Sabbaṃ narānaṃ saphalaṃ suciṇṇaṃ,
 10 na kammanā³ kiñcana⁴ moghaṃ atthi,
 kaccin nu⁵ Cittassa⁶ pi evaṃ eva
 iddho mano tassa yathāpi mayhaṃ ti 26.

gāthadvayam āha.

- Tattha na kammanā³ kiñcana⁴ moghamatthi sukataḍḍakatesu
 15 kammesu kiñcana⁷ ekakammaṃ pi moghaṃ nāma n' atthi nipphalaṃ na hoti,
 vipākāṃ datvā va⁸ nassatīti aparāpariyavedaniyakammaṃ⁹ sandhāyāha. Sam-
 bhūtaṃ ti passāmi¹¹ ahaṃ āyasmantaṃ Sambhūtaṃ sakena kammanā¹⁰ puñña-
 phalūpapannaṃ¹¹, sakammaṃ nissāya puññaphaleṇa upapannaṃ taṃ passāmi
 attho, kaccin nu⁴ Cittassa⁶ pīti mayhaṃ hi dve janā ekato hutvā naciraṃ
 20 silaṃ rakkhima, ahaṃ tāva tassa phaleṇa mahantaṃ yasaṃ patto, kacci nu¹²
 kho me bhātikassa Cittassāpi evaṃ eva mano iddho samiddhoṭi.

Tassa gītāvasāne dārako gāyanto tatiyaṃ gātham āha:

3. Sabbaṃ narānaṃ saphalaṃ suciṇṇaṃ,
 na kammanā¹² kiñcana⁴ moghaṃ atthi,
 25 Cittaṃ vijānāhi tath' eva deva,
 iddho mano tassa yathāpi tuyhaṃ ti. 27.

Taṃ sutvā rājā catutthaṃ gātham āha:

4. Bhavaṃ nu Citto, sutam aññato te,
 udāhu te koci naṃ¹³ etad akkhā,
 30 gāthā sugītā, na maṃ atthi kaṃkhā,
 dadāmi te gāṃvaram sataṃ cā 'ti. 28.

¹ Bā omits gītaṃ. ² Bā add āha. ³ Bā -unā. ⁴ Bā kiñcinu. ⁵ Bā kiñci nu.
⁶ Bā -ssā. ⁷ Cā -nā, Bā kiñcinu. ⁸ Bā vi. ⁹ Bā -paravedaniya- ¹⁰ Bā
 kammena. ¹¹ Bā -nanti. ¹² Bā unā. ¹³ read: naṃ?

5

10

15

20

30

⁶ B^d api nu vo dhanam, api nu te dhanam. ⁷ B^d āhaññantu. ⁸ B^{ds} ajje-

Tass' attho: suladdhalābho vata¹ mayham chattamaṅgaladivase parisāya majjhe, gītagāthā sugītā vata ahośi, sv-āham ajja sīlavatasampannam isim divā pītisomanassappatto jāto ti

So Cittapaṇḍitassa diṭṭhakālato patṭhāya somanassap-
5 patto „bhātikassa me pallaṃkaṃ attharathā“ 'ti ādini āpā-
pento navamaṃ gātham āha:

9. Āsanaṃ udakaṃ pajjam² patigaṇhātu³ no bhavaṃ,
agghe bhavantaṃ pucchāma, agghaṃ kurutu no bhavan ti. 33.

Tattha agge ti atthino dātabbayuttakasmim agge bhavantaṃ apucchāma,
10 kurutu no ti imaṃ no agghaṃ bhavaṃ patigaṇhātu⁴.

Evam madhuraṭṭhisanthāraṃ katvā rajjam majjhe bhin-
ditvā dento itaraṃ gātham āha:

10. Rammaṃ ca te āvasathaṃ karontu,
nārīgaṇehi paricārayassu⁵,
15 karohi okāsam anuggahāya,
ubho p' imaṃ issariyaṃ karomā 'ti. 34.

Tattha issariyaṃ ti Kampillaraṭṭhe⁶ Uttarapaṇḍālanagare rajjam majjhe
bhinditvā dve pi janā karoma anubhavāma.

Tassa taṃ vacanaṃ sutvā Cittapaṇḍito dhammaṃ desento
20 cha gāthā abhāsi:

11. Disvā phalaṃ duccaritassa rāja
atho sucinnassa mahāvīpākam
attānam eva⁷ paṭisaññamissaṃ,
na patthaye⁸ puttam pasuṃ dhanam vā. 35.
25 12. Das' ev' imā vassadasā maccānaṃ idha jīvitaṃ,
appattaṃ nēva⁹ taṃ odhiṃ nalo chinno va sussati. 36.
13. Tattha kā nandikā khiḍḍā kā rati kā dhanesanā,
kim me puttehi dārehi, rāja mutto 'smi bandhanā. 37.
14. So aham su-ppajānāmi¹⁰, maccu me na-ppamajjati,
30 antakenādhippannassa kā rati kā dhanesanā. 38.

¹ Bā adds me ti. ² Bā majjam. ³ Bā paṭti-. ⁴ Bā omits pati. ⁵ Bā paricāri-, Ck parivāra-. ⁶ Bā kapila-. ⁷ Ck evam. ⁸ Ck -yemi. ⁹ Ck appattaṃ nēva, Bā appattaññeva. ¹⁰ Bā so hametaṃ pa-

15. Jātī narāṇaṃ adhamā janinda
caṇḍālayonī dipadākanitṭhā¹,
sakehi kammehi supāpakehi
caṇḍālagabbhe avasimha pubbe. 39.
16. Caṇḍālāhumha Avantīsu² migā Nerañjaraṃ pati 5
ukkusā Nammadātīre³, ty-ajja brāhmaṇakhattiyā. 40.

Tattha duccharitassā 'ti mahārāja tvaṃ sucaritass' eva phalaṃ jānāsi, ahaṃ pana duccharitassāpi phalaṃ passāmi yeva, mayaṃ⁴ ubho duccharita-phalena ito catutthe attabhāve caṇḍālayoniyāṃ nibbattā, tattha naciraṃ sīlaṃ rakkhitvā tassa phalena tvaṃ khattiyakule nibbatto ahaṃ brāhmaṇakule, ev' 10 āhaṃ⁵ duccharitassa⁶ phalaṃ sucippassa ca mahāvippakāṃ disvā attānaṃ eva sīlasaṇṇamena paṭisaṇṇamissaṃ, puttāṃ vā pasuṃ vā dhaṇaṃ vā na patthemī, dasevīmā vassadasā ti mahārāja mandadasakāṃ khiddādasakāṃ vaṇṇa-dasakāṃ baladasakāṃ paññādasakāṃ hānidasakāṃ⁷ pabbhāradasakāṃ vanika-dasakāṃ⁸ momūhadasakāṃ sayanadasakāṃ ti imesaṃ hi dasaṇṇaṃ dasakānaṃ 15 'vasena das' eva vassadasā imesaṃ⁹ maccānaṃ idha¹⁰ manussaloke jīvitaṃ, tayidaṃ niyameṇa¹⁰ sabba¹¹ ekādasā¹² pāpuṇāti, atha kho appattaṃ ñeva taṃ odhīm naḷo chinno va sussati, ye pi sakalaṃ vassasataṃ jīvanti tesam pi mandadasake pavattarūpā¹³ rūpadhummā¹⁴ chinditvā¹⁵ ātape khittanalo viya tatth' eva sussanti antaradhāyanti, taṃ odhīm atikkamitvā khiddādasakāṃ na 20 pāpuṇāti, tathā khiddādasakādīsu pavattā vaṇṇadasakādīni, tatthā 'ti tasmiṃ evaṃ sussaṃāne jīvite kāmaṃ ca kāmagaṇe nissāya abhinandanā¹⁶ kā kāyakilāvasena¹⁷ khiddā kā somanassavasena rati kā dhanesana, kim me puttehi kim dārehi¹⁸, mutto 'smi etamhā puttadārabandhanā ti attho, antakenādhīpanassā 'ti jīvitantakarena maccunā abhibhūtaṃ, dipadā¹⁹ kanitṭhā ti 25 dipadānaṃ¹⁹ antare lāmakā, avasimhā 'ti dve pi mayaṃ vasimha, caṇḍālāhumhā 'ti mahārāja ito pubbe catutthajāti²⁰ Avantirattṭhe, Ujjeninagare caṇḍālāhumhā²¹. Tato cavitvā Nerañjaraṃ pati²² Nerañjarātīre²³ ubho migā ahumhā, tattha dve pi amhe ekasmiṃ rukkhamaḷe aññaṃaññaṃ nissāya ṭhite eko ludako eken' eva sattippahārena jīvita voropesi Tato cavitvā²⁴ Namunādānadi- 30 tīre²⁵ kurarā ahumhā²⁶, tatrāpi²⁷ no nissāya ṭhite eko nesādo ekappahāren' eva bandhitvā jīvitaṃ khamāṇaṃ pāpesi. Tato cavitvā tyajja brāhmaṇakhattiyā

¹ B^d dvi- ² B^d -humhā avanti. ³ B^d ramma-. ⁴ B^d adds hi. ⁵ B^d etāhaṇi.
⁶ phalaṃ jānāsi - - duccharitassa wanting in C^s. ⁷ C^s omit dasakāṃ. ⁸ C^s pavānka-.
⁹ C^s imaṃ. ¹⁰ so C^k; C^s tasidaṃ na niyameṇa, B^d naṃ niyameṇa corr. to na ni-.
¹¹ B^d adds eva. ¹² B^d -dasā corr. to dasa. ¹³ B^d -ttā- ¹⁴ C^s rūpā-.
¹⁵ B^d vich-. ¹⁶ B^d nanditā. ¹⁷ B^d -kilidivasena. ¹⁸ C^k adds murehi.
¹⁹ B^d dvi-. ²⁰ so both MSS. ²¹ C^k ahumhā. ²² B^d -titi. ²³ B^d -rānādītīre.
²⁴ B^d adds ukkusā. ²⁵ B^d rammadātīre. ²⁶ B^d ukkussāhumhā. ²⁷ B^d tatthāpi.

ti te mayam ajja brāhmaṇakhattiya jāta, aham Kosambiyam brāhmaṇakule
nibbatta, tvaṃ idha rājā jāto ti.

Evam assa¹ atīte² lāmakajātiyo pakāsetvā idāni imissāpi
jātiyā āyusaṃkhārāparittataṃ³ dassetvā puññassa⁴ ussāham
5 janento catasso gāthā abhāsi:

17. Upanīyati⁵ jīvitam appamāyu,
jarūpanītassa na santi tāṇā,
karohi Pañcāla mam' eta⁶ vākyam,
mā kāsi kammāni dukkhudrayāni⁷. 41.

18. Upanīyati⁵ jīvitam appamāyu,
jarūpanītassa na santi tāṇā,
karohi Pañcāla mam' eta⁶ vākyam,
mā kāsi kammāni dukkhapphalāni. 42.

19. Upanīyati⁵ jīvitam appamāyu,
jarūpanītassa na santi tāṇā,
karohi Pañcāla mam' eta⁶ vākyam,
mā kāsi kammāni rajassirāni. 43.

20. Upanīyati⁵ jīvitam appamāyu,
vaṇṇam jarā hanti narassa jīyato
karohi Pañcāla mam' eta⁶ vākyam,
mā kāsi kammaṃ¹⁰ nirayūpapattiyā¹¹ ti. 44.

Tattha upanīyatīti mahārāja idam jīvitam maraṇam upagacchati¹², idam
hi imesaṃ sattānaṃ appamāyūṃ saṃkhārāparittatāya pi tītiparittatāya pi¹³
parittam suriyuggamane tiṇagge ussāvabindusadisaṃ, na santi tāṇā ti na hi
25 jarāmarāṇam upanītassa puttādayo tāṇā nāma honti, mama etaṃ vacanaṃ, mā kāsi ti mā rūpādikāmaguṇe¹⁵ hetu pamādaṃ āpajjitvā
nirayādisu dukkhavaḍḍhanāni kammāni kari, dukkhapphalānti dukkha-
vipākāni, rajassirānti kilesarajena okiṇṇasīsaṃ, vaṇṇam ti jīramānassa
narassa sarīraṇam jarā hanti, nirayūpapattiyā ti nirassāde niraye up-
30 pajjanatthāya¹⁶.

¹ Bḍ evam tassa ² Bḍ -tā. ³ Ck -tā, Bḍ -kaṃ. ⁴ Bḍ puññesu. ⁵ both MSS.
-ti. ⁶ Bḍ eva ⁷ so Ck; Bḍ dukkhindriyāni. ⁸ both MSS. eva. ⁹ Bḍ -yūṃ.
¹⁰ Bḍ -āni ¹¹ Bḍ nirayupavattiyā, Ck nirayuppattiyā. ¹² Ck -gacchi. ¹³ Ck
sarasaparipattitāya tītipariyantitāya in the place of saṃkhāra - - . ¹⁴ Bḍ eva.
¹⁵ so Ck; Bḍ -ṇā for ṇānaṃ? ¹⁶ Ck -yam.

M-tte kathente rājā tussitvā¹ tisso gāthā abhāsi:

21. Addhā hi saccam vacanaṃ tav' etaṃ,
yathā isī' bhāsasi evam etaṃ,
kāma ca me santi anapparūpā,
te duccajā³ mādisakena bhikkhu. 45. 5
22. Nāgo yathā paṃkamajjhe vyasanno⁴
passaṃ thalaṃ nābhisambhoti⁵ gantuṃ
evam p' ahaṃ⁶ kāmapaṃke vyasanno⁴
na bhikkhuno maggam anubbajāmi. 46.
23. Yathāpi mātā ca⁷ pitā ca⁷ puttam
anusāsare kinti sukhī bhaveyya⁸
evam pi maṃ tvaṃ anusāsa bhante
yam ācaram⁹ pecca sukhī bhaveyyan ti. 47. 10

Tattha anapparūpā ti aparittajātikā bahū aparimitā, te duccajā¹⁰ mādisakenā 'ti bhātika tvaṃ kilese pahāya thito, ahaṃ pana kāmapaṃke¹¹ nimuggo, tasmā mādisakena¹¹ te kāmā duccajā, nāgo yathā ti imiṇā attano kāmapaṃke nimuggabhāvassa upamaṃ dasseti, tattha vyasanno¹² ti visanno¹³ anupaviṭṭho¹⁴, ayam eva vā paṭho, maggan ti tumbakam ovādānusāsanimaggaṃ nānubbajāmi pabbajituṃ na sakkomi, idh' eva pana me thitassa ovādāni dethā 'ti, anusāsare ti anusāsanti. 20

Atha naṃ M. āha:

24. No ce tuvaṃ¹⁵ ussahase¹⁶ janinda
kāme ime mānusaṃke pahātuṃ
dhammaṃ¹⁷ balim paṭṭhapayassu¹⁸ rāja
adhammakāro ca¹⁹ te mā hu raṭṭhe. 48. 21
25. Dūtā vidhāvantu²⁰ disā catasso
nimantakā²¹ samaṇabrāhmaṇānaṃ,
te annapānena²² upaṭṭhahassu
vatthena senāsanapaccayena ca. 49.

¹ Bđ bujhītvā. ² both MSS -i. ³ Ck duccakā. ⁴ Ck vyasanto, Bđ byasanno.
⁵ Bđ -sabbhotu. ⁶ Ck evam-, Bđ evamaham. ⁷ Ck va. ⁸ tam odhim atikka-
mitvā - - - sukhī bhaveyya wanting in C. ⁹ Bds yathā ciraṃ. ¹⁰ Cks omit
te duccajā. ¹¹ Bđ -sena. ¹² Cks vyasanto, Bđ byasanno. ¹³ Ck visante, C
visanne, Bđ visanno. ¹⁴ C pavitṭho. ¹⁵ Cks tvaṃ. ¹⁶ all three MSS. ussā-
¹⁷ Bđ dhammi. ¹⁸ Ck -passu, C -passu, Bđ upaṭṭhayassu. ¹⁹ Cks omit ca.
²⁰ Bđ -ti. ²¹ Bđ -ti-. ²² Cks sanna-.

26. Anuena pānena pasannacitto
santappaya samaṇabrāhmaṇe ca,
datvā ca bhutvā ca yathānubhāvaṃ
anindito saggam upeti tñānaṃ. 50.
37. Sace ca taṃ¹ rāja mado saheyya
nārigaṇehi² paricārayantaṃ³
imaṃ eva gāthaṃ manasīkaroḥi
bhāsehi c' enaṃ⁴ parisāya majjhe: 51.
38. Abbhokāsasayo jantu vajantyā⁵ khīrapāyito
parikiṇṇo supānehi sv-ājja⁶ rājā ti vuccatīti. 52.

Tattha⁷ dhammaṃ⁸ balin ti dhammena samena anattirittabalin gahā
'ti attho, adhammakāro ti porānakarājūhi tñaptam vinicchayadhammaṃ
bhinditvā pavattā⁹ adhammakiriya, nimantakā¹⁰ ti dhammikasamaṇabrāhmaṇe
nimantetvā pakkosakā, yathānubhāvaṃ ti yathābalaṃ yathāsattiṃ, imaṃ eva
15 gāthan ti idāni vattabbaṃ sandhāyāba, tatrāyaṃ adhippāyo: mahārāja sace
taṃ mado abbhavheyya sace te nārigaṇaparivutassa rūpādayo vā¹¹ kāmaguṇe
rajjasukhaṃ vā ārabha māno uppajjeyya ath' evaṃ¹² cinteyyāsi: ahaṃ pure
caṇḍālayoniyam nibbatto channassa tiṇakuṭimattassa¹³ abbhāvā abbhokāsasayo aho-
sīm, tadā hi me¹⁴ mātā caṇḍālī araṇṇaṃ¹⁵ dārupaṇṇādīnaṃ atthāya¹⁶ gacchanti
20 maṃ kukkuragaṇassa majjhe abbhokāse nipajjāpetvā attano khīraṃ piyētvā
gacchati, so 'haṃ kukkurehi parivārīto tehi yeva saddhiṃ sunakhiyā khīraṃ
pivitvā vaḍḍhito, evaṃ nīcajacco hutvā ajja rājā nāma jāto ti. Iti kho tvaṃ¹⁷
mahārāja iminā atthena attānaṃ ovaḍanto yo¹⁸ pubbe abbhokāsasayo jantu
araṇṇaṃ¹⁹ vajantiyā caṇḍāliya ito c' ito ca anusamcarantiyā²⁰ sunakhiyā ca²⁰
25 khīraṃ pāyito supānehi²¹ parikiṇṇo²² vaḍḍhito so ajja rājā ti vuccatīti²³ imaṃ
gāthaṃ bhāseyyāsīti.

Evaṃ M. tass' ovādaṃ²⁴ datvā „dinno te mayā ovādo,
idāni tvaṃ pabbaja vā mā vā attanā va attano kammaṣsa²⁵
vipākaṃ paṭisevissāmīti²⁶“ vatvā ākāse uppatitvā tassa mat-
30 thake pādarajam²⁷ pātento Himavantam eva gato. Rājāpi taṃ

¹ C^s sace taṃ? B^d sace taṃ. ² all three MSS. -ri-. ³ B^d -riyantaṃ. ⁴ C^k
bhāsesi me naṃ. ⁵ C^k cchanyā, C^s cchanajatyā corr. to cchanatyā. ⁶ B^d
svajja. ⁷ B^d adds ussahase ti ussahasi. ⁸ B^d dhammi. ⁹ C^k -tta. ¹⁰ B^d -ti-
¹¹ B^d omits vā ¹² C^k athemaṃ. ¹³ B^d -ssāpi. ¹⁴ C^k maṃ. ¹⁵ B^d -ññe.
¹⁶ C^k -paṇṇamakaviādīnaṃ ādāya, C^s -makaci ādīnaṃ ādāya. ¹⁷ C^k taṃ. ¹⁸
B^d yoso, C^k so. ¹⁹ B^d -saṃsar-. ²⁰ B^d omits ca. ²¹ C^k -ne, B^d sunakhehi.
²² C^k -ṇṇa. ²³ B^d vuccati. ²⁴ B^d tassa o-. ²⁵ C^k kammaṃ. ²⁶ C^k -vissa-
mīti, B^d -vissatīti. ²⁷ B^d pādamrajaṃ, C^k rājāṃ

diṣvā uppannasamvego jetṭhaputtassa rajjam datvā balakāyaṃ
nimantetvā Himavantābhimukho pāyāsi. M. tassa gamanaṃ¹
ñatvā isigaṇaparivuto āgantvā taṃ² ādāya gantvā pabbājetvā
kaṣiṇaparikkammaṃ ācikkhi. So jhānābhiññāṃ nibbatesi. Iti
te ubbo pi Brahmaloḷupagā ahesuṃ. 5

S. i. d. ā. „evaṃ bhikkhave porāṇakapaṇḍitā tīṇi cattāri bha-
vantarāṇi gacchantāpi³ dāḥavissāsā va ahesuṃ“ ti vatvā j. s.: „Tadā
Sambhūtapāṇḍito Ānando ahoṣi, Cittapāṇḍito aham evā“ ti. Citta-
Sambhūta-jātakaṃ.

3. Sivijātaka.

10

Dūre apassen thero ti. Idam S. J. v. asadisadānaṃ ā. k.
Taṃ Aṭṭhanipāte Sovirajātake⁴ vitthāritam eva. Tadā pana rājā
sattame divase sabbaparikkhāre datvā anumodanaṃ yāci. S. akatvā⁵
va pakkāmi. Rājā bhuttaṭātarāso vihāraṃ gantvā „kasmā bhante
anumodanaṃ akatthā“ ti āha. S. „asuddhā mahārāja parisa“ ti 15
vatvā „na ve kadariyā devalokaṃ vajantīti“ gāthāya dhammaṃ desesi.
Rājā pasiditvā saḥassagghanakena⁷ siveyyakena uttarāsamghena
T-taṃ pūjetvā nagaraṃ pāvīsi. Punadivase dh. k. s.: „āvuso Kosala-
rājā asadisadānaṃ datvā tādiseṇāpi dānena atitto Dasabalena dhamme
desite puna sataṣaḥassagghanakam⁸ siveyyakavattaṃ adāsi, yāva 20
atitto vatāvuso⁹ dānena rājā“ ti. S. āgantvā „kāya nu 'ttha bhik-
khava e. k. s.“ ti pucchitvā „imāya nāmā“ 'ti vutte¹⁰ „bhikkhave
bāhirabhaṇḍaṃ nāma sudinnaṃ¹⁰, porāṇakapaṇḍitā sakala-Jambudīpaṃ
unnaṃgalaṃ katvā devasikaṃ¹¹ chasataṣaḥassapariccāgena dānaṃ
dadamānā bāhiradānena atittā 'piyassa dātā piyaṃ labhatīti¹² sam- 25
pattānaṃ¹³ yācakānaṃ akkhini uppāṭetvā adamsū“ 'ti vatvā a. ā.:

A. Siviraṭṭhe Ariṭṭhapuranagare Sivimahārāje r.
kārente M. tassa putto hutvā nibbatti. Sivikumāro ti 'ssa
nāmaṃ karimsu. So vayappatto Takkaṣilaṃ gantvā uggahita-

¹ Id tassāga-. ² Ck naṃ, Bā omits taṃ. ³ Bds gantvāpi. 3. Cfr. Cariyāpi-
ṭaka p. 77. ⁴ so Cks, see vol. III, 469; Bā sivirajātake. ⁵ Ck katvā, Bds avatvā.
⁶ so Cks; Bā na karitthā, Bs na katvāritthā. ⁷ Bds sataṣaḥassagghani-. ⁸ C
atittāvuso, Bā atitto vata ā-. ⁹ Bds add na. ¹⁰ Cks suddā. ¹¹ Bā repeats de-
¹² Cks -ntīti. ¹³ Bā -tta.

sippo āgantvā pitu sippam dassetvā uparajjam labhitvā aparabhāge pitu accayena rājā hutvā agatigamanam pahāya dasarājadhamme akopetvā dhammena r. kārento catūsu dvāresu nagaramajjhe nivesanadvāre¹ ti cha dānasālā² kāretvā devasikaṃ chasatasahassapariccāgena mahādānam pavattesi, atthamicātuddasapannarasesu³ niccam dānasālam gantvā dānam olokesi. So ekadā puṇṇamadivase pāto va samussitasetachatte rājapallamke nisinnō attanā⁴ dinnadānam āvajjanto bāhira-vatthum attanā adinnam nāma adisvā „mayā bāhira-vatthum
 10 adinnam nāma n' atthi, na maṃ bāhira-dānam toseti, aham ajjhakkadānam dātukāmo, aho vat' ajja mama⁵ dānasālagata-kāle⁶ kocid' eva⁷ yācako bāhira-vatthum ayācivā⁸ ajjhakkassa nāmaṃ gaṇheyya, sace⁹ me koci hadayamaṃsassa nāmaṃ gaṇheyya kaṇayena¹⁰ uraṃ paharivā pasannaudakato sanālam
 15 padumaṃ uddharanto viya lohitabindūni paggharantaṃ¹¹ hadayaṃ niharivā dassāmi, sace sarīramaṃsassa nāmaṃ gaṇheyya avalekhanasatthēna¹² lekhe¹³ viya sarīramaṃsaṃ otāretvā dassāmi, sace me koci¹⁴ lohitassa nāmaṃ gaṇheyy' antamukhe pakkhipivā¹⁵ upanītabhājanam pūretvā lohitaṃ dassāmi, sace
 20 vā pana koci 'gehe me kammaṃ na-ppavattati'¹⁶, gehe me dāsakammaṃ karohīti¹⁷ vadeyya rājavesam apānetvā bahiṭṭatvā¹⁸ attānam¹⁹ sāvetvā dāsakammaṃ karissāmi, sace me²⁰ koci akkhīnam nāmaṃ gaṇheyya tālamiṇṇam²¹ nīharanto viya akkhīni uppāṭetvā dassāmīti²² cintesi. Iti so²³

25 Yaṃ kiñci mānusaṃ dānam adinnam me na vijjati
 yo pi yāceyya maṃ cakkhum dadeyyaṃ avikampito ti
 cintetvā solasahi gandhodakaghaṭehi nahātvā sabbālamkāra-
 paṭimaṇḍito nānaggarasabhojanam bhuñjitvā alamkāta-hatthik-

¹ Bds add cā. ² Bds -lāyo. ³ Bds -catuddasapannarasesu. ⁴ Bds -no. ⁵ Cks mayi. ⁶ Ck līd -laṅga-. ⁷ Cks kodeva. ⁸ Ck āy-. ⁹ Bds adds hi. ¹⁰ Ck kanasena. Ck kanasena. ¹¹ Ck repeats pa-. ¹² Bds -sattakena. ¹³ Cks lekhe. Bds telasiṇṇa likkhanto. ¹⁴ Bds omits me koci. ¹⁵ Bds pakkhanditvā. ¹⁶ Bds -vatti. ¹⁷ Bds bāhiraṃ katvā, Ck bāhiṭṭatvā. ¹⁸ Cks attā-. ¹⁹ Bds omits me. ²⁰ Bds -bijam. ²¹ Bds adds āha.

khandhavaragato dānaggaṃ agamāsi. Sakko tassa ajjhāsayaṃ
viditvā „Sivirājā ‘ajja sampattayācakānaṃ cakkhūni uppāṭetvā
dassāmīti’ cintesi, sakkhissasi nu kho dātuṃ udāhu no“ ti
tassa vimaṃsanatthāya jarāpatto andhabrahmaṇo viya hutvā
rañño dānaggaṃ gamanakāle ekasmiṃ unnatapadese hatthaṃ 5
pasāretvā rājānaṃ jayāpetvā aṭṭhāsi. Rājā tadabhimukhaṃ
vāraṇaṃ pesetvā „brāhmaṇa kiṃ vadesīti“ pucchi. Atha naṃ
Sakko „mahārāja tava dānajjhāsayaṃ nissāya samuggagatena
kittighosena sakalalokasannivāso nirantaro¹, ahañ ca andho,
tvaiṃ dvicakkhū“ ti vatvā cakkhuṃ yācanto paṭhamāṃ gā- 10
tham āha:

1. Dūre apassan thero va² cakkhuṃ yācitum āgato,
ekanettā bhavissāma, cakkhuṃ me dehi yācito ti. 53.

Tattha dūre ti ito dūre vasanto, thero³ ti jarājīṇo³, thero⁴, ekanettā
ti ekaṃ nettaṃ mayhaṃ dehi, evaṃ dve pi⁵ ekanettā bhavissāma⁶. 15

Taṃ sutvā M. „idān’ evāhaṃ pāsāde⁷ nisinno cintetvā
āgato, aho me lābhā⁸, ajja vata me manoratho matthakaṃ
pāpuṇissati, adinnapubbādānaṃ dassāmīti“ tuṭṭhamānaso duti-
yaṃ gātham āha:

2. Kenānusiṭṭho idha-m-āgato si 20
vanibbaka cakkhupathāni yācitum,
suduccajaṃ yācasi uttamaṅgaṃ
yam āhu nettaṃ purisena duccajan ti. 54.

Tattha vanibbakā ‘ti taṃ ālapati, cakkhupathānīti cakkhūnaṃ⁹
etaṃ¹⁰ nāmaṃ, yamābhū ‘ti yaṃ paṇḍitā duccajan ti kathanti. Itoparaṃ 25
uttānasambandhā¹¹ gāthā Pālinayen’ eva veditabbā¹².

3. Yaṃ āhu devesu Sujampatīti
Maghavā ti naṃ āhu manussaloke,

¹ Bds taraṃ phuṭo. ² Cks omit va. ³ Bd omits jarā. ⁴ Bd adds viya. ⁵
Bd omits pi ⁶ Bd -miti, Bs -māti. ⁷ Bd -dehi. ⁸ Bds -bho. ⁹ all three
MSS. -utani. ¹⁰ Bd eva. ¹¹ Bd -a. ¹² Cks -aṇi, Bd -o.

tenānūsittḥo idha-m-āgato 'smi
vanibbako cakkhupathāni yācitum. 55.

4. Vanibbako mayha vaṇim¹ anuttaram:

dadāhi me cakkhupathāni yācito,

5 dadāhi me cakkhupatham anuttaram

yam āhu nettam purisena duccayam². 56.

5. Yena atthena³ āgañchi⁴ yam attham abhipatthayam

te te ijjhantu saṃkappā: labha cakkhūni brāhmaṇa. 57.

6. Ekan te yācamānassa ubhayāni dadām' abam,

10 sa⁵ cakkhumā gaccha janassa pekkhato,

yad icchase⁶ tvaṃ tan te⁷ samijjhatū 'ti. 58.

Tattha vanibbako ti yācan,⁸ tassa vaṇin ti yācanam, te te⁹ ti te tava
tassa atthassa⁹ saṃkappā, sa cakkhumā ti so tvaṃ mama cakkhūhi cakkhumā
butvā, yadicchase¹⁰ tvaṃ tan te¹¹ samijjhatū 'ti yam tvaṃ mama sa-
15 tikā icchasi tam te samijjhatu.

Rājā ettakam kathetvā „idh' eva mayā akkhīni uppāṭetvā
dātum asāruppan“ ti cintetvā brāhmaṇam ādāya antepuram
gantvā rājāsane¹² nisīditvā Sīvakam¹³ nāma vejjam pakkosā-
petvā „akkhim me sodhehīti“ āha. „Amhākam kira rājā
20 akkhīni uppāṭetvā brāhmaṇassa dātukāmo“ ti sakalanagare
ekakolāhalam ahosi. Atha senāpatiādayo rājavallabhā ca
nāgarā¹⁴ ca orodhā ca sabbe sannipatitvā rājānam vārentā
tisso gāthā avocum:

7. Mā no deva adā cakkhum, mā no sabbe parākari¹⁵,
25 dhanam dehi mahārāja muttā veḷuriyā bahū. 59.

8. Yutte deva rathe dehi ājāñīye c' alamkate¹⁶,
nāge dehi mahārāja hemakappanavāsase¹⁷. 60.

¹ Ck vaṇi, Bd vani; read: vanibbino mayha vaṇim anuttaram? ² Bds add rājā
āha. ³ Cks annena. ⁴ Cks -ji, Bd āgacchati ⁵ Cks sama. ⁶ Bds -si. ⁷
Cks dada te in the place of tan te. ⁸ Cks only one te. ⁹ Bd andhassa ¹⁰
Bd -si. ¹¹ Ck natadāte in the place of yad - - te, Cs tadate. ¹² Bd rājanive-
sane. ¹³ Bds sīvikam. ¹⁴ Cks Bd na. ¹⁵ Bd parakka-. ¹⁶ Bd omits c. ¹⁷
Cks -kappaṇa-, Bds -kappani-.

9. Yathā taṃ Sivayo¹ sabbe sayoggā sarathā sadā²
samantā parikareyyuṃ³ evaṃ dehi rathesabhā 'ti. 61.

Tattha parākiriti⁴ pariccaji, akkhīsu hi dinnesu tvaṃ r. na kāressasi, añño rājā bhavissati, evaṃ tayā mayāṃ paricattā nāma bhavissamā 'ti adhippā-yen' evaṃ āharisū, parikareyyuṃ⁵ ti parivāreyyuṃ, evaṃ dehīti yathā taṃ 5
avikalacakkhuṃ⁶ Sivayo⁶ parivāreyyuṃ evaṃ bāhiradhanam⁷ ev' assa dehi mā akkhīni, akkhīsu⁸ dinnesu na taṃ Sivayo⁶ parivāressantīti.

Atha rājā tisso gāthā abhāsi:

10. Yo ve dassan ti vatvāna adāne kurute mano
bhūmyā⁹ so patitaṃ pāsam¹⁰ gīvāya¹¹ paṭimuṇcati. 62. 10
11. Yo ve dassan ti vatvāna adāne kurute mano
pāpā pāpataro hoti sampatto Yamasādanam¹². 63.
12. Yaṃ¹³ hi yāce taṃ¹⁴ hi dade, yaṃ na yāce na taṃ dade,
sv-āham tam eva dassāmi yaṃ maṃ yācati brāhmaṇo ti. 64.

Tattha paṭimuṇcatīti paveseti, pāpā 'pāpataro ti lāmakāpi lāma- 15
kataro nāma hoti, sampatto Yamasādanam¹² ti Yamassa āpāpavattītiṭṭhā-
nam, Ussadanirayaṃ esa-ppatto yeva nāma hoti, yaṃ hi yāce ti yaṃ yācako
yāceyya dāyako pi tam eva dadeyya na ayācitaṃ. ayaṃ ca brāhmaṇo maṃ
cakkhuṃ yācati na muttādikam¹⁵ dhanam, tad ev' assāham¹⁶ dassāmi vadati.

Atha naṃ amaccā „kiṃ patthetvā cakkhūni desīti“ 20
pucchantā

13. Āyun nu vaṇṇan nu sukhaṃ balan nu
kiṃ patthayāno nu janinda desi,
kathaṃ¹⁷ hi rājā Sivinaṃ¹⁸ anuttaro
cakkhūni dajjā parolokahetū 'ti gātham āhaṃsu. 65. 25

Tattha parolokahetū 'ti mahārāja katham nāma tumbhādiso paṇḍita-
puriso sandiṭṭhikaṃ¹⁹ issariyaṃ pahāya parolokahetu cakkhūni dadeyyā²⁰ 'ti.

¹ C^s siviyo, B^d siviyo, B^s sīghayo. ² C^s saha. ³ C^s -ki-. ⁴ B^d pa-
rakka-. ⁵ B^d -kalla-. ⁶ B^d sivi-. ⁷ C^s dehidhanam. ⁸ B^d adds hi. ⁹ B^d
bhūmyam. ¹⁰ C^s pāyam. ¹¹ B^d -yam. ¹² all three MSS. -dhanam. ¹³ B^d
yaṃ. ¹⁴ B^d taṃ, C^s na. ¹⁵ B^d omīti kam. ¹⁶ B^d eva svāham. ¹⁷ B^d kathaṃ.
¹⁸ C^s -vī-. ¹⁹ C^s -ṭṭha-. ²⁰ B^d -yyāthā.

Atha nesaṃ kathento rājā gātham āha:

14. Na v' āham etaṃ yasaśā' dadāmi,
na puttam icche na dhanam na raṭṭham,
sataṇ ca dhammo carito purāṇo,

5 icc-eva dāne ramate² mano maman³ ti. 66.

Tattha na vāhan ti na ve ahaṃ, yasaśā¹ ti dībassa vā mānussa vā yasassa kāraṇā⁴, na puttamicche ti imassa cakkhūdanassa⁵ phalena n' evāhaṃ puttam icchāmi na dhanam na raṭṭham, api ca sataṃ paṇḍitānaṃ sabbaññu-bodhisattānaṃ esa āciṇṇo samāciṇṇo⁶ porāṇakamaggo yadidaṃ pāramipūraṇam
10 nāma, na hi pāraṇiyo pūretvā⁷ bodhitale⁸ sabaññūtaṃ pāpūṇitaṃ samatto nāma n' atthi⁹, ahaṃ ca pāraṇiyo pūretvā Buddho bhavitukāmo, icc-evaṃ dāne ramate¹⁰ mano maman¹¹ ti iminā¹² kāraṇena mama mano dāne yeva nīrato¹³ ti vadati.

Sammāsambuddho pi dhammasenāpati-Sāripattatherassa pana¹⁴ Cariyā-
15 piṭakaṃ desento, mayhaṃ dvīhi akkhīhi pi sabbaññūtañāṇam eva piyataran¹⁵ ti dipetum

Na me dessa ubbo cakkhū, attānaṃ me na dessiyaṃ¹⁶, (Cariyāp. p. 76)¹⁶
sabbaññūtaṃ piyaṃ mayhaṃ, tasmā cakkhūṃ adās' ahaṃ ti āha.

Mahāsattassa pana katham sutvā amaccesu appaṭibhānes

20 M. Sīvakavejjaṃ¹⁵ gāthāya ajjhabhāsi:

15. Sakhā ca mitto ca mamaśi Sīvaka¹⁷
susikkhito, sādhu karohi me vaco,
laddhatvaṇ¹⁸ cakkhūni mamaṃ jigimsato¹⁹
hatthesu ṭhāpehi²⁰ vanibbakassā²¹ 'ti. 67.

25 Tass' attho: samma Sīvaka tvaṃ mayhaṃ sahāyo ca mitto ca vejjasippe²²
cāsi²³ susikkhito, sādhu me vacanaṃ karohi, mama jigimsato²⁴ upadhārentassa
olokentass' eva tālamāñjam²⁵ viya me akkhīni uddharitvā imassa yācakassa
hatthesu ṭhāpehīti.

Atha naṃ Sīvako āha: „cakkhūdanam nāma bhāriyaṃ,

30 upadhārehi²⁶ devā²⁷ 'ti. „Sīvaka, upadhāritaṃ mayā, tvaṃ mā

¹ Ck^s yassa. ² B^d -ti. ³ B^d mama. ⁴ Ck^s -ṇam. ⁵ Ck^s -dāna. ⁶ B^d omits sa-. ⁷ B^d apū-. ⁸ B^d bodhipallaṅke. ⁹ B^d atthi. ¹⁰ Ck^s -tī, B^d -ti. ¹¹ B^d mama. ¹² Ck^s add me. ¹³ B^d omits ni. ¹⁴ B^d omits pana. ¹⁵ C^s desi-, B^d desiya, B^s vedasiyo? ¹⁶ B^d sīvakam vajjam. ¹⁷ B^d -vi-. ¹⁸ so Ck^s for uddhatva? B^d uddharetvā. ¹⁹ C^s jīhim-, B^d mama jigīsato. ²⁰ so B^d for ṭhāpehi? Ck^s āvesi. ²¹ all three MSS. vaṇi-. ²² Ck^s adds cāsiṭṭe. ²³ B^d omits cāsi. ²⁴ Ck^s jīhim-, B^d jigīsato. ²⁵ B^d -bījam. ²⁶ Ck^s -hīti.

papañcam karohi, mā mayā saddhim bahum kathehīti¹. So cintesi: „ayuttam mādisassa susikkhitavejjassa² rañño akkhisu satthapātanan³“ ti so nānābhesajjāni ghaṃsitvā bhesajjacuṇṇena nīluppale⁴ paribhāvetvā⁵ dakkhiṇaakkhim upasiṃghāpesi, akkhi⁶ parivatti⁷, dukkhā vedanā uppajji. „Sallakkhehi mahārāja, 5 paripākakaraṇam mayham bhāro“ ti. „Apehi tāta, mā papañcam karīti⁸. So paribhāvetvā puna upasiṃghāpesi, akkhi akkhikūpato muñci⁹, balavatarā vedanā udapādi. „Sallakkhehi mahārāja, sakkom¹⁰ aham paṭipākatikam¹¹ kātun¹²“ ti. „Mā papañcam karīti¹³. So tatiyavāre kharataram paribhāvetvā 10 upanāmesi, akkhi¹⁴ osadhabalena paribbhamitvā akkhikūpato nikkhamitvā nahārusuttana¹⁵ olambamānam aṭṭhāsi. „Sallakkhehi narinda, punapākatikakaraṇam mayham balan ti. „Mā papañcam karīti¹⁶. Adhimattā vedanā udapādi¹⁷, lohitaṃ pagghari, nivatthasāṭakā¹⁸ lohitaṃ temimsu. Orodhā ca amaccā 15 ca rañño pādamūle patitvā „deva akkhīni mā dehīti¹⁹ mahāparidevaṃ parideviṃsu. Rājā vedanaṃ adhivāsetvā „tāta mā papañcam karīti²⁰ āha. So „sādhu devā“ ti vāmahatthena akkhiṃ dhāretvā²¹ dakkhiṇahatthena satthakam ādāya akkhisuttakam chinditvā akkhiṃ gahetvā M-assa hatthe ṭhapesi. 20 So vāmakkhinā dakkhiṇakkhiṃ oloketvā vedanaṃ adhivāsetvā „ehi brāhmaṇā“ ti brāhmaṇam pakkositvā²² „mama ito akkhito satagūṇena sahasagūṇena²³ sabbaññūtaññānakkhim eva piyaṃ, tassa me idaṃ²⁴ paccayo hoti“ ti brāhmaṇassa²⁵ adāsi. So taṃ ukkhipitvā attano akkhiṃhi ṭhapesi, taṃ tassānubhāvena 25 vikasitanīluppalam viya hutvā paṭiṭṭhāsi. M. vāmaakkhinā tassa taṃ akkhiṃ disvā „aho sudinnaṃ mayā akkhidānan²⁶“ ti²⁷

¹ Bd -tassa vejjassa. ² Ck satthāyapātanan, Bd satthapātun. ³ Bds -lam. ⁴ all three MSS. -vi-. ⁵ C^s -im. ⁶ Bd -ttitvā. ⁷ so Bd; C^s muṇḍi for mucci? ⁸ Ck -pākakikam, C^s -pākkakam. ⁹ Cks -ī. ¹⁰ Bd nhārusuttakena. ¹¹ Ck adds salakkhehi, C^s salla-. ¹² Bd -kānam. ¹³ Bds akkhīni dhovitvā. ¹⁴ Bds -sāpetvā. ¹⁵ Bd adds satasahasagūṇena. ¹⁶ Bd piyataram tassa idaṃ me. ¹⁷ Bd adds akkhiṃ. ¹⁸ Ck akkhīni and C^s akkhīni in the place of akkhidānanti.

antosamuggatāya pītiyā¹ nirantaram puttho² hutvā itaram pi akkhiṃ adāsi. Sakko tam pi attano akkhiṃhi t̐hapetvā rājanivesanā nikkhamitvā mahājanassa olokontass³ eva nagarā nikkhamitvā devalokam eva gato.

- 5 Tam attham pakāsento S. diyadḍham gātham āha:
 16. Codito Sivrājena Sīvako⁴ vacanamkaro
 raṇṇo cakkhūni uddhatvā⁵ brāhmaṇass⁶ upanāmaye,
 sacakkhu brāhmaṇo āsi, andho rājā upāvisīti. 68.

- Raṇṇo nacirass⁷ eva akkhīni rūhiṃsu, ruyhamānāni⁸ ca
 10 āvāṭabhāvaṃ⁹ appatvā¹⁰ kambalagenḍukena¹¹ viya uggatena maṃsa-
 piṇḍena pūretvā cittakammarūpakassa viya akkhīni ahesuṃ,
 vedanā pacchijji. Atha M. katipāham pāsāde vasitvā „kiṃ
 andhassa rajjenā¹² 'ti, amaccānaṃ rajjaṃ niyyādetvā uyyānaṃ
 gantvā pabbajitvā samaṇadhammaṃ karissāmīti“ cintetvā amacce
 15 pakkosāpetvā tesam tam attham ārocetvā „eko mukhadho-
 vanādidāyako kappiyakārako ca mayham santi ke bhavissati,
 sarīrakiccaṭṭhānesu pi me rājjukaṃ bandhathā“¹³ 'ti vatvā sā-
 rathim āmantetvā „ratham yojeḥīti“ āha. Amaccā pan¹⁴ assa
 rathena gantuṃ adatvā suvaṇṇasivikāya naṃ netvā pokkha-
 20 raṇṇitīre nisīdāpetvā ārakkham saṃvidhāya paṭikkamīṃsu.
 Rājā pallaṅkena¹⁵ nisinno attano dānaṃ āvajjesi¹⁶. Tasmīṃ
 khañe Sakkassa āsanaṃ uḥhaṃ ahosi, so āvajjanto¹⁷ tam
 kāraṇaṃ disvā „mahārājassa varam datvā cakkhu paṭipāka-
 tikaṃ karissāmīti“ cintetvā tattha gantvā¹⁸ M-assa avidūre
 25 aparāparaṃ caṃkamaṃ.

Tam attham pakāsento S.¹⁹

17. Tato so katipāhassa uparūlhesu cakkhusu
 sūtaṃ²⁰ āmantayi rājā Sivinaṃ raṭṭhavaddhano: 69.

¹ B^d omits pī-. ² C^s puttho, B^d phuṭho. ³ B^d -vi-. ⁴ B^d uddharitvā. ⁵ B^d ruha-. ⁶ B^ds pakatibhā-. ⁷ C^s -heṇḍu-, B^d -ganḍu-. ⁸ B^d pallaṅke. ⁹ so all three MSS. ¹⁰ C^s āvajjento. ¹¹ C^s āg-. ¹² B^d adds āha. ¹³ all three MSS. su-.

18. Yojehi sārathi yānaṃ, yuttaṇ ca paṭivedaya,
uyyānabbhūmiṃ gacchāma pokkharaṇṇe¹ vanāni ca. 70.

19. So ca pokkharaniyā tīre pallamkena upāvisi,
tassa Sakko pātur ahu devarājā Sujampatīti 71.

imā gāthā āha.

5

Sakko pi² M-ttena padasaddaṃ sutvā „ko eso“ ti vutte

20. Sakko 'ham asmi devindo, āgato 'smi tav' anti-ke,
varaṃ varassu rājisi³ yaṃ kiñci manas' icchasīti 72.

gātham āha.

Evaṃ vutte rājā gātham āha:

10

21. Pahūtam⁴ me dhanam Sakka balaṃ⁵ koso c' anappako⁶,
andhassa me sato dāni maraṇam nēva⁷ ruccatīti. 73.

Tattha maraṇam nēva ruccatīti devarāja idāni mayham andhabhāvena
maraṇam eva ruccatī⁸, tam me dehīti.

Atha naṃ Sakko āha: „Sivirāja kiṃ pana tvaṃ maritu- 13
kāmo hutvā maraṇam rocesi udāhu andhabhāvenā“ 'ti.
„Andhabhāvena devā“ 'ti. „Mahārāja dānam nāma na keva-
laṃ, samparāyattham eva dīyati⁹, diṭṭhadhammatthāya¹⁰ pi pac-
cayo hoti, tvaṃ ca ekaṃ¹¹ cakkhuṃ yācito dve adāsi, tena
saccakiriyam karohīti“ gātham¹² samutṭhāpetvā 20

22. Yāni saccāni dipadinda¹³ tāni bhāsassu khattiya,
saccan te bhaṇamānassa puna cakkhuṃ bhavissatīti āha. 74.

Taṃ sutvā M. „Sakka, sace si¹⁴ mama cakkhuṃ dātu-
kāmo aññaṃ upāyaṃ mā kari, mama dānanissanden' eva me¹⁵
cakkhuṃ uppajjatū¹⁶“ 'ti vatvā Sakkena „mahārāja¹⁷, aham¹⁸ 25
Sakko¹⁹ aham devarājā ti na²⁰ paresam cakkhuṃ dātuṃ sak-
komi, tayā dinnassa²¹ dānassa phalen' eva te cakkhuṃ
uppajjissatīti“ vutte „tena hi mayā dānam sudinnan“ ti vatvā
saccakiriyam karonto²²

¹ B^d -raṇiṇca. B^s -raṇca. ² B^d sakkassa, omitting pi. ³ B^d -iei. ⁴ B^d pahu-.

⁵ B^d phalaṃ? ⁶ B^d omits c. ⁷ B^d -ṇaṇceva. ⁸ C^k ruccatīti. ⁹ C^k jīyati, C^s jī-, B^d dīyati ¹⁰ C^k -ttāya. ¹¹ C^k eka. ¹² B^d katham. ¹³ B^d dvi-. ¹⁴ B^d pi ¹⁵ B^d omits me. ¹⁶ B^d upapa-. ¹⁷ C^k -jena. ¹⁸ C^k nevāham. ¹⁹ C^k omit aham. ²⁰ C^k omit na. ²¹ B^d dinna. ²² B^d adds gāthamāha.

22. Ye mañ¹ yācitum āyanti nānāgottā vanibbakā
 yo² pi mañ yācate tattha so pi me manaso piyo,
 etena saccavajjena cakkhum me upapajjathā 'ti 75.
 gātham āha.

5 Tattha so pi me ti³ ye⁴ mañ yācitum āgacchanti yo⁵ pi so pi tesu⁶ āga-
 tesu⁷ mañ⁸ yācati so pi me manaso piyo, etenā 'ti sace mama sabbe pi
 yācakā piyā saccaṃ ev' etaṃ mayā vuttaṃ etena me saccavacanena ekaṃ⁹
 cakkhūṃ upapajjetha¹⁰ upapajjatū¹¹ 'ti āha.

Ath' assa vacanānantaram eva paṭhamam cakkhum uda-
 10 pādi. Tato dutiyassa uppajjanatthāya¹²

24. Yaṃ mañ so yācitum āgā¹³ dehi cakkhun ti brāhmaṇo
 tassa cakkhūni pādāsim brāhmaṇassa vanibbako¹⁴. 76.

25. Bhiyyo mañ āvisi pīti somanassaṃ c' anappakam,
 etena saccavajjena dutiyam me upapajjathā 'ti 77.
 15 gāthadvayam āha.

Tattha yaṃ mañ ti yo mañ¹⁵, so ti so cakkhuvikalabrāhmaṇo¹⁶ dehi
 me cakkhun ti yācitum āgato, vanibbako¹⁷ ti yācantaṃ, bhiyyo mañ
 āviseti brāhmaṇassa cakkhūni datvā andhakālo¹⁸ tasmiṃ andhakāle tathā-
 rūpaṃ¹⁹ vedanaṃ aganetvā aho sudinnaṃ me dānaṃ ti paccavekkhantaṃ mañ
 20 bhiyyo atirekatarā pīti āvisi mama hadayaṃ pavittā, somanassaṃ ca me²⁰
 anantaṃ aparimāṇam uppajji²¹, etenā 'ti sace mama tadā anappakam pīti-
 somanassaṃ uppannaṃ²² saccaṃ ev' etaṃ mayā vuttaṃ etena me sacca-
 vacanena dutiyam pi cakkhum upapajjatū²³ 'ti āha

Taṃ khaṇam ñeva dutiyam pi cakkhum udapādi, tāni pañ'
 25 assa cakkhūni n' eva pākatikāni na dibbāni, Sakkabrāhmaṇassa²⁴
 hi dinnacakkhum²⁵ puna pākatikam kātuṃ na sakkā, upahata-
 vatthuho²⁶ ca dibbacakkhum nāma na uppajjati²⁷, tāni pañ'

¹ Ck sañ, Cs sañmā. ² Cks so. ³ Rd ye manti. ⁴ Cs yo. ⁵ Cks ye. ⁶ Rd
 te pi yācatesu in the place of yo pi so pi tesu, Rs te pi yo pi tesu. ⁷ Rd
 āgacchantesu. ⁸ Bds yo mañ. ⁹ Cks eka. ¹⁰ Cks uppajjatha. ¹¹ Cks uppaj-
 jantu. ¹² Bd upapa-. ¹³ Cks āga, Hd agā. ¹⁴ Bds vanibbako. ¹⁵ Bd add
 yācati. ¹⁶ Bd -vikallo-. ¹⁷ Bd vanibbako. ¹⁸ Cks anandha-; Bds add paṭṭhāya.
¹⁹ Cks -pi. ²⁰ Bd mama. ²¹ Bds upapa-. ²² Bd -nnanti. ²³ Bds upapa-. ²⁴
 Rd athassabrā-. ²⁵ Bd dinnam-. ²⁶ Cks -uto.

assa saccapāramitācakkhūṇīti¹ vuttāni, tesam uppattisamakālam
eva Sakkānubhāvena sabbā rājaparisā² sannipatitā va ahosi³.

Ath' assa Sakko mahājanamajjhe⁴ yeva thutiṃ karonto

26. Dhammena bhāsītā gāthā Sivīnam ratthavaddhana,
etāni tava nettāni dibbāni paṭidiyyare⁵. 78. 5

27. Tirokuḍḍam⁶ tiroselaṃ samatiggayha pabbataṃ
samantā yojanasataṃ dassanaṃ anubhontu⁷ te ti 79.
gāthadvayam āha.

Tattha dhammena bhāsītā ti mahārāja imā te gāthā dhammena sa-
bhāven' eva bhāsītā, dibbānīti dibbānubhāvayuttāni, paṭidiyyare ti pati- 10
diyyanti⁸, tirokuḍḍan ti mahārāja imāni te cakkhūni devatānaṃ cakkhūni
viya parakuḍḍam paraselaṃ yaṃ kiñci pabbataṃ⁹ samatiggayha atikkhamitvā
samantā dasadisā yojanasataṃ rūpadaṣṣanaṃ anubhontu sādhentū¹⁰ 'ti attho

Iti so ākāse tthatvā mahājanamajjhe imā gāthā bhāsītā¹¹
„appamatto hohīti“ M-am ovaditvā devalokam eva gato. M. 15
pi mahājanaparivuto mahantena sakkārena nagaraṃ pavisitvā
Candakaṃ¹² pāsādam abhirūhi¹³. Tena cakkhūnaṃ paṭiladdha-
bhāvo sakala-Siviratthhe pākaṭo¹⁴ jāto. Ath' assa dassanattam
ratthavāsino¹⁵ bahum paṇṇākāraṃ gahetvā āgamiṃsu¹⁶. M.
„imasmiṃ mahājanasannipāte mama dānaṃ vaṇṇessāmīti“
rājadvāre mahāmaṇḍapaṃ kāretvā samussitasetacchatte rāja- 20
pallaṃke nisinno nagare bheriṃ carāpetvā sabbaseniyo sanni-
pāte tvā „ambho Siviratthavāsino, imāni me dibbacakkhūni disvā
ito paṭṭhāya¹⁷ adatvā mā bhuñjitthā¹⁸“ 'ti vatvā dhammaṃ
desento catasso gāthā abhāsi:

28. Ko n' īdha vittaṃ na dadeyya¹⁹ yācito 25

api viṣiṭṭhaṃ supiyam pi attano.

tad imgha sabbe Sivayo²⁰ samāgatā

dibbāni nettāni mam' ajja passatha. 80.

¹ Bā -tā- corr. to -tānubhāvena-. ² Bā -purisā. ³ Bā ca ahesum. ⁴ Bā
-janassa majhe. ⁵ Bā -dissare. ⁶ Bā -kuṭam. ⁷ Ck -bhonti. ⁸ Bā -dissati.
⁹ Bā adds pl. ¹⁰ Bā sodh-. ¹¹ Ck abhā-. ¹² Bā suc-. ¹³ Bā -rūyha. ¹⁴
Bā -to. ¹⁵ Bā sakalāra-. ¹⁶ Ck ag-. ¹⁷ Bā adds dānaṃ. ¹⁸ Bā -jathā. ¹⁹
Bā nu dadeyyam. ²⁰ Bā sivi-.

29. Tirokuḍḍaṃ tiroselāṃ samatiggayha pabbataṃ
samantā yojanasataṃ dassanaṃ anubhonti¹ me. 81.
30. Na cāgamattā param² atthi kiñci
maccānaṃ³ idha jīvite⁴,
5 datvāna mānusaṃ⁵ cakkhuṃ
laddham [me] cakkhuṃ amānusaṃ. 82.
31. Etam pi disvā Sivayo⁶ detha dānāni bhuñjatha,
datvā ca bhutvā ca yathānubhāvaṃ
aninditā⁷ saggāṃ upetha⁸ ṭhānaṃ ti. 83.
- 10 Tattha ko nīdhā 'ti ko nu idha, api visitṭṭhaṃ ti uttamam pi sa-
mānaṃ, cāgamattā ti cāgapamānato aññaṃ varam nāma n' atthi, idha
jīvite ti imasmīṃ jīvaloke. idha jīvitaṃ⁹ ti pi pāṭho, imasmīṃ jīvaloke jīva-
mānaṃ ti attho, amānusaṃ ti dibbacakkhuṃ mayā laddhaṃ, iminā kīraṇena
veditabbam etam: cāgato uttamam nāma n' atthīti, etampi disvā ti etam
15 mayā laddhaṃ dibbacakkhuṃ disvāpi.

Itimāhi¹⁰ catūhi gāthāhi dhammaṃ desetvā tato paṭṭhāya
anvaddhamāsaṃ pannarasuposathe¹¹ mahājānaṃ¹² sannipātā-
petvā niccaṃ imāḥ¹³ eva gāthāhi dhammaṃ desesi. Taṃ sutvā
mahājāno dānādīni puññāni katvā devalokaṃ pūrento va¹⁴
20 agamāsi¹⁵.

S. i. d. ā. „evam bhikkhave porāṇikapaṇḍitā bāhiradānena asan-
tuṭṭhasampattayācakānaṃ¹⁶ attano cakkhūni uppāṭetvā adamsū¹⁷ 'ti
vatvā¹⁸ j. s. Tadā Sivakavejjo¹⁹ Anando ahoṣi, Sakko Anuruddho.
sesaparisaṃ Buddhaparisā, Sivirājā pana aham evā²⁰ 'ti. Sivijātaṃ.

25 4. Sirimandajātaka.

Paññāyupetaṃ siriyā vihinā¹ ti. Ayaṃ Sirimandapañho²
Mahāummagge āvihhavissati. Sirimandajātakaṃ³.

¹ B^d -te. ² B^d varam. ³ C^k mantānaṃ. ⁴ B^d -taṃ. ⁵ C^k datvā mānu-
sakaṃ. ⁶ B^d -vi-. ⁷ B^d anandiko, B^e anindito. ⁸ B^d upehi. ⁹ so all three
MSS. for jīvitaṃ or jīvataṃ? ¹⁰ B^d iti. ¹¹ B^d -thesu. ¹² B^d -ne. ¹³ B^d
omits va ¹⁴ C^e B^d āg-. ¹⁵ C^k asantusṭha, C^e B^d asantutṭhā-. ¹⁶ B^d add
saccāni pakāsetvā. ¹⁷ B^d sivikavejjo. ¹⁸ C^k viñhi-, B^d navhi-. ¹⁹ B^d
-meṇḍa-.

5. Rohantamigajātaka.

Ete yūthā¹ patīyantīti. Idam S. Veluvane v. āyasmato Anandassa jīvitapriccāgam ā. k. So pan' assa jīvitapariccāgo Asītinipāte Cullahamsajātake Dhanapāladamane āvibhavissati. Evam tenāyasmatā Satthu atthāya jīvite pariccatte dh. k. s.: „āvuso āyasmā 5
Anando sekkhapāṭisambhidappatto hutvā D-assāthāya jīvitam paricca-
jīti“. S. āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave e. k. s.“ ti pucchitvā „imāya nāmā“ 'ti vutte „na bhikkhave idān' eva pubbe p' esa mam' atthāya jīvitam pariccaji yevā“ 'ti vatvā a. ā.:

A. B. Br. r. k.² Khemā nām' assa aggamahesī ahoṣi. Tadā 10
B. Himavantapadese migayoniyam nibbattitvā suvaṇṇavaṇṇo ahoṣi sobhaggappatto, kaṇiṭṭho pi 'ssa Cittamigo nāma su-
vaṇṇavaṇṇo va³ ahoṣi, kaṇiṭṭhabhaginī pi Sutanā nāma su-
vaṇṇavaṇṇā va ahoṣi. M. pana Rohanto⁴ nāma migarājā ahoṣi. So Himavante dve pabbatarājiyo atikkamitvā tatiyāya antare 15
Rohantam nāma saram nissāya asītimigasahassaparivāro vāsam kappesi. So andhe jiṇṇe mātāpitāro posesi. Ath' eko Bā-
rāṇasito avidūre nesādagāmaṇāsī nesādaputto Himavantaṁ pa-
viṭṭho M-am disvā attano gāmaṁ āgantvā aparabhāge kālaṁ karonto puttassa ārocesi: „tāta amhākaṁ kammabhūmiyam 20
asukasmim nāma ṭhāne suvaṇṇavaṇṇo migo vasati, sace rājā puccheyya katheyyāsīti⁵“. Ath' ekadivasam Khemā nāma devī paccūsakāle supinaṁ addasa, evarūpo supino hoti⁶: su-
vaṇṇavaṇṇo migo⁷ kañcanapīṭhe nisīditvā suvaṇṇakimkīṇikam koṭṭento⁸ viya madhurena⁹ sarena deviyā dhammaṁ deseti, sā 25
sādhukāraṁ datvā dhammaṁ suṇāti, migo¹⁰ dhammakathāya anīṭṭhitāya eva utṭhāya gacchati, sā „migaṁ gaṇhathā“ 'ti vadanti¹¹ yeva pabujjhi. Paricārīkāyo tassā saddam sutvā „supihitadvāravāṭapānaṁ gehaṁ, vātassa¹² pi okāso n' atthi, ayyā imāya velāya migaṁ gaṇhāpetīti¹³“ avahasimsu. Sā tasmim 30

¹ all three MSS. yūdhā. ² Ck² kāresi. ³ B^d omits va. ⁴ B^d rohano. ⁵ B^d add aparabhāge kālaṇkato ahoṣi. ⁶ B^d ahoṣi. ⁷ B^d adds āgantvā. ⁸ B^d ākoṭento. ⁹ B^d madhura. ¹⁰ B^d adds pi. ¹¹ all three MSS. -i. ¹² B^d janassā. ¹³ B^d -pethā.

khāṇe „supino ayan“ ti nātvā cintesi: „supino¹ ti vutte² rājā
 anādaro bhavissati, dohaḷo³ ti vutte pana ādarena pariye-
 sissatīti⁴ suvaṇṇavaṇṇamigassa⁵ dhammakathaṃ suṇissāmīti“
 sā gilānālayaṃ katva nipajji. Rājā āgantvā „bhadde kin te
 5 aphāsukan“ ti pucchi. „Deva aññaṃ⁶ n’ atthi: dohaḷo pana
 me uppanno“ ti. „Kiṃ icchasīti⁷“. „Suvāṇṇavaṇṇassa
 dhammikamigassa dhammaṃ sotuṃ devā“ ti. „Bhadde, yaṃ
 n’ atthi tattha te dohaḷo uppanno, suvaṇṇavaṇṇo⁸ nāma migo
 yeva n’ atthīti“. Sā⁹ „sace na labhāmi idh’ eva me maraṇaṃ“ ti
 10 rañño piṭṭhiṃ datvā nipajji. Rājā „sace atthi labhissasīti“
 parisamajjhe nisīditvā Morajātake vuttanayen’ eva amacce
 brāhmaṇe ca pucchitvā „suvāṇṇavaṇṇā migā nāma hontīti“
 sutvā luddake sannipātāpetvā¹⁰ „ken’ evarūpo¹¹ migo diṭṭho,
 kena suto“ ti pucchitvā tena nesādaputtēna pitu santikā
 15 sutaniyāmena kathite „samma, tassa te migassa ānītakāle
 mahantaṃ sakkāraṃ karissāmi, gaccha ānehi naṃ“ ti vatvā
 paribbayaṃ datvā taṃ pesesi. So pi „sac’ āhaṃ deva taṃ
 ānetuṃ na sakkhissāmi cammam assa anessāmi, taṃ ānetuṃ
 asakkonto lomāni pi ’ssa ānessāmi, tumhe mā cintayitthā“ ti
 20 vatvā nivesanaṃ gantvā puttadārassa paribbayaṃ datvā tattha
 gantvā taṃ migarājānaṃ disvā „kismiṃ nu kho thāne pāsāṃ
 oḍḍetvā imaṃ gaṇhituṃ sakkhissāmīti“ vīmaṃsanto pāṇīya-
 titthe okāsaṃ passi, so daḷhaṃ cammayottaṃ vaṭṭetvā M-assa
 pāṇīyapivanaṭṭhāne yaṭṭhiyā¹² pāsāṃ oḍḍesi. Punadivase M.
 25 asītiyā migasabassehi saddhiṃ gocare caritvā „pakatitithe
 yeva pāṇīyaṃ pivissāmīti“ tattha gantvā otaranto yeva pāse
 bajjhi. So „sac’ āhaṃ idān’ eva baddharāvaṃ¹³ ravissāmi
 nātigaṇo¹⁴ pāṇīyaṃ apivitvā va bhīto¹⁵ palāyissatīti“¹⁶ cintetvā

¹ Bḍ adds me diṭṭho. ² Bḍ sace vakkhāmi in the place of vutte. ³ Bḍ adds
 me uppanno. ⁴ Cks -ssati. ⁵ Bḍ -vaṇṇassa migassa-. ⁶ Cks añño. ⁷ Bḍ -si
 devīti. ⁸ Bḍ adds viya. ⁹ Bḍ adds tassa vacanaṃ sutvā. ¹⁰ Bḍ -pātetvā. ¹¹
 Bḍ keneva eva-. ¹² Bḍ yaṭhi. ¹³ Bḍ bhandhanaravaṃ. ¹⁴ Bḍ -ā. ¹⁵ Bḍ -ā.
 adding vanaṃ. ¹⁶ Bḍ -antīti.

yatthiyam allīyitvā attano vase vattetvā pāṇiyam pivanto viya
 ahosi. Atha asītiyā migasahassānaṃ pāṇiyam pivitvā uttaritvā
 t̥hitakāle „pāsāṃ chindissāmīti“ tikkhattum ākaḍḍhi¹, paṭhama-
 vāre cammam chijji, dutiye² maṃsaṃ, tatiye³ nahārum chin-
 ditvā pāso aṭṭhiṃ āhacca aṭṭhāsi. So chinditum asakkonto
 baddharāvaṃ⁴ ravi, migagaṇo⁵ bhāyitvā t̥hi ghaṭāhi palāyi⁶.
 Cittamigo tiṇṇam pi ghaṭānaṃ⁷ antare M-aṃ adisvā „idaṃ
 bhayaṃ uppajjamānaṃ mama bhātu uppannaṃ bhavissatīti“
 cintetvā tassa santikaṃ gantvā⁸ taṃ baddhaṃ⁹ passi. Atha
 naṃ M. disvā „bhātika mā idha tiṭṭha, sāsāṃkaṃ idaṃ
 t̥hānaṃ“ ti vatvā uyyojento paṭhamam gātham āha:

1. Ete yūthā⁹ patiyanti bhītā maraṇā¹⁰ Cittaka,
 gaccha tuvaṃ¹¹ pi, mā, kaṃkhi, jīvissanti tayā sahā¹² 'ti. 84.

Tattha ete ti cakkhupatham atikkamītvā dūragate¹³ sandhāyāha, pati-
 yantīti paṭigacchanti palāyantīti attho, Cittakā¹⁴ 'ti taṃ ālapati, tayā sahā¹⁵
 'ti tvaṃ etesaṃ mama t̥hāne t̥hatvā rājā hohīti ete tayā saddhiṃ jīvissantīti.

Tato ubhinnaṃ pi tisso ekantarikagāthā¹⁶ honti:

2. Nāhaṃ Rohanta¹⁷ gacchāmi, hadayaṃ me avakaḍḍhati¹⁸,
 na taṃ ahaṃ jahissāmi, idha hessāmi¹⁹ jīvitaṃ²⁰. 85.
3. Te hi nūna marissanti andhā aparināyikā,
 gaccha tuvaṃ²¹ pi, mā kaṃkhi, jīvissanti tayā saha. 86.
4. Nāhaṃ Rohanta²² gacchāmi, hadayaṃ me avakaḍḍhati²³,
 na taṃ baddhaṃ jahissāmi, idha hessāmi jīvitaṃ ti. 87.

Tattha Rohantā²⁴ 'ti M-aṃ nāmena ālapati, avakaḍḍhatīti²⁵ gaḷati²⁶,
 sokena avakaḍḍhiyati²⁷, te hi nūnā²⁸ 'ti te amhākaṃ mātāpitaro ekameva²⁹ eva
 dvisu pi amhesu idha matesu aparināyikā hutvā apaṭijaggeyamānā susevitvā ma-
 rissantī, tasmā bhātika Citta gaccha tvaṃ³⁰, tayā saha te jīvissantīti attho,
 idha hessāmiti³¹ imasmiṃ yeva t̥hāne jīvitaṃ jahissāmiti vatvā

¹ Bđ -itvā. ² Bđ -yavāre. ³ Bđ bandharavaṃ. ⁴ Bđ -ā. ⁵ Bđ -yimsu. ⁶
 Bđ -takānaṃ. ⁷ Cks āg-. ⁸ Bđ bandhanaṃ. ⁹ Cks yūthādhā. ¹⁰ Cks -ṇassa.
¹¹ Cks tvaṃ. ¹² Bds dūraṃ-. ¹³ Bđ -āyo. ¹⁴ Bds rohana. ¹⁵ Cks Bđ ava-
 kassati. ¹⁶ Bđ hi-. ¹⁷ Bđ adds bodhisatto āha. ¹⁸ all three MSS. ava-
 kassati. ¹⁹ Bđ rohanā. ²⁰ Bđ -kassati. ²¹ Bđ gaḷayati. ²² Bđ kaḷhiyati. ²³
 Bđ tuvaṃ. ²⁴ Bđ hi-.

B-assa dakkhiṇapassam nissāya tam sandhāretvā assā-sento atthāsi. Sutanāpi nāma migapotikā palāyitvā migānam antare ubho bhātike apassanti „idaṃ bhayaṃ mama bhātikā-nam uppannam bhavissatīti“ nivattitvā tesam santikaṃ āgatā,
 5 nam¹ āgacchantim disvā M. pañcamam gātham āha:

6. Gaccha bhīru palāyassu, kūṭe baddho 'sini āyase,
 gaccha tuvaṃ² pi, mā kaṃkhi, jīvissanti tayā sahā 'ti. 88.

Tattha bhīrū 'ti mātugāmo nāma appamattikenāpi bhāyati, tena nam evam ālapati, kūṭe ti paṭicchannapāse, āyase ti so hi anto udae ayakkhandham
 10 koṭṭetvā³ tattha sāraddarūṃ yaṭṭhim bandhitvā oḍḍito, tasmā evam āha. tayā sahā 'ti te asitisaḥassamigā tayā saddhim jīvissanti.

Tatoparā⁴ purimanayen' eva tisso gāthā honti:

6. Nāham Rohanta⁵ gacchāmi, hadayam me avakaḍḍhati⁶,
 na tam aham jahissāmi, idha hessāmi jīvitam. 89.
 15 7. Te hi nūna marissanti andhā aparināyikā,
 gaccha tuvaṃ² pi, mā kaṃkhi, jīvissanti tayā saha. 90.
 8. Nāham Rohanta gacchāmi, hadayam me avakaḍḍhati⁷,
 na tam baddham jahissāmi, idha hessāmi⁸ jīvitam ti. 91.

Tattha te nūnā 'ti idhāpi mātāpitāro va sandhāyāha.

20 Sāpi tath' eva paṭikkhipitvā M-assa vāmapassam nissāya assāsayaṃmānā⁹ atthāsi. Luddo pi te mige palayante disvā baddharāvaṇ¹⁰ ca sutvā „baddho bhavissati migarājā“ ti gāh-am kaccham bandhitvā migamāraṇasattim ādāya vegenā-gacchi¹¹. M. āgacchantam disvā navamam gātham āha:

25 9. Ayaṃ so luddako eti ruddarūpo¹² sahāvudho,
 so¹³ no vadhissati ajja usunā sattiyā-m-apīti. 92.

Tattha ruddarūpo¹² ti dāruṇajātiko, sattiyāmapīti sattiyāpi no paharitvā vadhissati, tasmā yāva so nāgacchati tāva palāyathā 'ti.

¹ Bā tam. ² Ck^s tvaṃ. ³ Bā koṭe-. ⁴ Bā -raṃ. ⁵ Bā rohana. ⁶ C^s Bā -ka-sati. ⁷ Bā -kassati. ⁸ Bā hi-. ⁹ Bā assāsiyamānā. ¹⁰ Bā bandharavaṇ. ¹¹ C^s vegenāñchi, Bā vegenāgacchati. ¹² Bā ludda-. ¹³ Bā yo.

Taṃ disvāpi Cittamigo na palāyi. Sutanā pana saka-bhāvena saṅṭhātum¹ asakkontī maraṇabhayaabhītā thokaṃ palāyitvā „ahaṃ dve bhātike pahāya kuhiṃ palāyissāmīti“ attano jīvitam jahitvā nalāṭena maccum ādāya punāgantvā bhātu vāmapasse aṭṭhāsi.

5

Taṃ atthaṃ pakāseto S. dasamaṃ gātham āha.

10. Sā muhuttaṃ palāyitvā bhayaṭṭhā² bhayatajjitā
sudukkaram akarā bhīru maraṇāy³ ūpanivattathā ti. 93.

Tattha maraṇāyūpanivattathā 'ti' maraṇaṭṭhāya upanivatti

Luddo pi āgantvā te tayo jane ekato ṭhite disvā metta- 10
cittaṃ uppādetvā ekakucchiyaṃ nibbattaḥhātaro⁴ viya te maññamāno ciutesi: „migarājā tāva pāse baddho, ime pana dve janā hirottappabandhena baddhā, kin nu kho ime⁵ etassa hontīti“ atha ne pucchanto

11. Kin nu te 'me migā honti, muttā baddhaṃ⁶ upāsare, 15
na taṃ cajitum icchanti jīvitassa⁷ pi kāraṇā ti 94.

Tattha kin nu te me ti kin nu te ime, upāsare ti upāyanti

Ath' assa B. ācikkhi:

19. Bhātaro honti me ludda saudariyā ekamātukā,
na maṃ cajitum icchanti jīvitassa pi kāraṇā ti. 95. 20

So tassa vacanaṃ sutvā bhiyyosomattāya muducitto ahosi.
Citto⁸ migarājā tassa muducittaṃ⁹ ñatvā „samma ludda“, mā tvaṃ etaṃ migarājānaṃ 'migamatto¹⁰ yevā' 'ti maññittha, ayaṃ hi asītiyā migasahassānaṃ rājā silācārasampanno sabba-sattesu muducitto mahāpaṇṇo andhe jinne mātāpitāro poseti, 25
sace tvaṃ evarūpaṃ dhammikaṃ¹¹ māresi etaṃ mārento mātāpitāro ca no¹² mañ ca bhaginiṇ ca me ti amhe pañca pi jane māresi yeva, mayhaṃ pana bhātu jīvitam dento pañcannam pi no¹³ jīvitadāyako sīti“ vatvā

¹ Bā sandhāretum. ² Bā bhayaṭṭhā. ³ Ckṣ nibbattā-. ⁴ Ckṣ me. ⁵ Bā bandhaṃ.
⁶ Bā -ssa. ⁷ Bā -a. ⁸ Bā -ttataṃ. ⁹ Bā -aka. ¹⁰ Bā migāmato. ¹¹ Bā adda migam.
¹² Bā ma. ¹³ Bā janānaṃ.

12. Te hi nūna marissanti andhā aparināyikā,
pañcannaṃ jīvitāṃ dehi, bhātaraṃ muñca luddakā 'ti 96.
gātham āha. So tassa dhammakathaṃ sutvā pasannacitto
„mā bhāyi sāmīti“ vatvā anantaraṃ gātham āha:

5 11. So vo ahaṃ pamokkhāmi mātāpettibharaṃ¹ migam,
nandantu mātāpitara muttam disvā mahāmigan ti. 97.

Tattha vo ti nipātamattaṃ, muttam² ti bandhanā muttam passivā.

Evañ ca pana vatvā cintesi: „rañño dinno yaso³ mayhaṃ
kiṃ karissati, sac' āhaṃ imaṃ migarājānaṃ vadhissāmi ayaṃ
10 vā⁴ me paṭhavi bhinditvā⁵ vivaraṃ dassati asani vā me mattha-
kaṃ patissati, vissajjessāmi naṃ“ ti so M-aṃ upasaṃkamitvā
yaṭṭhiṃ pātetvā cammayottaṃ chinditvā migarājānaṃ āliṅgitvā
udakapariyante nipajjāpetvā muducittena saṇikaṃ pāsā⁶ mo-
cetvā nahārūhi nahāruṃ maṃsena maṃsaṃ cammena cammaṃ
15 samodhānetvā udakena lohitaṃ dhovitvā mettācittena pu-
nappuna parimajji. Tassa mettānubhāvena M-assa ca pāra-
mitānubhāvena sabbāni nahārumaṃsacammāni sandhiyimsu,
pādo sañchannachavisañchannalomo⁷ ahoṣi, asukaṭṭhāne bad-
dho ahoṣīti pi na paññāyi, M. sukhappatto hutvā aṭṭhāsi.
20 Taṃ disvā Cittamigo somanassajāto luddassa anumodanaṃ
karonto

13. Evaṃ luddaka nandassu saha sabbehi nātibhi

yathāham ajja nandāmi muttam disvā mahāmigan ti 98.
gātham āha.

25 Atha M. „kin nu kho esa luddo maṃ gaṇhanto attano
kammena gaṇhi udāhu aññassa āṇattiyā“ ti cintetvā gaṇhi-
kāraṇaṃ pucchi. Luddaputto āha: „sāmi, na mayhaṃ tum-
hehi kammaṃ atthi, rañño pana aggamaheṣi Khemā nāma
tumhākaṃ dhammakathaṃ sotukāmā, tadatthāya rañño āṇattiyā
30 tvaṃ mayā gaṇito“ ti. „Samma evaṃ sante maṃ vissajjento

¹ Bā -pitti-. ² Ck^s muttā. ³ Bā dinnayasena. ⁴ Ck^s va, Bā ca. ⁵ Bā bhijjivā.

⁶ Ck^s -saṇi. ⁷ Ck^s sañchavi-.

atidukkaraṃ karosi, ehi maṃ netvā raṇṇo dassehi, deviyā dhammaṃ kathessāmīti¹. „Sāmi¹, rājāno nāma kakkhaḷā, ko jānāti kiṃ bhavissati², mayhaṃ raṇṇo dinnena yasena kammaṃ n’ atthi, gaccha tvaṃ yathāsukhaṃ“ ti. Puna M. „iminā maṃ vissajjentena atidukkaraṃ kataṃ, yasapaṭilābhaupāyam assa 5 karissāmīti“ cintetvā „samma pitthiṃ tāva me hatthena parimajjā³“ ‘ti āha. So parimajji, hattho suvaṇṇavaṇṇehi lomehi pūri⁴. „Sāmi imehi lomehi kiṃ karomīti⁵. „Samma imāni haritvā⁶ raṇṇo ca deviyā ca dassetvā ‘imāni tassa suvaṇṇavaṇṇamigassa lomanīti’ vatvā mama ṭhāne ṭhatvā imāhi gāthāhi 10 deviyā dhammaṃ desehi, taṃ⁷ sutvā yeva hi ‘ssā’ dohaḷo paṭippassambhissatīti⁸. „Dhammaṃ cara mahārājā“ ‘ti dasa-dhammacariyagāthā uggaṇhāpetvā pañcasilāni datvā appamādena ovaditvā uyyoyesi. Luddaputto M-aṃ ācariyaṭṭhāne ṭhapetvā tikkhattuṃ padakkhiṇaṃ katvā catūsu ṭhānesi van- 15 ditvā lomāni paduminipattena gahetvā pakkāmi. Te pi naṃ⁹ tayo janā thokaṃ anugantvā mukhena gocaraṇ ca pāṇiyaṇ ca gahetvā mātāpitunnaṃ santikaṃ gamiṃsu¹⁰. Mātāpitaro „tāta Rohanta¹¹, tvaṃ kira¹² baddho, kathaṃ mutto“ ti pucchantā¹³

16. Kathaṃ¹⁴ pamokkho āsi¹⁵ upanītasmiṃ jīvite, 20
kathaṃ putta amocesi kūṭapāsamha¹⁶ luddako ti 99.
gātham āhaṃsu.

Tattha upanītasmiṃ ti tava jīvite maraṇantike¹⁷ upanīte kathaṃ pamokkho āsi¹⁸.

Taṃ sutvā B. tisso gāthā abhāsi:

17. Bhaṇaṃ kaṇṇasukhaṃ vācaṃ hadayaṅgaṃ hadayanissitaṃ
subhāsītāhi vācāhi Cittako maṃ amocayi. 100.
18. Bhaṇaṃ kaṇṇasukhaṃ vācaṃ hadayaṅgaṃ hadayanissitaṃ
subhāsītāhi vācāhi Sutanā maṃ amocayi. 101.

¹ Cks -asāmi, omitting ti sāmi. ² Ck -tīti. ³ Bd -āhi ⁴ all three MSS. puri. ⁵ Cks nīha-. ⁶ Cks omit taṃ. ⁷ Bd tassā ⁸ Bd pasam-. ⁹ Bd omits naṃ. ¹⁰ Cks āg-. ¹¹ Bd rohana ¹² Bd adds pāse. ¹³ Cks -to. ¹⁴ Bd adds tvaṃ for te? ¹⁵ Bd asi. ¹⁶ Bd -hā. ¹⁷ C^s maraṇasantike, Bd -santikaṃ

19. Sutvā kaṇṇasukhaṃ vācam hadayaṅgaṃ hadayanissitaṃ
subhāsītāni sutvāna luddako maṃ amocayīti. 102.

Tattha bhaṇan ti bhaṇanto, hadayaṅgan ti hadayaṅgamaṃ, dutiya-
gāthāya bhaṇan ti bhaṇamānā, sutvā ti so imesaṃ ubhinnaṃ vācam sutvā.

5 Ath' assa mātāpitaro anumodantā āhaṃsu:

20. Evaṃ ānandito¹ hotu saha dārehi luddako

yathā may' ajja nandāma disvā Rohantam² āgatan ti. 103.

Luddo pi araṇṇā nikkhamitvā rājakulaṃ gantvā rājānaṃ
vanditvā ekamantaṃ atthāsi. Taṃ disvā rājā³

10 21. Nanu tvaṃ avacā⁴ ludda: migacammāni āharim⁵,
atha kena nu vaṇṇena migacammāni nāharīti⁶. 104.

Tattha migacammānti migam vā cammaṃ vā, āharin ti āharissāmi,
idaṃ vuttaṃ hoti: ambho ludda, nanu tvaṃ evaṃ avaca: migam ānetuṃ asak-
konto cammaṃ āharissāmi⁷, taṃ asakkonto lomānti, so tvaṃ kena kāraṇena
15 n' eva migam na migacammaṃ āharīti⁸.

Taṃ sutvā luddo

22. Āgamā⁹ c' eva hatthatthaṃ kūṭapāsaṃ ca so migo,
abajjhi, taṃ ca migarājaṃ taṃ ca muttā upāsare. 105.

23. Tassa me āhu¹⁰ saṃvego abbhuto lomahaṃsano,

20 imaṃ c' āhaṃ migam haññe ajja hassāmi¹¹ jīvitan ti āha. 106.

Tattha āgamā¹² ti mahārāja so migo mama hatthatthaṃ hatthapāsaṃ
c' eva¹³ mayā odditaṃ kūṭapāsaṃ ca āgato tasmiṃ ca kūṭapāse abajjhi, taṃca
muttā upāsare ti taṃ ca baddhaṃ apare muttā abaddhā ca dve migā assā-
senta¹⁴ taṃ nissāya atthāmsu, abbhuto ti pubbe abhūtapubbo, imaṃcāhaṃ
25 ti atha me saṃviggassa etad ahoṣi: sace ahaṃ imaṃ migam hañissāmi ajj' eva
imaṃmim yeva thāne jīvitaṃ jañissāmi¹⁵.

24. Kīdisā te migā ludda, kīdisā dhammikā migā,

kathaṃvaṇṇā kathaṃsilā, bālhaṃ kho te pasamsasīti 107.

idaṃ so rājā vimhayavasena punappuna pucchati. Taṃ

30 sutvā luddo

¹ Ck^s anindito. ² B^d rohaṇam. ³ B^d^s add āha. ⁴ B^d -ca. ⁵ B^d -ri, Ck^s -raṃ.
⁶ B^d -rāti. ⁷ B^d ānessāmi. ⁸ B^d -rantīti. ⁹ Ck^s -ma, B^d -mañ. ¹⁰ so all
three MSS. ¹¹ B^d ajjeva hiṣṣāmi. ¹² all three MSS. -man. ¹³ B^d pāsāṇeva.
¹⁴ Ck^s assāseṣṣā. ¹⁵ B^d adds taṃ sutvā rājā āha.

25. Odātasiṅgā sucivālā jātarūpatacūpamā,
pādā lohitaḥ tesam, añjitakkhā manoramā ti gātham āha. 108.

Tattha odātasiṅgā ti rajatadāmasadisasiṅgā, sucivālā ti camarī-
vālasadisena¹ sucinā vālena samannāgatā, lohitaḥ ti rattaromapavālasadisā²,
pādā ti khurapariyantā, añjitakkhā ti añjitehi³ viya visuddhapācīcappasādehi⁴ 5
akkhihi samannāgatā.

Iti so kathento va M-assa suvaṇṇavaṇṇāni lomāni rañño
hatthe ṭhapetvā tesam migānaṃ sarīravaṇṇaṃ pakāsento

26. Edisā te migā deva, edisā dhammikā migā,
mātāpettibharā⁴ devā, na te so abhihārayan⁵ ti 109. 10
gātham āha.

Tattha mātāpettibharā ti jñe andhe mātāpitāro posenti, etādisā
tesam⁶ dhammikā, na te so abhihārayan⁵ ti so migarājā na sakkā kenaci
tava paṇṇākārathāya abhiharitun ti attho, abhihārayin⁷ ti pi pāṭho, so te
ahan taṃ⁸ paṇṇākārathāya nābhihārayin⁹, na āharin ti attho. 15

Ito so M-assa ca Cittamigassa ca Sutanāya ca miga-
potikāya guṇe kathetvā „mahārāja ahan tena migaraññā attano
lomāni dassetvā ‘mama ṭhāne ṭhatvā dasahi dhammacariyā-
gāthāhi¹⁰ deviyā dhammaṃ katheyyāsīti*’ āṇatto“ ti vatvā

¹ Bā camari-. ² Bā rattanakhapa-. ³ Cks -te. ⁴ Bā -pitti-. ⁵ Cks -yun.

⁶ Cā Bā ne-. ⁷ Cks -hārayan. ⁸ Bā so ahaṃ te taṃ. ⁹ Bā -yi, Cks -yūm.

¹⁰ Bā rājadhā-.

* After katheyyāsīti B. reads as follows:

uggaṇhāpito āṇatto“ ti¹. Taṃ sutvā rājā taṃ sattaratanakhacite rājapallāṃke
nisīdāpetvā sayam deviyā saddhim nicāsane ekamantaṃ nisīditvā taṃ añjalim
paggayha yācati. So dhammaṃ desento āha:

- 1 Dhammaṃ cara mahārāja mātāpitūsu khattiya,
idha dhammaṃ caritvāna rājā saggaṃ gamissati.
- 2 Dhammaṃ cara mahārāja puttadāresu khattiya,
idha dhammaṃ caritvāna rājā saggaṃ gamissati.
- 3 Dhammaṃ cara mahārāja mittāmaccesu khattiya,
idha dhammaṃ caritvāna rājā saggaṃ gamissati.
- 4 Dhammaṃ cara mahārāja vāhanesu² balesu ca,
idha dhammaṃ caritvāna rājā saggaṃ gamissati.

¹ Bā omīta ti. ² Bā vāhanesu? B² vāhanesu.

kañcanapīṭhe nisīditvā tāhi gāthāhi dhammaṃ desesi. Deviyā dohaḷo paṭippassambhi. Rājā tussitvā luddaputtaṃ mahantena yasena santappento

27. Dammi nikkhasataṃ ludda thullaṃ ca maṇikuṇḍalaṃ
 5 catussadaṇ¹ ca pallaṃkaṃ ummāpupphasirinnibhaṃ² 110.
 28. Dve ca sādisiyo bhariyā usabhaṃ ca gavaṃ sataṃ,
 dhammena rajjaṃ kāressaṃ, bahukāro me si luddaka. 111.
 29. Kasī vaṇijjā inādānaṃ³ uñchācariyāya luddaka —
 etehi⁴ dāraṃ posehi. mā pāpaṃ akaraṃ⁵ punaṃ⁶ ti 112.
 10 gāthā āha.

Tattha thullaṃ ti mahaggaṃ, maṇikuṇḍalaṃ ti pasādhanaṃ ca te dammi, catussadaṇ⁷ ti caturassadaṇ⁸, catuṣṣisakaṃ ti attho, ummāpupphasirinnibhaṃ⁹ ti nilapaccattaraṇatāya⁹ ummāpupphasadisāya¹⁰ nibhāya obhāsena samannāgataṃ kāḷavaṇṇadārusāramayaṃ vā, sādisiyo ti añña-

¹ B^d caturassaṇ. ² B^d umārapupphasannibhaṃ. ³ C^k ina-, B^d inādānaṃ. ⁴ B^d etena. ⁵ B^d -ri, C^k -raṃ. ⁶ B^d -nā. ⁷ B^d caturassan. ⁸ C^k -rā-, B^d omits ra. ⁹ C^k -natthanāya, C^k -ṇatthātāya, B^d nilapaccattaraṇatthā. ¹⁰ C^k bahupakāro, B^d bahukāro.

5. Dhammaṃ cara mahārāja gāmesu nigamesu ca,
idha dhammaṃ caritvāna rājā saggaṃ gamissati.
6. Dhammaṃ cara mahārāja raṭṭhesu janapadesu ca
idha dhammaṃ caritvāna rājā saggaṃ gamissati.
7. Dhammaṃ cara mahārāja samaṇabrāhmaṇesu ca
idha dhammaṃ caritvāna rājā saggaṃ gamissati.
8. Dhammaṃ cara mahārāja nigapakkhīsu khattiya,
idha dhammaṃ caritvāna rājā saggaṃ gamissati.
9. Dhammaṃ cara mahārāja, dhammo suciṇṇo sukhaṃ āvāhati¹,
idha dhammaṃ caritvāna rājā saggaṃ gamissati.
10. Dhammaṃ cara mahārāja, Indo devā sabrāhmaṇā
suciṇṇena divaṃ paṭṭā, mā dhammaṃ rāja pāmādo².
11. Tatth' ev' ete vattapadā³, esaṃ va anusāsani,
sapaṇṇāni sevi Kalyāṇī sā etī tiddiṃ gataṃ ti.

Iti nesādaputto M-ena desitaniyāmena Akāsagaṇgaṃ otārento viya Buddha-līlāya dhammaṃ desesi. Mahājāno sādhu-kārasahassāni pavatteti. Dhamma-kathaṃ sutvā yeva deviyā dohaḷo paṭippassambhi etc.

¹ read: dhammo āvāhati sukhaṃ? ² so both MSS. for pāmādo; p. 111, 25, vol. III 4¹/₂, Dh. v. 371 is likewise to be read pāmādo, then the metre will be right. ³ B^d tattheva te vatthapadā.

maññaṃ rūpena ca bhogena ca sadisā, usabhañca gavaṃ satan ti usa-
 bhajettṭhakaṃ katvā gavasataṃ ca te dammi, kāressan ti dasarājadhamme
 akopento dhammen' eva rajjaṃ kāressāmi, bahukāro¹ me sīti suvaṇṇa-
 vaṇṇassa migarañño ṭhāne ṭhatvā dhammassa desitattā tvaṃ mama bahūpakāro,
 migarājena² vuttaniyāmen' eva te ahaṃ pañcasu silesu patitṭhāpito, kasī³ 5
 va ṇijjā ti samma luddaka, ahaṃ migarājaṃ⁴ adisvā tassa vacanam eva sutvā
 pañcasu silesu patitṭhito, tvam pi ito paṭṭhāya sīlavā bhoḷi yāni tāni kasī vaṇijjā⁵
 inadānam⁶ uñchācariyā 'ti ājīvamukhāni etena sammāājīvena tava puttadāraṃ
 posehi, mā puna pāpaṃ karīti.

So rañño kathaṃ sutvā „na me gharāvāsen' attho, 10
 pabbajjaṃ anujāna⁷ devā“ 'ti⁸ anujānāpetvā raññā dinnam⁹
 dhanam puttadārassa datvā Himavantam pavisitvā isipabbajjaṃ
 pabbajitvā aṭṭha samāpattiyo nibbattetvā Brahmaloḷa-parāyano
 ahoṣi. Rājāpi M-assa ovāde ṭhatvā saggapadam¹⁰ pūresi.
 Ovādo¹¹ vassasahasam¹² pavatti¹³. 15

S. i. d. ā. „evam hikkhave pubbe pi mam' atthāya Anandena
 jīvitam pariccattam evā“ 'ti vatvā j. s.: „Tadā luddo¹⁴ Channo ahoṣi,
 rājā Sāriputto, devī Khemā bhikkhunī, mātāpitāro mahārājakulāni,
 Sutanā Uppalavaṇṇā, Cittamigo Anando, asītimigasahasasāni Sākiyagaṇo,
 Rohantamigarāja¹⁵ ahaṃ evā“ 'ti. Rohantamigajātakam¹⁶. 20

6. Haṃsajātaka.

Ete haṃsā pakkamantīti. Idam S. Veluvane v. Anan-
 dattherassa jīvitapariccāgam eva ā. k. Tadāpi hi dhammasa-
 bhāyaṃ therassa guṇakathaṃ kathentesu bhikkhusu S. āgantvā¹⁷
 pucchitvā¹⁸ „na bhikkhave idān' eva pubbe p' Anandena¹⁹ mam'
 atthāya jīvitam pariccattam evā“ 'ti vatvā a. ā.: 25

A. B. Bahuputtako nāma rājā r. kāresi, Khemā²⁰ nām'
 assa aggamahesi ahoṣi. Tadā M. suvaṇṇahaṃsayoniyaṃ nib-
 battitvā navutīhaṃsasahasaparivuto²¹ Cittakūṭe vasi. Tadāpi

¹ Cks bahupakāro, Bđ bahūkāro. ² Cks -je. ³ Bđ -jānam. ⁴ Bđ -āni. ⁵ Cks
 ina-. ⁶ Bđ -nātha. ⁷ Ck omits anu -- ti. ⁸ Bđ -a. ⁹ Bđ saggapūraṇi. ¹⁰
 Bds tassa o-. ¹¹ Bđ vassasatasahasam. ¹² Bđ -ttati. ¹³ Bđ -ako. ¹⁴ Bđ
 omits rohanta. ¹⁵ Bds rohaṇa-. ¹⁶ Bđ adds kāya nuttha bhikkhave e. k. s. ti.
¹⁷ Bđ adds imāya nāmā ti vutte. ¹⁸ Bđ pi ā-. ¹⁹ Bđ adds tveva. ²⁰ Bds chana-

devī vuttanayen' eva supinaṃ disvā rañño suvaṇṇavaṇṇahaṃsassa¹
 dhammadesanāsavane² dohaḷaṃ ārocesi. Rājāpi pucchitvā³
 „suvaṇṇavaṇṇahaṃsā nāma⁴ Cittakūṭapabbate vasantīti“ ca
 sutvā Khemaṃ nāma saraṃ⁵ kāretvā nānappakārāni nivāpa-
 5 dhaññāni ropāpetvā catūsu kaṇṇesu devasikaṃ abhayaghosa-
 naṃ ghosāpesi ekaṃ ca luddaputtaṃ haṃsānaṃ gahaṇatthāya
 payojesi. Tassa payojitākāro ca tena tattha sakunānaṃ upa-
 parikkhitabhāvo ca suvaṇṇahaṃsānaṃ āgatakāle rañño āro-
 cetvā pāsaoḍḍitanīyāmo⁶ ca M-assa pāse baddhaniyāmo ca
 10 Sumukhassa haṃsasenaṭṭatino tisu haṃsaghaṭṭasu taṃ adisvā
 nivattanaṃ ca sabbaṃ Mahāhaṃsajātaka āvibhavissati, idhāpi
 M. yatthipāse bandhitvā⁷ pāsayaṭṭhiyaṃ olambanto⁸ yeva gīvaṃ
 pasāretvā haṃsānaṃ gatamaggaṃ olovento Sumukhaṃ āgac-
 chantaṃ disvā „āgatakāle naṃ vīmaṃsissāmīti“ cintetvā tas-
 15 miṃ āgate tisso gāthā abhāsi:

1. Ete haṃsā pakkamanti vakkaṇṇā bhayameritā,
 harittaca hemavaṇṇa kāmaṃ Sumukha pakkama. 113.
2. Ohāya maṃ nātigaṇā ekaṃ pāsavasam gataṃ
 anapekkhamānā⁹ gacchanti, kiṃ eko avahīyasi. 114.
3. Pat' eva¹⁰ patataṃ¹¹ seṭṭha, n' atthi baddhe¹² sahāyatā¹³,
 20 mā anīghāya hāpesi, kāmaṃ Sumukha pakkamā 'ti. 115.

Tattha bhayameritā ti bhayeritā bhayatajjitā bhayacalitā, harittaca
 hemavaṇṇā 'ti dvīhi¹⁴ vacanehi taṃ evālapati, kāmaṃ ti suvaṇṇattaca su-
 vaṇṇavaṇṇa sundaramukha ekaṃsena pakkamāhi yeva. kiṃ te idhāgamanenā 'ti
 25 vadati, ohāyā 'ti maṃ jahitvā uppatitā¹⁵, anapekkhamānā¹⁶ ti te ca me¹⁷
 nātakā mayi anapekkhā va gacchanti. patevā 'ti uppat' eva¹⁸, mā anīghāyā¹⁹
 'ti ito²⁰ gantvā pattaḍḍāya niddukkhabhāvāya viriyaṃ mā hāpesi.

¹ Bḍ -ṇṇassa-. ² Cks -nasavana. ³ Bḍ add atthīti. ⁴ Bḍ saraṇaṃ. ⁵ Cks
 pāsani-, Bḍ haṃsānaṃod-. ⁶ so all three MSS. ⁷ Cks -te, Bḍ -batto. ⁸ Cks -naṃ.
⁹ Cks pate ca, Bḍ pageva. ¹⁰ Ck panataṃ, Cḥ pattaṃ, Bḍ pakaṭṭaṃ. ¹¹ Bḍ
 bhante. ¹² Ck -nā, Bḍ -kā. ¹³ Bḍ adda pi. ¹⁴ Cks -to. ¹⁵ Cks -kkhā. ¹⁶
 Bḍ mama. ¹⁷ Cks u; patteva. ¹⁸ all three MSS. -ani-. ¹⁹ Bḍ etto. ²⁰ Bḍ
 pattaḍḍāya.

Tato Sumukho paṃkapiṭṭhe nisīditvā

1. Nāhaṃ dukkhapareto ti¹ Dhataratṭha tavaṃ² jahe,
jīvitam maraṇam vā me tayā saddhiṃ bhavissatīti 116.

gātham āha.

Tattha dukkhapareto ti mahārāja tvaṃ maraṇadukkhapareto ti³ 5
ettaken⁴ eva nāhaṃ⁵ jahāmi.

Evaṃ Sumukhena sīhanāde kate Dhataratṭho

5. Etad ariyassa kalyāṇam yaṃ tvaṃ Sumukha bhāsasi,
taṃ ca vīmaṃsamāno⁶ 'haṃ pata te taṃ⁷ avassajin ti 117.

gātham āha.

10

Tattha etadariyassā⁸ ti yaṃ tvaṃ nāhaṃ tavaṃ⁹ jahe ti bhāsasi etaṃ
ācārasampannassa ariyassa kalyāṇam uttamavacanam, pata te taṃ ti ahaṃ ca
na taṃ vissajjetukāmo evaṃ avacaṃ atha kho taṃ vīmaṃsamāno pata tu¹⁰ iti
etaṃ vacanam avassajin, gacchā¹¹ ti taṃ avocaṃ ti attho.

Evaṃ tesam kathayantānaṃ¹² ñeva luddaputto daṇḍam¹³
ādāya vegenāgato. Sumukho Dhataratṭham assāsento¹⁴ tassā-
bhimukho gantvā apacitiṃ dassetvā haṃsarañño guṇe kathesi,
tāvad eva luddo muducitto ahosi, so tassa muducittatam ñatvā
puna gantvā haṃsarājam eva assāsento atṭhāsi. Luddo pi
haṃsarājānam upasaṃkamitvā chaṭṭham gātham āha:

20

6. Apadena padaṃ yāti antalikkhe caro dijo¹⁵,
ārā pāsaṃ na bujjihi tvaṃ haṃsānaṃ pavaruttamo ti. 118.

Tattha apadena padan ti mahārāja tumhādiso antalikkhacarō¹⁶ dijo
apadena¹⁷ akāse padaṃ katvā yāti, na bujjhīti¹⁸ so tvaṃ evarūpo dūrato va
imaṃ¹⁹ pāsaṃ na bujji²⁰ nāvajānīti²¹ pucchati.

25

M. āha:

7. Yadā parābhavo hoti poso jīvitasamkhaye (II²², III²²¹)
atha jālaṃ ca pāsaṃ ca āsajjāpi²² na bujjhatīti. 119.

¹ Bā smi. ² Bā tvaṃ. ³ Cā omiṭ ti. ⁴ Bā nāhaṃ. ⁵ Bā -nā. ⁶ so
all three MSS. for patā ti etaṃ? ⁷ Bā tvaṃ. ⁸ so Bā; Cā panatam. Cā
panatam. ⁹ Bā kathenti. ¹⁰ Bā -setvā. ¹¹ Bā dvi-. ¹² Cā -kkhe-. ¹³ Bā
-de. ¹⁴ Cā na bujjhāti, Bā nibbujhāti. ¹⁵ Cā idam, Bā omiṭs imaṃ. ¹⁶ Cā
adds taṃ. ¹⁷ Bā na jānāsīti. ¹⁸ Bā -jjapi, Cā -jjhāpi

Tattha parābhavo ti samma luddaputta yadā parābhavo avaḍḍhi¹ vināso sampatto hoti atha so² poso jīvitasaṃkhaye patte jālaṇ ca pāsaṇ ca patvāpi na jānāti³ attho.

Luddo⁴ haṃsarañño kathaṃ abhinanditvā Sumukhena
5 saddhiṃ sallapanto tisso gāthā abhāsi:

8. Ete haṃsā pakkamanti vakkaṅgā bhayameritā,
harittaca hemavanna tvaṇ ca naṃ⁴ avahīyasi. 120.

9. Ete⁵ bhutvā pivitvā ca pakkamanti vihaṅgamā
anapekkhamānā vakkaṅgā, tvaṃ ñev⁶ eko⁶ upāsasi. 121.

10 10. Kin nu t⁷ āyaṃ⁷ dijo hoti, mutto baddhaṃ upāsasi,
ohāya sakunā yanti⁸, kiṃ eko avahīyasīti. 122.

Tattha tvaṇ ca naṃ⁹ ti tvaṃ eva ohiyyasīti pucchati, upāsasīti payirupāsasi.

Sumukho āha:

11. Rājā me so dijo mitto sakhā pāṇasamo ca me,
n⁹ eva naṃ vijahissāmi yāva kālassa pariyāyan¹⁰ ti. 123.

Tattha yāva kālassa pariyāyan ti luddaputta yāva jīvitakālassa pariyosānaṃ ahaṃ etaṃ na jahissāmi yeva.

Taṃ sutvā luddo pasannacitto hutvā „sac¹⁰ āhaṃ evaṃ-
20 sīlasampannesu, imesu aparajjhissāmi paṭhavī pi me vivaraṃ
dadeyya, kim me rañño santikā laddhena dhanena, vissajjes-
sāmi ne“ ti cintetvā:

12. Yo ca tvaṃ sakhino hotu¹¹ pāṇaṃ cajitum icchasi
so te sahāyaṃ muñcāmi, hotu rājā tavānugo ti 124.

25 gātham āha.

Tattha yo ca tvaṃ ti yo nāma tvaṃ, so te ti so ahaṃ, tavānugo ti
esa haṃsarañjā tava vasaṃ anugato hotu. tayā saddhiṃ ekatṭhāne vasatu.

Evaṇ ca pana vatvā Dhataratṭhaṃ yatṭhipāsato otāretvā
tīraṃ¹² netvā pāsam muñcitvā muducittena lohitaṃ dhovitvā

¹ B^d avuḍḍhi. ² B^d omits so. ³ B^d adds pi. ⁴ C^k tvaṇca na, B^d tvaṇcenam.
⁵ B^d eko. ⁶ B^d tvaṇceveko. ⁷ B^d kiṃ nu tyāyaṃ. ⁸ C^k hanti. ⁹ B^d tvaṇ-
cenan, C^k tvaṇcatan, C^e tvaṇcatan? ¹⁰ so a l three MSS. for paryayan? ¹¹ so
all three MSS. for hetu? ¹² B^d saratīraṃ.

nahāruādīni paṭipādesi. Tassa muducittatāya M-assa pārami-
tānaṃ ānubhāvena ca tāvad eva pādo sacchavi¹ ahoṣi, bandha-
naṭṭhānaṃ² pi na paññāyi. Sumukho M-aṃ³ oloketvā tuṭṭha-
citto anumodanaṃ karonto⁴

12. Evaṃ luddaka nandassu saha sabbehi nātibhi (III²²¹₁₂) 5

yathāham ajja nandāmi muttaṃ disvā dijādhipan ti. 125.

Taṃ sutvā luddo „gacchatha sāmīti“ āha. Atha naṃ M.
„kiṃ pana tvaṃ samma maṃ attano atthāya bandhi udāhu
aññassāṇattiyā“ ti pucchitvā⁵ tena tasmīṃ kāraṇe ārocite „kin
nu kho me ito va Cittakūṭaṃ gantuṃ seyyo udāhu nagaraṃ“ 10
ti vīmaṃsanto „mayi nagaraṃ gate luddaputto dhanāṃ la-
bhissati deviyā dohaḷo paṭippassambhissati Sumukhassa mitta-
dhammo pākaṭo bhavissati“⁶, tathā mama ñāṇabalena⁷ Khemaṃ
va saraṃ abhayadakkhiṇaṃ katvā labhissāmi⁸, tasmā nagaraṃ
eva gantuṃ seyyo“ ti saniṭṭhānaṃ katvā „ludda, tvaṃ amhe 15
kācenādaya rañño santikaṃ nehi, sace no rājā vissajjetukāmo
bhavissati vissajjessatīti“ āha. „Rājāno nāma sāmī kakkhaḷā,
gacchatha tumhe“⁹ ti. „Mayaṃ tādisaṃ luddam pi muduka-
rimhā¹⁰, rañño ārādhane amhākaṃ ko¹¹ bhāro, nehi yeva no
sammā“¹² ti. So tathā akāsi. Rājā haṃse disvā¹³ somanassa- 20
jāto hutvā dve pi haṃse kañcanapīṭhe nisīdāpetvā madhulāje
khādāpetvā madhūdakaṃ¹⁴ pāyetvā añjalim paggayha dhamma-
kathaṃ āyāci. Haṃsarājā tassa sotukāmataṃ veditvā paṭha-
maṃ tāva paṭisanthāraṃ akāsi. Tatr’ imā haṃsassa ca rañño
ca vacanapaṭivacanagāthā honti: 25

13. Kaccin nu¹⁴ bhoto kusalaṃ,
kacci¹⁵ bhoto anāmayāṃ,
kacci¹⁵ raṭṭham idam phītaṃ
dhammena-m-anusāsati¹⁶. 126.

¹ Ck sañchavi, Cs sachavi. ² Bđ bandhathānaṃ. ³ Bđ bodhisattaṃ. ⁴ Bđ
adds gāthamāha. ⁵ Bđ pucchi. ⁶ Cks -issatīti. ⁷ Cks -lasm. ⁸ Bđ gamissāmi.
⁹ Cks -hehīti. ¹⁰ Bđ mudukaṃ ka-. ¹¹ Bđ omits ko. ¹² Bđ adds va. ¹³
Bđ madhurodakaṃ. ¹⁴ Bđ kiñci in the place of kaccinuu ¹⁵ Bđ kiñci. ¹⁶
so Cks; in the place of Bđ -sasi

15. Kusalaṃ c' eva me haṃsa, atho haṃsa anāmayam,
atho raṭṭham idaṃ phītaṃ dhammena-m-anusāsati¹. 127.
16. Kacci² bhoto amaccesu doso koci na vijjati,
kacci³ āra amittā te chāyā dakkhiṇato-r-iva³. 128.
- 5 17. Atho pi me amaccesu doso koci na vijjati,
atho āra amittā me chāyā dakkhiṇato-r-iva⁴. 129.
18. Kacci² te sādīsī bhariyā assavā piyabhāṇinī
puttarūpayasūpetā tava chandavasānugā⁵. 130.
19. Atho me sādīsī bhariyā assavā piyabhāṇinī
10 puttarūpayasūpetā mama chandavasānugā. 131.
20. Kacci² te bahavo puttā sujātā raṭṭhavaḍḍhana
paññājavena sampannā, sammodanti tato tato. 132.
21. Sataṃ⁶ eko ca me puttā Dhataratṭha mayā sutā,
tesaṃ tvaṃ kiccā⁷ akkhāhi, nāvarajjhanti⁸ te vaco ti. 133.
- 15 Tattha kusalan ti ārogyaṃ, itaraṃ tass' eva vevacanāṃ, phītan ti
kacci⁷ te idaṃ raṭṭhaṃ phītaṃ subhikkhaṃ dhammena ca naṃ⁹ anusāsati¹⁰
pucchati, doso ti aparādhō, chāyā dukkhiṇatorivā⁴ ti yathā nāma dak-
khiṇadisābhīmukhaṃ¹¹ chāyā na vaḍḍhati evaṃ kacci⁷ te amittā na vaḍḍhanti
vadati, sādīsīti¹² jātigottakulapadesehi¹³ samānā, evarūpi hi aticārīnī na hoti,
20 assavā ti vacanapaṭiggāhikā¹⁴, puttarūpayasūpetā ti puttehi ca rūpena
ca yasena ca upetā, paññājavena⁵ ti paññāvegena, paññāṃ¹⁵ jāvēpetvā tāni
tāni kiccāni paricchinditūṃ samatthā ti pucchati, sammodanti ti yattha yattha
niyuttā honti tato tato sammodant' eva¹⁶ na virujjhanti⁸ pucchati, mayā sutā⁶
ti mayā vissutā¹⁷, maṃ hi loko bahuputtarājā ti vadati, iti te maṃ nissāya
25 pākāṭā jātā ti mayā sutā nāma hontīti vadati, tesaṃ tvaṃ kiccā⁷ akkhā-
hīti tesaṃ mama puttānaṃ idaṃ¹⁸ nāma karontū¹⁹ 'ti tvaṃ kiccāṃ akkhāhi
na te vacanaṃ avarajjhissanti²⁰, ovādaṃ tesaṃ²¹ dehīti adhippāyen' evaṃ āha.

Taṃ sutvā M. tesaṃ ovādaṃ dento pañca gāthā abhāsi:

22. Upapanno²² pi ce hoti jātiyā vinayena vā
30 atha pacchā kurute yogaṃ kicca āpāsu²³ sīdati. 134.

¹ so Cks; Bd -nusāmi corr. to -sāsāmi, B² -nusāsāmi. against the metre. ² Bd kiñci. ³ Cks -ṇakoriva. ⁴ Cks -teriva. ⁵ Bd -dā-. ⁶ Bd -tam. ⁷ Bds kiñci. ⁸ Bds -ru-. ⁹ Bds omit ca naṃ. ¹⁰ Cks -sayīti. ¹¹ so Cks; Bd -khi. ¹² Cks sa-. ¹³ Bds jātibhoga gotta-. ¹⁴ Cks -gga-. ¹⁵ Cks -ā. ¹⁶ Bd -dento. ¹⁷ Bd visutā. ¹⁸ Bd imaṃ. ¹⁹ Bd karentu. ²⁰ Cks avajjhissanti, Bds avarajjhanti. ²¹ Bds ne-. ²² Cks uppa-. ²³ Bd apadāsu, B² āpadāsu.

23. Tassa saṃhīrapaññassa vivaro jāyate mahā,
nattamaṇḍho¹ va rūpāni phullāni-m-anupassati². 135.
24. Asāre sārāyogaññū matiṃ na tv-eva vindati,
sarabho va³ giriduggasmim antarā yeva sīdati. 136.
25. Hīnajacco pi ce hoti utṭhātā⁴ dhitimā naro 5
ācārasīlasampanno nise aggīva bhāsati. 137.
26. Etaṃ ve⁵ upamaṃ katvā putte vijjāsu vācaya,
saṃvirūhetha⁶ medhāvī khettabhijam⁷ va vuṭṭhiyā ti. 138.

Tattha vinayenā 'ti ācārena, pacchā kurute yōgan ti so⁸ ce sikkhi-
tabbasikkhāsu⁹ daharakāle yogam¹⁰ viriyam akatvā pacchā mahallakakāle karoti 10
evarūpo pacchā tathārūpe dukkhe vā āpadāsu vā uppannāsu sīdati¹¹ attānaṃ
uddharitum¹² na sakkoti, tassa saṃhīrapaññassa¹³ 'ti tassa asikkhitattā¹⁴
tato haritabbapaññassa¹⁵ aniccalabuddhino¹⁶, vivaro ti bhogādīnaṃ chiddaṃ
parihānīti attho, nattamaṇḍho¹⁷ ti nattandho¹⁸, idaṃ vuttaṃ hoti: yathā
nattandho¹⁹ rattikāpo rattim candobbāsādīhi thūlarūpāni passati sukhumāni²⁰ 15
passitum na sakkoti evaṃ asikkhito²¹ saṃhīrapañño kismiñcid²² eva bhaye
uppanne sukhumakiccāni²³ passitum na sakkoti olārikān' eva passati, tasmā tava
putte daharakāle yeva sikkhāpetum vaṭṭatīti, asāre ti nissāre²⁴ lokāyata-
vedasamaye²⁵, sārāyogaññū ti sārāyutto esa samayo ti maññamāno matiṃ
na tv-eva vindati, bahuṃ sikkhivāpi²⁶ paññam na labhati yeva, giriduggas- 20
min ti so evarūpo yathā nāma sarabho attano vasaṇaṭṭhānaṃ āgacchanto antarā-
magge visamam pi saman ti maññamāno giridugge vegenāgacchanto narakappa-
pātaṃ patvā²⁷ antarā va²⁸ sīdati āvāsam na pāpuṇāti evam etaṃ²⁹ asāraṃ
lokāyatavedasamayasamsārasaññāya³⁰ uggahetvā mahāvināsam pāpuṇāti, tasmā
tava putte atthanissitesu vaddhiāvaheṣu kiccesu yojetvā sikkhāpehīti, nise ag- 25
gīva 'ti mahārāja hīnajātiko pi utṭhānādiguṇasampanno rattim aggikkhandho
viya obhāsati, etaṃ ve³¹ ti etaṃ³² mayā vuttaṃ naṭṭandhan³³ ca aggīn ca
upamaṃ katvā tava putte vijjāsu vācaya³⁴, sikkhitabbayuttāsu sikkhāsu yojehi,
evaṃ yutto hi yathā sukhettesu vuṭṭhiyā bhijam virūhati³⁵ [tath' eva medhāvī
saṃvirūhati³⁶ yasena ca bhogehi ca vaddhatīti. 30

¹ Bds rattim-. ² Ck pullāni-, Bds thūlāni anu-. ³ Bd omits va. ⁴ Cks utṭhe-.
⁵ Bd etaṇce. ⁶ Bd -rullhotha? ⁷ Bd khetto. ⁸ Bd -yo. ⁹ Cks -tabbain-. ¹⁰
Cks yoggam, Bd yoga. ¹¹ Cks kiñci in the place of sīdati. ¹² Bd uttari-. ¹³
Ck Rd -tatthā. ¹⁴ Bd niccam phalanabuddhino. ¹⁵ Bd rattimandho. ¹⁶ Bd
rattandho. ¹⁷ Ck Bd sumukhāni. ¹⁸ Cks asa-. ¹⁹ Ck kismiñcid, Cs kismiñcid.
²⁰ Bd -māni-. ²¹ Cks -ra. ²² Bds -yatanaveda-. ²³ Cks omit pi. ²⁴ Bd pa-
tītvā. ²⁵ Bd yeva. ²⁶ Bd evam. ²⁷ Bd -yatanabedasamayam sāsasaññāya. ²⁸
Cks evam ve, Bds etaṃ ce. ²⁹ Cks evam. ³⁰ Bd rattandhañ. ³¹ Cks vācāya,
Bd dhāpaya. ³² Bd samvi-. ³³ Ck samvi-, Bd yaṃ virūhati.

Evam M. sabbarattim rañño dhammam desesi. Deviyā dohaḷo paṭippassambhi. M. aruṇuggamanavelāyam eva rājānam¹ sīlesu paṭiṭṭhāpetvā appamādena ovaditvā saddhim Sumukhena uttarasīhapañjarena nikkhamitvā Cittakūṭam
5 eva gato.

S. i. d. ā. „evam bhikkhave pubbe pi iminā mam’ atthāya jivitam pariccattam evā“ ’ti vatvā j. s.: „Tadā luddo Channo ahosi. rājā Sāriputto, devī Khemā bhikkhunī, hamsaparisā Sākiyagaṇo², Sumukho Anando, hamsarājā aham evā“ ’ti. Hamsajātakaṃ.

10 7. Sattigumbajātaḥ.

Migaluddo³ mahārājā ti. Idam S. Maddakucchismim migadāye v. Devadattam ā. k. Devadattena hi silāya pavitṭhāya Bhagavato pāde sakalikāya⁴ khate⁵ balavedanā uppajjimsu⁶. T-assa dassanattāya bahū bhikkhū sannipatiṃsu. Atha Bh. parisam sannipatitam⁷ disvā „bhikkhave, imam senāsanaṃ atisambādhamaṃ, sannipāto mahā bhavissati, mamañ ca sivikāya Maddakucchim nethā“ ’ti āha. Bhikkhū⁷ tathā kariṃsu. Jivako T-assa pādam phāsukaṃ akāsi. Bhikkhū Satthu santike nisinnā va k. s.: „āvuso, Devadatto sayam pi pāpo parisāpi ’ssa pāpā, iti so pāpo pāpaparivāro va viharatīti“.
15 S. „kim kathetha bhikkhave“ ti pucchitvā „idam⁷ nāmā“ ti vutte „na bhikkhave idān’ eva pubbe pi Devadatto pāpo pāpaparivāro yevā“ ’ti vatvā a. ā.:

A. Uttarapañcālanagare Pañcālo nāma rājā r. kāresi. M. araṇṇāyatane ekasmiṃ sānupabbate simbalivane
25 ekassa suvaraṇṇo putto hutvā nibbatti, dve bhātaro ahesuṃ. Tassa pana pabbatassa uparivāte coragāmako ahosi pañcannaṃ corasatānaṃ nivāso, adhovāte assamo pañcannaṃ isisatānaṃ nivāso. Tesam suvapotaḥkānaṃ⁸ pakkhanikkhamanakāle vātamaṇḍalikā udapādi, tāya paḥaḷo eko suvapotako⁹

¹ B^d adds pañcasu. ² B^d -ṇā. ³ B^d -ddako. ⁴ C^k sakalikāyakkhalikāya, B^d sakkhalikāya. ⁵ B^d khitte. ⁶ B^d -jji. ⁷ B^d te bhī. ⁸ C^k imāya. ⁹ C^k suka-. ¹⁰ C^k sukapoto.

coragāmake corānaṃ āvudhantare patito, tassa tattha patitattā
 Sattigumbo t' eva¹ nāmaṃ kariṃsu, eko assame vālukathale
 pupphantare pati, tassa tattha patitattā Pupphako t' eva¹
 nāmaṃ kariṃsu. Sattigumbo corānaṃ antare vaḍḍhito, Pup-
 phako isiṇaṃ. Ath' ekadivasaṃ rājā sabbālaṃkārapatimaṇḍito ⁵
 rathavaraṃ abhirūhitvā mahantena parivārena migavatthāya²
 nagarato avidūre supupphitaphalitaramaṇiyaṃ upavanaṃ³ gan-
 tvā „yassa passena migo palāyati tass' eva⁴ gīvā“ ti vatvā
 rathā oruyha paṭicchādetvā dinne⁵ koṭṭhake dhanum ādāya
 aṭṭhāsi. Purisehi migānaṃ utthapanatthāya vanagumbesu poṭhi- ¹⁰
 yamānesu⁶ eko eṇimigo utthāya gamanamaggam olovento raṇṇo
 thitaṭṭhānass' eva vivittaṃ disvā tadabhimukho pakkhanditvā
 palāyi. Amaccā „kassa passena migo palāyito“ ti pucchantā
 „raṇṇo passenā“ ti ṇatvā raṇṇā saddhiṃ keḷiṃ kariṃsu. Rājā
 asmiṃānena tesaṃ keḷiṃ asahanto „idāni taṃ migaṃ gahissā- ¹⁵
 mīti“ rathaṃ āruyha „sīghaṃ pesehīti“ sārathiṃ ānāpetvā
 migena gatamaggaṃ paṭipajji. Rathaṃ vegena gacchantam
 parisā⁷ anubandhitum nāsakkhi⁸. Rājā sārathidutiyo⁹ yāva
 majjhantikā gantvā migaṃ adisvā nivatto¹⁰ tassa coragāmassa
 santike ramaṇiyaṃ kandaraṃ disvā rathā oruyha nahātvā¹¹ ca ²⁰
 pivitvā ca paccuttari. Ath' assa sārathi rathassa uttarattha-
 raṇaṃ otāretvā rukkhacchāyāya paṇṇāpesi. So tattha nipajji,
 sārathi pi tassa pāde sambāhanto nisīdi, rājā antarantārā
 niddāyati c' eva pabujjhati ca. Coragāmakavāsino¹² corāpi raṇṇo
 ārakkhatthāya¹³ araṇṇam eva pavisiṃsu, coragāmake Satti- ²⁵
 gumbo c' eva bhattarandhako Patikolambo¹⁴ nāmaṃ eko puriso
 cā 'ti dve va¹⁵ ohīyiṃsu. Tasmim khape Sattigumbo gāmakā
 nikkhamitvā rājānaṃ disvā „imaṃ niddāyamānaṃ eva māretvā
 ābharaṇāni gahessāmā“ 'ti cintetvā Patikolambassa¹⁵ santikaṃ
 gantvā taṃ¹⁶ kāraṇaṃ ārocesi. 30

¹ Bđ tvevassa ² Bđ -vadhāya. ³ Bđ uparambhavanam. ⁴ Cks add so ⁵ so Cks;
 Bds ninna. ⁶ Ck potthi-, Bđ | ota-. Bds | u-. ⁷ Bds -linsu ⁸ Bđ -thinādu-
¹⁰ Bđ nivattento. ¹¹ Bđ nhāyitvā. ¹² Bđ omits ka. ¹³ Bđ -ṇatthāya. ¹⁴ Bds
 -lu- ¹⁵ Ck vema, Cē ceva. ¹⁶ Bđ omits taṃ.

Tam attham pakāsento S. pañca¹ gāthā abhāsi:

1. Migaluddo mahārājā Pañcālānaṃ rathesabho
nikkhanto saha senāya ogaṇo vanam āgamā. 139.
2. Tatth' addasā araṇṇasmim takkarānaṃ kuṭim kataṃ,
tassā kuṭiyā nikkhamma suvo luddāni bhāsati: 140.
3. Sampannavāhano poso yuvā sammatṭhakuṇḍalo²
sobhati lohituṇhiso divā suriyo va bhāsati. 141.
4. Majjhantike sampaṭike sutto rājā sasārathi,
hand' assābharanaṃ sabbam gaṇhama sahasā mayam. 142.
5. Nisīthe pi raho dāni sutto rājā sasārathi,
ādāya vattham maṇikuṇḍalaṃ ca
hantvāna sākāhi avattharāmā³ 'ti. 143.

Tattha migaluddo ti luddo viya migānaṃ gavesanto migaluddo ti vutto,
ogaṇo ti gaṇam⁴ ohino⁵ hutvā, takkarānaṃ kuṭim katan ti so rājā
15 tattha araṇṇe corānaṃ vasanatthāya kataṃ gāmakam addasa, tassā ti tato
corakuṭito kato⁶, luddāni bhāsati⁷ Patikolambena⁷ saddhim dāruṇāni va-
canāni kathesi, sampannavāhano ti sampannaassavāhano, lohituṇhiso ti
rattena uṇhisapaṭṭena⁸ samannāgato, sampaṭike⁹ ti sampati idāni evarūpe
ṭhitamajjhantikakāle ti attho, sahasā ti sāhasena passaya kāraṇam¹⁰ katvā,
20 gaṇhāmā¹¹ 'ti vadati, nisīthe pi raho dāni ti nisīthe pi idāni pi raho, idam
vadati: yathā nisīthe aḍḍharattasamaye manussā kilantā sayanti raho¹¹ hoti
idāni pi¹² ṭhitamajjhantike pi¹³ tath' evā 'ti. hantvāna¹⁴ 'ti rājānaṃ māretvā
vatthābharanaṃ 'ssa gahetvā atha nam pāde gahetvā kaḍḍhitvā ekamante sākāhi
paṭicchādema, iti so vegena sakiṃ nikkhamati sakiṃ Patikolambassa⁷ santikaṃ
35 gacchati.

So tassa vacanaṃ sutvā nikkhamitvā olokeno rājabhāvaṃ
nātvā bhīto:

6. Kin nu ummattarūpo va Sattigumba pabhāsasi,
durāsadā hi rājāno aggi pajjalito yathā ti gātham āha. 144.
7. Atha nam suvo gāthāya ajjhabhāsi:
8. Atha tvam Patikolamba¹⁴ matto thullāni gajjasi¹⁵,
mātari¹⁶ mayha¹⁷ naggāya kin nu tvam¹⁷ vijigucchase ti. 145.

¹ Cks - camam. ² Bds - li. ³ Cks apa-. ⁴ Bd omits ga-. ⁵ Bd adds parihino.
⁶ so all three MSS. for gato? ⁷ Bd paṭikolumb-. ⁸ Ck - paṭṭhena, Bd - pattena.
⁹ Bd - ti-. ¹⁰ Bd kāraṇam. ¹¹ Bd adds nāma. ¹² Bd omits pi. ¹³ Bd adds kāle.
¹⁴ Bd paṭikolum-. ¹⁵ Ck gajjati, Cg gacchati, Bd gacchasi. ¹⁶ Bd - rā. ¹⁷ Bds mayham.

Tattha atha tvaṇ ti naṇu tvaṇ, matto ti corānaṃ uccittasuraṃ¹ labhivā tāya matto hutvā pubbe mahāgaḍḍitāni gajjasi, mātariṇi² corajeṭṭhakassa bhariyaṃ sandhāyāha, sā tadā sākābhāṇaṃ nivāsetvā carati, vijigucchase ti mama mātari naggāya kin nu tvaṇ idāni corakammaṃ jigucchasi³.

Rājā pabujjhivā tassa tena saddhiṃ manussabhāsāya⁵ kathentassa vacanaṃ sutvā „sappaṭibhayaṃ idaṃ ṭhānaṃ“ ti sārathim utthāpento imaṃ gātham āha:

8. Utthehi samma taramāno, rathaṃ yojeḥi sārathi,
sakuṇo⁴ me na ruccati⁵, aññaṃ gacchāma assaman ti. 146.

So⁶ sīghaṃ utthahitvā rathaṃ yojetvā: 10

9. Yutto ratho mahārāja, yutto ca balavāhana,
adhiṭṭha mahārāja, aññaṃ gacchāma assaman ti 147.
gātham āha.

Tattha balavāhana ti balavāhana⁸ mahāthāmaassasampanno ti attho.
adhiṭṭhā⁹ 'ti abhirūha⁸. 15

Abhirūḥhamatte yeva tasmim sindhavā vātavegena pak-
khandimsu. Sattigumbo rathaṃ gacchantaṃ disvā sambha-
mappatto⁹ dve gāthā abhāsi:

10. Ko nu 'me va¹⁰ gatā sabbe ye asmim paricārakā¹¹,
esa gacchati Pañcālo mutto tesaṃ adassanā. 148. 20

11. Kodaṇḍakāni gaṇhatha sattiyo tomarāni ca,
esa gacchati Pañcālo, mā vo muñcittha jīvitān ti. 149.

Tattha ko nu me ti kuhin nu ime¹², asmiṃ ti imasmim assame, pari-
cārakā¹³ ti corā, adassanā ti etesaṃ¹⁴ corānaṃ adassanena, mutto esa
gacchatiti¹⁵ etesaṃ hatthato mutto hutvā esa adassanaṃ gacchatiti pi attho, 25
kodaṇḍakāniti dhanūni¹⁶, jīvitān ti tumbākāṃ jīvitaṭṭhānaṃ¹⁷ mā muñ-
cittha, āyudhahatthā dhāvitvā gaṇhatha naṇ ti.

Evam tassa viravitvā aparāparaṃ vidhāvantaṃ⁹ eva rājā
isīnaṃ assamaṃ patto. Tasmim khaṇe isayo phalāphalattāya

¹ Bḍ uccittāha-. ² all three MSS. -rāti. ³ Bḍ -si kātum na icchasiti. ⁴ Cks
-ṇā. ⁵ Cks -anti. ⁶ Bḍ adds pi. ⁷ Ck bā-. ⁸ Bḍ -ruyha. ⁹ Bḍ samvegappatto.
¹⁰ Cks omit va. ¹¹ Ck parivā-, Bḍ -cārikā. ¹² Cks imesaṃ. ¹³ Ck Bḍ -rikā.
¹⁴ Bḍ tesaṃ. ¹⁵ Cks gacchati. ¹⁶ Bḍ -num. ¹⁷ Ck jīvinantānaṃ, Bḍ jīvantānaṃ.

gatā, eko Pupphasuvo¹ ca² assamapade³ hoti, so rājānaṃ disvā
paccuggamaṇaṃ katvā paṭisanthāraṃ akāsi.

Tam atthaṃ pakāsento S. catasso gāthā abhāsi:

12. Athāparo paṭinandittha suvo lohitatuṇḍako:
5 svāgatan te mahārāja, atho te adurāgataṃ,
issaro si anuppatto, yaṃ idh' atthi pavedaya: 150.
13. Tiṇḍukāni piyālāni madhuke kāsūmāriyo
phalāni khuddakappāni, bhuñja rāja varaṃ varaṃ. 151.
14. Idam pi pāṇiyam⁴ sītaṃ ābhataṃ girigabbharā,
10 tato piva mahārāja sace tvaṃ abhikaṃkhasi. 152.
15. Araññe uñchāya⁵ gatā ye asmiṃ paricārakā⁶,
sayam uṭṭhāya gaṇhavho, hatthā⁷ me n' atthi dātave ti. 153.

Tattha paṭinanditthā⁸ ti rājānaṃ disvā va tussi, lohitatuṇḍako ti
rattatuṇḍo sobhaggappatto, madhuke ti madhukaphalāni, kāsūmāriyo ti
15 evaṃnāmakāni phalāni kārāphalāni⁹ vā, tato pivā¹⁰ 'ti tato⁹ gahetvā pāṇiyam¹⁰
pipa¹¹, ye asmiṃ paricārakā⁶ ti mahārāja ye imasmiṃ assame vicarapākā
isayo te araṇṇaṃ uñchāya gatā, gaṇhavho ti phalāni¹² gaṇhatha, dātave ti dātum.

Rājā tassa paṭisanthāre pasīditvā

16. Bhadrako vat' ayaṃ¹³ pakkhī diyo paramadhammiko,
20 ath' eso itaro pakkhī suvo luddāni bhāsati. 154.
17. Etaṃ¹⁴ hanatha bandhatha, mā vo¹⁴ muñcittha jīvitam,
icc-evaṃ vilapantassa sotthim patto 'smi assaman ti 155.
- gāthadvayam āha.

Ettha itaro ti corakūṭiyam suvako, iccevan¹⁶ ti ahaṃ pana tassa evaṃ
25 vilapantaṃ¹⁷ eva¹⁷ imaṃ assamaṃ sotthinā patto.

Rañño kathaṃ sutvā Pupphako dve gāthā abhāsi:

18. Bhātaro 'sma mahārāja sodariyā¹⁸ ekamātukā
ekarukkkhasmiṃ saṃvaddhā¹⁹ nānākhettagatā ubho. 156.
19. Sattigumbo ca corānaṃ ahaṃ ca isinaṃ idha,
30 asataṃ so sataṃ ahaṃ tena dhammena no vinā ti. 157.

¹ Bā -suko. ² Cā Bā va. ³ Bā adds thito. ⁴ Cā -ni-, Bā -ni-. ⁵ Bā araṇṇaṃ
uccāya. ⁶ Bā -ri-. ⁷ Cā -am. ⁸ Cā omīti kārāphalāni. ⁹ Bā adds phālakato.
¹⁰ Bā pāṇiyamālakato, Cā Bā pāṇiyam. ¹¹ Bā piva. ¹² Bā phālāphalāni. ¹³
Bā vatāyāni. ¹⁴ Bā evaṃ. ¹⁵ Bā te. ¹⁶ Cā -vā. ¹⁷ Bā -tassa. ¹⁸ Bā saud-
¹⁹ Bā -vaddhā

Tattha bhātaro smā 'ti mahārāja so cāhañ ca¹ ubho bhātaro homa,
corānan ti so corānañ santike sañvaddho² ahañ isīnañ santike, asatañ
so satañ ahan ti so asādhūnañ dussilānañ santikañ upagato³, ahañ
sādhūnañ silavantañ, tena dhammena no vinā ti mahārāja tañ Satti-
gumbañ corā coradhammena corakiriyāya vīnesuñ mañ isayo isidhammena silā-
cārena, tasmā so pi tena coradhammena no vinā hoti aham pi isidhammena
no vinā homi. 5

Idāni tañ dhammañ vibhajanto

10. Tattha vadho ca bandho ca nikatī vañcanāni ca

ālopā⁴ sahasākārā, tāni so tattha sikkhati. 158.

10

11. Idha saccañ ca dhammo ca ahimsā saññamo damo,

āsanūdakadāyīnañ⁵ amke vaddho 'smi' Bhāratā 'ti 159.

gāthadvayam āha.

Tattha nikatīti patirūpakena⁷ vañcanā⁸, vañcanānīti ujukavañcanān'
eva⁹, ālopā ti divā gāmaghāto, sahasākārā ti gehañ pavisitvā maraṇena 15
tajjetvā sāhasikakammakaraṇāni, saccañ ti sabhāvo¹⁰, dhammo ti sucarita-
dhammo, ahimsā ti mettacittapubbabhāvo¹¹, saññamo ti silam¹², damo ti
indriyadamaṇaṇi, āsanūdakadāyīnañ¹³ ti adhigatānañ¹⁴ āsanañ ca udakañ
ca dānasilānañ, Bhāratā 'ti rājānañ ālapati.

Idāni rañño dhammañ desento imā gāthā abhāsi:

20

22. Yañ yañ hi rāja bhajati satañ¹⁵ vā yadivā asañ

silavantañ visilañ vā vasañ¹⁶ tass' eva gacchati. 160.

23. Yādisañ kurute mittañ yādisañ c' ūpasevati¹⁷

so pi tādisako hoti sahavāso hi tādiso. 161.

24. Sevaṇāno¹⁸ sevaṇānañ samphuṭṭho samphusañ¹⁹ parañ

25

saro diddho²⁰ kalāpañ va²¹ alittam upalimpati²². 162.

25. Upalepahayā dhīro n' eva pāpasakhā siyā,

pūtimacchañ kusaggena yo naro upanayhati

kusāpi pūti²³ vāyanti, evañ bālūpasevaṇā. 163.

¹ C^s B^d ca ab-. ² B^d -vadho. ³ B^d upā-. ⁴ C^{ks} -pa, cfr. supra p. 11, 18
⁵ C^{ks} -dāsīnañ, B^d -dāyikañ. ⁶ B^d añgevuḍho-. ⁷ C^{ks} -pena. ⁸ B^d -nāni.
⁹ C^s ujukena vañ-, B^d ujukañ vañ-. ¹⁰ B^{ds} yathā sa-. ¹¹ B^{ds} -bhāgo. ¹²
B^d silasaññamo. ¹³ C^{ks} -dānañ, B^d -dāyīnañ. ¹⁴ B^{ds} abbhāg-. ¹⁵ B^{ds} san-
tañ. ¹⁶ C^{ks} vasañ. ¹⁷ C^{ks} -sañvūpa-, B^{ds} cupa-. ¹⁸ so all three MSS. ¹⁹
C^s samphuṭṭho sampu-. ²⁰ B^{ds} du-, C^{ks} diṭṭho. ²¹ C^{ks} -pañca. ²² C^{ks} -līpi²³ ati-
²³ all three MSS. -i.

26. Tagaraṇ ca palāsena yo naro upanayhati
pattāpi surabhī' vāyanti, evaṃ dhīrūpasevanā. 164.

27. Tasmā phalapuṭassēva ṇātvā sampākam attano
asante n' ūpaseveyya sante seveyya paṇḍito,
5 asanto nirayaṃ nenti² santo pāpenti suggatin ti. 165.

Tattha sataṃ³ vā yadivā asan ti sappurisaṃ vā asappurisaṃ vā,
sevamāno sevamānaṃ ti seviyamāno ācariyo sevamānaṃ antevāsikaṃ, sam-
phuṭṭho⁴ antevāsikena⁵ phuṭṭho⁶ ācariyo, samphusaṃ⁴ paran ti paraṃ
antevāsinaṃ⁷ samphusauto⁴ ācariyo⁸, alittan ti naṃ⁹ antevāsikaṃ pāpa-
10 dhammena alittān so ācariyo visadiddho¹⁰ saro sesaṃ¹¹ sarakalāpaṃ viya¹² lip-
pati¹³, evaṃ bālūpasevanā ti bālūpasevano¹⁴ pūtimacchaṃ upanayhanaṃ¹⁵
kusaggaṃ viya hoti, pāpakammaṃ akaronto pi¹⁶ avannaṃ akittim labhati, dhi-
rūpasevanā ti dhīrūpasevī hi¹⁷ puggalo tagarādīgandhajātīpalivethita-
pattā¹⁸ viya hoti, paṇḍito bhavitum asakkonto pi kalyāṇamittasevī guṇakittim
labhati, phalapuṭassevā¹⁹ 'ti gandhapuṭasseva¹⁹ gandhapalivethanapaṇṇasseva²⁰,
15 sampākamattano ti kalyāṇamittasāṃsaggavasena²¹ attano paripākāṃ pari-
bhāvanaṃ²² ṇātvā ti attho, pāpenti suggatin ti santo sammāditṭhikā
attānaṃ nissite satte saggam eva pāpentīti desanaṃ yathānuseandhim eva
pāpesi²³.

20 Rājā tassa dhammakathāya²⁴ paṣīdi. Isigaṇo pi āgato.
Rājā isayo vanditvā „bhante maṃ anukampamānā mama va-
sanaṭṭhāne vasathā“ 'ti vatvā tesaṃ paṭiññaṃ gahetvā na-
garaṃ gantvā suvānaṃ abhayaṃ adāsi. Isayo pi tattha aga-
maṃsu²⁵. Rājā isigaṇaṃ uyyāne vasāpento yāvajīvaṃ upaṭṭha-
25 hitvā saggapadaṃ²⁶ pūresi. Ath' assa putto pi chattaṃ ussā-
petvā isigaṇaṃ paṭijaggi yevā 'ti tasmiṃ kulaparivatṭe satta-
rājāno²⁷ dānaṃ pavattayīmsu. M. araṇṇe vasanto yeva yathā-
kammaṃ gato.

S. i. d. ā. „evaṃ bhikkhave pubbe pi Devadatto²⁸ pāpaparivāro
30 yevā“ 'ti vatvā j. s. „Tadā Sattigumbo Devadatto ahoṣi, corā

¹ all three MSS. -i. ² Bḍ yanti. ³ Bḍs santaṃ. ⁴ Ck sampu-. ⁵ Cks -vāsi-
kāva. ⁶ Ck pu-. ⁷ Bḍs ācariyaṃ. ⁸ Bḍs antevāsi. ⁹ Bḍ taṃ. ¹⁰ Bḍ -duṭho.
¹¹ Cks yesaṃ. ¹² Cks visāṃ. ¹³ all three MSS. lippati. ¹⁴ Bḍ -sevihi, C
-sevino. ¹⁵ Cks upanayha. ¹⁶ Cks karonto. ¹⁷ so Cks for pi? Bḍs omit hi.
¹⁸ Cks -jātānpali-, Bḍ takkarādīgandhajāti-. ¹⁹ Cks -ṭassa. ²⁰ Bḍ -pattasseva.
²¹ Cks -vā-. ²² Bḍ paripākabhāvaṃ. ²³ Bḍ -eti. ²⁴ Bḍ omits dhamma. ²⁵
Bḍ āg-. ²⁶ Bḍ saggapūraṃ. ²⁷ Bḍ adds isigaṇassa. ²⁸ Bḍs add pāpo.

Devadatta-parisā, rājā Anando, isigaṇo Buddhaparisā, Pupphakasuvo aham evā" ti. Sattigumbajātakaṃ.

8. Bhallāṭṭiyajātaka.

Bhallāṭṭiyo nāma ahosi rājā ti. Idam S. J. v. Mallikādevim¹ ā. k. Tassā kira ekadivasam raṇṇā saddhim² sayanam³ nissāya 5 kalaho ahosi. Rājā kujjhitvā tam na olokesi. Sā cintesi: „nūna⁴ T. raṇṇo⁵ mayi kuddhabhāvaṃ⁶ na jānātīti“. S. tam kāraṇam⁷ ūtvā punadivase bhikkhusaṃghaparivuto Sāvattim piṇḍāya pavisitvā raṇṇo gehadvāram gato. Rājā paccuggantvā pattam gahetvā S-ram pāsadam āropetvā paṭipāṭiyā bhikkhusaṃgham nisīdāpetvā dakkhiṇodakam 10 datvā paṇītenāhārena parivisitvā bhattakiccāvasāne ekamantaṃ nisīdi. S. „kin nu kho mahārāja Mallikā na paṇṇāyatīti“ pucchitvā „attano sukhamadamattāyā“ ti vutte „nanu mahārāja tvaṃ pubbe kinnariyāyā nibbattitvā ekarattim kinnariyā vinā hutvā sattavassasatāni paridevamāno vicarīti“⁸ vatvā tena yācito a. ā. 15

Atīte B. Bhallāṭṭiyo nāma rājā r. kārento „aṅgārapakkam migamaṃsam khādissāmīti“ rajjam amaccānam niyyadetvā sannaddhapaṇcāvudho susikkhitakoleyyakasunakhagaṇaparivuto⁹ nagarā nikkhamitvā Himavantaṃ pavisitvā anu Gaṇgam gantvā upari abhirūhitum asakkonto ekam Gaṇgam 20 otiṇṇam¹⁰ nadim disvā tadanusārena gacchanto migasūkarādayo vadhivā aṅgārapakkamaṃsam khādanto uccatṭhānam abhirūhi. Tattha ramaṇīyāya nadikāya paripuṇṇakāle thanappamaṇodikā¹¹ hutvā sandati, aṇṇadā jaṇṇupparamāṇodikā¹² hoti. Tattha nānappakāramacchakacchapā¹³ vicaranti, udaka- 25 pariante rajatapattāvaṇṇā¹⁴ vālukā, ubhosu tīresu nānāpupphaphalabharitavinamitā rukkhā pupphaphalarasamattehi nānāvihanāgabhamaragaṇehi¹⁵ samparikiṇṇā vividhamigasamghanisevitacchāyā¹⁶. Evaṃ ramaṇīyāya hemavatakanadiyā¹⁷ tīre

¹ Bds -kam-. ² Cks raṇṇo, omitting saddhim. ³ Cks -nan. ⁴ Bds nanu. ⁵ Ck -ā.

⁶ Cks kujjha-. ⁷ Ck ka-. ⁸ Bds -ratīti. ⁹ Ck -kāleyya-. ¹⁰ Bd -a. ¹¹ Bd thanampa-. ¹² Bd jaṇṇukam pa-. ¹³ Bd -rakā-. ¹⁴ Cks -a. ¹⁵ Cs -vihaga-, Bd vihaṅgama. ¹⁶ Bd -nisevitā sitacchāyā. ¹⁷ Bds hemavannakunnaadiyā.

dve kinnarā aññamaññaṃ ālīngitvā paricumbitvā nānappa-
kārehi paridevantā rodanti. Rājā tassā nadiyā tīrena Gandha-
mādanam abhirūhanto¹ te kinnare disvā „kin nu te² ete kin-
narā evam paridevanti, pucchissāmi ne“ ti cintetvā sunakhe
5 oloketvā accharam pahari, susikkhitā koleyyakā³ sunakhā tāya
saññaya gumbam pavisitvā udarena nipajjimsu. So tesam
paṭisallīnabhāvam⁴ natvā dhanukalāpaṃ c⁵ eva sesāvudhāni ca
ṭhitarukkham nissāya ṭhapetvā padasaddam akaronto saṇi-
kam⁶ tesam santikam gantvā „kīmkāraṇa tumhe rodathā“⁷ ti
10 kinnare pucchi.

Tam attham dassento⁸ S. tisso gāthā abhāsi:

1. Bhallāṣiyo nāma ahoṣi rājā,
rajjam pahāya migavam acāri so⁹,
agamā girivaram¹⁰ Gandhamādanam
15 sampupphitam kimpurisānuciṇṇam. 166.
2. Sālūrasamghaṇ ca nisedhayitvā¹¹
dhanukalāpaṃ ca so nikkhipitvā¹²
upāgamī vacanam vattukāmo
yatthaṭṭhitā kimpurisā ahesum. 167.
- 20 3. Himaccaye Hemavatāya tīre
kim idhaṭṭhitā¹³ mantayavho abhiñham,
pucchāmi vo mānūsadehavaṇṇe:
katham vo jānanti manussaloke ti. 168.

Tattha sālūrasamghan ti sunakhagaṇam, himaccaye ti catunnam¹⁴
25 hemantamāsānam¹⁵ atikkame, Hemavatāya¹⁶ ti imissā Hemavatanadiyā¹⁷ tīre.

Raṇño vacanam sutvā kinnaro tuṇhī ahoṣi. Kinnarī pana
raññā saddhim sallapi:

4. Mallamgirim¹⁸ Paṇḍarakam Tikūṭam
sītodiyā¹⁹ anuvicarāma²⁰ najjo,

¹ B^d -ruyhanto. ² B^d omits te. ³ C^s koleyya, C^k kāleyya. ⁴ B^d -sallīnam, omitting bhāvam. ⁵ B^d -ni-. ⁶ B^d pakāse-. ⁷ C^k acari yo, C^s vari so, B^d -vam sa acāri so. ⁸ read: girivaram agamā? ⁹ B^d nisādha- for nisāda-? ¹⁰ C^k nikkhamitvā. ¹¹ C^k kimaddhaṭṭhitā, C^s kimadha-. ¹² C^k -aṇca. ¹³ C^k hemantamāsān, B^d hemavantan māsānam. ¹⁴ B^d -vatāya-. ¹⁵ B^d mallagiri. ¹⁶ B^d -dakā. ¹⁷ C^k ca anu-.

migā manussā va¹ nibhāsavaṇṇā
jānanti no kimpurisā ca² luddā 'ti. 169.

Tattha Mallāṃgīrin³ ti samma luddaka mayāṃ imaṃ Mallāgīriṇ⁴ ca
Paṇḍarakaṇ⁵ ca Tikūṭaṇ⁶ ca imaṃ naḷḷo anuvicārāma, Mallāgīrin⁴ ti pi pāṭho, ni-
bhāsavaṇṇā ti nibhāsamānavāṇṇā⁷ dissamānakasārīrā ti. 5

Tato rājā tisso gāthā abhāsi:

5. Sūkiccharūpaṃ paridevayavho,
ālīṅgito⁸ cāsi piyo piyāya,
pucchāmi vo mānussadehavaṇṇe:
kim idha⁹ vane rodatha appatītā. 170. 10
6. Sūkiccharūpaṃ paridevayavho,
ālīṅgito⁸ cāsi⁸ piyo piyāya,
pucchāmi vo mānussadehavaṇṇe:
kim idha⁹ vane vilapatha appatītā. 171.
7. Sūkiccharūpaṃ paridevayavho, 15
ālīṅgito⁸ cāsi piyo piyāya,
pucchāmi vo mānussadehavaṇṇe:
kim idha⁹ vane socatha appatītā ti. 172.

Tattha sūkiccharūpaṃ ti suṭṭhu dukkhappattā viya hutvā, ālīṅgito⁸
cāsi piyo piyāya 'ti taya⁹ piyāya tava piyo ālīṅgito ca asi¹⁰, ālīṅgiyo cāsīti¹¹ 20
pi pāṭho, ayam ev' attho, kimidha vane ti kimkāraṇā idha vane antaranārā
ālīṅgitvā paricumbitvā piyaṃ¹² kathaṃ kathetvā puna appatītā rodathā 'ti.

Tatoparā ubhinnaṃ pi allāpasallāpagāthā honti:

8. May' ekarattim¹³ [vip]pavasimha ludda
akāmakā aññamaññaṃ sarantā, 25
tam ekarattim¹⁴ anutappamānā
socāma, sā ratti punaṃ na hessati. 173.
9. Yam ekarattim anutappath' etaṃ¹⁵
dhanam va naṭṭham pitarāṃ va¹⁶ petam —

¹ so all three MSS. ² Bā ti. ³ Cks mallan. Bā mallagīrin. ⁴ Bā mālāgīrin.
⁵ Bds -mānussavaṇṇā. ⁶ Cks -giyo. ⁷ so all three MSS. for idhā? ⁸ Bā vāsi.
⁹ Bds tava. ¹⁰ Cks āsi. ¹¹ Cks ālīṅgimassīti. ¹² Bā piya. ¹³ Cks mayameka-,
Bā mayekarattam. ¹⁴ Bā -am. ¹⁵ Ck Bā -ppatetaṃ. ¹⁶ Cks -raṇ ca.

pucchāmi vo mānūsadehavaṇṇe:
kathaṃ vināvāsam akappayittha. 174.

10. Yam imaṃ¹ nadim passasi sīghasotaṃ
nānādumacchadanam² selakūtaṃ³
5 tam me piyo uttari vassakāle
mamañ ca maññaṃ⁴ anubandhatīti⁵. 175.

11. Ahañ ca amkolakam ocināmi
atimuttakam⁶ sattaliyothikañ⁷ ca,
piyo ca me hohiti⁸ mālabhārī
10 ahañ ca nam mālinī⁹ ajjhupessam. 176.

12. Ahañ c' idam¹⁰ kuravakam¹¹ ocināmi
uddālakā¹² pāṭalisinduvārītā¹³,
piyo ca me hohiti⁸ mālabhārī
ahañ ca nam mālinī¹⁴ ajjhupessam. 177.

15 13. Ahañ ca sāliṣṣa¹⁵ supupphitassa
oceyya pupphāni karomi mālam¹⁶,
piyo ca me hohiti⁸ mālabhārī
ahañ ca nam mālinī¹⁴ ajjhupessam. 178.

14. Ahañ ca sālassa supupphitassa
20 oceyya pupphāni karomi bhāram,
idañ ca no hohiti¹⁷ santharattham¹⁸
yatth' ajja 'mam¹⁹ viharissāmu²⁰ rattim. 179.

15. Ahañ ca kho²¹ akaluṃ²² candanañ ca
silāya²³ pimsāmi pamattarūpā,
25 piyo ca me hohiti⁸ rositaṅgo
ahañ ca nam rositā ajjhupessam. 180.

16. Athāgamā salilaṃ sīghasotaṃ
nudaṃ sāle salaḷe kaṇṇikāre,

¹ C^k yayimam. ² C^k -mācadanam, C^s -māchadanam. ³ B^d -kulaṃ. ⁴ B^d maññe. ⁵ C^k -baddhatīti. ⁶ B^d adhi-. ⁷ B^d -ḷiyodhi-. ⁸ B^d he-. ⁹ C^k B^d -ni, C^s -nīm. ¹⁰ B^d ahañca tam. ¹¹ C^s khu- corr. to ku-, B^d kurakam. ¹² all three MSS. -ka. ¹³ B^d sindhu-. ¹⁴ C^k -niñ, B^d -ni. ¹⁵ B^d -lassa. ¹⁶ C^k -liñ. ¹⁷ C^k hoti, B^d hehiti. ¹⁸ C^k santa-, B^d sanharattam. ¹⁹ B^d hattajjiman. ²⁰ B^d -ma. ²¹ C^k vo. ²² B^d aggaluñ. ²³ B^d -yam.

- apūratha¹ tena muhuttakena,
 sāyaṃ nadī āsi mayā suduttarā. 181.
17. Ubhosu tīresu mayāṃ tadā ʾhita
 sampassantā ubhayo aññamaññaṃ,
 sakim pi rodāma sakim hasāma, 5
 kicchena no agamā samvarī sā. 182.
18. Pāto ca kho uggate sūriyamhi²
 catukkaṃ nadiṃ uttariyāna ludda
 āliṅgiyā aññamaññaṃ mayāṃ ubho
 sakim pi rodāma sakim hasāma. 183. 10
19. Tih³ ūnakaṃ satta satāni ludda
 yam idha⁴ mayāṃ vippavasimha pubbe,
 vās⁵ ek⁶ imaṃ jīvitāṃ bhūmipāla,
 ko n⁷ idha kantāya vinā vaseyya. 18⁸.
20. Āyuṇ ca vo⁹ kīvatako nu samma, 15
 sace pi jānātha vadetha āyuṃ,
 anussavā¹⁰ vaddhato¹¹ āgamā vā
 akkhātha me taṃ avikampamānā. 185.
21. Āyuṇ ca no vassasahassa¹² ludda,
 na c¹³ antarā pāpako atthi rogo, 20
 appaṇ ca dukkhaṃ sukhaṃ eva bhiyyo,
 avītarāgā vijahāma jīvitāni ti. 186.

Tattha mayekarattin¹ ti mayāṃ ekarattim², vippavasimhā³ ti vippa-
 yuttā hutvā vasimhā⁴ ti¹⁰, anutappamānā⁵ ti anicchamānānaṃ nāma no eka-
 ratto atīto¹¹ ti taṃ ekarattim² anucintayamānā, puna na hessatīti puna na 25
 bhavissati nāgamissatīti socāma, dhanāṃ va naṭṭhaṃ pītaraṃ va petan
 ti¹² dhanāṃ vā naṭṭhaṃ pītaraṃ vā mātaraṃ vā petan kālakataṃ kin nu kho
 turhe cintayamānā kena kāraṇena taṃ ekarattim¹³ vināvāsaṃ akappayittha,
 idaṃ me ācikkhathā¹⁴ ti pucchati, yamimaṃ¹⁵ ti yaṃ idaṃ, selakūṭaṃ¹⁶ ti
 dvīnam selānaṃ antare sandamānaṃ, vassakāle ti ekassa¹⁷ meghassa utthāya 30

¹ Ck āpu-, Bđ amu-. ² Ck su- ³ so C Bđ; Ck idha for idhā? ⁴ C yovā,
 Bđ te. ⁵ Bđ -vo. ⁶ C vaddhano? Bđ vuddhato. ⁷ Bđ -am. ⁸ Ck mayameka-,
 Bđ -rattan. ⁹ Ck rattim, omitting eka, Bđ ekarattāṃ. ¹⁰ Bđ omits ti. ¹¹
 Bđ omits atīto. ¹² Ck Bđ omit dhanāṃ va - -. ¹³ Bđ -am. ¹⁴ Ck yamān,
 C yayimaṃ. ¹⁵ Bđ -kulan. ¹⁶ Ck etassa.

vassanakāle, amhākaṃ hi imasmiṃ vasaṇḍe rativasena vicarātānaṃ eko megbo
 utthahi, atha me piyasāmiko kinnaro maṃ pacchato āgacchatitī maññamāno
 etaṃ nadim uttaritī āha, ahañcā 'ti ahaṃ pan' etassa paratiraṃ gatabhāvaṃ
 5 ajānantī supupphitāni amkolakādini pupphāni ocināmi, tattha sattaliyothi-
 kañcā¹ 'ti kandalapupphaṇ ca suvaṇṇayodhikaṇ ca ocinanti pana piyo ca me
 mālabbhāri bhavissati ahañ' ca naṃ mālīni hutvā ajjhupessan ti iminā kā-
 raṇena ocināmi, uddālakā p'ṣṭali'sinduvāritā² ti ime hi³ mayā ocitā yevā
 'ti vadati, oceyyā 'ti ocinitvā. [akalum⁴ candanañcā 'ti kālākaluṇ ca⁵
 rattacandanaṇ ca, rositaṇgo ti vilittasarīro, rositā ti⁶ vilittā⁷ hutvā
 10 ajjhupessan ti sayane upāgamiṣsāmi⁸, nudaṃ sāle salale kaṇṇikāre
 ti etāni mayā ocinitvā tīre thapitāni⁹ pupphāni nudantaṃ harantaṃ, su-
 dattarā ti tassā hi oratīre¹⁰ thitakāle yeva nadiyā udakaṃ āgataṃ, taṃ
 khaṇaṃ yeva suriyo atthamito¹¹, vijjutā¹² niccharanti, kinnarā nāma udaka-
 bhīrukā honti, iti sā otarituṃ na visahi, tenāha: sāyaṃ nadī mayā duruttarā¹³
 15 ti, sampassantā ti¹⁴ vijjuniecharaṇakāle passantā, rodāmā 'ti andhakarakāle
 apassantā rodāma vijjuniecharaṇakāle¹⁵ passantā hasāma, samvaritī ratti,
 catukkan ti tucchāṃ, uttariyānā 'ti uttaritvā, tīhūnakan ti tīhi ūnāni
 sattavassasatāni, yaṃidha mayan ti yaṃ kalam idha mayam vipavasimha
 so ito tīhi ūnakāni sattavassasatāni hontitī vadati, vāsekiman ti vāsaṃ¹⁶
 20 ekaṃ imaṃ tumbhākaṃ eva vassasataṃ imaṃ jivitaṃ ti vadati, ko nidhā 'ti
 evaṃ parittake jivite ko nu idha kantāya vinā bhaveyya, ayuttaṃ tava piya-
 bhariyāya vinā bhavitun ti dīpeti, kīvatako nū 'ti rājā kinnariyā vacanaṃ
 sutvā imesaṃ āyuppamāṇaṃ pucchissāmiti cintetvā tumbhākaṃ kittako āyū 'ti
 pucchati, anussavā¹⁷ sace vo kassaci vadantassa vā sutam mātāpitunnaṃ vā
 25 vaddhānaṃ¹⁸ mahallakānaṃ santikā āgamo¹⁹ atthi atha me tato anussavā
 vaddhato²⁰ āgamo¹⁹ vā etaṃ avikampamānā akkhātha, na cantarā ti amhākaṃ
 vassasahassaṃ āyū²¹ antarā ca no pāpako jivitantarāyākaro rogo pi n' atthi.
 avitarāgā ti aṇṇamaññaṃ avigatapemā hutvā.

Taṃ sutvā rājā „ime hi nāma tiracchānagatā hutvā eka-
 30 rattim²² vippayogena sattavassasatāni rodantā vicaranti, ahaṃ
 pana tiyojanasatike rajje mahāsampattim pahāya araṇṇe vi-
 carāmi, aho akiccekāri 'mhiti' tato ca nivatto²³ Bārāṇasim
 gantvā „kin te mahārāja Himavante acchariyaṃ diṭṭhan“ ti

¹ B^d -yodhikaṇ cā. ² C^k -pāṭalasindhuvārakā, C^s -pāṭalasinduvārakā, B^d -pā-
 talasindhavāritā. ³ B^d pi. ⁴ B^d āgalu. ⁵ B^d kālāgaluca. ⁶ C^k omīti ti. ⁷
 C^k vilittatā. ⁸ B^d upa-. ⁹ C^k thitāni, B^d thapitāni. ¹⁰ B^d oramatīre. ¹¹ C^k
 attamīno, B^d aṭhaṅgamito. ¹² B^d vijjutatā. ¹³ B^d suduttarā. ¹⁴ C^k passan-
 tāni. ¹⁵ B^d vijjutatā-. ¹⁶ B^d vassekimitivassaṃ in the place of vāsekimanti-
 vāsaṃ. ¹⁷ C^k anusassavā. ¹⁸ B^d buddhānaṃ. ¹⁹ B^d -mā ²⁰ B^d bu-. ²¹
 B^d -uṃ. ²² B^d ekaṃ rattam. ²³ B^d va vīvatto.

amaccehi puṭṭho sabbam ārocetvā tato paṭṭhāya dānādini da-
danto bhoge bhuñji.

Tam attham pakāsento S.

22. Idañ ca sutvāna amānusānam

Bhallāṭṭiyo ittarām jivitan ti 5

nivattatha na¹ migavañ acāri

adāsi dānāni abhuñji bhoge ti 187.

imañ² gātham vatvā puna vadanto dve gāthā abbāsi:

23. Idañ ca sutvāna amānusānam

sammodatha mā kalaham akattha 10

mā vo tapī³ attakammāparādho

yathāpi te kimpuris⁴ ekarattim⁵. 188.

24. Idañ ca sutvāna amānusānam

sammodatha mā vivādam akattha

mā vo tapī³ attakammāparādho 15

yathāpi te kimpuris⁴ ekarattim⁵ ti. 189.

Tattha amānusānam ti kinnarānam, attakammāparādho ti attano
kammadoso, kimpurisekarattim⁶ ti yathā te kimpurise ekarattim kato attano
kammadoso tapi⁷ tathā tumhe mā tapīti⁸ attho.

Mallikā devī T-assa dhammadesanam sutvā utṭhāyāsanañ añjalim 20
paggayha D-assa thutim karonti osānagātham āha:

25. Vividham⁹ adhimānā¹⁰ suṇom¹¹ aham

vacanapatham tava-m-atthasamhitam¹²,

muñca giram¹³ ādasa¹⁴ eva¹⁵ me daram,

samaṇa sukhāvaha jīva me cirañ ti. 190. 25

Tattha vividham¹⁴ adhimānā¹⁵ suṇomāhan ti bhante tumhehi
vividhehi nānākāraṇehi alamkaritvā desitam dhammadesanam¹⁶ adhimānā¹⁵ pa-
saṇnacittā hūtvā suṇomi. vacanapathan ti tam tumhehi vuttam vividha-
vacanam, muñca giram¹³ nudaseva¹⁷ me daran ti kaṇṇasukham ma-
dhurañ giram muñcanto mama hadaye sokadaratham nudasi yeva harasi yeva¹⁸, 30

¹ Bds omit na. ² Bd idam. ³ Bd tappi. ⁴ Cs -se eka-, Bd -rattam. ⁵ Bd
kappi. ⁶ Bd -an. ⁷ Bd tappi, Cs tappi. ⁸ Bd tappiti. ⁹ Cs -dha ¹⁰ Cs
-māna. ¹¹ Bd tavamamattasāññitam. ¹² Cs giri. ¹³ Cs nudayeva, Cs nūda-
yeva, Bd nudasseva. ¹⁴ all three MSS. -dha. ¹⁵ Cs -mānā. ¹⁶ Bd adda
aham. ¹⁷ Cs nudayeva, Bd nudasseva. ¹⁸ Bd omits h. y.

samaṇasukkhāvaha jīva me ciraṇ ti bhante buddhasamaṇa dībbamānusa-
lokiyalokuttarasukkhāvaha jīva me ciraṇ mama sāmi dhammarāja ciraṇ jīvā 'ti.

Kosalarājā tato paṭṭhāya tāya saddhim samaggavāsaṃ vasi.

S. i. d. ā. j. s.: „Tadā kinnaro Kosalarājā ahoṣi, kinnarī Mallikā
5 devī ahoṣi. Bhaḷlāṭṭirājā¹ aham evā“ 'ti. Bhaḷlāṭṭiyajātakaṃ².

9. Somanassajātaka.

Ko taṃ hīmsati heṭṭhetīti. Idam S. J. v. Devadattassa
vadhāya parisakkanam ā. k. Tadā hi S. „na bhikkhave idān' eva
pubbe p' esa mama vadhāya parisakkati yevā“ 'ti vatvā a. ā.:

- 10 Atīte Kururaṭṭhe Uttaraṭṭapañcālanagare Reṇu nāma
rājā r. kāresi. Tadā Mahārakkhito nāma tāpaso pañcasata-
tāpasaparivāro Himavante³ vasitvā loṇambilasevanatthāya
cārikam caranto Uttarapañcālanagaraṃ patvā rājuyyāne va-
sitvā sapariṣo⁴ piṇḍāya caranto rājadvāraṃ pāpuṇi. Rājā isi-
15 ganaṃ disvā iriyāpathe⁵ pasanno alamkatamahāthale nisidā-
petvā paṇītena āhārena parivisitvā „bhante imam vassārattaṃ
mama uyyāne vasathā“ 'ti vatvā tehi saddhim uyyānam gantvā
vasanaṭṭhānāni kāretvā pabbajitaparikkhāre datvā vanditvā
nikkhami. Tato paṭṭhāya sabbe pi te rājanivesane bhuñjanti.
20 Rājā pana aputtako putte⁶ pattheti, puttā n' uppajjanti.
Vassārattaccayena Mahārakkhito „idāni Himavanto ramaṇīyo,
tatth' eva gamissāmā“ 'ti rājānam āpucchitvā raṇṇā kata-
sakkārasammāno nikkhamitvā antarāmagge majjhantikasamaye
maggā okkamma ekassa sandacchāyassa⁷ rukkhassa heṭṭhā
25 taruṇaṭṭinapiṭṭhe sapariṣo nisīdi. Tāpasā katham samutṭhā-
pesum: „rājagehe vaṃsānurakkhako putto n' atthi, sādhu vat'
assa sace rājā puttam labheyya paveni ghaṭṭiyethā“ 'ti.
Mahārakkhito pi tesam katham sutvā „bhavissati nu kho

¹ C^{ks} bhaḷlāṭṭirājā, B^d bhaḷlātika-. ² C^{ks} -ṭṭijā-, B^d -tikajā-. 9. Cfr. Carliya-P.
p. 92. ³ B^d add ciraṇ. ⁴ B^d -rivāro ⁵ B^d -ena. ⁶ B^d -aṇ. ⁷ B^d
sīta-. ⁸ C^k -ṭṭi-, B^d ghaṭṭiyeyyā.

rañño putto udāhu no¹ ti upadhārento „bhavissatīti“ ñatvā
 evam āha: „mā bhonto cintayittha, ajja paccūsakāle eko deva-
 putto cavitvā rañño aggamehesiyā kuçchimhi paṭisandhiṃ gaṇ-
 hissatīti“. Taṃ sutvā eko kūṭajaṭilo „idāni rājakulūpako
 bhavissāmīti“ cintetvā tāpasānaṃ gamanakāle gilānālayaṃ 5
 katvā nipajjitvā „ehi gacchāmā“ ²ti vutte „na sakkomīti“
 āha. Mahāraḁkhito tassa nipannakāraṇaṃ ñatvā „yadā sak-
 kosi tadā āgaccheyyāsīti“ isigaṇaṃ ādāya Himavantam eva
 gato. Kuhako pi nivattitvā vegena gantvā rājadvāre
 ṭhatvā „Mahāraḁkhitaṣṣa upaṭṭhānakatāpaso³ āgato“ ti rañño 10
 ārocāpetvā raññā vegena pakkosāpito pāsādaṃ abhiruyha
 paññattāsane nisīdi. Rājā kuhakaṃ vanditvā ekamantaṃ ni-
 sinno isīnaṃ ārogyaṃ pucchitvā „bhante atikhippaṃ ni-
 vattittha⁴, vegena ken⁵ atthena āgat⁶ atthā“ ⁷ti āha. „Āma
 mahārāja, isigaṇo sukhaṃ nisinno ‘sādhu vat’ assa sace rañño 15
 pavenipālako putto uppajjeyyā⁸’ ⁹ti kathaṃ samuṭṭhāpesi, ahaṃ
 taṃ kathaṃ sutvā ‘bhavissati nu kho rañño putto’¹⁰ ti dibba-
 cakkhunā olokeno mahiddhikaṃ¹¹ devaputtaṃ ‘cavitvā agga-
 mahesiyā Sudhammāya kucchismiṃ¹² nibbattissatīti’ disvā ‘ajā-
 nantā gabbhaṃ nāseyyuṃ, ācikkhissāmi nesaṃ’ ti tumhākaṃ 20
 kathanatthāya āgato, kathitaṃ te mayā, gacchāma¹³ ahaṃ ma-
 hārāja“ ¹⁴ti. Rājā „bhante na sakkā gantun“ ti tuṭṭho pa-
 sannacitto¹⁵ kuhakaṃ¹⁶ tāpasānaṃ uyyānaṃ netvā vasanaṭṭhānaṃ
 saṃvidahitvā adāsi. So tato paṭṭhāya rājakule bhuñjanto
 vasati, Dibbacakkhuko t¹⁷ ev¹⁸ assa¹⁹ nāmaṃ ahosi²⁰. Tadā B. 25
 Tāvatisabhanā²¹ cavitvā tattha paṭisandhiṃ gaṇhi, jātassa
 c²² assa nāmagahaṇadivase Somanassakumāro t²³ eva
 nāmaṃ karīṃsu, so kumārāparihāren²⁴ eva vaḍḍhati. Kuhaka-
 tāpaso uyyānass²⁵ ev²⁶ ekasmiṃ²⁷ passe nānappakāraṃ sū-
 peyyasākaṃ ca²⁸ valliphalāni ca ropetvā paṇṇikānaṃ hatthe 30
 vikiṇanto dhanāṃ saṇṭhapesi. B-assa sattavassikakāle rañño

¹ Bā upaṭṭhaka- ² Ck^s nivattitvā. ³ Bā add udāhuno. ⁴ C^s Bā -ka. ⁵
 Bā -imhi. ⁶ Bā^s -mānaso. ⁷ Bā kuhika. ⁸ Bā tvevassa. ⁹ Bā hoti ¹⁰ Bā
 -nato. ¹¹ Bā omits ev. ¹² C^s -sāka, Ck^s -sāvaka.

paccanto kuppi. So „Dibbacakkhutāpasam mā pamajjiti“
 kumāram paṭicchāpetvā „paccantaṃ vūpasamessāmīti“ gato.
 Ath' ekadivasam kumāro „jaṭilaṃ passissāmīti“ uyyānam gantvā
 kūṭajaṭilaṃ ekaṃ gaṇṭhikakāsāvaṃ¹ nivāsetvā ekaṃ pārūpitvā
 5 ubho hi hatthehi dve udakaghaṭe gahetvā sākavatthusmiṃ²
 udakaṃ āsiṇcantam disvā „ayaṃ kūṭajaṭilo attano samaṇa-
 dhammaṃ akatvā paṇṇikakammaṃ karotīti“ űatvā „kiṃ karosi
 paṇṇika gahapatikā“ 'ti taṃ lajjāpetvā avanditvā va nik-
 khami³. Kūṭajaṭilo „ayaṃ idān' eva evarūpo paccāmitto⁴, ko
 10 jānāti kiṃ karissati, idān' eva naṃ nāsetuṃ vaṭṭatīti“ cintetvā
 raṇṇo āgamanakāle pāsāṇaphalakaṃ ekamantaṃ khipitvā
 pāṇiyaghaṭaṃ bhinditvā paṇṇasālāya tiṇāni vikiritvā sarīraṃ
 telena makkhetvā paṇṇasālaṃ pavisitvā sasīsaṃ pārūpitvā
 mahādukkhappatto viya⁵ mañce⁶ nipajji. Rājā āgantvā na-
 15 garaṃ padakkhiṇaṃ katvā nivesanaṃ apavisitvā⁷ „mama
 sāmikaṃ Dibbacakkhukaṃ passissāmīti“ paṇṇasāladvāraṃ
 gantvā taṃ vippekāraṃ disvā „kin nu kho etan“ ti anto
 pavisitvā taṃ nipannakaṃ disvā pāde parimajjanto paṭhamaṃ
 gātham āha:

- 20 1. Ko taṃ himsati heṭṭheti⁸,
 kin nu⁹ dummāno socasi¹⁰ [appatīto],
 kass' ajja mātāpitaro rudantu¹¹,
 kv-ajja setu¹² nihato paṭhavyā ti. 191.

Tattha himsatīti paharati, heṭṭeṭṭīti¹³ akkosati, kvajja setu 'ti ko
 25 ajja sayatu.

Taṃ sutvā kūṭajaṭilo nitthananto¹⁴ utṭhāya dutiyaṃ
 gātham āha:

2. Tuṭṭho 'smi deva tava dassauena,
 cirass' apassāmi taṃ bhūmipāla,

¹ Bds kaṇṭhita- ² Ck sākha, Cs sāvaka-. ³ Bd nikkhamitvā nagaraṃ gato. ⁴ Cks pacchā. ⁵ Ck piya. ⁶ Bd mañjake. ⁷ Bd pavisetvā. ⁸ Bd hedheti, B^s bodheti. ⁹ Cks omit nu. ¹⁰ so all three MSS. for socasi dummāno? ¹¹ Bd rucantā, B^s durantā. ¹² Ck sotu, Cs so, read? ko ajja setu. ¹³ Cks vihe-, Bds bodhetīti. ¹⁴ Bds nitthu-.

ahimsako Renu-m-anuppavissa¹

puttena te heṭṭhayito² 'smi devā 'ti. 192.

Itoparā uttānasambandhagāthā Pālinayen³ eva veditabbā.

3. Āyantu dovārikā khaggabaddhā⁴,

kāsāviyā yantu⁵ antepuran taṃ,

hantvāna⁶ taṃ Somanassaṃ kumāraṃ

chetvāna sīsaṃ varaṃ āharantu. 193.

4. Pesitā rājino dūtā kumāraṃ etad abravuṃ:

issarena vitiṇṇo si, vadhappatto si⁷ khattiya. 194.

5. Sa rājaputto paridevayanto

dasaṅgulim añjalim paggaḥetvā:

aham pi icchāmi janinda daṭṭhuṃ,

jīvaṃ panetvā⁸ paṭidassayetha⁹. 195.

6. Tassa taṃ vacanaṃ sutvā raṇṇo puttaṃ adassayūṃ,

putto ca pitaraṃ disvā dūrato v¹⁰ ajjhabhāsatha¹¹: 196.

7. Āgañchu¹² dovārikā khaggabaddhā¹³

kāsāviyā hantu mamaṃ janinda,

akkhāhi me pucchito etam atthaṃ:

aparādho ko n' idha mam' ajja atthīti. 197.

Tattha ahimsako ti ahaṃ kassaci ahimsako sīlacārasampanno, Renu-²⁰
manupavissā 'ti mahārāja Renu ahaṃ tava puttena¹¹ mahāparivārena anu-
pavisitvā are kūṭatāpasa kasmā tvaṃ idha vasīti vatvā pāsāṇaphalakaṃ khipitvā
ghaṭaṃ bhinditvā hatthehi ca pādehi ca koṭṭentena¹² viheṭṭhito 'smīti evaṃ so
abhūtaṃ eva bhūtaṃ viya katvā rājānaṃ saddahāpesi, āyantu¹³ 'ti gacchantu,
mama sāmimhi vippatipannakālato paṭṭhāya mayi pi so na lajjissatīti kujjhivā²⁵
tassa vadhaṃ āpāpento evaṃ āha, kāsāviyā ti¹⁴ coraghātakā, te pi pharasu-
hatthā attano vidhānena gacchantū 'ti vadati, varaṃ ti varasīsaṃ chinditvā
āharantu, rājino ti bhikkhave raṇṇo santike¹⁵ dūtā raṇṇā pesitā¹⁶ vegena
gantvā mātara alaṃkaritvā attano amke nisīdāpitaṃ¹⁷ kumāraṃ parivāretvā etad
avocuṃ. issarena¹⁸ 'ti raṇṇā, vitiṇṇositi pariccatto si, sa¹⁹ rājaputto ti²⁰
bhikkhave tesaṃ vacanaṃ sutvā maraṇabhayatajjito mātu amkato utthāya so³⁰

¹ B^d anupavissam. ² C^k -yittho, B^d pothayito. ³ all three MSS. -bandhā. ⁴ C^k
kāsāvayāyantu, C^s kāsāvayāy, B^d -viyāhantu. ⁵ C^k gan-. ⁶ B^d vadhaṃ passāsi.
⁷ B^d maṃ netvā. ⁸ C^k -yātha. ⁹ B^d omits v. ¹⁰ C^k āgañcu, C^s āhañju, B^d
āgacchuṃ. ¹¹ C^k putto. ¹² B^d kote-. ¹³ C^k kāsācika, omitting ti. ¹⁴ B^d
-kā. ¹⁵ C^k adds ti, B^d omits r. p. ¹⁶ C^k -tuṃ. ¹⁷ C^k so. ¹⁸ C^k pi.

rāaputto, paṭidassayethā¹ ti dassetha, tassā² ti bhikkhave te dūtā tassa kumārassa taṃ vacanaṃ sutvā māretuṃ avisahantā goṇaṃ viya naṃ rajjuyā parikaḍḍhantā netvā rañño dassayum³, kumāre pana nīyamāne dāsigaṇapariyutā⁴ saddhīm orodhehi Sudhammāpi devī nāgarāpi mayam niraparādham kumārān māretuṃ na dassāmā ti tena saddhīm yeva agamaṃsu⁵, āgacchun ti⁶ tumhākaṃ āyā mama santikaṃ āgamaṃsu⁶, hantuṃ mama ti maṃ māretuṃ, ko nīdhā ti ko uu idha mama aparādho yena maṃ tvam māresīti⁷ pucchī.

Rājā „bhavaggaṃ atinīcam, tava doso atimahā“ ti tassa dosaṃ kathento

- 10 8. Sāyaṇ ca pāto udakaṃ sajāti⁸
aggim sadā paricaranappamatto⁹,
taṃ. tādisaṃ saṃyataṃ brahmacāriṃ
kasmā tuvaṃ¹⁰ brūsi gahapatīti¹¹ gātham āha. 198.

Tattha udakaṃ sajātīti¹² udakoroḥaṇakammam karotīti¹³, taṃ¹⁴
15 tādisaṃ ti taṃ¹⁵ tathārūpaṃ mama sāmīṃ Dībbacakkhutāpasam kasmā tvam¹⁶
gahapativādēna samudācraśīti vadati.

Tato kumāro „deva mayhaṃ gahapatiṃ űeva gahapatin ti vadantassa ko doso“ ti vatvā

9. Tālā ca mūlā ca phalā ca deva
20 pariggahā vīvidhā santi-m-assa,
te rakkhati gopayat' appamatto¹⁷,
brāhmaṇo gahapati¹⁸ tena hotīti gātham āha. 199.

Tattha mūlā ti mūlakādimūlā¹⁹, phalā ti²⁰ nānāvīdhāni valliphalāni,
te rakkhati gopayatappamatto²¹ ti te esa tava kulūpakatāpaso paṇṇika-
25 kammaṃ karonto nīśīditvā rakkhati vatim²² katva gopayati appamatto, tena
kāraṇena so²³ tava brāhmaṇo gahapati nāma hoti.

„Iti naṃ aham pi gahapatīti²⁴ kathesiṃ²⁵, sace na sadda-
hasi catūsu dvāresu paṇṇike pucchāpehīti“. Rājā pucchāpesi.

¹ Cks -dassayatha, Bds -dissayethā. ² Bds ada-. ³ Bds omits gaṇa. ⁴ Bds āg-, Cs agamimsu. ⁵ Bds āgacchanti. ⁶ Cks agamimsu. ⁷ Bds mārapesīti. ⁸ Ck sañchāti, Cs sañjāti. ⁹ so Ck; Cs -carata-, Bds -cāri-. ¹⁰ Cks tvam. ¹¹ so all three MSS. for gahapatīti. ¹² Cks sañjātīti. ¹³ Ck kārōti, Cs karōti, Bds karo-hīti. ¹⁴ Cks omit taṃ. ¹⁵ Bds omits taṃ. ¹⁶ Bds taṃ. ¹⁷ Bds goppiyatippa-matto. ¹⁸ so all three MSS. for gahapatī brāhmaṇo? ¹⁹ Cks -la. ²⁰ Cks phalā ni, Bds phalānīti. ²¹ Bds -tyappa-. ²² Ck catim, Bds ti. ²³ Cs nesa, Ck neya. ²⁴ Bds gahappa-. ²⁵ Bds kathemi. ²⁶ Bds pi.

Te „āma' mayam imassa hatthato paṇṇam' ca phalāphalāni'
ca vikiṇāmā''ti' āhaṃsu. Paṇṇavatthum pi upadharāpetvā
paccakkham akāsi. Paṇṇasālam pi 'ssa pavisitvā kumārassa
parisā' paṇṇavikkayaladdham kahāpaṇamāsakabhaṇḍikaṃ nī-
haritvā raṇṇo dassesi'. Rājā M-assa niddosabhāvaṃ ṇatvā: 5

10. Saccaṃ kho etaṃ vadasī' kumāra,
pariggahā vividhā santi-m-assa,
te rakkhati gopayat' appamatto',
brāhmaṇo gahapati' tena hotīti gātham āha. 200.

Tato M. cintesi: „evarūpassa bālassa raṇṇo santike 10
vāsato Himavantaṃ pavisitvā pabbajitum varaṃ 10, parisā-
majjhe yev' assa dosaṃ āvikatvā āpucchitvā ajj' eva nikkha-
mitvā pabbajissāmīti'' so parisāya namakkāraṃ katvā

11. Suṇantu mayhaṃ parisā samāgatā
sanegamā 11 jānapadā ca sabbe: 15
bāl' āyaṃ, bālassa vaco nisaṃma 11
ahetunā ghātayate 11 janindo ti. 201.

Tattha bālayaṃ bālassa 'ti ayaṃ rājā sayam-bālo imassa bālassa kūṭa-
jaṭilassa vacanaṃ sutvā ahetunā va 14 maṃ ghātaye 15 ti.

Evaṃ ca pana vatvā 16 attānaṃ 17 anujānāpento itaraṃ 20
gātham āha:

12. Daḷhasmi mūle visate 18 virūḷhe
dunnikkhaya veḷu pasākhajāto,
vandāmi pādāni tavaṃ 19 janinda,
anujāna 20 maṃ, pabbajissāmi devā 'ti. 202. 25

Tattha visate ti visāle māhante jāte, dunnikkhaya ti dunnikkhaḍ-
dhiyo 21.

1 Bḍ pi. 2 Cks paṇṇa. 3 Bḍ mūlāpha-. 4 Bḍ -miti. 5 Bḍ pu-. 6 Cks
-suṃ. 7 all three MSS. -si. 8 Bḍ -yatimappa-. 9 Ck -ṇa-, Cḥ -ṇā-, Bḍ sa
brāhmaṇo gahapati; read: gahapati brāhmaṇo? 10 Bḍ varanti. 11 Cks omit sa.
12 Bḍ ani-. 13 Bḍ ghāyate maṃ. 14 Ck -nā vaṃ, Bḍ -nā ma 15 Ck ghāye,
Bḍ ghātayate. 16 Bḍ adds pitaraṃ vanditvā. 17 Bḍ adds pabbajāya. 18 Bḍ -te.
19 Bḍ tava. 20 Cks -nā. 21 Bḍ -nikayāto.

Tatoparā rañño ca puttassa vacanapaṭivacanagāthā honti:

12. Bhuñjassu bhoge vipule¹ kumāra,
sabbañ ca te issariyam dadāmi,
ajj' eva tvam Kurunam² hohi rājā,
5 mā pabbajī³, pabbajjā hi dukkhā. 203.
14. Kin nū 'dha⁴ deva tavam⁵ atthi bhogā,
pubbe v' aham⁶ devaloke ramissam
rūpehi saddehi atho rasehi
gandhehi passehi manoramehi. 204.
15. Bhuttā⁷ me bhogā tidivasmi⁸ deva
parivāritā⁹ accharāsam gaṇena,
tavañ¹⁰ ca bālam paraneyyam¹¹ vīditvā
na tādisa rājakule vaseyyam¹². 205.
16. Sacc' āham¹³ bālo paraneyy' āham¹⁴ asmi,
15 ekāparādhām khama putta mayham,
puna pi ce edisakam bhaveyya
yathāmatim somanassam karohīti. 206.

Tattha dukkhā ti tāta pabbajjā nāma parapaṭibaddhā¹⁵ jīvikatthā¹⁶
dukkhā mā pabbajī rājā hobīti tam¹⁷ yāci, kinnū dha devā¹⁸ 'ti¹⁹ deva ye
20 tava bhogā²⁰ tesu kin nāma bhuñjītabbam atthi, parivāritā²¹ ti paricāritā²²
ayam eva vā pātho, tassa kira jātissaraññānam uppajji, tasmā evam āha, para-
neyyan ti andham viya yaṭṭhiyā²³ parena netabbam²⁴, tādisa ti²⁵ tādisassa
rañño santike na paṇḍitena vasītabbam, mayā attano ñāṇabalena ajja jīvītam
laddham, nāham tava santike vasissāmīti ñāpetum evam āha, yathāmatin ti
25 sace puna mayham evarūpo doso hoti atha tvam yathājjhāsayam karohīti
puttam khamāpesi.

M. rājānam ovaḍanto²⁶ aṭṭha gāthā abhāsi:

¹ Ck^s -laphale. ² C^s -rū-. ³ all three MSS. -i. ⁴ Ck^s omit dha, all three
MSS. nu. ⁵ so all three MSS. for tavam. ⁶ B^d cāham. ⁷ B^d adds ca. ⁸
all three MSS. -smim. ⁹ Ck^s -kā, B^d -cārikā. ¹⁰ B^d tu-. ¹¹ Ck^s -pi-, C^s -ni-.
¹² Ck^s -yya. ¹³ B^d sacāham. ¹⁴ so Ck; C^s B^d -neyyoham; read: -neyy' ah' ?
¹⁵ B^d -bandha. ¹⁶ C^s -kantā, B^d -tatthā corr. to -katthā. ¹⁷ B^d nam. ¹⁸ Ck^s
kinnu cā ti, B^d kin nu-. ¹⁹ Ck^s -ge, B^s -go. ²⁰ B^d -cārikā, B^s -cāritā. ²¹
Ck^s parivārito. ²² C^s yaṭṭhi, B^s pathaviyā. ²³ Ck^s -bbā. ²⁴ Ck^s hi. ²⁵ B^d
ovāḍanto.

17. Anisamma kataṃ kammaṃ anavatthāya cintitaṃ —
bhesajjassēva vebhaṅgo vipāko hoti pāpako. 207.
18. Nisamma ca kataṃ kammaṃ sammāvatthāya¹ cintitaṃ —
bhesajjassēva sampatti vipāko hoti bhadrako. 208.
19. Alaso gihī kāmabhogī² na sādhu, (III $\frac{1+4}{2+1}$) 5
asaññato pabbajito na sādhu,
rājā na sādhu anisammakārī,
yo paṇḍito kodhano taṃ na sādhu. 209.
20. Nisamma khattiyo kayirā nānisamma disampati,
nisammakārino rāja yaso kitti³ ca vaḍḍhati. 210. 10
21. Nisamma daṇḍaṃ paṇayeyya⁴ issaro,
vegā⁵ kataṃ tapate bhūmipāla⁶,
sammāpaṇidhi ca⁷ narassa atthā
anānutappā te bhavanti pacchā. 211.
22. Anānutappāni hi ye karonti 15
vibhajja kammāyatanāni loke
viññūpasatthāni⁸ sukhudrayāni⁹
bhavanti vaddhānumatāni¹⁰ tāni. 212.
23. Āgañchu¹¹ dovārikā khaggaḃaddhā¹²
kāśāviyā hantu¹³ mamaṃ janinda, 20
mātuc-ca¹⁴ aṃkasmi¹⁵ ahaṃ nisinno
ākaḍḍhito sāhasā¹⁶ tehi deva. 213.
24. Kaṭukaṃ¹⁷ hi sambādhamaṃ sukiccha¹⁸ patto,
madhuraṃ piyaṃ jivitaṃ laddha¹⁹ rāja
kiechen²⁰ ahaṃ²¹ ajja vadhā pamutto²², 25
pabbajjam evābhimano²³ 'ham asmīti. 214.

¹ B^d -vattāya. ² C^k -gi, B^d -go. ³ B^d -i, C^{ks} -iñ. ⁴ C^{ks} paṇa-, B^d pana-. ⁵ C^k vahā, C^e vehā, B^d vegāsā, B^e cegāsā. ⁶ C^k -lam. ⁷ so B^d for sammāpaṇi-
hitā? C^k -panidhi, C^e yammāpaṇiā, C^{ks} omit ca. ⁸ C^k -sattāni, B^d -saṭṭhāni?
⁹ B^d sukhindriyāni. ¹⁰ B^d buddhā-. ¹¹ C^k -um, C^e āgañju, B^d agacchum.
¹² B^d -bandho. ¹³ B^d hantum. ¹⁴ B^d -tuñca. ¹⁵ C^k akasmim, C^e aṃkasmin, B^d aṅgasmi.
¹⁶ so all three MSS. for sahasā? ¹⁷ C^{ks} -kaṃ. ¹⁸ C^e sukicca
corr. to sukiccha, B^d sukiccam. ¹⁹ so all three MSS. for laddhu? ²⁰ all three
MSS. -nāham. ²¹ C^e vidhā-, B^d vadhāya mutto.

Tattha anisammā 'ti anoloketvā anupadhāretvā, anavatthāya cintitaṃ
 ti¹ na ca avatthapetvā² na³ tuletva na³ tīretvā cintitaṃ, vipāko hoti pā-
 pako ti tassa hi yathā nāma bhesajjassa vebhaṅgo⁴ vipatti evam evaṃ⁵ vi-
 pāko hoti pāpako, asaṇṇato ti kāyādihi asaṇṇato dussilo, taṃ na sādhu
 5 'ti taṃ tassa kodhanatthaṃ⁶ na sādhu, nānisammā 'ti anisāmetvā kiñci kam-
 maṃ na kareyya, paṇapeyyā⁷ 'ti patthapeyya pavatteyya, vegā ti vegena
 sahasā, sammāpaṇidhi cā 'ti sammāpaṇidhiṃ yoniso ṭhapitena cittaṃ katā
 narassa atthā pacchā anānutappā bhavanti attho, vibhajjā 'ti imāni kātuṃ
 yuttāni imāni kātuṃ ayuttānīti evam aññāya⁸ vibhajjivā, kammāyatanānīti
 10 kammāni, vaddhānumatānīti paṇḍitehi anumatāni anavajjāni⁹ honti. kaṭu-
 kaṇ ti deva kaṭukasambādhaṃ sukicchaṃ maraṇabhayaṃ patto 'mbi, laddhū¹⁰
 'ti attano ñāṇabalena labhivā, pabbajjamevābhiṃmano ti pabbajjābhi-
 mukhacitto yev' asmi.

Evam M-ena dhamme desite rājā devīm āmantetvā
 15 25. Putto vatāyaṃ¹¹ taruṇo¹² Sudhamme
 anukampako Somanasso¹³ kumāro
 taṃ yācamāno na labhāmi s' ajja¹⁴,
 arahāsi naṃ¹⁵ yācitave tuvaṃ pīti gātham āha. 215.

Tattha yācitave ti yācituṃ.

20 Sā pabbajjāyaṃ eva uyyojenti
 26. Ramassu bhikkhācariyāya putta,
 nisamma dhammesu paribbajassu,
 sabbesu bhūtesu nidhāya daṇḍaṃ
 anindito Brahmam upeti ṭhānaṃ ti gātham āha. 216.

25 Tattha nisammā 'ti pabbajanto¹⁶ ca nisāmetvā micchādīṭṭhikānaṃ pab-
 bajjaṃ pahāya sammādīṭṭhiyuttaṃ nīyyānikaṃ pabbajjaṃ pabbaja.

Atha rājā gātham āha:

27. Acchariyarūpaṃ vata yādisaṃ ca,
 dukkhitaṃ¹⁷ maṃ¹⁸ dukkhāpayase¹⁹ Sudhamme,

¹ Cks add -tanti. ² C^s -tthajetvā, B^d anavatthāto, B^s anavatthāpetvā. ³ B^d a.
⁴ Cks vebhaṅgo, B^d -jasseva vebhaṅgā. ⁵ B^d eva. ⁶ B^d kodhanantaṃ. ⁷ C^s
 paṇapeyyā, B^d paṇapeyya. ⁸ B^d evaṃ paññāya. ⁹ Cks anuv-. ¹⁰ B^d laddhā
¹¹ B^d tavāyaṃ. ¹² Ck -ṇe. ¹³ B^d -ssa. ¹⁴ B^d svajja. ¹⁵ Cks no. ¹⁶ all
 three MSS. pabbajj-. ¹⁷ Cks -tā. ¹⁸ read: maṃ dukkhitaṃ. ¹⁹ so B^d for
 dukkhayase, C^s dukkhitavase, C^k dukkhabhave.

yācassu puttāṃ iti vuccamānā
bhiyyo va ussāhayase kumāraṇ ti. 217.

Tattha yādisaṇṇā 'ti yādisaṃ idaṃ tvaṃ vadesi taṃ acchariyarūpaṃ
va¹. dukkhitaṇ ti pakatiyāpi maṃ dukkhitaṃ bhiyyo dukkhāpayasi².

Puna devī gātham āha:

5

28. Ye vippamuttā anavajjabhojino³
parinibbutā lokam imaṃ caranti
taṃ⁴ ariyamaggaṃ paṭipajjamānaṃ
na ussahe vārayitum kumāraṇ ti. 218.

Tattha vippamuttā ti rāgādīhi vippamuttā, paṇṇinibbutā ti kilosa- 10
parinibbānena nibbutā, tamariyamajjgaṇ⁵ ti taṃ tesāṃ Buddhadīnaṃ ari-
yānaṃ santakaṃ maggaṃ paṭipajjamānaṃ mama puttāṃ vāretum na vussa-
hāmi⁶ devā 'ti.

Tassā vacanaṃ sutvā rājā osānagātham āha:

29. Addhā have sevitabbā sapaṇṇā (III ²⁰⁶/₂₂)
bahussutā ye bahuṭṭhānacintino
yes⁷ āyaṃ sutvāna subhāsitaṇi
appossukkā⁸ vītasokā Sudhammā ti. 219.

15

Tattha bahuṭṭhānacintino 'ti bahukāraṇacintino⁹, yesāyaṇ ti yesaṃ
ayaṃ Somanassakumārassēva hi⁹ subhāsitaṃ sutvā appossukkā jātā, rājāpi tad 20
eva sandhāyāha.

M. mātāpitāro vanditvā 'sace mayhaṃ doso atthi kha-
mathā¹⁰ 'ti āha, mahājanassa añjaliṃ katvā Himavavantābhi-
mukho gantvā manussesu nivattesu manussavanneṇāgantvā
devatāhi sattaṭṭabbatarājiyo atikkamitvā Himavantaṃ nīto, 25
Vissakammaṇa nimmitāya paṇṇasālāya isipabbajjaṃ pabbaji,
taṃ¹¹ tattha yāva soḷasavassakālā rājakulapariṇāśavasesena¹²
devatā yeva upaṭṭhahimsu. Kūṭajaṭilam pi mahājano pothetvā
jīvitakkhayaṃ pāpesi. M. jhānābhiññāṃ nibbattetvā Brahma-
lokūpago¹³ ahoṣi.

30

¹ B^d omits va. ² C^{ks} dukkhayāsi, B^d dukkhāpayāsi. ³ B^d bhogi-. ⁴ C^{ks} nam?

⁵ C^{ks} nam-? ⁶ C^s B^d us-. ⁷ so all three MSS. ⁸ C^{ks} -kāraṇin-, B^d -kāraṇacintin-.

⁹ B^d adds sā. ¹⁰ C^{ks} -tā. ¹¹ C^{ks} tvā. ¹² C^s -vāraka-, C^s -cāraka-. ¹³

C^{ks} -ūpagato.

S. i. d. ā.: „evam bhikkhave pubbe p' esa mayham vadhāya parisakkati yevā" 'ti vatvā j. s.: „Tadā kuhako Devadatto ahosi. mātā Mahāmāyā, Rakkhito Sāriputto, Somanassakumāro aham evā" 'ti. Somanassajātakaṃ.

5

10. Campeyyajātaka.

Kā nu vijjurivābhāsīti. Idam S. J. v. uposathakammaṃ ā. k. Tadā hi S. „sādhu vo kataṃ" upāsakā uposathavāsam vasantehi, porāṇakapaṇḍitā nāgasampattim pahāya uposathavāsam vasiṃsu yevā" 'ti vatvā tehi yācito a. ā.:

10

A. Aṅgaratṭhe Aṅge ca Magadharatṭhe Magadhe ca r. kārente Aṅga-Magadha-raṭṭhānaṃ antare Campā nāma naḍi, tattha nāgabhavanam ahosi, Campeyyo nāma nāgarājā r. kāresi. Kadāci Magadharājā Aṅgaratṭham gaṇhāti, kadāci Aṅgarājā Magadharatṭham. Ath' ekadivasaṃ Magadharājā

15

Aṅgena saddhim yujjhitvā yuddhaparājito assaṃ āruyha palāyanto Aṅgarañño yodhehi anubaddho puṇṇaṃ Campānadim patvā „parahatthe maraṇato nadim pavisitvā mataṃ seyyo" ti assen' eva saddhim nadim otari. Tadā Campeyyo nāgarājā anto uḍake ratanamaṇḍapaṃ nimminivā mahāparivāro mahā-

20

pānaṃ pivati. Asso raññā saddhim uḍake nimujjitvā nāgarañño purato otari. Nāgarājā alamkatapaṭiyattaṃ rājānaṃ disvā sinehaṃ uppādetvā āsanā utthāya „mā bhāyi mahārājā" 'ti rājānaṃ attano pallamke nisīdāpetvā uḍake nimuggakāraṇaṃ pucchi. Rājā yathābhūtaṃ kathesi. Atha naṃ „mā bhāyi

25

mahārāja, ahaṃ taṃ dvinnam raṭṭhānaṃ sāmikaṃ karissāmi" assāsetvā sattāhaṃ mahantaṃ yasaṃ anubhavivā sattame divase Magadharājena saddhim nāgabhavanā nikkhami¹. Magadharājā nāgarājassānubhāvena Aṅgarājānaṃ gaḍetvā jivita voropetvā dvisu raṭṭhesu r. kāresi. Tato paṭṭhāya rañño ca

30

nāgarājassa ca viśāso thiro ahosi, rājā anusaṃvaccharaṃ

10. Cfr. Cariyā-. P. p. 86. ¹ Cks Bā kathaṃ, Bds add kammaṃ. ² Cks -itvā.

Campānadītire ratanamāṇḍapaṃ kāretvā mahantena pariccā-
 gena nāgarāṇño balikammaṃ karoti¹, so mahantena pari-
 vārena nāgabhavanā nikkhamitvā balikammaṃ paṭicchati,
 mahājano nāgarāṇño sampattiṃ oloketi. Tadā B. dalidda-
 kule nibbatto rājaparisāya saddhim nadītiraṃ gantvā taṃ
 nāgarājassa sampattiṃ disvā lobhaṃ uppādetvā taṃ upatṭha-
 yamāno² dānaṃ datvā sīlaṃ rakkhitvā Campeyyanāgarājassa
 kālakiriyato sattame divase cavitvā tassa vasanapāsāde³ sirisa-
 yanapiṭṭhe nibbatti, sarīraṃ sumanadāmavannaṃ mahantaṃ
 ahosi. So taṃ disvā vippaṭisāri hutvā „mayā katakusala-
 nissandena chasu kāmaggasu⁴ issariyaṃ koṭṭhe⁵ paṭisāmitaṃ
 dhaññaṃ viya ahosi, sv-āhaṃ imissā tiracchānayaniyaṃ⁶
 paṭisandhim gaṇhim, kim me jīvitena⁷ ‘ti maraṇacittaṃ’
 uppādesi. Atha naṃ Sumanā nāma nāgamāṇavikā disvā „ma-
 hānubhāvo Sakko nibbatto bhavissatīti“ sesanāgamāṇavikā-
 naṃ⁸ saññaṃ adāsi, sabbā nānāturiyahatthā āgantvā tassa
 upahāraṃ karimsu. Tassa taṃ nāgabhavanaṃ Sakkabhavanaṃ
 viya ahosi, maraṇacittaṃ paṭippasambhi, sappasarīraṃ vija-
 hitvā sabbālaṃkārapaṭimaṇḍito sayanapiṭṭhe nisīdi. Ath’ assa
 tato paṭṭhāya yaso mahā ahosi, so tattha nāgarajjaṃ kārento
 aparabhāge vippaṭisāri hutvā „kim me imāya tiracchānaniyā,
 uposathavāsaṃ vasitvā ito muñcitvā manussapathaṃ gantvā
 saccāni paṭivijjhivā dukkhass’ antaṃ karissāmīti“ cintetvā
 tato paṭṭhāya tasmim yeva pāsāde uposathakammaṃ karoti,
 alaṃkatanāgamāṇavikā tassa santikaṃ gacchanti, yebhuyyena
 sīlaṃ bhijjati. So tato paṭṭhāya pāsādā nikkhamitvā uyyā-
 naṃ gacchati, tā⁹ tatrāpi gacchanti, uposatho¹⁰ bhijjat’ eva¹¹,
 so¹² cintesi: „mayā ito nāgabhavanā nikkhamitvā manussa-
 lokaṃ gantvā uposathavāsaṃ vasitum vattatīti“ so tato

¹ Bā kareti. ² Cks patthayamāno. ³ Cks sayanapā-, Bds add sirigabbhe
 Bā kāmaggasuesu. ⁴ Bds -esu. ⁵ Bā -yā. ⁶ Bds maraṇāya-. ⁷ Cks omit nāga.
⁸ Cks omit tā. ¹⁰ Bā -thakammaṃ-. ¹¹ Ck bhijjato va, Cc bhijjanteva, Bā
 bhijjate. ¹² Bā tato.

patṭhāya uposathadivasesu nāgabHAVANā nikkhamitvā ekassa
 paccantagāmassa avidūre mahāmaggasamīpe vammīkamattṭhake
 „mama cammādīhi atthikā cammādīni gaṇhantu, maṃ kīlā-
 sappamā vā¹ kātukāmā kīlāsappamā karontū“² 'ti sarīraṃ dāna-
 5 mukhe³ vissajjetvā bhoge ābhūñjitvā nipanno uposathavāsam
 vasati. Mahāmaggena⁴ gacchantā ca āgacchantā ca taṃ disvā
 gandhādīhi pūjetvā pakkamanti, paccantagāmaVāsino⁵ „ma-
 hānubhāvo nāgarājā“⁶ ti tassa upari maṇḍapaṃ karitvā sa-
 mantā vālukaṃ okiritvā gandhādīhi pūjayimsu. Tato patṭhāya
 10 manussā M-tte pasāditvā pūjāṃ katvā puttāṃ patthenti⁷. M.
 pi uposathakammaṃ karonto cātuddasīpannarasesu vammīka-
 mattṭhake nipajjitvā pāṭipade⁸ nāgabHAVANAM gacchati, tass'
 evaṃ uposatham⁹ karontassa addhā¹⁰ vītivatto. Ekadivasaṃ
 Sumanā aggamaheSī āha: „deva tvaṃ manussalokaṃ gantvā
 15 uposatham upavasasi, manussaloko ca sāsamko sappatībhayo,
 sace te bhayaṃ uppajjeyya atha mayā yena nimittena jā-
 neyyāma taṃ no ācikkhā“¹¹ 'ti. Atha naṃ M. maṅgala-
 pokkharaniyā tīraṃ netvā „sace maṃ bhadde koci paharitvā
 kilamessati imissā pokkharaniyā udakaṃ āvilāṃ bhavissati,
 20 sace supaṇṇā gahessanti¹² udakaṃ pakkamissati¹³, sace ahi-
 guṇṭiko¹⁴ gaṇhissati udakaṃ lohitavaṇṇaṃ bhavissatīti“ evaṃ
 tassā tīṇi nimittāni ācikkhitvā catuddasauposatham¹⁵ adhiṭṭhāya
 so¹⁶ nāgabHAVANā nikkhamitvā tattha gantvā vammīkamattṭhake
 nipajji sarīrasobhāya vammīkaṃ sobhayamāno, sarīraṃ hi 'ssa
 25 rajatadāmaṃ viya setaṃ ahosi, matthako rattakambalabheṇḍuko¹⁷
 viya, imasmiṃ pana jātaka B-assa sarīraṃ naṅgalasīsappa-
 māṇaṃ¹⁸ viya ahosi, Bhūridattajātaka ūruppamāṇaṃ, Saṃkha-
 pālajātaka ekadoṇikanāvappamāṇaṃ. Tadā eko Bārāṇasīvāsi-
 māṇavo Takkasilāṃ gantvā disāpāmokkhassaācariyassa santike

¹ Bā omits vā. ² Bā -kho. ³ Bā -gge. ⁴ Bā add gantvā. ⁵ Bā adds dhitarāṃ
 pathenti. ⁶ C* paṭi-. ⁷ Bā -thakammaṃ. ⁸ Bā karonto addhānaṃ. ⁹ Bā -āhi.
¹⁰ Bā -o gahessati. ¹¹ C* pakkaddhissati, C* pakkatṭhissati, B* pakkuyissati?
¹² Bā -kuṇḍiko. ¹³ Bā cātuddasī. ¹⁴ Bā omits so. ¹⁵ Bā -legenduko. ¹⁶ C*
 naṅgula-.

ālambanamantaṃ¹ uggaṇḥitvā tena maggena attano gehaṃ
 gacchanto M-aṃ disvā „imaṃ sappam̐ gaheṭvā gāmanigama-
 rājadhānisu kilāpento² dhanam̐ uppādessāmīti“ cintetvā dibbo-
 sadhāni gaheṭvā dibbamantaṃ parivattetvā tassa santikaṃ
 agamāsi. Dibbamantaṃ sutakālato paṭṭhāya M-assa kaṇṇesu³
 tattasālākappavesanakālo viya jāto, matthako sikharena abhi-
 matthiyamāno⁴ viya jāto. So „ko nu kho eso“ ti bhoganta-
 rato sīsam̐ ukkhipitvā olokeno ahiguṇṭhikaṃ⁵ disvā cintesi:
 „mama visam̐ mahantaṃ, sace 'haṃ⁶ kujjhitvā nāsāvātam
 vissajjessāmi etassa sarīraṃ bhusamuṭṭhi viya vippekariṃssati,⁷
 atha me sīlam̐ khaṇḍam̐ bhavissati, na taṃ olokeṣāmīti“ so
 akkhīni nimmīletvā sīsam̐ bhogantare ṭhapesi. Ahiguṇḍika-
 brāhmaṇo⁸ osadham̐ khāditvā⁹ mantaṃ parivattetvā khelaṃ
 M-assa sarīre opi¹⁰, osadhānaṃ ca mantassa cānubhāvena
 khelena phutṭhaphuṭṭhaṭṭhāne¹¹ photānam̐¹² utṭhānakālo viya¹³
 jāto, atha naṃ so naṅguṭṭhe gaheṭvā kaḍḍhitvā dīghato nipajjā-
 petvā ajapadena daṇḍena uppiḷetvā dubbalaṃ katvā sīsam̐
 daḷham̐ gaheṭvā¹⁴ nippīlesi. M. mukham̐ vivari, ath' assa
 mukhe khelaṃ opitvā¹⁵ osadhamantaṃ katvā dante bhindi,
 mukham̐¹⁶ lohitassa pūri. M.¹⁷ sīlabhedabhayena evarūpaṃ¹⁸
 dukkham̐ adhiṇṇasento akkhīni ummīletvā olokanamattam pi na
 kari. So pi „nāgarājānam̐ dubbalaṃ karissāmīti“ naṅguṭṭhato
 paṭṭhāy' assa aṭṭhīni cuṇṇayamāno viya sakalasarīraṃ mad-
 ditvā paṭṭakaveṭhanan¹⁹ nāma veṭhesi, tantamajjitan nāma
 majji²⁰, naṅguṭṭhe gaheṭvā dussapoṭṭhiman²¹ nāma poṭṭhesi²².
 M-assa sakalasarīraṃ lohitamakkhitaṃ ahosi, so²³ mahāve-
 danam̐ adhiṇṇaseti²⁴. Ath' assa dubbalabhāvaṃ ṇatvā vallīhi

¹ Bā ālambāyana-. ² Cā kilā-. ³ Ckā abhimanti-, Bā abhipattaya-, Bā abhi-
 matthaya-. ⁴ Ck -guṇṭhikaṃ, Cā -guṇḍikaṃ, Bā -kuṇḍikaṃ. ⁵ Bā sacāham̐. ⁶
 Bā -kuṇḍika-. ⁷ Bā saṃkharitvā. ⁸ Cā mapi. ⁹ Bā khīpi, Bā ukkhīpi. ¹⁰ Ckā
 puṭṭhaphuṭṭha-, Bā phutṭhaphuṭṭha-. ¹¹ Ckā poṭṭhānam̐. ¹² Bā katvā. ¹³ Bā
 khipetvā. ¹⁴ Bā mukhe. ¹⁵ Bā adda attano. ¹⁶ Bā paṭṭakena vedhiman̐.
¹⁷ so Ckā; Bā tantamajjiman̐ nāma majhi. ¹⁸ so Ckā; Bā -poṭṭheyyam̐. ¹⁹ Bā
 poḍhesi. ²⁰ Ckā omit so. ²¹ Bā -sesi.

peḷaṃ karitvā tattha naṃ pakkhipitvā paccantagāmaṃ netvā mahājanamajjhe kilāpesi, nīlādīsu vaṇṇesu vaṭṭacaturassādīsu saṇṭhānesu aṇuṃthulādīsu pamānesu yaṃ yaṃ brāhmaṇo icchatī M. taṃ tad eva katvā naccati, phaṇasatam¹ pi phaṇasa-
 5 hassam² pi karoti yeva. Mahājano pasīditvā bahum dhanam adāsi, ekadivasam eva kahāpaṇasahassam³ saḥassagghaṇake⁴ ca parikkhāre labhi⁵. Brāhmaṇo ādito va „saḥassam labhitvā vissajjessāmīti“ cintesi, taṃ pana dhanam labhitvā „paccanta-
 gāme yeva tāva me ettakaṃ dhanam laddhā rājarājamahā-
 10 maccānaṃ⁶ santike bahum labhissāmīti“ sakaṭaṃ ca sukha-
 yānaṃ ca gahetvā sakaṭe parikkhāre ṭhapetvā sukhayānake nisinno mahantena parivārena M-aṃ gāmanigamādīsu kilā-
 pento „Bārāṇasiyam Uggasenaraṇṇo santike⁷ kilāpetvā vissaj-
 jessāmīti“ agamāsi. So maṇḍuke māretvā nāgaraṇṇo deti.
 15 Nāgarājā punappuna „n⁸ esa⁹ maṃ nissāya māressatīti“ na khādāti. Ath¹⁰ assa madhulāje adāsi. M. „sa¹¹ āham gocaraṃ gaṇhissāmi anto peḷāya eva maraṇaṃ bhavissatīti“ te pi na khādāti¹². Brāhmaṇo māsamattena¹⁰ Bārāṇasiṃ patvā dvāra-
 gāmesu kilāpento bahum dhanam labhi. Rājāpi taṃ¹¹ pakko-
 20 sāpetvā „amhākaṃ kilāpehīti“ āha. „Sādhu deva, sve panna-
 rase tumbhākaṃ kilāpessāmīti“. Rājā „sve nāgarājā rājaṅgaṇe naccissati, mahājano sannipatitvā passatū“¹² ti bheriṃ carā-
 petvā punadivase rājaṅgaṇaṃ alaṃkārapetvā brāhmaṇaṃ pakko-
 sāpesi. So ratanapeḷāya M-aṃ netvā citratthare¹³ peḷaṃ ṭha-
 25 petvā¹⁴ nisīdi. Rājāpi pāsādā oruyha mahājanaparivuto rājā-
 sane¹⁵ nisīdi. Brāhmaṇo M-aṃ niharitvā naccāpesi. Mahājano sakabhāvena saṇṭhātum na sakkoti, celukkhepasahassāni vattanti¹⁶, B-assa upari sattaratanavassam vassati. Tassa gahitassa māso sampūri, ettakaṃ kalam nirāhāro va ahoṣi.

¹ Ck pana-. ² Ck paṇa-. ³ Bā -aṇṇeva. ⁴ Bā -nike. ⁵ Bā labhati, Ck -raṃ labhi. ⁶ Bā -mattānaṃ. ⁷ Ck omīti santike. ⁸ Bā -naṃ esa. ⁹ Bā khādi. ¹⁰ Bā samāsamattena, Ck mahāsattena. ¹¹ Bā naṃ. ¹² Bā vicittattare. ¹³ Bā rājāsāyane. ¹⁴ Bā pava-.

Sumanā „aticirāyati me piyasāmiko, idāni 'ssa idha anā-
gacchantassa māso sampunno, kin nu kho kāraṇaṇ“ ti gantvā
pokkharaniṃ olokeṇti lohitavannaṃ udakaṃ disvā „ahi-
gundikena' gahito bhavissatīti“ ṇatvā nāgabhanā nikkha-
mitvā vammikasantikam gantvā M-assa gahitaṭṭhānaṃ ca 5
kilamitaṭṭhānaṃ ca disvā¹ kantiṭvā paccantagāmaṃ gantvā
pucchitvā taṃ pavattiṃ sutvā Bārāṇasim² gantvā rājaṅgane'
parisamajjhe ākāse rudamānā atṭhāsi. M. naccanto va ākāsaṃ
olokento³ taṃ disvā lajjito peḷaṃ pavisitvā nipajji. Rājā
tassa peḷaṃ pavitṭhakāle „kin nu kho kāraṇaṇ“ ti ito c' ito 10
ca olokeṇto taṃ ākāse ṭhitaṃ disvā paṭhamam gātham āha:

1. Kā nu vijju-r-ivābhāsi osadhī viya tārakā,
devatā nu si gandhabbī, na taṃ maññāmi mānusiṇ⁴ ti. 220.

Tattha na taṃ maññāmi mānusiṇ⁴ ti ahaṃ taṃ mānusiṇti na maññāmi,
tayā ekāya devatāya gandhabbiyā vā bhavitum vaṭṭatīti vadati. 15

Idāni tesam vacanapaṭivacanagāthāyo⁷ honti:

2. N' amhi devī na gandhabbī na mahārāja mānusi,
nāgakaṇṇ' amhi⁸ bhadante, atthen' amhi idhāgatā. 221.
3. Vibbhantacittā kupitindriyāsi,
nettehi te vārigaṇā savanti⁹, 20
kin te naṭṭham, kim pana patthayānā
idhāgatā nāri, tad imgha brūhi. 222.
4. Yam uggatejo urago ti cāhu¹⁰
nāgo ti taṃ¹¹ āhu jano¹² janinda
tam aggahī puriso jīvikattho, 25
taṃ bandhanā muñca, paṭi¹³ mam' eso. 223.
5. Kathaṃ nv-ayaṃ balaviriyūpapanno
hatthattham āgañchi¹⁴ vanibbakassa,
akkhāhi me nāgakaṇṇe tam attham,
kathaṃ vijānemu gahītanāgam. 224. 30

¹ Bđ -kundi-. ² Bđ adds roditvā. ³ Cks -siyaṃ. ⁴ Bđ rajadvāre. ⁵ Bđ
-ketvā. ⁶ Cks -sī, Bđ -si. ⁷ all three MSS. -naṃpaṭi-. ⁸ Bđ asmi. ⁹ Bđ vasanti.
¹⁰ Cks cāha. ¹¹ Bđ nam. ¹² Bđ -nā. ¹³ Ck patim, Cđ Bđ -ti. ¹⁴ Bđ āgacchi.

6. Nagaram¹ pi nāgo bhasmañ kareyya,
tathā hi so balaviriyūpapanno,
dhammañ ca nāgo apacāyamāno,
tasmā parakkamma tapo karotīti. 225.

5 Tattha atthenamhīti ahañ ekañ kāraṇaṃ paṭicca idhāgatā, kupitindriyā ti kilantindriyā, vārigaṇā ti assubindughaṭṭā, urago ti cāhū ti urago ti cāyañ mahājano katheti², puriso ti ayañ puriso tañ nāgarājānañ jīvikkatthāya aggahesi, vanibbakassā³ 'ti imassa vanibbakapurisassa kathan nu esa mahānubhāvo samāno hatthatthañ āgato ti pucchati, dhammañcā⁴ 'ti
10 pañcasīladhammañ uposathavāsaddhammañ ca⁵ guruñ⁶ karonto viharati, tasmā iminā purisena gahito pi sac' ahañ imassa upari nāsāvātañ vissajjesāmi bhusamuṭṭhīm⁷ viya karissati evaṃ me sīlañ bhijjissatīti sīlabhedabhayañ⁸ parakkamma⁹ tañ dukkhañ adhvāsetvā tapo karoti viriyañ eva karotīti āha.

Rājā „kahañ⁹ pan' eso⁹ iminā gahito“ ti pucchi. Ath'
15 assa sā ācikkhantī
7. Cātuddasiṃ pannarasiñ ca rāja
catuppathe sammati¹⁰ nāgarājā,
tam aggahī puriso jivikkattho,
tañ bandhanā muñca, patī mam' eso ti gātham āha. 226

20 Tattha catuppathe ti catukkamaggassa āsannaṭṭhāne ekasmiṃ vammīke caturaṅgasamanuāgatañ adhiṭṭhānañ adhiṭṭhābitvā uposathavāsam vasanto nippajjati¹¹ attho, tañ¹² bandhanā ti tañ evaṃ dhammikañ guṇavantañ nāgarājānañ etassa¹³ dhanā datvā peḷabandhanā pamuñca.

Evañ ca pana vatvā puna pi¹⁴ yācantī¹⁵ dve gāthā abhāsi:
25 8. Soḷas' itthisahassāni āmuttamaṇikuṇḍalā
vārigehāsayā¹⁶ nāriyo¹⁷ tāpi tañ saraṇaṃ gatā. 227.
9. Dhammena mocehi asāhasena
gāmena nikkhena gavañ satena,
ossatṭhakāyo urago carātu,
30 puññatthiko muñcatu bandhanasmā ti. 228.

¹ C^o nāgam. ² B^d -si. ³ B^d uposathañ vāsaddhammañca. ⁴ B^d guruñ. ⁵ C^k -i, C^e -ī, B^d bhasmamūṭhi. ⁶ B^d -yā. ⁷ C^e parakkama, B^d parakkamañ. ⁸ B^d kathañ. ⁹ C^k B^d panaso. ¹⁰ B^e sampati. ¹¹ B^d nippajjiti. ¹² C^k omit tañ. ¹³ C^k ekassa. ¹⁴ B^d adds tañ. ¹⁵ all three MSS. -ti. ¹⁶ B^d -geha-. ¹⁷ C^k nāriyo, B^d nāri.

Tattha soḷasā¹ 'ti mā tvaṃ esa yo vā so vā daliddanāgo ti maññittha,
etassa hi ettikā² sabbālaṃkārapatimaṇḍitā itthiyo va³, sesā sampatti aparimānā
ti dasseti, vārigehāsaya⁴ ti udakacchadanāṃ udakagabbhaṃ katvā tattha
sayanasilā, ossaṭṭhakāyo ti nissaṭṭhakāyo hutvā, carātū 'ti caratu.

Atha naṃ rājā tisso gāthā abhāsi :

5

10. Dhammena mocemi asāhasena

gāmena nikkhena gavaṃ satena.

ossaṭṭhakāyo urago carātu,

puññatthiko muñcatu bandhanasmā. 229.

11. Dammi⁵ nikkhasataṃ ludda thullaṃ ca maṇikuṇḍalaṃ

10

catussadaṇ⁶ ca pallaṃkaṃ uṇmāpupphasirinnibhaṃ⁷. 230.

12. Dve ca sādisiyo bhariyā usabhaṃ ca gavaṃ sataṃ,

ossaṭṭhakāyo urago carātu,

puññatthiko muñcatu bandhanasmā ti. 231.

Tattha luddā 'ti rājā uragaṃ mocetuṃ ahiguṇḍikaṃ⁸ āmantetvā tassa 15
dātabhaṃ deyyadhammaṃ dassento evaṃ āha. gāthā pana heṭṭhā vuttatthā yeva.

Atha naṃ luddo āha :

13. Vināpi dānā tava⁹ vacanaṃ janinda¹⁰,

muñcemu naṃ uragaṃ bandhanasmā,

ossaṭṭhakāyo urago carātu,

20

puññatthiko muñcatu bandhanasmā ti. 232.

Tattha tava¹¹ vacanaṃ ti mahārāja vināpi dānena tava vacanaṃ eva
ambhākaṃ garuṃ¹², muñcemu naṃ ti muñcissāmi etaṃ ti vadati.

Evaṃ ca pana vatvā M-aṃ peḷato nīhari. Nāgarājā
nikkhamitvā pupphantaraṃ pavisitvā taṃ attabhāvaṃ vija- 25
hitvā māṇavakavaṇṇena alaṃkatasariro¹³ paṭhavim bhindanto
viya nikkhamitvā aṭṭhāsi. Sumanā ākāśā otaritvā tassa san-
tike ʈhitā. Nāgarājā¹⁴ añjalim paggayha rājānaṃ namassa-
māno aṭṭhāsi.

¹ Bḍ soḷasitthi. ² Bḍ ettakā. ³ Bḍ vā. ⁴ all three MSS. -geha-. ⁵ Ck,
dhammi. ⁶ Bḍ caturassaṇca. ⁷ Bḍ ummārapupphāsannibhaṃ. ⁸ Bḍ -kuṇḍi-,
Bḍ -guṇṭhi-. ⁹ Ck tha. ¹⁰ read: dānā vinā te v.j.? ¹¹ Ck omits tava. ¹²
Ck² garu. ¹³ Bḍ adds hutvā. ¹⁴ Bḍ -jānaṃ.

Tam atthaṃ pakāśento S. dve gāthā abhāsi:

14. Mutto Campeyyako nāgo rājānaṃ etad abravi:
namo te Kāsirāj' atthu¹ namo te Kāsivaddhana,
aṇḍalin te paggaṇhāmi², passeyyam me nivesanaṃ. 233.

- 5 15. Addhā hi dubbissasam³ etam āhu
yaṃ mānuso vissase⁴ amānusaṃhi,
sace ca maṃ yācasi etam atthaṃ
dakkhemu te nāga nivesanānīti. 234.

Tattha passeyyamme nivesanaṃ ti mama nivesanaṃ Campeyya-
10 nāgabavanānaṃ ramaṇiyaṃ passitabbayuttakaṃ taṃ te ahaṃ dassetukāmo taṃ
sabalaavāhanaṃ āgantvā⁵ passa naṇḍā 'ti vadati, dubbissasam⁶ ti dubbissa-
saniyam⁷, sace cā 'ti sace maṃ yācasi passeyyāma te nivesanāni api ca kho
pana taṃ na saddahāmi ti vadati.

Atha naṃ saddahāpetuṃ sapathaṃ karonto M. dve
15 gāthā abhāsi:

16. Sace hi⁸ vāto girim āvaheyya
cando ca suriyo ca chamā pateyyuṃ
sabbā ca⁹ najjo paṭisotaṃ¹⁰ vajeyyūṃ
na tv-ev' ahaṃ rāja musā bhaṇeyyaṃ. 235.

- 20 17. Nabhaṃ phaleyya udadhī pi susse
saṃvaṭṭayaṃ¹¹ bhūtaḍḍharā vasundharā
siluccayo¹² Meru samūlam ubbahe
na tv-ev' ahaṃ rāja musā bhaṇeyyaṃ ti. 236.

Tattha saṃvaṭṭayaṃ¹¹ bhūtaḍḍharā vasundharā ti ayaṃ bhūta-
25 ḍḍharā ti ca vasundharā ti ca¹³ saṃkhaṃ gatā mahāpaṭṭhavi kilaṇḍaṃ viya saṃ-
vaṭṭeyya, samūlam ubbahe ti evaṃ Mahāsinerupabbato samūlo utṭhāya
purāṇapaṇṇaṃ viya ākāse pakkaṇḍeyya.

So M-ena evaṃ vutte pi asaddahanto

18. Addhā hi dubbissasam¹⁴ etam āhu
30 yaṃ mānuso¹⁵ vissase amānusaṃhi,

¹ Ck -rājā, C -rāja, both omitting tthu. ² B^d paggayhāmi, B^e paggaṇhāmi?

³ Ck dubbissasam, B^e duppiāsam. ⁴ read: vissas? ⁵ B^d gaṇṭva. ⁶ Ck

dubbissan, B^e dubbissāsan. ⁷ Ck^e bhissasaniyam, B^d dubbissāsaniam. ⁸ B^d

pi. ⁹ Ck va. ¹⁰ Ck -ta. ¹¹ so Ck^e for saṃvaṭṭaye? B^d -ṭṭeyya. ¹² B^d sikku-.

¹³ Ck^e vasun-. ¹⁴ B^d dubbissāsam. ¹⁵ B^d manusso.

sace ca mañ yācasi etam atthañ
dakkhemu te nāga nivesanānīti. 237.

Puna pi tam eva gātham vatvā „tvam mayā katagūṇaṃ
jānitum arahasi, saddahitum pana yuttabhāvaṃ vā ayutta-
bhāvaṃ vā ahañ jāniissāmīti“ pakāsento itaraṃ gātham āha: 5

19. Tunhe kho 'ttha¹ ghoravisā ulārā,
mahātejā khippakopī ca hotha,
mama kāraṇā bandhanasmā pamutto
arahasi no jānitaye² katānīti. 238.

Tattha ulārā ti ulāravisā, jānitaye ti jānitum. 10

Atha nañ saddahāpetum puna sapathaṃ karonto M.

20. So³ paccataṃ niraye ghorarūpe
mā kāyikaṃ sātama alattha kiñci
peḷāya baddho maraṇaṃ upetu
yo tādisaṃ kamma kataṃ na jāne ti gātham āha. 239. 15

Tattha paccatan ti paccatu, kamma katan ti katakamman, evaṃ
guṇakāraṇaṃ tumbhādisaṃ yo na jānāti so evarūpo hotū ti vadati.

Ath' assa rājā saddahitvā thutim akāsi:

21. Saccappaṭiññā tavam esa hotu,
akkodhano hohi⁴ anūpanāhi⁵,
sabbañ ca te nāgakulaṃ supaṇṇā⁶
aggim⁷ va gimhāsu vivajjayantū 'ti. 240. 20

Tattha tavamesa hotū 'ti tava esa paṭiññā saccā hotu, aggim⁸ va gim-
hāsu vivajjayantū 'ti yathā manussā gimhakāle santāpaṃ anicchantā jala-
mānaṃ aggim vivajjenti evaṃ vivajjentu dūrato va pariharantu. 25

M. pi rañño thutim karonto itaraṃ gātham āha:

22. Anukampasī⁹ nāgakulaṃ janinda
mātā yathā suppiyaṃ ekaputtaṃ,
ahañ ca te nāgakulena saddhim
kāhāmi veyyāvāṭikaṃ ulāraṇa ti. 241. 30

¹ read: tunhe 'ttha kho? ² Cks -taniye. ³ Cks yo. ⁴ Bd⁵ hoti. ⁵ Ck Bd
anupanāhi, C⁶ anūpanāhi. ⁶ Cks -a. ⁷ Ck Bd -i, C⁸ -ī. ⁸ Cks -ī, Bd -i. ⁹
all three MSS. -si.

Tam sutvā rājā nāgabhavanam gantukāmo senam gamana-
sajjam kātum¹ ānāpento

25. Yojentu ve rājarathe sucitte
kambojake assatare sudante,
5 nāge ca yojentu suvaṇṇakappane²,
dakkhemu nāgassa nivesanānīti gātham āha. 242.

Tattha kambojake assatare sudante ti susikkhite kambojakaraṭṭha-
sambhave assatare yojentu.

Itarā abhisambuddhagāthā:

- 10 24. Bherimutiṅgā paṇavā ca saṃkhā
āvajjayimsu³ Uggasenassa raṇṇo,
pāyāsi rājā bahu sobhamāno
purakkhato nārigaṇassa majjhe ti. 243.

- 15 Tattha bahu sobhamāno ti bhikkhave Bārāṇasirājā soḷasahi nārisa-
hassehi purakkhato⁴ parivārīto tassa⁵ nārigaṇassa majjhe Bārāṇasito nāga-
bhavanam gacchanto ativiya sobhamāno pāyāsi.

- Tassa nagarā nikkhantakāle yeva M. attano ānubhāvena
nāgabbhavane 'sabbaratanamayaṃ⁶ pākāraṇ ca dvārattālake ca
dissamānarūpe katvā nāgabhavanagamanaṃ maggaṃ⁷ alaṃkata-
20 paṭiyattam māpesi. Rājā sapariṣo⁸ tena maggena nāga-
bhavanam pavisitvā ramaṇīyam bhūmibhāgaṇ ca pāsāde ca
addasa.

Tam attham pakāsento S. āha:

- 25 25. Suvannacitakam⁹ bhūmiṃ addakkhi Kāsivaddhano
sovaṇṇaye¹⁰ ca pāsāde veluriyaphalakatthate. 244.
26. Sa rājā pāvisi vyamham Campeyyassa nivesanam
ādiccavaṇṇupanibham kamsavijjupabhasaram. 245.
27. Nānārukkhehi sañchannam nānāgandhasameritam¹¹
so¹² pāvekkhi Kāsirājā Campeyyassa nivesanam. 246.
30 28. Pavitṭhamhi Kāsiraṇṇo¹³ Campeyyassa nivesane
dibbā¹⁴ turiyā vajjimsu nāgakaṇṇā ca naccayum. 247.

¹ Hd senagamanaṃ sajjāpetum. ² Cks -he. ³ read: āvajjayimsu; Cks āvajjimsu.
⁴ Cks -ta. ⁵ Bd -ā. ⁶ Bd satteratana. ⁷ Bds -gāmimaggam. ⁸ Bd sapari-
vāro. ⁹ Bds -citta-. ¹⁰ Bds sovaṇṇamaye. ¹¹ Bd -samiritam. ¹² Cks omit
so. ¹³ Bd -e. ¹⁴ Ck -a.

99. Tam nāgakaññā caritaṃ gaṇena
anvāruhi¹ Kāsirājā pasanno,
nisīdi sovaṇṇamayamhi pīthe
sāpassaye² candanasāralitte ti āha. 248.

Tattha suvaṇṇacitakaṇ³ ti suvaṇṇavālūkāya santhataṃ⁴, vyambhaṇ ti 5
alaṃkātānāgabHAVANAṃ, Campeyyassā 'ti nāgabHAVANAṃ pavāsitvā Campeyya-
nāgarājassa nivesanaṃ pāvisi, kaṃsa vijjupabhassaraṇaṃ ti meghamukhe
suvaṇṇavaṇṇasañcaraṇavijju⁵ viya obhāsamānaṃ, gandhasameritaṃ ti nānā-
vidhehi dibbagandhehi anusañcaritaṃ⁶, caritaṃ⁷ gaṇeṇā 'ti tam nivesanaṃ
nāgakaññānaṃ⁸ caritaṃ anusañcaritaṃ, caṇḍanasāralitte ti dibbasāra- 10
candanena anulitte.

Tattha nisinnamattass' ev' assa nānaggarasaṃ dibba-
bhojanaṃ upanāmesuṃ tathā soḷasannaṃ itthisahassānaṃ
sesaparisaṃ⁹ ca. So¹⁰ sattāhamattaṃ sapariso dibbannapānā-
dīni paribhuñjitvā dibbehi kāmagaṇehi abhiramitvā sukhasa- 15
yane nisinna M-assa yasaṃ vaṇṇetvā „nāgarāja tvaṃ eva-
rūpaṃ sampattiṃ pahāya manussaloke vammikamatthake ni-
pajjitvā kasmā uposathavāsaṃ vasaṃ¹¹“ pucchi. So pi
'ssa kathesi.

Tam atthaṃ pakāseto S. āha: 20

a. So tattha bhutvā ca atho ramitvā

Campeyyakaṃ Kāsirājā avoca:

vimānaseṭṭhāni imāni tuyhaṃ

ādiccavaṇṇāni pabhassarāni,

n' etādisaṃ atthi manussaloke, 25

kimatthiyaṃ nāga tapo karosi. 249.

a1. Tā kambukāyūradharā suvatthā

vaṭṭaṅgulī tambatalūpapannā

paggayha pāyenti¹¹ anomavaṇṇā¹²,

n' etādisaṃ atthi manussaloke, 30

kimatthiyaṃ nāga tapo karosi. 250.

¹ all three MSS. -i. ² Bds so-. ³ Bds -citta-. ⁴ Bd saṇḍatani? ⁵ Cks su-
vaṇṇasañcaraṇaṃ-, Bs suvaṇṇavaṇṇasañcaraṇaṃ, Bd suvaṇṇavaṇṇasañcaraṇa-.

⁶ Ck adds va naccanto. ⁷ Cs omits ca. ⁸ Bd -kaññāgaṇeṇa. ⁹ Bd sesarājapari-.

¹⁰ Bd adds pana. ¹¹ Ck pāyanti, Cs pāsanti. ¹² Cks -aṇṇa.

32. Najjo ca khemā¹ puthulomamacchā
adāsakuntābhirudā sutitthā,
n' etādisaṃ etc. 251.
- 5 33. Koṇcā mayūrā diviyā ca haṃsā
vaggussarā kokilā sampatanti, etc. 252.
34. Ambā ca sālā tilakā ca jambuyo
uddālakā pāṭaliyo ca phullā, etc. 253.
35. Imā ca te pokkharāṇṇo² samantato
diviyā ca gandhā satataṃ sampatanti³.
10 n' etādisaṃ atthi manussaloke,
kimatthiyaṃ nāga tapo karosi⁴. 254.
36. Na puttahetu na dhanassa hetu
na āyuno vāpi⁵ janinda hetu,
manussayoniṃ abhipatthayāno
15 tasmā parakkamma tapo karomīti. 255.

Tattha tā ti soḷasasahassanāgakaṇṇā sandhāyāha, kaṇṭhukāyūradharā
ti suvaṇṇābharanādhārā, vaṭṭaṇṅulīti pavāṇakurasadisavaṭṭaṇṅalī, tambata-
lūpapannā ti abhirattehi batthapādālehi samannāgatā, pāyentīti dibba-
pānaṃ ukkhipitvā taṃ pāyenti, puthulomamacchā ti puthulapattehi nānā-
20 macchehi samannāgatā, adāsakuntābhirudā ti adāsasaṃkhātehi⁶ sakuṇehi
abhirudā, sutitthā ti sundaratitthā, diviyā ca haṃsā ti dibbahamsā ca,
sampatantīti manuṇṇaravaṇi ravantā⁷ rukkhato rukkhaṃ sampatanti, dibbā
ca gandhā ti tāsū pokkharāṇiṣu satataṃ dibbagandhā vāyanti, abhipattha-
yāno ti patthayanto vicarāmi, tasmā ti tena kāraṇena parakkamma viriyaṃ
25 paggahehvā tapo karomi uposathaṃ upavasāmi.

Evam vutte rājā

37. Tvaṃ lohitakkho vihatantaramso⁸
alaṃkato kappitakesamassu
surosito lohitacandanena
30 gandhabbarājā va⁹ disā pabhāsasi. 256.
38. Deviddhipatto si mahānubhāvo
sabbhehi kāmehi samaṇṅibhūto,
pucchāmi taṃ nāgarāje¹⁰ tam atthaṃ :
seyyo ito kena manussaloko¹¹ ti āha. 257.

¹ Cks temā, Bds khomā. ² Cks -ā. ³ so Cks for patanti? Bds sampavāyanti. ⁴ Bds add Bodhisatto āha. ⁵ Bds cāpi. ⁶ so all three MSS. ⁷ Bds -ti. ⁸ Cks vihatattha-. ⁹ Cks ca. ¹⁰ Bds -ja. ¹¹ Cks -ke.

Tattha surosito ti suvilitto.

Ath' assa ācikkhanto nāgarājā āha:

39. Janinda nāññatra manussalokā
suddhī ca¹ saṁvijjati saṁyamo ca¹,
ahañ ca laddhāna manussayoniṁ
kāhāmi jātimaṇassa² antan ti. 258. 5

Tattha suddhī cā¹ 'ti mahārāja aññatra manussalokā amatamahānibbāna-
saṁkhātā suddhī vā sīlasaṁyamo vā n' atthi, antan ti manussayoniṁ laddhā
jātimaṇassa antaṁ karissāmiti tapo karomi.

Taṁ sutvā rājā 10

40. Addhā have sevitaḍḍā sapaññā (supra ⁴⁵³/₁₅)
bahussutā ye bahuṭhānacintino,
nariyo³ ca disvāna tavañ⁴ ca nāga⁵
kāhāmi⁶ puññāni anappakāñti. 259.

Tattha nariyo³ 'ti [imā tava nāgakaññā⁷ ca tavañ ca disvā bahūni 15
puññāni karissāmiti vadati.

Atha naṁ nāgarājā

41. Addhā have sevitaḍḍā sapaññā
bahussutā ye bahuṭhānacintino,
nariyo³ ca disvāna mamañ ca rāja 20
karoḥi puññāni anappakāñti āha. 260.

Tattha karoḥīti kareyyāsi mahārāja⁸.

Evam vutte Uggaseno gantukāmo hutvā „nāgarāja ciraṁ
vasit' amha⁹, gamissāmā“ 'ti āpucchi. Atha naṁ M. „tena hi
mahārāja yāvadicchakaṁ dhanam gaṇhā¹⁰“ 'ti dhanam dassento 25

42. Idañ ca me jātarūpaṁ pahūtaṁ¹¹
rāsī suvaṇṇassa ca tālamattā,
ito haritvā sovaṇṇagharāni
[kāraya] rūpiyassa ca pākāraṁ karontu¹². 261.

¹ Bā vā. ² Bds jātijarāmāra ³ Bds nā-. ⁴ Bds tu-. ⁵ Ck rāja. ⁶ Cks ka-.

⁷ Bā -āyo. ⁸ Bā -jā ti ⁹ Ck -hā, C^o vasitama, Bds vasimhā. ¹⁰ Bā -āhi. ¹¹

Bā bahutaṁ. ¹² so all three MSS. for -- suvaṇṇaṁ gharāni rūpiyassa cā --?

43. Muttā¹ ca vāhasahassāni pañca
veḷuriyamissāni ito haritvā
antepure bhūmiyaṃ santharantu,
nikkaddamā hohiti² nīrajā³ ca. 262.
- 5 44. Etādisaṃ āvasa rājasetṭha
vimānasetṭhaṃ bahu sobhamānaṃ
Bārāṇasim⁴ nagaraṃ iddhaphītaṃ⁵
rajjaṇ ca⁶ kārehi anomapaññā⁷ 'ti. 263.

Tattha rāsīti tesu tesu ṭhānesu tālappamāparāsīyo⁷, sovaṇṇagharānīti
10 suvaṇṇagehāni, nikkaddamā ti 'evan te⁸ antepure bhūmi nikkaddamā ca
nīrajā⁹ ca bhavissati, etādisaṃ ti evarūpaṃ suvaṇṇamayaṃ rajatapākāraṃ
muttāveḷuriyasanthatabhūmibhāgaṃ¹⁰, phītan ti phītaṃ taṃ¹¹ Bārāṇasinagaraṃ
ca āvasa, anomapaññā¹² 'ti alāmakapaññā¹³.

Rājā tassa kathaṃ sutvā¹⁴ adhivāsesi. Atha M. nāga-
15 bhavane bheriṇ carāpesi: „sabbā rājaparisa yāvadicchakam
hiraññasuvaṇṇādikaṃ dhanam gaṇhantū¹⁵“ 'ti rañño ca ane-
kehi sakaṭasatehi dhanam pesesi. Tadā rājā mahantena
yasena nāgabhavanā nikkhamitvā Bārāṇasim eva gato. Tato
paṭṭhāya kira Jambudīpatalaṃ sahirāññaṃ jātaṃ¹⁶.

20 S. i. d. ā. „evam porāṇakapaṇḍitā nāgasampattiṃ pahāya upo-
sathavāsaṃ vasiṃsū“ 'ti vatvā j. s.: „Tadā ahigunḍiko¹⁶ Devadatto
ahosi, Sumanā Rāhulamātā, Uggaseno Sāriputto, Campeyyanāgarājā
aham evā“ 'ti. Campeyyajātakaṃ.

11. Mahāpalobhanajātaka.

25 Brahmaloḷkā cavitvānā¹⁷ 'ti. Idam S. J. v. visuddha-
saṃkilesaṃ ā. k. Vatthum heṭṭhā vitthāritam eva. Idha pana
S. „bhikkhū mātagāmo nām' esa visuddhasatte pi saṃkiliṭṭhe¹⁷
karontīti¹⁸“ vatvā a. ā.:

¹ Ck^s muttānañ. ² Bđ he-. ³ Ck^s Bđ nīrajā. ⁴ Bđ -sī. ⁵ Ck^s iddhampitā, C^s
iddhamphītā, Bđ iddhampitāṃ. ⁶ Ck^s rajjaṃ, omitting ca. ⁷ Bđ -ñā-. ⁸ Bđ
evamsante. ⁹ Ck^s nīrajā. ¹⁰ Bđ -saṇḥata-. ¹¹ Bđs omit taṃ. ¹² all three MSS.
-ññā. ¹³ Bđ adds taṃ. ¹⁴ Bđ harantu. ¹⁵ Bđ sahirāññaṃ suvaṇṇajātaṃ, Ck^s
sahirāññajātaṃ. ¹⁶ Bđ -kunḍi-. ¹⁷ Ck^s -ṭṭhaṃ. ¹⁸ Bđ karotīti.

A. B. Cūlapalobhane vuttanayena atītavatthum vitthāre-
tabbām. Tada pana M. Brahmālokā cavitvā Kāsirañño¹ putto
hutvā nibbatti, Anitthigandha-kumāro nāma ahoṣi, itthi-
naṃ batthe na saṇṭhāti, purisavesena² thaṇṇaṃ pāyenti, jhā-
nāgāre vasati³, itthiyo na passati.

5

Tam attham pakāseto S. catasso gāthā abhāsi:

1. Brahmālokā cavitvāna devaputto mahiddhiko
rañño putto udapādi sabbakāmasamiddhisu. 264.
2. Kāmā vā kāmāsaññā vā Brahmāloke na vijjati,
sv-āssu⁴ tāy⁵ eva saññāya kāmehi vijjucchatha. 265.
3. Tassa c' antepure āsi jhānāgāraṃ sumāpitaṃ,
so tattha patisaṃlīno⁶ eko rahasi jhāyatha. 266.
4. Sa rājā paridevesi⁷ puttāsokena aṭṭito⁸:
ekaputto c' ayaṃ mayhaṃ, na ca kāmāni bhūñjati. 267.

10

Tattha sabbakāmasamiddhisū 'ti sabbakāmānaṃ samiddhisu sampatti-
yuttassa⁹ rañño putto hutvā eko devaputto nibbatti, svāssu⁹ 'ti so kumāro.
tāyevā 'ti tāya Brahmāloke nibbattitāya jhānāsaññāya eva, sumāpitaṃ ti
pitaraṃ suddhaṃ¹⁰ mānāpaṃ katvā māpitaṃ¹¹, rahasi jhāyathā 'ti mātu-
gāmāni appasanto vasi, paridevesi¹² vilapati.

15

Pañcamā¹³ rañño paridevanagāthā:

5. Ko nu kh' ettha¹⁴ upāyo¹⁵ so, ko vā jānāti kiñcanaṃ,
ko¹⁶ me puttaṃ palobheyya yathā kāmāni patthaye ti. 268.

20

Tattha kho nu khettha¹⁷ so ti ko nu kho ettha etassa kāmānaṃ
bhūñjanaupāyo, ko nu kho idh' upāyo¹⁸ so ti pi pātho¹⁹, aṭṭhakathāyaṃ pana
ko nu kho etaṃ upavasitvā upalāpanakāraṇaṃ²⁰ jānāti vuttaṃ, ko vā jānāti
kiñcanaṃ ti ko vā etassa pabuddhanakāraṇaṃ²¹ jānāti attho.

25

Tatoparaṃ diyaḍḍhaabhisambuddhagāthā²²:

6. Ahū kumārī²³ tatth' eva vaṇṇarūpasamāhitā
kusalā naccagītassa vādite ca padakkhiṇā,
sā tattha upasamkamma rājānaṃ etad abravīti. 269.

30

¹ Bds kāsikā. ² Bd adds nam. ³ Bds nisīdi. ⁴ Cks svāssa. ⁵ Bd paṭisaṃlīno.
⁶ Bd -vasi. ⁷ Ck aṭṭhito? Cs aṭṭhino? Bs adhito? ⁸ Bd sampattisū ṭhitassa.
⁹ Ck svāssa, Bd svāsu, Cs svāssa. ¹⁰ Ck rājā suṭṭha, Cs rājā suṭṭhu in the
place of pi-su-. ¹¹ Cs mātarāni. ¹² Bd -vasīti. ¹³ Cks -mam, Bd -māpi. ¹⁴
Cks khetta, Bd khotta, Bs khvettha. ¹⁵ Cks -yā. ¹⁶ Bds -yo. ¹⁷ Cks khetta,
Bd khottha. ¹⁸ Cks -yā. ¹⁹ Cks add ti. ²⁰ Bd upalobhana-. ²¹ so Cks; Bd
palibuddhakā-, Bs palibuddhana-. ²² Bd diyaḍḍhā-. ²³ all three MSS. -i.

Tattha ahū ti bhikkhave, tattheva antepure cūlanātakānaṃ antare ekā taruṇakumārīkā ahośi, paḍakkhiṇā ti susikkhitā.

7^a. Ahaṃ kho taṃ¹ palobheyyam sace bhattā bhavissatīti upaḍḍhagāthā kumārīkāya vuttā.

5 Tattha sace bhaṭṭā ti sace esa mayhaṃ pati bhavissati².

Taṃ tathāvādinim rājā kumārīm etad abravi:

7^b. Tvaṃ ñeva naṃ palobhehi, tava bhattā bhavissatīti. 270.

Tattha tava bhattā bhavissatīti tav' esa pati bhavissati³, tvaṃ ñeva tassa⁴ aggamaheśi bhavissasi, gaccha naṃ palobhehi, kāmarasaṃ jānāpehiti.

10 Evaṃ vatvā rājā „imissā kira okāsaṃ karontū“⁵ ti kumārassa⁶ upaṭṭhānaṃ pesesi. Sā paccūsakāle vīṇaṃ ādāya gantvā kumārassa sayanagabbhassa bahi avidūre ṭhatvā agganakhehi vīṇaṃ vādentī madhurena sarena gāyitvā taṃ palobhesi.

Taṃ atthaṃ pakāseto S. āha:

15 8. Sā ca antepuraṃ gantvā bahuṃ kāmūpasamhitam hadayaṅgamā pemaṇiyā citragāthā abhāsatha. 271.

9. Tassā ca gāyamānāya saddaṃ sutvāna nāriyā kāmaccand' assa uppajji, janam so paripucchatha: 272.

20 10. Kass' eso saddo ko vā so bhaṇati⁶ uccāvacaṃ bahuṃ hadayaṅgamaṃ pemaṇiyaṃ atho kaṇṇasukhaṃ mama. 273.

11. Esā kho pamadā⁸ deva, khiḍḍā esā anappikā, sace tvaṃ kāme⁹ bhuñjeyya bhiyyo bhiyyo chādeyyu¹⁰ taṃ. 274.

12. Ingaha āgaccha corena¹¹, avidūramhi gāyatu, assamassa samīpamhi santike mayha gāyatu. 275.

25 13. Tirokuḍḍamhi gāyitvā jhānāgāramhi pāvisi, bandhi naṃ¹² anupubbena āraṇṇam¹³ iva kuñjaraṃ. 276.

14. Tassa kāmarasaṃ natvā issāḍhamma ajāyatha: ahaṃ eva kāme bhuñjeyyaṃ, mā aṇṇo puriso ahu. 277.

30 15. Tato asīm gahetvāna purise hantum upakkami: ahaṃ eva eko bhuñjissam, mā aṇṇo puriso siyā. 278.

¹ Bḍ naṃ. ² Bḍ -titi. ³ Cks omit bha-. ⁴ Bḍ ñevassa. ⁵ Cks -rassā. ⁶ read bhaṇat'. ⁷ Bḍ aho. ⁸ Bḍ pamudā. ⁹ Cks kāmagine. ¹⁰ Bḍ chāteyyaṃ corr. to chāneyyaṃ, Bḍ chādeyya, omitting taṃ. ¹¹ so Cks for āgacchat' orena? Bḍ āgacchantorenaṃ. ¹² Ck bandinaṃ, Bḍ bandhitum. ¹³ Bḍ a-.

16. Tato janapadā¹ sabbe vikkandimsu samāgatā:
putto ty-ayam² mahārāja janam heṭhety-adūsakam³. 279.
17. Tañ ca rājā vihāhesi⁴ samhā ratthāto⁵ khattiyo:
yāvata⁶ vijitam mayham na te vattabba tāva⁷. 280.
18. Tato so bhariyam ādāya samuddam upasamkamī,
paṇṇasālāṃ karitvāna⁸ vanam uñchāya⁹ pavisi. 281. 5
19. Ath' ettha isi-m-āgāñchi¹⁰ samuddam uparūpari,
so tassa geham pāvekkhi bhattakāle¹¹ upatthite. 282.
20. Tañ ca¹² bhariyā palobhesi, passa yāva sudāruṇam,
cuto so brahmacariyamhā iddhiyā parihāyatha. 283. 10
21. Rājaputto ca uñchāto vanamūlaphalaṃ bahum
sāyam kācena ādāya¹³ assamaṃ upasamkamī. 284.
22. Isī ca khattiyaṃ disvā samuddam upasamkamī,
vehāsayaṃ¹⁴ gamissan ti sīdat' eso mahaṇṇave. 285.
23. Khattiyo ca isim disvā sīdamūnaṃ mahaṇṇave
tass' eva anukampāya imā gāthā abhāsatha: 286. 15
24. Abhiḍḍamāne vārisimā sayam¹⁵ āgama¹⁶ iddhiyā¹⁷
missibhāv' itthiyā¹⁸ gantvā saṃsīdasi mahaṇṇave. 287. (II p. 330.)
25. Āvaṭṭanī mahāmāyā brahmacariyavikopana
sīdanti, naṃ viditvāna ārakā parivajjaye¹⁹. 288. 20
26. Analā mudusambhāsā duppūrā tā²⁰ nadīsamā, (II p. 326.)
sīdanti, naṃ viditvāna ārakā parivajjaye¹⁹. 289.
27. Yam etā upasevanti chandasā vā dhanena vā
jātavedo va saṇṭhānaṃ khippaṃ anudahanti naṃ²¹. 290.
28. Khattiyassa vaco sutvā isissa²² nibbidā²³ ahu,
laddhā porāṇakam maggaṃ gacchat' eso vihāyasam²⁴. -291. 25
29. Khattiyo ca isim disvā gacchamānaṃ vihāyasam²⁵
saṃvegāṃ alabhī dhīro pabbajjāṃ samarocayi. 292.
30. Tato so pabbajitvāna kāmarāgaṃ virājayi²⁶,
kāmarāgaṃ virājetvā Brahmālokūpago ahū 'ti. 293. 30

¹ Cks jā-. ² C^s tyāham, B^d tyāyam ³ Cks -ti dū-, B^d hetetyadū-, B^s he-
theyyadū-. ⁴ so Cks for vivāsesi? B^d vimāhesi, B^s vipāhesi. ⁵ Ck samahā-
ratthāno, C^s mahāratthāto, B^d simāratthato, B^s tamhā ratthato. ⁶ Ck yācatā,
C^s yāvata ⁷ Cks kāvade. ⁸ Cks -tvāva. ⁹ Cks navamunchāya, B^s vanamucchāya.
¹⁰ B^d āgacchi ¹¹ Cks bhatte-. ¹² Cks tava. ¹³ Cks kācenādāya, B^d kājena
ādāya. ¹⁴ B^d vehāyasam. ¹⁵ B^s ayam. ¹⁶ B^d akkamna. ¹⁷ B^d siddhiyā. ¹⁸
Cks missigāmitthiyā, B^d misisāvitthiyā. ¹⁹ Ck -se. ²⁰ B^d dupūrato. ²¹ B^d tani
²² C^s isisan? ²³ B^d -do. ²⁴ C^s vihāsayaṃ corr. to vihāyasam. ²⁵ C^s vihā-
sayam corr. to vihāyasam, B^d vihāsam. ²⁶ Cks -si.

Tattha antepuran ti kumārassa vasanaṭṭhānaṃ, bahun¹ ti bahum² nā-
 nappakārakaṃ, kāmūpasambhitan ti kāmānissitaṃ pavattayamāuā, kāmāc-
 chandassā 'ti assa Anittihigandhakumārassa kāmācchando uppajji, janān ti
 attano santikāvacaraṃ parivārakajanaṃ³, uccāvacan ti uggataṃ⁴ anuggataṃ⁵
 5 ca, bhuñjeyyā 'ti sace bhuñjeyyāsi. chādeyyun ti⁶ ete kāmā nāma tava
 ruceyyum, so pamadā⁷ ti sutvā tuṇhī ahoṣi, itarā⁸ punadivase pi gāyī,
 evaṃ kumāro paṭibaddhacitto hutva tassāgamanāṃ⁹ rocento paricārake¹⁰ āma-
 tetvā imghā 'ti gātham āha, tirokuḍḍamhīti sayanagabbhakuḍḍassa bahi,
 mā añño ti añño kāme paribhuñjanto puriso nāma mā siyā, hanturū
 10 upakkamīti antaravithiyaṃ otarivā¹¹ māretum ārabhi, vikkandimsū 'ti
 kumārena katipayesu purisesu paḥṇesu purisā palāyivā¹² gehāni pavisiṃsu, so
 purise alabhanto thokaṃ vissami, tasmiṃ khāṇe rājāṅgane sannipatitvā upakko-
 sīmau, janāṃ heṭṭhetyaḍṣakaṃ¹³ ti niraparādham janāṃ heṭṭeti taṃ
 gaṇhāpethā 'ti vadimsu, rājā upāyena kumārāṃ gaṇhāpetvā imassa kiṃ kattab-
 15 ban ti pucchi, deva aññaṃ n' atthi: imaṃ pana kumārāṃ taya kumārīkāya
 saddhīm raṭṭhā pabbājetum vaṭṭatīti vutte tathā akāsi, tam atthaṃ pakāsentō
 S. tañcā 'ti ādim āha, tattha vihāhesīti¹⁴ pabbājesi, na te vattabba tā-
 vāde¹⁵ ti yattakaṃ¹⁶ mayhaṃ vijitāṃ¹⁷ tattake taya na vattabbaṃ, uñchāyā¹⁸
 ti phalāphalatthāya, tasmiṃ pana vanāṃ pavitṭhe itarā yaṃ tattha pacitabba-
 20 yuttakaṃ atthi taṃ pacitvā tassāgamanāṃ¹⁹ oloketū paṇṇasāladvāre nisīdati,
 evaṃ kāle gacchante ekadivasaṃ antaradīpavāsi²⁰ eko iddhimantatipaso assa-
 mato²¹ nikkhamitvā mañiphalakaṃ viya udakaṃ maddamāno va ākase uppatitvā
 bhikkhācāraṃ gacchanto paṇṇasālāya uparibhāgaṃ patvā dhūmaṃ disvā imasmiṃ
 25 ṭhāne manussā vasanti maññe ti paṇṇasāladvāre otari, sā taṃ disvā nisīdā-
 petvā paṭibaddhacittā hutvā itthikuttaṃ²² dassetvā tena saddhīm anācāraṃ cari,
 tam atthaṃ pakāsentō S. aṭṭhetthā 'ti ādim āha, tattha isimāgañchīti²³ isi
 āgañchī²⁴, samuddaṃ uparūparitī samuddassa matthakamatthakena²⁵
 passa yāva sudāruṇaṃ ti passatha bhikkhave taya kumārīkāya yāva sudā-
 ruṇaṃ kammaṃ katan ti attho, sāyaṃ ti sāyaṇhasamaye, disvā taṃ vija-
 30 hitum asakkonto sakaladivasaṃ tatth' eva hutvā sāyaṇhasamaye rājaputtaṃ
 āgataṃ disvā palāyitum vehāsaṃ²⁶ āgamiṣsaṃ ti uppatanākāraṃ karonto patitvā
 mahaṇṇave sīdati, isimā disvā ti anubandhamāno gantvā passitvā, anukam-
 pāyā 'ti sac' āyaṃ bhūmiyā āgato abhavissa palāyitvā araṇṇāṃ paviseyya,

¹ Ck^o bahū. ² Bd -u. ³ Bd paricārīka-. ⁴ Bd -tañca. ⁵ Bd chandeyyūṃ
 tantī. ⁶ Bd pamudā. ⁷ B^o -ro. ⁸ Bd tassā āg-. ⁹ Bd -rike. ¹⁰ C^o onatvā,
 Bd otaretvā, B^o otāre-. ¹¹ Bd palāpetvā. ¹² Ck^o -ti dūsa-, Bd janāṃ pāteyya-
 dusakaṃ. ¹³ so Ck^o; Bd vivāhe-. ¹⁴ Ck^o na te vattabbakātāvade, C^o -bbakātā-
 vade. ¹⁵ Ck^o yatta. ¹⁶ Bd^o jivitaṃ. ¹⁷ Bd ucchā-. ¹⁸ Bd tassaga-. ¹⁹ C^o
 -si, Ck^o antaredīpavāsi, Bd antaradīpakāvāsi. ²⁰ Bd^o assamapadato. ²¹ Bd
 -kuṭṭam. ²² Bd -gacchīti. ²³ Bd āgacchī. ²⁴ Bd omits matthaka. ²⁵ Bd
 vehāyasaṃ.

ākāsenāgato¹ bhavissati² tasmā samudde patito pi³ uppatanākāram eva⁴ karotīti
anukampam uppadetvā tass' eva⁵ anukampāya abhāsatha, tīsam pana gāthānam
attho Tikaṇipāte vutto yeva, nibbidā⁶ ahū 'ti kāmesu nibbedo⁷ jāto, porāṇa-
kam maggan ti pubbe adhigataṃ jhānavisesam, pabbajitvānā 'ti taṃ itthim
manussevasam⁸ netvā nivattitvā araṇṇe isipabbajjam pabbajitvā kāmarāgam 5
virājayi virājetvā Brahmakulūpago ahoṣi.

S. i. d. ā. „evaṃ bhikkhave mātugāmam paṭicca visuddha-
sattāpi⁹ samkilissantīti“ vatvā s. p. j. s. (Saccapariyosāne ukkhaṇṭi-
tabhikkhu arahattam patto): „Tadā Anitthigandhakumāro [aham eva
ahosin“ ti. Mahāpalobhanajātakam. 10

12. Pañcapaṇḍitajātaka.

Pañcapaṇḍitajātakam Mahāummagge⁹ āvisabhavissati. Pañca-
paṇḍitajātakam.

13. Hatthipālajātaka.

Cirassam vata passāmīti. Idam S. J. v. nekkhammam¹¹ 15
ā. k. Tadā hi S. „na bhikkhave idān' eva pubbe pi T. nekkhammam¹²
nikkhanto yevā“ 'ti vatvā a. ā.:

A. B. Esukārī nāma rājā ahoṣi. Tassa purohito dahara-
kālato paṭṭhāya piyasahāyo¹³. Te ubho pi aputtakā ahesum.
Te ekadivasam sukhasamaye¹⁴ nisinnā mantayimṣu: „amhākam 20
issariyam mahantaṃ, putto vā dhītā vā n' atthi, kin nu kho
kattabban“ ti. Tato rājā purohitaṃ āha: „samma sace tava
gehe putto jāyissati mama rajjassa sāmiko bhavissati, sace
mama putto jāyissati tava gehe bhogānam sāmiko bhavissatīti“
evaṃ ubho pi aññamaññaṃ saṅgaram¹⁵ akaṃsu. Ath' eka- 25
divasam purohito bhogagāmaṃ gantvā āgamanakāle dakkhiṇa-
dvārena nagaram pavisanto bahinagare ekaṃ bahuputtikaṃ

¹ Bđ -na āg- ² Bđ -titi ³ Cks hi. ⁴ Cks -kāramme. ⁵ Hdś -do. ⁶ lld -dho.

⁷ Bđ -ssā-. ⁸ Ck Bđ -satthāpi. ⁹ Bđ -umaṅge. ¹⁰ Cks omit pañca-. ¹¹ Bds
mahābhikkhamanāni. ¹² Bđ nekkhamam. ¹³ Bđ omits piya. ¹⁴ Bds -sayane.

¹⁵ Bđ saṅka-.

- nāma duggatitthim passi, tassā satta puttā sabbe va ārogā¹, eko pacanabbhājanakapallam gaṇhi² eko sayanakatasārakam, eko purato gacchati eko pacchato, eko aṅgulim gaṇhi, eko amke nisinno eko khandhe. Atha nam purohito pucchi:
- 5 „bhadde imesaṃ dārakānaṃ pitā kuhin“ ti. „Sāmi imesaṃ pitā nāma nibaddho n' atthīti“. „Evarūpe satta putte kin ti katvā alatthā“³ ti. Sā aññaṃ gahaṇaṃ⁴ apassantī nagara-dvāre ʈhitam nigrodharukkham dassetvā „sāmi etasmiṃ nigrodhe adhivatthadevatāya⁵ santike patthetvā labhim, etāya me
- 10 puttā dinnā“ ti āha. Purohito „tena hi gaccha tvan“ ti rathā oruyha nigrodhamulāṃ gantvā sākāya gahetvā cāletvā „ambho devaputta⁶, tvaṃ raṇṇo santikā kin nāma na labhasi⁷, rājā vo⁸ anusaṃvaccharaṃ sahaṃsaṃ vissajjetvā balikammaṃ karoti, tassa putte na desi, etāya duggatitthiyā tava ko upakāro
- 15 kato yen' assā satta putte adāsi, sace amhākaṃ raṇṇo puttaṃ na desi ito⁹ sattame divase samulāṃ chindāpetvā khaṇḍā-khaṇḍikaṃ kāressāmīti“¹⁰ rukkhadevataṃ tajjetvā pakkāmi. So eten' eva niyāmena punadivase pi punadivase pīti¹¹ paṭipāṭiyā cha divase kathesi, chaṭṭhe pana divase sākāya gahetvā
- 20 „rukkhadevate, aji¹² ekarattimattakam eva sesaṃ, sace me raṇṇo puttaṃ na desi sve taṃ niṭṭhapessāmīti“¹³ āha. Rukkhadevatā āvajjetvā¹⁴ taṃ kāraṇaṃ tatvato¹⁵ űatvā „ayaṃ brāhmaṇo puttaṃ alabhanto mama vimānaṃ nāsessati, kena nu kho upāyena tassa puttaṃ dātuṃ vaṭṭatīti“ catunnaṃ
- 25 mahārājānaṃ santikaṃ gantvā taṃ atthaṃ ārocesi. Te „mayaṃ tassa puttaṃ dātuṃ na sakkhissāmā“¹⁶ ti vadiṃsu. Atṭhavīsatiyakkhasenāpatinaṃ santikaṃ agamāsi, te pi tath' evāhaṃsu. Sakkassa¹⁷ devaraṇṇo santikaṃ gantvā kathesi, so pi „labhissati nu kho rājā anucchavike putte¹⁸ udāhu no“

¹ B_d ar-. ² C_{ks} omit ga-. ³ so C_{ks}; C_k B_d -naṃ. ⁴ B_d -vattāya-. ⁵ B_d devate.
⁶ C_k labhisi, B_s labhi. ⁷ B_d te. ⁸ B_d adds taṃ. ⁹ B_d omits pu- pīti. ¹⁰ B_d niṭhā-. ¹¹ so all three MSS. ¹² B_d tathato. ¹³ B_d sakka. ¹⁴ C_{ks} nucchaviko putto.

ti upadhārento puññavante cattāro devaputte passi, te kira purimabhavē Bārāṇasīyaṃ pesakārā hutvā tena kammena laddhakaṃ pañca koṭṭhāse¹ katvā cattāro koṭṭhāse paribhuñjimsu, pañcamāṃ gahetvā ekato va dānaṃ dadimsu², te tato cutā Tāvatiṃsabhavane nibbattiṃsu, tato Yāmabhavane ti evaṃ 5 anulomapaṭilomaṃ chasu devalokesu sampattiṃ anubhavantā vicaranti, tadā pana nesaṃ Tāvatiṃsabhavanato cavitvā Yāmabhavanāṃ gamanavāro. Sakko nesaṃ³ santikaṃ gantvā pakko-sitvā „mārisā tumhehi manussalokaṃ gantum vaṭṭatīti, Esukārirañño aggamahesiyā kucchismiṃ nibbattathā“⁴ 'ti āha. Te 10 tassa vacanaṃ sutvā „sādhū deva, gamissāma, na pana amhākaṃ rājakulen' attho, purohitassa gehe nibbattitvā daharakāle yeva kāme pahāya pabbajissāma“⁵ ti vadimsu. Sakko „sādhū“⁶ 'ti tesāṃ paṭiññaṃ gahetvā āgantvā rukkhadevatāya tam atthaṃ ārocesi. Sā tuṭṭhamānasā Sakkaṃ vanditvā 15 attano vimānaṃ eva gatā. Purohito pi punadvase balavapurise⁷ sannipātāpetvā vāsipharasuādīni gahetvā⁸ rukkhamūlaṃ gantvā rukkhasākhāya gahetvā „ambho devate, ajja mayhaṃ⁹ yācantassa sattamo divaso, idāni te niṭṭhānakālo“¹⁰ ti āha. Tato rukkhadevatā mahantenārubhāvena khandhavivarato 20 nikkhamitvā madhurena sarena taṃ āmantetvā „brāhmaṇa, tiṭṭhatu eko putto, cattāro¹¹ putte dassāmiti“¹² āha. „Mama putten' attho n' atthi, amhākaṃ rañño puttaṃ dehīti“. „Tumhe va demīti“¹³. „Tena hi mama dve rañño dve dehīti“¹⁴. „Rañño na demi, cattāro pi tumhe va demi“¹⁵, tayā 25 ca laddhamattā bhavissanti, agāre pana aṭhatvā¹⁶ daharakāle yeva pabbajissanti. „Tvaṃ¹⁷ kevalaṃ putte dehi, apabbajanakāraṇaṃ pana amhākaṃ bhāro“¹⁸ ti. Sā tassa puttavaraṃ datvā attano bhavanaṃ pāvisi. Tato paṭṭhāya devatāya sakkāro mahā pavatti¹⁹. Jeṭṭhakadevaputto cavitvā purohitassa 30

¹ Bā -sañ. ² Bā adamsu. ³ Bā te-. ⁴ Bā -mi. ⁵ Bā bahupū-. ⁶ Bā gāhāpetvā. ⁷ Bā add tam. ⁸ Bā add te. ⁹ Bā tuyhaṃ va dammīti. ¹⁰ Ck's hiti. ¹¹ Bā demīti. ¹² Ck attha-. ¹³ Bā add me. ¹⁴ Bā ahoṣi.

brāhmaṇiṃyā kucchismiṃ nibbatti. Tassa nāmagahaṇadivase
 Hatthipālo ti nāmaṃ katvā apabbajanatthāya hatthigopake
 paṭicchāpesuṃ. So tesam̐ santike vaḍḍhati. Tassa padasā-
 gamanakāle dutiyo cavitvā tassā kucchismiṃ nibbatti. Tassa
 5 pi jātakāle Assapālo ti nāmaṃ kariṃsu. So assagopakānaṃ
 santike vaḍḍhati. Tatiyassa jātakāle Gopālo ti nāmaṃ ka-
 riṃsu. So gopālakehi saddhiṃ vaḍḍhati. Catutthassa jāta-
 kāle Ajapālo ti nāmaṃ kariṃsu. So ajapālakehi saddhiṃ
 vaḍḍhati. Te vuddhiṃ anvāya sobhaggappattā ahesuṃ. Atha
 10 nesam̐ pabbajjābhayena¹ rañño vijitā pabbajite nīhariṃsu,
 sakala-Kāsiratthe ekapabbajito pi nāhosi. Te kumārā pha-
 rusā² ahesuṃ, yāya disāya gacchanti tāya disāya āhariyamānaṃ
 paṇṇākāraṃ vilumpanti. Hatthipālassa soḷasavassakāle sarīra-
 sampattiṃ disvā rājā ca purohito ca „kumārakā³ mahallakā
 15 jātā, chattussāpanasamaye⁴ tesam̐ kin nu kho kātābbaṃ“ ti
 mantetvā „ete abhisittakālato paṭṭhāya atissarā bhavissanti,
 tato pabbajitā āgamissanti, te disvā pabbajissanti, etesam̐
 pabbajitakāle janapado ulloḷo bhavissati, vīmaṃsāma⁵ tāva
 ne pacchā abhiññissāmā“⁶ 'ti cintetvā ubho pi isivesam̐
 20 gahetvā bhikkham̐ carantā⁷ Hatthipālakumārassa nivesana-
 dvāraṃ agamaṃsu. Kumāro te disvā va tuṭṭho pasanno upa-
 sam̐kamitvā vanditvā tisso gāthā abhāsi:

1. Cirassam̐ vata passāma (cfr. Saṃyutta-N. ed. by L. Feer p. 1.)
 brāhmaṇam̐ devavaṇṇinam̐
 25 mahājātam̐ bhāradharam̐⁷
 paṃkadantaṃ rajassiraṃ. 294.
2. Cirassam̐ vata passāma isiṃ dhammaguṇe ratam̐
 kāsāyavatthavasanaṃ vākaciraṃ paṭicchadam̐. 295.
3. Āsanaṃ udakaṃ pajjam̐ patigaṇhātu no bhavaṃ, ($\frac{296}{7}$)
 30 agghe bhavantaṃ pucchāma, aggham̐ kurutu no bhavanti. 296.

¹ Bds pabbajita-. ² Bds atipha-. ³ Bds adds atipharussā ahesuṃ. ⁴ Cks Bds -yo.

⁵ Bds vīmaṃsissāma. ⁶ Bds -ti. ⁷ Bds khāsi-.

Tattha brāhmaṇaṇ ti bāhitapāpaṃ¹ brāhmaṇaṃ, devavaṇṇinaṇ ti
 seṭṭhavaṇṇinaṃ ghoratapaṃ parimāritindriyaṃ² pabbajitattabbhavaṃ³ ugghatapan ti
 attho, bhāradharaṇ⁴ ti khāribhāradharaṃ, isin ti sīlakkhandhādayo pariye-
 sitvā t̥hitaṃ, dhammaguṇe ratan ti sucaritakoṭṭhāse abhirataṃ, āsanaṇ
 ti idaṃ tesam̐ nisīdanatthāya āsanaṃ paññāpetvā gandhodaṇṇaṃ ca pādabbaṇ- 5
 janaṇ⁵ ca upanetvā āha, agghe ti ime sabbe pi āsanādayo agghe bhavantaṃ
 pucchāma, kurutu no ti ime no agghe bhavaṃ paṭigaṇhātū 'ti.

Evam̐ so tesu ekekaṃ vārena⁶ vārenaḥa. Atha naṃ
 purohito āha: „tāta Hatthipāla, tvaṃ amhe 'ke ime' ti mañña-
 māno evaṃ kathesīti, 'hemavatakā' isayo' ti, na mayaṃ tāta 10
 isayo, esa rājā Esukārī, ahan te pitā purohito“ ti. „Atha
 kasmā isivesaṃ gaṇhitthā“ 'ti. „Tava vīmaṃsanatthāyā“ 'ti.
 „Mamaṃ⁷ kiṃ vīmaṃsathā“ 'ti. „Sace amhe disvā na pabba-
 jissati atha naṃ rajje abhisīncitum̐ āgat' amhā“ 'ti. „Tāta na
 me rajjen' attho pabbajissāma' ahan“ ti. Atha naṃ pitā „tāta 15
 Hatthipāla, nāyaṃ kālo pabbajjāyā“ 'ti vatvā yathājjhāsayaṃ
 annasāsento catutthaṃ gātham āha:

4. Adhicca vede pariyesa vittaṃ,
 putte gehe tāta paṭiṭṭhapetvā
 gandhe rase paccanubhutvā⁸ sabbaṃ
 araṇṇaṃ sādhu, muni so pasattho¹⁰ ti. 297. 20

Tattha adhiccā 'ti sajjhāyitvā¹¹, putte ti chattaṃ ussāpetva nāṭaka-
 parivārena upaṭṭhāpetvā puttadhītāhi vadḍhitvā te putte gehe paṭiṭṭhapetvā ti
 attho, sabbaṇ ti ete ca gandharase¹² sabbaṃ vatthukāmaṃ anubhavitvā,
 araṇṇaṃ¹³ sādhu muni so pasattho¹⁴ ti paccā mahallakakāle pabba- 25
 jitaṃ araṇṇaṃ sādhu paṭṭhakaṃ hoti yo ca evarūpe kāle pabbajati so muni
 Buddhādīhi arīyehi pasattho ti vadati.

Tato Hatthipālo gātham āha:

5. Vedā na saccā na ca vittalābho,
 na puttalābhena¹⁵ jaraṃ vihanti¹⁶, 30

¹ Ck^s -pa. ² Ck^s -ya. ³ Bđ -jītabbhavaṃ. ⁴ Bđs khārī-. ⁵ C^s pādabbaṇṇaṃ, Bđ pādāmuṇaṇaṇa. ⁶ Ck^s -nā, Bđ omits vārena. ⁷ Bđ himavatakā; read: hemavatakā isayo ti evaṃ kathesīti? ⁸ Ck^s Bđ mama. ⁹ Ck^s -bhotvaṃ, C^s -bhotva, Bđ pañcānubhutvā. ¹⁰ Ck^s paccanubhutvā. ¹¹ Bđs sajjhāpayitvā. ¹² Bđ -rase ca sesaṇa. ¹³ Ck^s -ā. ¹⁴ Ck^s pasanto. ¹⁵ Ck^s -bhona. ¹⁶ Bđ vijah-.

gandhe rase mucchanam¹ āhu santo,
sakammanā² hoti phalūpapattīti. 298.

Tattha na saccā³ ti yañ ca saggamaggañ ca dadanti⁴ na tañ sarcan
ti⁵ tucchā nissārā nipphalā honti, vittalābho ti dhanalābho pañcasādhā-
5 raṇattā⁶ sabbo ekasabbhāvo na hotīti⁷, jaraṇ ti tāta jaraṇ vā vyādhimarapaṇi
vā na koci puttalābhena paṭibāhati nāma⁸, dukkhamulā h' ete upadhayo⁹,
gandhe rase ti gandhe ca rase ca sesesu¹⁰ ārammaṇesu ca mucchanam¹¹
pamuttim¹² eva Buddhādayo paṇḍitā kathenti, sakammanā³ ti attano¹³
katakamman' eva sattānaṃ phalūpapatti¹⁴, kammassakā hi tāta sattā¹⁵ ti.

10 Kumārassa vacanaṃ sutvā rājā gātham āha:

6. Addhā hi saccaṃ vacanaṃ tav' etaṃ:
sakammanā² hoti phalūpapatti,
jinñā ca mātāpitāro ca tava-y-ime¹⁶,
passeyyu taṃ vassasataṃ arogaṇ ti. 299.

15 Tattha vassasatan ti ete vassasataṃ arogaṇ taṃ passeyyuhū, tvaṃ pi
vassasataṃ jīvanto mātāpitāro posassū 'ti vadati.

Taṃ sutvā kumāro „deva tvaṃ kin nāṃ' etaṃ vadasīti“
vatvā dve gāthā abhāsi:

7. Yass' assa¹⁷ sakkhī maraṇena rājā
20 jarāya mettī naraviriyasetṭha
yo cāpi jaññā [na] marissaṃ kadāci
passeyyu taṃ vassasataṃ arogaṇ. 300.

8. Yathāpi nāvaṃ puriso dakamhi
ereti ce naṃ upaneti tīraṃ
25 evaṃ pi vyādhī satataṃ jarā ca
upanenti maccaṃ¹⁸ vasaṃ antakassā¹⁹ 'ti. 301.

Tattha sakkhīti mīttadhammo, maraṇenā 'ti datto¹⁹ mato mitto²⁰
mato ti sammuti maraṇena, jarāyā 'ti pākāṭā²¹ jarāy' eva saddhiṃ yassa

¹ Bḍ puñcanam. ² Bḍ -unā. ³ Ck saccāni. ⁴ so Ck; Bḍ yaṃ saggāṇca vadanti. ⁵ Ck saddhañci, Bḍ sādanti. ⁶ so Ck; Ck -tthā, Bḍ pivanaṇca sā-, Bḍ pañcannam sādha-. ⁷ Ck hontīti. ⁸ Bḍ paṭibahikaṇissamatto nāma atthi, Bḍ paṭibāhitaṃ samatto nāma atthi. ⁹ Bḍ upaccayo. ¹⁰ Ck sesaṃ. ¹¹ Bḍ muñca-. ¹² Bḍ omits pa. ¹³ Bḍ -nā. ¹⁴ Bḍ add phalanibbatti hoti. ¹⁵ Bḍ yitāta-. ¹⁶ read -taro tavēme? ¹⁷ Bḍ yassassu. ¹⁸ Bḍ upaneti maccu. ¹⁹ Bḍ adds ca. ²⁰ Bḍ citto ca. ²¹ Bḍ -ṭa.

metti bhavēyya yass' etan maraṇaṇ ca jarā ca mittabhāvena nādhigacchēyyā¹
'ti attho, ereti cenān ti mahārāja yathā māma puriso nadititthe udakambhi²
nāvaṃ ṭhapetvā paratiragāmiṃ³ janāṃ āropetvā sace arittēna⁴ uppilento piyena
kaḍḍhanto cāletī⁵ ghaṭṭeti atha naṃ paratiraṃ upaneti evaṃ vyādhi ca jarā ca
niccaṃ antakassa maccuno vasaṃ upanenti⁶ yevā 'ti. 5

Evāṃ imesaṃ sattānaṃ jīvitasamkhārassa parittabhāvaṃ
dassetvā „mahārāja, tumhe tiṭṭhatha, tumhehi saddhiṃ katha-
yautam eva hi maṃ⁷ vyādhijarāmarāṇāni upagacchanti, appa-
mattā hothā“ 'ti ovādaṃ datvā rājānaṃ ca pitaraṇ ca vanditvā
attano paricārake gahetvā Bārāṇasirajjaṃ pahāya „pabbajissā- 10
mīti“ nikkhami. „Pabbajjā nāṃ' esā sobhanā bhavissatīti“
Hatthipālakumārena saddhiṃ mahājano nikkhami⁸, yojanikā
parisā ahosi⁹. So tāya parisāya saddhiṃ Gaṅgātiraṃ patvā
Gaṅgāya udakaṃ oloketvā parikammaṃ¹⁰ katvā jhānāni
nibattetvā¹¹ cintesi: „ayaṃ samāgamo mahā bhavissati, 15
mama tayo kaniṭṭhabhātaro mātāpitāro rājā devīti sabbe
sapaṇisā¹² pabbajissanti, Bārāṇasī suñṇā¹³ bhavissati, yāva
etesāṃ āgamanā¹⁴ idh' eva bhavissāmīti¹⁵“ so tatth' eva ma-
hājanassa ovādaṃ dento¹⁶ nisīdi. Punadivase rājā ca purohito
ca cintayīṃsu: „Hatthipālakumāro tāva r. pahāya mahājanāṃ 20
ādāya 'pabbajissāmīti' gantvā Gaṅgātire nisinno, Assapālaṃ
vimaṃsitvā abhisiñcissāmā“ 'ti te isivesen' eva tassāpi¹⁷ ge-
dvāraṃ āgamaṃsu. So pi te disvā pasannamānaso upasaṃ-
kamitvā „cirassaṃ vatā“ 'ti ādīni vadanto tath' eva paṭipajji.
Te pi taṃ tath' eva vatvā attano āgatakāraṇaṃ kathayīṃsu. 25
So „mama bhātike Hatthipālakumāre sante kathaṃ¹⁸ paṭha-
mataraṃ mayhaṃ eva setacchattaṃ pāpuṇātīti“ pucchitvā
„tāta bhātā te 'na mayhaṃ¹⁹ rajjen' attho pabbajissāmīti'
vatvā nikkhanto“ ti vutte „kahaṃ pan' eso idānīti²⁰“

¹ so Bds; Cks nāgacchēyyā. ² Cks -kampi. ³ Cs Bd -mi. ⁴ Ck arittēna. ⁵ Bd ca-
⁶ Bd -neti. ⁷ Cks mama. ⁸ Bd adds nāgarato. ⁹ Bd -itvā. ¹⁰ Bd ahesuṇi.
¹¹ Bd kasiṇapari-. ¹² Cks -tti-. ¹³ so Cs Bd; Ck sabbasapaṇisā. ¹⁴ Cks -sini
suñṇāṃ, Bds -sī suñṇo. ¹⁵ Bd adds tāva. ¹⁶ Bd -māti. ¹⁷ Bds dassento. ¹⁸
Bds tasea. ¹⁹ Cks omit kathaṃ. ²⁰ Cks add na. ²¹ Ck -ni

„Gaṅgātīre nisinno“ ti vutte „tāta mama bhātārā chaddita-kheḷena' kammaṃ n' atthi, bālā hi parittakapaṇṇā sattā etaṃ kilesaṃ jahitum na sakkonti, ahaṃ pana jahissāmīti“ raṇṇo ca pituno² ca dhammaṃ desento dve gāthā abhāsi:

- 5 9. Paṃko ca kāmā palipo³ ca kāmā (vol. III $\frac{2+1}{4}$),
manoharā duttarā maccudheyyā⁴,
etasmim paṃke palipe vyaśannā⁵
hīnattarūpā⁶ na taranti pāraṃ. 302.
- 10 10. Ayaṃ pure luddam akāsi kammaṃ,
sv-āyaṃ gahito, na hi mokkh' ito me,
orundhiyā naṃ parirakkhissāmī⁷,
māyaṃ puna luddam akāsi kamman ti. 303.

Tattha paṃko ti yo koci kaddamo, palipo ti sukhumavālukamisso saṇhakaddamo⁸, tattha kāmā laggāpanavasena paṃko nāma osidāpana-
15 vasena⁹ palipo nāmā ti vuttā, duttarā ti daratikkamā, maccudheyyā¹⁰ ti maccuno adhiṭṭhānaṃ, etesu hi laggā c' eva anupavittā ca sattā uttaritum asakkontā Dukkakkhandhapariyāye vuttappakāraṃ¹¹ dukkhaṃ c' eva maraṇaṃ ca pāpuṇanti, ten' evāha: etasmim paṃke palipe vyaśannā¹² hīnattarūpā¹³ na taranti pāraṃ ti, tattha vyaśannā¹⁴ ti saṇṇā, viśannā¹⁵ ti pi pāṭho, ayaṃ ev'
20 attho, hīnattarūpā¹⁶ ti hīnacittasabhāva, na taranti pāraṃ ti nībbāna-pāraṃ gantum na sakkonti, ayaṃ ti mahārāja ayaṃ naṃ attabhāvo pubbe assagopakehi saddhīm vadḍhanto¹⁷ mahājanassa vilumpanaheṭhanādivasena¹⁸ ba-hum luddaṃ sāhasikakammaṃ akāsi. svāyaṃ gahito ti so ayaṃ tassa kammassa vipāko mayā gahito, na hi mokkhito me ti saṃsāravatṭe¹⁹ sati na hi
25 mokkho ito akusala-phalato mama²⁰, orundhiyā naṃ parirakkhissāmīti idāni naṃ kāyavacīdvārāni²¹ pidahanto orundhitvā²² parirakkhissāmīti, kiṃ-kāraṇā: māyaṃ puna luddam akāsi kamman, ahaṃ hi ito paṭṭhāya pāpaṃ akatvā kalyāṇam eva karissāmi.

„Titthatha tumhe, tumhehi saddhīm kathentam eva vyādhi-
30 jarāmarāṇāni upagacchantīti“ ovaditvā yojanikaṃ parisam-

¹ B^d adds mama ² B^d pitu. ³ C^k -pā. ⁴ C^k -yya. ⁵ B^d viśannā. ⁶ C^k hīnanta-, C^o bhīnanta-, B^d hinatta-. ⁷ so all three MSS. for -isāmī. ⁸ C^k saṇa-, B^d kaṇḍhā-. ⁹ C^k omits vasena. ¹⁰ all three MSS. -yyan. ¹¹ C^k -ra. ¹² C^k vya-, B^d vi-. ¹³ C^k B^d hi-. ¹⁴ all three MSS. viśannā. ¹⁵ C^k vyaśannā, B^d omits ti saṇṇā vyaśannā. ¹⁶ C^k -ttha-, C^o -nta-, B^d hinatta-. ¹⁷ B^d vadḍh-. ¹⁸ B^d -vihethanū-. ¹⁹ C^k -rapavatte. ²⁰ B^d mamatthi. ²¹ B^d -camanodvā-. ²² C^k ru-.

gahetvā¹ nikkhamitvā Hatthipālakumārass' eva santikaṃ gato.
 So tassa ākāse nisīditvā dhammaṃ desetvā „bhātika, ayaṃ
 samāgamo mahā bhavissati, idh' eva tāva homā“ 'ti āha.
 Itaro pi „sādhū“ 'ti sampatiṇṇi. Punadivase rājā ca puro-
 hito ca ten' ev' upāyena Gopālakumārassa nivesanaṃ gantvā 5
 tenāpi tath' eva paṭinanditā² attano āgamanakāraṇaṃ³ ācik-
 khimsu. So pi Assapālakumāro viya paṭikkhipitvā „ahañ
 cirato⁴ paṭṭhāya pabbajitukāmo va vane naṭṭhagoṇo viya pab-
 bajjaṃ upadhārento vicarāmi, tena me [naṭṭhagoṇassa padaṃ
 viya bhātinaṃ⁵ gatamaggo diṭṭho, sv-āhaṃ ten' eva maggena 10
 gamissāmīti“ vatvā

11. Gavaṃ va naṭṭhaṃ puriso yathā vane
 pariyesatī⁶ rāja apassamāno
 evaṃ naṭṭho Esukārī⁷ mam' attho,
 so 'haṃ kathaṃ na gaveseyya rājā 'ti gātham āha. 304. 15

Tattha Esukārīti rājānaṃ ālapati, mamattho ti vane goṇo viya
 mama pabbajjāsankhāto attho naṭṭho, so haṃ ti so ahaṃ ajja pabbajitānaṃ
 maggaṃ disvā kathaṃ pabbajjaṃ na gaveseyyaṃ, mama bhātikānaṃ gatamaggaṃ
 eva gamissāmi narindā 'ti.

Atha naṃ „tāta Gopālaka, ekāhaṃ dvīhatīhaṃ āgamehi, 20
 amhe samassāsetvā pacchā pabbajissasīti“ vadiṃsu. So
 „mahārāja, ajja kattabbaṃ⁸ kammaṃ 'sve karissāmīti' na
 vattabbaṃ, kalyāṇakammaṃ nāma ajja ajj' eva kātābbaṃ“ ti
 vatvā itaraṃ gātham āha:

12. Hiyyo ti hiyyo ti⁹ poso pare ti [parihāyati], 25
 anāgataṃ n' etam atthīti nātvā
 uppannachandaṃ [ko] panudeyya dhīro ti. 304.

Tattha hiyyo¹⁰ ti sve ti attho, pare ti punadivase, idaṃ vuttaṃ hoti:
 yo mahārāja ajjakammaṃ¹¹ sve ti sve¹² kattabbaṃ pare ti vatvā na karoti so tato
 parihāyati na taṃ kammaṃ¹³ kātuṃ sakkotīti evaṃ Gopālo Bhaddekaratta- 30

¹ Ck pariga-. ² Bd -itvā, Ck -dhitā. ³ C^o paṭigamana-. ⁴ Ck^o cito. ⁵ Bd -tikānaṃ.
⁶ Ck^o -ti, Bd^o anvesati. ⁷ read natho-? Ck -ri. ⁸ C^o Bd -bba. ⁹ Ck hiyye hiyyo
 ti, C^o bhīyyo hi bhīyyo ti. Bd hiyyo ti hiyya ti. ¹⁰ Ck hiyye, C^o bhīyyo. ¹¹
 Bd ajjakattabbaṃ kammaṃ. ¹² Ck^o omīti sve ti. ¹³ Ck^o kātuṃ kammaṃ.

suttan¹ nāma kathesi, sv-āyam attho Bhaddēkarattasuttēna kathetabbo, netam-
atthīti yaṁ anāgataṁ taṁ² n' etam atthīti ñatvā, uppannachandaṁ ti
kusalacchandaṁ³ ko paṇḍito paṇudeyya hareyya

Evam Gopālakumāro dvīhi gāthāhi dhammaṁ desetvā
5 „tiṭṭhatha tumhe, tumhehi saddhiṁ kathentaṁ yeva vyādhi-
jarāmarañāni upagacchantīti“ yojanikaṁ⁴ parisam gahetvā
nikkhamitvā dvinnam bhātikānam santikaṁ gato. Hatthipālo
tassāpi ākāse nisīditvā⁵ dhammaṁ desesi. Punadivase rājā ca
purohito ca ten' ev' upāyena Ajapālakumārassa nivesanaṁ gantvā
10 tenāpi tath' eva paṭinanditā⁶ attano āgamanakāraṇaṁ ācikkhi-
tvā „chattaṁ⁷ ussāpessāmā“⁸ 'ti⁹ vadimsu. Kumāro āha: „may-
ham bhātikā kuhin“¹⁰ ti. „Te 'amhākaṁ rajjen' attho n'
atthīti' setacchattaṁ pahāya tiyojanaṁ¹⁰ parisam gahetvā
nikkhamitvā Gaṅgātīre nisinnā“¹¹ ti. „Nāham¹¹ mama bhātikēhi
15 chaḍḍitakheḷaṁ sīsenādāya vicarissāmi, aham pi pabbajissā-
mīti“¹². „Tāta, tvaṁ tāva daharo amhākaṁ hatthabhāro,
vayappattakāle pabbajissasīti“¹³. Atha naṁ kumāro „kiṁ
tumhe kathetha, nanu ime sattā daharakāle pi mahallakakāle pi
maranti yeva, ayaṁ daharakāle marissati ayaṁ mahallakakāle
20 ti, kassa¹⁴ hatthe vā pāde vā nimittaṁ n' atthi“¹⁴, aham mama
marañakālaṁ na jānāmi, tasmā idān' eva pabbajissāmīti“¹⁵ vatvā
dve gāthā abhāsi:

12. Passāmi vo 'haṁ daharim¹⁵ kumārim (III ³⁰⁶/₁)
mattūpamaṁ ketakapupphanettaṁ,
25 abhutva¹⁶ bhoge paṭhame vayasmiṁ
ādāya maccu vajate kumārim. 306.
14. Yuvā sujāto sumukho sudassano
sāmo kusumbhaparikiṇṇamassu, —
hitvāna kāme paṭigaccha gehaṁ,
30 anujāna maṁ, pabbajissāmi devā 'ti. 307.

¹ Majjhima Nik. III, 4. ² Bā omits taṁ. ³ Bā uppannaku-. ⁴ Bā -niya. ⁵
Bā omits ā. n. ⁶ Bā -itvā. ⁷ Bā adds to. ⁸ Cks -mīti. ⁹ Bā kuhi gacchantīti.
¹⁰ Bā -nikaṁ ¹¹ Bā tenāpi tehi nāma in the place of nāham. ¹² Cks -tīti.
¹³ Bā kassaci. ¹⁴ Cks -īti. ¹⁵ Cks -raṁ, Bā -ri. ¹⁶ Bā -tvā, Cks abhutta.

Tattha vo ti nīpātamattaṃ, passāmi c' evā¹ 'ti attbo, mattūpamaṇ ti
 hāsabbhāsajilāsi² mattaṃ viya carantaṃ³, ketakapupphanettaṇ ti
 ketakapupphapattaṃ⁴ viya puthulāyatanettaṃ, abhutta⁵ bhoge ti abhutta
 bhoge, vajate ti evaṃ⁶ uttamarūpadharaṃ⁷ kumārīṃ paṭhamavaye vatta-
 mānaṃ abhuttabhogam eva mātāpitunnaṃ upari mahantaṃ sokaṃ pāṭetvā maccu 5
 gahetvā va gacchati, sujāto ti susaṇṭhito, sumukho ti kañcānāḍasapuppha-
 candasadisamukho, sudassano ti uttamarūpadharitāya sampannadassano,
 sāmo ti suvaṇṇasāmo, kusumbbhaparikiṇṇamassū 'ti sannisinuaṭṭhena
 ca sukhumaṭṭhena ca tarupakusumbbhakesarasadisaparikiṇṇamassu⁸, iminā eva-
 rūpo pi kumāro maccuvassaṃ gacchati, tathāvidham pi hi Sineruṃ uppāṭento⁹ 10
 viya nikkaruṇo maccu ādāya gacchatīti dasseti, hitvāna kāme paṭigaccha
 gehaṃ anujāna maṃ pabbajissāmi devā 'ti 'deva 'puttadārabandha-
 nasmiṃ hi uppanne taṃ bandhanaṃ ducchediyaṃ¹⁰ hoti, tenāhaṃ puretaraṃ
 nēva kāme ca gehaṃ ca hitvā idān' eva pabbajissāmi¹¹, anujāna maṇ ti

Evañ ca pana vatvā „tiṭṭhatha tumhe, maṃ tumhehi 15
 saddhiṃ kathentaṃ eva vyādhijarāmarañāni upagacchantīti“
 te ubho pi vanditvā yojanikaṃ parisaṃ gahetvā nikkhamitvā
 Gaṅgātīram eva agamāsi. Hatthipālo pi tassāpi¹² ākāse nisī-
 ditvā dhammaṃ desetvā¹³ „samāgamo mahā bhavissatīti“
 tath' eva nisīdi. Punadvase purohito pallaṃkamajjhagato¹⁴ 20
 nisīditvā cintesi: „mama puttā pabbajitā, idān' ahaṃ ekako
 va manussakhānuko¹⁵ jāto 'mhi, ahaṃ pi pabbajissāmīti“
 brāhmaṇiyā saddhiṃ mantento

15. Sākhāhi rukkho labhate samaññaṃ,

paḥiṇasākhāṃ pana khānuṃ¹⁶ āhu,

25

paḥiṇaputtassa mam' ajja hoti

Vāseṭṭhi bhikkhācariyāya kālo ti gātham āha. 308.

Tattha labhate samaññaṇ ti rukkho ti vohāraṃ labhati, Vāseṭṭhīti
 brāhmaṇīṃ ālapati, bhikkhācariyāyā 'ti mayham pi pabbajjāya kālo, puttā-
 naṃ santikaṃ eva gamissāmīti. 30

So evam vatvā brāhmaṇe pakkosāpesi. Saṭṭhibrāhmaṇa-
 sahaṃsāni sannipatimsu. Atha ne¹⁷ āha: „tumhe kim karissathā“

¹ so Bđ; Cks cceva. ² Cks bhāvabhāvalilā-, Bđ hāsabbhāsavi-. ³ Bđ -ti. ⁴ Bđ
 -mattaṃ. ⁵ Cs Bđ -tvā. ⁶ Bđ etaṃ. ⁷ Cs -ra, Bđ -rā. ⁸ Bđ -sadisaṃ-. ⁹
 Bđ unmadento? ¹⁰ Bđ ducchedanīyaṃ. ¹¹ Cks -mīti. ¹² Bđ tassa pi ¹³ Bđ
 -sento. ¹⁴ Bđ -kavaramajha-. ¹⁵ Bđ -ṇu-. ¹⁶ Bđ -ṇuṃ. ¹⁷ Bđ nesam.

'ti. ' „Tumhe pana' ācariyā“ 'ti. „Ahaṃ mama puttassa
santike pabbajissāmīti“. „Na tumhākam eva nirayo uṇho,
mayam pi pabbajissāmā“ 'ti. Asītikoṭṭidhanam brāhmaṇiyā
niyyādetvā yojanikam brāhmaṇaparisaṃ gahetvā² nikkhamitvā
5 puttānam santikam eva gato³. Hatthipālo tāya pi parisāya
ākāse ṭhatvā⁴ dhammam desesi. Punadvase brāhmaṇi cintesi:
„mama cattāro puttā setacchattam pahāya 'pabbajissāmā' 'ti
gatā, brāhmaṇo pi purohitatṭhānena saddhim asītikoṭṭidhanam
chaḍḍetvā puttānam nēva santikam gato, aham idha kiṃ
10 karissāmi, puttassa⁵ gatamaggen' eva gamissāmīti“ sā atītam
udāharanāṃ āharanti udānagātham āha:

16. Aghasmi koṇcā va yathā himaccaye
tantāni⁶ jālāni padāliya⁷ haṃsā
gacchanti puttā ca patī ca mayham,
15 sāham katham nānuvaje pajānan ti. 309.

Tattha aghasmi koṇcā va yathā ti yath' eva ākāse koṇcā sakuṇā
asajjamānā gacchanti, himaccaye⁸ ti vassān' accayena, tantāni⁶ jālāni
padāliya⁷ haṃsā ti atīte kira chaṇṇavutṭisahasā⁹ suvaṇṇahaṃsā vassāratta-
pahonakam sālim Kaṇṇanaguhāyam nikkhipitvā himassa⁹ bhayena baḥi
20 anikkhamitvā cātummāsaṃ tatth' eva vasanti, atha nesaṃ Unnanābhi nāma
makkaṭako guhadvāre jālam bandhati, taṃ¹⁰ haṃsā dvinnam taruṇahaṃsānam
hi dviguṇam¹¹ vaṭṭam denti, te thāmasampannatāya¹² tam jālam chinditvā
purato gacchanti, sesā tesam gatamaggena gacchanti, sā tam attham pakāsentī
evam āha, idaṃ vuttam hoti: yath' eva ākāse koṇcasakuṇā asajjamānā gac-
25 chanti tathā himaccaye vassānātikame dve taruṇahaṃsā tantāni¹³ jālāni
padāletvā gacchanti, atha nesaṃ gatamaggena itare haṃsā, idāni pana mamāpi
puttā taruṇahaṃsā jālam viya kāmajālam¹⁴ chinditvā gatā, mayāpi tesam gata-
maggena gantabban ti iminā adhippāyena gacchanti puttā ca patī ca mayham,
sv-āham¹⁵ katham nānuvaje pajānan ti āha.

30 Iti sā „katham aham evaṃ pajānanāti na pabbajissāmīti“
sannitṭhānam katvā brāhmaṇiyo pakkosāpetvā āha¹⁶: „tumhehi

¹ Bā adds kiṃ. ² Bā ādāya. ³ Bā adds va. ⁴ Ck ṭhapetvā. ⁵ Bā puttānam
ca. ⁶ Bā katāni. ⁷ Bā -leyya. ⁸ Bā chana-. ⁹ Bā vassa. ¹⁰ Bā omīti tam.
¹¹ Bā -ṇa. ¹² Ck -pannāya. ¹³ Bā tāni. ¹⁴ Ck omīti jālam viya kāma. ¹⁵
Bā sāmā. ¹⁶ Bā evamāha.

kiṃ karissathā¹ "ti". „Tumhe pana² ayye³“ ti. „Ahaṃ⁴ pabbajissāmīti“. „Mayam pi pabbajissāmā⁵“ ti. Sā taṃ vibhavaṃ chaḍḍetvā yojanikaṃ parisāṃ gahetvā puttānaṃ santikaṃ eva gatā ti. Hatthipālo pi⁶ tāya pi parisāya ākāse nisīditvā dhammaṃ desesi. Punadivase rājā „kuhiṃ purohito“⁷ 5 ti pucchi. „Deva purohito brāhmaṇī c' assa⁸ sabbam dhanam chaḍḍetvā dvitioyojanikaṃ⁹ parisāṃ gahetvā puttānaṃ santikaṃ eva¹⁰ gatā“ ti. Rājā „assāmikadhanam amhākaṃ pāpuṇātīti“ tassa gehato dhanam āharāpesi. Ath' assa 'aggamaheṣī' „rājā¹¹ kiṃ karotīti“¹² pucchitvā „purohitassa gehato dhanam¹³ 10 āharāpetīti“ vutte „purohito kuhin“ ti vatvā „sapajāpatiko pabbajjathāya¹⁴ nikkhanto“ ti sutvā „ayam rājā brāhmaṇena ca brāhmaṇiyyā ca catūhi puttehi ca¹⁵ jahitaṃ ukkāraṃ¹⁶ chaḍḍitaṃ¹⁷ khelaṃ mohena nūlho attano gharaṃ āharāpesi¹⁸, upa- māya naṃ bodhessāmīti¹⁹“ sūnato maṃsaṃ āharāpetvā rājaṇ- 15 gaṇe rāsiṃ kārapetvā²⁰ ujumaggam²¹ vissajjetvā jālaṃ pa- rikkipāpesi. Gijjhā dūrato va disvā tass' atthāya otarimsu, tattha sappanā²² jālaṃ pasāritaṃ ṇatvā atibhārikā hutvā „ujukaṃ uppatitum na sakkhissāmā“²³ ti attanā khāditamaṃsaṃ chaḍḍetvā²⁴ jālaṃ analliyitvā ujukaṃ eva uppatitvā gamimsu, 20 andhabālā pana tehi chaḍḍitavamitaṃ khāditvā bhāriyā hutvā ujukaṃ uppatitum asakkontā gantvā jāle bajjhiṃsu. Ath' ekaṃ gijjhaṃ ānetvā deviyā dassayimsu, sā taṃ ādāya raṇṇo santikaṃ gantvā „ehi tāva mahārāja, rājaṇgaṇe ekaṃ²⁵ 25 kiriyaṃ passissāmā“ ti sīhapaṇjaraṃ vivaritvā „ime gijjhe olokehi mahārāja“ ti vatvā dve gāthā abhāsi:

1. Ete bhutvā vamtivā ca pakkamanti vihaṅgamā

ye ca bhutvā na vamiṃsu te me hatthattham āgatā. 310.

¹ B^d -tha, omitting ti. ² B^d adds kiṃ. ³ C^s -o. ⁴ C^k adds pana. ⁵ B^d omits pi. ⁶ B^d ca. ⁷ C^s yoj-, B^ds tityoj-. ⁸ B^d -ke, omitting eva. ⁹ all three MSS. -si. ¹⁰ B^d adds tāta, C^k ti. ¹¹ B^ds karissatīti. ¹² C^ks pabbaja-. ¹³ C^ks omit ca. ¹⁴ C^ks -ra. ¹⁵ C^s B^d -ta. ¹⁶ C^s B^d -ti. ¹⁷ B^ds chaḍḍa-
pessāmā ti. ¹⁸ B^d kāretvā ¹⁹ B^d ujum-. ²⁰ C^k -a. ²¹ B^ds add vamtivā.
²² B^ds etaṃ. ²³ B^ds so.

18. Avamī brāhmaṇo kāme, te' tvaṃ paccāvamissasi²,
vantādo puriso rāja na so hoti pasamsiyo³ ti. 311.

Tattha bhutvā vamiṭvā cā 'ti maṃsaṃ khādītva vamiṭvā ca, paccā-
vamissasīti paṭiparibbuñjissasi. vantādo ti parassa vamiṭakhādako, pa-
5 samsiyo ti so taṇhāvasiko bālo Buddhādīhi paṇḍitehi pasamsitabbo na hoti.

Taṃ sutvā rājā vippaṭisārī ahosi, tayo bhavā ādittā viya.
upaṭṭhahimesu, so „ajj' eva r. pahāya mama pabbajitum vaṭṭa-
tīti“ uppannasamvego deviyā thutiṃ karonto gātham āha:

19. Paṃke va⁴ posaṃ palipe vyasannaṃ⁵
10 balī yathā dubbalaṃ uddhareyya
evam pi maṃ tvaṃ udatāri⁶ bhoti
Pañcālī gāthāhi subhāsītāhīti. 312.

Tattha vyasannaṃ⁷ ti nimoggaṃ, viśannaṃ ti pi pāṭho, uddhareyyā
'ti kesesu vā hatthesu vā gahetvā ukkhipitvā thale ṭhapeyya, udatāriti⁸
15 kāmapaṇikato uttārasi⁹, udatāseṭṭi¹⁰ pi pāṭho, ayam ev' attho, uddhatāsīti pi
pāṭho, uddhāriti¹¹ attho, Pañcālīti Pañcālarājadhīte.

Evaṃ ca pana vatvā taṃ khaṇaṃ ñeva pabbajitukāmo
hutvā amacce pakkosāpetvā āha: „tumhe kiṃ karissathā“ 'ti.
„Tumhe pana¹² devā“ 'ti. „Ahaṃ Hatthipālassa santike
20 pabbajissāmīti“ „Mayaṃ pi pabbajissāma devā“ 'ti. Rājā
dvādasayojanike Bārāpasinagare r. chaḍḍetvā „atthikā setac-
chattaṃ ussāpentū“ 'ti amaccaparivuto tiyojanaṃ¹³ parisāṃ
gahetva kumārass' eva santikaṃ¹⁴ gato. Hatthipālo tassāpi¹⁵
parisāya ākāse nisinno dhammaṃ desesi.

25 S. rañño pabbajitabhāvaṃ pakāsentō
20. Idam vatvā mahārājā Esukārī disampati
raṭṭhaṃ hitvāna pabbajī nāgo chetvā va¹⁶ bandhanan ti 313.
gātham āha.

¹ Bds so. ² Ck Bā pacchā-. ³ Cks -iko. ⁴ Bā ca. ⁵ Cs vayasuttaṃ, Bā
byasannaṃ. ⁶ Bds uddhakāri. ⁷ Bā byāsanaṃ. ⁸ Bds uddhatārīti. ⁹ so all
three MSS for -resi? ¹⁰ Bā uddhamtāsīti. ¹¹ Cs uddhāpīti. Bā uddharitū
¹² Bā adds kiṃ. ¹³ Bā -na ¹⁴ Bā -ke. ¹⁵ Bā tassa pi. ¹⁶ Cks -tvāna.

Punadivase nagare ohīnājano sannipatitvā rājadvāraṃ
gantvā deviyā ārocetvā nivesanaṃ pavisitvā devīm vanditvā
ekamantaṃ t̥hito

११. Rājā ca¹ pabbajjam arocayittha²
rat̥ṭhaṃ pahāya naraviriyaset̥ṭho, 5
tuvam pi³ no⁴ hohi⁵ yath' eva rājā,
amhehi guttā anusāsa rajjan ti gātham āha. 314.

Tattha anusāsā 'ti amhehi guttā⁶ hutvā dhammena r. kārehi.

Sā mahājanassa katham sutvā sesagāthā abhāsi:

२१. Rājā ca pabbajjam arocayittha⁷ 10
rat̥ṭhaṃ pahāya naraviriyaset̥ṭho,
aham pi ekā carissāmi loke
hitvāna kāmāni manoramāni. 315.

२२. Rājā ca⁸ pabbajjam arocayittha⁷
rat̥ṭhaṃ pahāya naraviriyaset̥ṭho, 15
aham pi ekā carissāmi loke
hitvāna kāmāni yathodhikāni. 316.

२३. Accentī⁹ kālā tarayanti¹⁰ rattiyo, (cfr. Saṃyutta Nikāya I p. 3.)
vayoguṇā anupubbaṃ jahanti,
aham pi ekā carissāmi loke 20
hitvāna kāmāni manoramāni. 317.

२५. Accentī¹¹ kālā tarayanti¹⁰ rattiyo,
vayoguṇā anupubbaṃ jahanti,
aham pi ekā carissāmi loke
hitvāna kāmāni yathodhikāni¹². 318. 25

२६. Accentī¹¹ kālā tarayanti¹² rattiyo
vayoguṇā anupubbaṃ jahanti,
aham pi ekā carissāmi loke
sītibhūtā sabbam aticca saṅgan ti. 319.

¹ Bā omits ca. ² Bā āro-. Cks arocayitvā. ³ Cks si. ⁴ Cks ne ⁵ Bā hoti.

⁶ Bā sugutto. ⁷ Cks arocayitvā. ⁸ Bā pi. ⁹ Ck Bā accanti. ¹⁰ Bā vāyanti.

¹¹ Bā accanti. ¹² Bā yato-. ¹³ Bā bhayanti.

Tattha ekā ti puttadhītīkilesasambādhehi muñcītvā imasmīm loke ekikā
 va carissāmi, kāmānīti rūpādayo kāmagaṇe, yathodbhikānīti¹ yena yena
 odhinā ʔhitāni tena tena² ʔhitāni³ eva jahlessāmi, na kiñci avasissāmi⁴ti attbo,
 accenti⁵ kālā ti pubbaṇhādayo kālā atikkamanti, tarayanti⁶ti⁷ atucchā
 5 hutvā āyusamkhāram khepayamānā⁸ gacchanti, vayoṇa ti paṭhamavayādayo
 tayo mandasakādayo vā dasa koṭṭhāsā, anupubbaṃ jahanti uparūpari-
 koṭṭhāsāṃ appatvā tattha tatth' eva nirujjanti, sītībhūtā ti uṇhakērake
 uṇhasabhāve kilese pahāya sītulā hutvā, sabbamaticca saṅgaṇa ti rāga-
 saṅgādikaṃ sabbasaṅgaṇa atikkamītvā ekā carissāmi, Hatthipālakumārassa
 10 santikaṃ gantvā pabbajissāmi.

Iti sā imāhi gāthāhi mahājanassa dhammaṃ desetvā
 amaccabharīyāyo pakkosāpetvā āha: „tumhe kiṃ karissathā“ 'ti.
 „Tumhe pana ayye“⁹ ti. „Ahaṃ pabbajissāmi“¹⁰ ti. „Mayaṃ
 pi pabbajissāma“¹¹ 'ti. Sā „sādhū“¹² 'ti rājanivesane suvaṇṇa-
 15 koṭṭhāgarādini vivarāpetvā „asukatṭhāne ca mahānidhānaṃ
 nidahitaṃ“¹³ ti suvaṇṇapaṭṭhe likhāpetvā „dinnaṃ ūeva harantū“¹⁴
 'ti vatvā suvaṇṇapaṭṭaṃ mahātale thambhe bandhāpetvā na-
 gare bheriṃ carāpetvā mahāsampattiṃ chaḍḍetvā nagarā
 nikkhami. Tasmīm khaṇe sakalanagaraṃ saṃkhubhitaṃ¹⁵:
 20 „rājā kira devī ca r. pahāya 'pabbajissāma'“¹⁶ 'ti nikkhanta,
 mayaṃ idāni¹⁷ kiṃ karissāma“¹⁸ 'ti. Tato manussā yathāpūritāṃ
 eva gehāni chaḍḍetvā putte hatthe¹⁹ gahetvā nikkhamiṃsu,
 sabbā paṇā²⁰ pasāritaniyāmen' eva ʔhitā, nivattitvā olokento
 nāma nāhosi, sakalanagaraṃ tucchāṃ ahosi. Devī pi tiyo-
 25 janaparisaṃ²¹ gahetvā tatth' eva gatā. Hatthipālo tassāpi
 parisāya ākāse nisinno dhammaṃ desetvā dvādasayojanikaṃ
 parisāṃ gahetvā Himavantābhimukho pāyāsi. „Hatthipāla-
 kumāro dvādasayojanikaṃ Bārāṇasīṃ tucchāṃ katvā 'pabba-
 jissāmi' mahājanaṃ ādāya Himavantaṃ gacchati, kimaṅga²²
 30 pana māyaṃ“²³ ti sakala-Kāśiraṭṭhaṃ saṃkhubhitaṃ²⁴. Aparā-
 bhāge parisā timsayojanikā²⁵ ahosi, so tāya parisāya saddhim

¹ Bā yato-. ² Bā adds tathā. ³ Bā accanti. ⁴ Ck taranti, C^o taranti. ⁵ Ck^o add khādayamānā. ⁶ Ck -o, Bā pana kiṃ ayye. ⁷ Ck^o itvā-. ⁸ Bā idha.
⁹ Bā -esu. ¹⁰ Ck paṇā. ¹¹ Bā -nikaṃ pa-. ¹² Bā kiṃmaṅga. ¹³ Bā
 -khubbhi. ¹⁴ Ck tisa-, Bā tiyoj-.

Himavantaṃ pāvisi. Sakko āvajjanto taṃ pavattim̐ ñatvā
 „Hatthipālakumāro nekkhammaṃ¹ nikkhanto, mahāsamāgamo
 bhavissati, vasaṇatthānaṃ laddhum̐ vaṭṭatīti“² ḷVissakammaṃ³
 āṇāpesi: „gaccha āyāmāto chattiṃsayojanaṃ vitthārato
 pannarasayojanaṃ assamaṃ māpetvā pabbajitaparikkhāre⁴ 5
 sampādehīti“. So „sādhū“⁵ 'ti patisunītvā Gaṇḍatīre ramaṇīye
 bhūmibhāge vuttappamāṇaṃ assamapadaṃ māpetvā paṇṇa-
 sālāsu kaṭṭhattharaṇapaṇṇattharaṇaāsanādinī⁶ paṇṇāpetvā sabbe
 pabbajitaparikkhāre māpesi⁷. Ekekissā paṇṇasālāya dvāre
 ekeko caṃkamo rattitṭhānadivāṭhānaparicchinnō⁸ katasudhā- 10
 parikammo ālambanaphalako, tesu tesu ṭhānesu nānāvapaṇṇa-
 surabhikusumasaṇchannā⁹ pupphagacchā, ekekassa caṃ-
 kamassa koṭiyaṃ ekeko udakabharito kūpo, tassa santike
 ekeko phalarukkho, so eko⁷ va sabbaphalāni phalati, idaṃ
 sabbāṃ devatānubhāvena ahosi. Vissakammo³ assamaṃ⁹ mā- 15
 petvā paṇṇasālāsu pabbajitaparikkhāre ṭhapetvā „ye keci
 pabbajitukāmā ime parikkhāre gaṇhantū“¹⁰ 'ti jātihiṇḍulakena
 bhittiyā akkharāni likhitvā attano ānubhāvena bheravasadde
 migapakkhiduddasike amanusse ca paṭikkamāpetvā sakaṭṭhā-
 naṃ eva gato. Hatthipālakumāro ekapadikamaggena Sakka- 20
 dattiyaṃ assamaṃ pavisitvā akkharāni disvā „Sakkena maina
 mahābhinnikkhamanaṃ¹⁰ nikkhantabhāvo ñāto bhavissatīti“
 dvāraṃ vivaritvā paṇṇasālāṃ pavisitvā isipabbajjalīṇaṃ¹¹
 gahe tvā nikkhamitvā caṃkamaṃ otaritvā katipaye aparā-
 paraṃ caṃkamitvā sesajanakāyaṃ pabbājetvā assamapadaṃ 25
 vicārento taruṇaputtānaṃ itthīnaṃ¹² majjhe¹³ ṭhāne paṇṇa-
 sālāṃ¹⁴ adāsi, tato anantaraṃ mahallakittihīnaṃ, tato anan-
 taraṃ vaṇḍhitthīnaṃ¹⁵, samantā parikkhipitvā pana purisānaṃ

¹ Bā mahābhinnikkhamanaṃ. ² Bā visu-. ³ Bā -ṇamaya āsanā-, Cā kaṭṭhat-
 tarapaṇṇasattaraṇa-, Cā kaṭṭhattharaṇapaṇṇasattaraṇa-. ⁴ Cā -hi. ⁵ Cā rattitṭhikā
 paricchinne. ⁶ Bā -o. ⁷ Bā ekeko. ⁸ Bā assamapadaṃ. ⁹ Cā gaṇhātū, Cā
 gaṇhatu. ¹⁰ Cā -nikkhammaṃ, Bā -nekkhamanaṃ. ¹¹ Cā -jjaṃ-. ¹² Cā itthi-
 gaṇaṃ, Cā Bā itthīnaṃ. ¹³ Bā majja-. ¹⁴ Cā -lā. ¹⁵ Cā vajjha-, Bā majhi-.

adāsi. Ath' eko rājā „Bārāṇasiyaṃ kira rājā n' atthīti“
 āgantvā alamkatapaṭṭiyattanagaraṃ¹ oloketvā rājanivesanaṃ
 āruhya tattha tattha ratanarāsiṃ disvā „evārūpaṃ nagaraṃ
 pahāya pabbajīakālato paṭṭhāya pabbajjā nāṃ' eṣā ulārā bha-
 5 vissatīti“ surāsoṇḍena maggaṃ pucchitvā Hatthipālassa santi-
 kaṃ pāyāsi. Hatthipālo tassa vanantaṃ² āgatabhāvaṃ ūtvā
 paṭimaggam gantvā ākāse nisinna parisāya dhammaṃ desetvā
 assamapadaṃ netvā sabbam parisam pabbājesi. Eten' upā-
 yena aññe pi cha rājāno pabbajimsu. Satta rājāno bhoge³
 10 chaḍḍayimsu⁴. Chattimsayojaniko assamo nirantaro⁵ paripūri.
 Yo kāmavitakkādīsu aññataraṃ vitakketi mahāpuriso tassa
 dhammaṃ desetvā Brahmavihārabhāvanam eva ca⁶ kaṣiṇa-
 bhāvanaṃ ca ācikkhati, ne⁷ yebhuyyena jhānābhīññaṃ⁸ nib-
 battetvā tīsu koṭṭhāsesu dve koṭṭhāse Brahmaloke nibbattimsu,
 15 tatiyakoṭṭhāsaṃ tidhā katvā eko koṭṭhāso Brahmaloke nibbatti,
 eko chasu kāmasaggesu, eko isiṇaṃ pāricariyaṃ⁹ katvā
 manussaloke, tīsu kusalasampattīsu nibbattimsu. Evaṃ Hat-
 thipālassa sāsaṇaṃ apagatanirayatiracchānayanipettivisaṃsura-
 kāyaṃ¹⁰ ahoṣi.

20 Imasmim Tambapaṇṇidīpe paṭhavacālaka - Dhammaguttatthero
 Kaṭakandhakāravāsi - Phussadevatthero¹¹ Uparimaṇḍalakamalayavāsi-
 Mahāsaṃgharakkhitatthero¹² Malimahādevatthero¹³ Bhaggirivāsi-Mahā-
 devatthero¹⁴ Vāmanta-pabbhāravāsi-Mahāsivatthero¹⁵ Kālavallimaṇḍapa-
 vāsi-Mahānāgattthero Kuddālasamāgame Mūgapakkhasamāgame Cūla-
 25 sutasomasamāgame Ayogharapaṇḍitasamāgame Hatthipālasamāgame ca
 sabbapaccā nikkhantapurisā¹⁶ ahesuṃ, tenāha Bhagavā:

Abhittharetha kalyāṇe ti (Dhp. v. 116.)

kalyāṇaṃ hi¹⁷ turitaturiten' eva kātabbam.

¹ B'd -yattam-. ² B'd vanantaram. ³ C's sattarājabhoggā. ⁴ B'd chaḍḍitvā. ⁵ B'd -rā. ⁶ B'd -naṃ ceva. ⁷ B'd omits ne. ⁸ B'd -ā. ⁹ B'd paricā-. ¹⁰ C's -nirayaṃ-, C's -nirayaṃ - - visayaṃ-, B'd -taṃniraya - - yoniyānīpetti-. ¹¹ B'd katakandarākāra-. ¹² B'd uparimaṇḍakamolavāsi-. ¹³ B'd mālayamahā-. ¹⁴ B'd taggadivāsi-. ¹⁵ B'd gāmantā-. ¹⁶ B'd -parisā. ¹⁷ B'd tattha kalyāṇaṃ, omitting hi.

S. i. d. ā. „evam bhikkhave pubbe pi T. mahānekkhammaṃ¹ nikkhanto yevā“² 'ti vatvā j. s.: „Tadā Esukārī rājā Suddhodana-mahārājā ahosi, devī Mahāmāyā, purohito Kassapo, brāhmaṇī Bhaddakāpilānī, Ajapālo Anuruddho, Gopālo Moggallāno, Assapālo Sāriputto, sesaparisā Buddhaparisā, Hatthipālo aham eva“³ 'ti. 5 Hatthipālajātakam.

14. Ayogharajātaka.

Yamekarattim paṭhaman ti. Idam S. J. v. mahā-nekkhammaṃ⁴ ūeva ā. k. Tadā pi hi so „na bhikkhave idān' eva pubbe pi T. mahānekkhammaṃ nikkhanto yevā“⁵ 'ti vatvā a. ā.: 10

A. B. Br. r. k. Brahmānassa rañño aggamahesī gab-bham paṭilabhitvā laddhagabbhaparihārā pariṇatagabbhā pac-cūsasamanantare⁶ puttāṃ vijāyī. Tassā⁷ purimattabhāve ekā sapatti⁸ „tava jātāṃ pajāṃ khādītum labhissāmīti“ pattha-naṃ tṭhapesi, sā kira sayāṃ varuṇhā hutvā puttamātukodhena⁹ 15 tam patthanāṃ katvā yakkhayoniyāṃ nibbatti. Itarā rañño aggamahesī hutvā imaṃ puttāṃ vijāyī. Sā yakkhinī tadā „kāsaṃ labhitvā deviyā passantiyā¹⁰ va bhībhačcharūpā¹¹ hutvā āgantvā tam dāraṃ gahetvā palāyī. Devī „yakkhinī me¹² puttāṃ gahetvā palāyatīti“ mahāsaddena viravi. Itarāpi dāra- 20 kaṃ mūlakakandaṃ¹³ viya murumūrayanti¹⁴ khādītva devīm¹⁵ hatthavikārādīhi rosetvā¹⁶ tājjetvā¹⁷ pakkāmi. Rājā¹⁸ sutvā „kim sakkā yakkhiniyā kātun“ ti tuṇhī ahosi, puna deviyā vijāyanakāle gālham ārakkhāṃ akāsi. Devī puna puttāṃ vijāyī. Yakkhinī¹⁹ āgantvā tam pi khādītva gatā. Tatiyavāre 25 tassā kucchiyaṃ M. paṭisandhim gaṇhi. Rājā mahājanaṃ sannipātāpetvā²⁰ „deviyā jātāṃ jātāṃ pajāṃ ekā yakkhinī

¹ Bā -bbinekkhamanāṃ. 14. Cfr. Cariyā-P. p. 94. ² Bā -nikkhamanāṃ. ³ Bā -samayantare. ⁴ Bā tassa. ⁵ C* -im, C* -i, Bā sapattakkā. ⁶ Bā puta-hetu-. ⁷ Bā -ye, C* -ya. ⁸ C* bhimbha-, Bā vibhacca-, Bā vibhacca-. ⁹ C* me yakkhinī. ¹⁰ Bā mūlakandaṃ. ¹¹ C* -ti, Bā murumūrakaronti. ¹² Bā deviyā. ¹³ Bā pakāsetvā. ¹⁴ Bā tājjetā. ¹⁵ Bā adda tam vacanaṃ, Bā tam. ¹⁶ Bā sā ya-. ¹⁷ Bā -pātetvā.

khādāti, kin nu kattabban“ ti pucchi. Ath' eko „yakkhā
 nāma tālapaṇṇassa bhāyanti, deviyā hatthapādesu tālapaṇṇam
 bandhitum vaṭṭatīti“ āha, aparo „ayogharassa' bhāyanti,
 ayogharam katum vaṭṭatīti“ āha. Rājā „sādhū“ 'ti attano
 5 vijite kammāre sannipādetvā „ayogharam karoṭhā“ 'ti ānā-
 petvā āyuttake' adāsi. Antonagare yeva ramaṇiye bhūmi-
 bhāge geham paṭṭhapesum, thambhe ādim⁸ katvā sabbe' ge-
 hasambhārā ayomayā va ahesum, navahi māsehi ayomayam
 mahantam caturassasālam⁹ niṭṭhānam agamāsi, tam niccam
 10 pajjalitapadīpam eva hoti. Rājā deviyā gabbhaparipākam
 nātvā ayogharam alamkārapetvā tam ādāya ayogharam pāvisi.
 Sā tattha dhañṇapuñṇalakkhaṇam⁶ puttam vijāyi, Ayogha-
 kumāro t' ev' assa' nāmam karimsu. Tam dhātīnam datvā
 mahantam ārakkham samvidahitvā⁸ rājā devīm ādāya nagaram
 15 padakkhiṇam katvā alamkatapāsādatalam eva abhirūhi.
 Yakkhi⁷ pi udakavāram gantvā Vessavaṇassa udakam¹⁰ ha-
 rantī¹¹ jīvitakkhayam pattā. M. ayoghare yeva vadḍhitvā
 viññūtam patto tatth' eva sabbasippāni uggaṇhi. Rājā „ko me
 puttassa vayapadeso¹²“ ti amacce pucchitvā „soḷasavasso
 20 deva sūro¹³ thāmasampanno yakkhasahassam pi paṭibāhitum
 samattho“ ti sutvā „r. assa dassāmīti“ sakalanagaram alam-
 kārapetvā „ayogharato tam nīharitvā ānethā“ 'ti āha. Amaccā
 „sādhū devā“ 'ti dvādasayojanikam¹⁴ Bārāṇasim alamkārapetvā
 sabbālamkāravibhūsitam maṅgalavāraṇam ādāya tattha gantvā
 25 kumāram alamkaritvā hatthikkhandhe nisīdāpetvā „deva kula-
 santakam alamkatanagaram padakkhiṇam katvā pitaram Kā-
 sirājānam vandatha, ajj' eva setacchattam labhissathā“ 'ti
 āhaṃsu. M. nagaram padakkhiṇam karonto āramarāmaṇeyyakam
 vaṇṇapokkharanībhūmirāmaṇeyyakam pāsādarāmaṇeyyakādīni

¹ Bd atheko yakkhiṇi nāma ayogharam. ² Ck ay-. ³ Bd ādikam. ⁴ Bd -a. ⁵ Ck caturassālam, Bd catuss-. ⁶ Ck -ṇa, Bd -nasampannam. ⁷ Bd tvevassa.
⁸ Bd -dahi. ⁹ Bd yakkhiṇi. ¹⁰ Ck -ka. ¹¹ Bds vahanti. ¹² Bd vayappatta-
 padeso. ¹³ Ck Bd su-. ¹⁴ Bd -niyam.

disvā cintesi: „mama pitā maṃ ettakaṃ kālāṃ bandhanāgāre
 vasāpesi, evarūpaṃ alaṃkatanagaraṃ daṭṭhuṃ na adāsi', ko
 nu kho mayhaṃ doso“ ti amacce pucchi. „Deva, n' atthi
 tumhākaṃ doso, tumhākaṃ pana dve bhātike ekā yakkhini
 khādi, tena vo pitā ayoghare vasāpesi, ayogharena tumhākaṃ 5
 jivitaṃ laddhaṃ“ 'ti. So tesāṃ vacanaṃ sutvā cintesi: „ahaṃ
 dasamāse Lohakumbhiniraye viya' Gūthaniraye viya ca mātu-
 kucchimhi vasitvā mātukucchito nikkhantakālato paṭṭhāya
 soḷasa vassāni etasmiṃ' bandhanāgāre vasiṃ, bahi oloketuṃ
 pi na labhiṃ', yakkhiniyā hatthato mutto pi panāhaṃ n' eva 10
 ajaro na amaro, kim me rajjena, rajje ṭhitakālato paṭṭhāya
 dunnikkhamaṇaṃ' hoti, ajj' eva mama pitaraṃ pabbajjaṃ
 anujānāpetvā Himavantaṃ pavisitvā pabbajissāmīti“ so na-
 garaṃ padakkhiṇaṃ katvā rājakulaṃ pavisitvā rājānaṃ van-
 ditvā atṭhāsi. Rājā tassa sarīrasobhaṃ oloketvā balavasine- 15
 hena amacce olokesi. Te „kiṃ karoma devā“ 'ti vadiṃsu.
 „Puttaṃ me ratanarāsiṃhi ṭhapetvā tīhi saṃkhehi abhisiṇ-
 citvā kañcanaṃālāṃ⁶ setacchattaṃ⁷ ussāpethā“ 'ti. M. pitaraṃ
 vanditvā „na mayhaṃ rajjen' attho, ahaṃ pabbajissāmi, pab-
 bajjaṃ me anujānāthā“ 'ti āha. „Tāta rajjaṃ paṭikkhipitvā 20
 kiṃkāraṇā pabbajasīti"⁸. „Deva ahaṃ mātukucchimhi dasa-
 mase Gūthaniraye viya vasitvā kucchito nikkhanto yakkha-
 bhayena⁹ soḷasa vassāni bandhanāgāre vasanto bahi oloketuṃ
 pi na labhiṃ, Ussadaniraye khitto viya ahoṣiṃ, yakkhinito'
 mutto 'mhīti pi ajarāmaro¹⁰ na homi, maccu nāṃ' esa na¹¹ 25
 sakkā kenaci jinituṃ¹², bhava ukkanṭhito¹³ 'smi, yāva me vyā-
 dhijarāmarapaṇāni nāgacchanti tāvad eva pabbajitvā dhammaṃ
 carissāmi, alaṃ me rajjena, anujāna maṃ devā“ 'ti vatvā
 pitu dhammaṃ desento āha:

¹ Bā nādāsi. ² Bā add ca. ³ Ck^a eka-. ⁴ Bā add ussadaniraye khitto viya
 ahoṣi. ⁵ Bā -maṃ. ⁶ Bā -aṇca. ⁷ Bā -jissatīti. ⁸ Bā yakkhani-. ⁹ Bā
 -nihatthato. ¹⁰ Bā ajaro amaro. ¹¹ Bā ni, Ck^a nāme na. ¹² Bā add vañ-
 cetuṃ. ¹³ Bā ukkakkhito.

1. Yam ekarattīm paṭhamam gabbhe vasati mānavo¹
abbh' uṭṭhito va sayati sa gaccham na nivattati. 320.
2. Na yujjhamānā na balena vassitā
narā na jīranti² na cāpi mīyare,
5 sabbam hi tam jātijarāy' upaddutaṃ,
tam me matī hoti: carāmi dhammam. 321.
- a. Caturaṅginim senam subhimsarūpaṃ
jayanti raṭṭhādhipatī pasayha,
na maccuno jayitum³ ussahanti,
10 tam me etc. 322.
4. Hatthīhi assehi rathehi pattini
parivāritā muccare ekaceyyā⁴,
na maccuno muccitum⁵ ussahanti, etc. 323.
5. Hatthīhi assehi rathehi pattihī
15 sūrā⁶ pabhañjanti⁷ padhamsayanti,
na maccuno bhañjitum⁸ ussahanti, etc. 324.
6. Mattā gajā bhinnagaḷā pabbinnā
nagarāni maddanti janaṃ hananti,
na maccuno madditum ussahanti, etc. 325.
- 20 7. Issāsino katahatthāpi dhīrā
dūrepātī⁹ akkhaṇavedhino pi
na maccuno vijjhitum ussahanti, etc. 326.
8. Sarāni khīyanti sasalakānanā,
sabbam hi tam khīyati dīgham antaram,
25 sabbam hi tam bhañjare kālapariyāyam¹⁰, etc. 327.
9. Sabbesam evaṃ hi narānarīnaṃ¹¹
calācalaṃ pāṇabhuno 'dha jīvitam¹²
paṭo va dhuttassa duma va kūlajo, etc. 328.

¹ C^o B^d -ṇa-. ² C^k B^d ji-. ³ B^d -tum. ⁴ C^k -veyyā. ⁵ B^d muccī-. ⁶ all three M^s S. su-. ⁷ C^k pahañjanti, B^d pabhiñjanti? ⁸ C^k mubhañjitum, B^d muñcitum. ⁹ B^d dūrepātī, B^o dūrepātī, C^k pure pāti. ¹⁰ C^k kālakiriya. ¹¹ C^k narānanārī, C^o narānanārīm, B^d narānarīnaṃ. ¹² C^k pāṇabhuno dha-pivikaṃ, C^o pāṇabhuno dajīvitam, B^d pāṇabhūno-.

10. Dumapphalāneva¹ patanti mānavā
daharā ca vuddhā ca sarīrabhedā
nariyo² narā majjhimaporisā ca, etc. 329.
11. Nāyaṃ vayo tārakarājasānnibho,
yad abbhatitaṃ³ gataṃ eva dāni taṃ⁴, 5
jiṇṇassa⁵ hī n' atthi ratī kuto sukhaṃ, etc. 330.
12. Yakkhā pisācā athavāpi petā
kupitāpi te assasanti manusse,
na maccuno assasit' ussahanti⁶, etc. 331.
13. Yakkhe pisāce athavāpi pete 10
kupite pi te nijjhapanāṃ karonti,
na maccuno nijjhapanāṃ karonti, etc. 332.
14. Aparādhake dūsake heṭhake ca
rājāno daḍḍenti viditva⁷ dosaṃ,
na maccuno daḍḍayit' ussahanti⁸, etc. 333. 15
15. Aparādhakā dūsakā heṭhakā ca
labhanti te rājino⁹ nijjhapetuṃ,
na maccuno nijjhapanāṃ karonti, etc. 334.
16. Na khattiyo ti na pi brāhmaṇo ti¹⁰,
na aḍḍhakā balavā tejavāpi, — 20
na maccurājassa apekha-m-atthi¹¹, etc. 335.
17. Sīhā ca vyagghā ca atho pi dīpiyo
pasayha khādanti vipphandamānaṃ,
na maccuno khādituṃ¹² ussahanti, etc. 336.
18. Māyākārā¹³ raṅgamajjhe karontā¹⁴ 25
mohenti¹⁵ cakkhūni janassa tāvade,
na maccuno mohayit' ussahanti¹⁶, etc. 337.

¹ so all three MSS. for -nīva? ² B^d nā-. ³ C^k abbhanīnaṃ, B^d yadubbhattitaṃ.

⁴ or dānitaṃ? C^k dhānitaṃ, B^d patamevanādi. ⁵ C^k B^d jīnassa, C^e chinassa.

⁶ B^d -sitaṃ mussāhanti. ⁷ B^d viditvāna. ⁸ B^d -tuṃ muss-. ⁹ B^d rājāno, C^k rājito? ¹⁰ B^d pi na ca br. pi. ¹¹ C^k apekhamatti, B^d apekkhamatti. C^e apekhamatti corr. to -matthi? ¹² all three MSS. -tuṃ. ¹³ C^k -raṇ. ¹⁴ C^k -to. ¹⁵ C^e B^d mohanti. ¹⁶ C^k mohituṃ.

19. Āsīvisā kupitā uggatejā
 ḍasanti¹ mārenti pi te manusse,
 na maccuno ḍasitum² ussahanti, etc. 338.
20. Āsīvisā kupitā yaṃ ḍasanti
 5 tikicchakā tesam visam hananti,
 na maccuno daṭṭhavisam hananti, etc. 339.
21. Dhammantarī Vetaṇṇī ca Bhojo
 visāni hantvāna bhujaṅgamānaṃ
 sūyanti te kālakatā tath' eva, etc. 340.
- 10 22. Vijjādharaḥ ghoram adhīyamānā
 adassanaṃ osadhehi vajanti,
 na maccurājassa vajant' adassanaṃ³, etc. 341.
23. Dhammo have rakkhati dhammacāriṃ, (Dh. p. 126, Jāt. I. 31.
 dhammo suciṇṇo sukham āvahāti, [Therag. 36.]
- 15 24. esānisaṃso dhamme suciṇṇe:
 na duggatiṃ gacchati dhammacāri. 342.
24. Na hi dhammo, adhammo ca ubho samavipākino, (Dhp. 90.3.)
 adhammo nirayaṃ neti, dhammo pāpeti suggatin ti. 343.

- Tattha yame karattin ti yebhuyyena sattā mātukucchiṃbi paṭisandhiṃ
 20 gaṇhantā rattin gaṇhanti, tasmā evam aha, yaṃ pan' ettha attho: yaṃ eka-
 rattin vā divā vā paṭhamam eva paṭisandhiṃ gabetvā mātukucchisaṃkhāte
 gabbhe vasati, mānava ti satto kalalabhāvena paṭiṭṭhāti, abbhutṭhito va
 sayatīti⁴ so mānava yathā nāma valāhakasaṃkhāto abbho⁵ utṭhito nibbatto
 vāyuvegāhato⁶ paṭigacchati tath' eva
- 25 Paṭhamam kalalam⁷ hoti, kalalā⁸ hoti abbudaṃ, (Cfr. Milinda- p. 421.)
 abbudā jāyati⁹ pesi, pesiyā¹⁰ jāyate¹¹ ghano.
 ghanā pasākhā¹² jāyanti kesā lomā nakhāni¹³ ca
 Yaṃ c' assa bhuñjati mātā annapānaṃ ca bhojanaṃ
 tena so tattha yāpeti¹⁴ mātukucchigato naro ti
- 30 imaṃ¹⁵ mātukucchiyaṃ kalalādhāvaṃ kucchito ca nikkhanto mandadasa-
 kādhāvaṃ āpajjamāno satataṃ samitaṃ gacchati, sa gacchaṃ na nivattatīti

¹ C^k ḍayhanti, B^d ḍassanti. ² B^d ḍassitum. ³ C^k -ti dassanaṃ, B^d na maccuno rājassa vajanti adass-. ⁴ C^k vassati, B^d vasayātīti. ⁵ C^k abbhā. ⁶ B^d -vegeṇa hato. ⁷ C^k kalam, C^s kalalā. ⁸ C^k kalā ⁹ C^k -ti, B^d -te. ¹⁰ C^s pesi, C^k omits pesiyā. ¹¹ C^k nibbattate. ¹² C^k pasākhā, C^s pasākha, B^d pañcasākhā. ¹³ B^d nakhāpi. ¹⁴ B^d -si. ¹⁵ C^s idaṃ, B^d tattha imaṃ.

sa cāyam¹ evaṃ gacchanto puna abbudato kalalabhāvaṃ pesiādito vā abbu-
 dādibhāvaṃ khiḍḍādasakato² mandadasakabhāvaṃ vappadasakādito vā³ khiḍḍā-
 dasakādibhāvaṃ pāpūṇitum na nivattati⁴, yathā jan' eso valāhako vātavegena
 saṃcunṇiyamāno⁵ ahaṃ asukaṭṭhāne nāma uṭṭhito puna nivattitvā tatth' eva⁶
 gantvā pakatibhāvena ṭhassāmīti⁷ na labhati yad assa gatam⁸ tam gatam eva
 yaṃ antarabhitam tam antarabhitam eva hoti tatthā so pi kalalāḍḍibhāvena gaccha-
 māno gacchat' eva, tasmim tasmim koṭṭhāse saṃkhārā purīmapurimānaṃ⁹
 paccayā hutvā paccchato anivattitvā tattha tatth' eva bhijjanti, jarākāle saṃ-
 khārā ambehi esa pubbe yuvā thāmasampanno kato¹⁰ puna tam¹¹ nivattitvā
 tatth' eva karissāmā 'ti na labbhanti¹², tattha tatth' eva antarādhāyantīti dasseti,
 nayuyjhamānā ti ubhato mūḥhasaṅgāme¹³ yujjantā, na balena vassitā
 ti na kāyabalena vā yodhabalena vā¹⁴ upagatā samannāgatā. na jīrantīti¹⁵
 purimanakāraṃ¹⁶ āharitvā evarūpāpi narā na jīranti na cāpi miyyare¹⁷ ti
 attho vedittabbo, sabbam hi tan ti mahārāja sabbam eva hi idaṃ paṇi-
 maṇḍalam¹⁸ mahāyante¹⁹ pīḷiyamānā uccughaṭṭikā viya jātiyā ca jarāya ca
 upaddutaṃ niccaṃ pīḷitaṃ, tamme matī hotīti²⁰ tena kāraṇena mama pabba-
 jītvā dhammaṃ carāmīti matī hoti cittaṃ uppajjati, caturaṅginin ti hatthi-
 ādīhi caturaṅgehi samannāgataṃ, senaṃ subhimsarūpan ti suṭṭhu bhimsa-
 jātikaṃ²¹ -enaṃ, jayantīti kadāci ekacce rājāno attano senāya jinanti²², na
 maccuno ti te²³ pi rājāno mahāsenaṃ maccuno senaṃ jayitum na ussa-
 hanti, na vyādhijarāmarāṇāni madditum sakkonti, muccare ekaceyyā²⁴ ti
 tehi hatthiādīhi parivāritā ekacce paccāmittānaṃ hatthato muccanti, maccuno
 pana santikā muccitum na sakkonti, pabhañjantīti²⁵ etehi hatthiādīhi
 paccatthikarājūnaṃ nagarāni bhañjanti²⁶, padhamasayantīti mahājānaṃ
 dhamisento²⁷ padhamisento²⁸ jivitakkhayaṃ pāpenti, na maccuno ti te pi
 maraṇakāle patte maccuno bhañjītum na sakkonti. bhinnagālā pabhinnā ti
 tīsu ṭhānesu pabhinnā²⁹ evaṃ bhinnā hutvā madaṃ³⁰ galantā³¹ paggarhitamadā
 ti attho, na maccuno ti te pi mahāmaccum madditum na sakkonti, issāsino
 ti issāsā dhanuggahā, katahatthā ti susikkhitā, dūrepātīti saraṃ dūre
 pātetiṃ samatthā, akkhaṇavedhino ti aviraddhavedhino vijjūḷokena
 vijjhanasamatthā vā, sarānīti Anotattādīni mahāsarāni³² khīyanti yeva,
 saselaḥkānanā ti sapabbatavanasaṇḍā³³ mahāpaṭhavī pi khīyati³⁴, sabbam
 hi tan ti sabbam idaṃ saṃkhāragataṃ dīgham antaram ṭhatvā³⁵ khīyat' eva,

¹ Ck^s sabbhāvaṃ. ² B^d khiddāda-. ³ B^d omits/vā. ⁴ B^d -titi. ⁵ Ck^s saṃcunni-,
 C^s saṃsaṃcunni-, B^d sucunṇamāno viya, B^d sucunṇiyamāno. ⁶ B^d tatheva.
⁷ Ck^s ṭṭha-. ⁸ B^d yaṃ disaṃ kataṃ. ⁹ B^d omits purīma. ¹⁰ C^s karo, B^d
 gato. ¹¹ B^d naṃ. ¹² Ck^s labbhanti. ¹³ C^s calha-?, B^d byule-, B^s bvūḷha? ¹⁴
 Ck^s omits yodhabalena vā. ¹⁵ Ck^s ji-, B^d ja-. ¹⁶ B^d -maṇḍa-. ¹⁷ Ck^s meyyare,
 B^d na cāpi na-, C^s na cāpi na corr. to na cāpi mi-. ¹⁸ Ck^s -la. ¹⁹ B^d -tena.
²⁰ Ck^s hoti. ²¹ Ck^s -takaṃ, B^d bhimsanaka-jātikaṃ. ²² B^d jayanti. ²³ B^d
 atite. ²⁴ B^d ekaceyyā. ²⁵ B^d pabhiñ-, B^s na bhiñ-. ²⁶ B^d pabhiñ-. ²⁷ so
 all three MSS. ²⁸ B^d vidhamisento. ²⁹ Ck^s bhinnā. ³⁰ B^d maddam. ³¹ Ck^s
 gal-. ³² B^d add pi. ³³ Ck^s omit su. ³⁴ Ck^s -yanti. ³⁵ B^d katvā.

kappuṭṭhānaggim patvā Mahāmeru pi agginukhe madhusitthakam viya vilīyat' eva, anumatto pi¹ sammhāro ṭhātum na sakkoti, kālapariyāyan² ti kālapariyāyan³ nassanakālavāram⁴ patvā sabbam bhañjare⁵, sabbasammhāragataṃ bhijjat' eva⁶, tassa pakāsanattham Sattasuriyasuttam⁷ āharitabbam, cañcālan ti cañcālam sakabhāvena ṭhātum asamattham nānābhāvaavinābhāvasabbhāvam eva, pānabbuno dha jīvitan ti idhaloke imesaṃ pānabbhūtanam jīvitaṃ, paṭo va dhuttassa dumo va kūlajo ti surādhutto hi suram disvā udare baddham sātakaṃ datvā pipat' eva, nadikūle jātadumo va kūle lujjamāne⁸ lojjati, yathā esa paṭo ca⁹ dumo ca¹⁰ cañcālā evam sattānam jivitaṃ devā 'ti, dumap-phalāneva¹¹ 'ti yathā pakkāni phalāni vātābatāni¹² dumaggato bhūmiyam patanti idhaloke tath' eva ime mānavā jarāvātābatā¹³ jīvita¹⁴ galitvā¹⁵ maraṇapaṭhavīyam patanti, dāharā ti antamaso kalalabbhāve ṭhitāpi majjhimaṇḍorisā nārīnarānam majjhe ṭhitā ubhatovyañjanakanapumkā, tāra karājasannibho ti yathā tāra karājā kālapakkhe¹⁶ khipo puna juṇhapakkhe pūraṭi na evam
 15 sattānam vayo¹⁷, vayo sattānam hi yad abbatitā¹⁸ matam¹⁹ eva dāni tam²⁰ na²⁰ tassa punāgamanam atthi, kuto ratitī jarājīṇṇassa kāmāgūṇesu rati pi n' atthi. te paṭicea uppajjanakasukham kuto yeva, yakkhā ti mahiddhikā yakkhā, piśācā ti paṃsupiśācā, peṭā ti peṭṭivisaṇḍikā, assasanti assāvātena upahanti²¹ āvisanti²² vā attho, na maccuno ti maccum pana te pi²³ assā-sena vā upahanitum āvisitum vā²⁴ na sakkonti, nijjhāpanam karonti
 20 balikammavasena khamāpenti pasādentī, aparādhake ti rājāparādhakarakē²⁵, dūsake ti rājjadūsake, heṭhake ti sandhicchedādīhi lokavīthake, rājāno ti rājāno, viditvā²⁶ dosam ti dosam jānitvā yathārūpena daṇḍenti²⁷. na maccuno ti te pi maccum daṇḍayitum na sakkonti, nijjhāpetun ti sakkhīhi²⁸
 25 attano niraparādhabbhāvam pakāsetvā pasādetvā, na aḍḍhakā balavā tejavā-jitī ime aḍḍhā ayaṃ kāyabalañāṇabalādīhi balavā ayaṃ tejavā ti evam pi na maccurājassa apekkha-m-atthi²⁹, ekasmim pi satte apekkhā pemaṃ sineho n' atthi, sabbam evābhimaddatīti dasseti, passajjhā 'ti balakkārena abhibhavitvā, na maccuno ti te pi maccum khādītum na sakkonti, karontā³⁰ ti māyam karontā³¹, moheṇti³² abhūtaṃ bhūtaṃ katvā dassenti³³ moheṇti³⁴, ugga-tejā ti uggaṭṭena viśena³⁵ samannāgatā, tikicchakā ti viśavejjā, Dham-mantarī Vetaraṇi ca Bhojo ti ete evannāmakā vejjā, ghoramadhīyamānā ti ghoram nāma vijjam adhiyanta, osadhehi ghoram vā gandhā-

¹ Cks anumatto ti. ² so all three MSS. for -pariyayan. ³ Bd -ya. ⁴ Ck nassakāla-. ⁵ Bd bhu-. ⁶ Cks bha-. ⁷ cfr. Westerg., Codd. Orient. I, 34. ⁸ Cc nu-. ⁹ Cks Bd va. ¹⁰ Cks va. ¹¹ Bd vāta-. ¹² so Ck; Cc jarānavānabatā, Bd jarātena hatā, Bc tena hatā. ¹³ Ck pītā. ¹⁴ Cks galitvā. ¹⁵ Bd kile-. ¹⁶ Cks omīti vayo. ¹⁷ Bds yadubbhatitā, Ck yadabbhatitī, Cc yadabbhanitā. ¹⁸ Bd ka-. ¹⁹ Bd -kam. ²⁰ Cks omīti na. ²¹ Cks -hanti. ²² Bd maccu -, Cks macru pana te su. ²³ Cks omīti vā. ²⁴ all three MSS. rāja-. ²⁵ Bd -tvāna. ²⁶ Bd daṇḍanti. ²⁷ so Cks; Bds sikkhati. ²⁸ Ck Bd -matti. ²⁹ Bd -to. ³⁰ Bd moha-. ³¹ Cks -to. ³² Bd visatejena. ³³ Bds tehi osadhehi.

riṇṇā vā vijjāṇā sāvetaṃ osadhiṃ ādāya te¹ paccatthikānaṃ adassanaṃ vajanti².
dhammo ti sucaritadhammo, rakkhati yena rakkhito taṃ paṭirakkhati,
sukhaṇ ti chasu kāmaggessu³ sukhaṃ āvabati pāpeti paṭisandhivasena
upaneti.

Evam M. catuvīsatiḡāthāhi⁴ pitu dhammaṃ desetvā⁵
„maharāja tumhākaṃ rajjaṃ tumhākaṃ eva hotu, na mayhaṃ
iminā attho, tumhehi pana saddhiṃ kathentaṃ eva maṃ⁶
vyādhijarāmarāṇāni⁷ upagacchanti, tiṭṭhatha tumhe“ ti vatvā
ayadāmaṃ bhinditvā⁸ mattahatthi viya Kaṇṇanapaṇḡjaraṃ bhin-
cītivā⁹ sihapotako viya kāme pahāya mātāpitāro vanditvā nik-¹⁰
khami. Ath' assa [pitā „mama pi rajjen' attho n' atthi“ r.
pahāya tena saddhiṃ yeva uikkhami. Tasmim nikkhante⁹
devī pi amaccāpi brāhmaṇagahapatikādayo pīti sakalanagara-
vāsino gehāni chaḡḡetvā nikkhamiṃsu. Samāgamo mahā
ahosi, parisā dvādasayojanikā¹⁰ jātā, taṃ ādāya M. Hima¹⁵
vantaṃ pāvisi. Sakko tassa nikkhantabhāvaṃ nātva Vissa-
kammaṃ¹¹ pesetvā dvādasayojanāyāmaṃ sattayojanavithāraṃ
aṣṣamapadaṃ¹² kāresi, sabbe pabbajitaparikkhāre paṭiyādāpesi.
Tatoparaṃ¹³ M-assa pabbajjā¹⁴ ca ovādādānaṃ ca Brahmalo-
parāyanatā ca parisāya anapāyagamanīyatā¹⁵ ca sabbā heṭṭhā-²⁰
vuttanāyena eva veditabbā.

S. i. d. ā. „evam bhikkhave pubbe pi T. mahānekkhammaṃ¹⁶
nikkhanto yevā“ 'ti vatvā j. s.: „Tadā mātāpitāro mahārājakulāni
ahesuṃ, parisā¹⁷ Buddhaparisā, Ayogharapaṇḡdito aham evā“ 'ti.
Ayogharajātakaṃ. Vīsatinipātavaṇṇanā niṭṭhitā¹⁸.²⁵

¹ B^d tehi osadhehi. ² C^k vadanti. ³ C^k kāmaggessu. ⁴ B^d -tiyā gā-⁵
C^k omīti maṇi. ⁶ C^k omīti jarā. ⁷ B^d chindetvā. ⁸ B^d omīti matta -- bh n-
ditvā. ⁹ B^d adda yeva. ¹⁰ B^d -niyā. ¹¹ B^d visu-. ¹² B^d adda māpetvā. ¹³
B^d ito. ¹⁴ B^d pabbajjītvā. ¹⁵ B^d anappāyatā, B^s anupāyatā. ¹⁶ B^d mahābhi-
nikkhamanaṃ. ¹⁷ B^d sesapa-. ¹⁸ B^d -tassa vaṇṇanā niṭṭhitā samattā.

PRINTED BY NIELSEN & LYDICHE, KOPENHAGEN.